Vestala

9 789731 200507

Mitologia greco-romană

2

LEGENDELE EROILOR

G. Popa-Lisseanu

Colecţia MYTHOS

BIBLIOTECA ALEPH

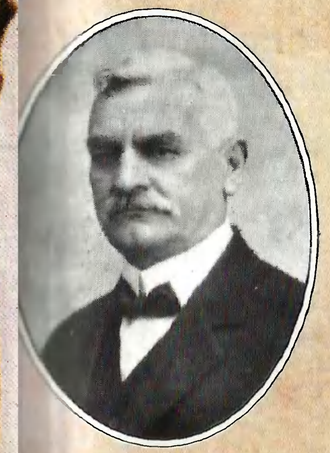

Având convingerea profundă că nimica nu pătrunde aşa de mult pe cetitor ca povestea, am expus faptele mitologice sub forma uşoară de legendă, lăsând la o parte orice interpretare şi am ilustrat aceste legende, în marginile posibilităţilor, pentru ca, pe de o parte, să introducem pe cetitor în arta antică, iar, pe de altă parte, pentru ca să-i punem sub ochi intuirea faptelor.

G. Popa-Lisseanu

Scrisă cu mult har şi cu dorinţa încadrării mitologiei în largul ansamblu cultural-spiritual din care făcea parte, lucrarea lui G. Popa-Lisseanu dă contur nu numai credinţelor mitologice mediteraneene, ci ne introduce pe neobservate în însuşi sufletul celor două mari civilizaţi antice: elenă şi latină.

I. Oprişan

G. POPA-LISSEANU

MITOLOGIA GRECO-ROMANĂ
în lectură ilustrată

II
Legendele eroilor

Coperta de I. OPRIŞAN

Coperta I: – Vestigii de la vechiul Capitoliu roman.
– Aşa-numita „mască“ funerară a lui Agamemnon.

Coperta IV: – *Carul solar printre stele.* Pictură pe un vas antic grecesc.

Editura VESTALA
ISBN 978–973–120–051–4
ISBN 978–973–120–053–8

© Toate drepturile sunt rezervate Editurii VESTALA.

Lucrarea a apărut cu sprijinul Autorității Naționale pentru Cercetarea Științifică.

G. POPA-LISSEANU

MITOLOGIA GRECO-ROMANĂ

în lectură ilustrată

II
Legendele eroilor

Ediție îngrijită și prefață de
I. OPRIȘAN

Editura VESTALA

București – 2010

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
POPA-LISSEANU, GHEORGHE

Mitologia greco-romană în lectură ilustrată / G. Popa-Lisseanu; ed. îngrijită şi pref. de I. Oprişan, – Bucureşti: Vestala, 2008-

3 vol.

ISBN 978-973-120-051-4

Vol. 2: Legendele eroilor.-2008.-ISBN 978-973-120-053-8

I. Oprişan, Ionel (pref.: ed. şt.)

292.11
398.3/.4(38)

fedprint
tipografia

G. POPA-LISSEANU

MITOLOGIA GRECO-ROMANĂ

II
Legendele eroilor

Homer.

I. HERACLES-HERCULES

Hercule învins de Amor,
gravură antică pe jaspis rosu.

1. Naşterea şi tinereţea eroului

Hercule, fiul lui Jupiter şi al Alcmenei, a fost cel mai mare şi mai vestit erou din antichitate. Bărbat de o putere ce a rămas proverbială şi de un curaj neîntrecut de nimenea, el întruchipează binele în luptă aprigă cu răul.

Având să aducă la îndeplinire voinţa tatălui său din Olymp, ocrotitorul omenirii de pe pământ, ţinta întregei sale vieţi a fost să gonească, pentru fericirea muritorilor, sămânţa nenorocirilor şi să facă să biruiască cinstea, dreptatea şi adevărul. De aceea, toată viaţa lui Heracle n-a constat decât dintr-un lung şir de suferinţe, care, întocmai ca suferinţele Mântuitorului, aveau să aducă după sine biruinţa binelui şi dobândirea ceriului.

După o viaţă întreagă de necazuri şi de lupte, Hercule avea să fie ridicat în Olymp unde să se bucure de nemurire, ca şi ceilalţi zei.

Femeia ursită de soartă să dea naştere celui mai vestit erou din vechea păgânătate a fost frumoasa Alcmena, soţia lui Amphitryon, regele Tyrinthului, un nepot al lui Perseu.

Jupiter îşi pusese ochii pe această femeie şi fiindcă soţia credincioasă îşi iubea bărbatul mai mult decât oricare altă femeie, marele zeu a trebuit să se apropie de ea prin înşelăciune. A luat figura lui Amphitryon şi astfel, fără să fie recunoscut, s-a unit cu Alcmena.

Suferinţele lui Hercule încep chiar de la naşterea sa. El n-a văzut lumina în patria sa de la Tyrinth, căci tatăl său vitreg, Amphitryon, săvârşind, fără să voiască, un omor, a

fost silit să plece în surghiun la Theba; aci între străini, s-a născut Hercule.

În ziua nașterii eroului, Jupiter zise în adunarea zeilor: „Ascultați-mă, zei și zeițe, astăzi va vedea lumina pe pământ un bărbat care va domni peste tot neamul Perseizilor, peste acel neam de eroi care se trage din sângele meu. El va avea o putere nemărginită și va stăpâni peste întregul Argos".

Îndată ce soția sa Juno aude aceste cuvinte, bănuind necredința bărbatului ei și fiind chinuită de gelozie îi spune: „Tu, fiu al lui Saturn, tu nu-ți prea ții cuvântul dat. De aceea, jură-mi că în adevăr cel ce se va naște întâi astăzi în familia Perseizilor va domni peste Argos și peste toți Perseizii".

Jupiter, nedându-și seama de șiretenia soției sale, îi face jurământul cerut; ea numai decât se scoboară din Olymp și se duce deadreptul la Nicippe, soția lui Sthenelus din Argos care, de asemenea, era din neamul lui Perseu și, prin mijloacele ce zeița avea la îndemână, face să se nască înaintea lui Heracle, Eurystheu, un copil firav, și ca trup și ca minte.

Tot în aceeași zi, ceva mai în urmă, vede lumina și Hercule; dreptul însă asupra domniei peste Perseizii îi revine lui Eurystheu. Și astfel fiul lui Jupiter, marele și puternicul Hercule, avea să fie în slujba și la ordinul slabului și fricosului Eurystheu.

Cuprins de mânie și căindu-se de orbirea sa, Jupiter prinde pe Ate, zeița turburării sufletești, zeița care îl amăgise până într-atâta încât pe propriul său fiu să-l dea în slujba fiului lui Sthenelus, și apucând-o de păr, o aruncă pe pământ și jură că nu o va mai lăsa niciodată să se urce în cer, la zeii nemuritori.

În urma unei învoieli însă, între Jupiter și soția sa Juno, Hercule, după doisprezece ani în serviciul lui Eurystheu, avea să-și câștige nemurirea, iar pentru ca în tot acest timp să fie apărat de primejdii, Minerva avea să-l însoțească și să-l ocrotească peste tot locul.

După nașterea lui Hercule, Alcmena, temându-se de gelozia Junonii, expune pe copil într-un câmp pustiu. Aci vine Mercur, ia pe copil și-l duce la pieptul Junonii care dormea în Olymp și-l apleacă spre a suge laptele nemuririi.

Micul sugaci însă, așa de tare mușcă din sânul zeiței, că laptele ei țâșni departe, vărsându-se pe cer. – De atunci avem *Calea Laptelui*, numită mai târziu și Drumul lui Traian.

Junona se deșteaptă și văzând vicleșugul lui Mercur, aruncă pe copil departe de la sine. Minerva însă, ocrotitoarea lui Hercule, îl ia în brațe și-l duce la mama lui, Alcmena, după ce, prin șiretlicul lui Mercur, supsese de la Junona laptele nemuririi.

Odată cu Hercule, Alcmena dete naștere și unui frate gemen, lui Iphicles, fiul lui Amphitryon. Mama făcea baie în fiecare zi copiilor, îi culca pe un scut de aramă și îi legăna până adormeau.

Într-una din nopți însă, neîmblânzita Junona, împinsă de ură împotriva fiului bărbatului ei, trimite doi șerpi mari care să omoare pe copii în leagăn. Furișându-se aceștia pe ușile deschise în camera de culcare a copilașilor, se repeziră la ei ca să-i muște cu gurile lor otrăvitoare.

Iphicles de spaimă scoate un țipăt, Hercule, însă, ridicându-și capul dintre perne, prinde cu amândouă mâinile pe cei doi șerpi și-i strânge până îi sugrumă.

Aceasta e întâia faptă vitejească a lui Hercule.

Un țipăt grozav răsunaă în toată casa și femeile care slujeau pe Alcmena, și Alcmena însăși aleargă la patul copiilor, ca să le dea ajutor. Sosește și Amphitryon împreună cu oameni înarmați care însă văd cu groază, dar în același timp și cu mulțumire, cum un copilaș a putut să ucidă cu atâta curaj și putere pe cei doi șerpi veninoși.

E chemat numaidecât profetul Tiresias. Acesta povestește celor adunați întregul destin al copilului: câte animale sălbatice și câți monștri va omorî pe uscat și pe apă, câți tâlhari răufăcători va face să piară pentru folosul omenirii, cum în lupta dintre zei și giganți va doborî la pământ pe mai mulți dintre aceștia, în sfârșit, cum, la apusul vieții sale, având dreptul să se bucure de liniște, va fi ridicat în Olymp, unde, căsătorit cu frumoasa Hebe, va petrece printre zeii fericiți.

Hercule crește și-și face educațiunea la curtea tatălui său vitreg. Aci a învățat el toate meșteșugurile și toate artele ce se cunoșteau pe vremea aceea. În mânuirea arcului a fost

instruit de Eurytus, cel mai mare arcaș din lumea veche; în lupte de Autolycus, un fiu al lui Mercur; în aruncatul suliței și a lăncii de Castor, unul dintre Dioscuri; în conducerea carului de însuși Amphitryon; în astronomie și medicină de centaurul Chiron; în muzică de Linus, un nepot al lui Apollo.

Se pare că în această artă n-a făcut prea mari progrese, căci învățătorul trebuind să-l ocărască și să-l pedepsească, tânărul Hercule, neputând să-i rabde severitatea, l-a lovit cu chitara în cap, cu atâta putere că l-a omorât pe loc.

Hercule ajunge, totuși, un mare artist în toate privințele, iar talentul său muzical era așa de mare, că ori unde se găseau muzele se găsea și Hercule. Când ochia cu săgeata sau cu sulița niciodată nu greșea ținta.

Amphitryon, pentru ca să ferească pe Hercule de a mai face năzbâtii, ca cea cu cântărețul Linus, îl trimite să pască turmele pe muntele Citheron. Aci se face mare și voinic.

La vârsta de optsprezece ani omorî un leu care venea adeseaori să prade turmele sale; din blana leului își face o haină pe care o purta totdeauna în spate, capul fiarei servindu-i drept coif.

Hercule era virtutea în persoană. Între desfrâu și virtute, eroul nostru alege pe cea din urmă. Iată cum ni-l descrie la răspântia vieții filosoful Prodicus.

Hercule copil.
După o statuie antică.

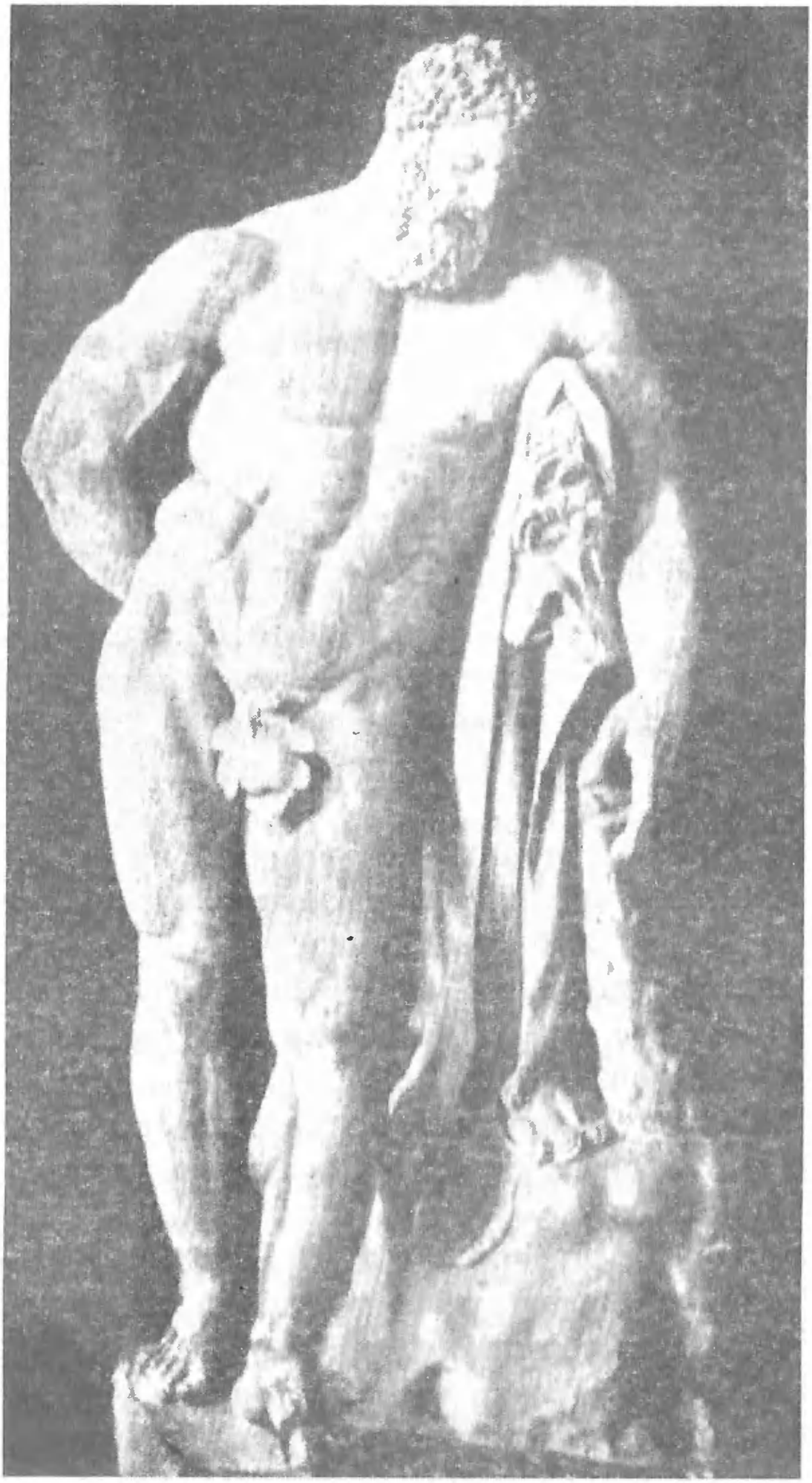

Hercule Farnes.
După o statuie antică.

2. Hercule la răspântia vieții

Hercule se făcuse din copil flăcău și ajunsese la vârsta când tinerii, stăpâni acum pe ei înșiși, hotărăsc, dacă au să urmeze în viața lor calea *Virtuții* sau a *Desfrânării.*

El ședea într-un loc singurate, nedumerit ce drum s-apuce din cele două ce se înfățișau înaintea sa.

Deodată îi s-arătară două femei, înalte de statură, care veneau către dânsul.

Una, mândră și frumoasă, era împodobită de o firească curățenie, cu ochii aplecați și plini de modestie, cu înfățișarea smerită și sfioasă, cu hainele albe.

Cealaltă era grasă și moleșită, sulimenită și spoită, și ca s-arate mai albă și mai rumenă decât aevea, călca cu trufie și cu trupul țeapăn: ochii-i sticleau, hainele-i erau străvezii, și se tot uita mereu asupra ei, trăgea cu coada ochiului, ca s-o bage în seamă cei de primprejur, întorcându-se adesea ca să-și vadă umbra.

Sosind femeile mai aproape de Hercule, cea dintâi venea către el cu pasul potrivit, pe când cealaltă, vrând să ajungă mai înainte, alerga către dânsul grăbită.

„Hercule, îi zice ea, te văz că nu știi ce cale să apuci. Dacă vrei să-ți fiu prietenă, te voi călăuzi pe cărarea cea mai plăcută și cea mai lesnicioasă, în care vei gusta toate mulțumirile vieții, trăind fără necazuri. Și să nu crezi, că ai să te îndeletnicești cu războiul sau cu alte treburi; și, totuși, vei avea să-ți alegi bucatele și băuturile, ce-ți vor plăcea mai

mult, lucrurile de care să se veselească ochii și urechile tale și de care mirosul și pipăitul tău să se mulțumească; drăgălășiile, ce vor avea mai mulți nuri pentru tine, te vor mângâia și vei avea să dormi cu poftă și în cea mai mare moliciune.

Pe lângă acestea, o să aibi la îndemână toate bucuriile, fără să te ostenești, ca să umbli după dânsele. Iar dacă, vrodată, ar da ispita peste tine să te facă să simți, că are să-ți lipsească ceva, ca să nu-ți poți face viața și mai drăgăstoasă, să nu te temi că te voi pune să-ți obosești trupul și mintea spre a le dobândi. Voi îngriji eu, cum să te folosești de munca altora și să nu aștepți în deșert câștiguri de acolo chiar, de unde n-ai alergat; căci eu dau celor ce vin după mine darul de a fi pretutindeni în largul lor".

Hercule, după ce o ascultă îi zice: „Femeie, cum te cheamă!" „Prietenii mei, răspunde ea, îmi zic *Fericirea*; iar vrăjmașii îmi zic *Desfrânarea*".

Atunci cealaltă femee, înaintând, zice și dânsa: „Și eu viu către tine, Hercule; cunosc pe părinții tăi și am pătruns în ființa ta încă de copil. Eu așa cred, că de vei apuca poteca, care duce spre mine, vei ajunge odată să strălucești prin fapte mărețe și frumoase și atunci și eu însămi voiu fi mai omenită și mai băgată în seamă de către oamenii cei buni. Eu nu te voiu ademeni cu făgăduieli, că o să dai numai și numai peste plăceri. Îți voiu spune pe față hotărârile zeilor asupra muritorilor: numai cu muncă și cu trudă mare dăruiesc ei vieții omenești fericirea și mărirea.

Dacă dorești ca zeii să-ți fie priincioși, trebuie să te închini lor; dacă voiești, ca prietenii să te iubească, trebuie să le faci numai și numai bine; dacă dorești ca țara ta să te cinstească, trebuie s-o slujești; dacă voiești ca pământul întreg să-ți dea roade din belșug, trebuie să muncești la arătura câmpului; dacă îți alegi mai bine să te înavuțești având turme, trebuie să îngrijești de ele; dacă cugeți să ajungi mare prin războaie, dacă vrei să-ți scapi prietenii din robia celor răi și să izbândești asupra vrăjmașilor, trebuie să înveți meșteșugul războiului de la cei ce-l știu mai bine și să te îndeletnicești mereu a te folosi de învățăturile lor; dacă vrei

să dobândești putere în trup, trebuie să-l deprinzi a se supune minții și a-i da mereu de lucru ca să se hârșească cu munca și sudoarea".

Desfrânarea ar fi adaus atunci: „Înțelegi tu acum, Hercule, cât de obositoare și de lungă este calea fericirilor, ce-ți arată această femee? Eu însă am să te duc la fericire, printr-o cale mult mai scurtă și mai lesnicioasă".

Iar cealaltă femeie care era Virtutea însăși, se răsti către Desfrânare zicându-i: „Nemernico ce ești, ce bunătăți ai tu în stăpânire? Și ce plăceri poți cunoaște tu, oare, dacă nu voiești să faci nimic spre a ți le agonisi?... Deși ești fără de moarte, zeii, însă te-au gonit din ceruri și oamenii cei de treabă te disprețuiesc. Sunetul cel mai măgulitor din toate, acela adică al vr-unei laude, n-a ajuns niciodată până la urechile tale și n-ai stat câtuși de cât față la vr-o priveliște din cele ce farmecă pe om; pentru că niciodată n-ai făcut vr-o faptă bună. Cine să mai voiască, oare, a crede cuvintele tale? Cine să te scoată din nevoi? Care om de treabă ar mai cuteza să se amestece printre dezmățații ce te urmează? Cei ce te însoțesc, dacă sunt tineri, au trupuri neputincioase; dacă sunt bătrâni, au suflete prostite; îngreunați în tinerețele lor cu o grăsime venită din trândăvie, ajung slăbănogiți la niște bătrânețe necăjite; fiindu-le rușine de ceea ce au făcut, ei se gârbovesc de aceea ce au să facă; ca unii ce au gustat din toate plăcerile la începutul vieții, și-au păstrat numai și numai trude pentru anii lor cei din urmă. Nici o faptă bună nu se face fără de mine, nici în cer, nici pe pământ: mai mult decât ori și cine, eu primesc de la oameni cuvinte de laudă, ca una ce însoțesc cu iubire pe meșteșugar la lcurarea mâinilor sale și ca una ce sunt păzitoare credincioasă a stăpânului, ocrotitoarea cu voie bună a slujitorului, tovarășă drăgăstoasă în ale păcii, surata statornică în ostenelile războiului, mijlocitoarea supusă în prietenie. După moarte, pomenirea lor nu se uită, ci rămâne lăudată în veci de veci. Iată cum, Hercule, fiu al unor părinți buni la suflet, ai putea, prin muncă, să dobândești cea mai de căpetenie fericire".

Hercule a ales calea arătată de Virtute.

3. Hercule și Eurystheu

După ce a împlinit vârsta de optusprezece ani, Hercule, întâlnind într-o zi pe minyeni din Orchomenos care se întorceau cu tributul ce li-l plăteau thebanii, i-a omorât. Din cauza aceasta, poporul minyenilor pornește cu război împotriva Thebei; Hercule însă, îi învinge și-i silește ca pe viitor ei să plătească tribut thebanilor, și încă un tribut îndoit. Amphitryon moare în acest război, în urma căruia Hercule se căsătorește cu fiica regelui Theban Creon, cu Megara.

Gloria aceasta a eroului neliniștește pe mama sa vitregă Junona care se horărăște să-l piarză sau cel puțin să-l umilească, aruncând cât mai multă necinste asupra lui.

De aceea, pe când eroul se găsea odată acasă, în sânul familiei, începe pe neașteptate să se schimbe la față. Ochii i se învârteau în cap, plini de sânge, balele îi curgeau pe buze și bărbie și rânjind nebunește strigă: „Dați-mi arcul! Unde îmi este securea? Mă duc la Mycena. Înarmați-vă cu topoare și cu săpoaie și veniți să dărâmăm zidurile cyclopeene".

În prada unei nebunii împreunată cu furie, Hercule, cutreierând palatul și socotind că lovește fiare, lovea pe micii săi copii, omorându-i unul câte unul. Sărmana lor mamă, târând pe cel din urmă copil al ei, îl ascunde în fundul palatului. Soțul în turbare, crezându-se înaintea zidurilor cyclopeene, sfarmă porțile și cu o singură lovitură străpunge și pe mamă și pe copilaș. În urmă, omoară și pe cei doi copii ai fratelui său Iphicles, aruncându-i în fos. Când se

repezi asupra socrului său, apare deodată zeița Minerva care, întorcându-l, îi potolește setea de sânge. În urmă eroul cade într-un leșin adânc.

Când Hercule își revine în simțuri și-și capătă din nou conștiința, își dă seama de grozăvia faptei sale.

În prada celei mai mari deznădejdii, începe să se osândească singur. De aceea pleacă în surghiun. Aci după ce s-a purificat, s-a dus la Delphi, la oracolul zeului Apollo, ca să-l întrebe ce trebuie să facă.

Prin gura preotesei Pythia, zeul îi poruncește să se ducă să găsească pe Eurystheu, dușmanul său de moarte și să îndeplinească toate lucrurile ce i le-ar porunci să facă.

Preoteasa i s-a adresat aci mai întâiu cu vorba Heracles, ca unui care își va câștiga gloria din persecuțiile Herei (*Hero* și *cles*, de la *cleos* glorie), până atunci fiind numit Alcides.

De aceea, se duce la vărul său Eurystheu, rege în Mycene, și se pune în slujba lui, având să împlinească timp de doisprezece ani, douăsprezece lucrări după care avea să-și câștige nemurirea.

Se opri însă la Tirynth, unde, printr-un crainic, avea să primească ordinele, căci Eurystheu se temea să dea ochii cu eroul.

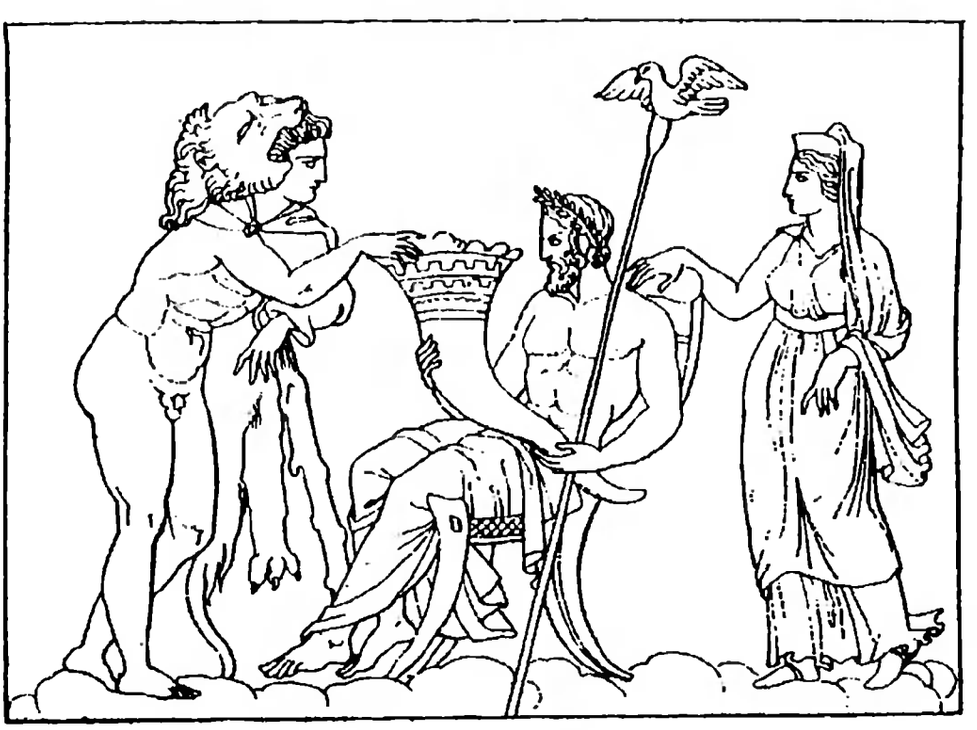

Hercule îi înfățișează lui Jupiter Cornul lui Aheloos, transformat în corn al abundenței, pictură pe un vas antic.

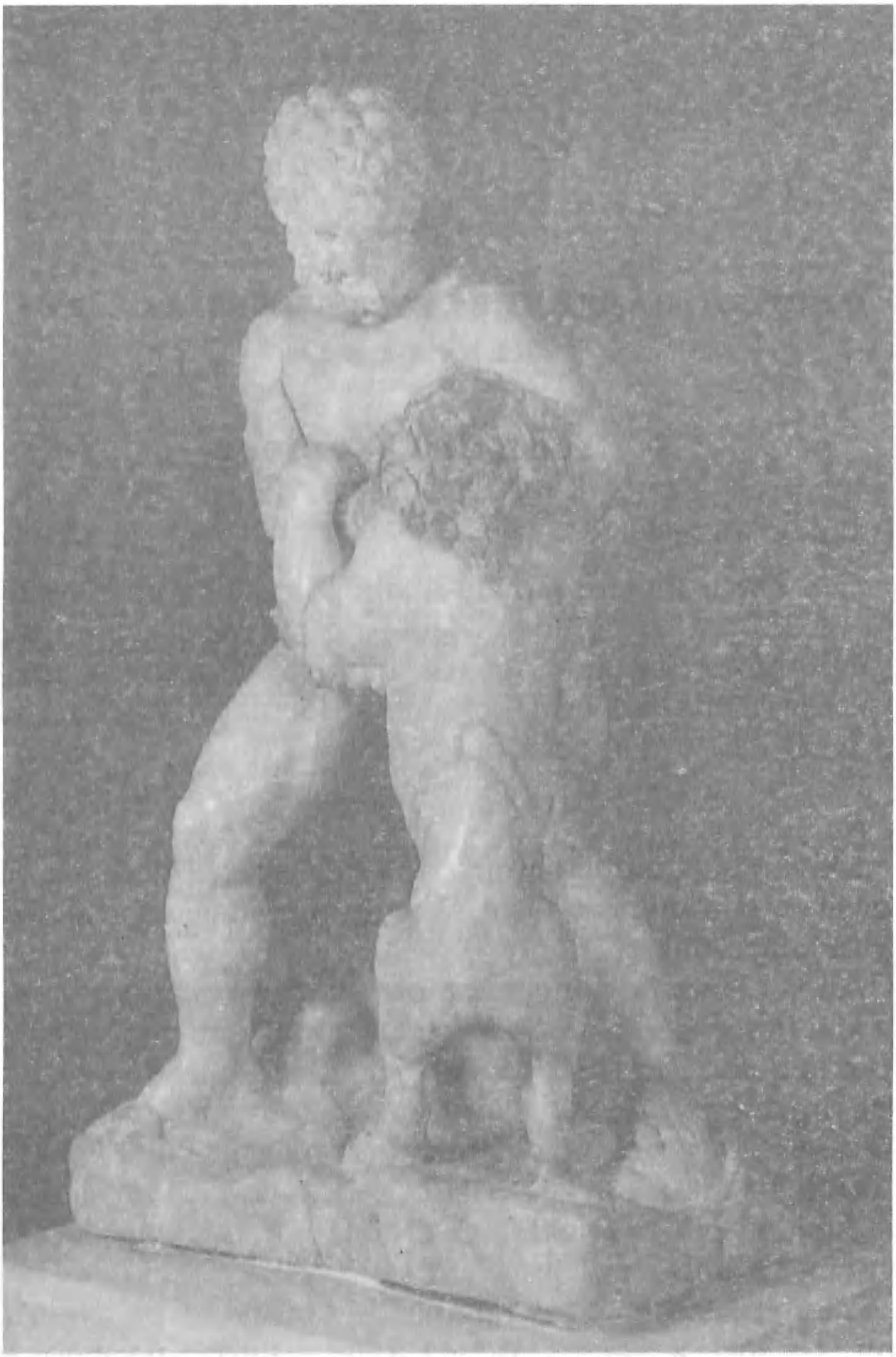

Lupta lui Hercule cu leul din Nemeea.
Statuie de marmură, Ermitaj.

CELE DOUĂSPREZECE LUCRĂRI ALE LUI HERCULE

1. Leul din Nemeea

Cea dintâi lucrare la care a silit Eurystheu pe Hercule a fost aceea ca să omoare leul din Nemeea care pustia împrejurimile orașului. Această fiară se născuse din uriașul Typhaon și din balaurul Echidna și locuia în văgăuna unei văi lângă orașul Nemeea din Argolida.

Hercule trebuia să omoare acest leu și blana să o ducă lui Eurystheu.

Multe zile a umblat eroul până să găsească fiara, iar când a găsit-o, și-a aruncat toate săgețile în zadar, căci pielea ei era invulnerabilă.

Atunci Hercule pune mâna pe ghioaga ce o purta cu sine și care îi servea ca cea mai bună armă; dar și aceasta se rupse în două. Dar Hercule, după ce astupă o ieșire a vizuinii, intră după leu, care, văzându-l, îi sare în piept. Eroul îi pune mâna în gât și-l strânge cu amândouă mâinile până îl sugușe. În urmă, își aruncă în spate leul și, după ce face un sacrificiu lui Jupiter, punând astfel cea dintâiu temelie a jocurilor nemeice, îl duce lui Eurystheu la Mycene.

Când acesta a văzut namila de animal și pe vigurosul erou, s-a speriat așa de tare, că a dat ordin ca pe viitor să-i arate dovada lucrărilor sale de la poartă și să nu mai intre în palat.

Leul a fost pus în urmă între constelațiuni.

2. Hydra de la Lerna

Hydra se născuse, ca și leul din Nemeea, din gigantul Typhaon și din balaurul Echidna și se aciuase în smârcurile de la Lerna, în Argolida.

Ea era un monstru năprasniz, un fel de balaur care bântuia împrejurimele și omora oameni și vite, prin suflarea sa otrăvitoare, ucizând tot ce-i ieșia în cale. Avea mai multe capete și, când îi tăia unul, alte două îi creștea în loc.

Hercule, primind porunca lui Eurystheu să se lupte cu acest monstru, îl gonește din culcușul său cu săgețile.

O luptă îngrozitoare se încinge atunci între erou și balaur, care se încolăci împrejurul picioarelor lui.

Pe lângă acest dușman, mai sosi și un al doilea. Un rac

Hercule și Hydra.
Figură pe un vas grecesc.

Hercule ucide Hidra din Lerna.

de mare puternic începe să muște pe erou de picior. Hercule îl strivi pe acesta cu picioarele, iar când văzu că hydrei, în loc de un cap, îi crește două, chemă în ajutor pe prietenul său de arme Jolaos, nepotul său, cu care venise împreună. Acesta dă foc unei părți din pădure și cu tăciuni aprinși, arde plăgile hydrei și izbutește astfel să oprească să-i mai crească alte capete noi. Unul dintre capetele hydrei era nemuritor. Pe acesta eroul îl îngropă de viu, prăvălind peste el o stâncă. Răpuind monstrul, Hercule își înmoaie săgețile în sângele lui. De atunci rănile care le făceau ele erau incurabile.

Lupta lui Hercule cu Hydra din Lerna,
gravură antică pe piatră.

3. Cerboiaca cu coarnele de aur

În pădurile Arcadiei erau cinci cerboaice la fel, având coarnele de aur și picioarele de aramă. Patru erau înhămate la carul Dianei, a cincea însă era lăsată în libertate.

Eurytheu îi poruncește lui Hercule să-i aducă această cerboaică.

Fiind însă consacrată Dianei, eroul nu voia să o omoare, de aceea a fost silit să o urmărească un an întreg până la Hyperboreeni, care locuiau în părțile cele mai îndepărtate de la miază-noapte și până la izvoarele fluviului Istru și apoi iarăși înapoi în Arcadia.

În cele din urmă o prinde și o duce vie, în spate, lui Eurystheu.

Muncile lui Hercule,
basorelief antic.

4. Mistreţul din Erymanth

Între Elida și Arcadia era muntele Erymanth, unde se găsea un mistreț enorm care băgase groaza în tot ținutul dimprejur, pustiind câmpiile și omorând oamenii.

În drumul său după acest mistreț, Hercule a fost primit ca oaspe de Centaurul Pholos.

Hercule îi aduce lui Eurystheu mistreţul viu din Erymanth.
Pictură pe un vas antic,
apud Piere Grimal.

Pe când era ospătat, Hercule se pomenește deodată atacat de centauri, care mirosiseră vinul cu care Pholos cinstea pe prietenul său străin.

Eroul izbutește să-i respingă, pe unii omorându-i în luptă, iar pe alţii gonindu-i până la promontoriul Malea, unde, pe vremea aceasta, locuia Chiron, de la care ei cer ajutor.

Hercule era prieten cu Chiron, dar, necunoscându-l dintru început, a aruncat și asupra lui o săgeată care îl nimeri în genunchi.

Numai târziu a băgat de seamă greșala și încercă să-i lege rana. Săgeata fiind

otrăvită cu veninul hydrei, Hercule și-a pierdut un prieten scump.

De aci, eroul pleacă în căutarea mistrețului pe care, găsindu-l pe vârful muntelui, îl prinde de viu, îl pune pe umerii săi vânjoși și-l duce stăpânului său.

Acesta când văzu namila, se sperie până într-atâta, că se ascunse într-un butoiu de aramă.

Hercule și Mistrețul din Erymanth.
După o pictură antică, Pompei.
[De observat că graficianul a interpretat greșit gestul regelui. După cum se vede de pe vasul reprodus la p. anterioară, sentimentul e de groază nu de solicitare.]

5. Păsările din Stymphal

În smârcurile lacului Stymphal din Arcadia, în niște higiuri cu tufe dese, trăiau retrase niște păsări, închinate zeului Marte, cu aripi, cap și cioc de fier.

Aceste păsări aveau niște gheare foarte ascuțite și loveau cu aripile lor, ca și cu sulițele. Când întâlneau pe câmp oameni și animale, îi ridicau în sus și omorându-i le mâncau carnea. Erau așa de multe, că întunecau lumina soarelui, când se ridicau în zbor.

Hercule, fiind însărcinat să lupte împotriva acestor păsări și să le stârpească, începe prin a le speria cu sunetul cimbalelor sale de aramă, făcându-le să se ridice în aer. Pe urmă le lovea cu sulițele sale, sau le strivea cu ghioaga sa.

Astfel Hercule a scăpat ținutul de aceste păsări primejdioase. Cele care n-au putut fi stârpite de erou, au zburat în ținuturile Pontului Euxin (Marea Neagră), unde le-au întâlnit în urmă Argonauții.

Păsările din Stymphal.
După o pictură pe un vas antic.

6. Grajdurile lui Augias

Eurystheu, ca să umilească pe Hercule, îi dă ordin ca să curețe de guniu într-o singură zi, grajdurile lui Augias, regele Elidei.

Acesta era fiul soarelui și poseda nenumărate turme. Cirezile de boi și de oi erau atâtea, cât sunt norii de pe cer. Între boi erau trei sute cu picioarele albe ca zăpada, două sute roșii ca purpura, doisprezece, închinați lui Helios, erau albi ca lebedele și unul, cu numele Phaëthon, strălucea ca o stea.

În curtea în care erau mânate toate aceste animale s-a îngrămădit cu timpul atâta gunoi, că nu era cu putință să fie înlăturat.

Eroul se duse acolo și se oferi lui Augias că va râni tot gunoiul într-o singură zi, dacă îi va da o zeciuială din toate vitele sale.

Regele primește fără zăbavă propunerea lui Hercule, socotind lucrarea cu neputință de isprăvit.

Eroul face un canal și abate prin curte fluviile Peneu și Alpheu, după ce spărsese zidurile din două părți opuse și, până seara, izbutește să curețe grajdurile.

Augias, văzând treaba făcută, nu-și ţine cuvântul, spunând că lucrarea a trebuit adusă la îndeplinire din porunca lui Eurystheu și astfel Hercule trebui să se întoarcă acasă fără răsplata făgăduită.

Mai târziu însă, după ce eroul scapă din serviciul lui

Eurytheu, porni cu război împotriva lui Augias, îi cuceri bogata cetate Elis, trecând-o prin sabie și foc.

Apoi, după ce a ucis pe rege, după ce și-a strâns toată armata în Pisa, aducând acolo prăzile de război, a ales un loc pentru tatăl său Jupiter și l-a plantat cu măslini.

În urmă, a adus jertfe celor doisprezece mari zei din cer și a instituit jocurile olympice, care au ajuns cu timpul așa de vestite.

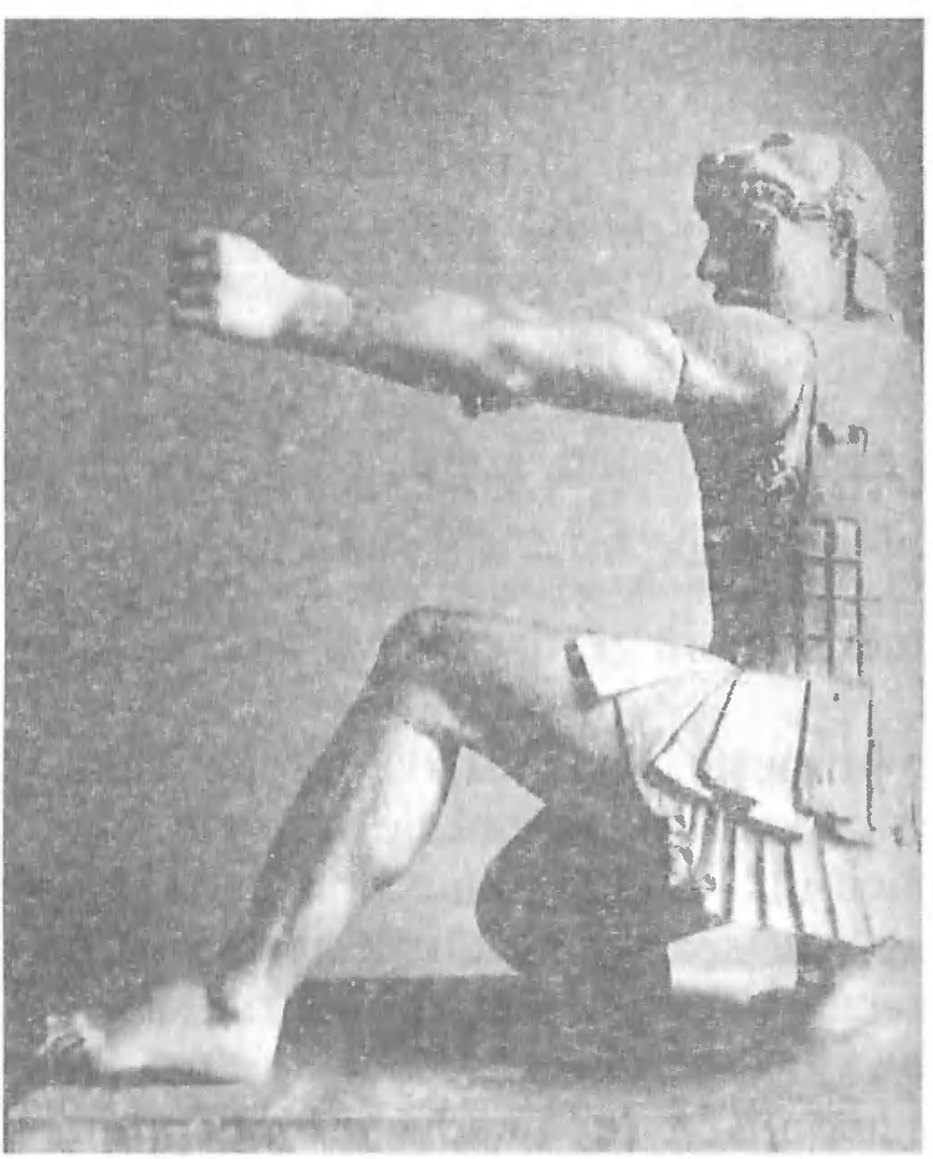

Hercule,
reprezentare statuară pe frontonul estic al templului din Aphaia, Egina, apud Grimal.

7. Taurul din Creta

După ce Hercule a curățit Grecia de monștri, i-au fost poruncite lucrări și în afară.

În insula Creta, pe când se afla rege Minos, i s-a dăruit acestuia de Neptun un taur ieșit din undele mării ca să-l jertfească.

Regele, însă, încântat de frumusețea animalului, nu voi să-l sacrifice și în locul lui a sacrificat un alt taur din turmele sale.

Zeul, supărându-se de fapta regelui, a făcut pe taur să turbeze și să verse foc din nările sale.

Toată insula era bântuită de furia acestui taur. Eurystheu însărcinează pe Hercule să prindă taurul și să i-l ducă la Mycene viu.

Cu ajutorul lui Minos, eroul izbutește să prindă taurul, și astfel să-l ducă lui Eurystheu. Acesta îi dă drumul și animalul începe să cutreiere furios întreg Peloponezul, până ce, în sfârșit, vine în Attica și rămâne în ținutul Marathonului, unde îl prinde mai târziu eroul Tezeu.

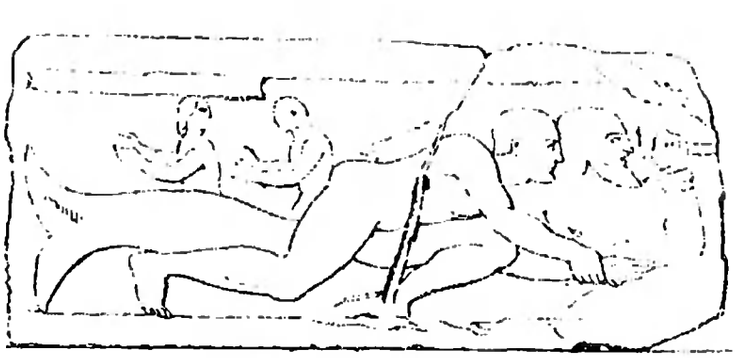

Hecule și Nereu, Basorelief din Asos, aflat la Luvru.

8. Caii lui Diomede

În țara Bistonilor din Thracia, regele Diomede avea patru iepe turbate, care vărsau foc pe nări și care se hrăneau cu carne de om.

Crudul rege își avea castelul pe marginea mării și toți străinii naufragiați care ajungeau în țara sa erau dați acelor iepe ca să-i mănânce.

Hercule, fiind însărcinat de Eurystheu să-i aducă aceste

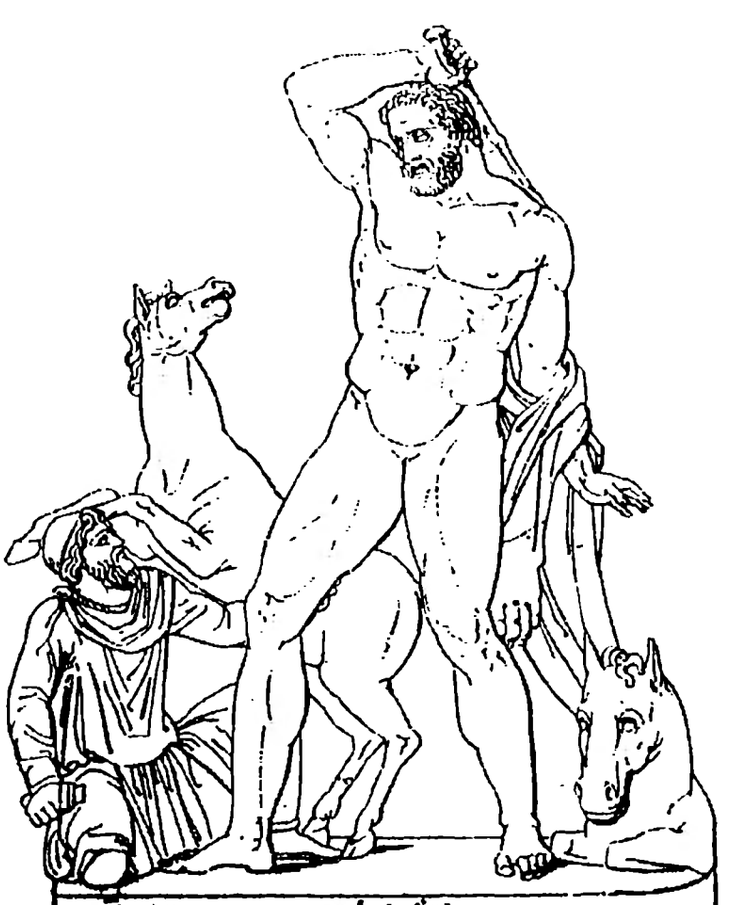

Hercule și caii lui Diomede.
După o grup statuar antic, Roma.

iepe, pornește în Thracia cu mai mulți tovarăși și se duce deadreptul la grajdul lui Diomede unde, omorând pe paznici, târăște iepele până la țărmul mării.

Bistonienii, ridicându-se cu armele împotriva eroului, sunt bătuți și regele omorât și dat iepelor sale ca să fie mâncat.

În timpul luptei, Hercule dăduse iepele în paza tovarășului său Abderos; când însă s-a întors biruitor din luptă, a găsit pe frumosul tânăr mâncat de iepe.

Eroul după ce l-a deplâns și l-a îngropat, i-a ridicat un frumos monument și a instituit jocuri în onoarea lui. În același timp a fundat în acel loc faimosul oraș Abdera.

Caii au fost duși lui Eurystheu, care, apoi, le-a dat drumul și au fost în urmă sfâșiați de fiare pe muntele Lyceu din Arcadia.

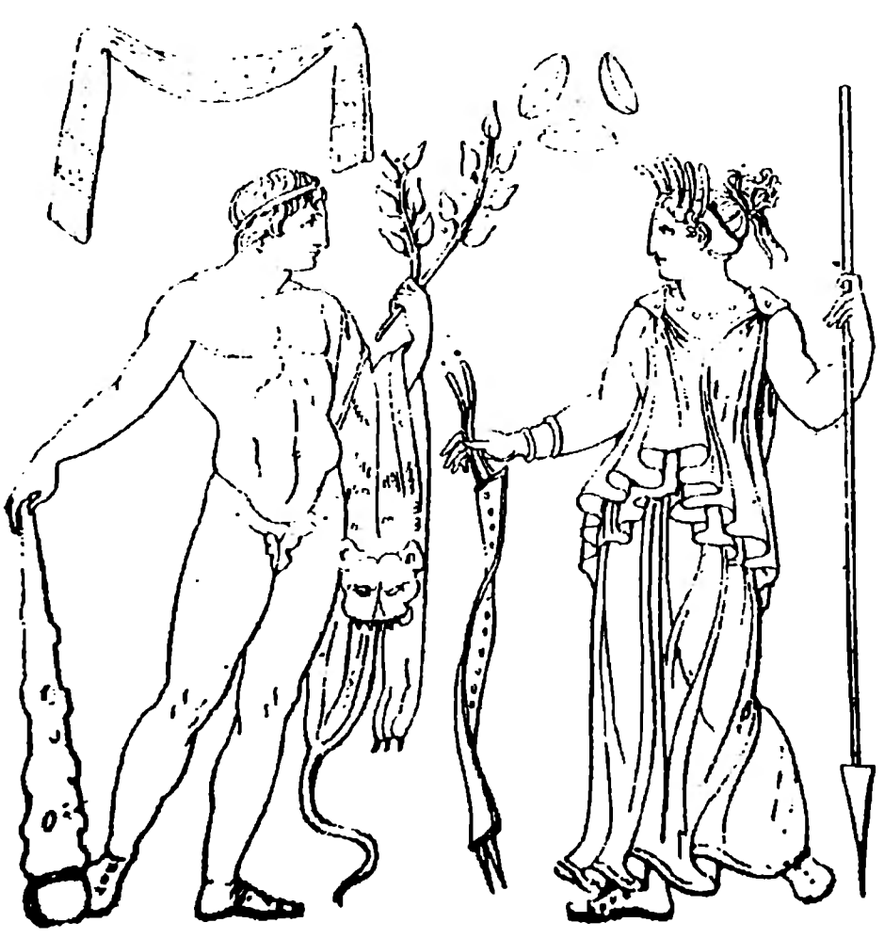

Hercule inițiat în mistere,
pictură pe un vas antic.

9. Cingătoarea Hippolytei

Pe malurile fluviului Thermodon din Asia Mică locuia odată un popor de femei războinice, numite amazoane[1].

În timpul lui Hercule, ele aveau ca regină pe Hippolyta, o fiică a lui Marte, care îi făcuse ca dar o cingătoare de mare preț.

Fiica lui Eurystheu, Admeta, dorea să aibă această cingătoare; de aceea, Hercule a fost însărcinat să i-o aducă.

Plecând într-o țară așa de îndepărtată, eroul și-a luat cu sine mai mulți tovarăși de luptă, între care pe Telamon, Peleu și Tezeu.

Trecând cu corabia lor până departe în Marea Neagră, după multe greutăți, au ajuns înaintea capitalei Amazoanelor Themischyra.

Regina Hippolyta le iese înainte și, auzind de scopul venirii lor și fiind în același timp mișcată de ținuta mândră a eroilor, le făgăduiește că le va da încingătoarea de bună voie.

Zeița Junona, însă, care nu înceta un moment să urmărească pe fiul ei adoptiv, s-a amestecat, subt înfățișarea unei amazoane, în mijlocul acestui popor de femei și a făcut să se răspândească zvonul că străinul vrea să le răpească regina.

Acestea pun mâna pe arme și cad asupra taberii lui Hercule.

---

1. Vezi *Legende și povești antice*, pag. 13.

O luptă strașnică se încinge, în care însă cad biruite cele mai viteze eroine Aella, Prothoe, Antiopa și însăși Melanippa, conducătoarea lor.

Antiopa fiind prinsă e dată ca preț al vitejiei sale eroului Tezeu, iar Melanippa a fost liberată în schimbul cingătoarei Hippolytei.

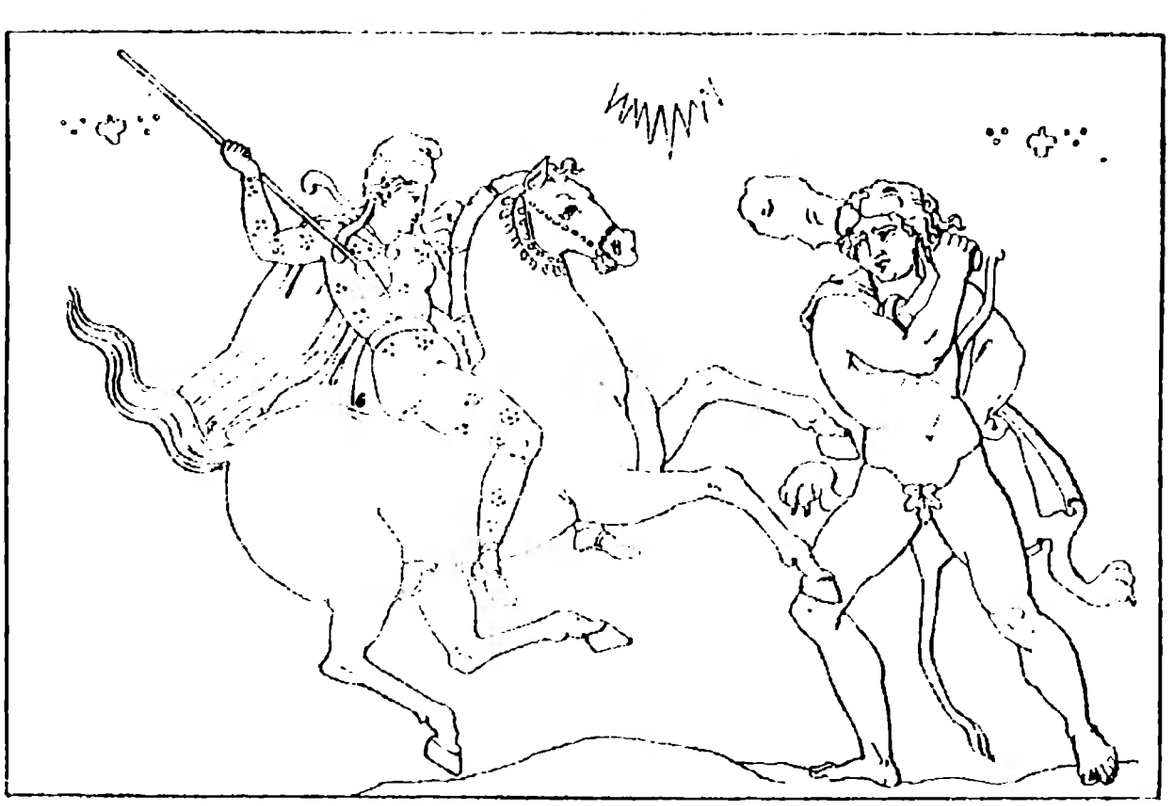

Hercule și Amazoanele.
După o pictură pe un vas antic.

10. Vacile lui Geryon

După aventura lui Hercule în răsărit, avea să urmeze alta în apus.

Eurystheu i-a dat poruncă să-i aducă turmele de boi ale lui Geryon care păşteau într-o insulă îndepărtată din Oceanul de apus, numită Erytheu.

Geryon era un uriaş puternic, fiul lui Chrysaor şi nepotul Meduzei şi avea trei corpuri legate laolaltă în regiunea stomahului.

Acest monstru, numit şi întreitul Geryon, era cu atât mai îngrozitor şi mai de nebiruit, cu cât se putea apăra din toate părţile, căci avea trei capete, şase mâini şi şase picioare.

Cirezile lui de vaci de o coloare roşie erau puse sub paza gigantului Eurythion şi a câinelui acestuia Orthrus.

Acest câine născut din Typhaon, fiind frate cu cerberul din Infern, avea două capete şi era de o putere nemăsurată. Hercule, ca să ajungă la insula Geryon, a trebuit să străbată, pe un drum foarte greu, regiunile din Europa şi din Africa şi să ajungă până la strâmtoarea numită astăzi Gibraltar, care desparte cele două continente în partea cea mai de apus a lor.

Spre amintirea acestui drum, eroul a pus de o parte şi de cealaltă câte o coloană, numită Coloanele lui Hercule. De aci şi până la insulă, Hercule s-a dus cu barca ce i-a împrumutatat[-o] Helios.

Îndată ce zăriră pe erou, atât păzitorul cât şi câinele se

Atlas.
Muzeul Naţional, Neapole.

reped asupra lui; amândoi însă cad sub loviturile lui Hercule, care pornește apoi cu cirezile lui Geryon.

Când acesta bagă de seamă că i s-au răpit boii, aleargă și el împotriva lui Hercule, dar este biruit într-o luptă înverșunată cu eroul. Cireada de boi Eurystheu o dete ca prinos zeiței Junona.

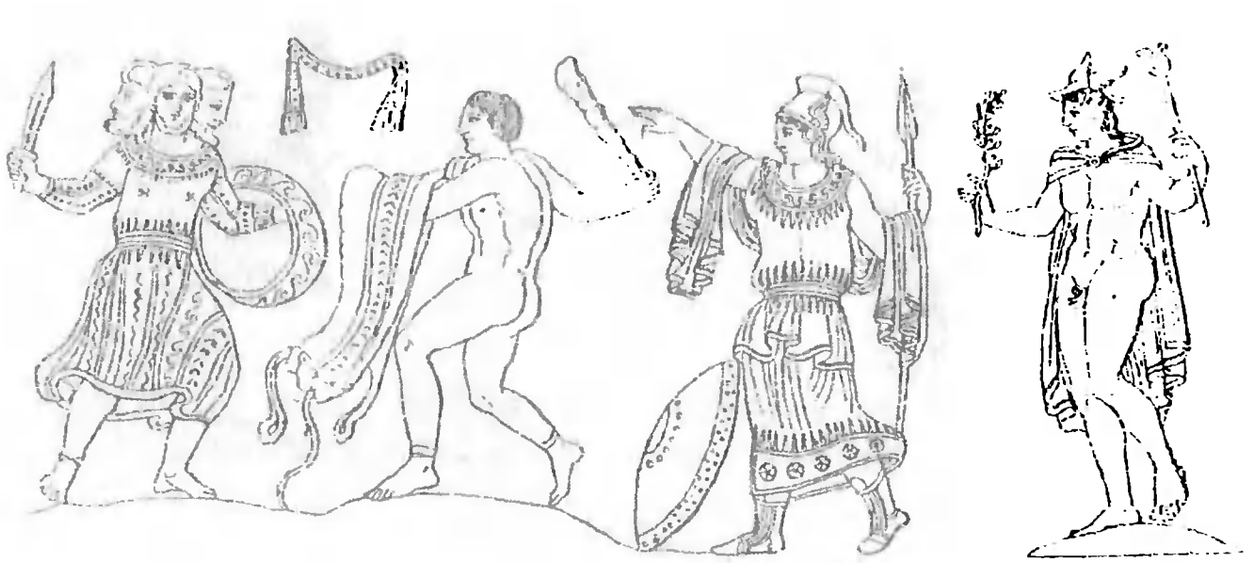

Hercule și triplul Gerion,
pictură pe un vas antic.

11. Merele de aur din grădina hesperidelor

Când s-a măritat Junona cu Jupiter, toți zeii și toate zeițele
i-au dat, după cum era obiceiul, câte un dar de nuntă. Geia, pământul, produse cu acest prilej, un măr cu mere de aur.

Acest pom a fost pus în grădina Hesperidelor, niște nimfe ale Apusului.

Ele erau fiicele lui Atlas,un titan, care fusese osândit de zei să ducă pe umerii săi cei lați cerul.

Acolo unde se găsește astăzi în Africa muntele Atlas, pe vremuri erau niște grădini mândre cu arbori încărcați cu tot

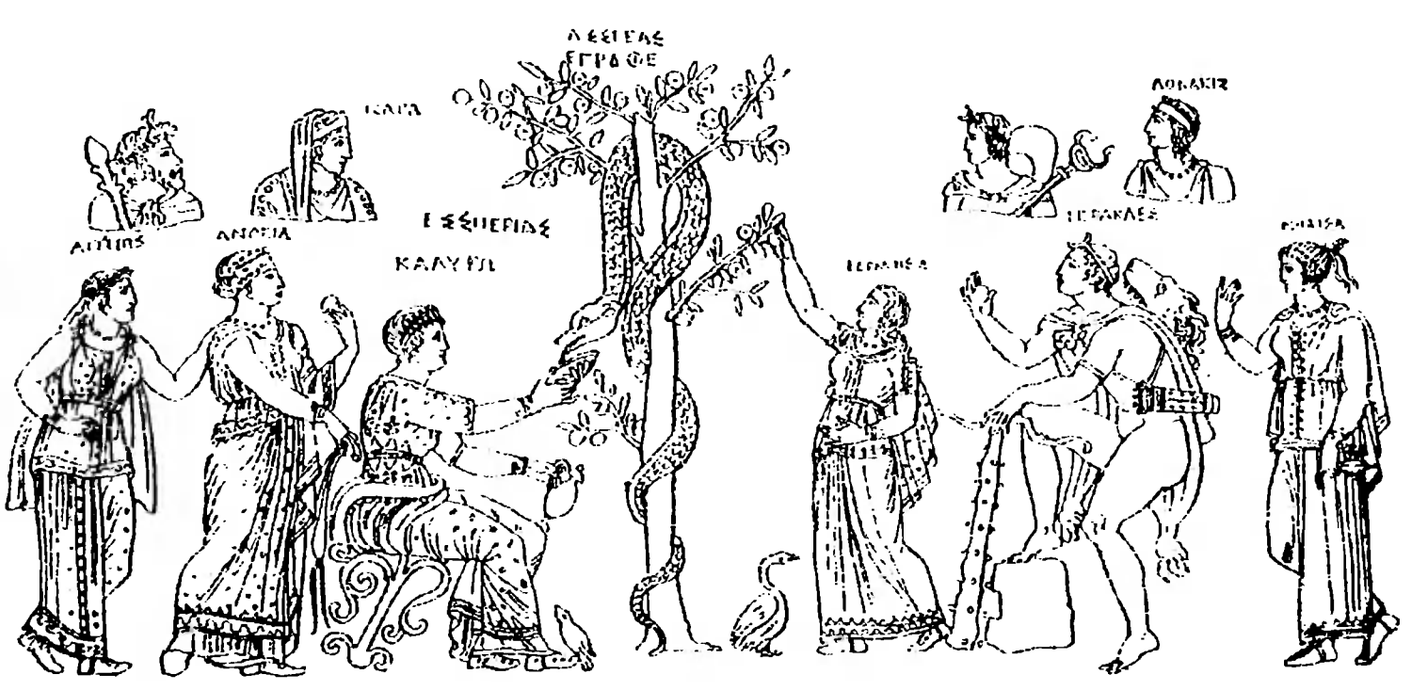

Mărul din Grădina Hesperidelor,
pictură pe un vas antic.

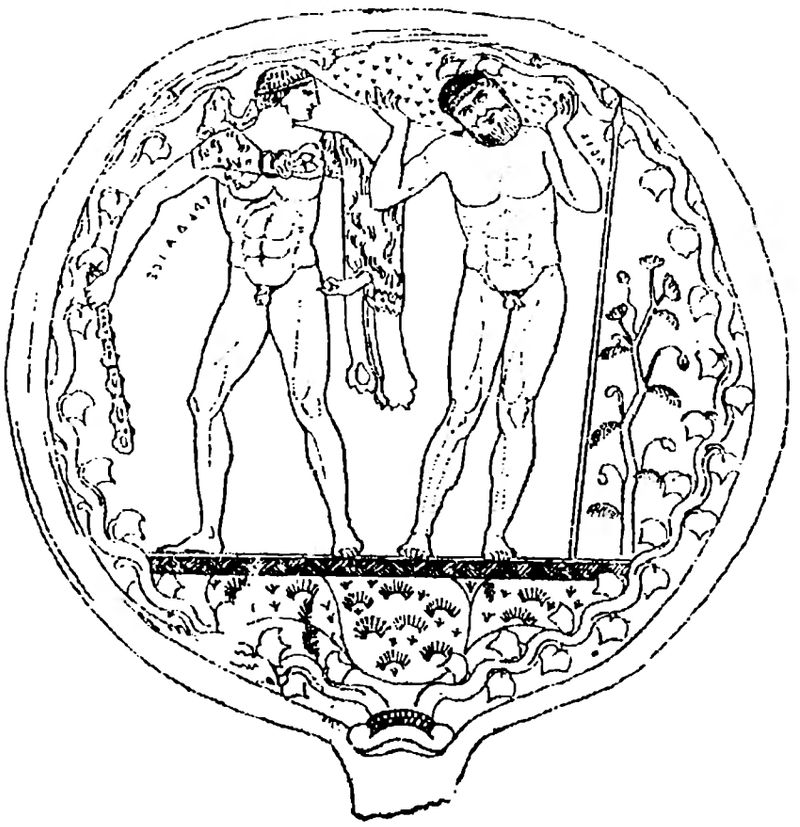

Hercule îi redă lui Atlas bolta cerului,
desen pe o oglindă etruscă.

felul de fructe și printre ei se găsea și mărul cu merele de aur.

El era păzit de un balaur grozav, numit Ladon, al căruia ochi nu era niciodată închis de somn.

Hercule, fără să știe unde se găsește grădina Hesperidelor, trebuia să aducă la îndeplinire ordinul lui Eurystheu de a-i da în mână acele mere de aur.

Ca să găsească calea, eroul, după sfatul nimfelor fluviului Eridan, se duce să ceară, mai întâi, povața bătrânului zeu al mărilor, Nereu.

Acesta, deși la început s-a împotrivit de a-i da vr-o povață, totuși, în cele din urmă, a fost silit să o facă.

Calea o știa numai Promotheu, care se găsea pe vremea aceasta ferecat de o stâncă pe muntele Caucaz.

De aceea, a trebuit să alerge întâi la acesta.

Ca să ajungă la el, Hercule a trebuit să se îndrepte prin Lybia și Egipt.

În această țară a întâlnit pe regele Busiris care prindea pe toți străinii și-i sacrifica pe altarul zeului Jupiter. Și Hercule a fost prins și legat, însă, rupând lanțurile, s-a liberat și a ucis pe rege împreună cu fiul său.

De aci, trecând prin Aethiopia și prin India a ajuns în Caucaz, unde scăpă pe Prometheu, omorând vulturul care îi mănca ficații.

Prometheu îi arată în urmă calea pe care să apuce ca să ajungă la Atlas și la grădina Hesperidelor.

Atlas ținea bolta cerească pe umerii săi. Ca să-i aducă merele de aur, îi dete lui Hercule cerul, până se va întoarce cu ele.

Când s-a întors însă, n-a mai voit să ia înapoi povara și Hercule a scăpat numai printr-o păcăleală. L-a rugat să ție cerul numai un moment, până ce să-și așeze pe umeri o pernă, căci îl apăsa prea greu.

Atlas cade în cursă; Hercule, văzându-se liber, ia merele și pleacă la Eurystheu.

Atlas, în urmă, neprimind în gazdă o noapte pe Perseu, acesta l-a împietrit și de atunci și până astăzi Atlas se înalță ca un mare munte stâncos în nordul Africei. Eurystheu, primind merele de aur, le dăruiește zeiței Minerva care le duce înapoi în același loc, unde fuseseră ele și mai înainte.

Hercule ține în spate, cu ajutorul Minervei, globul ceresc, în timp ce Atlas îi aduce merele solicitate.
Basorelief, templul lui Zeus din Olimpia, sec. V, î. Chr.

12. Prinderea lui Cerberus

Văzând Eurystheu că Hercule a cutreerat tot pământul și că, totdeauna s-a întors biruitor, se hotărește să-l supuie la cea din urmă lucrare, mai grea decât toate, să-l trimeată în Infern, de unde să-i aducă Cerberul.

Acesta era un câine monstru cu trei capete, având însărcinarea să păzească intrarea imperiului lui Hades.

Și era convins Eurystheu că nu va izbuti să facă și această muncă, cea mai periculoasă dintre toate, și că astfel poate va scăpa de Hercule.

Eroul, înainte de a încerca această lucrare primejdioasă, se duce mai întâi la preotul Eumolpus, la Eleusis, ca să-l inițieze în mistere, căci numai așa se putea apropia de regele Infernului.

După ce a fost inițiat, Hercule pleacă în Laconia, la Tenar, azi capul Matapan, unde se găsea o deschizătură care duce în imperiul lui Hades.

Condus de Mercur, zeul care, cu bagheta sa, conducea sufletele morților, ajunge în împărăția umbrelor. Acestea, când îl văzură, se speriară de el și fugiră care încotro.

La intrarea Infernului întâlnește pe Tezeu și pe prietenul acestuia Pirithou lipiți de o stâncă.

Pe Tezeu izbutește să-l dezlege; când însă voi ca să scape și pe Pirithou, pământul s-a cutremurat, în semn că zeii se opun la liberarea acestui erou care făcuse planul criminal să răpească pe Proserpina, soția lui Pluton.

Dintre umbre numai Meleagru și Meduza nu fugiră la vederea lui Hercule.

Meleagru îl sfătuiește să ia pe sora sa în căsătorie, iar pe Meduza, când a voit să o lovească, l-a oprit Mercur, spunându-i că este o umbră fără trup și că ea nu mai poate face nici un rău.

Ajungând la tronul regelui Infernului, Pluton îi dă voie să ia pe Cerber, dacă îl va putea prinde fără arme.

Eroul îl găsește la gura Acherontului și, ocrotit numai de scut și de pielea leului, înhață pe Cerber de ceafă, strângându-l cu putere.

Câinele, în cele din urmă, se dă învins și începe să se gudure la picioarele eroului.

Apoi, luându-l cu sine, îl duce lui Eurystheu la Mycene.

Acesta, când îl văzu, se sperie grozav și-l roagă să-l ducă înapoi de unde l-a luat.

Aceasta este cea din urmă lucrare pe care a făcut-o Hercule din ordinul lui Eurystheu. De aci înainte el este liber și pleacă la soția sa care îi îngrijise în tot acest timp de casă.

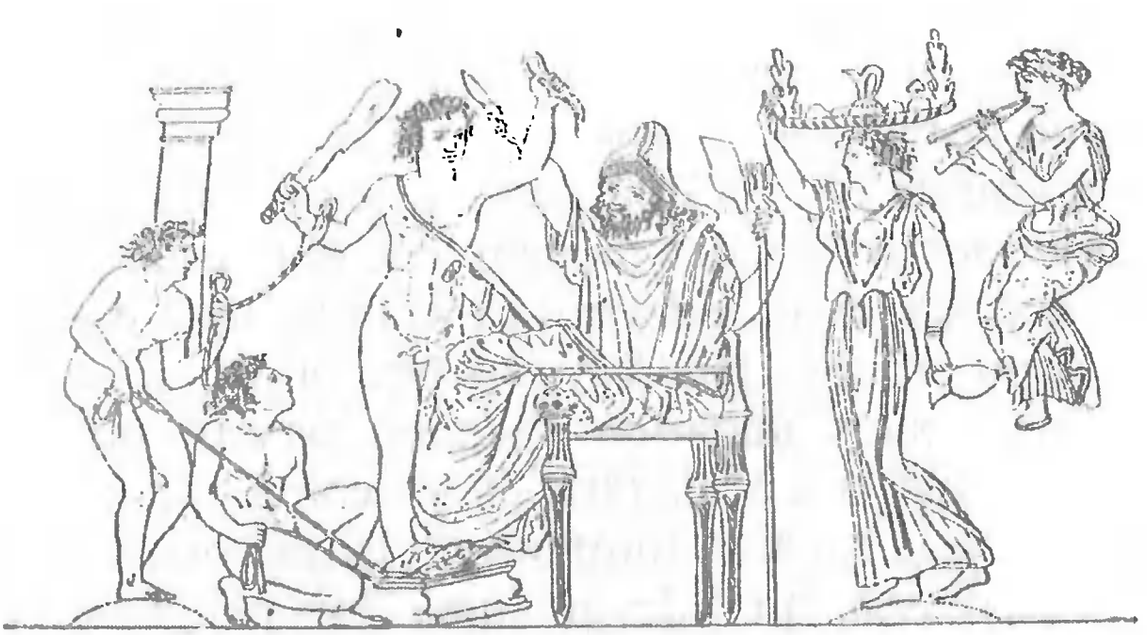

Hercule omorând pe Busiris,
pictură pe un vas antic.

CELELALTE LUCRĂRI ALE LUI HERCULE

Pe lângă cele douăsprezece lucrări mari, făcute din ordinul lui Eurystheu, mai săvârșește Hercule multe ale isprăvi, mai puțin însemnate, dar care ne arată pe eroul nostru ca un îmblânzitor de monștri și un nimicitor de rele.

1. Lupta cu pygmeii

În colindările sale prin diferitele părți ale lumii, Hercule ajunge odată și în regiunile de la izvoarele Nilului, în țara pygmeilor. Acești lilliputani ai antichității erau un popor de pitici, care se găsea în necontenite războaie cu cocorii. Pygmeii n-aveau o înălțime mai mare de un cot. Soțiile lor erau mame la trei ani și babe la opt. Casele pygmeilor erau zidite din coji de ou. Ca înfățișare acești pygmei erau foarte urâți: corpul lor și mai ales picioarele le erau grozav de mici. Cu toate acestea, ei au îndrăznit să se ia la luptă cu Hercule.

Ajungând eroul în țara lor, se simte obosit și se culcă la umbra unui copac și adoarme. Pygmeii, pe care nu i-a băgat în seamă, îndată ce-l văd, fără să se teamă câtuși de puțin de el, nu o iau la fugă, ci dimpotrivă, își fac planul să-l bată și să-l cucerească. În adevăr lupta lor părea un asediu împrejurul unei cetăți pe care dușmanul vrea să o cucerească.

Cele două aripi ale armatei lor, se împart așa fel ca

fiecare să atace câte o mână. Și, în vreme ce grosul armatei se repezea spre corpul eroului, arcașii și săgetașii îi atacă picioarele, iar corpul de elită, fruntea oștirii, condus de însuși regele lor, se însărcinează să-i cucerească capul și fața.

În timpul acesta, Hercule se deșteaptă și, când îi vede, începe să râză, dându-și seama cu ce fel de dușmani avea a face.

Prinde pe câțiva din ei, îi bagă în pielea leului din Nemeea pe care o avea cu sine și îi duce în patria sa de curiozitate.

Lupta Pygmeilor cu cocorii.

2. Lupta cu Anteu

După lupta cu pygmeii, Hercule, întorcându-se prin Lybia, întâlnește pe gigantul Anteu care era înalt de șaizeci și patru de coți. Acest gigant era un fiu al lui Neptun și al Geei, zeița pământului, și, pe oricine îi ieșia în cale, îl silea să se măsoare cu el și toți plăteau cu viața cinstea de a se fi luptat cu gigant[ul].

Hercule și Anteu.
După o piatră antică gravată.

Ceea ce îi dădea putere lui Anteu, era faptul că de câte ori atingea pe mama sa, pământul, căpăta o nouă putere.

Hercule, în cele din urmă, băgând aceasta de seamă, îl ridică în sus și-l strânge în brațele sale viguroase, până ce îl ucide.

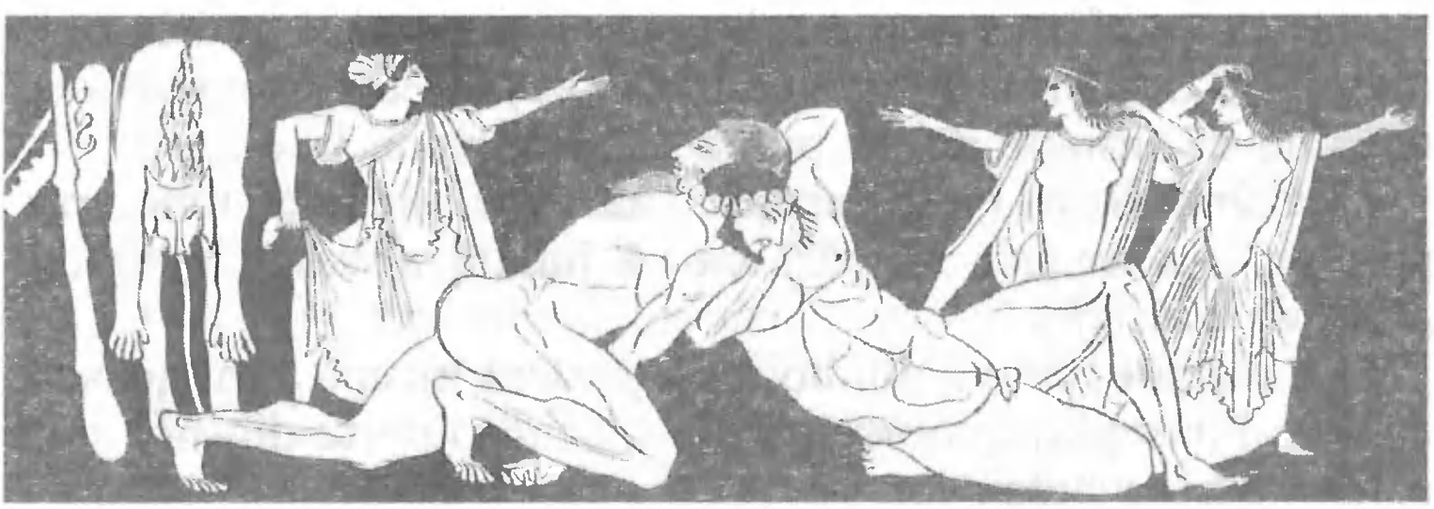

Hercule și Anteu.
Pictură pe un vas grecesc antic.

3. Lupta cu monstrul Cacus

La întoarcerea sa din Spania, de unde a răpit vacile lui Geryon, Hercule s-a oprit și în Italia, nu departe de gura Tibrului.

Aci, fiind obosit de străpațiul drumului, eroul s-a culcat și a lăsat vacile să pască prin livezile mănoase de lângă râu. Locul acesta era stăpânit, pe vremea aceea, de un fiu al lui Vulcan, numit Cacus, un monstru de o mărime enormă, având numai jumătatea de sus de om și vărsa din gură flăcări de foc.

Acest Cacus, când a văzut turma de boi pe care îi aducea Hercule, a rămas încântat de frumusețea lor și s-a hotărât să fure o parte din turmă.

Pentru ca însă stăpânul boilor să nu-i găsească, în cazul când i-ar număra deșteptându-se, i-a târât de coadă în peștera sa de pe Aventin.

Hercule, când s-a trezit din somn și a văzut că-i lipsesc mai mulți boi din turmă, s-a dus deadreptul la peștera vecină, crezând că urmele de pe pământ îl vor duce la ei.

Văzând însă toate urmele întoarse și nici una spre peșteră, s-a hotărât să părăsească îndată această localitate plină de primejdii.

La plecare, câțiva din boii din peșteră încep să mugească, cum se întâmplă de obiceiu atunci când o parte din noi sunt părăsiți de tovarășii lor.

Hercule, dându-și seama de unde vine mugetul, se întoarce deadreptul la peștera de pe Aventin.

Aci vede cu mirare la poartă, atârnând nenumărate căpățâni de om, iar la intrare prăvălită o stâncă colosală, pe care n-ar fi putut-o urni din loc nici douăzeci de boi. Iar, de jur împrejur, erau numai oase de oameni omorâți de Cacus.

Hercule ridică stânca de la intrare, pune mâna pe monstru și-l strânge de gât până îl omoară.

De atunci, la Roma, locuitorii de pe Aventin în fiecare an sărbătoresc pe eroul Hercule.

Iată cum descrie poetul Vergiliu lupta lui Hercule cu monstrul Cacus:

Serbarea pe care o gătirăm
Prânzul acesta, și-altarul atât de puternic de colo
Nu sunt credințe deșarte, căci nu ne-abăturăm din calea
Vechilor zei: statorite le-avem, tu oaspete troic,
Drept răsplătire c-am fost scăpați de grozave primejdii.
Uită-te colo, și vezi prăbușită spre adâncuri o stâncă:
Ce bolovani împrejur azvârliți, și ce peșteră-n munte,
Goală de tot:
Peștera fuse locaș, cu drumuri adânc îngropate,
Căci jumătatea de om o ținea, spăimântatecul Cacus.
Soarele-n veci nu pătrunse-n ponor, și deapururi într-însul
Cald de uciderи pământul era; și la groaznica-i poartă
Capete de-oameni în pari atârnau putrezite, de-apururi.
Tatăl acestui balaur Vulcanus a fost: scuipându-și din gură
Negre funingini, sări cu scuipatul și Cacus greoiul.
Însă și nouă, târziu, ne sosi mângâierea dorită;
Zeul venit-a la noi, puternic și-aprins de mânie.
Mândru, că-n urm-a ucis pe Geryone cel cu trei trupuri,
Hercul venit-a, mânând puternicii tauri, voinicul,
Tocmai pe-acestea cărări; și cârdul umplut-a câmpia.
Cacus, de patimi târât, nu poate să-și stâmpere focul,
Totul să-ncerce,-ndrăznind înșelări și hoție tutindeni.
Repede două perechi de tauri îi fură, puternici
Tauri; și-atâtea juninci frumoase mai fură din staul.
Dar, ca să nu se cunoască din urma picioarelor furtul,
El îi ridică de cozi, și cu urmele întoarse pe cale
Grabnic îi târâe-n deal și-i ascunde-n noptateca râpă.
Hercul degeaba cătat-a; –nici urmă să-l ducă spre peșteri –
Însă-ntr-aceea voinicul pornindu-și sătule din staul

Vitele-n cârd, și gătit să plece cu dânsele-altinderi,
Boii-ncepură pe drum să mugească, ș-umplură de vuiet
Jalnicii codri; plângeau de durerea plecării din câmpuri.
Iat-o junincă le dete răspuns, și-n ponorul cel groaznic
Jalnic mugit-a-nșelând veghiatului Cacus nădejdea.
Hercule-atunci se zbârli de mânie, și fierea dintr-însul
Foc se făcu de năcaz: el arma și-o prinde și-apucă
Groaznic ciomagul cu noduri și-aleargă năvalnic pe munte.
Oamenii noștri au văzut întâi în viață pe Cacus
Prins de cutremur și tulbure-n ochi. Și ca vântul de iute
Fuge cu spaimă-n ponor, căci groaza-l făcuse cu aripi.
Grabnic se-nchide, rupând grozavele lanțuri pe care
Sta plutitoare-n văzduh o năprasnică stâncă, legată
Sus de Vulcan – și zăvor aruncat-a pe poarta de bârne.
Iată- turbat de mânie sosește viteazul tirintic:
Cată cu ochii-mprejur, ispitind vr-o cărare tutindeni.
Dinții scrâșnindu-i cu vuiet. De trei ori, urlând, înconjoară
Muntele,-ntrare cătând, de trei ori cu 'umerii-mpinge
Poarta-n zădar, de trei ori stă-n vale să-i vie răsuflet.
Stâncă de cremene-acolo, subțire la vârf și cu colțuri
Multe, stetea ridicată la spatele peșterii-n aer,
Loc de-adăpost și de cuiburi în veci răpitoarelor pasări.
Pe-asta – plecată spre râu la stânga pe repedea râpă -
Hercule-o-mpinge la dreapta, clătind-o puternic și-i smulge
Talpa din loc, și grăbit el o culcă și-n văi o răstoarnă...
Astfel pe Cacus, speriatul de neașteptata lumină,
Prins în ponorul cel larg, ș-urlând cum el nu mai urlase,
Hercule-l strânge la colț, rotind cu măciuca, și face
Arme din totul: și triunchiuri și pietre le-azvârle spre
dânsul.
Cacus acum, neavând nici un drum de scăparea peirei,
Scuipă – mirare mi-e spusul – din gât o funingine groasă,
Fumuri ce-acoper și-mbracă ponorul în negru-ntuneric,
Ochilor astfel răpindu-le văzul, și-n peșteri într-una
Îngrămădește-ntunerec de fum, scăpărându-l cu flăcări.
Nu-l mai ținea de mânie pământul pe Hercul, și iată-l,
Sare prin foc, cu năvalnic aiept, spre cea mai turbată
Undă de fum și pe unde de neguri mai plin e ponorul.
Grabnic pe cel ce scuipă și zgură și flăcări degeaba,
Hercule-l prinde de gât, cu năpraznice noduri, și-i strânge

Ochii ce-i crapă, și gâtul ce-i hârâie fără de sânge.
Poarta grozavului loc se deschide sfărmată cu totul:
Taurii cei cu-nșelare furați și hoția jurată
Zilei s-arată, și-un groaznic cadavru târât de picioare.
Oamenii noștri-mprejur n-au ochi în de-ajuns să privească
Ochii sălbatici, și fața grozavă, și pieptul al cărui
Păr e ca blana de fiară, și gura cu zgură ca hornul.
Jerfe de-atunci îi aducem; curcernici nepoții păstrară
Ziua de-atunci[1].

1. P. Vergilius, *Aeneis*, VIII, 185, traducere de G. Coșbuc.

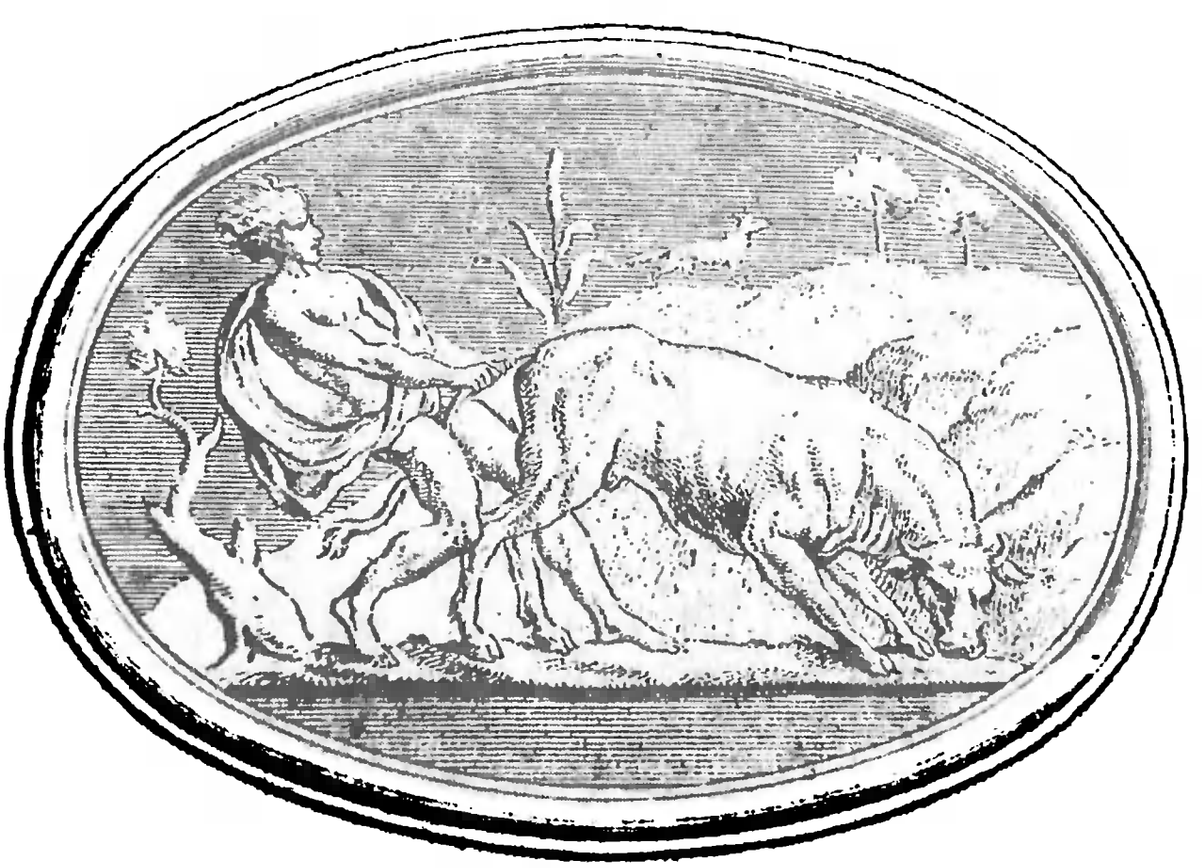

Cacus.
După o piatră antică gravată pe lapislazuli.

4. Soțiile lui Hercule

Hercule a avut mai multe soții, între care cele mai cunoscute sunt: Megara, fiica lui Creon, regele Thebei, Iola, fiica lui Eurytus, regele Oechaliei, Omphale, regina Lydiei, Epicaste și ultima Deianira.

Nemaiputând trăi cu Megara, ai cărei copii i-a omorât în timpul nebuniei sale, Hercule cere în căsătorie pe Iola, fiica lui Eurytus, regele Oechaliei, din Europa.

Acesta dăduse vestea în toată Grecia că va mărita pe

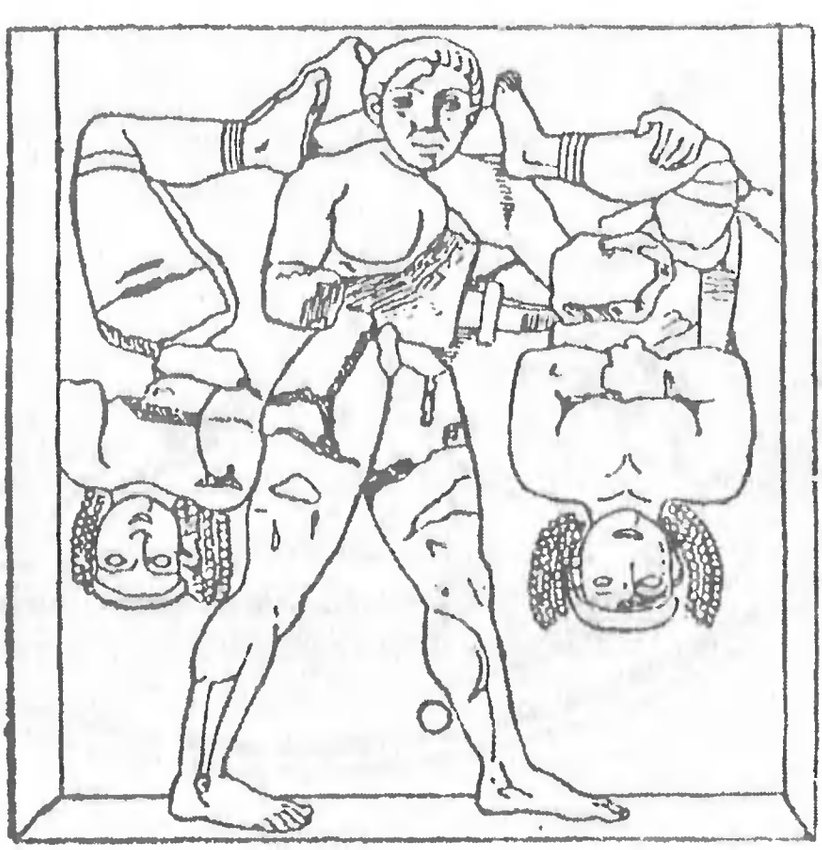

Hercule și cercopii.

Hercule și cercopii.

fiica sa numai cu acela care îl va putea întrece în luptă cu arcul.

Hercule se prezintă ca petitor și luându-se la întrecere cu Eurytus îl birue.

Regele însă, își calcă cuvântul și nu vrea să-i mai dea mâna fiicei sale spunându-i că a fost odată nebun și și-a omorât copiii și apoi că a stat atâta vreme în sclavia lui Eurystheu.

Hercule, furios pentru această ocară ce i se făcea, se hotărăște să se răzbune și întâlnind pe Iphitus, fiul lui Eurytus, îl omoară aruncându-l, pe când se preumbla împreună, de pe zidurile cetății.

Acest omor cerea numaidecât o ispășire; de aceea, Hercule ca să-și izbăvească sufletul se duce la Delphi ca să ceară povața zeului Apollo.

Preoteasa Pythia nu voiește să-i răspundă și atunci eroul pune mâna pe tripodul din templu și-l aruncă. Sosind în urmă Apollo ca să-și i-a tripodul său cel sfânt, se încinge o luptă între erou și între zeu, luptă care nu se curmă decât atunci când Jupiter, tatăl lor, își trimete fulgerele sale.

Numai acum se hotărăște și oracolul ca să vorbească. Hercule trebuia să se lase să fie vândut ca sclav, iar ceea ce

se va scoate ca preț al vânzării sale să fie dat lui Eurytus ca despăgubire. Și astfel, pentru trei talanți, eroul este vântul Omphaliei, regina Lydiei, pe care în urmă o ia de soție. În sclavia acestei regine, Hercule, timp de trei ani, duce o viață molatecă, având să facă lucrări pe care le fac numai femeile, ca torsul lânei, țesutul, depănatul și altele, umblând câte odată chiar în haine de femeie.

Cu toate acestea, a făcut și în timpul acestor trei ani isprăvi de erou. Așa, bună oară, pe când se găsea odată în Ephes și dormea sub umbra unui pom, niște bandiți, numiți cercopi, au îndrăznit să se agațe chiar de el.

Atunci Hercule se scoală din somn, pune mâna pe ei și-i duce la regină legați cobză.

Deoarece acești cercopi aveau darul vorbirii numai ca să spună minciuni și să facă jurăminte false, Jupiter, pentru ticăloșia lor, i-a pedepsit cu o grea pedeapsă: le-a luat graiul și
i-a lăsat să scoată din gura lor numai niște gemete ce păreau văitături. În același timp, trupul lor li se micoșrează, nasul li se turtește, fața li se zbârcește și pielea li se acopere cu un păr roșcat. Au fost prefăcuți în maimuțe. De atunci și până astăzi, acești cercopi seamănă numai cu oamenii, dar nu mai sunt oameni.

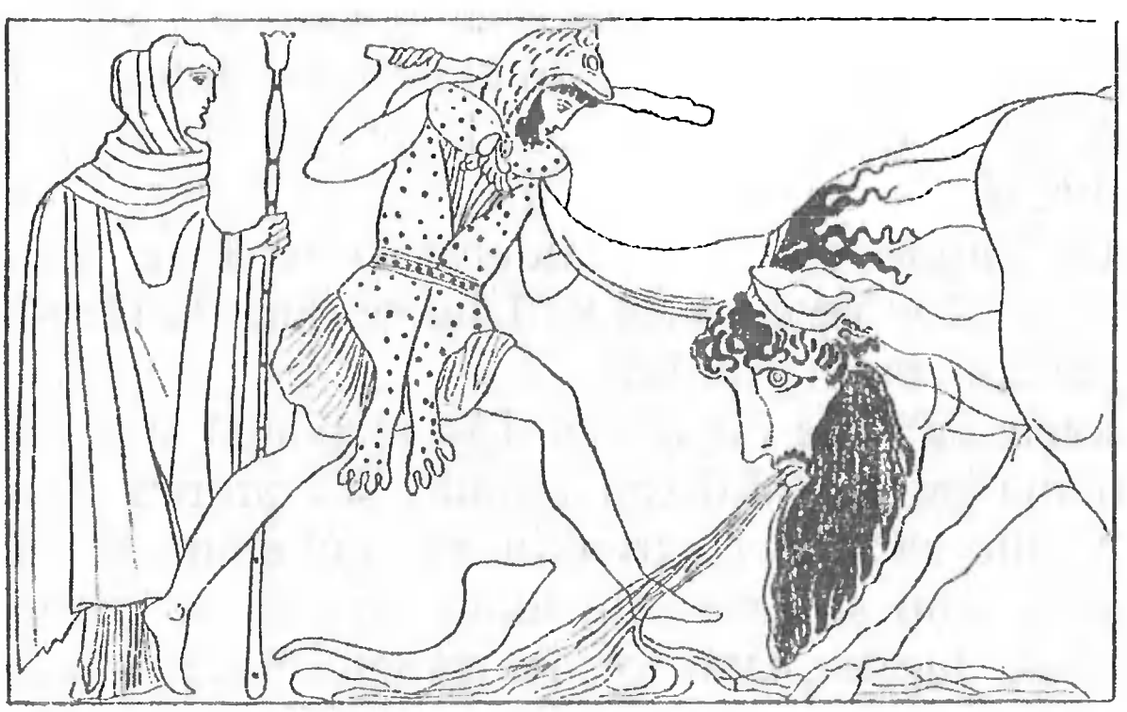

Hercule și Achelous.
Figură pe un vas grecesc.

Hercule și Iole,
gravură antică pe piatră.

După o sclavie de trei ani, și după ce Hercule scapă din mâna morții pe Alcesta, soția lui Admet din Thessalia[1], se duce în Calydon, unde regele Oeneu avea o fată de o frumusețe rară, Deianira, cerută în căsătorie de o sumedenie de prinți și de eroi.

Când s-a prezentat ca pețitor și Hercule, toți ceilalți s-au retras, afară de Achelous, fiul Oceanului. Rămânând în cele din urmă ca pețitor numai Achelous și Hercule, între ei se dă mai întâi o luptă de vorbe și apoi o luptă corp la corp. Achelous, fiind mai bun de gură, îi tăgăduiește lui Hercule ori ce drept la mâna Deianirei.

Atunci acesta, plin de mânie, îi strigă: „Brațul meu este mai puternic decât limba ta. Mulțumindu-mă cu putința de a te birui, îți las ție plăcerea de a vorbi mai bine decât mine".

Și o luptă crâncenă începe între cei doi eroi.

Achelous cade, clătinându-se sub loviturile puternice ale dușmanului său. Simțindu-se zdrobit, se preface într-un șarpe, încolăcindu-se împrejurul lui Hercule.

Atunci eroul îi spune în batjocură. „Se îmblânzesc și

1. Vezi *Legende și povești antice*, pag.7.

șerpi! Aceasta o știu din copilărie", Achelous se transformă atunci într-un taur.

Hercule însă îl apucă cu atâta putere, că-i smulge un corn.

În cele din urmă Achelous se dă bătut și dispare în apă.

Cornul lui Achelous se zice că ar fi *Cornul abundenței*, dat de erou lui Jupiter ca dar.

După ce a ieșit învingător, Hercule a voit să plece cu Deianira. În drum însă, întâlnesc fluviul Euenos care, din pricina ploilor și a topirii zăpezii, ieșise din albia sa și se umflase peste măsură.

Centaurul Nessus, care le iese în cale, a spus Deianirei că o trece el cu plăcere.

Hercule care nu bănuia nimica s-a învoit. Dar, de abia o trecuse centaurul de cealaltă parte a fluviului, când Hercule aude un strigăt.

Eroul furios trimite o săgeată înveninată cu sângele hydrei care, nimerind pe Nessus, acesta cade mort.

Înainte de a-și da sufletul, Nessus, strângând sângele din rana sa, îl dete Deianirei, spunându-i că, dacă va avea nevoie

Răpirea Dejanirei,
pictură pe o oglindă etruscă.

Hercule pe rug.
După H. Aubert, *Lég. myth.*

Dejanira îl imploră pe Hercule s-o apere.
Pictură pe un vas antic.

într-o zi de iubirea soțului ei, să-i deie o haină îmbibată cu acel sânge și va fi sigură de dragostea lui.

Acest sânge îl păstrează Deianira ascuns, fără să bănuiască viclenia centaurului.

Faptele vitejești ale eroului au fost încă multe. S-a luptat și la Troia pe care a cucerit-o și unde a scăpat de la moarte pe Hesiona, soția regelui Laomedon, s-a luptat și cu Giganții, care se ridicară împotriva zeilor din Olymp, dând acestora un mare ajutor în războiul lor crâncen.

Hercule a trăit multă vreme cu soția sa Deianira în Trachis, pe muntele Oeta. De aventuri, însă, nu s-a putut dezbăra.

Astfel, a plecat odată în Oechalia să pedepsească pe regele Eurytus. Stând mai mult timp aci, soția sa îngrij[or]ată a trimis pe fiul ei mai mare, pe Hyllos, ca să-l caute.

În momentul acesta sosește la palat un servitor care spune Deianirei că Hercule trăiește și că se va întoarce în curând acasă ca învingător. Aceasta o aflase servitorul chiar din gura lui Lychas, crainicul, pe care eroul l-a trimis înainte ca să-i vestească întoarcerea.

În urmă, sosește și Lychas cu solia cea bună, că Hercule l-a trimis înainte cu o ceată întreagă de fecioare, prizoniere

de război, căci a bătut pe dușman, i-a cucerit cetatea și a pedepsit cu moartea pe rege și pe fiii lui; că soțul a rămas încă la Oechalia ca să aducă jertfă de mulțumire zeilor din Olymp.

Deianira privește cu milă pe prizoniere, destinate să trăiască pe viitor ca sclave, și în ceata nenorocită de fecioare îi atrage privirile mai ales una de o frumusețe rară care îi se părea că este de neam domnesc. Compătimindu-i soarta, o întreabă de nume și de părinți. Biata fată, în durerea ei cumplită, nu-i răspunde nici un cuvânt, rămânând ca mută.

Această fecioară era Iola, fiica regelui Eurytus despre care Deianira știa că odată fusese cerută în căsătorie de Hercule și, de bună seamă, eroul o iubește și acum. Desigur numai pentru ea a dărâmat cetatea și a omorât pe Eurytus; iar pe Iola nu o aduce acasă ca sclavă ci ca soție.

Această perspectivă este o lovitură de moarte pentru Deianira. De aceea, oprește câtva timp pe crainicul Lychas să plece la Oechalia, având să-i dea un dar de dus pentru Hercule.

Hercule și Omphala.

Moartea și apoteoza lui Hercule,
pictură pe un vas antic.

Cum putea ea să împartă cu altă femee iubirea pentru bărbatul ei?

Și atunci, fără să se gândească că Nessus a fost un dușman, de la care nu se putea aștepta la nici un bine, scoate cutia cu sângele ce-i dăduse centaurul și pe care o ținea ascunsă și pregătește lui Hercule o haină pe care, îmbibând-o cu sucul tainic, i-o trimite, pentru ca îmbrăcat cu ea, să aducă jertfă zeilor.

De abia pleacă Lychas spre Euboea, când un presimțământ urât turbură sufletul Deianirei. Flocul de lână cu care unsese haina, fiind aruncat jos, s-a prefăcut în praf, când l-a atins căldura razelor soarelui. Ce-i va fi dat centaurul? Chinuită de griji, aștepta acum știri de la bărbat.

În vremea aceasta sosește fiul ei Hyllos care plecase să-și găsească pe tatăl său și înlătură orice îndoială din mintea femeii.

„Mamă, îi strigă băiatul plin de groază, mai bine nu te-ai fi născut pe lume, mai bine n-ai fi fost mama mea, mai bine ți-ar fi dat un alt gând zeii din ceriuri! Ai omorât pe tata".

„Ce spui, zice femeea înspăimântată! Cine, ce ți-a spus!"

„Am văzut cu ochii mei, nu mi-a spus altul. Am întâlnit

pe tata, când se pregătia să facă jertfă. Atunci a venit Lychas cu o haină scumpă. Tata s-a bucurat mult de darul prețios ce i-ai trimis și a îmbrăcat haina. Dar, când și-a ridicat mâinile spre cer, este cuprins de o sudoare rece ca de moarte. Haina i se alipește de trup, făcându-se una cu pielea, și o tremurătură grozavă îi mistuie, ca otrava, și carnea și oasele.

Chemă atunci numai decât pe Lychas. Acesta nu știa să-i spună nimic, decât că i s-a trimis haina ca dar din partea Deianirei. De abia spuse această vorbă când tata, cuprins de spasmul morții, prinde pe nenorocitul de un picior și îl azvârle, izbindu-l de o stâncă de pe țărmul mării cu atâta furie că acesta cade zdrobit în apă.

Mulțimea rămâne ca încremenită și nimenea nu îndrăznește să spună nici o vorbă, iar nenorocitul chinuit de dureri cumplite, acum se aruncă la pământ, acum se ridică de jos și, scoțând urlete grozave, face să răsune pădurile

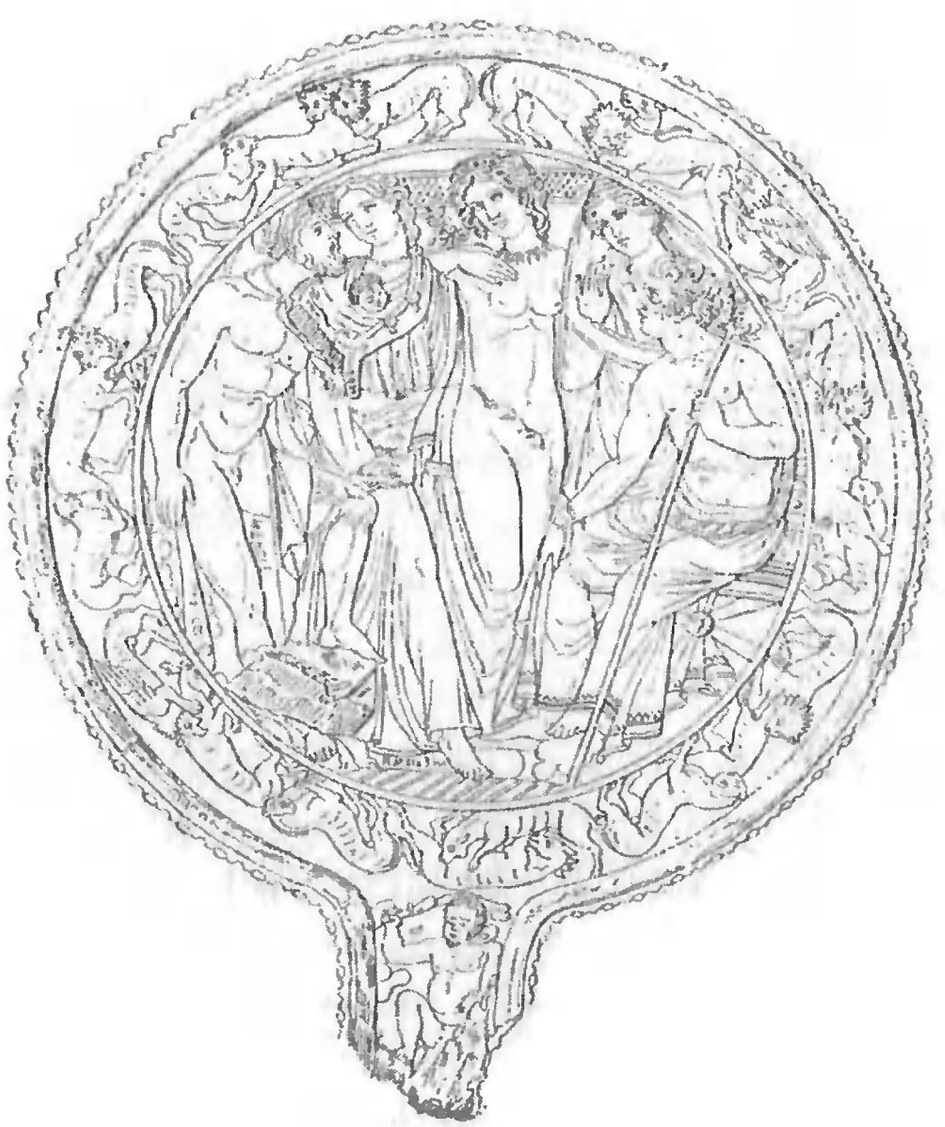

Căsătoria lui Hercule cu Hebe,
imagini de pe o oglindă etruscă.

până în depărtări. Prăpădit de suferințe, începe să-și blesteme soția care i-a adus nenorocirea, iar când mă vede, pe mine fiul său plângând în apropiere, îmi zice: «Vino, dragul meu fiu, nu fugi de mine, chiar dacă ar trebui să murim împreună. Du-mă de aici, du-mă ca să mor în țara mea». Atunci l-am pus într-o corabie și l-am adus încoace, cu mare cazną, căci țipa și ofta din pricina chinurilor. În curând îl veți vedea aci în viață sau poate chiar mort. Aceasta este fapta ta, mamă. Dare-ar zeii ca răzbunarea să nu întârzie, pentru că ai omorât pe cel mai bun bărbat din toată Grecia".

Deianira nu scoase nici o vorbă, ci, intrând în casă, se duce în iatacul ei, unde își implântă o sabie în inimă. O servitoare, găsind-o fără suflare, cheamă pe Hyllos, care se aruncă pe cadavrul nefericitei sale mame. Și s-a jelit amar, mai ales când a aflat că ea a fost victima centaurului: cu un gând bun a săvârșit o faptă rea.

Era cu gura pe trupul neânsuflețit al mamei sale, când Hyllos aude pașii mulțimii de oameni care aduceau pe Hercule adormit pe o targă. Vaietele tânărului deșteptară și pe Hercule pentru noi chinuri:

„Unde ești, fiul meu, ia-mă, ai milă de mine. Ia o armă și implântă-mi-o în piept, ca să scap de chinurile în care m-a aruncat nelegiuita ta mamă. O, popor nerecunoscător! Nimeni nu vrea să mă scape cu arma de focul torturii mele!"

Hyllos are încă vreme să-i spună că Deianira, înșelată de centaurul Nessus, i-a dat, fără să vrea, o haină otrăvită, în nădejdea să-i lege mai mult inima.

Îmblânzindu-se puțin eroul de această destăinuire, și-a dat seamă că i s-a apropiat sfârșitul, căci un oracol îi prevestise odată că el va muri nu de mâna unui om, ci de mâna unui mort. Nessus, mort de mult, îi pregătise moartea.

Și, după ce logodește în grabă pe fiul său Hyllos cu Jola, dă ordin ca el să fie dus pe muntele Oeta, să moară acolo.

I se ridică aici un rug. Urcându-se pe el, nimeni nu are curaj să-i dea foc, în cele din urmă sosește Filoctet, un prieten a lui Hercule, care aprinde rugul, primind în schimb săgețile eroului ce niciodată nu dedeau greș.

Pe când corpul lui Hercule ardea pe rug, căzură din cer

Hercule și centaurul Setos,
pictură pe un vas corintian antic.

fulgerele lui Jupiter și, în mijlocul unor tunete grozave, eroul, a cărui parte omenească se mistuise prin foc, este așezat în rândul zeilor nemuritori din Olymp.

Aci, Jupiter și Iunona, a căreia ură împotriva eroului s-a stins, îl căsătoresc cu fiica lor, Hebe, zeița vecinicei tinerețe.

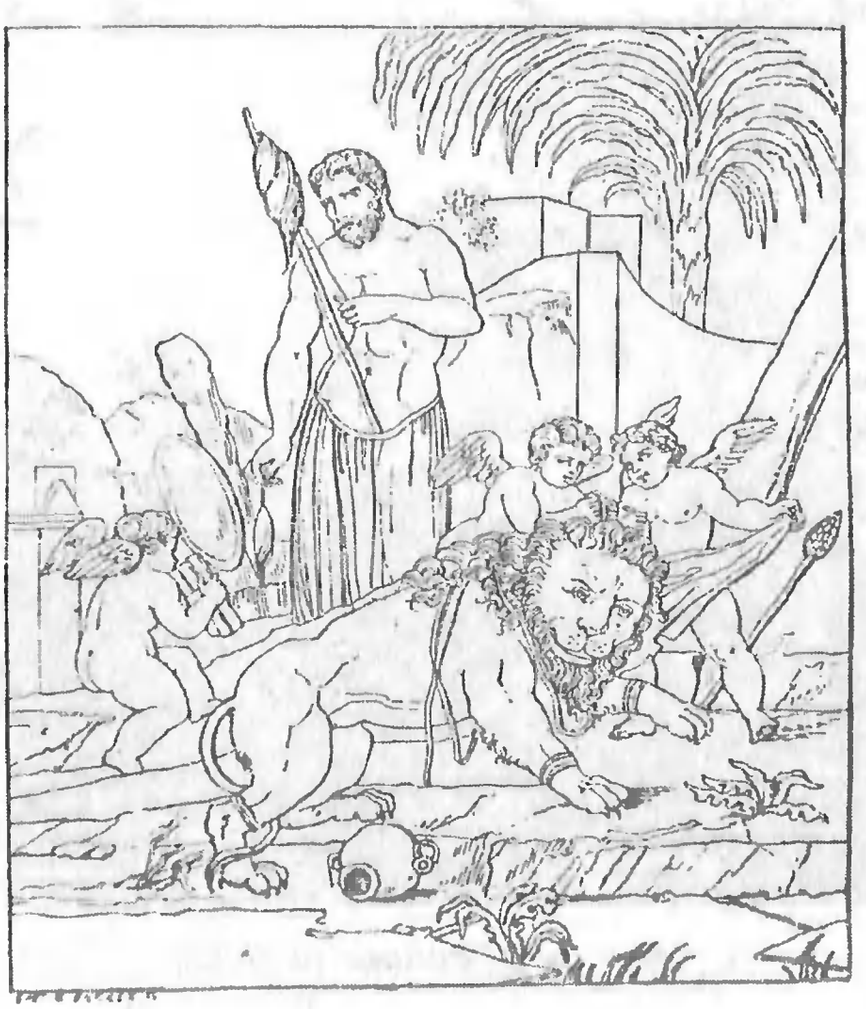

Hercule torcând.
Desen după un mozaic antic.

II. TEZEU

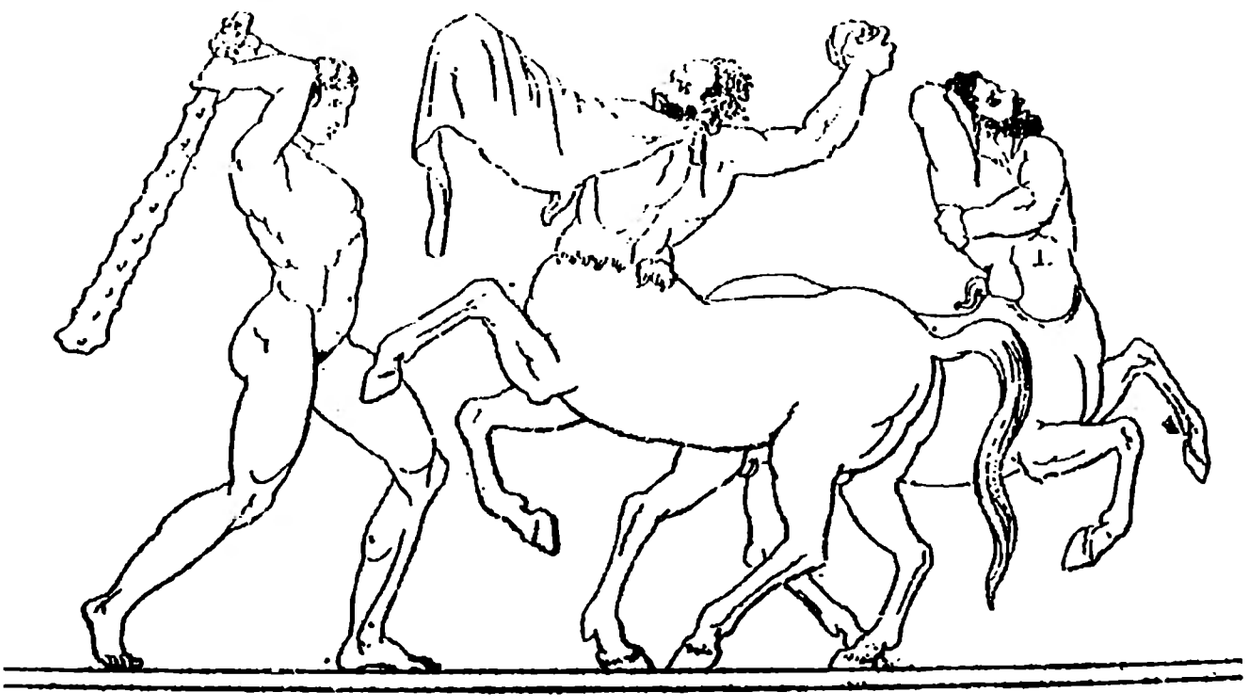

Lupta lui Tezeu cu centaurii,
pictură antică.

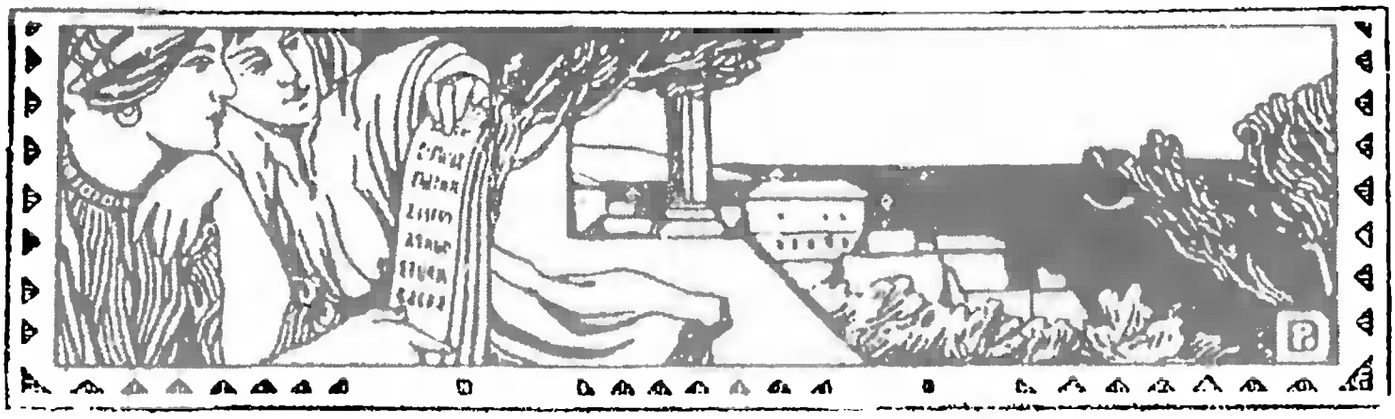

1. Naşterea şi faptele eroului

Tezeu a fost fiul lui Aegeu, regele Athenei.

Tatăl său deşi avusese două soţii, totuşi n-a avut copii şi se vede la bătrâneţe nemângâiat, fiind singur şi fără moştenitor în tronul strămoşesc.

De aceea, se duce la Delphi să întrebe pe zeu, cum ar putea să aibă şi el un urmaş.

Pythia îi dete, ca de obiceiu, un răspuns în doi peri pe care n-a putut să-l pătrundă. Spre a dezlega sentinţa oracolului, Aegeu se duce la Pittheus, regele din Trezena, vestit pentru înţelepciunea sa, căruia îi povesteşte păsul său şi răspunsul zeului Apollo.

Tezeu şi Sinis.
Pictură pe un vas grecesc antic, sec. V î. Chr.

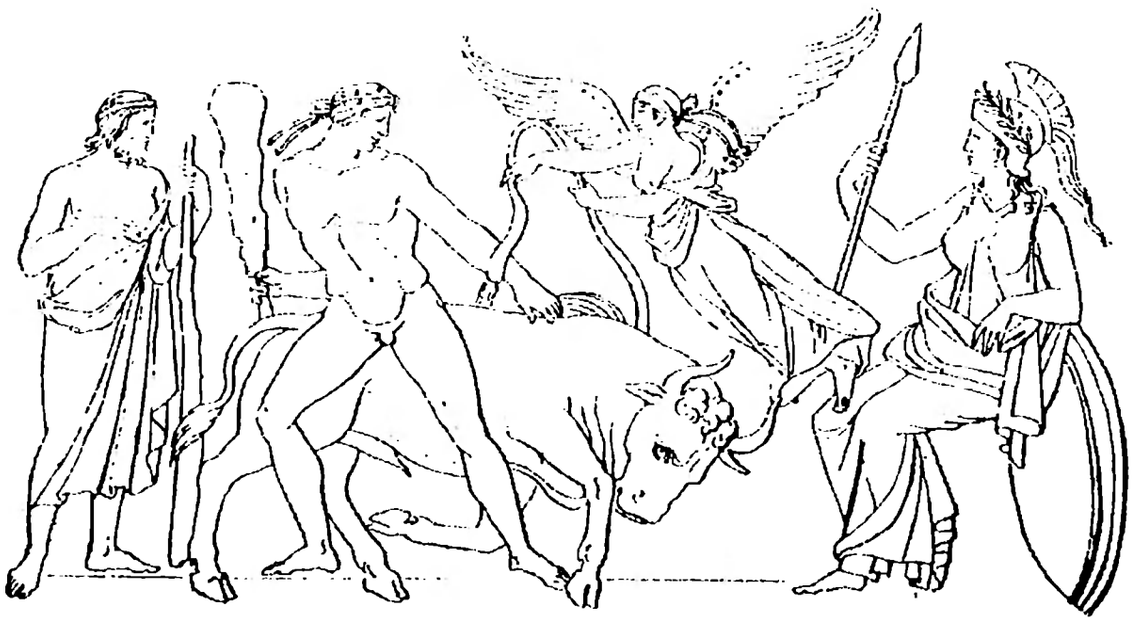

Uciderea taurului de la Marathon.
Pictură pe un vas antic.

Pittheus vede în profeția oracolului că regele va avea un fiu care va fi odată un erou vestit pentru faptele sale vitejești și care va câștiga o mare glorie și un mare renume în lumea întreagă.

Pentru ca să se împărtășească și familia sa de strălucirea faptelor fiului lui Aegeu, îi dete acestuia în căsătorie pe fiica sa Aethra.

Căsătoria fiicei sale cu regele Atheniei, Pittheus o ținu ascunsă în fața poporului din Trezena, iar când Aethra dobândi un fiu, răspândește vorba că tatăl copilului este însuși Neptun, zeul mărilor.

Copilului i se dă numele de Tezeu și este, deci, crescut la Trezena la curtea bunicului său, lângă mama sa Aethra. Căci n-a putut să rămână prea mult și el la Trezena, fiindcă se temea să nu-i ocupe alt cineva domnia din Athena.

Într-una din zile, pe când se găsea Tezeu la curtea bunicului său, vine pe aci eroul Hercule, cu care era de aproape înrudit – mamele lor erau nepoatele lui Pelops.

Hercule, în timpul cât stătu la masă, își lăsă pentru moment la o parte vestita lui piele de leu.

Copiii din Trezena, între care și Tezeu, în vârstă de șapte ani, se apropiară de erou, dar când văzură pielea de leu, o

Tezeu.
După o statuie antică.

luară la fugă, crezând că leul este în viață, afară de micul Tezeu.

Acesta, smulgând din mâna unui servitor o secure cu două tăișuri, se repede fără frică la pielea de leu, voind să omoare animalul. De mic, dar, arăta ceea ce avea să fie mai târziu.

La plecarea sa din Trezene Aegeu își pusese sabia și sandalele sale supt o stâncă mare și spuse soției sale Aethra că numai atunci să-i trimeată acasă pe fiul său, când va fi fost în stare să ridice piatra și să ia armele. Dar deabia atinge Tezeu vârsta de 16 ani, când ridică piatra și, luând ceea ce a găsit dedesupt, părăsește casa bunicului său, unde își făcuse educațiunea, la acest învățat și înțelept bătrân, și o pornește spre Athena ca să-și câștige glorie.

Înainte de a ajunge la Athena, Tezeu purta o haină lungă și bucle mari, care îi acopereau umerii.

Atât haina lungă cât și părul, lăsat pe umeri se socotea la athenieni ca un semn de moleșire.

Pe când trecea Tezeu, îmbrăcat astfel, pe lângă un templu al lui Apollo, la care lucrau încă niște lucrători, îi aude zicând în bătae de joc: „Unde o fi mergând singură această frumoasă fată mare"?

Tezeu simțindu-se înțepat de această glumă, nu răspunde nimic, dar văzând în apropiere un car cu doi boi, dejugă boii, luă coviltirul de pe car și-l aruncă pe deasupra acoperișului templului, unde lucrau lucrătorii.

Totuși, gândindu-se ca nu cumva să fie socotit drept o fată, ducându-se astfel la Athena, se hotărește să nu intre în oraș înainte de a se fi făcut faimos prin oarecari fapte vitejești.

Împrejurul Athenei, toate regiunile erau pustiite de tâlhari. Tezeu se hotărăște să le curețe de aceștia omorându-i pe toți.

Înainte însă, pleacă în Epidaur, unde se găsea un tâlhar *Periphetes*, fiul lui Vulcan, care avea o ghioagă de aramă și pe toți trecătorii câți îi întâlnea îi culca la pământ cu ghioaga sa.

Tezeu îl întâlnește, se ia la luptă cu el, și-l omoară. Ghioaga o luă cu sine.

De aci, se duce la Istmul de Corinth, unde, de asemenea, se găsea un tâlhar care băgase groaza în toți călătorii. Era tâlharul *Sinis*.

Acesta încovoia doi arbori, doi brazi mari, și lega de vârful lor pe trecători și apoi le dădea drumul. Arborii ridicându-se, bieții nenorociți erau rupți în două.

Uneori, același Frânge-lemne lega pe călători de vârful unui pin și îi da drumul.

Tezeu pune mâna pe Sinis și îl omoară cu aceeași moarte.

Pe malurile fluviului Cephis întâlnește pe tâlharul *Procruste*. Acesta era un uriaș cumplit care avea mania să facă pe toți oamenii de aceeași mărime, de aceeași talie.

El avea un pat pe care punea pe călători; dacă erau mai lungi decât patul, le tăia picioarele; dacă erau mai scurți, îi întindea până să ajungă aceeași lungime. Tezeu curăță ținutul și de acest brigand, supuindu-l la tortura la care supusese și el pe călători.

De aci, pleacă în Megara, unde era un alt maniac, numit *Sciron*. Acestuia îi plăcea broaștele țestoase. Spre a le face carnea mai gustoasă, le hrănea cu sânge omenesc.

Tâlharul Sciron se ținea la drumul mare și când prindea câte un om, îl prăda și apoi îl ducea pe vârful unei stânci și de acolo îl arunca jos pe pământ, unde se găseau broaștele lui țestoase. Tezeu pune mâna pe Sciron și-l aruncă de pe stâncă broaștelor și astfel scapă țara și de acest tâlhar maniac.

După ce a făcut Tezeu atâtea isprăvi, câștigându-și un nume celebru și după ce curăți Attica de tâlharii care o pustiau, se hotărăște să intre în Athena, turburată de o mulțime de certuri și vrajbe. Aegeu neavând nici un fiu, afară de Tezeu, care era departe, Pallantizii, cincizeci de nepoți ai regelui, căutară să pună mâna pe putere, dând jos din domnie pe rege. Partizanii Pallantizilor erau numeroși, iar în Athena mulți credeau că Tezeu a murit. În orice, caz nimenea nu-l cunoștea.

În timpul acesta intră Tezeu în oraș.

Ducându-se la rege, acesta îl poftește la masă și la îndemnul vrăjitoarei Medeea, neavând încredere în acest străin, îi oferă un fel de supă otrăvită, și-i spune să bea. În acest moment însă, Aegeu observând sabia pe care o purta tâlharul, o recunoaște, îi smulge numai decât cupa înveninată și-l îmbrățișează.

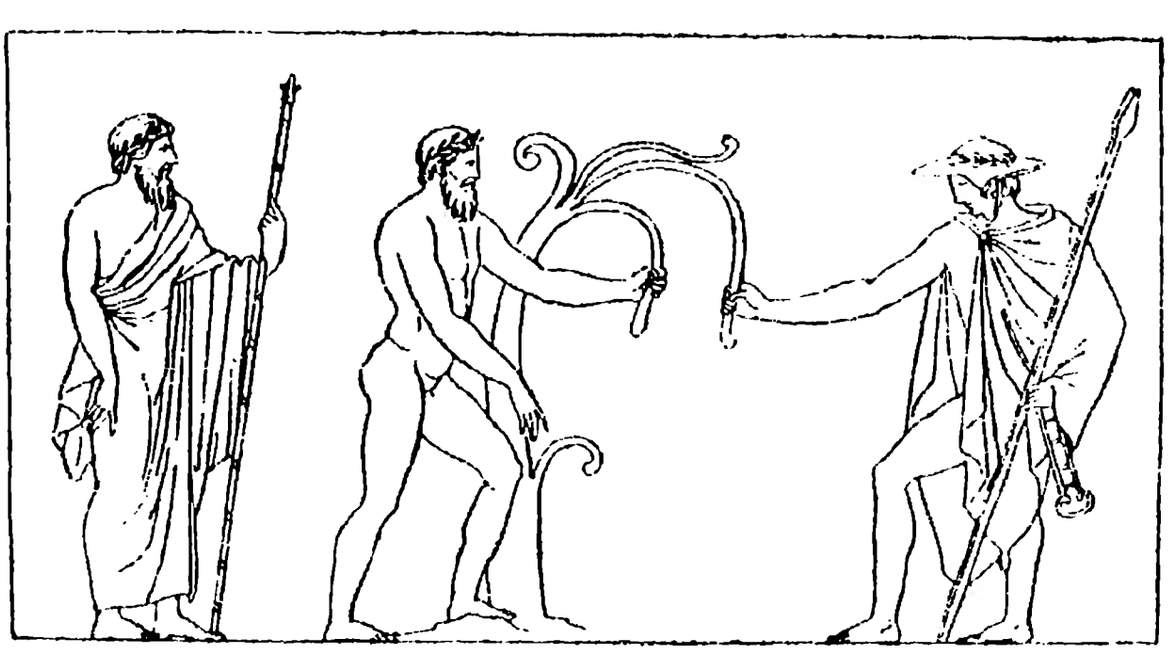

Tezeu omorând pe Sinis.
După o pictură pe un vas.

2. Tezeu și Minotaurul

Înainte de a sosi Tezeu la Athena, Androgeu, fiul regelui Minos din Creta, venise aci să ia parte la jocurile gymnice și învinsese pe toți concurenții săi.

Această izbândă a sa îi fu de pricaz, căci bizuindu-se pe puterea ce avea, se duse să se lupte cu un taur, care pustia câmpia Marathonului. Androgeu însă este omorât.

Minos învinuind pe Aegeu de moartea fiului său, pornește cu oaste împotriva Athenei. Neputând să cucerească

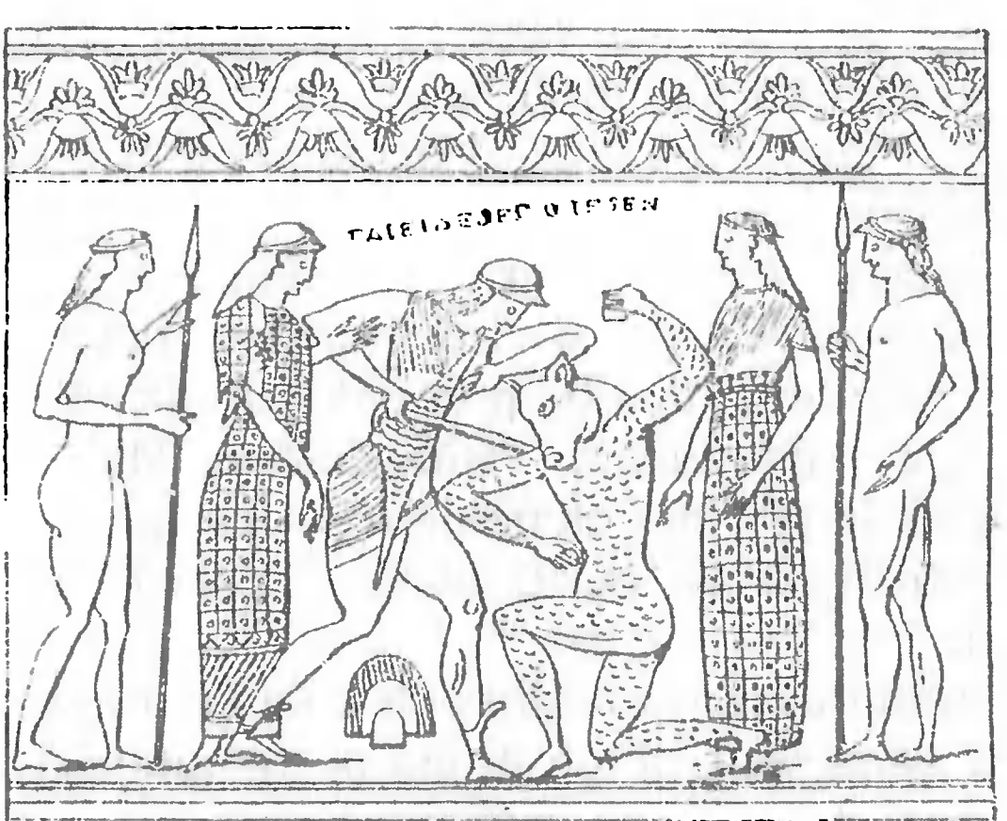

Tezeu ucide Minotaurul,
pictură pe un vas antic.

Ariadna,
bust antic.

acest oraș pe care-l asediase, se rugă de Jupiter, protectorul ospitalității, ca să-l răzbune. Jupiter face să se iveaască o ciumă care pustia Attica și mai ales Athena. Atunci Aegeu trimise o solie la zeul de la Delphi, ca să-i ceară sfatul ce are de făcut. Zeul îi răspunde să trimeată pe fiecare an câte șapte băieți și câte șapte fete în insula Creta, ca să servească de hrană Minotaurului, un monstru cu cap de taur. Regele e silit să se învoiească și acum de doi ani tributul se trimetea regulat la Creta.

În acest timp pornește spre Athena și Tezeu. El începe însă prin a se duce mai întâi la Marathon, unde dete peste taurul care pustia ținutul de acolo.

După o luptă cu acesta, îl ucide și-l aduce în oraș, unde îl sacrifică lui Apollo.

În urmă, cu toate împotrivirile tatălui său, Aegeu, Tezeu se hotărăște să se lupte și cu Minotaurul din Creta.

Încercarea era plină de primejdii, fiindcă Minotaurul era de o putere extraordinară. Tatăl acestuia, Minos, dorind să-l ascundă de la privirea oamenilor, pusese pe artistul Daedal să-i construiască un palat, numit Labirint, unde băgă pe Minotaur.

Labirintul avea o mulțime de odăi și era astfel construit că, dacă intrai odată în el, îți era peste putință să mai scapi, căci nu mai puteai găsi ieșirea.

Tezeu nu-și dădea seama la ce se expunea.

Totuși, înainte de a pleca, are prevederea să se ducă la

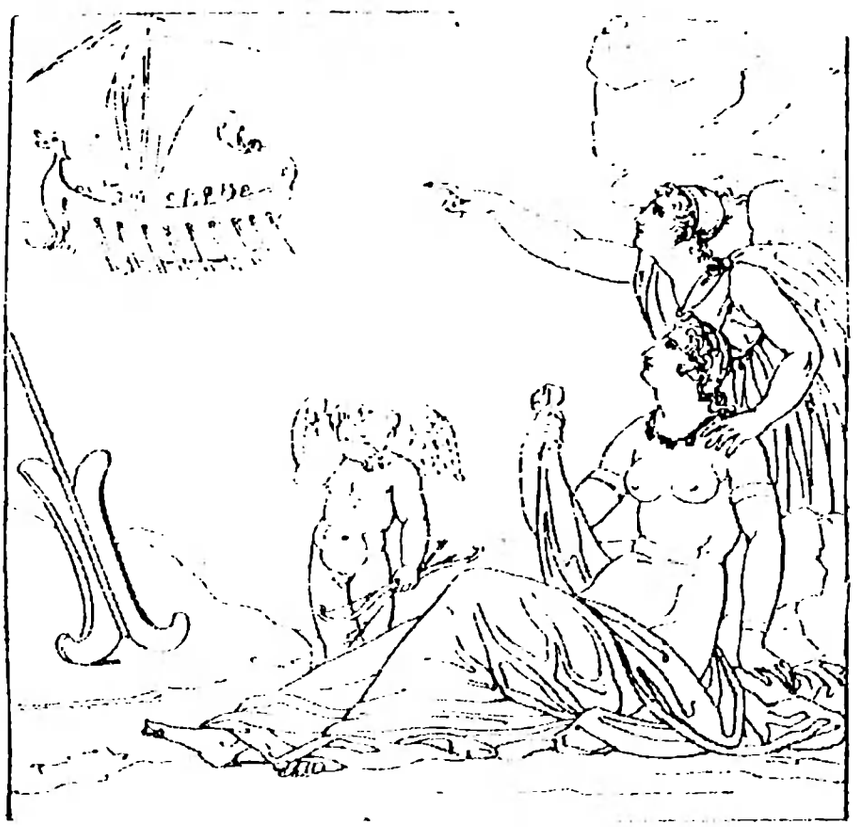

Ariadna abandonată în insula Naxos.
Pictură antică, Pompei.

oracolul lui Apollo ca să-l întrebe cu privire la încercarea sa îndrăzneață.

Zeul îl povățuiește să se pue subt ocrotirea zeiței Venus.

Făcând sacrificii zeiței, aceasta insuflă atâta iubire Ariadnei, fiica lui Minos, pentru Tezeu, că aceasta se hotărăște să dea eroului un mosor cu ață, spuindu-i să-l lege de ușa de la intrare și să se conducă la ieșire după acest fir. Tezeu intră în Labirint, dă de Minotaur, se ia la luptă cu el, îl biruie și îl omoară. În urmă, iese cu ajutorul firului Ariadnei din întortocheata clădire.

După învingerea și omorârea Minotaurului, Tezeu pleacă împreună cu Ariadna spre patria sa, Athena.

Pe drum însă, se gândi eroul că nu se cădea să se căsătorească cu o străină; de aceea, debarcând în drumul său în insula Naxos, părăsește aci pe Ariadna, pe care o găsește în urmă zeul Bacchus. Acesta, îndrăgind-o, o ia în căsătorie.

Înainte de a ajunge la Athena, Tezeu face un popas în insula Delos, unde învață pe tineri un dans, care reprezenta dansul întortocheturilor Labirintului.

În urmă pornește spre Athena.

O uitare nenorocită a pilotului pricinuește moartea tatălui său Aegeu. Corabia la plecare pornise cu pânzele cernite, în semn de doliu pentru cei care aveau să fie sacrificați Minotarului.

Tezeu însă promisese tatălui său că, dacă va învinge pe Minotaur, se va întoarce cu corabia având pânzele albe.

Pilotul, uitând să schimbe pânzele, iar Aegeu care aștepta întoarcerea corăbii pe o stâncă lângă mare, văzând că tot cernite îi sunt pânzele, socoti că și fiul său a fost omorât; de aceea, în culmea disperării se aruncă în mare, în marea care de atunci poartă numele său de *Marea Aegee*.

Athenieni păstrară veacuri întregi dearândul, corabia care aduse pe Tezeu din Creta și de câte ori se strica o parte din ea, era întregită din nou și astfel, până în timpurile de mai târziu, se putea arăta călătorilor care vizitau Athena faimoasa corabie care fusese odinioară a eroului Tezeu.

După moartea regelui Aegeu, urmează la domnie Tezeu. Cu acesta se începe o nouă eră pentru statul Athenian, pe care îl organizează acum din temelie.

În urmă, împreună cu ceilalți eroi din acele vremuri, face o mulțime de expediții războinice: ia parte la expediția Argonauților, la vânătoarea din Calydon, la războiul împotriva Amazoanelor, împreună cu Hercule, în care împrejurare a luat în căsătorie pe Antiopa (numită și Hippolyta), și, în sfârșit, la toate faptele mari ale eroilor de atunci.

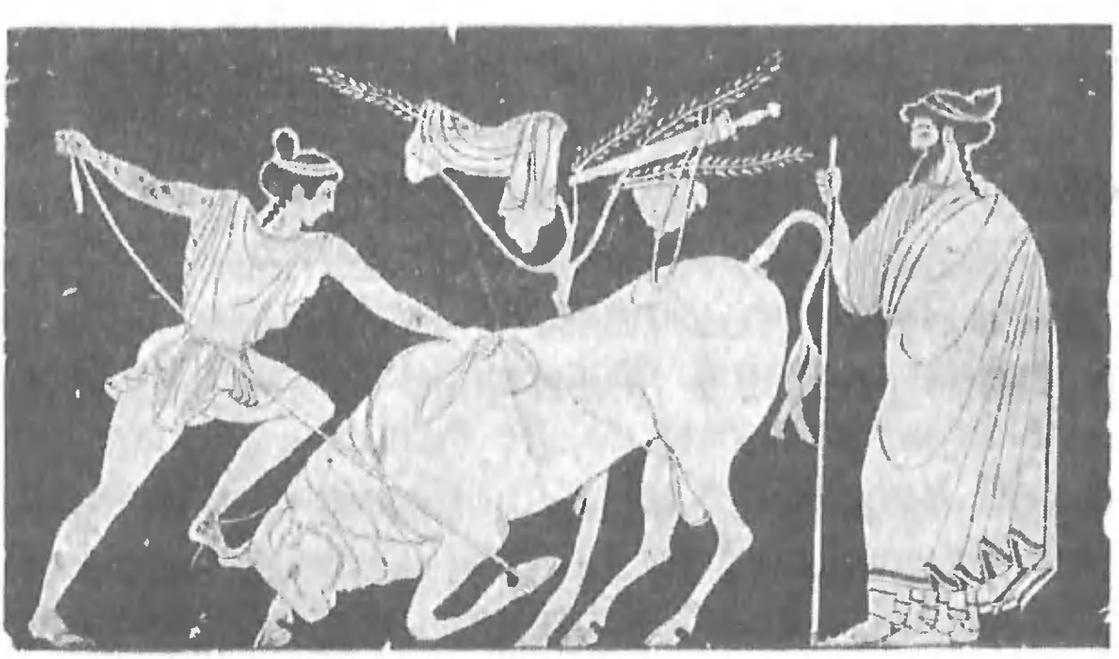

Tezeu și taurul de la Marathon.
Figură pe un vas grec.

3. Hippolit și Fedra

Hippolit a fost fiul lui Tezeu și al primei lui soții, Antiopa, regina Amazoanelor.

Încă de copil a plecat el din casa părintească și de acea nu cunoștea pe mama sa vitrigă, *Fedra*, a doua soție a tatălui său. Hippolit era de o seriozitate neobicinuită, nu-i plăcea altceva decât vânătoarea și pădurile în care își petrecea toată vremea. Pentru sexul frumos avea un mare dispreț. N-avea nici o considerație pentru zeița frumuseții Venus. Toată evlavia lui o păstra pentru Diana, zeiță castă și serioasă, protectoarea vânătorilor. Pe lângă altarele zeiței amorului trecea nepăsător și plin de dispreț.

Supărată din cauza aceasta, Venus se hotărăște să se răzbune, dar, neputând să îmblânzească ea însăși inima de gheață a tânărului, trimite pe fiul său Cupidon, ca să insufle dragoste Phaedrei, soția lui Tezeu, pentru fiul ei vitrig Hippolyt. Era o dragoste incestuoasă a unei mame vitrige.

Pe când Fedra se găsea odată într-o călătorie, vede pe tânăr și fără să-l cunoască cine e, e cuprinsă de o dragoste nebună pentru el.

În iubirea ei merge așa de departe că nu se sfiește să-i spună în față că-l iubește.

Venus însă, care îi insuflase Phaedrei acea iubire pătimașă îi inspirase, în același timp, și lui Hippolit un mare dispreț pentru regină.

De aceea, Hippolit o respinge cu indignare. Nebună de supărare și de rușine, Fedra se întoarce la Athena și se gândește să se răzbune.

Spune numaidecât bărbatului ei că tânărul Hippolit a voit să o seducă. Tezeu recunoaște în descrierea ce o face lui Hippolit pe fiul său și, revoltat împotriva faptei lui năsăbuite, s-a rugat de Neptun, care îi făgăduise odinioară că-i va împlini orice dorință ar vrea, să-l răzbune împotriva fiului său.

Zeul îi ascultă rugăciunea și, pe când o dată Hippolit mergea cu carul său pe marginea mării, năpădiră valurile de apă peste el.

Un monstru cu coarne se arată la suprafața valurilor și dă năvală pe țărm. Caii lui Hippolit se sperie, lovesc carul de o stâncă, iar tânărul este târât și zdrobit de bolovani.

Când Fedra află de moartea fiului ei vitrig, este cuprinsă de groază.

Mustrată de conștiință, se duce la Tezeu, își mărturisește fapta și în urmă se spânzură.

Zeii însă, care țin la cei cinstiți, i-au redat lui Hippolyt, prin leacurile lui Aesculap, din nou viața. Viața unui muritor, smuls odată din infern, era o insultă pentru zeii nemuritori, care singuri ei puteau să se bucure de nemurire.

De aceea Diana, protectoarea lui Hippolyt, îl învăli într-un nor, ca să-l scape de orice pericol și, dându-i o înfățișare de bătrân, îl duce întâi în Creta, apoi în Delos, și în cele din urmă în Italia, unde îi dete numele de Virbius (*Vir*, bărbat; *bis*, de două ori) și unde se face preot al zeiței Diana.

Phaedra își dezvăluie dragostea față de Hippolit, ilustrație de Girodet la tragedia lui Racine (1801).

NUNTA LUI PIRITHOU

În Thessalia de nord, trăiau în timpurile pelasgice două popoare: poporul sălbatic al centaurilor și poporul, ceva mai civilizat, al lapiților. Tatăl centaurilor era faimosul rege Ixion[1], care, văzând că țara sa este pustiită de niște tauri fioroși, a făgăduit celor care i-ar omorî o frumoasă răsplată.

Fiii lui Ixion prind niște cai sălbatici ce se găseau prin acei munți ai Thessaliei și, încălecând pe ei, izbutesc să omoare taurii.

De aci numele lor de centauri, adică omorâtori de tauri.

Când popoarele învecinate i-au văzut din depărtare călări, au crezut că sunt o singură ființă, de aceea centaurii erau închipuiți ca niște oameni care aveau trupul de cal[2].

În vecinătatea centaurilor, și înrudiți cu ei, trăiau în Thessalia și poporul războinic al lapiților. Regele acestora Pirithou, și el un fiu al lui Ixion, erou de un curaj fără seamăn, a auzit vorbindu-se de puterea și vitejia lui Tezeu și a voit să se ia cu el la întrecere.

De aceea, a venit în Attica și, dând în ținutul de la Marathon peste o turmă de boi a lui Tezeu, a luat-o cu sine și a pornit înainte. Aflând despre aceasta, eroul athenian a

---

1. Vezi pag. 88.
2. În timpurile homerice calul n-a fost întrebuințat decât în lupte cu carul. Proveniența lui în Europa este de dată relativ târzie.

   Același efect au făcut oamenii călări și asupra locuitorilor din noul continent, în timpul descoperirii Americii.

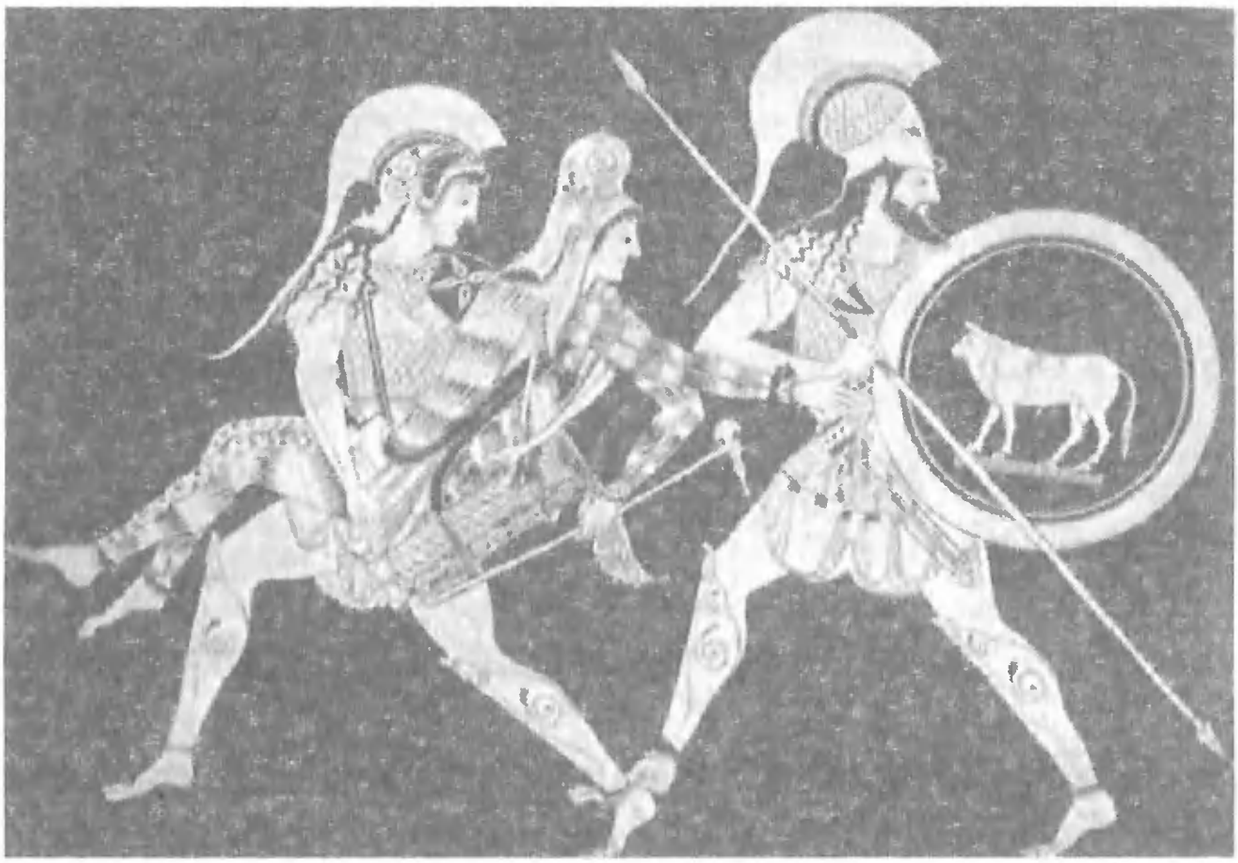

Tezeu, Antiope și Pirithou,
pictură pe un vas antic, Luvru.

alergat după el. Când însă l-a ajuns și s-au găsit față în față, s-au privit cu atâta admirațiune, că și-au uitat de luptă și au încheiat o strânsă prietenie. În loc să se bată, amândoi eroii se îmbrățișară și-i jurară o vecinică amiciție.

Nu mult după aceasta, Pirithou ia în căsătorie pe fecioara Hippodamia – numită și Deidamia – fiica lui Adrast, rege în Argos. La nunta sa, a poftit ca oaspeți pe toți prinții din Thessalia și alte părți ale Greciei și, bine înțeles, și pe centauri. Dar sala palatului regal nu putea să cuprinză pe toți oaspeții și atunci o parte din nuntași, Lapiți și centauri amestecați se așezară la nenumărate mese într-o grotă vastă, umbrită de pomi.

Petrecerea a ținut multă vreme și mesenii, în cântece de nuntă, se ospătau veseli, cu tot felul de mâncări și băuturi, iar focul ardea peste tot, în cămînuri și pe altare. Mireasa stătea în mijlocul sălii, înconjurată de o ceată de femei și de fecioare care străluceau de frumusețe în hainele lor scumpe și toți fericeau pe bărbatul care a avut parte de o așa nevastă.

Atunci, deodată se repede centaurul Eurytus, cel mai tare și mai sălbatic dintre toți centaurii amețit de vin și mânat

de patimă, și pune mâna pe mireasă, o înhață de păr și vrea s-o răpească. După pilda lui, și ceilalți centauri, încălziți de băutură și bizuindu-se pe puterea lor, se năpustesc asupra celorlalte femei, voind să le fure. Împotriva lor sar lapiții și ceilalți eroi greci și se începe o luptă, ca într-o cetate cucerită. Cei mai viteji și cei mai puternici eroi ai acelor timpuri iau parte la această celebră luptă.

Tezeu se repede la Eurythus și-i ia pe Hippodamia. Centaurul se aruncă atunci cu furie asupra eroului athenian. Acesta apucă un vas greu de metal și-l trântește în capul centaurului care se răstoarnă la pământ lungit, dându-și sufletul.

Le lipseau armele; veniseră doar la nuntă, nu la bătaie. Se luptă cu pumnii, azvârle unul într-altul farfurii, ulcioare, pahare, și tot ce le cădea în mână, dar mai ales mese și scaune. Unii aruncă policandre, altare, cu foc cu tot, ciolane și alte obiecte.

Afară lupta e și mai înverșunată. Aci aruncă unii într-alții cu pietre, stânci și trunchiuri de copaci. Cei mai viteji însă,

Tezeu și Centaurul.
Sculptură de Barye.

sunt eroii greci Peleu, tatăl lui Ahile, Nestor din Pylos, Tezeu și Pirithou.

În această bătălie crudă, n-au lipsit și scene mișcătoare. Chyllaros, cel mai frumos dintre centauri, ca o statuie sculptată de un artist, cu un corp de cal superb, pintenog de toate patru picioare, era iubit de frumoasa fecioară Hylonome, cea mai încântătoare dintre toate centauresele. Tot timpul erau împreună, și prin creștet de munte și prin adâncimi de văi. Au venit împreună la nuntă și au luptat împreună, unul alături de celălalt. Chyllaros însă cade, lovit în inimă. Hylonome îl prinde în brațe îi caută rana și îl sărută cu înfocare. Apoi, săgeata care îi ucise iubitul și-o înfige în piept și mor amândoi îmbrățișați.

Centaurii încep să dea înapoi. Caeneus, un lapith de o putere fără seamăn, dăruit de Neptun cu darul invulnerabilității, atrăsese în jurul lui pe cei mai zdraveni centauri. Dar nimic nu se atingea de el. În cele din urmă, observând că este invulnerabil, îl acoperă cu pietroaie și trunchiuri de arbori, subt a căror greutate își dă sufletul. Dar degeaba omoară centaurii și pe acest protejat al zeilor, căci eroii greci îi răpun pe unul câte unul. Câți au mai scăpat din această luptă, fug și, după ce se mai războiesc și cu Hercule, sunt siliți să se retragă în insulele Sirenelor unde, pe urmă, sunt stârpiți. Civilizația a biruit barbaria și sălbăticia.

Hippodamia moare curând după înfrângerea centaurilor, iar Pirithou rămâne pe viitor tovarășul nedespărțit al lui Tezeu pe care îl însoțește peste tot locul.

Amândoi eroii, doritori de aventuri, fac acum planul să răpească pe Elena, fiica Ledei. Elena, era un copil, dar vestea despre frumusețea ei se dusese departe în toate țările Greciei. Pornesc, deci, la Sparta și găsesc pe copilă în templul Dianei, dansând cu alte fete. O răpesc și o duc la Athena, unde o încredințează în paza reginei Aethra, mama lui Tezeu.

Neștiind a cui soție avea să fie odată această copilă, a lui Tezeu sau a lui Pirithou, eroii se hotărăsc să tragă la sorți și se obligă ca pentru celălalt să-i caute tot împreună o soție pe care ar dori-o. Sorțul a favorizat pe Tezeu, și urma, deci, ca Elena să-i fie într-o zi soție.

Centaur tânăr.
Muzeul Capitoliului, Roma.

Nu mult după aceasta Pirithou, iubitor din fire după aventuri, spune tovarășului său că este cuprins de iubire pentru Proserpina, soția lui Pluton, zeul Infernului și-i cere ca împreună să se ducă să o răpească. Tezeu, neputându-se împotrivi dorinței fratelui său de arme, pornesc amândoi pe poteca cunoscută a infernului și ajung la Porțile lui Hades. Aci se așează pe o stâncă, ca să se odihnească și să chibzuinască cum au să purceadă. Când, însă, voiesc să se scoale, simt cu uimire că nu pot, fiind strâns lipiți de acea stâncă.

Atunci numai își dădură seama de nebunia îndrăznelii lor.

Mai târziu, trecând pe acolo Hercule a putut să libereze pe Tezeu care era un suflet cucernic și temător de zei și care, la fapta sa criminală, fusese târât de Pirithou. Acesta însă, a rămas pentru totdeauna lipit de stâncă, având să-și ispășească păcatele în bezna întunerecului.

Când Tezeu s-a întors acasă la Athena, a aflat că mama

sa a fost dusă în sclavie și domnia părintească [era] ocupată de altul. În lipsa ei, cei doi Dioscuri, frații Elenei, Castor și Pollux, veniră la Athena ca să libereze pe sora lor furată. După ce dărâmară fortăreața și încredințară tronul lui Menestheu, dușmanul lui Tezeu, iau înapoi pe Elena și o duc la Sparta, împreună cu Aethra, mama lui Tezeu, viitoarea dădacă a Elenei, pe care a însoțit-o și la curtea lui Paris din Troia.

Cetățenii din Athena fiind mulțumiți de conducerea noului lor rege, eroul Tezeu a fost silit să părăsească pentru totdeauna tronul părintesc și să plece în pribegie, în insula Scyros, unde avea rude și moșii.

Lycomedes, însă, regele insulei, pusese stăpânire pe averile lui Tezeu și, când vechiul proprietar le ceru înapoi, în timpul unei preumblări pe lângă mare, i-a făcut vânt, aruncându-l de pe o stâncă în valurile apelor.

Acolo și-a găsit eroul Tezeu moartea.

Athenienii îi ridică în urmă temple și încep să-i aducă sacrificii, în sărbători anuale.

Mulțumiri adresate lui Tezeu.
Pictură antică.

III. PERSEU

Perseu ucide Meduza.
Metopă, Muzeul din Palermo, sec. VI î. Chr.

Acrisius, un rege din Argos, avea o fiică, numită Danae.

Un oracol prezisese odată regelui că va fi detronat și ucis într-o zi de nepotul său.

Spre a înconjura împlinirea acestei profeții, regele închide pe fiica sa într-un turn de aramă, pentru ca să nu se poată mărita niciodată.

Danae, osândită astfel să-și petreacă toată viața în închisoare, e zărită de Jupiter care se îndrăgostește de ea. Prefăcându-se în ploaie de aur, marele zeu izbutește să pătrundă în turnul de aramă și să se apropie de fiica regelui.

Danae.
Figură pe un vas antic.

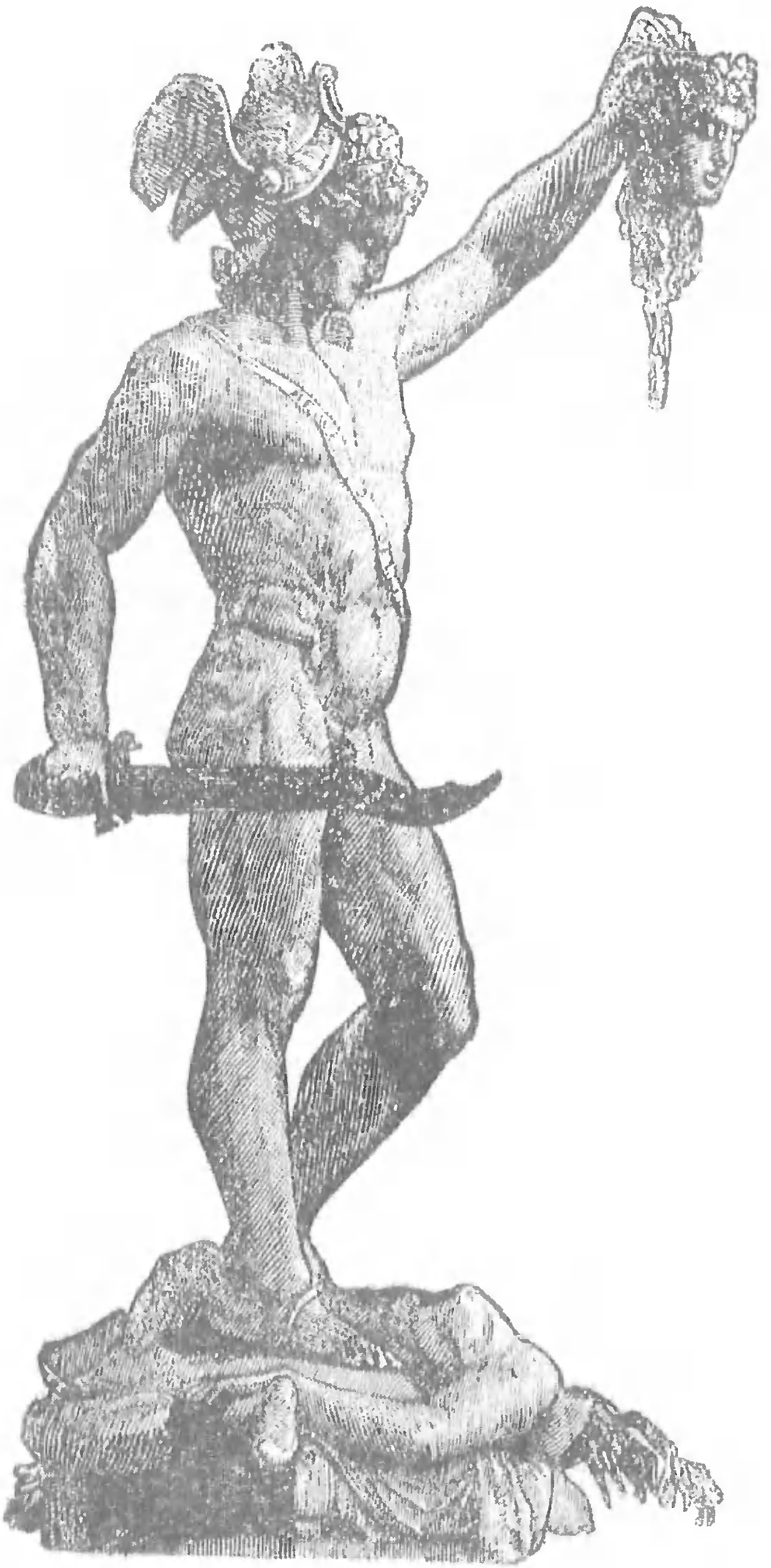

Perseu.
Sculptură de Benvenuto Cellini, Florenţa.

Cap de Meduză.
Gliptoteca din München.

Din unirea lui Jupiter cu Danae, se naște Perseu, care într-o zi avea să fie un mare erou.

Când Acrisius află că este tată-mare, se face foc și pară, și caută prin toate mijloacele ca să scape de fiică și de nepot.

Dă ordin, deci, ca să fie închiși amândoi într-o ladă și aruncați în mare ca să se prăpădească acolo. Porunca fiindu-i împlinită, lada cu cele două ființe pluti multă vreme pe valurile apelor.

Pe țărmul nisipos al insulei Seriphos, una dintre Cyclade, un pescar, cu numele Dictys, descopere cutia, pe care o aruncaseră aci valurile și găsind în ea două ființe vii, le duce la regele Polydectes, fratele pescarului.

Regele le primește cu bunăvoință.

Mai târziu, însă, Polydectes îndrăgind pe frumoasa Danae și voind să o ia în căsătorie, în contra voinței fetei, spre a nu fi împiedecat de Perseu care acum se făcuse mare, caută să se scape de tânăr.

De aceea, poruncește lui Perseu să-i aducă capul Meduzei, fiind încredințat că-i cere un lucru peste putință de îndeplinit și că astfel se va prăpădi, înainte de a izbuti în încercarea sa.

Perseu, deși înțelese primejdia ce avea să înfrunte, totuși,

fiindcă voia să se distingă prin fapte vitejești, se adresează fraților săi din cer ca să-l ajute.

Sora sa Minerva îi împrumută atunci scutul, unchiul său Pluto casca făcută de Vulcan, și Mercur sandalele într-aripate. Înarmat astfel pornește în căutarea Meduzei.

Meduza era una dintre Gorgone, cele trei fiice ale lui Phorcys. Ele se numeau Euryale, Stheno și Meduza. Numai Meduza era muritoare, celelelate două surori erau nemuritoare.

Gorgonele erau niște ființe îngrozitoare; aveau cap de șerpi, în loc de păr, și tot cu șerpi erau și încinse. Nimenea nu se putea uita la ele fără să moară și moartea [con]sta în aceea că cel ce le privea în față se prefăcea în stană de piatră.

Dintre ele cea mai grozavă era Meduza. Aceasta fusese într-o vreme o fată foarte frumoasă, dar fiind îndrăgită de Neptun și pângărind templul zeiței Minerva, aceasta o făcu mai hidoasă decât celelalte două surori ale ei.

Locuința Gorgonelor era la marginea de apus a pământului în regiunea Nopții și a Morții. Era, deci, așa de greu ca cineva să ajungă la ele și, chiar dacă ar fi ajuns, se găsea în primejdia de a fi împietrit la vederea lor.

În palatul Gorgonelor, unde se găsea Meduza paza ei o făceau cele două surori. Acestea, amândouă aveau un singur

Gorgona.
Acropole, Athena.

Perseu fugărit de Gorgone.
Pictură pe un vas antic.

ochi și un singur dinte pe care și-l împrumutau, pe rând, după trebuință.

Perseu, ocrotit de Jupiter, al cărui fiu era, izbutește, după o lungă călătorie, să ajungă la locuința Gorgonelor și să intre în palat neobservat, tocmai în momentul când cele două fete își schimbau ochiul și dintele. Intrând înlăuntru, eroul găsește sălile pline de oameni și animale, însă toate împietrite. Aporpiindu-se de Meduza, Perseu întoarce capul ca să nu se uite la ea. în față, ci privindu-i chipul în reflexul scutului său, scăpă ca prin minune de a se uita la ea, și repede îi tăie capul.

Meduza nu fusese măritată niciodată și n-a avut copii. Când, însă, Perseu îi tăie capul, sângele care-i curse din gât dete naștere unui cal într-aripat, numit Pegas, și unei ființe misterioase, numite Chrysaor, tatăl lui Geryon și al Echidnei.

Calul Pegas mai târziu se sui în Olymp, unde Jupiter îl înhămă la carul Aurorei. (Vezi *Legende și povești antice*, pag. 120.)

De abia a tăiat capul Meduzei, când se deșteptară și cele

două surori ale ei și se pun în urmărirea eroului. Acesta poate să scape, dar numai mulțumită coifului, care îl face nevăzut de nimeni, și a aripilor, cu care zboară prin văzduh spre casă.

Cu toate că Meduza a murit, chipul ei a rămas nepieritor și foarte mulți nenorociți au trebuit să se scoboare în negrul Tartar, din pricină că și-au aruncat ochii asupra figurii acestui monstru.

Capul Meduzei Perseu îl ia cu sine și cu el împreună se duce la țărmul mării ca să se spele și să se purifice.

Capul îl așează pe iarbă; din el însă mai picurară câteva picături de sânge care udară iarba pe care era pus. Eroul când se întoarse de la apă, rămâne uimit de noua priveliște. În loc de iarbă, vede mărgeanul, o piatră nestemată care până atunci nu mai existase în lume.

În drumul său spre casă, Perseu străbate multe țări și multe mări, zburând prin văzduh cu ajutorul aripilor lui Mercur și ținând în mâini prada sa, capul Meduzei. Pe când trecea pe deasupra Africei, din când în când mai pica câte o picătură de sânge din capul Meduzei, din care sânge se

Calul Pegas,
incrustație pe o monedă antică.

Pegas născându-se din sângele Meduzei.
După H. Aubert, *Lég. myth.*

Perseu o salvează pe Andromeda.
Pictură zntică.

născură o mulțime de șerpi și insecte otrăvitoare de care sunt pline anumite ținuturi africane.

Străbătând astfel lumea, ajunge Perseu și în împărăția lui Atlas, un rege bogat din ținuturile de miază-noapte ale Africei.

Neîndrăznind să zboare în timpul nopții care se apropia și ca să nu fie jucăria vânturilor, s-a oprit în țara acestui rege. Bogățiile lui Atlas erau nenumărate; între altele avea și o grădină, numită Grădina Hesperidelor plină cu tot felul de fructe între care și mere de aur.

Un vechi oracol prezisese lui Atlas că va veni odată un fiu al lui Jupiter care îi va răpi pomul de aur. de aceea, și-a înconjurat grădina sa cu niște ziduri înalte și a pus de pază un balaur îngrozitor și nu lăsa pe nici un străin să se apropie de regatul său.

Când sosește Perseu, Atlas, aducându-și aminte de prevestirile oracolului, n-a voit să-l primească, ba căuta chiar să-l alunge din țara sa. Eroul mâhnit n-a dorit să se lupte cu un gigant ca Atlas, pe care n-ar fi putut să-l întreacă nimenea; de aceea scoate, capul Meuzei și i-l arată.

Și atunci, deodată, ca prin minune, colosul Atlas s-a prefăcut într-un munte. Barba și perii de pe cap i se prefac în arbori, brațele și umerii în piscuri, iar casele în stânci. Astfel s-a fixat pentru vecie muntele Atlas.

După ce a pietrificat pe Atlas, Perseu, străbătând mai multe țări și trecând pe la mai multe popoare, se îndreaptă în cele din urmă spre Aethiopia și ajunge în țara lui Cepheus.

Aci vede legată pe o strâncă o fată, pe care ar fi luat-o drept o statuie, dacă nu i-ar fi văzut în același timp părul

Perseu și Andromeda.
Relief în Muzeul Capitolin, Roma.

Pegas îngrijit de nimfe.
Pictură murală, Pompei.

mișcându-se de suflarea vântului și ochii din cari curgeau lacrămi.

Era nenorocita Andromeda, fiica lui Cepheus și a soției acestuia, Cassiopea. Aceasta, având nesocotința să se asemene în frumusețe cu Junona și cu celelalte nimfe, zeul Neptun, ca să o pedepsească pentru îngâmfarea ei, face să iasă un monstru din valurile mării, care devasta întreaga regiune, omorând pe oameni și vite.

Locuitorii țării, întrebând oracolul zeului Ammon, acesta le spusese că țara nu va scăpa de furia monstrului, decât dacă îi vor sacrifica pe însăși fiica regelui, pe frumoasa Andromeda.

Când Perseu se apropie de fecioara legată de o stâncă deasupra apei, valurile încep să se miște cu un vuiet îngrozitor și un monstru fioros caută să-și ridice capul deasupra undelor. Andromeda scoate un țipăt de groază, iar părinții ei cuprinși de durere, o cred pierdută.

Atunci Perseu se ridică deodată în aer și se îndreaptă spre monstrul care e gata să-și prinză prada.

Înfigându-i sabia în partea dreaptă a corpului, face ca un sânge negru să țâșnească din rană. Fiara, sințindu-se atinsă de moarte, se ridică din nou cu vuiet la suprafața apei, apoi se scufundă, întocmai ca un mistreț urmărit de o haită de câini.

Valurile de sânge țâșnind cu putere din rană, îi înmoaie eroului o aripă și acesta, nemaiputându-se ține în aer, se proptește de stâncă și de acolo străpunge din nou pe monstru, până ce el moare, înroșind marea de sânge.

Ca răsplată pentru vitejia sa, Andromeda avea să devie soția eroului Perseu.

Sala de ospăț în care era să se celebreze căsătoria lui Perseu cu Andromeda este pregătită. Oaspeții poftiți la nuntă stăteau așezați la mese și ascultau cu gura căscată povestea întâmplărilor eroului, când deodată pătrunde în sală, împreună cu o ceată de războinici, Phineus, fratele regelui Cepheus, căruia i se promisese altă dată mâna Andromedei.

Și, se produce un scandal fără seamă, Phineus neînțelegând să renunțe la mâna logodnicei sale.

Repezindu-se cu sabia în mână asupra lui Perseu, îi spune: „Astăzi ai să-ți dai seama de ocara ce mi-ai făcut de a-mi lua mireasa. Nici aripile tale, nici acest Jupiter care spui că, prefăcându-se în ploaie de aur, ți-a dat zilele, nu te va scăpa de pedeapsa ce o meriți".

Cu aceste vorbe își atuncă lancea de care eroul n-a scăpat decât aplecându-se.

Prietenii lui Perseu, îi sar în ajutor; dar ei sunt prea puțini față de cei ai lui Phineus.

Iar Andromeda strigă în gura mare că ea nu vrea să fie decât a aceluia care a scăpat-o de la moarte.

Văzându-se în neputință de a ține piept dușmanilor care îl înconjurase din toate părțile, scoate atunci capul Meduzei și, arătându-li-l, le zice: „Voi care luptați pentru mine, întoarceți-vă ochii" și în același moment două sute de războinici, cari se repeziseră asupra lui Perseu, rămân nemișcați, fiind prefăcuți în stane de piatră, fiecare păstrându-și poziția, în care se afla, iar în locul zgomotului asurzitor urmă o tăcere adâncă.

Întregul palat se umpluse de statui de piatră în ținuta unor oameni cari se luptă cu înverșunare.

După această ispravă, Perseu se hotărăște să se întoarcă cu tânăra sa soție acasă.

În drumul său prin insula Seriphos, ucide pe regele Polydectes care necinstise pe mama sa, Danae, și domnia peste insulă o încredință lui Dictys, protectorul și apărătorul ei.

Când Acrisius a aflat despre întoarcerea nepotului său, aducându-și aminte de oracol, îi lăsă domnia din Argos și el se duce și se stabilește în Larissa.

Perseu nu caută să se răzbune pe el, dar, ducându-se într-o zi să ia parte la luptele din Larissa, nimerește cu discul, fără să vrea, pe Acrisius care rămâne mort pe loc.

Astfel s-a împlinit oracolul de odinioară.

Nemaivoind să domnească în Argos, orașul bunicului său Acrisius, pe care l-a ucis, Perseu se duce să fondeze un nou oraș, pe care îl face capitala țării sale și pe care l-a numit Mycene, la cincizeci de stadii la nord de Argos.

După moarte, Perseu, soția sa Andromeda, Cepheu și Casiopea, au fost așezați printre *constelațiunile* de miază-noapte.

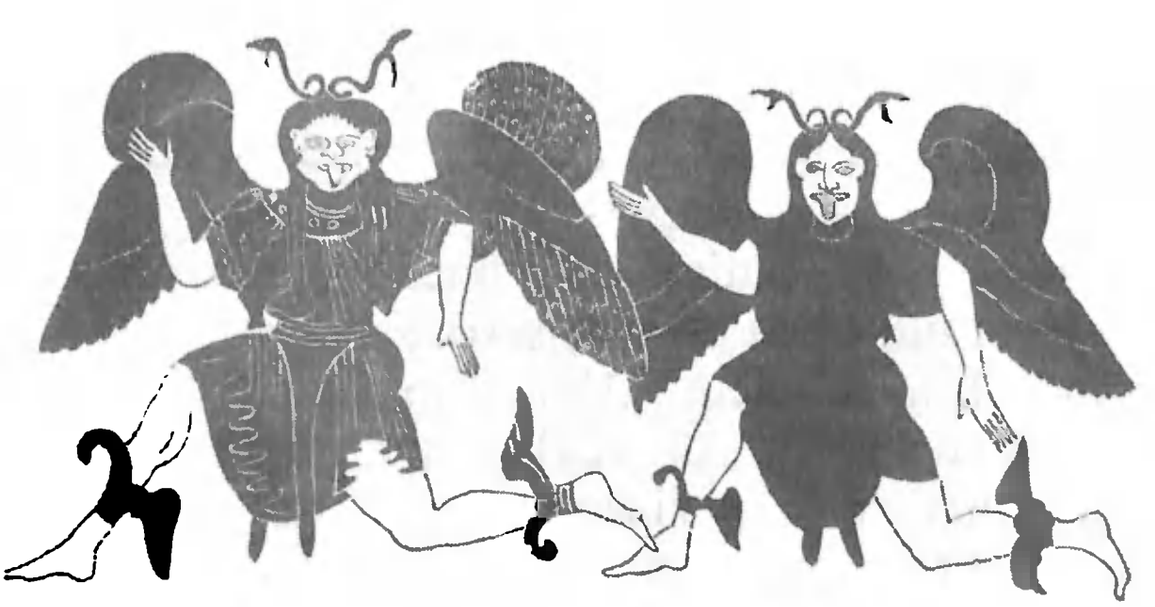

Gorgonele fugărindu-l pe Perseu,
pictură pe un vas antic.

IV. EXPEDIȚIUNEA ARGONAUȚILOR

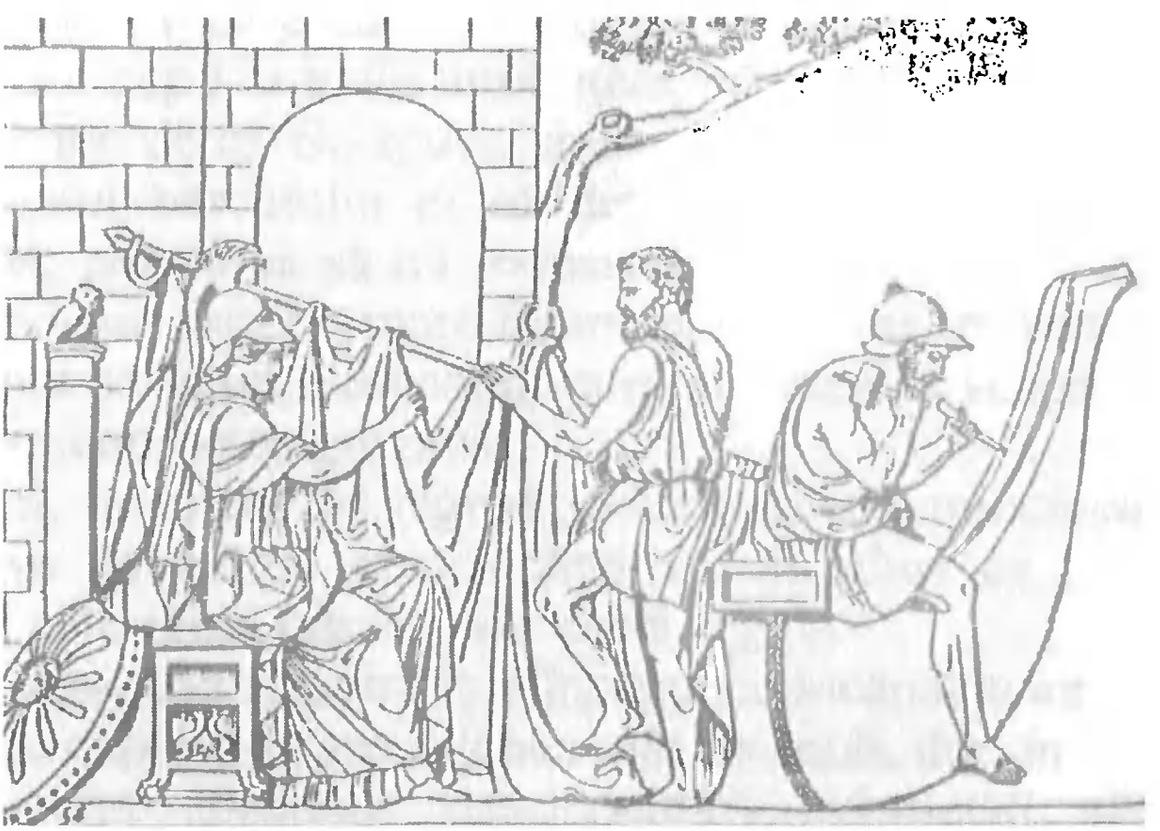

Construirea corăbiei Argo.
După un basorelief antic.

1. Phryxus și Helle

În Orchomenos, un oraș din Boeotia, trăia într-o vreme regele minyenilor, Athamas, și soția sa Nephele. Ei aveau doi fii, pe băiatul Phyrxus și pe fetița Helle.

Athamas, pe lângă soția sa Nephele, care era de origine divină, mai ia în casă și pe o femeie muritoare, pe Ino, fiica lui Cadmus. Din cauza aceasta Nephele supărată, părăsește casa soțului ei, blestemându-l și urându-i toate nenorocirile.

Ino era ca toate mamele vitrege, o femeie rea și supunea pe cei doi copii la toate umilințele, căutând toate mijloacele ca să scape de ei. Se spune chiar că a pus odată pe femeile din regatul bărbatului ei să distrugă într-ascuns grâul de sămânță, pentru ca să nu rodească.

Ivindu-se astfel o mare foamete, Athamas trimete o solie la Delphi să întrebe oracolul: cum ar putea să scape țara de această nenorocire grozavă.

Solii, la uneltirile reginei, aduc profeția mincinoasă că rodul va da numai atunci când vor fi aduși ca jertfe lui Jupiter cele două odrasle ale casei regale.

Athamas s-a împotrivit la început cu încăpățânare ca să-și sacrifice copiii pe care îi iubea atât de mult, dar, în cele din urmă, fiind constrâns de locuitorii înfometați ai țării, sfârșește prin a se supune poruncilor oracolului.

Înainte, însă, de a ajunge înaintea altarului, cei doi copii

izbutesc să scape de sub pază și să fugă. Căci, mama lor primise odinioară de la zeul Marte un berbece cu lâna de aur, înzestrat cu darul vorbirii și al înțelepciunii și care, pe lângă aceasta, mai avea putința să zboare prin aer, deasupra uscatului și a mării.

Cei doi copii se așezară pe spatele acestui berbece, trimis de mama lor, și animalul, luând zborul, îi duse departe peste mări și peste țări, peste munți și peste văi, îndreptându-se spre regiunile din răsărit, spre Asia.

Când, însă, treceau peste marea care astăzi se numește Strâmtoarea Dardanelelor, Helle avu cutezanța să se uite în jos spre adâncime și, nevăzând nimic altceva decât valurile de apă, îi veni amețeală și căzu de pe berbece și se înnecă în marea care de atunci în poartă numele, *Hellespont*, sau marea Hellei.

Phryxus însă, după o lungă călătorie aeriană, ajunge, în sfârșit, în Colchis, pe țărmul îndepărtat al Mării Negre, în țara lui Aeetes, regele farmecelor și al vrăjilor, fiul soarelui, Helios.

Regele primește cu bucurie pe băiețel și-l ține la sine, iar când se făcu mare îi dă pe fiica sa în căsătorie. Pe berbecele cu lâna de aur Phryxus îl aduce ca sacrificiu zeului Jupiter, care l-a scăpat cu viață, iar lâna de aur o dăruiește regelui Aeetes pentru primirea prietenoasă ce i-a arătat.

Acesta face ca lâna de aur să fie atârnată într-o dumbravă sfântă a lui Marte, de un stejar bătrân și pune să o păzească un balaur îngrozitor care nu dormea niciodată.

Jupiter, mulțumit de jertfa cei i s-a adus, hotărăște ca cel ce va avea lâna de aur să trăiască în bogăție, cât timp va fi în stăpânirea ei. Și, multă vreme a stat lâna atârnată acolo, de acel stejar.

Crima reginei Ino n-a rămas nepedepsită, căci zeița Iuno înnebuni pe Athamas care, când ieși înaintea fiului său Learch, pe care îl avea din căsătoria sa cu Ino, socotindu-l că ar fi un pui de leu, l-a străpuns cu sabia.

La această vedere, Ino se aruncă asupra lui Melicerte, al

doilea fiu al lor, și-l vârâ într-o căldare cu apă fiartă și apoi cu cadavrul lui în brațe se duce pe țărmul mării, unde, de pe o stâncă, se aruncă în valuri. (Vezi mai sus: *Ino și Melicertes*.)

Phryxus și Helle.
Pictură murală, Pompei. Muzeul din Neapole.

2. Iason și Pelias

Neamul minyenilor se întindea spre miază-noapte până la Iolcos din Thessalia. Aci domnea înțeleptul rege Aeson, un nepot al lui Athamas. Din nenorocire, acest Aeson n-avea să stăpânească prea mult peste poporul său din Iolcos, căci fratele său vitreg Pelias, un fiu a lui Poseidon, îl dete jos de pe tronul său regal și-l goni din cetate.

Acest Pelias era un om rău și îngâmfat, de o cruzi[m]e fără seamăn, căci în copilăria sa se spune că a fost hrănit cu lapte de iapă.

Dar, nici acest Pelias n-avea să se bucure în liniște, de puterea sa de rege, căci avea și el de dușman pe zeița Iuno, căreia el n-a voit să-i aducă sacrificii. Zeița disprețuită i-a jurat răzbunare.

În timpul acesta, soția lui Aeson dă naștere unui copil, pe care părinții, de teamă ca nu cumva Pelias să caute să-l omoare, fiind el într-o zi pretendent al tronului părintesc, îl trimit într-ascuns la muntele Pelion, la înțeleptul centaur Chiron ca să-l crească, iar acasă, vestind că a murit copilul, fac o înmormântare închipuită. Iason – căci așa se numea copilul – crește în peștera centaurilor, unde Chiron îl învață toate virtuțile de erou.

La vârsta de 20 de ani, acest Iason, auzind că se vorbește că Pelias, din pricina unei remușcări de conștiință și neliniștit de viitorul regatului său, ar fi întrebat oracolul și că acesta i-ar fi dat răspunsul să se ferească de cel ce va veni la el

cu o singură sandală, părăsește pe dascălul Chiron și se îndreaptă spre Iolcos.

În drumul său ajunge la un râu. Pe mal întâlnește o femeie bătrână care se roagă de el ca să o treacă în spate de cealaltă parte a râului. Iason o ia numaidecât în brațele sale viguroase și o așează pe malul opus. Această femeie era însăși Iunona, protectoarea lui, în toate împrejurările.

Cu acest prilej Iason, și-a pierdut o sandală în apă.

Ajungând în piața publică a stârnit admirația mulțimii, căci era un tânăr voinic și de o frumusețe răpitoare. Era îmbrăcat în haine de țară și avea atârnată pe umăr o piele de leopard, iar pe gât și pe spate îi atârnau niște bucle lungi de păr. În mâini purta două lănci puternice și pășind cu curaj în mijlocul poporului, care se strânse în jurul său, părea a fi un Apollo sau un Marte.

Când îl zări Pelias, care tocmai adusese un sacrificiu zeului Neptun și când îl observă că nu are decât o singură sandală, se îngrozi și, de frică, fugi acasă.

Iason destăinui poporului cine este și apoi ceru unchiului său ca să-i dea sceptrul de rege pe care l-au purtat moșii și strămoșii săi.

„Suntem de același neam, zice Iason și nu se cade ca neînțelegerile dintre noi să le dezlegăm cu sabia sau cu spada. De aceea, am să-ți las ție toate turmele de oi și toate cirezile de vite; îți las ție toate câmpiile pe care le-ai răpit părinților mei, dar sceptrul și tronul pe care a șezut odată tatăl meu, acestea să mi le dai de bună voie, pentru ca să nu se întâmple altcum vreo nenorocire".

– „Primesc, zice Pelias cu gândul negru în suflet; totuși înainte trebuie să îndeplinești o poruncă a zeilor din Infern. Phryxus care a murit departe de patrie, gonit din palatul lui Aeetes care i-a luat lâna de aur, mi s-a arătat în vis și-a cerut răzbunare. Eu sunt pe pragul bătrâneții, iar tu în floarea vârstei; adu-mi această lână de aur și îți jur că-ți voi da și sceptrul și tronul".

Astfel vorbi vicleanul rege, în nădejdea că Iason nu se va mai întoarce dintr-o întreprindere atât de primejdioasă. Eroul primește condiția și se pregătește de expediție.

3. Pregătirea expediției argonauților

Spre a porni către Colchis, Iason se duce prin toate țările din Grecia, pe care le cutreieră de la un capăt la celălalt, adunând pe toți eroii acelor vremuri. Toți îi făgăduiesc ajutorul. Și astfel se strâng: vestitul cântăreț Orpheu, cei doi Dioscuri, Castor și Pollux, faimosul Meleagru, Hercule și frumosul Hylas, favoritul său, apoi Tydeu, Tezeu, Telamon, Peleu, Nestor, Augias, Laërte, fecioara Atalanta și atâția alți eroi care au trăit pe la 1230 înainte de Christos, adică cu vreo treizeci de ani înaintea războiului troaina.

Când s-au strâns la Iolcos, corabia era gata. Era o navă puternică construită de constructorul Argus, după numele căruia s-a și numit *Argo* – sau poate numirea i-a venit din faptul că ea era foarte iute, *argos* însemnând în grecește iute.

Chiar Minerva, zeița artelor, se spune că a luat parte la construirea acestei corăbii, punând printre scândurile ei o bucată de stejar din pădurea de la Dodona, lemn profetic și înzestrat cu darul vorbirii și care avea să îndrepteze drumul corăbierilor și să le arate primejdiile și mijloacele de a scăpa din aceste primejdii.

Corabia era făcută pentru cincizeci de vâslași, de o ușurință și o iuțeală extraordinară, cea dintâi corabie pe care grecii o aruncară pe o mare deschisă.

După ce s-au strâns eroii, și-au ales un conducător.

Toți rugară pe Hercule, ca cel mai vestit dintre ei și ca fiu al lui Jupiter, ca să ia conducerea.

El însă, nu primi cinstea și desemnă pentru aceasta pe Iason.

Sub ocrotirea mai ales a zeițelor Minerva și Junona, Iason, după ce pregăti merindea de drum, pune pe eroi să-i jure credință, apoi îi așează pe fiecare la locul său, la mijloc pe puternicul Hercule și Ancaeu, la cârmă pe Tiphys, pe Lynceu la locul de observare și astfel după ce mai face un ultim sacrificiu zeilor, pune să se ridice ancora, luându-și adio de la Jolcos.

Trecând pe la poalele muntelui Pelion, salută pe bătrânul centaur Chiron și pe elevul acestuia, tânărul Ahile, și se îndreaptă, de-a-lungul țărmului, spre Macedonia, spre muntele Athos și spre ținta lor îndepărtată.

Un vânt prielnic le umflă pânzele, așa că fără vâsle, la cântecul melodios al lui Orpehu, ajung în curând în insula Lemnos.

4. Argonauții la Lemnos

Cu un an înainte, se întâmplase în insula Lemnos o crimă îngrozitoare.

În urma unui război, bărbații din Lemnos aduseră ca prizoniere niște femei frumoase pe care și le făcură neveste, gonindu-și soțiile de mai înainte.

Acestea, văzându-se astfel batjocorite, se hotărăsc împreună să-și omoare bărbații și pe toți băieții lor, ca nu cumva aceștia, în urmă, să răzbune moartea părinților.

Numai bătrânul rege Thoas a rămas în viață, fiind ascuns de fiica sa Hypsipyla într-o ladă pe care, aruncând-o pe valurile mării, aceasta a ajuns pe țărmul de la Euboea.

Bucuria criminală a Lemneenelor a fost de scurtă durată, căci văzându-se lipsite de bărbați cari să le păzească turmele, să le cultive câmpurile și să le apere țara, mai ales de thracii din apropiere, începură să se căiască grozav.

Trăind în neliniște și în nesiguranță, stăteau toată ziua pe țărmul mării să vază nu cumva vine la ele vro corabie cu oameni; când, iată, zăresc sosind nava Argo.

Eroii se mirară când văzură din depărtare țărmul plin de femei. Când însă se apropiară de uscat, acestea se retraseră pe la casele lor, lăsând țărmul pustiu.

Argonauții nu știau cele ce se petrecuseră pe insulă, de aceea, hotărăsc să trimeată o solie la regele din Lemnos ca să-i ceară ospitalitate și în fruntea acestei solii se pune însuși Iason, bine înarmat.

Regina Hypsipyla convoacă numaidecât sfatul femeilor cărora le grăiește astfel:

„Dragile mele, eu sunt de părere să dăm daruri bogate acestor bărbați, daruri pe cari să le ducă în corabia lor, mâncări și vin gustos, pentru ca să-i facem să rămâie la noi, să ne cunoască pe noi, dar să nu afle de fapta noastră; căci noi am făcut o mare crimă și nu e bine ca ei să afle despre ea. Aceasta este părerea mea și pentru aceasta v-am convocat aci. Dacă însă careva dintre voi are o altă idee mai bună, să se ridice și să vorbească".

Spunând acestea, regina s-a așezat pe tronul de piatră al tatălui ei.

În urmă se ridică scumpa ei dădacă Polyxo, o bătrână care de abia se mai ținea pe picioare și care, sprijinindu-se pe un toiag, cere să grăiască.

Susținută de patru fete, ea vorbește astfel:

„Să trimitem daruri străinilor, precuma a spus Hypsipyla, fiindcă e bine să le trimiteam. Mă gândesc însă ce viață veți avea voi, dacă ar sosi o armată din Thracia sau un alt dușman. Căci, multe se întâmplă între oameni, după cum chiar acum a sosit această ceată de străini. Dacă un zeu a abătut acum nenorocirea de la noi, mâine alte nenorociri ne așteptă. Iar, după ce vor fi pierit femeile cele bătrâne, ce bătrânețe veți avea voi cele tinere, neavând copii. În ce mizerie veți trăi? Veți putea să înjugați boii și să arați țarinile? Și apoi, la sfârșitul anului, veți fi în stare să vă strângeți recolta? Eu, desigur, dacă Parcele m-au cruțat până acum, voi închide ochii peste un an sau doi și mă voi bucura de cinstea unei înmormântări înainte de a fi sosit dezastrul. Mă gândesc însă la cele mai tinere; aveți înaintea voastră scăparea: dați străinilor casele voastre, dați-le toate bunătățile, dați-le cetatea voastră".

Sfatul bătrânei a fost primit cu bucurie de întreaga adunare. Totuși, se gândiră la o minciună. Au scuns Argonauților omorul bărbaților lor, spunându-le că au plecat împreună cu băieții în Thracia și că au rămas acolo.

Argonauții primesc invitarea, vin în cetate, lăsând de pază la corabie pe Hercule, împreună cu câțiva tovarăși.

Eroii, însă, nu primesc să se căsătorească cu femeile din Lemnos, dar petrecură cu ele în serbări și ospețe, în glume și în jocuri.

Prin fel de fel de mijloace căutau femeile să rețină pe bărbați pentru totdeauna la ele și poate că ar fi și izbutit cu ademenirile lor, dacă n-ar fi venit la ei Hercule și nu i-ar fi certat.

„Nenorociților, le strigă el, vă arde vouă de însurătoare și petreceri! Vreți voi să vă faceți țărani care să arați pentru femeile din Lemnos, gândindu-vă că vreun zeu are să vă aducă și să vă pună la picioare lâna de aur? Mai bine să ne întoarcem înapoi, fiecare pe la casa sa, sau plec eu singur în patrie cu corabia Argo, lăsându-vă pe voi pentru totdeuna în Lemnos".

Neputând careva să se împotrivească voinței eroului, se pregătesc de plecare. Când lemneenele văd hotărârea lor nestrămutată de a porni la drum, nu mai contenesc din plânsete și din rugăciuni.

În cele din urmă, văzând că totul este în zadar, Hypsipyla prinde mâna lui Ianos și podidind-o lacrimile îi grăiește: „Călătorie bună și facă zeii ca tu și tovarășii tăi să vă întoarceți sănătoși, împreună cu lâna de aur! Iar dacă vei vrea să te întorci în urmă pe la mine, această insulă, precum și sceptrul părintelui meu, va fi al tău.

Iason se desparte cu durere în suflet de frumoasa regină și ca el și ceilalți eroi. Și multă vreme, după ce corabia s-a depărtat de țărm, femeile din Lemnos umplură văzduhul cu bocetele lor deznădăjduite.

Spre seară, Argonauții, ajung în strâmtoarea Hellespontului, Dardanelele de astăzi, și de aci în Propontida, azi Marea de Marmara.

Se numea Propontida fiindcă se găsea înaintea Pontului Euxin, adică a Mării Negre.

În fața lor strălucе acum peninsula Kyzicos, legată de uscat numai printr-o limbă de pământ. Aci locuiau, pe munți, niște uriași sălbatici și monstruoși, fii ai Pământului care aveau fiecare câte șase mâini puternice ce le atârnau, două de umeri și alte patru de șolduri și de coaste; pe culmea

munților însă, și pe șes locuia un popor de oameni blânzi și liniștiți, poporul dolionilor, conduși de regele lor Kyzicus.

Regele primește bine pe Argonauți și-i ospătează cu mâncări și cu vin, căci un oracol vechi l-a vestit că atunci, când vor sosi la ei o ceată de eroi, să-i primească cu bună voință și să nu se lupte cu ei.

Uriașii însă, în vreme ce Argonauții erau ospătați de dolioni, se apucară să le închidă drumul, aruncând în mare, de jur împrejurul corăbiei, blocuri mari de bolovani și stânci întregi.

Eroii se văd siliți să înceapă acum războiul cu ei și, după o luptă îndârjită, îi lăsă pe toți morți, pradă peștilor și păsărilor.

După ce Argonauții au primit daruri bogate de la dolioni și merinde pentru drum, pornesc veseli cu corabia, îndreptându-se spre regiunile de miază-noapte.

Dar, deodată, se ridică un vânt potrivnic. Cât timp a fost ziuă, eroii s-au luptat vitejește cu valurile, dar, când a sosit noaptea cu întunericul ei, cârmaciul e cuprins de groază. Căci se temea ca nu cumva să izbească corabia de vro stâncă submarină, cum mergea pe lângă țărm, după obiceiul marinarilor din vechime.

Cotind, când la dreapta când la stânga, și furtuna întețindu-se mereu, Tiphys găsește o cale, pe întunericul acela beznă, să tragă nava la uscat până va trece primejdia, fără să știe unde se află.

Dar, din întâmplare, orbecăind mereu, au ajuns tot de unde au plecat, în țara dolionilor.

Aceștia, când au auzit că a sosit o corabie cu străini, gândindu-se că va fi fiind vro ceată de Pelasgi cari să-i prade, după cum li s-a întâmplat de atâtea ori, pun mâna pe arme și, sub conducerea regelui lor Kyzicus, deschid lupta.

La rândul lor, Argonauții, fără să bănuiască nimica, pun mâna pe arme și o luptă înverșunată începe între cele două tabere.

Ghioaga lui Hercule ducea moartea printre dușmani, iar o lancie a lui Jason străbătu pieptul chiar al regelui Kyzicus. Dolionii biruiți se retrag, iar Argonauții rămân pe țărm să se odihnească.

Când s-a făcut ziuă, care nu le-a fost mirarea, văzând că s-au luptat cu prietenii lor din ziua trecută și că însuși regele a căzut de lancia lui Jason.

Nu mai mică a fost turbarea dolionilor, când și-au dat seama că din greșală au deschis focul împotriva unor prieteni. Căzând unii în brațele celorlalți se rugau de iertare și deplângeau întâmplarea nenorocită.

Trupul regelui omorât l-au îngropat cu o strălucită pompă, făcând sacrificii de ispășire zeilor cari, desigur, supărați, au pricinuit atâta jale și atâta omor printre dolioni.

După ce s-a luminat cerul și s-a făcut senin, luându-și rămas bun pentru a doua oară de la poporul ospitalier al dolionilor, Argonauții pornesc la drum și în scurt timp ajung în Bithynia, unde destinul hotărâse să-i părăsească cel mai mare erou al lor, Hercule, împreună cu prietenul scump al acestuia, cu frumosul Hylas.

Vas grecesc antic în formă de Sfinx.
Ermitaj.

5. Hylas

Corabia Argo, după ce a plecat de la Kyzicos, ducând cu sine pe cei cincizeci de eroi Argonauți, în drumul său spre Colchis, se abătu, din pricina unui vânt neprielnic, către țărmul Bithyniei, unde cârmaciul Tiphys acostează la poalele unor munți pădurоși. Eroii, plini de veselie, sar numaidecât din corabie și se așează pe paturi de frunze, întinzându-și masa ca să se ospăteze cu mâncare și băutură.

Numai Hercule, a cărui vâslă se rupsese în timpul călătoriei, deoarece ridicase cu brațul său vânjos un val de apă prea mare, nu vrea să știe de masă. El se îndreptă spre pădure ca să-și taie o nouă vâslă mai groasă și mai solidă, fiind însoțit de prietenul său nedespărțit, tânărul Hylas, și de eroul Polifem.

În timpul acesta, Juno, mama mașteră a lui Hercule, neobosită în prigonirile ei, găsește acum un bun prilej, ca să adauge noi suferințe pe lângă suferințele de până aci ale fiului ei vitreg.

Fiind sortit de destin ca să nu ajungă și el în apele râului Phasis din Colchida, Hercule este opăcit de zeiță ca să rămâie în singurătatea munților Bithyniei, împreună cu cei doi tovarăși ai săi.

La poalele muntelui Arganthus, acoperit de pini înalți, o ceată de nimfe Dryade, podoabă mândră a izvoarelor și a pădurilor, se îndeletniceau cu vânatul de cerbi și de căprioare. Având arcuri ușoare, cu mânecile suflecate, cu

rochii scurte până deasupra genunchilor, cu părul căzând în bucle ondulate pe sânii lor cari deabia se ridicau de sub haine, corul de nimfe făcea să tresalte pământul supt piciorușele lor delicate și să crească iarba sub pașii lor ușori și cadențați.

Dryope, una dintre nimfele izvoarelor, mirându-se că cerbii și căprioarele fug așa departe de săgețile din arcul ei și auzind freamătul pădurii și zgomotul neobicinuit ce-l făcea Hercule, iese din ceată să vadă ce este. Când însă zărește pe eroul tirynthian, fuge repede să se ascundă în izvorul ei.

Dar, Juno, care, scoborându-se din Olymp, se găsea prin apropiere și stătea rezimată de un pin înalt, o cheamă la sine și apucând-o de mână, cu o bunătate prefăcută, îi grăiește astfel: „Bărbatul pe care l-am ales pentru tine, frumoasă nimfă, pentru tine care ai respins pe atâția până acum, a sosit aici pe o corabie thessaliană. E drăgălașul Hylas care cutreieră acum aceste păduri și umblă de-a-lungul apelor de pe aci. El e întocmai ca Bacchus pe care l-ai văzut în carul său de roze, târând după sine prin aceaste câmpii ale voastre prăzile Orientului și popoarele biruite și conducând dansurile și corurile divine; el e întocmai ca Apollo când, părăsindu-și lira-i melodioasă, umblă prin păduri și prin câmpii după vânat. Ce necaz are să fie pe nimfele Greciei, câte lacrimi pe Naiadele lacului Baebis, câtă deznădejde pe fiica blondului Lycormas“?

Cu astfel de vorbe se adresează zeița către nimfa Dryope și, în același timp, face să iasă din fundul pădurii în fața lui Hylas un cerb cu coarnele mândre. Acesta, cu pașii înceți și domoli, se lăsă să fie așteptat de tânărul Hylas, îndemnându-l oarecum să se ia după el.

Hylas e încredințat că are să-l prinză și fiind cât pe aci să pună mâna pe el, își urmărește mereu prada. Hercule îl vede din depărtare, îl strigă, îl îndeamnă, îl îmbărbătează, apoi îl pierde din ochi.

Cerbul e mereu gonit de Hylas. Acesta aleargă după el, se obosește punându-și săgeata în arcul său întins. Până în cele din urmă, cerbul ajunge la malul unui râu. Peste apa

limpede a acestuia, cerbul sare, fără măcar să-și ude picioarele și dispare în pădure.

Alăturea era o peșteră, grota Pegae, locuință plăcută și răcoroasă a nimfelor Thyniade[1].

Deasupra acestei grote, se înălțau în văzduh niște copaci sălbatici, pe cari niciodată nu i-a atins toporul și formau o boltă din care atârnau niște fructe strălucind ca roua dimineții, iar de jur împrejur se întindea o livadă din care țâșnea printre stânci un izvor. Apa izvorului făcea ca să fie bogată vegetația, smălțuită de crini albi și maci purpurii.

Hylas, păcălit în speranța sa de a prinde cerbul, se duce să culeagă maci și crini. Dar, spre nenorocirea lui, o floare face pe băiat să-și uite de rostul călătoriei sale și cu obrazul îmbujorat, suflând greu de oboseală, Hylas își apleacă trupul plin de sudoare spre apa limpede spre a-i sorbi răcoarea.

Dar, iată că figura lui Hylas se reflectă în apă, întocmai ca razele arginitii ale lunei în timpul nopții sau ca cele ale soarelui auriu în mijlocul zilei, fără ca însă umbra Naiadei sau pletele ei azurii să turbure limpezimea apei, când ea cu brațele întinse căuta să-l îmbrățișeze și să-l tragă la sine. El strigă după ajutor și cheamă, vai prea târziu, sprijinul puternicului său prieten, Hercule. Greutatea corpului său face ca această cădere să se audă în depărtare.

În vremea aceasta, puternicul Alcid răsturna prin umbroasa pădure frasini colosali, cari prin căderea lor făceau să huiască codrul întreg. Pe umărul său cel lat, acoperit cu pielea de leu, aruncă bârnele trebuincioase pentru vâsle și cu pașii greoi se întoarce la țărm, unde credea că o să găsească pe Hylas.

Era încredințat că acesta va fi înveselit masa tovarășilor cu mâncări din vânatul ce va fi făcut în pădure, întorcându-se la țărmul mării pe altă cale. Turburat în suflet de a nu vedea pe acest prieten atât de scump, nici lângă tovarăși, nici aiurea, un presimțimânt negru cuprinde sufletul eroului. Unde o fi fiind? Ce piedică va fi avut în drum? Cine va fi îndrăznit să-l oprească?

Noaptea deasă ce se lăsa la apunerea soarelui după coline

1. Nimfele din Bithynia se numeau nimfe Thyniade.

îi mărește teama. Fața-i se face palidă, membrele încep să-i tremure și o sudoare rece îi cuprinde tot corpul. Ciuda și mânia îi stăpânesc ființa nebiruitului Hercule. Și, întocmai după cum în apropierea unei furtuni năpraznice, corăbierii și agricultorii sunt cuprinși de un fior ce-i face să tremure, tot astfel lipsa lui Hylas îi turbură inima și-l face să-și amintească din nou de ura neîmpăcată a mamei sale vitrege. O bănuială începe să-l chinuiască.

Și atunci, ca un taur furios care, înțepat de tăun, se smulge din staulul său din Calabria și culcă în calea sa la pământ tot ce-i iese înainte, Hercule, plin de mânie, trântește la pământ tot ce-i iese în drum.

Groaza cuprinde în depărtări și muntele și pădurea ce i-a furat pe iubitul Hylas. De mânia sa, de deznădejdea sa tremură totul în juru-i. Întocmai ca un leu atins de lancea maurului, Hercule furios e purtat de mânie din loc în loc, în căutarea scumpului său tovarăș: vai de oamenii, vai de fiarele pe care le întâlnește în cale. Alerga la întâmplare, când la dreapta, când la stânga, întrebând apele, întrebând stâncile, întrebând pădurile. *Hylas, Hylas*. Pădurile răspund: *Hylas*, echoul răsună: *Hylas*.

Hylas însă, în vremea aceasta, se dusese la Hamadriade.

Argonauții de pe țărmul mării, cu toate că adia un vânt prielnic și cu toate că ardeau cu toții de dorința de a pleca la drum, totuși așteptau. Căci țineau așa de mult la tânărul Hylas și mai ales țineau așa de mult la eroul din Tirynth și nu voiau să-i părăsească. Îl strigă cu vocea, îl strigă prin lacrimile lor și-l strigă prin focurile ce le aprind la țărm.

Iason, șeful Argonauților, văzând munții și pădurile liniștite, văzând marea lină și vântul prielnic, se sfătuiește cu tovarășii săi, să vază ce e de făcut. O vie discuție se aprinde între ei, dacă trebuie să rămână sau să plece.

Fatalitatea a hotărât și de astă dată. Căci era sortit de zei ca Hercule să nu ajungă în Colchida. De aceea, corabia Argo este pusă pe valuri, părăsind țărmul Bithynei și lăsând trei tovarăși: pe Hercule, pe Polifem și pe Hylas, înghițit de valurile izvorului Pegae.

Hercule a rămas ca să pedepsească pe locuitorii țării,

până îi vor găsi pe iubitul său Hylas, iar Polifem ca să fundeze orașul Chios de pe țărmul mării.

Și, întocmai după cum tânărul Adonis, prietenul iubit al Venerei, era căutat prin munții Dindymiei și ai Idei, tot astfel Hylas prietenul iubit al lui Hercule, era căutat fără încetare, prin regiunile muntoase ale Bityniei într-o sărbătoare ce se făcea în urmă, anual, de locuitorii acestei țări.

Iar faptul dispariției tânărului în valurile apelor s-a păstrat mai la toate popoarele în mitologia lor populară.

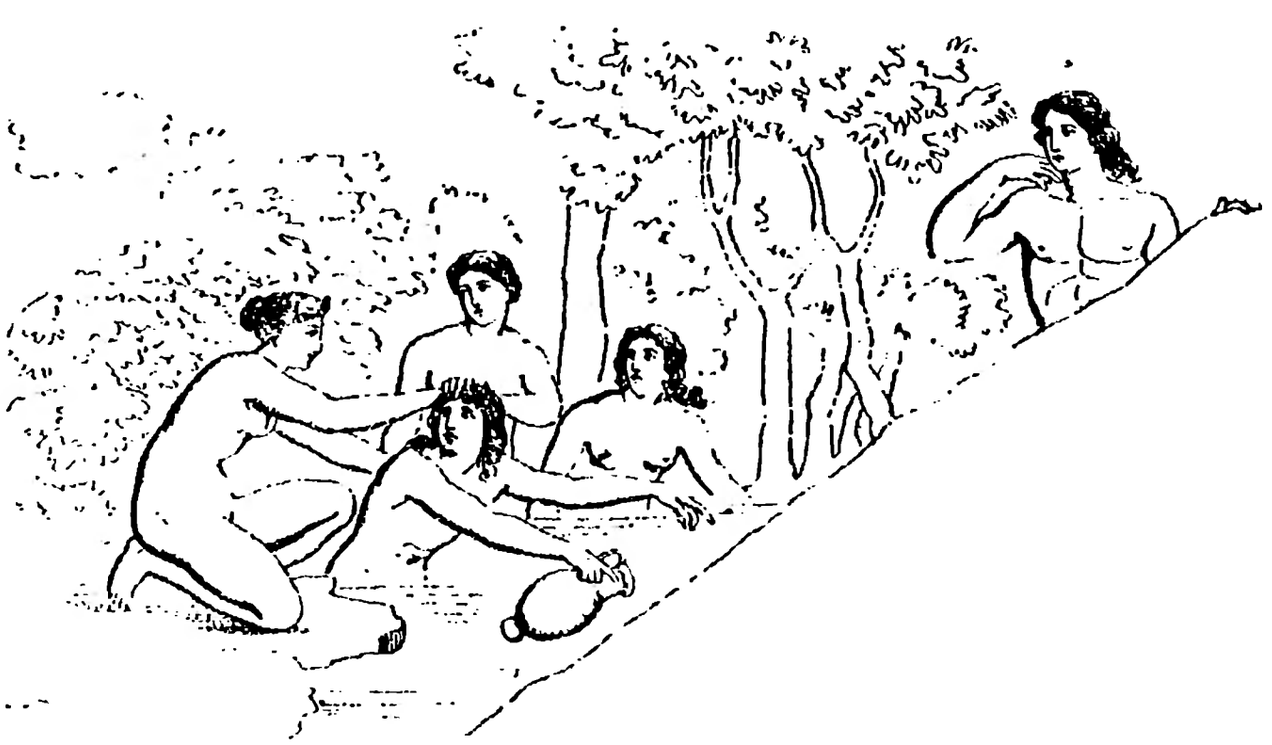

Răpirea lui Hylas.
După o pictură din Pompei.

6. Dioscurii: Castor și Pollux

Tyndar, un rege din Sparta, avea de soție pe Leda, o femeie de o frumusețe răpitoare.

Traiul lor a fost fericit și tihnit până în clipa când regele, cu prilejul unei jertfe pentru toți zeii din Olymp, a uitat să aducă jertfe și pe altarul Venerei.

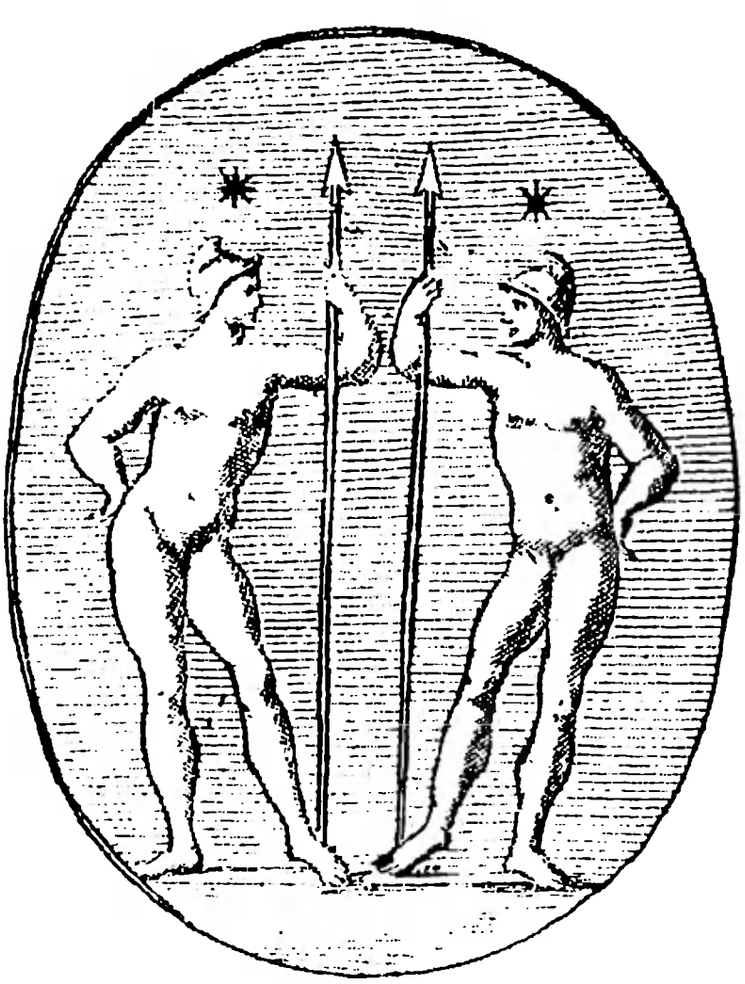

Dioscurii.
După o gravură antică.

Din această pricină, zeița, simțindu-se desconsiderată, îi jură răzbunare.

În mânia ei, pătimașa Venus a pedepsit pe Tyndar, cu o îndoită pedeapsă, mai întâi în soția regelui, în Leda, și mai apoi, în fiica lor, în faimoasa Elena.

Iată cum ne istorisesc autorii clasici această răzbunare a zeiței:

Pe când Leda se scălda într-una din dimineți în apa râului Eurotas care curgea prin Sparta, vede apropiindu-se de ea o lebădă neagră urmărită de un vultur. În

momentul când vulturul era să pună gheara pe lebădă, aceasta se refugie lângă Leda, care era dezbrăcată, ca și când ar fi voit să-i ceară ajurot și să-și caute scăparea în brațele reginei. Leda, gonind vulturul cu mâna, lebăda începe să bată din aripi și rămâne lângă protectoarea sa, vrând oarecum să-i dea dovadă de bucurie și recunoștință, de a o fi scăpat de la moarte.

Regina miloasă nu bănuia nimic... În urmă Jupiter, căci el se prefăcuse în lebădă, i se arătă în toată strălucirea sa de zeu nemuritor[1].

Câtva timp în urmă, Leda dete naștere la patru gemeni, ieșiți câte doi din cele două ouă de lebădă. Dintr-un ou ieșiră Pollux și Elena, din celălalt Castor și Clitemnestra. Cei doi dintâi fiind fiii lui Jupiter erau nemuritori, cei doi din urmă însă, fiind socotiți ca fiii lui Tyndar, erau să fie supuși legilor morții.

Cei doi băieți născuți din această împătrită și miraculoasă naștere se mai numeau și *Dioscuri*, adică fiii lui Jupiter (Zevs) sau Tyndarizi, adică fiii soției lui Tyndar.

Cele două fete, eroine vestite, în timpul războiului troian,

1. Iată descrierea acestei scene într-o altă variantă făcută de doi tineri poeți români, Dan Ciocârdia și Aurel Șerbănescu, în volumul *Coșul cu roade*, pag. 104, din care am modificat un singur vers:

Din lac ieșind fecioara s-a întins în iarba crudă
De lebăda cea neagră văzând că-i urmărită.
Și brațele-și desface, pe trup mai fiind udă
Cu păru-i într-o parte, întreagă-i despletită.

Dar lebăda de dânsa s-apropie pătimașe
Ea mâinile-și înfige nervoasă în iarba verde
Se lasă a sale aripi pe dânsa drăgălașe,
Și între sâni cu gâtu-i vrea parcă s-o desmierde.

Cu ciocul său cel roșu în păru-i se afundă
În timp ce de-a lui aripi în brațe e cuprinsă.
Lăsându-se ținută de-o patimă profundă
Într-un fior sălbatic, se zbate-ntreagă-nvinsă.

au rămas acasă, la mama lor; băieții, însă, au fost duși de Mercur, la porunca tatălui lor, la Pallene, o peninsulă din Macedonia, unde, într-o prietenie strânsă și inseparabilă, crescură mari în mijlocul locuitorilor acestei țări. Castor se distinge mai ales în fugă și ca îmblânzitor de cai, Pollux însă ca luptător cu pumnul.

Marea din fața Macedoniei și întreg Arhipelagul grecesc, bântuit pe acele vremuri de jafurile piraților, au fost curățite de către cei doi Dioscuri și astfel a fost asigurată navigațiunea.

Această ispravă a celor doi tineri eroi le-a câștigat faima de zei marini, fiind invocați, în timp de furtună și de primejdie, de corăbieri în rugăciunile lor.

Mai târziu, Dioscurii întorcându-se acasă, în patria lor de la Sparta și aflând că Tezeu, regele Athenei, le-a răpit pe sora lor Elena, o fată încă tânără și că a ascuns-o, punând-o în paza mamei sale Aethra, au pornit spre Attica. Aci, după ce au cucerit o mare parte din țară, au izbutit să găsească pe sora lor Elena și să o ia cu ei acasă, ducând în robie, în același timp, și pe mama lui Tezeu.

Faptele vitejești ale Dioscurilor sunt nenumărate: au luat parte la vânătoarea mistrețului din Calydon, au însoțit pe Argonauți în expediţiunea acestora în Colchida și au săvârșit mai multe isprăvi glorioase.

Cu prilejul călătoriei lor spre Colchida, s-a întâmplat un eveniment cu totul deosebit care a făcut ca cei doi Dioscuri să dobândească pentru a doua oară renumele strălucit de zei protectori ai navigaţiunii.

O furtună se abătu asupra Argonauţilor, tocmai în momentul când ei aveau să intre de pe mare în gura râului Phasis și când divinul cântăreț Orpheu, deznădăjduit de orice scăpare, se puse să cearâ, prin accentele melodioase ale lirei sale, ajutorul zeilor; atunci, deodată, se văzu, scoborându-se deasupra capetelor Dioscurilor, două flăcări strălucitoare. După această vedenie, furtuna încetă numaidecât, iar valurile se potoliră ca prin minune. Din această clipă înainte ori de câte ori se ivea pe mare vro furtună, corăbierii căutau în văzduhul cerului, dacă nu, cumva se arată flacăra prevestitoare de apropierea zeilor binefăcători.

După întoarcerea lor din expedițiunea Argonauților, Castor și Pollux cad în aceeași greșeală, de care se răzbunaseră odinioară față de Tezeu.

Leucippus, fratele tatălui lor, avea două fete, de o frumusețe rară, pe *Hilaria* și pe *Phoeba*, pe care le logodi cu doi eroi din Messenia, cu Idas și cu Lynceus, acesta faimos pentru vederea lui cea ageră. Dioscurii îndrăgiră pe cele două fete, verișoarele lor, și voiră să le răpească. Eroii Messenieni însă, nu putură să sufere această ocară și o luptă grozavă se dezlănțui între ei și eroii Carsot și Pollus.

Iată cum ne descrie această luptă poetul Pindar:

„Idas, cu lancea sa de aramă, lovise de moarte pe Castor. În acest moment, din înălțimea Taygetului, Lynceus zărește pe Tyndarizi, așezați pe trunchiul unui stejar, căci acest Lynceus avea o vedere mai pătrunzătoare decât oricare alt muritor. Numaidecât, cei doi fii ai lui Aphareu, Idas, și Lynceus, se reped năvalnic și nerăbdători de a da o nouă lovitură.

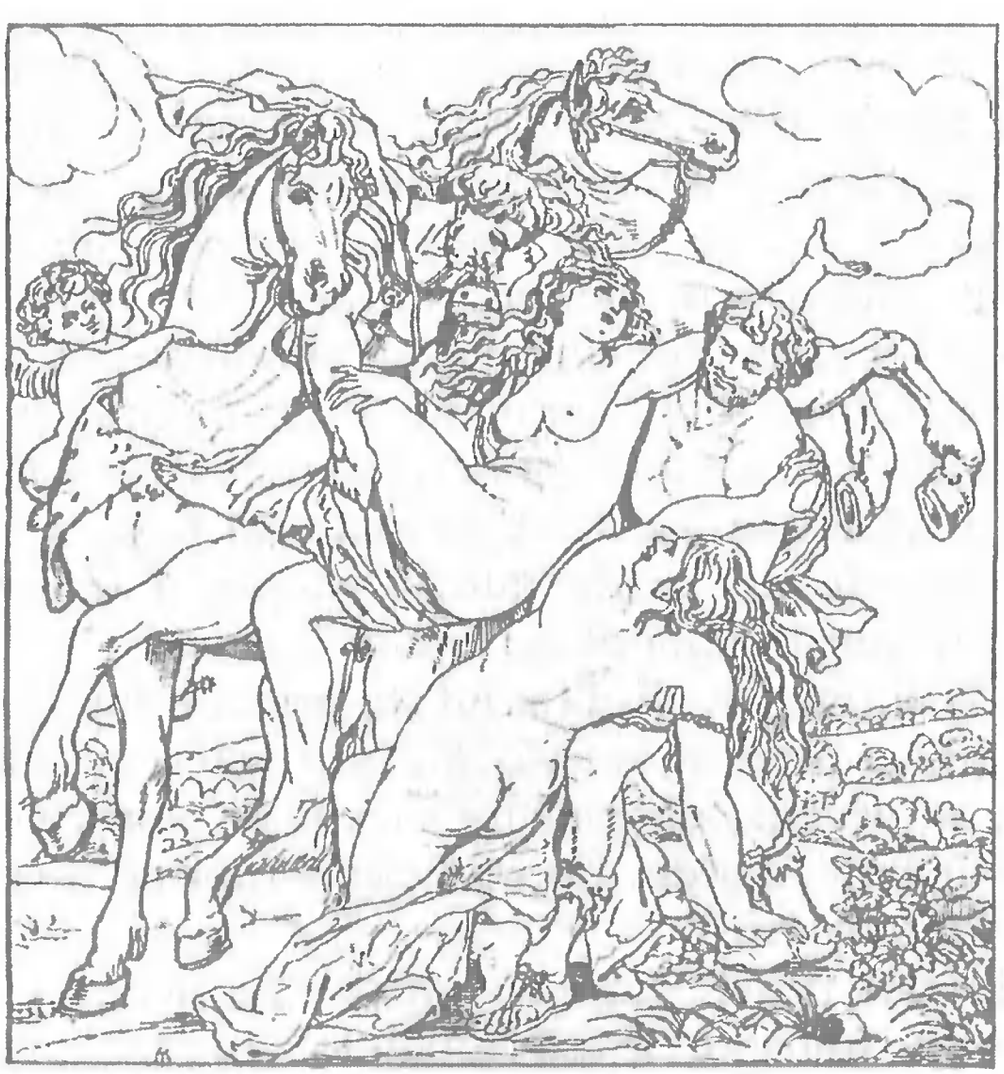

Hilaira și Phoeba.
Tablou de Rubens, Muzeul din München.

Jupiter, însă, le rezerva o pedeapsă grozavă. Pollux le iese înainte și se ia după omorâtor, punând pe fugă pe eroii messenieni, cari nu se opresc decât lângă mormântul tatălui lor. Aci ei, luând în mâinile lor vânjoase o coloană funerară făcută din marmură lustruită, o aruncă în pieptul lui Pollux. Lovitura însă nici nu abătu nici nu îngrozi pe erou, ci, dimpotrivă, acesta punând repede mâna pe o săgeată o înfipse în coasta lui Lynceus.

În același timp, Jupiter izbea pe Idas cu fulgerul său răzbunător, făcând să arză deodată, în același fum și în aceeași flacără, cadavrele celor doi frați: căci vai de omul care se ia la luptă cu unul mai puternic decât el!

În urmă Pollux aleargă lângă nobilul său frate. Acesta mai trăia încă; suflarea însă deabia mai ieșea din pieptu-i rece ca gheața.

Pe Pollux îl podidesc lacrimile; scoate din adâncul pieptului gemete și cu glasul îndurerat strigă: «Tată, Jpiter, când vei pune odată capăt necazurilor mele? Lasă-mă, tată, să mor împreună cu fratele meu! Viața fără prieteni nu însemnează nimic. Puțini oameni vor mai fi fiind atât de simțitori ca să împărtășească aceeași soartă cu mine».

Astfel grăiește Pollux și se tânguia amar. Atunci i s-a arătat Jupiter și-i zise: «Tu ești, în adevăr, fiul meu, dar fratele tău este născut de un muritor. Cu toate acestea, ascultă-mă și-ți alege: ori să locuiești singur în cer, împreună cu frații tăi, Minerva și Marte, scutit de moarte și lipsit de urâta bătrânețe, ori, dacă te gândești atâta la fratele tău Castor și dacă vrei să împărtășești cu el toate, să petreci împreună cu el o jumătate din zilele tale în mujlocul muritorilor și cealaltă jumătate în palatul de aur al cerului».

Așa grăi Jupiter, iar Pollux nu stă un moment la îndoială. Și de atunci, ca prin minune, ochii lui Castor, cel cu chivăra de aramă, se deschid și gura lui începe să vorbească".

De aci înainte, cei doi frați trăiesc și mor pe rând, fiecare câte șase luni pe an.

În cele din urmă, Jupiter, mișcat de această dragoste frățească, i-a transportat pe amândoi în cer, așezându-i printre astre, unde formează de atunci *Constelația gemenilor*; când o stea apare, cealaltă apune.

*

Tyndarizii au fost socotiți în lumea veche nu numai ca zei protectori ai corăbierilor, dar, într-o vreme, când nu se știa ce este han și hotel, și ca zeii protectori ai ospitalității.

Ca atare, veneau adeseori pe la casele oamenilor ca să-i pună pe aceștia la încercare și să pedepsească pe toți câți nu primeau bucuros pe la casele lor pe străini.

Pedeapsa Dioscurilor a simțit-o și *Phormion*, un spartan, proprietarul de mai târziu al casei tatălui lor Tyndar.

La acest Phormion veniră odată Castor și Pollux, sub înfățișarea unor străini, spunându-i că sosesc de la Cyrene și-l rugară să-i adăpostească ca oaspeți, chiar în camera în care odinioară ei copilăriseră.

Phormion le pune la dispoziție toată casa, în afară de acea cameră, pretextând că aceea ar fi pentru fiica sa.

În ziua următoare a dispărut atât fiica cât și întregul personal de serviciu; iar în camera pe care o refuzase Dioscurilor nenorocitul părinte găsi pe masă statuetele Dioscurilor și un fruct de silphion.

Atât la greci cât și la romani, Castor și Pollux erau în mare cinste. În bătăliile celebre ale lor, ca în cea de la Marathon, a grecilor, sau în cea de la Lacul Regil, a romanilor, eroii Dioscuri sunt de partea învingătorilor și peste tot locul se puteau vedea templele lor.

La Roma, bărbații jurau pe Pollux. (Pol, Edepol), iar femeile pe Castor.

Dioscurii.
Denar roman.

7. Lupta lui Pollux cu Amycus

Corabia Argo – ne spune într-una din Idilele sale poetul grec Theocrit – după ce a scăpat de stâncile Symplegade[1] și de intrarea Pontului Euxin, bătut de zăpadă, a ajuns în țara Bebrycilor, ducând cu sine pe eroi, odraslele scumpe ale zeilor.

Aici un mare număr dintre eroi, scoborând pe scări, debarcară pe uscat și, în dosul unei coline, așternându-și paturile lor pe jos, pe o plajă întinsă și adăpostită de vânturi, s-au apucat să-și facă foc, scăpărând scântei din lemne uscate.

Castor, neîntrecut în goana cu caii, și teribilul său frate Pollux, cu fața roșcovană, se despărțiră de tovarășii lor și, pe când priveau pe un munte sălbăticia unei păduri îndesate de copaci seculari, zăresc sub o stâncă pleșuvă un izvor plin de apă limpede. Din fundul acestuia pietrele sclipeau ca argintul și ca cristalul; iar în apropiere crescuseră pini înalți și plopi și paltini și chiparoși cu coama mândră și fel de fel de flori cu parfumuri plăcute, pradă dulce pentru albinele într-aripate și tot soiul de vegetații ce puiază prin livezi la sfârșitul primăverii.

Aici își avea sălașul un uriaș cât un munte și care trăia sub cerul liber; era de o înfățișare grozavă și-și avea urechile zdrelite de pumni. Pieptul lui de monstru părea ca un glob

1. Symplegadele erau două stânci mobile în Marea Neagră, numite și Cyaneae, azi Urek-Iaki.

boltit; avea un spate lat și niște mușchi tari ca fierul; părea a fi un colos cioplit de ciocan. Sub umerii lui bulbucați îi ieșeau din brațele-i robuste mușchii ca niște bolovani pe care un puhoi năvalnic îi netezește tocindu-i în vârtejul său sălbatic. Pe spate și pe gât îi spânzura o piele de leu acățată de ghearele picioarelor.

Pollux: – Bun întâlnișul, om bun; A cui a fi țara pe-aicea?

Amycus: – Bun întâlniș de la oameni ce nu i-am văzut niciodată?

Pollux: – Frică să n-ai! Zi mai bine că vezi niște oameni de treabă.

Amycus: – N-am, și nici nu se cuvine ca asta s-o-nvăț de la tine.

Pollux: – D-apoi sălbatec și mândru mai ești și te mânii la toate.

Amycus: – Eu îs așa cum mă vezi. Doară nu vin să-ți calc pe moșie.

Pollux: – Dac-ai veni, te-ai întoarce pe-acasă cu daruri de oaspe.

Amycus: – Oaspe să nu mă poftești și nimic nu-i avea de la mine.

Pollux: – Nici de băut nu mi-i da din izvorul de aici, blestemate?

Amycus: – Știi-vei când buzele debălăzate ți-or arde de sete.

Pollux: – Spune-mi: cu bani ori cu altă răsplată aș putea să te-nduplec?

Amycus: – Brațe tu să ridici și să stai unui om împotrivă!

Pollux: – Ca un pumnaciu să te-nfrunt ori punându-ți și piedică încă?

Amycus: – Pumnii acuma-ntinzând, nu-ți cruța nici de loc meșteșugul.

Pollux: – Ei, și pe cine ghionti-voi cu pumnii încinși în curele?

Amycus: – Vezi-l aci pe pumnaciu: el n-o să se cheme muiere.

Pollux: – Gata-i ș-al luptei câștig,. pentru care ne-om bate-mpreună?

Amycus: – Eu îs al tău, tu al meu, dacă fi-voi mai tare ca tine.

Pollux: – Astfel se bat între ei și cocoșii cu roșie creastă.

Amycus: – Ori că ne-om bate ca niște cocoși ori ca leii de ne-om bate.

Nu vreau de loc să luptăm pentru altă răspalt-a izbânzii[1].

Spunând acestea, Amycus își ia scoica scobită și o face să răsune. La sunetul ei, Bebrycii cu pletele lungi aleargă în grabă și se strâng numaidecât sub platanii umbroși. La rândul său, neînfricatul în lupte Castor face să se adune toți eroii de pe vasul Argo.

Apoi, cei doi vrăjmași, după ce și-au legat mâinile cu curele puternice de bou și după ce și-au înfășurat brațele de jur împrejur cu piele, vin în mijlocul arenei, fiecare respirând moartea celuilalt. Și, mai târziu, își dau multă caznă să vază căruia din doi razele orbitoare ale soarelui au să-i cază în spate. Dar, Pollux se arată mai iscusit decât monstrul și face ca razele soarelui să cadă în plin în fața lui Amycus. Totuși acesta cu inima dârză de furie se repede înainte, îndreptând cu mâinile sale lovitura.

Când fu aproape, fiul lui Tyndar îl pocnește în bărbie. Atunci celălalt se repede cu mai multă îndârjire la atac, deschide lupta și, aplecându-se spre pământ, caută să culce și pe dușmanul său.

Bebyrcii scot strigăte de bucurie, iar de cealaltă parte eroii dau curaj viteazului Pollux, căci se temeau ca nu cumva, într-un spațiu atât de strâmt, să nu fie zdrobit de greutatea vlăjganului mare cât miticul Tityos. Dar el, fiu al lui Jupiter, lovind când dintr-o parte când din cealaltă, își jupuia cu amândouă mâinile rivalul, zmulgându-se de sub loviturile lui Amycus, fiul lui Neptun, ori cât de uriaș era acesta.

Zăpăcit de lovituri, monstrul scuipa sânge negru. Și, cu toții deodată, eroii izbucnesc în aplauze când văd pe gură și pe fălcile lui Amycus rănile cele grozave, iar ochii pierzându-i-se între umflăturile de pe obraji.

1. Vezi Orpheus, II, 4, 1926. Theocrit, *Dioscurii*, trad[ucere]: T. Naum.

Făcându-se că-l lovește, când dintr-o parte când din cealaltă, eroul îl zăpăcește, iar când îl vede cu totul pierdut, îi dă un pumn în mijlocul nasului, între sprâncene, jupuindu-i pielea până la os. De lovitura aceasta căzând pe spate, monstrul se prăvale pe iarba verde. Se ridică, totuși, din nou și grozava luptă reîncepe și amândoi sunt prăpădiți de puternice izbituri de cest. Regele Bebrycilor îl pălea în piept și peste mâini, fără să-i poată atinge gâtul, iar nebiruitul Pollux îi zdrelea cu loviturile sale toată fața. Cărnurile monstrului pline de sudoare erau acum macerate și cât de uriaș a fost înainte, acum iată-l că e numai un pitic. Iar, în același timp, rivalul său, tocmai dimpotrivă, simțea cum membrele îi cresc din ce în ce mai mult, din pricina biruinții, și fața i se îmbujora.

„Cântă-mi, o muză – continuă poetul Theocrit – cum a sfârșit fiul lui Jupiter cu acest monstru sălbatic, căci numai tu o știi; iar eu, tălmaciu al vorbelor tale, voi spune ce vrei și cum îți place.

Deci, voind acela ca să isprăvească odată, prinde cu mâna stângă stânga lui Pollux și cu corpul într-o parte și cu capul plecat spre a se feri de lovituri, caută să izbească cu cealaltă mână pe vrăjmaș și-și ridică pumnul său greoi și masiv. Și, fără îndoială, dacă și-ar fi atins ținta, ar fi dat gata pe eroul Pollux. Dar, acesta, fofilându-se pe sub brațul ce-l ținea, scapă și cu mâna sa puternică îl pălește sub tâmpla stângă și-i sare pe umăr. Un sânge negru țâșnește îndată din tâmpla rănită. Cu cealaltă mână îl lovește peste gură; dinții îi clănțăne unul de altul. Izbiturile se înmulțesc din ce în ce mai dureroase pe fața lui prăpădită, până ce obrajii nu rămân decât carne vie.

Atunci aiurit se prăvale la pământ, cât era de lung, și rămâne lungit gândindu-se la altceva și, lăsându-se de luptă, își ține amândouă mâinile întinse, căci moartea era aproape de dânsul.

O, prea bunule luptător Pollux, tu însă nu ai parte de biruința ta, și nici de viitorul tău sclav. ți-a făcut, totuși, un jurământ sfânt, luând ca martor pe tatăl său Neptun din fundul mărilor: ți-a jurat că niciodată nu va mai supăra pe nimeni“.

8. Phineus

După moartea lui Amycus, Bebrycii prind armele și se reped furioși, cu topoare, cu săgeți și cu tot ce le cade în mâini asupra Argonauților, ca să răzbune pe regele lor răpus de Pollux. Nu le-a fost, însă, greu eroilor ca să-i biruie și să-i pună pe fugă.

Devastându-le în urmă staulele de vite și luând o mare pradă, se retrag la corabie unde, după ce aduc jertfe zeilor pentru izbânda Dioscurilor, petrecură, într-un copios ospăț, cu mâncări și vin, la sunetele dulci ale chitarei lui Orpheu.

A doua zi, Argonauții străbat valurile Mării Propondite, și sosesc după o călătorie destul de lungă și obositoare pe malurile Thraciei din fața Bithyniei, unde fac un nou popas.

Aci eroii aflară despre lucruri nemaiauzite. Bătrânul rege Phineus care stăpânea peste aceste ținuturi avusese din prima sa căsătorie cu Cleopatra, fiica vântului Boreas, doi copii care acum ajunseseră băieți mari.

A doua soție a lui Phineus, mama vitregă a băieților, neputând să-i sufere pe aceștia, născoci pe seama lor fel de fel de crime până ce hotărî pe rege să-i pedepsească cu o pedepsă din Thracia și din Scythia, – obicei care a fost întrebuințat până mai târziu în Peninsula Balcanică – barbarul părinte a pus să le scoată ochii.

Zeii, însă, n-au putut lăsa nerăzbunată nelegiuirea regelui, și l-au pedepsit și pe el, luându-i văzul și, pe deasupra, supunându-l la o tortură cumplită. Căci, i-au trimis niște

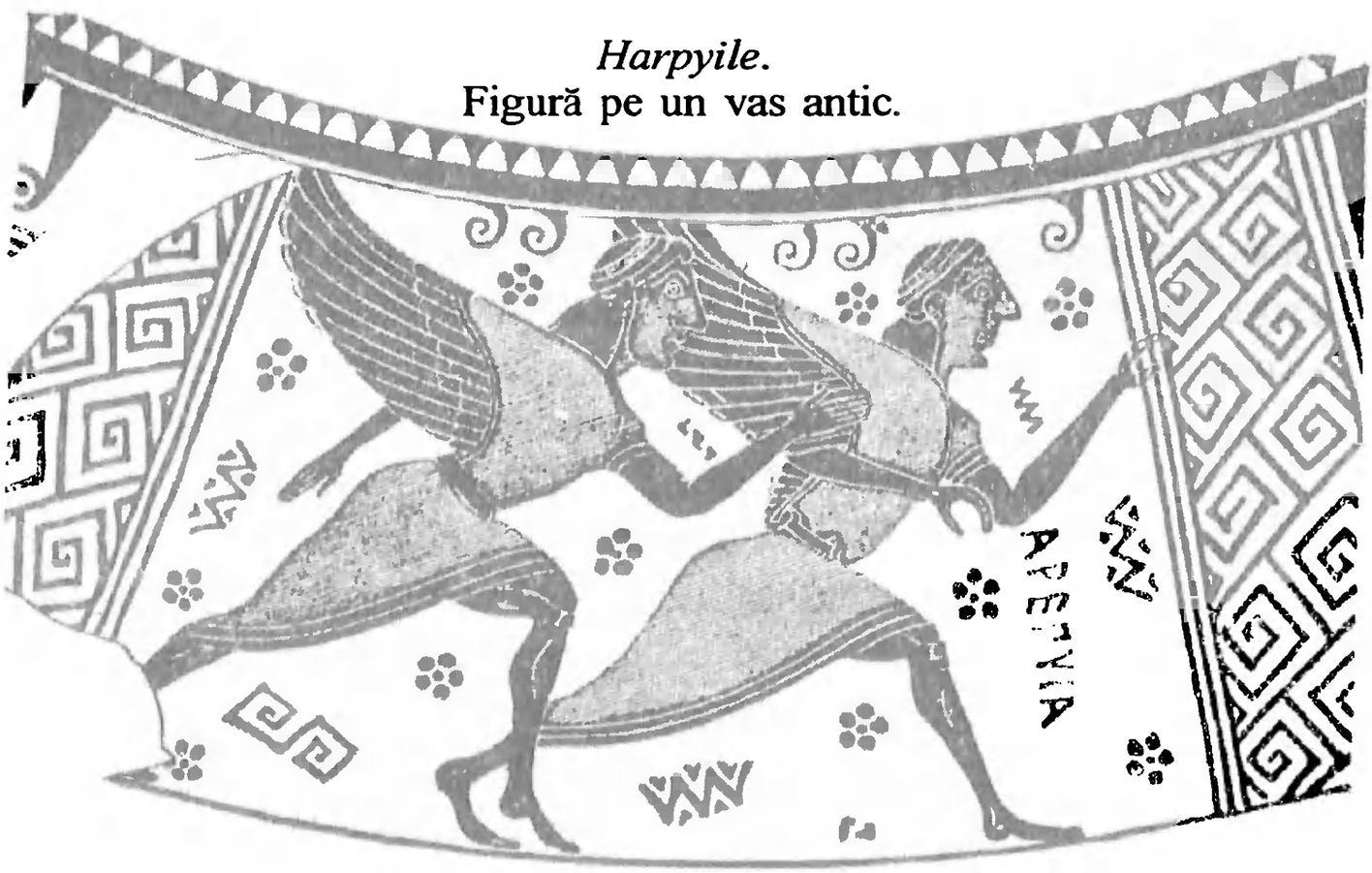

Harpyile.
Figură pe un vas antic.

monștri, niște fete într-aripate, având corpul acoperit cu pene de vultur și cu gheare la picioare care, de câte ori se așeza regele la masă, se repezeau cu un cârâit îngrozitor și îi luau mâncările de la gură, iar pe cele ce-i mai rămâneau le spurcau cu murdăriile lor așa fel că nu mai puteau fi mâncate. Aceste femei-păsări se numeau *Harpyi* și au adus pe nenorocitul rege într-o așa stare că era numai umbra de el.

O singură mângâiere mai avea sărmanul Phineus. Un oracol îi prevestise că înainte de moarte va fi scăpat de această nenorocire de Boreazi, frații soției sale dintâi.

Ceasul mântuirii s-a apropiat, căci pe corabia Argonauților se găseau și cei doi frați, Zethes și Calais, fiii lui Boreas și ai Orithyei. Aceștia, ca fii ai vântului aveau aripi la picioare și zburau așa de repede că întreceau în zbor chiar și pe păsări.

După ce regele Phineus a povestit Argonauților pățaniile sale și soarta sa hărăzită de zei, cei doi Boreazi se pun la pândă și când sosiră, cu un zgomot îngrozitor, Harpyile, pentru ca să răpească și să spurce mâncările, ies deodată din ascunzătorile lor și cu armele în mâini le lovesc și le pun pe fugă.

Și erau cât pe aci să le omoare, dacă Jupiter n-ar fi trimis pe Iris, vestitoarea zeilor, și dacă aceasta nu i-ar fi rugat pe Boreazi să cruțe viața Harpyilor, „câinii cei iuți ai lui Jupiter".

La jurămintele zeiței Iris, Zethes și Calais cruțară viața Harpyilor, gonindu-le însă până la Marea Ionică, la Insulele Strophade, Insulele Întoarcerii.

Acum Argonauții, după ce îmbăiară și îngrijiră corpul bolnav al bătrânului rege Phineus, scot din corabie oile cele grase luate din stânele Bebrycilor și fac un ospăț în care, după atâta amar de vreme, a putut și Phineus să-și potolească foamea. Și, în vreme ce Zethes și Calais se găseau în urmărirea Harpyilor, Phineus care era și profet vestit, cu paharul în mână, a început să istorisească eroilor întâmplările lor viitoare.

„Zeii care mă opresc să spun viitorul celorlalți muritori – zise Phineus – vreau ca în acest moment să-ți vorbesc ție, Iason. Plecând de aci, veți da de Intrarea Pontului, apoi de stâncile Symplegade care se ciocnesc în mijlocul mării care nu știe ce însemnează vorba «corabie». Se izbesc una de alta cu greutatea lor colosată, își tocesc colțurile și fac să se cutremure, când se mișcă, lumea întreagă din temeliile ei, fac să se clatine cetățile și nu se despart decât pentru a se lovi din nou. Când vei avea să te apropii, de aceste stânci, zeii, fără îndoială, te vor sfătui și te vor călăuzi; cât despre mine ce sfat și ce ajutor pot să-ți dau? Când vei vedea că aceste stânci stau o clipă în nemișcare, grăbește-te și treci printre ele. Și vei putea trece, căci ascultă ce mă întărește în speranțele mele: Când Jupiter, supărat pe mine, mi-a trimis Harpyile ca să mă chinuiască, un glas tainic mi-a atins plăcut urechea, când mi-a spus: «Nu te mai ruga degeaba, Phineu, ca să se sfârșească cu nenorocirile tale. Vei fi iertat numai atunci, când o corabie va pătrunde în Pont și când stâncile Symplegade se vor fixa în locul lor». De aceea, socotesc eu că sau vei trece fericit cu corabia ta, sau se vor întoarce din nou Harpyile ca să mă chinuiască".

După ce povățui pe eroi ca să dea mai întâi drumul unui porumbel care, dacă va putea trece neatins printre stâncile

mișcătoare, va fi un semn că vor putea trece și ei cu corabia lor și după ce le făcu mai multe prevestiri pentru viitor, între altele că salvarea lor le va veni de la zeița Venus, Iason dete semnul de plecare.

Nu înaintară însă prea mult pe mare, când deodată aud un zgomot adânc și prelung. Era zgomotul stâncilor care se ciocneau cu furie între ele și care nu părea atât un zgomot de stânci ce se izbeau, cât mai mult zgomotul cerului ce se năruie pe pământ.

Dar, cu toată infernala grozăvie ce li se deschidea înaintea ochilor lor, eroii se apropiau cu curaj, având să înfrunte orice primejdie.

Iar când ajunseră lângă stâncile ce se ciocneau, dau mai întâi drumul unui porumbel care, trecând printre stânci fără să fie atins decât la penele din vârful cozii, le servi aceasta drept semn că vor trece printre Symplegade nevătămați.

Marele lor noroc însă au fost cele două zeițe, protectoarele Argonauților, Junona și Minerva, care fixară pe vecie, una stânca de pe malul de apus, cealaltă stânca de pe malul de răsărit.

De atunci trecerea prin Bosfor a fost asigurată pentru navigațiune.

Călătoria urmează de aci înainte neîntrerupt, mai multe zile, și întâlnesc în calea lor popoare cu totul necunoscute.

După douăsprezece zile, corabia ajunge la fluviul Callichoros, unde se găsea pe o colină monumentul lui Sthenelos, care fusese luat cu sine de Hercule în războiul ce acesta a purtat cu Amazoanele.

Umbra eroului înmormântat aci s-a arătat Argonauților de pe vârful monumentului în înfățișarea în care plecase la război. După câteva clipe, ea dispare în adâncimea apelor.

Speriați de această vedenie, eroii se opresc pe loc și nu pleacă mai departe decât după ce, la îndemnul profetului Mopsus, care se afla pe corabie, fac pentru sufletul lui Sthenelos un sacrificiu de ispășire.

Ajungând după câteva zile la gura râului Thermodon, unde era patria Amazoanelor, Argonauții nu întâlnesc pe aceste eroine, căci din cauza unui vânt ce bătea dinspre apus

au trebuit să acosteze departe de țara fiicelor războinice ale zeului Marte.

În țara Chalybilor, Argonauții dau peste un popor care nu se ocupa decât cu arama și cu fierul, metale pe care le scoteau din pământ și pe care le vindeau altor popoare în schimbul alimentelor pentru hrană.

După câtva timp, sosiră în insula Aretia, unde făcură un nou popas.

Care însă nu le-a fost mirarea, când văzură zburând pe deasupra capetelor lor niște păsări din ale căror aripi cădeau pene ascuțite, asemenea cu săgețile.

Acestea răneau peste cine întâmplător cădeau. Astfel au fost răniți eroii Oileus și Clytios.

„Păziți-vă de aceste păsări, de grozavele Stymphalide, zice Amphidamas. Sunt așa de multe că nu avem atâtea săgeți ca să ne putem apăra de ele. Să ne înarmăm cu toții și apoi să scoatem strigăte puternice, căci numai dacă vor auzi strigătele noastre și vor vedea scuturile, coifurile și lăncile noastre se vor îngrozi și vor fugi de noi".

Argonauții ascultară de sfatul eroului Amphidamas, iar când Stymphalidele aruncară o ploaie de pene-săgeți asupra străinilor, aceștia scăpară neatinși, numai fiind feriți de scuturile lor. În urmă ele zburară cu toatele spre mare, pe țărmul de pe partea cealaltă.

Aci, pe insula Aretia, eroii întâlnesc, spre uimirea tuturora, patru tineri în haine zdrențoase și într-o stare de plâns. Unul dintre ei aleargă numaidecât întru întâmpinarea Argonauților strigându-le: „Oameni buni, dați ajutor unor naufragiați, dați-ne de mâncare și haine".

Atunci Iason i-a întrebat de numele lor, de neamul lor: „Veți fi auzit poate de Phryxus, fiul lui Athamas, – zice Argos, cel mai în vârstă dintre cei patru frați, – cel care a adus în Colchis lâna de aur. Noi suntem fiii lui și ai Chalciopei, fiica regelui Aeetes, soția lui Phryxus. Părintele nostru a murit, nu de mult, și cu gură de moarte ne-a poruncit să plecăm la Orchomenos, la bogata casă a lui Athamas, ca să-i luăm moștenirea".

Întreita Hecate.
Muzeul Capitolin, Roma.

Atunci Iason, adânc mișcat, își recunoaște pe verii săi, căci bunicii lor Athamas și Cretheus erau frați. După ce s-au îmbrățișat, Iason le-a dat pâine din corabie și i-a opstătat cu mâncare și băutură, iar tinerii le-a povestit cum au suferit naufragiul și cum au fost aruncați pe o scândură în această insulă.

Când, însă, Iason le-a povestit, în timpul mesei, despre scopul călătoriei Argonauților și despre lâna de aur pe care voiau să o ia, și când i-a rugat să le dea sfat și să le servească drept călăuze, fiii lui Phryxus se îngroziră și nu se sfiiră să le spună cât de crud este bunicul lor Aeetes, care este fiul Soarelui, și cât de îngrozitor este balaurul care păzește lâna de aur, din dumbrava lui Marte, unde ea fusese atârnată de un arbore.

La auzul acestora, unii din eroi îngălbeniră de frică; dar Peleus, unul dintre ei, amintindu-le că și ei sunt fii de zei, i-a îmbărbătat și le-a dat curaj și în dimineața următoare, însoțiți de fiii lui Phryxus pornesc cu corabia spre țara Colchis.

Pe drum, cale de o zi și o noapte, tinerii istorisiră Argonauților pățaniile străinilor care au avut nenorocul să se abată prin regatul lui Aeetes și le vorbiră și de fiica regelui, de Medeea, faimoasa vrăjitoare. Aceasta, însă, avea o inimă bună și compătimitoare și de multe ori a izbutit să scape pe străini pe ascuns din închisoarea tatălui ei.

Ea primise de la mama sa, o zeiță a farmecelor, puterea și arta de a face tot felul de farmece și vrăjitorii; știa să fiarbă la un loc tot felul de ierburi din care făcea băuturi ce aveau influențe miraculoase asupra oamenilor și asupra animalelor. Fiii lui Phryxus nu se îndoiau că Iason, cu ajutorul acestei fecioare și cu sprijinul Chalciopei, fiica mai mare a lui Aeetes și mama lor, vor izbuti să-și aducă la îndeplinire dorința.

Și acum, în călătoria lor, zăresc în dreapta vârfurile pleșuve ale Caucazului, unde, pe o stâncă înaltă, era înlănțuit Prometheu, al căruia ficat era mâncat de un vultur al lui Jupiter, ca pedeapsă că a dat oamenilor focul divin din cer.

Și, nu mult după aceea, aud și vaietele și gemetele adânci ale titanului, în al cărui piept se cuibărise vulturul[1].

În ziua următoare, ajunge corabia Argo la fluviul Phasis, în țara Colchienilor. Plini de bucurie, trag pânzele și antenele și pun mâna pe vâsle mânând corabia pe fluviu în sus. Și acum Argonauții au în stânga Caucazul și cetatea lui Aeetes, iar în dreapta cetatea lui Marte, unde atârna lâna de aur păzită de balaur.

Iason face, mai întâi, un sacrificiu zeilor, vărsând vin curat pentru Gea, pentru zeii țării și pentru sufletele eroilor morți, apoi se roagă cerând ajutorul tuturor acestora. În urmă, la sfatul lui Argos, corabia ancorează sub niște copaci, iar ei sar pe uscat.

Aci Argonauții rămân pe țărm, iar cei patru fii ai lui Phryxus se duc la palatul regal să întâlnească pe mama lor Chalciopa pe care să o câștige pentru Iason.

Când însă Aeetes a văzut pe tineri, a rămas mirat, căci nu se aștepta să se întoarcă așa de repede. Povestindu-i aceștia întâmplarea lor nenorocită cu prilejul naufragiului și istorisindu-i întâlnirea cu Argonauții, fără să-i spună scopul călătoriei lor aci, Aeetes, fiindcă afla că eroii sunt așa de veseli, a dorit ca să-i vază și a cerut lui Argos să-i aducă înaintea sa.

Argos se duce după eroi și se întoarce numai cu Iason. La oarecare distanță îi urmau, bine înarmați, Telamon, Augeas și alții. Când s-au găsit față în față în palatul regelui, acesta le strigă: „Cine sunteți, voi, străinilor, și ce căutați aci?“

„Suntem greci, mărite rege, răspunde eroul, iar eu, conducătorul lor, sunt Iason, fiul lui Aeson din Thessalia. Am venit aci trimis de Pelias ca să-ți cer lâna de aur, pe care ți-a dat-o odinioară Phryxus“.

La auzul acestora Aeetes plin de mânie zice:

„Plecați din fața mea criminalilor. N-ați venit pentru lâna de aur, ci ca să-mi răpiți coroana și sceptrul. Ați venit pentru casa mea, pentru orașul meu, pentru țara mea. Dar să știți, eu am să pun să vă taie nasurile, să vă scoată limbile, să vă

1. Vezi pag. 159.

smulgă mâinile și să vă lase numai picioarele ca să plecați de aci".

„Te înșeli, mărite rege, răspunde Iason neînfricat. Cum am putea să venim ca să-ți luăm țara, noi care suntem cu patria noastră așa departe de tine. Și ca să vezi că nu acesta este gândul nostru, eu și cu toți ai mei, suntem gata să-ți dăm ajutor, dacă dorești, împtriva Sauromaților cu care porți război; numai o întâmplare și o poruncă a unchiului meu m-a făcut să viu la tine. De aceea, te rog, dă-mi lâna de aur și numele tău va fi preamărit în toată Grecia."

Cu toate că, la aceste vorbe, barbarul rege își mai potoli puțin mânia și-și mai înfrână setea de a pedepsi pe acești străini, care, fără voia sa, i-au călcat țara, totuși primejdia nu era mai puțin mare.

De aceea, ca în toate împrejurările grele, de asemenea și de astă dată, zeii, fără de a căror voie nimic nu se întâmplă în lume, aveau să intervină și să dea sprijinul lor lui Iason și eroilor care îl însoțeau.

Cauzele drepte trebuie să învingă întotdeauna și eroii greci veneau din îndepărtări pentru o cauză dreaptă și în folosul civilizațiunei și a moravurilor celor noi ce căutau să le introducă în lume.

Mai ales două zeități sprijineau pe Argonauți. Erau Junona, zeița protectoare a familiei, și Minerva, zeița înțelepciunii.

Dar fiindcă, ele prin ele, nu puteau să facă prea mult în această împrejurare, alergară la sprijinul zeiței Venus, al cărei fiu, tânărul Amor, avea să scape pe Argonauți din încurcătura în care se găseau.

Amor-Cupidon este un copilaș slab, dar așa de puternic că prin săgețile sale știe să aprinză patima în inimile omenești și să le hotărască pentru fapte pe care omul cu mintea rece nu le-ar putea săvârși niciodată.

Junona și Minerva se duc să caute pe Venus pe care o găsesc pieptănându-și cu un piepten de aur buclele ce-i cădeau pe piept și pe umerii ei albi ca zăpada și îndată ce o văd o roagă de sprijinul ei.

„Cheamă, zice Junona, pe fiul tău Cupidon să lovească în inimă cu săgețile sale pe fiica lui Aeetes, pe fermecătoarea

Medeea și să o umple de iubire pentru Iason. Ea este înțeleaptă și șireată și Iason are mare nevoie de ajutorul ei".

La aceste vorbe ale zeițelor, Venus rămâne cam zăpăcită, deoarece se temea ca nu cumva fiul ei să nu o asculte, căci nu totdeauna, de câte ori își ruga băiatul, îi da ascultare. Cu toate acestea, se duce să-l caute și-l găsește în grădina cu flori a lui Jupiter, jucându-se împreună cu Ganymede, frumosul ciobănaș pe care marele zeu al Olympului îl răpise în cer pentru frumusețea și drăgălășenia lui. Cupidon era vesel și cu fața îmbujorată, iar Ganymede trist și supărat. Șiretul de Cupidon îl păcălise la joc și-i luase lui Ganymede toți banii.

Venus, cum își vede băiatul, îl prinde de bărbie și îi dă o sărutare. În același timp, îndupleca pe copil să arunce o săgeată în pieptul fetei lui Aeetes și să o aprinză de iubire pentru Iason.

Regele Aeetes era fiul lui Helios, Soarele. Fiindcă acesta dăduse ajutor lui Jupiter în lupta ce o avusese odinioară cu Giganții, Vulcan, fiul lui Jupiter, îi făcuse în orașul Aea din Colchida un palat de o frumusețe extraordinară. Un edificiu vast cu colonade superbe, rânduite de-a-lungul zidurilor, și cu numeroase intrări forma partea dinainte a palatului. În această curte erau așezate în arcade umbroase mai multe fântâni săritoare. Din una izvora lapte, din alta vin, din a treia untdelemn delicios iar din a patra apă care iarna era caldă, iar vara rece ca gheața. Tot Vulcan făcuse pentru regele Soare și niște tauri cu picioarele și cu gurile de bronz din care suflau un foc îngrozitor și un plug de fier masiv.

Din curtea de dinainte dădeai într-o curte interioară, unde, în două palate superbe, locuiau Aeetes cu soția sa și cu fiul lor Absyrtus, într-o parte, iar în cealaltă parte cele două fete ale regelui, Chalciopa, văduva lui Phryxus și Medea, nemăritată, preoteasă a Hecatei, zeița vrăjilor și a farmecelor.

Medeea este cea dintâi care vede pe străini și, cum îi zărește apropiindu-se, scoate un țipăt de groază. La strigătul ei iese speriată din palat Chalciopa. Aceasta își recunoaște copiii, se repede la ei și-i strânge în brațe.

În timpul acesta, fără să fie văzut de nimeni, Cupidon

aleargă prin aerul străveziu și aruncă o săgeată în pieptul Medeei și apoi repede se retrage.

Fecioara lovită adânc în inimă se turbură toată și suspinând aruncă priviri furișe asupra lui Iason care, de acum înainte, îi fură și inima și gândurile. O dulce turburare îi cuprinde fetei toată ființa.

Aeetes, barbarul rege, se gândea la pierderea Argonauților, de aceea, părând ceva mai potolit, se adresează lui Iason cu aceste vorbe prefăcute: „Vreau să-ți dau lâna de aur, dar mai întâi, îndeplinește-mi o lucrare, pentru ca să văz că tu ești în adevăr de origine divină.

Am în câmpul lui Marte doi tauri cu copitele de aramă care varsă foc pe nările lor. Prinde la plug acești tauri, ară cu ei un câmp, și samănă în brazde dinți de balaur, iar pe oamenii cu coif ce vor răsări din acele brazde să mi-i omori".

Auzind aceste vorbe Jason rămase mut pe loc, gândindu-se la primejdia în care se găsea. Totuși, în cele din urmă, făgădui că va face lucrarea ce i se va cere, căci mai rău decât moartea nu se poate întâmpla nimica oamenilor.

Boreazii scapă pe Phineus de Harpii.
Figură pe un vas antic.

9. Iason și Medeea

Iason și tovarășii săi, părăsind palatul lui Aeetes, pleacă acum spre corabie ca să se întâlnească cu ceilalți eroi. Istorisindu-le pățaniile de la curtea regelui și lucrarea pe care aveau s-o facă, toți fură cuprinși de neliniște, văzând pericolele în care aveau să se expună.

Argos însă, fiul lui Phryxos, le dă un sfat înțelept. „Dragi prieteni, le zice el, socotesc că nu trebuie să întrebuințăm forța, căci aceasta ne-ar aduce mai degrabă pieirea decât scăparea noastră. Eu însă cunosc în palatul regelui o fată pricepută care cunoaște tot felul de vrăji și de farmece. Este Medeea, sora mamei mele, care este preoteasă a zeiței Hecate. Dacă ea ne vine într-ajutor suntem scăpați. De aceea, am să plec la mama mea ca ea să câștige pentru Iason ajutorul Medeei".

De abia sfârșește vorba Argos, când eroii văd petrecându-se în preajma lor o minune care avea să fie de bun augur pentru ei. O porumbiță fugărită de un uliu, vine să se refugieze lângă Iason. Atunci profetul Mopsus care însoțea pe eroi strigă: „Iată un semn al zeilor. Ei ne arată că trebuie să recurgem la ajutorul fecioarei, care nu ne va refuza, fiindcă porumbelul, pasărea favorită a Venerei, a scăpat de primejdia de moarte. Căci, vă aduceți bine aminte că profetul Phineus ne-a spus că de la zeița Venus ne este hotărâtă salvarea noastră".

Încurajat de aceste vorbe, Iason trimite din nou pe Argos la mama sa Chalciope care să câștige sprijinul Medeei.

În vremea aceasta, fecioara Medeea era chinuită de gânduri. Un vis ciudat visase care o neliniștise grozav. I s-a arătat în somn că tânărul Iason venise în Colchida nu pentru lâna de aur ci pentru ca să o ia de soție și să o ducă cu el în Grecia: că ea, fără să se gândească la binele patriei sale și la cel al părinților ei, s-a hotărât pentru străin și din pricina aceasta părinții, în supărarea și mânia lor, strigară așa de tare că s-a sculat din somn. Speriată de aceasta, s-a sculat din pat și uluită de vis, cu inima palpitândă, a trebuit să treacă multă vreme până să se reculeagă. În urmă, o podidiră lacrimile și chinuită de patima iubirii, o cuprinde un plâns nervos.

O servitoare din apropiere îi aude bocetele și suspinele și aleargă numaidecât să vestească pe sora sa Chalciopa. Aceasta tocmai stătea de vorbă cu fiul ei, Argos, în camera ei, și se sfătuiau cum ar putea să câștige pe fată pentru planurile lor. Ea dete fuga în odaia Medeei pe care o găsește scăldată în lacrimi, văicărindu-se pe patul ei.

Întrebând-o de durerea-i, fata de rușine nu cuteza să-și mărturisească iubirea și nu găsea nici un cuvânt față de dorința ce o chinuia.

„Nu pentru mine, zice Medeea, ci pentru fiii tăi plâng eu, căci mi s-a arătat în vis că Aeetes vrea să-i omoare, fiindcă a adus în casa sa pe străini".

La aceste vorbe o frică grozavă cuprinde sufletul Chalciopei. Aruncându-se la picioarele surorei sale, o roagă cu lacrimi fierbinți ca să-i scape copiii.

Multă vreme rămaseră amândouă surorile ca aiurite, când Chalciopa întrerupse tăcerea.

„Trebuie să ajuți pe străin, ca să biruiască în luptele ce i se impun. Fiind trimis de el a sosit aci Argos și-ți cere cu rugăminți umilite ajutorul tău".

Când tânăra fată a auzit că chiar Iason i-a cerut ajutorul, e cuprinsă de o puternică emoție, iar inima i se bate cu putere în pieptul ei agitat că abia mai putea să răsufle, iar fața i se înroși ca bujorul. Încântată de cererea ce i se făcea, a făgăduit frumosului Iason că-i va da în fiecare dimineață farmecele ei, cu care să biruiască pe tauri.

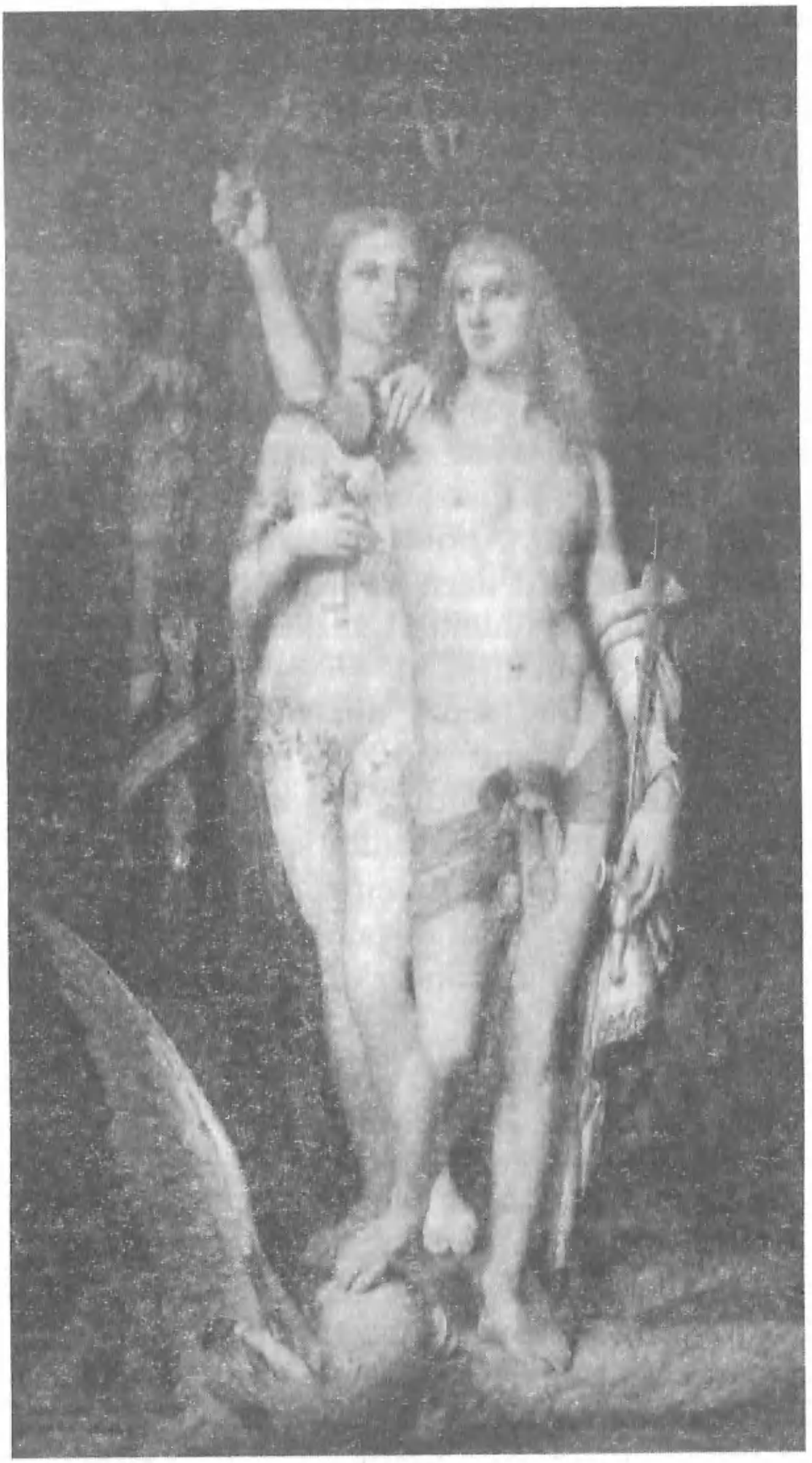

Iason,
de Gustave Moreau, 1865.

După ce Chalciopa părăsește camera Medeei, o luptă grozavă începe în sufletul fetei. Ce să facă? Să asculte de datorie sau să se supună puterii iubirii. Vrea să scape pe iubitul ei Iason, dar în același timp n-ar vrea să-și trădeze patria și pe părinți. Mai este ea vrednică să trăiască, câtă vreme își va fi părăsit pe ai săi de acasă?

Iubirea însă este mai puternică. Se hotărăște, în sfârșit, pentru iubitul ei căruia avea să-i dea în dimineața următoare farmecele ce singură le cunoștea. Și de abia poate aștepta să se facă ziuă.

Dis de dimineață se scoală și se gătește cu hainele cele mai frumoase ce le avea. Se parfumează cu untdelemn ambroziac și iese din palat. Dă numaidecât ordin servitoarelor ei să înhame catârii. Apoi ia cu sine o alifie numită, *alifia lui Prometheu* cu care dacă se ungea cineva se prefăcea, pentru ziua aceea, invulnerabil și de foc și de fier, și putea să învingă orice dușman.

Această alifie era făcută din rădăcina unei plante ce crescuse în pădurile Caucazului din sângele ce picurase din rănile lui Prometheu înlănțuit pe o stâncă. Luând alifia cu sine, se urcă pe carul tras de catâri și însoțită numai de două servitoare, pleacă la templul zeiței Hecate.

Iason, în așteptarea unui răspuns, se duce însoțit de câțiva tovarăși pe țărmul râului, când zărește carul Medeei. Aceasta se oprește nu departe de el, sare din car și dă ordin servitoarelor sale să se retragă. Și tovarășii lui Iason se întorc înapoi, lăsând pe erou singur cu fiica regelui.

Iason, pe care zeița Juno îl gătise astăzi cu o strălucire neobișnuită, când se văzu în fața fermecătoarei Medeea care își avea ochii înfipți în pământ, rămâne mut fără să poată scoate o vorbă.

În cele din urmă, Iason rupe tăcerea și spune fetei:

„Fecioară sau zeiță, cum să te numesc? Mă încred în bunătatea ta și am nădejdea că tu ai apărut pentru mântuirea mea. Dă-mi leacul vrăjit pe care mi l-ai făgăduit prin sora ta; vreau ca, o dată cu recunoștința mea, numele tău să fie glorificat în toată Grecia. Și Ariadna, fiica lui Minos a scăpat de la moarte pe Tezeu și a plecat cu el departe de patria ei,

iar astăzi strălucește sus pe cer coroana ei de stele, spre lauda ei pentru fapta-i cea frumoasă".

Fecioara încântată de atâta laudă, cu surâs dulce, își aruncă din nou privirea în pământ, în vreme ce inima i se zbătea cu putere în pieptul ei agitat. Își ridică apoi din nou ochii spre tânăr și nu știa ce să-i vorbească. În zăpăceala ei scoate din sân farmecul și-l dă tânărului care, firește, îl primește cu mare bucurie.

Dacă i-ar fi cerut, i-ar fi dat și sufletul din piept atât de puternică era stăpânirea eroului asupra fetii.

Apoi îi dă sfaturi cum să urmeze ca să câștige favoarea și bunăvoința zeiței Hecate. „Ia aceasta și fă după cum îți spun. Îndată ce te voi fi părăsit, căci totul trebuie să se întâmple în noaptea aceasta, grăbește-te să faci o baie în apă curgătoare, apoi aruncă-ți în spate o manta cernită și sapă departe de tovarășii tăi o groapă rotundă în pământ; înjunghie o oaie pentru Hecate deasupra rugului așezat peste groapă. Dacă fumul se urcă în sus, varsă pe flacără miere, invoacă pe zeiță și apoi pleacă de acolo în tăcere. Dar să nu te uiți îndărăt, chiar dacă ai auzi pași sau hăulit de câini și chiar dacă ai fi strigat pe nume. O singură privire aruncată înapoi mi-ar nimici vraja și te-ar costa viața".

– „Dar cu această alifie ce să fac, zise Iason?

– Cu aceasta, răspunse Medea, să-ți ungi tot trupul și toate armele tale și aceasta să o faci în fiecare dimineață; căci atunci ai să dobândești o putere neîntrecută și te vei simți singur ca un zeu. Și să-ți ungi și sabia și lancea și sulița. Atunci să știi că nu-ți vor putea strica nimic nici fierul oamenilor ieșiți din pământ nici flăcările ce varsă taurii. Tu, însă, să nu te ferești de luptă.

Și mai am încă un sfat de dat. Îndată ce vei fi semănat dinții de balaur și îndată ce vei fi văzut ieșind, din pământ, nenumărați oameni, tu aruncă într-ascuns o piatră în mijlocul lor. Ei au să se înfurie atunci, ca și câinii pentru o bucată de pâine, și au să se ia la luptă și să se omoare între ei. Tu însuți aruncă-te în mijlocul lor și omoară-i. Astfel vei putea câștiga lâna de aur pe care o vei duce în Ellada, departe, departe de Aea. Iat tu te vei duce în urmă, unde îți place și unde te cheamă inima"!

Spunând aceste cuvinte, o podidiră lacrimile, căci se gândea că Iason o va părăsi și se va duce de lângă ea. De aceea, își fixă privirea în pământ și rămase mută cu durerea în suflet. Atunci Iason îi grăi: „N-am să te uit niciodată, nici ziua nici noaptea, că mi-ai scăpat viața din această primejdie. Dar, dacă vrei să vii și tu în Grecia, vei fi slăvită acolo de oameni și de femei, întocmai ca o zeiță, fiindcă ai scăpat unora copiii, altora frații și altora bărbații. Și, tu vei fi toată a mea și pentru totdeauna și nimic nu ne va despărți decât moartea. Acolo în Grecia mă așteaptă un tron regesc și bogății nenumărate".

La aceste vorbe ale lui Iason, inima Medeei se topi de dorința de a pleca cu el, deși se gândea la despărțirea ei de patrie și de părinți. Inima ei însă, o împingea către frumoasa Grecie, căci zeița Junona îi vârâse în suflet dorința vie de a ajunge în Iolcos și de a duce acolo pieirea lui Pelias.

Iason i se înfățișează lui Pelias după călătoria în Colchida.
Pictură murală, Pompei. Detaliu.
Muzeul Național din Neapole.

10. Lucrările lui Iason

Îndeplinind totul după povața Medeei, se duce a doua zi Iason, însoțit de tovarășii săi, pe urmele taurilor ca să-i găsească, când, deodată, ei ieșiră dintr-o văgăună subterană, unde erau staulele lor, și se repeziră, vărsând flăcări de foc pe nări, asupra Argonauților. Aceștia se îngroziră când îi văzură; Iason, însă, ținând în mâinile sale scutul ca o stâncă de care se izbesc valurile, îi aștepta neclintit.

Cu un muget grozav se reped matahalele înspre Iason care, însă, prin farmecele Medeei stă nemișcat. Apoi prinde cu dreapta sa cornul taurului și trăgându-l cu putere îl vâră la jugul de aramă care îl aștepta; prinde în urmă pe al doilea taur și-l înjugă și pe el. Punându-le resteele, își ia coiful, scutul și lancea și îmboldește pe tauri, care spintecau acum cu plugul pământul în adâncime.

Apoi Iason, sămănând în brazde dinții balaurului pe care odinioară îl omorâse Cadmus la Theba, vede cum ies din pământ uriași înarmați cu scuturi și cu lănci. În același timp, gândindu-se la sfatul Medeei, aruncă între ei, pe furiș, o piatră și se ascunde după scutul său.

Uriașii se reped unii la alții cu sălbătăcie, întocmai ca câinii furioși, căci fiecare credea că celălalt a aruncat piatra și se omoară între ei.

În timpul acesta, se repede în mijlocul lor Iason și, cu

sabia în mână, îi seceră pe toți până la unul. Astfel, în scurtă vreme, toți rămaseră culcați la pământ, întocmai ca spicele pe care le biciuește ploaia lui Jupiter, iar printre brazde curgea un potop de sânge negru.

Aeetes care era de față, împreună cu diregătorii săi din Colchis, văzând acest spectacol, se întoarce plin de mânie acasă și, în timpul nopții, se sfătuiește cu fruntașii țării cum să pedepsească pe Iason și pe Argonauți.

Bănuise însă, că toate acestea le-a făcut Iason cu ajutorul fiicei sale pe care avea să o aștepte o grozavă pedeapsă și o amară răzbunare.

Medeea apărând pe Iason.
După Scwab, *Sagen des klas. Altert.*

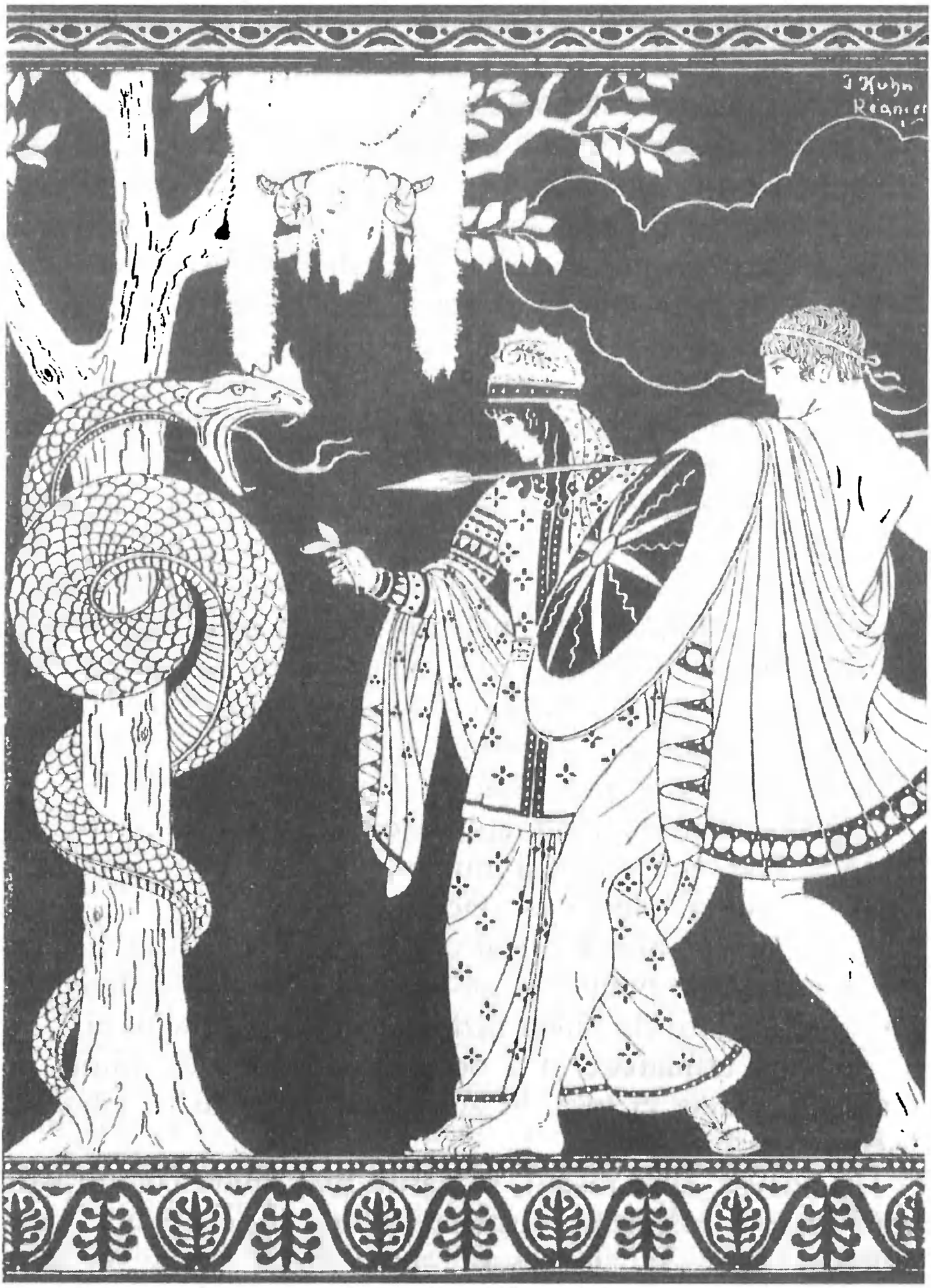

Jason şi lâna de aur.

Dar zeița Junona, protectoarea Argonauților, vede primejdia și insuflă Medeei o mare frică. Ea tremură acum, cum tremură căprioara pe care o scot câinii din culcușul ei și, de teamă, se hotărăște să părăsească patria.

Își taie repede o șuviță din părul ei de pe cap, o lasă ca amintire pentru mama ei și iese în grabă din odaie. Prin puterea farmecelor, ușile se deschid singure și, cu picioarele goale, aleargă printre sentinele la corabia lui Iason. Nu luase de acasă decât pe fratele ei mai mare, Absyrtus, pe care îl aduse de mână la Argonauți. Aci strigă ea cu voce înceată pe Argus, fiul lui Phryxus, îi descopere teama și mânia lui Aeetes și-l conjură ca să plece numaidecât, lâna de aur având să le-o dea ea în mână.

Când o văzu Iason în starea aceasta, o prinde în brațe și-i reînoiește jurământul de mai înainte că o va lua de soție.

În urmă, se duc împreună în Dumbrava lui Marte, la stejarul cel sfânt, stropesc balaurul cu apă somniferă și fără greutate iau lâna de aur, în vreme ce paznicul dormea dus.

Într-aceea, corabia Argo era gata de plecare.

Cei doi logodnici, împreună cu tovarășii lor, se îmbarcă și, la lumina lunii, plutesc în josul apei.

Când sosi aurora dimineții, sosesc și Argonauții la Marea Neagră. Toți erau veseli și mulțumiți de rezultatul întreprinderii lor; numai Medea era tăcută și tristă.

Ea cunoștea bine pe tatăl ei Aeetes și știa că el va face tot ce-i va sta în putință ca să-i prinză și atunci, se înțelege, vor pieri cu toții de mâna răzbunătoare a părintelui ei.

În ziua următoare și a doua zi, nu s-a zărit nimic pe mare; în a treia zi însă, în zorii zilei, se văzu că bănuiala Medeei era întemeiată.

În adevăr, spre răsărit, se zăriră mai multe corăbii care erau corăbii colchiene. Argonauții străbătuseră până acum întreaga mare și ajunseseră aproape de gurile Istrului, Dunărea de astăzi.

Ei, urmând povața unui oracol, nu se întoarseră spre Bosfor și spre Propontida, ci ocoliră pe la gurile Dunării. Aci era gata să fie prinși. Medeea, însă, ca să scape de pieire

recurse la cel mai grozav mijloc. Ea știa cât de mult ține Aeetes la fiul său Absyrtus, fratele ei. Această iubire avea să fie jertfită pentru mântuirea Argonauților. De aceea omorî la Tomi[1], Constanța de astăzi, unde era pe acea vreme o gură a Dunării, pe Absyrtus și membrele lui le împrăștie pe mare, pe uscat și pe insulele din apropiere.

Aeetes, când recunoscu corpul fiului său, se opri din drum ca să-i strângă membrele, și, cu arderea lor și cu serbările înmormântării, trecu o zi întreagă, așa că fugarii putură să scape de urmărirea regelui, care se întoarse trist înapoi, spre Colchida, împreună cu cenușa iubitului său fiu.

După multe colindări în dreapta și în stânga, Argonauții ajung, în cele din urmă, în Marea Mediterană trecând pe la Circe, pe la Alcinous, pe la Scyla și pe la Sirene și, în sfârșit, pe la toate localitățile pe unde, cu șaptezeci de ani mai târziu, a trecut și Ulise.

În călătoria lor spre casă, Argonauții ajunseră și în insula Creta, unde avea să se întâmple ultima lor aventură.

Aci domnea vestitul rege Minos care avea ca păzitor al insulei un uriaș de aramă, cu numele Talos. Acesta nu era ca ceilalți oameni, căci avea în corpul său o singură vână, din creștet până în tălpi, vână care era astupată sus cu un ac de fier, ca un fel de dop.

Acest uriaș avea însărcinarea să alerge de jur împrejurul insulei și să nu lase pe nimeni să debarce pe ea. În fiecare zi, înconjura în fugă insula de trei ori și arunca bolovani și stânci împotriva celor care ar fi încercat să acosteze acolo. În afară de aceasta, de câte ori vedea un străin, se arunca în foc, până ce i se înfierbânta trupul său de aramă și strângea apoi la pieptul său dogoritor pe cei care soseau la el, până ce-și dădeau sufletul.

Tot cu bolovani salută el și pe Argonauți. Pietrele căzură în cea mai mare parte în mare, așa că putu corabia să se apropie de țărm. Atunci începe Orpheu să cânte un cântec așa de frumos că uiraşul de fier își uită de însărcinarea sa, iar Medeea, când s-a apropiat de el, l-a stropit cu apa ei

1. *Tomi*, în grecește înseamnă *tăiere*, τεμνω, tai.

fermecată așa că adormi fără simțire. Apoi îi scoate dopul din vână și sângele împreună cu viața i se scurge din corpul adormit al uriașului.

Argonauții rămân astfel nesupărați în insulă până a doua zi. În sfârșit, după atâtea primejdii ajung la Aegina și de acolo, fără multe greutăți, în portul Iolcos, locul de îmbarcare al Argonauților.

Iason ia lâna de aur.
După un vas antic, Neapole.

11. Moartea lui Pelias

La Iolcos nu găsește Iason prietenia la care s-ar fi așteptat, căci Pelias ca să-și asigure domnia a stârpit, după plecarea lui Iason, întreaga familie a acestuia; a omorât pe Aeson și pe fiul acestuia, Promachus, și, din această cauză, însăși soția lui Aeson, în disperare că fiul ei va fi pierit prin Colchida, și-a luat singură viața.

Iason, dând unchiului său lâna de aur, pe care acesta nu se aștepta să i-o aducă, a cerut să-i dea tronul părintesc ce-i promisese. Neținându-și regele făgăduiala, Iason hotărăște să se răzbune, având pentru aceasta și sprijinul binevoitor al tinerei sale soții. Medeea se preface că s-a certat cu soțul ei și astfel se împrietenește cu fetele lui Pelias. Acestora le istorisește ea multe din întâmplările sale și mai multe încă despre arta sa vrăjitorească. Între altele le spune că ea știe să redea tinerețea și, ca să le convingă despre aceasta, își arată arta sa asupra unui berbece. În fața fetelor lui Pelias taie un berbece bătrân, îi fierbe membrele într-un cazan, plin cu apă și cu tot felul de ierburi vrăjite. Deodată din cazan sare un miel tânăr și zglobiu.

La această priveliște, fetele lui Pelias stăruiesc pe lângă Medeea ca să redea tinerețea și tatălui lor. După multe făgăduieli, Medeea se lasă convinsă și într-o noapte plină de stele, pune la foc cazanul cu apă și îl umple cu ierburi. Apoi se duce cu fetele în camera de culcare a regelui, pe care, prin farmecele sale, îl adormise într-un somn adânc. Când

a ajuns lângă el, Medeea, văzând că nu îndrăznesc să se atingă de tatăl lor, le zice: „De ce șovăiți, fetelor? Scoateți cuțitele și dați la o parte sângele stricat și îmbrătrânit pentru ca vinele lui să le umplu cu sânge proaspăt și întinerit. În mâinile voastre stă viața și durata vieții tatălui vostru; dacă îl iubiți cu adevărat, faceți-i acest serviciu".

La aceste vorbe, fetele, în afară de Alcesta, cea mai mare dintre ele, cu fața întoarsă, tăiară cu cuțitele pe tatăl lor adormit. Odată omorât și tăiat în bucățele, Medeea bagă membrele în cazanul fierbinte. Pe acesta vrăjitoarea îl umpluse, de astă dată, numai cu apă curată și cu buruieni fără nici o putere. Și astfel membrele regelui fierseră mult în apa clocotită și multă vreme așteptară fetele redeșteptarea tatălui lor, pe care ele înseși îl omorâseră. Astfel și-a găsit moartea barbarul rege Pelias, prin mâna și sprijinul Medeei și la dorința zeiție Iunona.

După grozava moarte a lui Pelias, urmează la tronul din Iolcos fiul său Acastus, unul dintre Argonauți. Acesta gonește pe Iason din patrie. Fugarii se stabilesc la Corinth, unde corabia Argo este consacrată zeului Neptun.

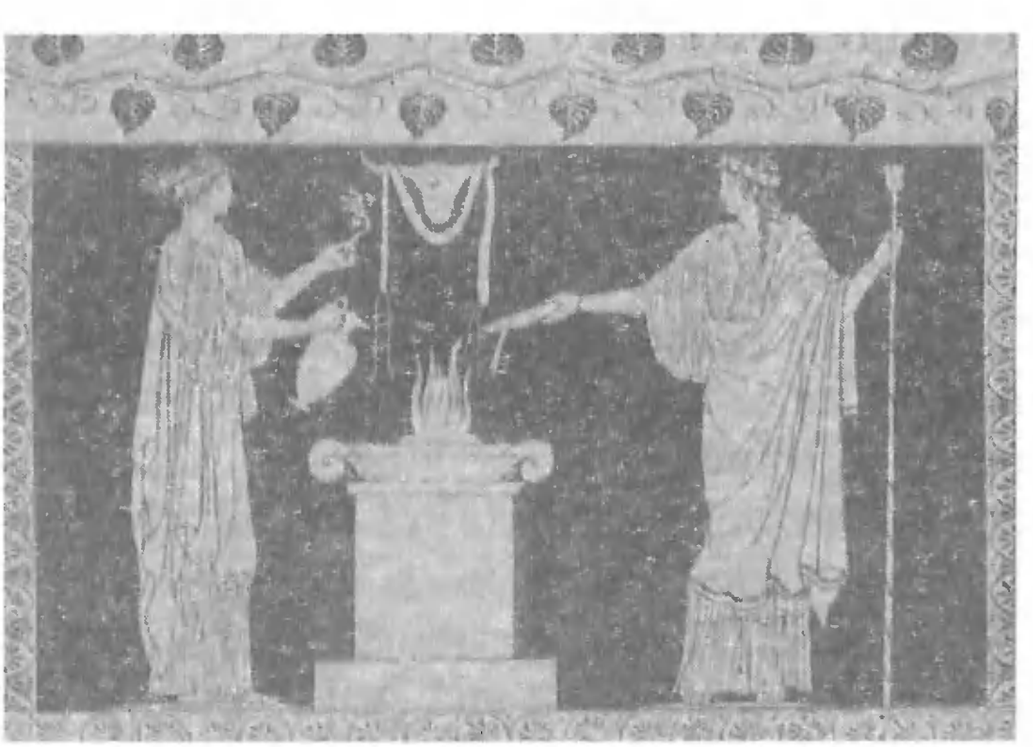

Scenă de sacrificiu în cinstea zeilor.

12. Răzbunarea Medeei

Iason și Medea au trăit zece ani la Corinth, într-o fericire deplină. Aveau doi copii care le făceau toată mulțumirea și bucuria. Când, însă, Medea începu să îmbătrânească și să se urâțească, inima lui Iason se întoarse de la ea.

Uitându-și jurământul ce i-l făcuse altădată, el o părăsește cu necredință, atât pe ea cât și pe fiii lor, și câștigă, fără să știe ceva Medea, mâna Glaucei, tânăra fiică a lui Creon, regele din Corinth. Nădăjduia el că prin această căsătorie va ajunge într-o zi rege, deoarece Creon nu avea nici un băiat.

Când a aflat Medeea despre proiectul acestei căsătorii și că se fac pregătiri de nuntă, s-a supărat grozav pentru trădarea soțului ei, căruia îi jertfise și patria și pe părinți și pentru care omorâse chiar pe fratele său Absyrt. Este cuprinsă de o ură nebună și o sete de răzbunare îi cuprinde tot sufletul. Și cum era violentă și plină de patimă, nu se dă înapoi de la nici o grozăvie. În durerea ei adâncă, nu se sfiește să invoace pe zei ca să o ajute în răzbunare și nu se sfiește să amenințe pe față și pe Creon și pe fiica sa care i-a răpit bărbatul.

Când aude Creon de aceste amenințări s-a temut de nenorocirea care putea să-i vină din partea acestei vrăjitoare sălbatice și dă ordin ca, chiar în acea zi, să părăsească țara împreună cu copiii ei. Medeea, văzându-se la strâmtoare, începe să-și ascunză mânia și se roagă de rege ca să o îngăduie să rămână în țară; dar, regele, care cunoștea

șiretenia acestei femei, nu-i permite să stea nici în țară, îi îngăduiește însă să rămâie încă o zi spre a se hotărî, unde să se refugieze. Această zi, însă, îi era de ajuns pentru aducerea la îndeplinire a planurilor ei criminale.

În planurile ei îngrozitoare de a omorî pe Glauca o ajută însuși Iason, fără să bănuiască ceva.

În șiretenia ei, Medeea se preface că iartă pe Iason, căci căsătoria cu fiica regelui n-avea decât să fie spre folosul copiilor lor, cărora avea să li se creeze un viitor strălucit.

„Da, zice ea, renunț bucuros pentru copiii noștri. Eu însămi vreau să merg în exil, cum a poruncit regele; dar, pe copii ține-i lângă tine și lasă-i să crească sub paza părintească. Să nu mai simtă și ei soarta exilului. De aceea, roagă pe rege să-i lase lângă tine, iar dacă n-ar voi, pune pe tânăra ta mireasă să-l înduplece. Eu însămi vreau să o atrag pentru planurile noastre, de aceea vreau să-i trimit prin copiii noștri o splendidă haină lucrată numai în aur și o coroană tot de aur pe care odinioară a dăruit-o Helios tatălui meu. Condu pe copii tu însuți în palat, la mărita ta mireasă".

Iason s-a lăsat prostit de aceste vorbe și el însuși a însoțit pe copii în palatul regal cu prețioasele daruri.

Când a văzut Glauca darurile prețioase, s-a bucurat grozav și a primit bucuros să roage pe tatăl ei pentru copiii Medeei.

Dar, de abia rămâne singură, când își pune pe cap coroana și se îmbracă cu haina de aur. Ca un copil, se duce numaidecât la oglindă să vadă cum îi șade astfel împodobită. Dar, deodată, fața ei se face palidă, membrele încep să-i tremure și cuprinsă de dureri de moarte cade pe un scaun. Coroana fermecată scoate foc, iar haina otrăvită e cuprinsă de flăcări care îi învăluie repede întreg corpul. Caută să se scape de ele, dar focul se întețea din ce în ce mai mult. Astfel cade la pământ în nesimțire. Servitoarele cheamă în grabă pe tatăl ei, iar acesta, vrând să – ajute și să-i scoată haina plină de flăcări, este cuprins și el de foc și cade murind și el peste cadavrul fiicei sale. Când sosește Iason nu găsește decât două cadavre trântite la pământ.

Astfel s-a răzbunat Medea pe Glauca care i-a luat

Medea.
După Becker, *Erzähl. aus der alt. Welt.*

bărbatul. Dar, cu aceasta nu s-a potolit furia ei. Pentru ca să pedepsească mai simțitor pe Iason, este hotărâtă să-și omoare și copiii, ori cât de mult îi iubea.

Și, atunci o luptă teribilă se petrece în sufletul ei de soție părăsită și de mamă. Voia să lovească strașnic pe bărbatul ei, dar, în același timp, privirea copiilor o înduioașa. „Nu, ei nu trebuie să moară, voi pleca cu ei din această țară. Dar, totuși, ce vreau eu? Să fiu de batjocura lumii, lăsând nepedepsiți pe dușmanii mei? Trebuie să am curaj. Nu, ei trebuie să moară. Să las copiii mei în seama dușmanilor mei ca să-și bată joc de dânșii? Trebuie să moară, așa vreau eu, mama lor. O, veniți, copii, întindeți mamei voastre mânuțele ca să vă sărute. Ah, ce drăgălaș mă îmbrățișează, ce obraji delicați, ce dulce suflare! – O nu, mergeți, copii, nu pot să vă mai privesc. Nenorocirea mă copleșește. E grozav, simt ce trebuie să fac". – Totuși furia învinge mila. Strigătul lor îi străpunge sufletul. Furia însă îi întunecă simțul, îi împietrește inima. Cu mâna curagioasă străpunge cu pumnalul inimile copiilor ei.

Fapta e împlinită, când sosește Iason ca să o pedepsească pentru omorul logodnicei și al tatălui ei. Cu groază află și despre omorul copiilor.

Medeea se preumbla triumfătoare, râzând liniștită și, când poporul corinthian se strânse să pedepsească pe criminală, ea zboară prin văzduh pe un car tras de balauri pe care îi primise de la bunicul ei, de la zeul soarelui. Pleacă mai întâi la Athena și de acolo în patria ei de la Colchida.

Iason, rămas acum singur, trăiește încă multă vreme la Corinth, bucurându-se de amintirea trecutului său glorios.

Și pe când odată stătea obosit și sătul de viață la umbra corăbiei sale, Argo, căzută și ea în putreziciune, în dogoreala unei amiezi, corabia se nărui deodată, acoperind sub dărâmăturile ei pe nefericitul erou.

V. IAMUS

Pythia din Delphi.
Pictură, Muzeul de Stat, Berlin.

Iamus, fiul lui Apollo și al Evadnei, este protopărintele vestitei familii a Iamizilor, niște celebri profeți din Olympia, unde se putea vedea, multă vreme, în urmă, vechiul templu al lui Jupiter, păzit de acești Iamizi.

Nașterea lui Iam este destul de misterioară. Nimfa Pitane, fiica fluviului Eurotas – o mahala din Sparta se numea Pitane – a avut cu zeul Neptun o fetiță, numită Evadne, fără să știe cineva, la Phesana, la regele Aepytus care domnea peste Arcadienii din regiunea fluviului Alpheu.

Aci Evadne crescu mare și ajunse o fată așa de frumoasă că a rănit de iubire, prin farmecul ei, pe însuși zeul Soarelui, pe Apollo.

Din unirea sa cu zeul luminii, Evadne dete naștere unui copilaș pe care mama sa, părăsindu-l de rușine, l-a lăsat în grija zeilor într-un culcuș de micșunele. Aci copilul din flori a fost găsit acoperit de viorele (*Ion*, însemnează în grecește micșunea), fiind hrănit cu miere prin grija zeilor de doi șerpi.

În timpul acesta Aepytus, plin de mânie și neliniște, bănuind păcatul Evadnei se dusese să consulte oracolul de la Delphi să afle ce nenorocire îl pândește. Zeul profețiilor însă, i-a prezis că băiatul va fi un profet strălucit și va da naștere unei familii de oameni care multă vreme va dăinui în faimă și în renume.

Când s-a făcut mare Iamus – căci mama sa nu-l numea decât micșunea – s-a aruncat în timpul unei nopți senine în

valurile fluviului Alpheu, strigând pe bunicul său Neptun și mai ales pe tatăl său Apollo ca să i se arate și să-i spună care îi este chemarea în lumea aceasta. Atunci Apollo, fără să fie văzut, îi atinge urechile și-i spune să-l urmeze, conducându-l până la Olympia unde zeul îi dă darul să priceapă cântecul păsărilor și să prevază viitorul după măruntaiele animalelor destinate ca jertfă pe altarele zeilor nemuritori. Urmașii săi au ajuns vestiți prooroci în Olympia.

Iată cum ne cântă Pindar nașterea lui Iamus și originea familiei Iamizilor:

„Să deschidem largi porțile pentru imnurile noastre. Ne vom îndrepta acum spre nimfa Pitane de pe malurile fluviului Eurotas. Pitane se împreună cu Neptun, fiul lui Saturn și dă naștere unei fiice cu buclele negre, dă naștere Evadnei. Pitane ascunse multă vreme la sân fructul dragostei sale; iar mai apoi, devenind mamă, însărcinează pe slujitori să încredințeze pe copilă eroului Aepytus, fiul lui Elatus, care stăpânea pe atunci peste Arcadienii din Phesana și domnea peste Alpheu.

Aci a fost crescută Evadne și Apollo a fost cel dintâi care a făcut-o să guste plăcerile iubirii.

Aepytus bănui numaidecât taina sarcinei divine. Chinuit de îngrijorare, dar ascunzând în adâncul sufletului său grozava mânie, aleargă numaidecât la Delphi să întrebe oracolul asupra nenorocirii ce-l pândea; tânăra fată punând jos brâul ei de purpură și urna de argint care îi apăsa umerii[1], dete naștere, sub teii mohorâți, unui fiu care avea să fie inspirat de o înțelepciune divină. Și Phoebus, cel cu pletele de aur, îi trimite să o ajute Parcele și pe binefăcătoarea Ilithya[2].

Și atunci, numaidecât, printr-o fericită naștere, părăsind sânul mamei sale, Iamus vede lumina. Zorită de teamă, ea îl părăsește pe pământ, dar, din porunca zeilor, doi șerpi cu ochii de azur se însărcinează să-l hrănească cu sucul binefăcător al albinelor.

Dar, regele, la întoarcerea sa din stâncosul Delphi, a

1. Ea se prefăcuse că părăsește palatul ca să aducă apă.
2. Zeița nașterilor.

Templul Atenei Nike.
Faţada estică, sec. V î. Chr., Atena.

întrebat pe toți din palatul său de copilul pe care Evadne a trebuit să-l nască. „Phoebus, zice el, îi e tată; el însuși va fi ilustru printre oameni în arta profeților și neamul său nu se va stinge niciodată". Astfel grăi el, iar toți spuneau că n-au știut nimica, că n-au văzut nimica, măcar că Iamus se născuse de cinci zile. Și, în adevăr, el fusese ascuns sub trestii și bălării dese, iar micșunelele îi îmbăia trupșorul cel fraged în miresmele lor de aur și de purpură. De aci numele de Iamus cu care îi plăcea mamei sale să-l numească și care avea să fie nemuritor.

Când obrajii săi începură să se acopere de puful blond al tinereții, se aruncă în apele Alpheului; aci el invocă pe atotputernicul Neptun, bunicul său și pe zeul cu arcul de aur care stăpânește peste augustul Delos, rugându-i să-i dea o putere cu care să fie folositor omenirii.

Era noapte sub bolta cerească. Oracolul neînșelător al tatălui său îl auzi și-i răspunse: „Pleacă, fiul meu, și condus de vocea mea du-te în ținutul în care într-o zi au să se întâlnească toate neamurile". Și astfel ajunseră împreună pe vârful stâncos închinat strălucitului fiu al lui Saturn. Aci Iamus primi de la tatăl său darul de a ghici, un dar îndoit, – de a citi viitorul și de a fi preot al altarului profetic de la Olympia – căci mai întâi el înțelegea vocea lui divină care nu înșeală niciodată; și apoi, când neobositul Hercule, augusta vlăstare a neamului Alcizilor, a fundat în onoarea tatălui său serbările la care se strâng oamenii cu grămada și marile jocuri de la Pisa, a chemat pe Iamus să stabilească un oracol pe vârful altarului lui Jupiter.

De atunci familia Iamizilor ajunse strălucită printre greci și în același timp în plină bogăție"[1].

1. Pindar, *Olymp*, IV, *către Agesias*.

VI. OEDIP

Sfinx arhaic,
Muzeul Acropolei, Atena.

1. Tinerețea lui Oedip

Pe la anul 1500 înainte de nașterea lui Christos a venit în Boeotia sub conducerea lui Cadmus o colonie de fenicieni, care s-au stabilit în această țară.

Un urmaș al lui Cadmus a fost Laius, fiul lui Labdacus, rege în Theba. Soția lui Laius a fost Jocasta. Aceasta neavând copii, regele a întrebat oracolul zeului de la Delphi. De aci, de la Apollo, a primit următorul răspuns: „Laius, fiu al lui Labdacus, tu dorești fericirea de a avea copii. Bine, voi face ca să ai un copil, dar să știi că-ți este scris să mori de mâna fiului tău. Căci așa a hotărât Jupiter, fiul lui Saturn, mișcat de blestemul îngrozitor al lui Pelops, căruia i-ai răpit pe fiul său; acesta astfel ți-a dorit".

În adevăr, în anii tinereții sale Laius a răpit pe Chrysippos, fiul lui Pelops, rege în Pisa și, pentru această crimă, Pelops l-a blestemat ca să fie omorât odată chiar de propriul său fiu.

Îngrozit de sentința oracolului, Laius se întoarce acasă, la Theba, și povestește soției sale voința destinului. Încă nu avea nici un copil. Nu mult după aceea Jocasta dete naștere unui băiat. Laius nu voi să-l ia în brațe, după obiceiul de atuncea, iar mamei nici nu i-a fost arătat, ci legându-i-se picioarele copilului cu niște curele și găurindu-i-se gleznele cu un fier, a fost încredințat unui sclav ca să-l arunce pe muntele Cithaeron, unde să-l mănânce vrun lup sau vro altă fiară sălbatecă, iar dacă din vro întâmplare ar scăpa de moarte să fie ușor de recunoscut după picioarele lui mutilate.

Sclavul însă, care păștea oile regelui pe muntele Cithaeron, fiind mai milos decât părinții copilului, nu l-a aruncat ca pradă pentru fiare, ci l-a dat unui servitor al regelui Polybus din Corinth, care, de asemenea, păștea vitele stăpânului său prin locurile din apropiere și-l rugă să-l crească. Dar, deoarece acest păstor, căruia sclavul lui Laius îi spusese toată întâmplarea și-l rugase să păstreze taina, avea mai mulți copii și era și om sărac, duce pe copilaș stăpânului său, regele, rugându-l, fiindcă nu avea copiii, să-l crească, ca pe un copil al său.

Regele Polybus și soția sa Meropa primesc cu plăcere darul ce li se face și, fiindcă de multă vreme avuseseră o mare dorință să aibă și ei un copil și deoarece toate rugăciunile și jertfele ce făcuseră zeilor au rămas neascultate, îi iau numaidecât o doică și-l cresc cu toată îngrijirea regească. Copilul, fiindcă avea picioarele umflate, a fost numit Oedipus, adică picior umflat.

Astfel, alungat de părinții săi din patrie, a găsit o altă dragoste părintească într-o țară străină, unde a crescut ca moștenitor al strălucitului tron regesc din Corinth. Și băiatul Oedip a ajuns cu vremea un tânăr voinic și frumos și, deși era de origine străină, a fost considerat ca fiul lui Polybus, după care avea să urmeze la domnie peste regatul din Corinth.

Oedip nu știa nimic despre originea sa și nici nu bănuia nimic. La un chef însă, pe când se găsea cu mai mulți prieteni, fiind în vârstă de douăzeci de ani, un tovarăș cam guraliv, afumat de prea mult vin ce băuse, l-a insultat numindu-l fiu adoptiv. Uimit de aceasta, după ce s-a răfuit cu prietenul său de chef, s-a dus acasă și a întrebat pe mama sa să-i spună adevărul. Răspunsul acesteia a fost nehotărât și în doi peri, nu după cum se aștepta.

Din el însă, a bănuit îndată că o taină se ascunde în ce privește nașterea sa. De aceea, alergă la Plybus, tatăl său, care însă nu-l lămuri mai mult. Dar, deoarece amândoi și-au dat silința ca să-l liniștească, aceasta i-a mărit și mai mult curiozitatea și a voit să-și afle părinți, chiar dacă ei ar fi fost sclavi de rând. Nesiguranța în care se găsea era mai

chinuitoare decât cunoașterea adevărului, oricare ar fi fost el.

Zădarnic căutau atât Polybus cât și Meropa să-i spună că dragostea ce o au pentru el îi fac să-i tăinuiască adevărul, că el nu este de origine de jos și că ar fi o nenorocire să-și cunoască pe adevăratul său tată.

Cu cât mai mult căutau părinții să-i ascunză taina, cu atât enigma era pentru el mai mare și curiozitatea mai vie. Și nu-și putea închipui ce nenorocire putea să-l ajungă, dacă își va cunoaște pe adevăratul său părinte. Din contră, cea mai mare nenorocire pentru el este acum să nu-și cunoască părinții.

De aceea, se hotărî să se ducă la Delphi și să întrebe oracolul lui Apollo. „Zeul, își zicea el, știe totul și nu poate să-mi refuze să-mi spuie adevărul".

Și, pentru ca să nu fie împiedicat de cei de acasă, a plecat la Delphi într-ascuns, noaptea. Când a aflat regele despre plecarea lui Oedip, s-a speriat grozav și a început căutările în toate părțile, fără însă să-l poată găsi.

Oedip ajunge la sanctuarul lui Apollo de la Delphi și, la întrebările sale, Pythia nu-i dete nici un răspuns. După multe tărăgăneli însă îi spune: „Fugi de tatăl tău, tinere. Dacă te vei întâlni cu el, îl vei omorî, apoi te vei căsători cu mamă-ta și vei da naștere unei generațiuni urgisite de neamul omenesc".

Auzind aceste vorbe, Oedip rămâne îngrozit. O grozăvie era ca să omoare pe tatăl său, o grozăvie și mai mare să se căsătorească cu mama sa și să nască copii cu ea.

„Ce soartă nenorocită, exclamă Oedip. Ce bine era să nu fi cunoscut această sentință a crudului Apollo. Dacă nu l-aș fi întrebat, aș fi trăit în necunoștință, la curtea lui Polyb și a Meropei. Acum încotro să apuc? Dacă regele și regina nu sunt părinții mei, atunci vor fi fiind ei de aici din apropiere, din aceeași țară. Nu mă voi mai întoarce în Corinth, pentru ca să nu mă întâlnesc cu părinții mei. Mă voi duce în altă parte, unde îmi voi găsi un rost".

Muncit de astfel de gânduri, Oedip părăsește drumul ce duce de la Delphi la Corinth și apucă în lumea largă,

conducându-se numai după stele; căci el, fericitul moștenitor al tronului regal al lui Polyb, este acum un biet pribeag lipsit de patrie. Și, fără să știe unde merge, își îndreptă pașii spre Phocida.

Aproape de Daulis, două căi se încrucișează. Pe un drum îngust, pe unde deabia putea merge o căruță, venea dinspre Boeotia un car în care se găsea un om în vârstă, având părul cărunt în capul său și alături de ele un pristav care era în același timp și vizitiu, iar după ei, le urmau pe jos, trei servitori, în total cinci persoane.

Drumul fiind strâmt, cei din car strigară tânărului să se dea la o parte, iar când acesta trecu pe lângă car, vizitiul îi dete una cu biciul.

Atunci tânărul, iute la mânie, îl cârpi pe vizitiu, că acesta căzu jos.

Bătrânul voind să-l răzbune scoate sabia. Oedip însă îi luă pe dinainte și dete și bătrânului cu măciuca sa de călător o lovitură atât de puternică că-l răsturnă la pământ, lăsându-l mort pe loc.

La acest spectacol Oedip rămâne îngrozit și în furia sa îi omoară pe toți, în afară de un servitor care în învălmășeală putu să scape.

După această urâtă întâmplare, tânărul Oedip își continuă drumul, fără să se gândească la omorul ce făcuse; căci doar nu el îi provocase pe drumeți, ci a fost numai în legitimă apărare. Cu atât mai puțin nu-și putea închipui că bătrânul omorât ar fi fost tocmai Laius, tatăl său, care se ducea către oracolul din Delphi.

În drumul său Oedip, după mai multe aventuri din care l-au scăpat ori vitejia ori înțelepciunea sa, ajunge în Boeotia și se îndreaptă spre capitala Theba. Aci sclavul scăpat de la Daulis, aduse vestea despre moartea regelui. Thebanii însă n-au dat prea multă importanță acestei întâmplări; ei sufereau de un mare flagel, care adusese jalea în toată țara.

Un monstru îngrozitor ieșit din infern, fiu al lui Thyphaon și al Echidnei, având capul și pieptul de fecioară, trupul și coada de leu, purtând aripi de vultur, numit de locuitori Sphinx, se așezase pe o stâncă din apropierea orașului, care de atunci purta numele de stânca Sphinxului.

Oedip și Sphinxul.
După Schwab, Sagen des klas. Altert.

Acest Sphinx cu vocea sa de femeie, atrăgea pe locuitori cărora le punea înainte câte o ghicitoare pe care, dacă nu putea să o dezlege, îi sugruma și-i mânca. Astfel și-au găsit moartea o mulțime de cetățeni din Theba.

De curând, tocmai un fiu al lui Creon, fratele reginei Jocasta, cel mai frumos tânăr din cetate, în iubirea sa de patrie a încercat să dezlege ghicitoarea Sphinxului, dar și-a pierdut viața sub ghearele monstrului.

Atunci Creon, fratele reginei văduve, căruia, după lege, îi revenea domnia din Theba, a făcut cunoscut în public, că dacă se va găsi cineva să dezlege enigma Sphinxului, îi va dărui toate bogățiile fostului rege, îi va da mâna regine văduve și-l va face rege în Boeotia.

Oedip, care, cu toiagul său de călător, tocmai sosise la Theba, când a auzit de propunerea lui Creon s-a gândit să-și încerce și el norocul. Căci, își zicea el, ce am să pierd mai mult decât viața și dacă voi pierde viața nu o să scap de grija care mă roade de a face o crimă care este de zece ori mai rea decât moartea?

De aceea, se prezintă înaintea lui Creon și-i spune că e gata să înfrunte pe Sphinx, și în același timp, primește noi asigurări pentru recompensa ce i se va da.

Apoi se duce înaintea Sphinxului și-i spune: „Care este ghicitoarea, îi zice el, căci am să încerc să o dezleg"? Atunci grăi Sphinxul: Care este animalul care dimineața umblă în patru picioare, la amiază în două și seara în trei și când are cele mai multe picioare are cea mai mică putere și iuțeală?

Oedip râse, când auzi ghicitoarea. – „Este omul care în dimineața vârstei sale, ca copil fără putere, se târăște în patru picioare, în amiaza vârstei în două și, la apusul vieții sale, se ajută cu bastonul, servindu-i ca al treilea picior".

Ghicitoarea fiind bine dezlegată, Sphinxul se aruncă de pe stâncă în prăpastie, unde își găsește moartea, căci i se hotărâse de soartă că dacă un muritor îi va dezlega enigma, el va trebui să moară.

Oedip tremura de bucurie, iar din depărtare poporul theban, vesel că a scăpat de dezastru, alerga spre el, salutându-l ca pe regele lor. Îl duc în triumf în cetate, unde,

după ce aduce un sacrificiu zeilor, primește din mâna lui Creon coroana de rege și pe Jocasta cu care avea să se căsătorească, cu câteva zile în urmă.

Și, Oedip trăi multă vreme în fericire cu Jocasta, cu care avu patru copii, pe cei doi băieți gemeni, Polynice și Eteocle și apoi două fete, pe Antigona și Ismena.

Asupra supușilor săi a domnit cu blândețe și într-o desăvârșită pace, căci nu voia să dea ocazie să se împlinească profeția zeului.

Și astfel, timp de douăzeci de ani, a dus viața de bărbat fericit și a început chiar să uite de sentința oracolului.

Nu bănuia însă că stă pe tronul tatălui său omorât de el însuși și nu știa că trăiește într-o căsătorie nelegitimă chiar cu mama sa și că o generație grozavă s-a născut din acea căsătorie. Oracolul delphic se împlinise.

Sfinx bizar cu două trupuri,
după cum Cerberul și balaurii (dragonii) aveau mai multe capete,
Tarent, sec. IV î. Chr.

2. Descoperirea nelegiuirii lui Oedip

Cu toate că Oedip a domnit în pace și liniște peste poporul theban, crima ce o săvârșise, fără știința sa ce e drept, nu putea fi lăsată de zei neispășită.

Și, pentru ca să se ajungă la această ispășire, zeii trimiseră asupra Boeoției o grozavă molimă. Piereau oamenii cu grămada, se prăpădeau animalele și se uscau semănăturile câmpurilor.

Spre a scăpa din acest mare flagel, regele trimite pe cumnatul său, pe Creon, cu care trăia în prietenie, și pe care îl avea ca pe cel mai apropiat sfetnic al său, să se ducă la oracolul din Delphi și să-i ceară ajutor zeului; în timpul acesta și până la sosirea lui Creon, poporul s-a strâns în temple și prin rugăciuni, prin cântece și prin jertfe, invocau pe zei pentru mântuirea lor.

O parte din popor, bătrâni, copii și tineri, conduși de preoți, vin la fortăreața Cadmea, având în mâinile lor ramuri de măslin și se așează pe treptele altarelor dinaintea palatului regal, cerând ajutor regelui.

– „De ce veniți, zise Oedip, înaintea mea cu aceste ramuri rugătoare. Tot orașul este plin de tămâie care arde și răsună de cântece și bocete. Vreți un ajutor în nenorocirea de acum? Vi-l voi da. Aș fi fără milă dacă n-aș fi mișcat de suferințele voastre.

– „Tu vezi, stăpâne, în câtă nenorocire nu se zbate cetatea noastră. Roadele pământului pier încă în muguri, turmele de

boi se prăpădesc la păşune iar ciuma ne pustieşte casele noastre şi umple Infernul de gemete şi vaiete. Şi am venit la tine, aceşti copii şi noi cu toţii, nu fiindcă pari a fi deopotrivă cu zeii, ci fiindcă în nenorocirile vieţii tu eşti pentru noi cel dintâi dintre oameni, tu care la venirea ta în cetatea aceasta a lui Cadmus,
ne-ai scăpat de un mare flagel, făcând să piară acel Sphinx îngrozitor. Şi am venit acum la pragul tău, pentru ca să te rugăm să găseşti vrun leac pentru noi, fie că te povăţuieşte vrun oracol, fie că-ţi dă sfatul vreun om, căci ştim bine că sfaturile înţelepte aduc după ele evenimente fericite. Hait, tu cel mai bun dintre oameni, pune din nou această cetate în strălucirea ei cea veche, căci ţara aceasta, aducându-şi aminte de serviciul ce i-ai făcut odinioară, te numeşte încă mântuitorul ei.

– Sărmani copii, răspunde Oedip, cunosc suferinţele voastre. Dar, oricât de mari ar fi durerile voastre, ele tot nu sunt ca ale mele. Căci, fiecare dintre voi sufere pentru sine, pe când eu sufăr şi pentru mine şi sufăr pentru întreaga cetate. Desigur, voi nu m-aţi deşteptat pe mine din somn, căci să ştiţi că eu am plâns destul şi mi-am muncit sufletul meu cu tot felul de griji şi singurul mijloc pe care l-am găsit în gândul meu l-am pus şi în lucrare. De aceea, am trimis la Pythia, la locaşurile lui Phoebus, pe Creon, cumnatul meu, ca să afle acolo un mijloc de scăpare. Şi sunt îngrijat de ce întârzie atâta. Când va fi sosit, aş fi un om de nimica dacă n-aş face îndată totul după porunca zeului".

De abia isprăvise vorba Oedip, când apare Creon cu capul încununat cu dafin şi, în mijlocul mulţimii, începe să grăiască: „Regele Apollo ne dă ordin să ştergem pata care a crescut în această ţară, să o stârpim, iar nu să o întreţinem ca să fie de neispăşit. Să gonim pe om afară din ţară sau să răzbunăm moartea prin moarte, căci acest ucigaş este pieirea cetăţii".

Oedip cercetează în urmă împrejurările în care s-a produs omorul şi află că Laius a fost omorât de nişte tâlhari, pe când se ducea la Delphi ca să consulte oracolul şi că toţi însoţitorii lui au fost omorâţi afară de unul care a scăpat.

Faptul că pe atunci țara era îngrozită de apariția Sphinxului, nu s-a mai făcut cercetări după omorâtorii regelui.

De altfel, scalvul care singur a scăpat n-a raportat adevărul, de rușine că atâția inși au fost omorâți de unul singur și că el a fugit de acolo ca un laș.

Și, fără să bănuiască că bătrânul omorât de el la Daulis ar fi fost același, pentru care acuma mânia zeilor pedepsește pe poporul său, cere să i se istorisească cum s-a petrecut omorul regelui.

„A fost găsit mort, spune Jocasta, în strâmtoarea unui drum ce ducea spre Delphi". Oedip devine din ce în ce mai atent și face noi întrebări. Un om în vârstă, având părul cărunt, având lângă el un crainic ca vizitiu, mergeau pe un car tras de cai negri... Se potrivea, dar totuși cum să crează că va fi fost regele acela pe care l-a omorât el.

Ca să descopere pe ucigaș, trimite după profetul Tiresias, un bătrân orb care ghicea prezentul și viitorul și care era în mare stimă înaintea poporului.

Adus de mână de un băiat, profetul se oprește în adunarea poporului înaintea regelui. Acesta îi adresează profetului următoarele cuvinte:

„O Tiresias, tu care pricepi toate și cele îngăduite și cele oprite și cele cerești și cele pământești, deși nu vezi, tu știi, totuși, de câtă nenorocire nu sufere această cetate. Noi nu am găsit pe altul decât pe tine ca mântuitor. Phoebus-Apollo, dacă nu cumva nu ți s-a spus aceasta, ne-a răspuns prin trimișii noștri că singurul mijloc de a scăpa de această ciumă este să omorâm pe ucigașii lui Laius sau să-i gonim în exil.

De aceea, te rog, nu ne refuza nici augurii nici divinațiunea ta. Scapă cetatea, și pe tine și pe mine; șterge acest flagel datorit omorului unui om ucigaș. Salvarea noastră atârnă de tine; nu este faptă mai strălucită pentru un om decât să-și pună știința și puterile sale în serviciul celorlalți oameni.

Tiresias, scuturându-se și respingând cu mâinile pe Oedip, îi zice: „Îngrozitoare este știința care aduce numai nenorocire celor care o posedă. Lasă-mă să mă întorc acasă. Nu dori dezlegarea acestei enigme".

Regele stăruiește acum mai mult, iar poporul, care se îngrămădise de jur împrejurul lor, se aruncă înaintea genunchilor profetului. Totuși bătrânul profet nu voia să mai vorbească nimic. Atunci se aprinde și mai mult mânia regelui și învinovățește pe Tiresias, ca complice al omorului.

„Dacă vreai să știi, zice acum bătrânul, ascultă ce-ți spun. Tu însuți ești grozăvia care pângărește această cetate. Tu însuți ești ucigașul regelui, tu ești acela care, ca o urgie a zeilor, trăiești într-o legătură nelegiuită."

Oedip, în orbirea sa, numește acum pe profet mincinos și înșelător obraznic, pus de alții ca să-i răpească tronul. El crede că Tiresias a născocit o profeție falsă, intrigat de Creon ca să-l gonească din Theba și să-i ia locul. „Bogăția, puterea, gloria unei vieți, strălucite prin știință și prin atâtea lucrări, deșteaptă numai invidia, își zice în sine Oedip, căci, iată, pentru această putere pe care cetatea mi-a dat-o în mâini fără să o fi cerut, acest Creon, prietenul meu credincios de altă dată, urzește în taină intrigi împotriva mea și se silește să mă răstoarne din domnie cu acest mincinos, cu acest ticălos, care nu se gândește decât la intrigi și care nu este orb decât în știința lui. Hait, spune-mi când te-ai dovedit a fi un ghicitor adevărat? De ce, când a fost aci Sphinxul cu vorbe obscure, n-ai găsit mijlocul să scapi pe concetățenii tăi? Trebuia ca să dezlege enigma cel dintâi venit, ori trebuia să o dezlegi tu cu știința ta? Tu n-ai făcut atunci nimic, iar eu, Oedip, care am sosit, neștiind nimic, am redus la tăcere acest Sphinx prin puterea inteligenții mele, fără ajutorul păsărilor augurale. Și pe acest om încerci să-l dai peste cap, pentru ca să te așezi aproape de tronul lui Creon! Dar, cred că n-are să-ți meargă bine nici ție nici aceluia care te-a pus să urzești aceste născociri".

La aceste vorbe nesocotite ale lui Oedip, bătrânul Tiresias răspunde:

– „Deși tu ești în stăpânirea puterii regale, am totuși dreptul să-ți răspund ca un egal. Eu am acest drept. Eu sunt liber și nu sunt clientul nimănui. Și, deoarece tu m-ai dojenit, fiindcă sunt orb, îți spun că tu nu vezi deloc, deși ai ochi, în ce nenorocire te-ai afundat, nici cu cine trăiești, nici unde

trăiești. Cunoști tu cine sunt părinții tăi? Tu nu știi că ești dușmanul alor tăi, ai acelora care sunt sub pământ și acelora care sunt pe pământ. Blestemele grozave ale mamei tale și ale tatălui tău se abat deodată asupra ta, și te vor goni într-o zi din această cetate. Acum vezi, dar atunci vei fi orb. Unde nu vei plânge? Ce parte a Cithaeronului nu va răsuna odată de tânguirile tale, când vei afla de căsătoria ta și în ce port fatal ai fost aruncat după o călătorie fericită pe mare? Tu nu vezi aceste nenorociri fără număr care te vor face egal cu tine și cu copiii tăi. Acum acoperă-mă de insulte, pe Creon și pe mine, căci nici un muritor nu va cădea mai mult ca tine în cele mai crude mizerii. – Voi pleca de aci, dar voi spune la toată lumea de ce am venit fără frică de fața ta; tu ești neputincios să mă pierzi.

Acest om pe care tu-l cauți, amenințându-l cu decretele tale pentru moartea lui Laius, este aci. Se spune că este străin dar se va afla îndată că este un theban indigen și el nu se va bucura de loc de aceasta. Din om cu vedere va deveni orb, din bogat sărac și va pleca într-o țară străină. Se va afla pe față că el este frate cu fiii săi, că este fiu și soț al aceleia din care s-a născut, că a împărtășit patul părintelui și că a omorât pe părintele său. Intră în locuința ta, gândește-te la aceste lucruri și dacă mă prinzi cu minciuna spune atunci că sunt un rău profet".

Apoi bătrânul profet plecă, fiind dus de mână de același băiat care îl adusese în fața regelui.

Sosind în urmă și Jocasta, această îl întrebă de ce este așa de necăjit și așa de violent.

Spunându-i că fratele ei Creon a urzit o infamie împotriva lui, învinovățindu-l că ar fi ucigașul lui Laius, și că și-a luat ca tovarăș, în această ticăloșie a lui, pe Tiresias.

Jocasta încearcă să-l mângâie spunându-i: „Ascultă-mă pe mine și află că știința proorociei nu poate să prevază întru nimica lucrurile omenești. Și, am să ți-o probez îndată: Odinioară, un oracol a prezis lui Laius, nu direct prin Phoebus, ci prin servitorii acestuia, că soarta sa ar fi să fie omorât de fiul său pe care l-ar avea cu mine. Și, cu toate acestea, a fost omorât de niște tâlhari la răscrucea unui drum.

Copilul, de abia născut, după trei zile, l-a încredințat, cu picioarele legate, unor străini să-l arunce pe un munte părăsit. Și astfel Apollo n-a făcut ca fiul nostru să fie omorâtorul tatălui său, nici ca Laius să pățească din partea fiului său aceea de ce se temea. Iată cum se împlinesc profețiile! N-ai, deci, nici o grijă."

Oedip – Vai, femeie, ce turburat îmi este sufletul și ce nelinștită îmi este inima, auzind toate acestea.

Jocasta – De ce ești neliniștit?

Oedip – Te-am auzit spunând că Laius a fost ucis la o răscruce de drumuri. În ce loc s-a întâmplat aceasta!

Jocasta – În Phocida, acolo unde se întâlnește drumul ce vine de la Delphi cu cel de la Daulis.

Oedip – De mult s-a întâmplat aceasta?

Jocasta – S-au anunțat aceste lucruri puțin înainte de a ajunge tu rege în această țară.

Oedip – O Jupiter, ce-ai voit să fac?

Jocasta – Ce gând te muncește, Oedip?

Oedip – Nu mă mai întreba mai mult. Dar spune-mi, cum era Laius, ce vârstă avea?

Jocasta – Era înalt de statură, capul puțin cărunt și fața semăna cu a ta.

Oedip – Nenorocitul de mine! Mi se pare că fără să știu, am aruncat asupra mea grozavele blesteme.

Jocasta – Ce spui? tremur, uitându-mă la tine, rege.

Oedip – Grozav mă tem că acest prooroc a văzut bine. Mă vei lămuri mai bine, dacă îmi vei spune încă un singur lucru.

Jocasta – Sunt înfiorată. Totuși îți voi spune, dacă voi ști ceea ce mă întrebi.

Oedip – Călătorea el cu puțini însoțitori sau avea cu sine mulți soldați cum obicinuesc regii.

Jocasta – Erau cinci inși și printre ei, un crainic. Laius era într-un car.

Oedip – Vai, vai. Acuma este toul clar. Dar cine v-a spus toate acestea, femeie?

Jocasta – Un servitor, care singur a scăpat sănătos și teafăr.

Oedip – Este acum acasă?

Jocasta – Nu, căci îndată ce s-a întors și te-a văzut în domnia regească, și Laius omorât, m-a rugat călduros, prinzându-mă de mână, să-l trimit la câmp să pască cirezile, pentru ca să rămână foarte departe de această cetate. Și l-am lăsat să plece, căci era demn de această favoare, cu toate că era sclav.

Oedip – E cu putință să-l chemăm repede aici?

Jocasta – Numaidecât. – Da, la ce vrei aceasta?

Oedip – Mă tem, femeie, că prea multe mi s-au spus. De aceea vreau să-l văd pe acel om.

Jocasta – Are să vie. Dar, până atuncea, aș vrea să știu ce-ți turbură atâta inima?

Oedip povestește Jocastei că, fiind crescut în Corinth de regele Polyb și Meropa, a auzit odată spunându-se că el nu ar fi adevăratul lor fiu, că apoi, consultând oracolul de la Delphi, i
s-a răspuns că el are să fie omorâtorul părintelui său și bărbatul mamei sale, că a fugit din Corinth ca să scape de acest oracol și că, întreptându-se spre Theba, a întâlnit și, în urma unei certe, a omorât un bătrân în împrejurări foarte asemenea acelora pe care le-a amintit Jocasta. Dacă acest bătrân ar fi Laius? – Din acest moment e cuprins de dorința nebiruită de a ști totul.

În timpul acesta sosește un delegat trimis din Corinth. El vestește moartea lui Polyb care s-a stins de bătrânețe. Oedip se bucură și blastemă oracolele zeilor. Dar Meropa încă trăiește și îi s-a prezis lui Oedip că are să se căsătorească cu mama sa; astfel, cu toate rugăciunile delegatului, el refuză să meargă la Corinth să ia moștenirea tatălui său. Atunci, spre a-l decide să plece, delegatul îi spune că el nu e fiul lui Polyb și nici al Meropei; căci chiar el este care l-a primit la munte de la un cioban de ai lui Laius; este poate acela după care a trimis să-l caute. Jocasta a înțeles totul și voia ca aceasta să rămână necunoscut lui Oedip. Dar Oedip vrea să știe, ori ce s-ar întâmpla; el trebuie să afle misterul. Și o fatalitate îl duce la prăpastie.

Sosește și ciobanul. Oedip îl întreabă înaintea mesageru-

lui din Corinth pe care îl recunoaște. El vrea să tacă și să păstreze secretul. Oedip însă îl amenință; atunci vorbește și-i spune teribilul adevăr:

Oedip – De unde aveai copilul? Era al tău sau al altuia.

Servitorul – Nu era al meu, nu; îl primisem.

Oedip – De la cine? din ce familie?

Servitorul – Pe zei din ceruri, stăpâne, nu mă întreba mai mult.

Oedip – Ești mort, dacă mă faci să te întreb încă odată.

Servitorul – Vai, acesta este cel mai îngrozitor lucru de spus.

Oedip – Și pentru mine de auzit; cu toate acestea, trebuie să-l auz.

Servitorul – Se spunea că este fiul regelui; dar soția ta care este în palat, ți-ar putea spune mai lămurit cum a fost.

Oedip – Ea ți-a dat copilul?

Servitorul – Ea mi l-a dat, rege.

Oedip – - Și, ce vrea ea ca să faci cu el?

Servitorul – Să fac să piară.

Oedip – Ea care l-a născut; nenorocita.

Servitorul – Se temea de oracole grozave.

Oedip – Care?

Servitorul – Se prezisese că va omorî pe părinții săi.

Oedip – De ce l-ai dat tu acestui bătrân?

Servitorul – Am avut milă de el, stăpâne, și mă gândeam că-l va duce într-o altă țară, de unde el venise. Dar nu l-a scăpat decât pentru cele mai grozave nenorociri. Căci, dacă ești tu acela, despre care el vorbește, să știi că soarta ta este îngrozitoare.

Oedip – Vai vai, totul este acum lămurit. O lumină! acum te văz pentru ultima oară; eu care m-am născut din aceia din care n-ar fi trebuit să mă nasc, care m-am făcut bărbatul aceleia care nu trebuia să-mi fie niciodată soție, care am omorât un om, pe care nu trebuia să-l omor!

Pe când poporul se găsea strâns înaintea palatului, iese un servitor din casă și spune ce s-a petrecut înlăuntru. Jocasta, îndată ce a intrat în camera ei, și-a smuls cu amândouă mâinile părul din cap, a invocat sufletul lui Laius

și, în urmă, s-a spânzurat. Oedip la auzul acestora, cu sabia în mână, se repede înlăuntru, găsește corpul Jocastei neînsuflețit și, cu agrafa de aur pe care o smulge de pe haina ei, își străpunge ochii de mai multe ori, umplându-și de sânge obrazul și hainele.

Poporul asculta încă cu groază povestea servitorului, când iese din palat regele cu ambii ochi scoși și cu fața plină de sânge. Un strigăt de groază iese din pieptul tuturora și întreg poporul plânge nenorocirea cumplită a iubitului său rege.

Acesta se ruga ca pe el, cel mai nefericit dintre oameni, să-l gonească în sălbăticie, unde să nu-l mai vază nimenea, să-l omoare, să-l arunce în apa mării.

Într-aceea, s-a anunțat sosirea lui Creon care nu numai că nu s-a răzbunat împotriva cumnatului său bănuitor, dar l-a condus de mână în casă, rămânând ca să întrebe oracolul ce are să facă cu el pe viitor.

Thebanii însă, hotărăsc să gonească pe nefericitul lor rege, fiindcă prezența lui în țară le-ar putea aduce numai nenorociri.

Oedip și Sfinxul,
cupă antică, Roma, Vatican.

3. Moartea lui Oedip

Fiii lui Oedip, Eteocle și Polynice, ar fi putut să împiedice exilul nenorocitului lor tată; însă ei se gândeau, cum să ajungă mai repede la domnie.

De aceea, lăsară pe tatăl lor să plece din Theba. Și amândoi frații se înțeleg ca fiecare să domnească câte un an, pe rând, în locul tatălui lor.

Acesta este îmbrățișat numai de cele două fete ale sale, Antigona și Ismena.

Și el, astfel, pleacă ca cerșetor din țară în țară, din cetate în cetate.

Antigona, cea mai mare din ele, i-a servit drept călăuză peste tot locul în rătăcirile lui, prin păduri pustii, prin arșița soarelui, ca și prin ploaie, îmbrăcați amândoi în haine zdrențuroase de cerșetori.

Ismena însă, rămâne la Theba, pentru ca să ușureze întoarcerea tatălui lor, în caz că i s-ar fi dat voie să vie din nou în patrie.

După lungi rătăciri, Oedip, condus de fiica sa Antigona, ajunge în cele din urmă, în Attica în apropiere de Athena și se oprește lângă Colonos, într-o dumbravă consacrată zeițelor Erinyi.

Obosit de drum, nenorocitul bătrân se așează pe o piatră să se odihnească, când iată un străin care îl întâmpină și-l împiedică pe orbul Oedip de a ședea acolo, fiind locul consacrat unor zeități.

„Cum se numește locul, zise Oedip, și căror zeități este el închinat.

„Aci locuiesc numai zeități îngrozitoare, fiicele pământului și ale întunericului, Eumenidele; Binevoitoarele le numește poporul".

„Ele vor fi binevoitoare și pentru mine; și eu nu voi mai pleca din acest loc, căci așa îmi este scris de soarte".

Aci vin apoi Coloniții ca să-l gonească, căci, auzind că este Oedip, se temeau să nu le aducă prezența lui vro nenorocire.

În cele din urmă Oedip izbutește să rămână pe loc, până ce avea să sosească regele Tezeu din Athena.

Sosind Tezeu, acesta conduce în țara sa pe Oedip, fiindcă un oracol prezisese că cine va avea cadavrul lui Oedip va avea o armă sigură împotriva dușmanilor. Și atunci Coloniții cântă meritele patriei lor, care era în același timp și patria poetului Sophocle[1].

Iată acest elogiu făcut de marele poet de la Colonos:

Oedip, neștiind unde se găsește, locuitorii din Colonos îi spun:

Te afli-n țara cea mai mândră
Bogată-n cai și cu renume,
Colona mult strălucitoare
Cum alta nu-i la fel pe lume.
Aici mai mult ca ori și unde
Prin văi se-aud privighetori;
Răsună iedera roșcată,
De cântul lor adeseori.
Se-adună-n crângul cel stufos
În crângul sfânt și neumblat,
Ferit de soare, de furtuni,
Cu pomii plini de rod bogat.
Aici Dionysos cel bacchic
Lăcașul sacru și-a ales
Cu-a lui zeițe crescătoare
Aleargă-n joc nebun ades.

1. Sophocle, *Oedip la Colona*, trad[ucere] de Mih. Iorgulescu.

Aici narcisul înflorește
Sub roua cerului din zori,
Cunună veche și divină,
Cu mândrele-i ciorchini de flori.
Șofranul crește ca de aur
Și apa râului Cefis
Aleargă, neadormită, într-una,
Rodind al țării sân deschis;
Și scumpă este țara noastră
Și celor nouă Muze-n cor
Și Venerei cu frâu de aur.

Aici mai crește înfloritor
Înalt, un arbor cum nu știu
Să fi crescut la fel sub soare
În țara Asiei vrodată
Și-n țara lui Pelops cea mare.
Și singur îl crescu pământul
Căci nu-l sădi vrodată omul.
Și spaima lăncilor dușmane[1]
Cu frunze verzi crescut-a pomul.
Pe-ai noștri fii să-i creștem mari,
Măslinul mult nea ajutat;
Să-l smulgă din pământ, zadarnic
Bătrân și tânăr s-a încercat.
Spre arbore Morios Zevs[2]
Îndreaptă ochii săi divini,
Și Athena cea cu ochi albaștri
Veghează scumpii săi măslini.

De-un dar măreț voiesc a-ți spune
Ce-l dobândi orașul meu,
De fala țării întregi, de darul
Ce ni-l făcu un mare zeu,
Căci ne-nvață să creștem caii
Și să plutim în larg de mări;
Atunci prin darul său, străine,
Crescut-a faim-acestei țări

1. Măslinul ars de Xerxe.
2. Zevs Morios, protectorul măslinilor.

Căci tu, copile al lui Cronos,
O, prea puternice Neptun,
Mi-ai dat să țin în mână frâul,
Prin el toți caii să-i supun;
Și barca cea cu vâsle bune,
Aleargă peste mări în zbor,
Precum aleargă Nereida
Pe valuri, iute la picior.

Când s-a apropiat ceasul din urmă, Oedip îi încredințează lui Tezeu pe cele două fiice ale sale, iar el, însoțit numai de acesta, și-a ales locul în care avea să moară. De ce fel de moarte a murit, nimenea altul nu știe afară de Tezeu.

Mormântul său însă, a rămas pentru toate timpurile ca un loc sacru pentru poporul grecesc, iar viața lui ca o pildă a nestatorniciei fericirii din lumea aceasta: odinioară rege apoi cerșetor, ce soartă mai schimbăcioasă putea să fie în viața omenească?

Oedip și Iocasta.
Ilustrație la Tragediile lui Seneca, ms. medieval,
Biblioteca Marciană, Veneția.

4. Războiul celor șapte împotriva Thebei

După ce Oedip și-a scos ochii și a plecat în lume, ca cerșetor, fiind dus de mână de fiica sa Antigona, a luat conducerea statului theban Creon, fratele Iocastei, căci cei doi fii ai regelui, Eteocle și Polynice erau nevrâstnici.

Când, însă, se făcură aceștia mari, fiind gemeni, încep să se certe care din ei să ia domnia asupra regatului din Theba.

După mijlocirea unchiului lor Creon, se învoiesc ca fiecare să ocupe tronul părintesc cu schimbul, câte un an de zile.

Cei dintâi doi ani au mers bine. Când, însă, Eteocle vine pentru a doua oară la domnie, nu mai voiește să lase locul fratelui său, ci caută să rămâie singur rege.

Văzându-se astfel Polynice înlăturat, părăsește cu rușine cetatea și retras se duce la Argos, unde domnea pe vremea aceasta regele Adrastus.

Acesta îl primește prietenește și în urma unei sentințe a oracolului din Delphi, îi dă chiar pe fiica sa Argia în căsătorie, hotărându-se totodată să-l ajute să-și ocupe din nou tronul părintesc. Astfel, se pregătește expediționea împotriva Thebei.

La această expedițione războinică iau parte, pe lângă Adrast și Polynice, cei mai de seamă eroi de pe acea vreme, din Argos și din alte părți ale Greciei, ca Amphiaraus,

Capaneus, Hippomedon, vestitul Tydeu, tatăl lui Diomed, din Aetolia, și Parthenopeus din Arcadia. Acești cinci eroi, împreună cu Adrast și Polynice, sunt numiți de obiceiu „Cei șapte înaintea Thebei".

Dintre toți aceștia, cel mai viteaz era Amphiaraus, care, prin înțelepciunea sa și prin darul său de a prezice viitorul, era cunoscut în toată Grecia.

Amphiaraus prevăzuse sfârșitul nenorocit al războiului și a sfătuit pe Adrast și pe ceilalți eroi să renunțe la hotărârea lor de a face acest război.

Polynice însă, a găsit un mijloc ca să-l determine și pe el, nu numai să înceteze cu prevestirile lui, dar chiar să-l facă să ia parte la lupte.

În tinerețea lor au purtat războaie între ei și Adrast cu Amphiaraus; după ce însă s-au împăcat, Adrast a dat lui Amphiaraus pe sora sa Eriphyle în căsătorie și împreună au hotărât că dacă s-ar mai ivi vreodată între ei vreo neînțelegere, ea să fie arbitru și Adrast și Amphiaraus să i se supună sentinței ei.

Polynices și Eriphyla.
Seemann, *Myth. der Gr. u Röm.*

Minerva văzută de Tiresias.
După o statuie de Gatteaux.

Acum s-a ivit neînțelegerea. Amphiaraus ca profet ce era a prevăzut sfârșitul nenorocit al războiului, peirea sa și a oștirilor lor, și, de aceea, s-a împotrivit să pornească spre Theba.

Eriphyla, însă, ca arbitru, hotărî că trebuie să ia parte și el și iată de ce aduse ea această sentință. Polynice avea ca moștenire de la mama sa Jocasta o salbă de aur foarte frumos lucrată; se spunea că ar fi fost făcută în atelierele zeului Vulcan din Olymp și că acesta ar fi dat-o Harmoniei, fiica lui Marte și a Venerii, la căsătoria ei cu Cadmus. Această salbă, rămasă ca moștenire în familia lui Cadmus, o oferă acum Polynice Eriphylei, soția lui Amphiaraus, cu condiția ca să facă pe bărbat să renunțe la prezicerile sale și să ia parte la război; căci, când și-a văzut la gât salba, n-a putut rezista și a silit pe bărbatul ei să meargă împotriva Thebei.

După ce eroii și-au strâns fiecare câte o ceată de războinici, pornesc împreună, toți fiind veseli și voioși, afară de Amphiaraus, care presimțea dezastrul.

Ei fac mai întâi câte un sacrificiu pentru zeii nemuritori și apoi pornesc la drum; se opresc însă, în Dumbrava de la Nemeea, în nordul Argolidei, unde o împrejurare îi face să zăbovească mai multă vreme și unde aveau să facă dovada că ei nu țineau prea mult la războiul theban.

În această regiune, plină de păduri seculare, se stabilise

un frate al regelui Admet din Thesalia, cu numele de Lycurg. Acestuia i se născuse de curând un fiu, numit Opheltes, pe care îl dăduse în seama sclavei sale, Hypsipyla. Aceasta era faimoasa regină a Lemneenelor care a primit în gazdă pe Argonauți și care, în urma unor întâmplări nenorocite, ajungând sclavă, a fost vândută regelui Lycurg.

Hypsipyla plecase de acasă cu copilul și se găsea cu el în pădure, când vede că se apropie Adrast împreună cu tovarășii săi. Era mijlocul zilei și un zăduf mare.

Adrast fusese trimis să caute apă ca să se răcorească și să-și potolească setea. Când zărește pe femeie, care era de o frumusețe rară, având o ținută de regină, șezând la umbra unui copac cu copilașul la piept, crezu că e o nimfă din pădure. Adrast se aruncă în genunchi la picioarele ei, și o roagă să-l scape pe el și pe ai săi de cumplita sete.

„Ceea ce-mi cereți, spuse femeia cu ochii în pământ, vă voi da bucuros. Eu nu sunt o zeiță cum credeți. Dacă găsiți la mine ceva supraomenesc, găsiți o supra-măsură de suferințe. Eu sunt Hypsipyla, odinioară regina slăvită a Lemneenelor, iar acum o sărmană sclavă a regelui Lycurg. Copilul este Opheltes, fiul stăpânului meu".

Și spunând aceste cuvinte, se scoală repede ca să arate călătorilor izvorul de apă, iar pe copil îl pune cu grije în iarbă.

În lipsa ei, vine un șarpe care mușcă copilul și când ea s-a întors, acesta era mort.

Plină de spaimă și groază pentru mânia părinților, nenorocita femeie se aruncă la picioarele eroilor, rugându-i să o scape. Aceștia se duc la rege, îi istorisesc întâmplarea și, drept mângâiere, îi făgăduiesc că-i vor face copilului jocuri mortuare ca celor mai mari eroi. Și atunci s-a căutat un loc în pădurea de la Nemeea, s-a fixat premii, s-a hotărât distanțele și au început luptele de întrecere.

Adrast câștigă premiul în călărie, Eteocle în fugă, Tydeu în luptă cu pumnul, Amphiaraus în alergarea cu caii și în aruncarea discului, Laodocus în aruncarea lăncii, Polynice în trântă și Parthenopeus în aruncarea cu arcul.

Ca și jocurile Olympice, instituite de Hercule, jocurile

acestea de la Nemeea s-au prefăcut cu timpul în jocuri naționale, la care se adunau grecii din toate părțile și care durară veacuri întregi. Se țineau tot la doi ani, în al doilea și al patrulea an al Olympiadei, odată primăvara și odată toamna. Ele completau cele patru jocuri naționale grecești, olympice, istmice și pythice.

În timpul acesta, moare Oedip, iar Antigona se întoarce acasă la Theba și încearcă să împace pe Eteocle cu Polynice și cu unchiul lor Creon.

Toate încercările surorii însă rămân zadarnice. De aceea, eroii sosesc lângă Theba, și-și așează tabăra pe muntele Cithaeron și de aci, fiecare erou cu ceata sa de ostași asediază câte una din cele șapte porți ale Thebei.

Eteocle însă n-avea nici o teamă. Pe de o parte, în cetate erau destui eroi încercați, iar, pe de altă parte, zidurile erau așa de bine întărite că nu puteau fi cucerite cu mijloacele de luptă de pe atunci.

Dar, deși Eteocle n-avea nici o grijă, totuși trimite să fie chemat la palatul regal vestitul profet theban Tiresias.

Acest Tiresias era fiul nimfei Chariclo și deoarece văzuse odată pe zeița Minerva dezbrăcată, a fost orbit pentru totdeauna; în schimb însă zeița, i-a ascuțit așa de mult simțul auzului că pricepea glasul tuturor păsărilor, după care putea să ghicească viitorul.

Tiresias fiind întrebat de Eteocle asupra sfârșitului războiului, i-a răspuns: „Cetatea va fi mântuită dacă se va jertfi de bună voie zeului Marte fiul regelui Manoeceus". Tânărul îndată ce auzi această vorbă, plecă pe poarta cetății și intră în mijlocul dușmanilor, unde este curând omorât.

Din acest moment eroii asediatori suferă din zi în zi tot mai multe pierderi, iar Thebanii, de câte ori năvăleau din oraș asupra lor, se întorceau învingători. După multe și mari pierderi, s-a făcut propunerea din partea lui Eteocle ca cei doi frați să se bată în duel și să cruțe sângele atâtor soldați, iar învingătorul să poruncească peste cetate. Propunerea e primită de toți; se încheie un armistițiu și comandanții fac jurământ că nu vor trage armele.

După ce s-au făcut jertfe pentru zei și după ce amândoi

frații s-au înarmat, ies înaintea armatelor și se iau la luptă. Eteocle invoacă în rugăciunile sale pe Minerva, Polynice pe Juno. Lupta sălbatică ce se dă între frați se termină cu moartea amândurora.

Dar, deabia s-a sfârșit duelul, când eroii din Argos atacă cu furie, din nou, cetatea; Thebanii însă se luptară cu atâta vitejie, că au omorât pe toți generalii dușmanilor, afară de eroul Adrast, care scapă numai mulțumită unui cal sprinten.

Moartea lui Eteocle și Polynice.
După Roscher, *Lexicon de gr. u. röm. Myth.*

5. Antigona

După moartea în duel a lui Eteocle și a lui Polynice, ajunge rege în Theba, Creon, fratele Jocastei.

În ura sa împotriva Argivilor, noul rege merge așa de departe, că n-a lăsat trupurile dușmanilor morți înaintea porților cetății să fie arse și îngropate, ci a dat ordin să rămână sub cerul liber ca hrană pentru fiare și pentru păsări.

Nu numai atât; dar, în vreme ce cadavrul lui Eteocle a fost înmormântat cu toate onorurile, cel al lui Polynice, fiindcă s-a unit cu dușmanii patriei sale, regele a dat ordine severe să nu fie îngropat, iar cine-i va călca porunca să fie omorât cu pietre.

Acest ordin al regelui Creon, era o călcare în picioare a moravurilor și obiceiurilor grecești din acea vreme. Teama de cei morți și datoria sfântă de a-i înmormânta era observată chiar și în timp de război. Înmormântarea cu toată pompa a celor căzuți în război era ținută cu sfințenie și faptele lor erau preamărie de cei mai mari oratori ai grecilor.

Față de această poruncă nemiloasă și lipsită de orice pietate, s-a revoltat sufletul mândru și cinstit al Antigonei. „Regele n-are dreptul, își zicea ea, să smulgă de la înmormântare pe nimenea; el nu poate să răpească zeilor din Infern pe cei morți. Legile zeilor care nu pot fi călcate și care ne obligă la datoria sfântă a înmormântărei sunt eterne și nici o putere din lumea aceasta nu trebuie să le nesocotească".

Antigona făgăduise fratelui ei că nu-i va lăsa trupul neînmormântat și, fără să țină seamă de ordinul regal, ea e hotărâtă să-și îndeplinească datoria de soră, chiar dacă ar trebui să moară și ea.

Ismena, sora ei, o fată de o fire mai blândă și mai fricoasă, nu-i aprobă hotărârea, arătându-i că prea multe nenorociri s-au abătut asupra familiei lor și că n-ar fi bine să le mai mărească numărul.

Antigona, însă, care era dârză și de un curaj neclintit, nu vrea să știe de îndemnurile surorii sale și, înarmându-se, se duce să-și îndeplinească față de un frate o datorie sfântă. Și atunci între cele două surori se produce următorul dialog[1]:

Ismena: Ascultă, surioară dragă, tu știi ce soartă blestemată,
Ce crud destin ne apasă neamul. Gândește-te că al nostru tată
Aflând cum însăși pe a lui mamă făcuse soață și regină
Și-a stins cu propria sa mână pe veci a ochilor lumină
Și că a murit, străin și singur, de-ntreg poporul blestemat;
Mai știi apoi că și regina al vieții fir și l-a curmat,
Iar azi aflarăm că și frații ni s-au răpus ei de ei.
Din toți doar tu și eu rămas-am... Și noi, ce ne-am născut femei,
Cum vom putea, vai! Antigona, noi pe bărbați să-i biruim?
Nu știi? Când poruncesc bărbații silite suntem să primim
Și să-ndurăm și chinu acesta și altele și mai grele... Dar
Gândește-te că fără sprijin – cum suntem – ne-am jertfi-n zadar;
Mai cugetă că fapta asta în grea primejdie ne aruncă,
Nesocotind prin ea semeața și aspra regelui poruncă.
Mă voi ruga de morți să-mi ierte că nu te-ajut, iar tu socoate
Că-i nebunie încercarea de-a vrea să faci ce nu se poate.
O! cântărește-ți bine gândul!...

Antigona: Eu nu mai stăruiesc; și chiar
Acum de ți-ai întoarce vorba și-ai vrea să vii, ar fi-n zadar,
Nu te-aș primi; cât despre mine, așa de firavă cum sunt,
Eu singură lui Polunice, eu singură-i voi da mormânt.
Nu-mi pare rău să știu că pentru o faptă sfântă m-am jertfit,
Murind să fiu cu el alături, iubită lângă cel iubit.
Mai lungă îmi va fi viața decât cu vii, cu cei morți.

1. Sophocle, *Antigona*, trad. de Ana Codreanu și Const. Niculescu-Novaci.

Acolo-i vecinicia. – Tu încearcă, păzind ale poruncii porţi
Să înfrângi eterna, sfânta lege ce ne-au dat zeii...

Antigona, deși știa că regele pusese păzitori care să păzească cadavrul lui Polynice, totuși ea, la lumina lunii, se furișază de acasă, iese pe poarta orașului, păcălește pe paznicii adormiți și, după o lungă cercetare, găsește trupul lui Polynice, îl târăște la o mare distanță, prin nisip, până la fluviul din apropiere, unde, după ce-l spală, îl unge cu mirodenii și-l acopere cu mâinile sale cu pământ. Lucrarea aceasta n-a putut
s-o isprăvească singură până în zorii zilei următoare.

După ce se deșteptară străjerii și văd că lipsește cadavrul lui Polynice, se duc să vestească aceasta regelui. Creon, furios de mânie, îi amenință că, de nu găsesc cadavrul și pe făptuitori, vor fi omorâți ei înșiși în cele mai îngrozitoare chinuri. Luându-se după urmele din nisip, păzitorii descoperă pe nefericita Antigona, care tocmai voia să acopere cu pământ stârvul fratelui ei; o târăsc înaintea regelui, care, furios că i-a călcat în picioare ordinul, întâiul ordin domnesc al său, și, neputând să nu-și țină cuvântul de a o pedepsi cu moartea, o întreabă:

Creon: Iar tu în faţa judecăţii, răspunde drept, neînconjurat,
Să-mi spui, știai că eu oprisem să faci aceea ce-ai făcut?
Antigona: Când toţi îţi cunoșteau porunca, mai poţi să-ntrebi dacă am știut?
Creon: Și-ai cutezat să-mi calci porunca? să înfrângi regescul meu cuvânt?
Antigona: Nici Zevs și nici dreptatea sfântă a zeilor de supt pământ
Nu-mi poruncesc aceasta mie. Eu mă supun doar legii lor,
Căci ei ne-au dat legi tari și drepte. Cum? tu, un simplu muritor
Să sfarmi nescrisa lege dreaptă a zeilor? Ea nu-i de ieri
Și nici de azi, ci e deapururi și-s vecinice ale ei puteri.
Nu știe nimeni dintre oameni, când ni s-a dat această lege...
O, nu de oameni mi-a fost teamă! Și cum m-aș fi temut eu, rege,
Că legea zeilor plinind-o din cer pedeapsă vom primi?
Știam de mult, și totdeauna – cum să nu știu – că voi muri.
Chiar dacă nu-ţi călcam porunca; și, dacă vine să mă cheme

Mai grabnic moartea, e un bine; căci, pentru cine în vieață geme
Ca mine, chinuit de soartă, e doar o dulce dezrobire
Chemarea morții! Au spori-va amara mea nenorocire
Prin soarta grea ce mă așteaptă? De-ar fi rămas neînmormântat
Iubitu-mi frate, da! aceasta m-ar fi durat nemângâiat!
Iar de socoți acum că fapta-mi e nebunie, drept îți spun,
Doar un nebun mai poate crede c-aceasta-i faptă de nebun!

Pe când discuția între Creon și Antigona era mai aprinsă, sosește din palat plângând și Ismena. Regele o învinovățește și pe ea, spunându-i.

Creon: Și tu ca înveninatul șarpe în casa mea te-ai strecurat
Sugându-mi sângele pe-ascunsul. Eu nu știam și te-am lăsat;
Eu nu știam că două furii hrănesc la sânu-mi, șerpi în fașe,
Vrăjmașe țării fiecare și mie, tronului vrăjmașe.
Mărturisește adevărul și spune dacă ai fost și tu
Să-ngropi pe mort, sau fără vină te știi... Ai fost ori juri că nu?

Suflet slab de femeie, lipsită de orice energie, Ismena iubește și ea adânc pe fratele ei Polynice, îl iubește, însă, cu vorba, nu cu fapta. Între cele două surori începe în fața lui Creon un dialog care ne arată deosebirea în firea celor două femei:

Ismena: Am fost! iar dacă se învoiește și ea să spun, sunt vinovată
Și-mi cer pedeapsa deopotrivă...
Antigona: Dar n-ar fi drept să se abată
Și asupra ta în zadar pedeapsa, căci tu n-ai vrut mărturisesc
Să fii la fapta mea părtașe
Ismena: O, nu mă tem, nu șovăiesc
În suferință și primejdii cu tine alăturea să fiu...
Antigona: Tu, Hades, știi a cui e fapta și zeii toți din cer o știu!
Prietenia numa-n vorbe eu o urăsc
Ismena: O! cum aș vrea
Să mor alăturea cu tine, cinstind pe mort prin moartea mea!
Antigona: Vreai să te-mpodobești cu o cinste de care te-ai ferit întâi?
Ea mi se cade numai mie; doar eu să mor, tu să rămâi.
Pieirea me-ai de ajuns, de aceea, nu vei muri cu mine alături,
Părtașă nu poți fi la cinstea pe care întâi ai vrut s-o înlături.

Ismena se roagă de Creon pentru sor-sa și, în cele din urmă, îi amintește că fiul său Haemon este de multă vreme logodnicul Antigonei. Regele orbit de patimă nu renunță la pedeapsa Antigonei. El nu renunță nici chiar când este rugat de fiul său Haemon care până atunci s-a arătat ca un băiat ascultător. După câteva vorbe violente, Haemon pleacă, spunând că moartea Antigonei va aduce după sine încă o moarte.

Antigona are să fie închisă de vie în mormântul Labdacizilor. În drum spre groapă simțurile ei de femeie revin și atunci scoate strigăte deznădeăjduite:

O, frate drag, răpus de mâni de frate,
Murind cu tine în mormânt mă iei
Și către voi cei adormiți de-a-pururi
Se îndreaptă fără vreme pașii mei!

Fără să fi fost mireasă
Plec pe cel din urmă drum
Nimeni, nimeni nu mă plânge
Singură-s acum.

Soarele cu ochi de pară
De-astăzi nu-l voiu mai vedea
Nimeni, nimeni nu-i să plângă
Trista soarta mea!

Pe când Antigona era dusă în locașul ei de veci, sosește, dus de mână de un copil, profetul Tiresias, orb din tinerețea sa.

Cu vorbe stăruitoare, îl povățuește pe rege să-și retragă pedeapsa, fiindcă un oracol i-a prevestit mari nenorociri. Nici acum nu s-a înmuiat inima însălbăticită a lui Creon care crede că Tiresias a fost pus de prietenii Antigonei ca să intervie. Atunci îl vestește profetul, spunându-i că un vlăstar din familia sa va trebui să ispășească moartea celei îngropate de veci și că în curând jalea va cuprinde familia regală.

De abia acum a revenit Creon. A spus să se ridice un rug pe care avea să arză ultimele rămășițe ale lui Polynice,

iar când a plecat spre mormântul unde a fost închisă de vie Antigona, a întâlnit în drum pe crainici și pe servitori care îi anunțară că Antigona s-a spânzurat de un laț ce și-l făcuse din rochia ei, iar Haemon, plângând moartea logodnicei sale, s-a aruncat în vârful sabiei care i-a străpuns pieptul, și a căzut astfel peste cadavrul Antigonei. Creon nu putuse să împiedice moartea fiului său.

Sfâșiat de durere și ieșit din fire, Creon ridică în brațe trupul neînsuflețit al fiului său și cu el pornește spre palat. Aici îl așteaptă o nouă nenorocire, căci soția sa Eurydice, aflând despre pierderea fiului ei, a unicului ei fiu, blestemând pe acela care i-a pustiit casa, și-a curmat și ea zilele. Iar Creon, nemaiputând suferi atâtea nenorociri, începe să strige:

Mă înăbușe groaza! Să vie
Curând cineva cu o spadă
Ca fulgeru –asupra-mi să cadă
Și pieptul cu ea să-mi sfâșie!
O, nenorocita mea viață...
Voința Ursitei haine
De-o mare durere mă ține
Legat cu cătușe de gheață

Adevărat că nici un bine nu-i mai presus de cuminție...
De ai o minte chibzuită, ai cea mai mare bogăție.
Pe zei să nu-i înfrunți! Mândria-ți aduce pururea pieirea
Și înveți, târziu, a fi cuminte, când te-a lovit nenorocirea.

Zece ani mai târziu, urmașii eroilor care au murit în fața Thebei, au pornit, spre a răzbuna pe părinții lor, un nou război, numit Războiul *Epigonilor*, adică al urmașilor.

Cetatea a fost prădată și Epigonii au luat un mare număr de prizonieri. Între aceștia a fost și bătrânul Tiresias care, deși orb, se zice că a trăit șapte generațiuni de oameni și care prezisese Jocastei și lui Oedip toate nenorocirile ce aveau să-i lovească pe ei și pe urmașii lor.

VII. LEGENDELE CICLULUI TROIAN

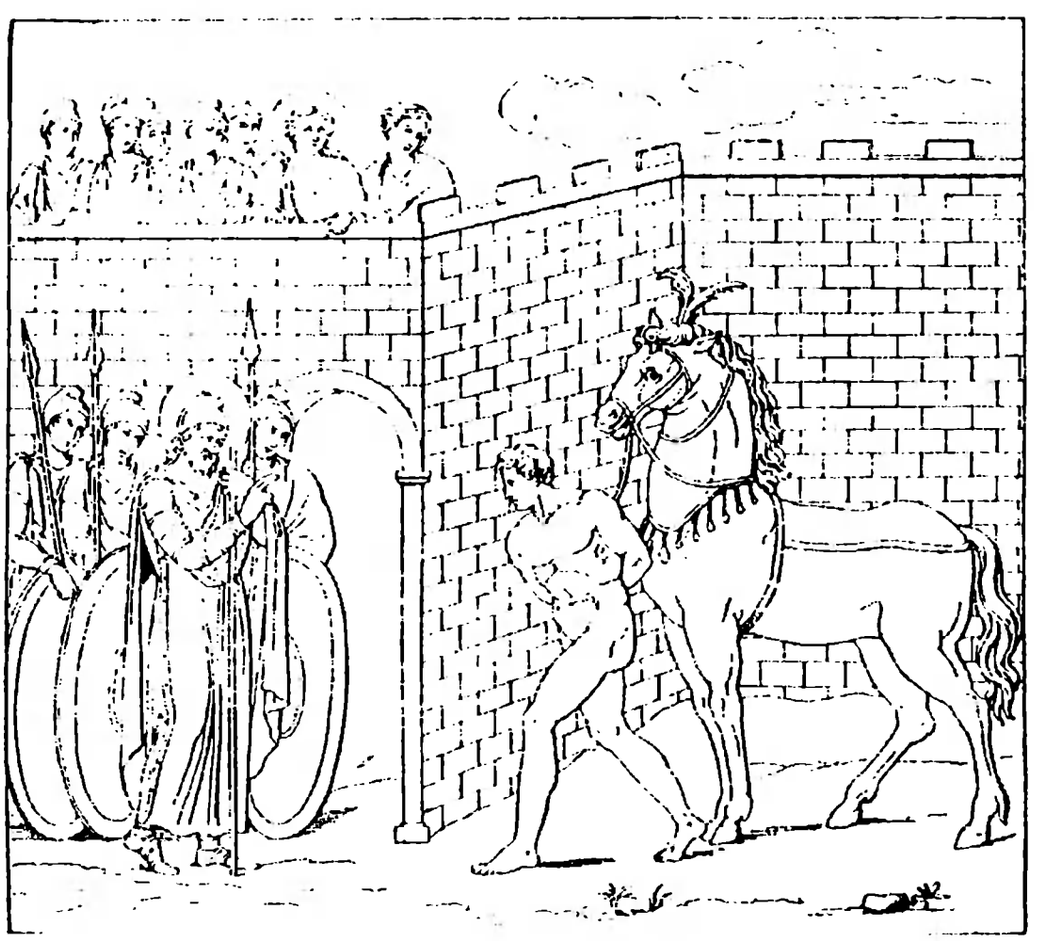

Calul troian.
După o pictură a *Eneidei* lui Virgiliu din Vatican.

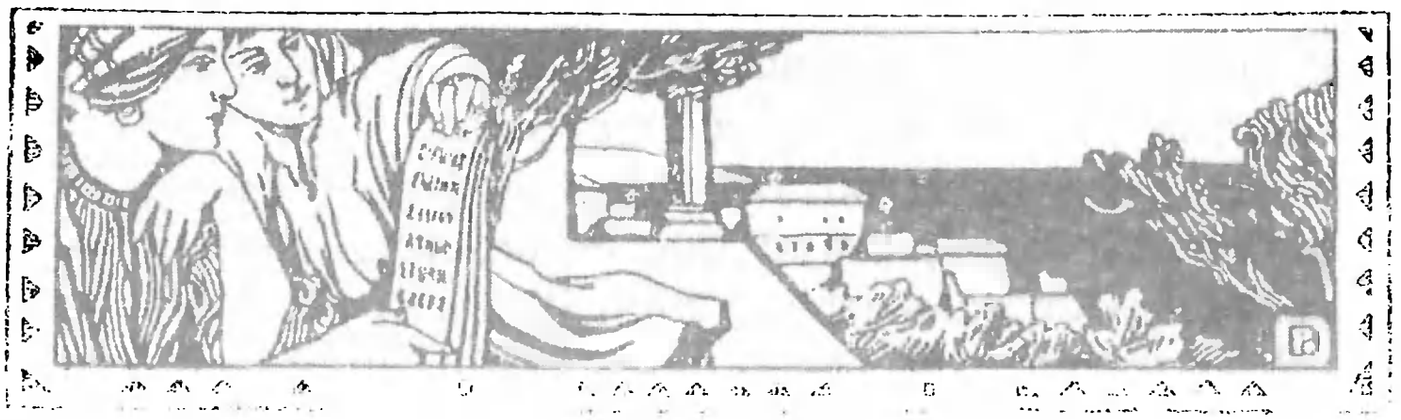

1. Războiul Troiei

Nereida Thetis era cea mai frumoasă și cea mai drăgălașă dintre toate zeițele mărilor. Jupiter și Neptun s-au aprins de iubire pentru ea și amândoi o petiră. Dar, aflând că un oracol a prevestit că fiul pe care îl va naște Thetis, avea să fie mai puternic și mai strălucit decât tatăl său, amândoi petitorii se retraseră și împreună se hotărâră ca ea să ia în căsătorie pe Peleu, un rege din Thessalia, urmaș al lui Aeac.

Thetis care fusese iubită și petită de niște zei atât de mari, s-a simțit înjosită să ajungă acum soția unui simplu muritor și declară că nu primește, de bună voie, să se mărite după Peleu.

De aceea, ca zeiță a valurilor totdeauna agitate ale mării, fiindcă avea și ea darul de a se putea preface în tot felul de animale sălbatice, ca și tatăl ei Nereu și ca Proteu, se hotărî să păcălească pe Peleu.

Acesta, însă, se duse la centaurul Chiron, mare înțelept și dascăl vestit pe acele vremuri, ca să-i ceară sfatul.

Acesta povățui pe Peleu să nu țină socoteală de transformările miraculoase ale zeiței, ci, după ce va pune mâna pe ea, să o țină strâns, supt ori ce chip și înfățișare i s-ar arăta, până ce se va preface din nou în forma ei dintâi, spunându-i, în același timp, că o dată bine înlănțuită, ea se va învoi să-l ia de bărbat.

Grație acestui sfat al lui Chiron, Peleu izbuti să supună pe încăpățânata zeiță; căci degeaba încercă ea să scape de

legăturile în care o încătușase Peleu, transformându-se rând pe rând în foc, în apă, în leu și în șarpe.

Peleu, fără să se înfricoșeze, birui pe toți monștrii care i se ridicau în față, până ce, în cele din urmă, ieși învingător, cucerindu-și de soție pe cea mai frumoasă nereidă.

Peleu era fiul lui Aeac care, la rândul său era fiul lui Jupiter și al Europei. Tatăl său Aeac stăpânea insula Aegina. Ivindu-se odată o foamete în această insulă, toată populațiunea a pierit, din lipsă de mâncare, rămânând singur Aeac.

Văzându-se lipsit de popor, Aeac se rugă de tatăl său Jupiter să prefacă în oameni niște furnici care se găseau într-un furnicar de lângă un stejar închinat zeului. Atunci, ca prin minune, numaidecât apărură niște oameni pe care Aeac i-a numit *Myrmidoni*, după numele grecesc *murmex*, care însemnează furnică.

Fiul lui Aeac, Peleu, deoarece, împreună cu un alt frate, a omorât pe fratele lor Phocus, a fost condamnat la exil și astfel a fugit la Trachina, în Thessalia, unde luă în căsătorie pe Antigona, fiica regelui din această țară. După moartea Antigonei fu sortit de zei să ia de soție pe Thetis.

Nunta lui Peleu și a Thetidei a fost strălucită și de o bogăție fără seamăn. Toți zeii și toate zeițele Olympului se scoborâră din locașurile lor divine în grota răcoroasă a centaurului Chiron unde avea loc ospățul, afară de zeița Eris, zeița Discordiei, pe care nuntașii uitaseră să o poftească. Supărată din această pricină, zeița se hotărî să se răzbune; de aceea, apăru numaidecât în mijlocul oaspeților și aruncă pe masă un măr de aur pe care era scris: *Celei mai frumoase.*

Toate zeițele ar fi dorit să aibă mărul, dar mai ales Iuno, Venus și Minerva, cele trei zeițe mai mari, începură discuția cui îi se cuvine acest măr și în cearta lor se duseră să intervină pe lângă marele Jupiter. Acesta nu voi să se pronunțe, ci însărcină pe Mercur să conducă pe cele trei zâne la un muritor care, fără părtinire, să-și dea părerea ca arbitru. Acest om era un tânăr cioban, Paris, care, păștea oi în Phrygia, pe muntele Ida.

Paris, numit și Alexandru, era fiul lui Priam, regele Troiei. Înainte de a se naște Paris, mama sa Hecuba visă un

vis ciudat, că adecă a dat naștere unei facle de care s-a aprins orașul întreg.

Priam întrebând pe profeți să explice acest vis, ei îi răspunseră că copilul ce avea să se nască are să pricinuiască peirea patriei și că, deci, ar fi bine să-l expuie, după cum era obiceiul pe acele vremuri, să se prăpădească sau să fie mâncat de fiarele sălbatice.

Hecuba însărcinează cu această treabă pe Agelaus, un cioban al casei regale, care expune pe copil pe o stâncă de pe muntele Ida din apropiere. După cinci zile, când Agelaus trecu din nou prin acel loc, găsi o ursoaică alăptând pe copil, întocmai după cum, câteva sute de ani mai târziu, o lupoaică avea să alăpteze pe copiii Romulus și Remus.

Mirându-se de această scăpare minunată a lui Paris, Agelaus ia pe copil la sine și-l crește la coliba sa din munte împreună cu fiul său propriu. Aici, fiul lui Priam se face mare și frumos fără să știe cineva de originea lui.

Mercur, însoțit de cele trei zeițe, sosește pe muntele Ida și dă de ciobanul Paris, păscând turmele regale. Fiecare din cele trei zeițe fac diferite făgăduieli frumosului cioban ca să-i atribuie mărul de aur. Junona îi făgăduește bogăție și fericire, dându-i stăpânirea asupra Asiei întregi; Minerva înțelepciune și glorie, iar Venus îi promite că-i va da în căsătorie pe cea mai frumoasă femeie din lume. Aceasta era Elena, soția regelui Menelau. Paris dă mărul zeiței Venus.

Din pricina acestei judecăți avea să piară Troia, Iunona și Minerva fiind împotriva Troiei, iar Venus împotriva grecilor care aveau să vie cu război în contra troienilor.

Iată cum ne descrie scriitorul grec Lucian judecata zeilor, într-unul din dialogurile sale satirice:

2. Dialogul zeilor
Jupiter, Mercur, Juno, Minerva, Venus și Paris

Jupiter: Mercur, ține mărul ăsta, scoboară-te cu el în Phrygia, la fiul lui Priam care păzește boii pe muntele Ida, lângă Garganus, și spune-i: „Paris, Jupiter îți trimite poruncă, fiindcă ești un tânăr frumos și priceput în ale iubirii, să te pronunți care dintre aceste zeițe este cea mai frumoasă: cea care va ieși biruitoare să primească acest măr ca preț al concursului".

Haideți, zeițe, este vremea să plecați înaintea judecătorului vostru. Cât despre mine, eu mă recuz, fiindcă vă iubesc deopotrivă pe toate trei și fiindcă, dacă ar fi cu putință, aș dori să vă văz pe toate trei învingătoare. Prevăz, însă, ce are să se întâmple: cel care va da prețul uneia din voi, va fi urgisit de celelalte două. Deci, fiind eu un judecător rău în această discuție dintre voi, vă trimit înaintea tânărului frigian, care este de origine regească, rudă cu Ganymede al nostru, astăzi un simplu cioban de munte și vrednic să se bucure de o frumoasă priveliște.

Venus: Cât despre mine, Jupiter, chiar dacă ne-ai da ca judecător pe Momus[1] eu aș merge înaintea ochilor lui cu

1. *Momus* era zeul criticii și al satirii. El a criticat pe om ca făptură a lui Vulcan, fiindcă nu i-a lăsat în piept o găurice prin care să se poată vedea gândurile lui ascunse.

Eris.
Pictură pe un vas antic.

toată încrederea: căci ce ar putea el să critice la mine? Dar trebuie ca judecătorul să fie și pe placul acestor cucoane.

Juno: Nici noi nu ne temem, Venus, chiar dacă ar fi ales ca judecător Marte al tău[1]; noi primim însă pe acest Paris, oricine ar fi el.

Jupiter: (adresându-se către Minerva) Asta e și părerea ta, fiică mea? Ce zici tu? Îți întorci capul, ți-i rușine? Voi, fetele, roșiți în asemenea ocazii: te învoiești, cu toate acestea. Haideți, deci; care veți fi fost însă învinse să nu vă supărați pe judecător, să nu faceți nici un rău acestui ciobănaș; căci nu este cu putință ca voi toate trei să fiți la fel de frumoase.

Mercur: Să mergem de-a-dreptul în Phrygia: am să vă arăt calea; urmați-mă repede; și curaj! Eu cunosc pe Paris; este un băiat drăguț, iubitor și gata să curme curând astfel de discuții. Are să judece cu toată seriozitatea.

Venus: Sunt încântată de aceasta și am mari speranțe, auzindu-vă vorbind de un judecător drept. Dar (vorbind la o parte) este el însurat, ori are vr-o femeie?

1. Aluzie la iubirea nepermisă a Venerii cu Marte, prinși în flagrant delict și expuși la batjocura zeilor.

Mercur: Cred că are pe lângă sine o femeie din muntele Ida[1], destul de atrăgătoare, însă cam de la țară și bădărană, de care, de altfel, nu pare prea legat. Dar de ce îmi faci tu aceste întrebări?

Venus: Așa numai, fără nici un gând ascuns.

Minerva: Hai, Mercur, îți calci datoria de călăuz, stând de vorbă în taină cu aceasta.

Mercur: Ba de loc, Minerva; nu fac nimic împotriva voastră. M-a întrebat dacă Paris e neînsurat.

Minerva: De ce această întrebare indiscretă?

Mercur: Nu știu nimic; mi-a spus că această idee i-a trăsnit prin cap și că mi-a făcut această întrebare fără nici un scop.

Minerva: Ei bine, e neînsurat?

Mercur: Nu cred.

Minerva: Dar, îi place războiul, umblă el după glorie, ori e un simplu cioban?

Mercur: Cu siguranță nu pot să-ți spun nimic; îmi închipui însă că fiind tânăr ar putea să aibă astfel de însușiri și să vrea să fie întâiul în lupte.

Venus: Vezi! Eu nu mă supăr, eu nu-ți fac imputări că vorbești la o parte cu ea.Venus nu e din cele care să se plângă de aceasta.

Mercur: Îmi punea cam aceleași întrebări ca și tine. De aceea, nu te supăra și să nu crezi că am părtinit-o mai mult decât pe tine, căci i-am răspuns cu aceeași sinceritate ca și ție.

Dar, iată că cu povestea noastră am ajuns departe de stele; aproape am ajuns în Phrygia. Zăresc chiar muntele Ida și întreg Garganus. Dacă nu mă înșel, uite și judecătorul nostru Paris!

Juno: Unde-i? Eu nu-l văz.

Mercur: Uită-te pe aci, Juno, la stânga; nu în vârful muntelui, ci pe coastă, unde se zărește o peșteră și o cireadă.

Juno: Nu văz nici o cireadă.

Mercur: Cum? Nu vezi, în direcția degetului meu, niște juninci care ies dintre stânci și un om care se scoboară în

1. *Oenone*, pe care Paris o răpise de la tatăl ei Cebrenus.

Mercur și cele trei zeițe.
Pictură pe un vas antic.

fugă, cu o măciucă în mână, ca să împiedice vitele să se împrăștie?

Juno: Acum văz, ăla-i Paris?

Mercur: Chiar el. Dar, fiindcă suntem aproape de pământ, să mergem pe jos, dacă vreți, să nu-l speriem, oprindu-ne de odată înaintea lui.

Juno: Ai dreptate, să facem precum spui. Și acum că ne-am scoborât pe pământ, tu Venus, ar trebui să ne arăți calea: căci eu crez că tu cunoști țara, fiindcă ai venit adeseori, cum se spune, să vizitezi pe Anchise[1].

Venus: Nu-mi prea pasă, Juno, de glumele tale.

Mercur: Am să vă arăt eu drumul: căci și eu am stat câtăva vreme pe muntele Ida, în timpul când Jupiter a fost cuprins de dragoste pentru tânărul său frigian Ganymedes și am venit adeseori pe aci să momesc pe copil; și, când tatăl meu s-a transformat în vultur, eu am zburat aproape de el și l-am ajutat să ridice pe băiat. A fost, dacă nu mă înșeală

1. Venus cu Anchise a avut de fiu pe Eneas.

aducerea aminte, această stâncă de pe care l-a ridicat; ciobănașul nostru era ocupat să cânte la flaut lângă cireada sa. Jupiter, abătându-se îndărătul lui, îl cuprinde ușor de brațele sale și apucând cu ciocul său panglica ce avea pe cap, ridică copilul care, tremurând întoarse capul să vază pe răpitorul său; și eu adunai flautul pe care frica îl făcu să-l arunce pe pământ... Dar iată-ne lângă judecătorul nostru: trebuie să-i adresăm un cuvânt.

Bună ziua, păstorule.

Paris: Bună ziua, tinere. Cine ești tu? Ce te aduce la mine? Cine sunt aceste femei pe care le aduci aci? Ele nu sunt făcute să stea la munte, fiind atât de frumoase.

Mercur: Astea nu sunt femei: este Juno, este Minerva, este Venus, pe care le vezi, Paris! Și eu sunt Mercur pe care Jupiter mă trimite la tine. Dar de ce tremuri? de ce îngălbenești? N-ai nici o teamă: n-o să ți se întâmple nimic rău; Jupiter vrea să fii judecătorul frumuseții lor, fiindcă așa spune el. Și tu ești frumos și priceput în ale iubirii; el te însărcinează cu hotărârea acestei neînțelegeri: tu vei cunoaște prețul luptei, cetind ce e scris pe acest măr.

Paris: Dă-mi să văz ce-i scris: „Celei mai frumoase"! Cum, stăpâne Mercur, pot eu, ca muritor de rând, om de la țară, să fiu judecătorul unui spectacol atât de minunat, și prea frumos pentru un păstor? O atare judecată e făcută pentru oameni delicați și formați cu obiceiurile orașelor. Cât pentru mine, eu de abia sunt în stare să judec dacă o capră sau o juncă este mai frumoasă decât alta.

Dar aceste trei zeițe sunt deopotrivă de frumoase și nu știu cum să-mi iau privirea de pe una să o arunc spre alta: unde s-a fixat prima aruncătură de ochi, nu se mai poate despărți și rămâne aci și-i place ceea ce vede, apoi când trece în altă parte, găsește aceeași drăgălășenie și rămâne aci și se simte captivat de tot ce înconjoară: în sfârșit, frumusețea acestor zeițe străbate și cuprinde tot sufletul meu și regret că nu pot, ca Argus, să le privesc din toate părțile corpului meu. Îmi pare că aș da o judecată dreaptă, dându-le la toate trei mărul. De altfel, una este sora și soția lui Jupiter, celelalte două sunt fiicele lui; în astfel de împrejurări cum nu o să fie grea de făcut judecata?

Judecata lui Paris.

Mercur: Nu știu; dar nu e cu putință să înlături poruncile lui Jupiter.

Paris: Cel puțin, Mercur, convinge pe aceste zeițe ca cele două ce vor fi învinse să nu-mi facă vr-un rău, și să n-aibă în vedere decât greșala ochilor mei.

Mercur: La asta ele consimt: dar, iată, a sosit momentul de-a purcede la judecată.

Paris: Să încercăm. Cum o să refuz? Cu toate acestea, vreau să știu de la început, dacă ele se învoiesc să le examinez așa cum sunt, sau dacă trebuie să se dezbrace, pentru ca examenul să fie deplin.

Mercur: Asta-i treaba judecătorului; dă ordinul care îți place.

Paris: Care îmi place? Îmi place să le văz goale.

Mercur: Dezbrăcați-vă, zeițe: tu, examinează-le, eu, îmi întorc capul.

Venus: Foarte bine, Paris, am să fiu întâia să mă dezbrac, pentru ca să vezi că eu am nu numai brațele albe, că nu mă laud prea mult, când zic că am ochii mari, dar că sunt egal de frumoasă peste tot.

Minerva: Paris, să nu se dezbrace înainte de a-și fi lepădat centura; este un talisman cu care te-ar putea ușor seduce: de altfel, n-ar trebui să vie așa de gătită, cu fața sulemenită ca o curtizană, ci să-și arate frumusețea sa cu totul goală.

Paris: Ele au dreptate în ceea ce privește centura, scoate-o.

Venus: Ei bine! Și tu Minervo, de ce nu-ți scoți casca, să ți se vază cum ți-e capul? Tu îți agiți egreta că sperii pe judecătorul nostru. ți-i teamă să nu-ți împute ochii tăi cei verzi, când îi va vedea fără casca cea teribilă?

Minerva: Na, uite coiful dat la o parte.

Juno: Haideți să ne dezbrăcăm.

Paris: O, Jupiter, zeu al minunilor! Ce spectacol! ce farmec, ce plăcere! ce frumoasă fecioară! și dincoace ce ținută de regină, ce strălucire maiestoasă și în adevăr vrednică de Jupiter! și din astă parte, ce privire dulce, ce surâs grațios și ispititor! Sunt în culmea fericirii! Și acum

vă rog, am să vă apreciez pe fiecare în parte, căci în acest moment sunt cu totul nehotărât și nu știu unde să-mi fixez privirile, în toate părțile.

Venus: Să ne supunem.

Juno: Eu rămâi și după ce mă vei fi examinat cu atențiune, îți va rămânea să cercetezi, dacă ești mulțumit de darurile care vor plăti votul tău. În adevăr, Paris, dacă mă declari cea mai frumoasă, ai să fii stăpânul absolut peste toată Asia.

Paris: Eu nu-mi vânz votul. Acum retrage-te; mă voiu pronunța, după cum voi crede mai drept.

Tu, Minerva, apropie-te.

Minerva: Iată-mă, Paris, dacă tu mă declari cea mai frumoasă, tu nu vei ieși niciodată învins din luptă, ci vei fi totdeauna biruitor: voi face din tine un erou, un cuceritor.

Paris: Eu n-am trebuință, Minervo, nici de război, nici de lupte: pacea, tu o vezi, domnește în acest moment în Phrygia și în Lydia; regatul tatălui meu n-are dușmani de combătut. Cu toate acestea, fii fără frică; drepturile tale nu vor fi desconsiderate, deși eu nu trafic cu dreptatea. Poți să te îmbraci și să-ți pui casca pe cap: te-am văzut îndealung. Este rândul Venerii de a se apropia.

Venus: Iată-mă, lângă tine. Examinează-mă cu atenție și cu deamănuntul, nu mă cerceta cu ușurință; ci oprește-te

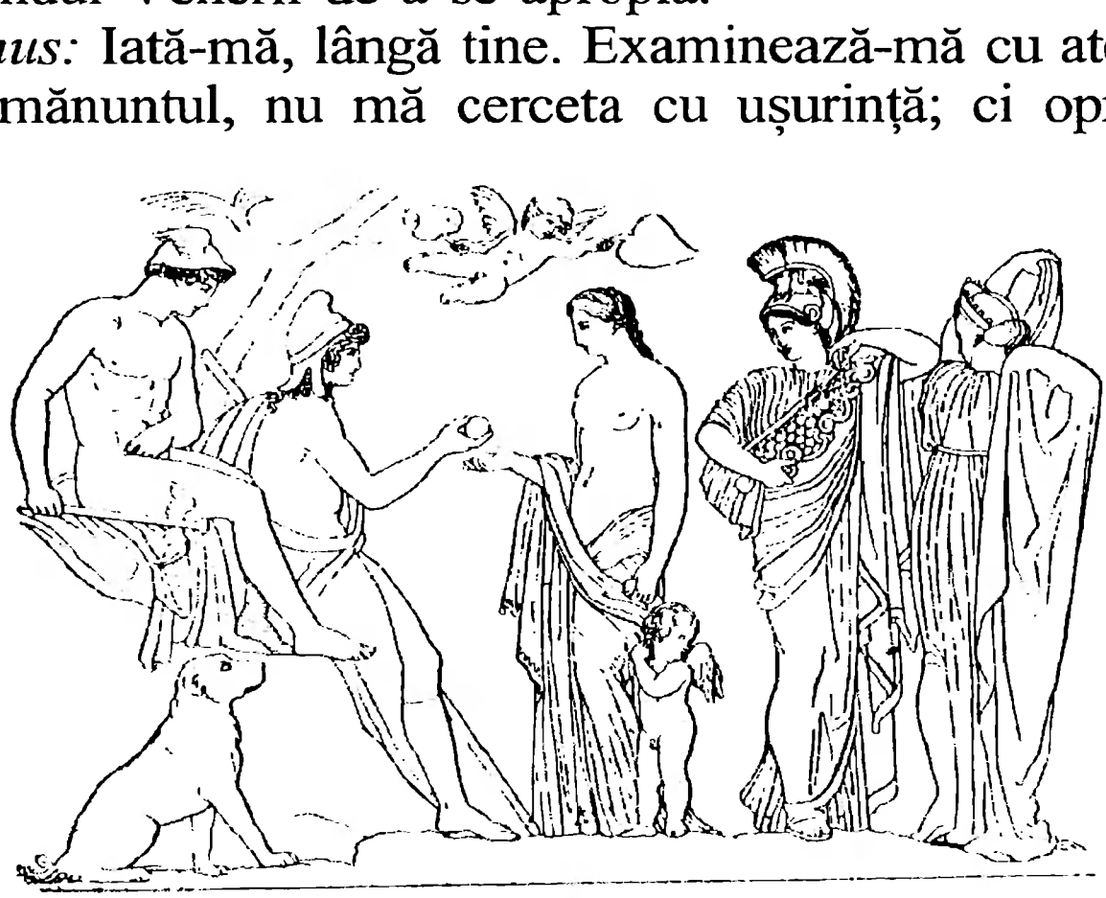

Judecata lui Paris.
După Flaxman.

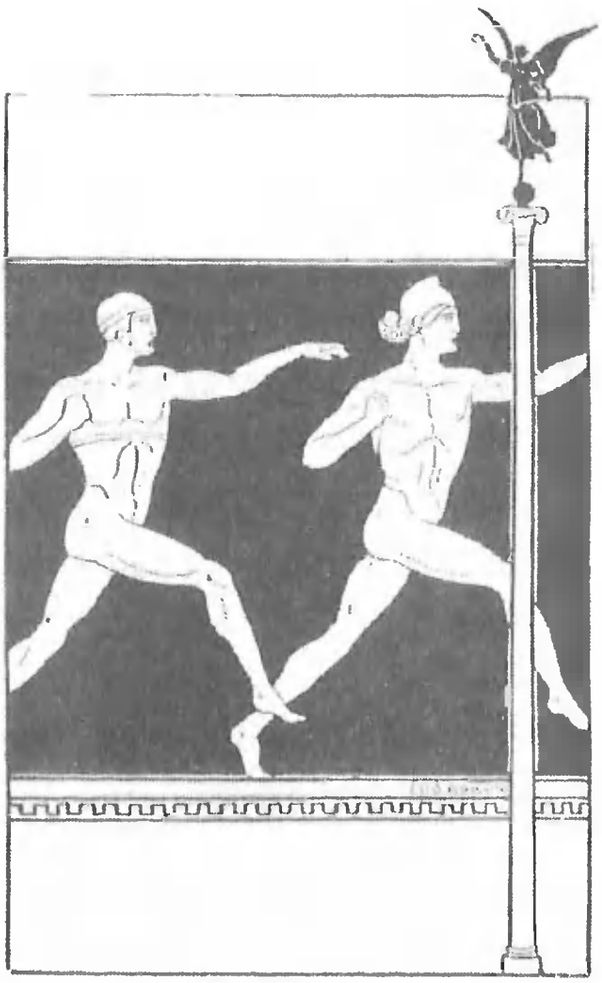

Paris învingător la jocurile din Troia.
După L. Orvieto, *Lég. du monde grec.*

asupra fiecărei părți a corpului meu, și dacă vrei, fermecător tânăr, ascultă ceea ce am să-ți spun. De multă vreme, văzându-te așa de frumos, așa precum în Phrygia nu se găsește un al doilea, te aflu fericit de a avea atâtea grații; dar am să-ți fac reprosul de a nu părăsi acești munți și aceste stânci ca să mergi să trăiești în oraș, în loc de a lăsa să piară frumusețea ta într-un deșert. Ce aștepți tu de la aceste stânci? La ce servește frumusețea ta vacilor tale? Tu ar trebui să fi însurat, nu cu o femeie bădărană și de la țară, ci cu o frumusețe a Greciei, din Argos, din Corinth sau din Sparta, ca Elena, tânără, frumoasă, asemenea ca mine și, mai presus de toate, iubitoare. Dacă te-ar fi văzut numai o dată, sunt sigură că ar lăsa totul numai ca să fie a ta, să te urmeze și să nu te părăsească niciodată.Dar ai auzit, desigur, vorbindu-se de ea!

Paris: Niciodată, Venus; și aș asculta cu plăcere să-mi spui tot ce știi despre ea.

Venus: E fiica Ledei, acea frumusețe la care a zburat Jupiter transformat în lebădă.

Paris: Și cum e?

Venus: Albă, fiindcă o lebădă e tatăl ei, delicată, fiindcă a fost hrănită într-un ou, mai totdeauna goală, ca un atlet și exercitându-se la luptă, dar căutată de atâți pețitori că a cauzat un război, când Tezeu a furat-o, încă mică de tot. De când a ajuns în floarea tinereții, toți prinții din Achaia au alergat să-i ceară mâna: a preferat pe Menelau, din rasa Pelopizilor, dar dacă vrei, eu am să aranjez ca ea să fie soția ta.

Paris: Cum zici? O femeie măritată?

Venus: Tu ești tânăr și simplu ca un sătean. Dar eu, știu ce am să fac pentru asta.

Paris: Ce anume? Aș vrea să știu și eu.

Venus: Ai să părăsești țara sub pretext de a merge să vezi Grecia, apoi, după ce vei fi ajuns în Lacedaemon, Elena te va vedea. Apoi are să fie treaba mea să o fac să se îndrăgostească de tine și să fie gata să te urmeze.

Paris: Nu pot crede că ea are să primească să-și părăsească bărbatul și să plece cu un barbar, cu un străin.

Venus: Fii pe pace: eu am doi fii ademenitori, Dorința și Amorul; ți-i voi da să te însoțească în călătoria ta. Amorul, furișându-se în inima acestei femei, o va sili să te iubească; Dorința, răspândită pe toată persoana ta, te va face dorit și iubit. Eu însămi am să fiu lângă tine: voi ruga Grațiile să ne însoțiască și cu toții împreună vom convinge pe Elena.

Paris: Ce va urma din toate acestea, nu știu, Venus; dar, chiar acum, mă simt cu totul cuprins de Elena; nu știu de ce îmi pare că o văz, că mă îmbarc pentru Grecia, că ajung la Sparta și că mă întorc cu iubita mea; tot regretul meu e că n-am întreprins aceasta mai de mult.

Venus: Nu trebuie să te aprinzi, Paris, înainte de a recompensa cu o judecată favorabilă pe cea care are să-ți fie de mijlocitoare și ajutătoare: e adevărat că eu figurez pe lângă tine cu un aer triumfător și că eu celebrez deodată și căsătoria ta și victoria mea. Stă în puterea ta să cumperi astăzi iubirea, frumusețea, căsătoria aceasta, cu un măr.

Paris: Mă tem să nu mă uiți după judecată.

Venus: Vreai dar să mă jur?

Paris: Nu, dar promite-mi a doua oară.

Venus: Îți făgăduesc să-ți dau pe Elena de soție, să o angajez să te urmeze și să se întoarcă cu tine la Ilion. Și eu am să fiu acolo să te ajut în întreprinderea ta.

Paris: Și tu vei aduce pe Amor, Dorința și Grațiile?

Venus: Fii pe pace și am să mai iau pe deasupra împreună cu ele, și Pofta și Hymenul.

Paris: Ei bine! în aceste condiții îți dau mărul: iată-l!

3. Fundarea Troiei

Troia sau Ilium, cetate întărită, la intrarea în Hellespont, a fost fundată de regele Tros, după care și-a primit și numele.

Tros avea trei fii, pe Ganymede, pe care Jupiter, din cauza frumuseței sale, l-a ridicat în cer, făcându-l paharnicul zeilor, pe Assaracus, tatăl lui Anchise, care a fost iubit de zeița Venus și din unirea cărora s-a născut Enea, și pe Ilus care a zidit fortăreața Troiei, numită Ilion.

Fiul acestuia din urmă s-a numit Laomedon și era socotit ca adevăratul fundator al Troiei, căci el, cel dintâi, a înconjurat cetatea cu un zid puternic. La zidirea cetății sale, Laomedon a fost ajutat de doi zei, de Neptun și Apollo (apa și soarele).

Elena și Menelaos.
Pictură pe un vechi vas grecesc.

Până la el, orice construcție se făcea fără ciment, punându-se piatră peste piatră: sunt așa-numitele construcțiuni cyclopeene.

Pentru ajutorul primit, Laomedon făgăduise celor doi zei o anumită plată, un salariu, pe care, însă, după ce lucrarea a fost isprăvită, a refuzat să li-l plătească.

Această înșelăciune, o

Hercule și Laomedon.
După L. Orvieto, *Lég. de monde grec.*

adevărată crimă față de niște zei, nu putea rămânea nepedepsită; de aceea, Neptun se răzbună asupra lui Laomedon și asupra țării lui, făcând să se reverse marea asupra câmpiilor Troiei și prăpădindu-i cu înec toată țara.

Neptun nu se mulțumi numai cu atât, ci ceru ca fiica lui Laomedon, frumoasa Hesiona, să fie expusă pe o stâncă spre a fi mâncată de un monstru marin.

Hercule, care trecea tocmai pe acolo făgădui lui Laomedon că va scăpa pe nenorocita lui fiică, dacă i-ar dărui caii pe care
i-a primit de la Jupiter, cu prilejul ridicării lui Ganymede la cer.

Făcându-se învoiala, Hercule a omorât monstrul și a liberat pe Hesiona, dar, când să-și primească răsplata, regele, după obiceiul său, a refuzat și de astă dată să-și țină cuvântul.

Atunci Hercule furios asedie Troia, omorî pe Laomedon, iar pe Hesiona o dărui prietenului său Telamon, din Salamina, care, cel dintâi, ca războinic, pătrunsese în cetate și al cărui fiu a fost vestitul Teucer, fratele lui Aiax. Eroul a lăsat Hesionei libertatea de a scăpa, după alegerea ei, pe unul din prizonierii troieni și ea alese pe fratele ei mai tânăr pe Podarces care ajunse mai târziu rege al Troiei sub numele de Priam.

Priam, întorcându-se de la Salamina la Troia, a luat în căsătorie pe Hecuba cu care a avut o mulțime de copii.

În total Priam a avut cincizeci de băieți și cincizeci de fete, dintre care cei mai celebri sunt Hector și Paris, dintre băieți, și Casandra și Polyxena, dintre fete.

Copiii lui Priam au fost crescuți și educați în palatul regal din Troia, în afară de Paris care, precum am văzut, a fost expus pe muntele Ida și crescut ca cioban și păstor de vite în casa lui Agelau.

În momentul când a rostit faimoasa sa judecată asupra frumuseții zeilor. Paris avea de soție pe nimfa Oenone, care fiind cuprinsă de iubire pentru ciobanul nostru, a părăsit muntele Ida și l-a luat în căsătorie.

Fiind, însă, iubită nimfa altă dată și de zeul Apollo, acesta i-a dat darul proorocirei.

Răpirea Elenei,
basorelief antic, Roma.

Cunoscând, deci, tainele viitorului, Oenone a prevestit lui Paris nenorocirea familiei sale, și peirea patriei, dacă va lua pe Elena. Bărbatul însă neîncrezător și socotind că prevestirea urâtă o face din gelozie, n-a ascultat de povața ce i s-a dat și un singur gând îl stăpânea, cum să fie mai degrabă recunoscut de Priam și apoi cum să răpească pe frumoasa Elena.

În vremea aceasta s-au anunțat la Troia mari serbări cu jocuri, iar ca premiu pentru învingător avea să fie un taur. Între concurenți a apărut deodată și ciobanul Paris care, în luptă, i-a biruit pe toți. În numărul acestora erau mai mulți fii ai lui Priam. Paris își dezvăli atunci originea, arătând fașa regală în care fusese expus și pe care Agelau o păstrase și i-o dete acum.

Mama sa, Hecuba, uitându-și visul de altă dată, îl primește cu bucurie și-l duce în palat. Priam îl recunoscu și el și în curând îl însărcină cu o misiune importantă în Grecia,

pe lângă Telamon; căci, după ce Hesiona, fiica lui Laomedon și sora lui Priam, a fost liberată de Hercule, acesta a dăruit-o, după cum am văzut mai sus, lui Telamon care a luat-o cu sine la Salamina, în Grecia. Priam vroia să aducă pe soru-sa înapoi, la Troia. Neizbutind Paris în însărcinarea sa, a profitat de ocazie ca să răpească, ca mijloc de represalii, pe Elena.

Elena era soția lui Menelau, regele Spartei. Paris condus de zeul Amor, pe când făcea o vizită la curtea lui Menelau, a răpit pe Elena și o duse cu sine la Troia, în lipsa bărbatului ei, care plecase tocmai atunci la Creta spre a primi o moștenire.

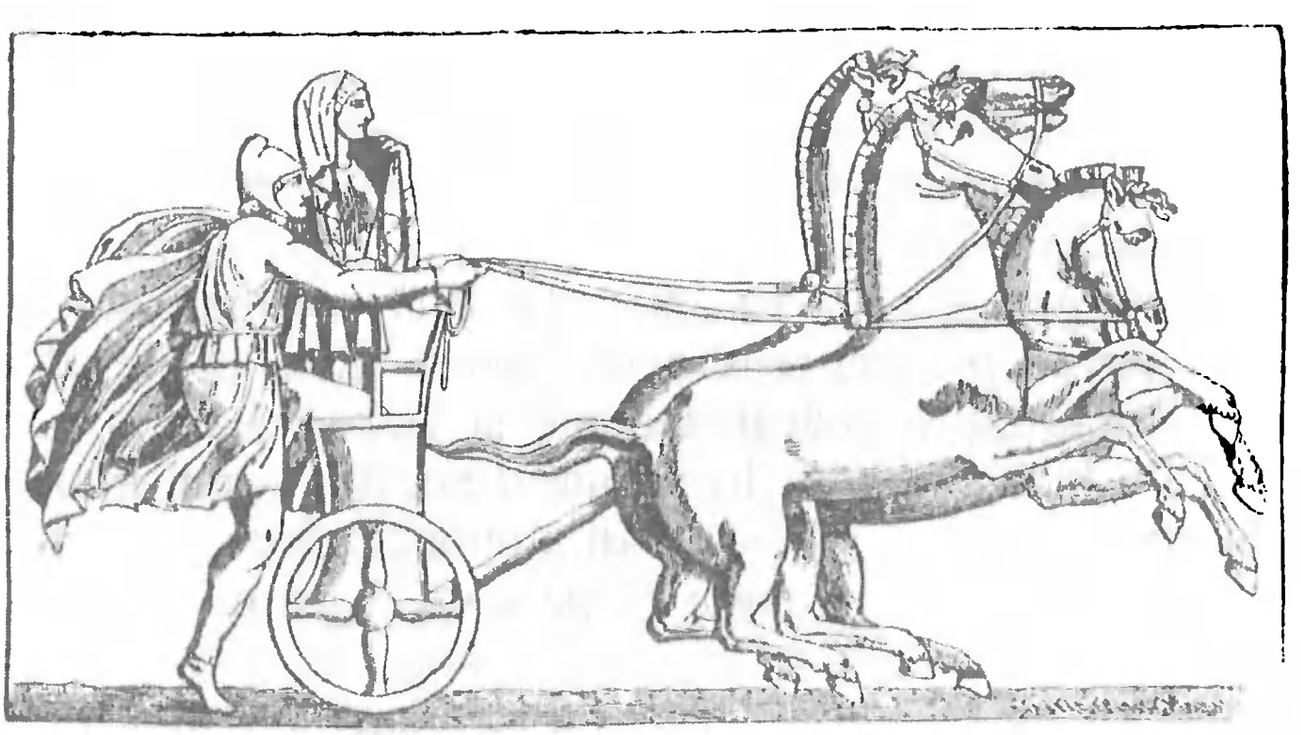

Răpirea Elenei.
După G. Commelin, *Myth. gr. et. rom.*

4. Declararea războiului troian

Agamemnon și Menelau, fiii lui Atreu – de aceea numiți și Atrizi – după moartea tatălui lor, fură goniți din regatul părintesc și se refugiară la curtea regelui Tyndar din Sparta.

Acesta avea două fete, pe Clitemnestra și pe Elena. Clitemnestra ia în căsătorie pe Agamemnon, Elena însă, care era cea mai frumoasă dintre toate fetele din aceea vreme, este petită de toți prinții din Grecia.

Dintre aceștia toți a fost ales Menelau.

Înainte însă de a se fi făcut această alegere, Tyndar puse pe toți petitorii să jure că vor respecta hotărârea sa și că vor apăra din toate puterile lor drepturile aceluia care va avea de soție pe Elena.

Cu ajutorul lui Tyndar, Agamemnon izbutește să se facă rege în Mycene, iar după moartea lui Tyndar, ocupă și Menelau tronul socrului său din Sparta.

Menelau se găsea în Creta, când Paris, făcând o vizită la curtea regală din Sparta, profită de lipsa de acasă a regelui ca să răpească pe Elena. Și, deoare ce toți prinții și regii din Grecia juraseră că vor apăra pe bărbatul pe care îl va fi ales Elena, Menelau, cerându-le ajutor ca să răzbune această insultă, primiră cu toții propunerea de a delcara război lui Paris și regatului troian. Ca comandant suprem e proclamat într-un glas Agamemnon care trecea ca cel mai puternic dintre toți eroii de atuncia.

Înainte însă de a porni cu războiul împotriva Troiei s-a

Hector și Priam.
Pictură pe un vas grecesc.
Detaliu.

trimis o solie care să reclame pe Elena. Solia a fost primită rău de regele Priam, dându-i-se răspunsul că nici el n-a primit satisfacție, când a cerut pe sora sa Hesiona și că, de altfel, el consideră pe Elena ca o noră a sa legitimă. Supărați de acest răspuns, principii greci, într-o mare adunare, hotărăsc să se răzbune și să nu se lase până nu vor cuceri Troia.

Cei mai de frunte dintre eroii greci, pe lângă Agamemnon, șeful suprem al armatelor, și pe lângă Menelau, bărbatul ofensat, erau cei doi Aiax, Diomede, Idomeneu, Nestor, Filoctet, Protesilau, Palamede și alții. Dintre ei lipseau la început Ulise (sau Odysseu) și Ahile.

Palamede, unul dintre cei mai buni prieteni ai lui Menelau, și-a luat asupra-și însărcinarea să hotărască pe Ulise să ia și el parte la război, căci acest rege din Ithaca, fiind însurat de curând cu tânăra sa soție, Penelopa, nu voia să o părăsească pentru o expediție atât de departe și care avea să țină așa de îndelungată vreme. De aceea, căuta el fel de fel de motive și pretexte, numai și numai ca să amâne plecarea. În cele din urmă, s-a gândit să facă pe nebunul.

Când a venit la el Palamede, l-a găsit în insula Ithaca, arând nisip pe marginea mării și semănând în brazde sare.

Ca să se convingă dacă e în adevăr nebun și că nu se preface numai, Palamede a luat pe micul Telemah, fiul lui Ulise, și l-a pus în mijlocul brazdei.

Ulise ca să nu atingă pe fiul său, a ridicat fierul plugului

și prin aceasta s-a dat de gol, arătând că nebunia sa este prefăcută.

Trebuind, deci, să meargă la război, fiind dezvălit prin iscusința lui Palamede, acesta din urmă a avut să îndure din partea lui Ulise toate prigonirile și toate mizeriile și în cele din urmă, fără de nici o vină, chiar pedeapsa cu moarte.

Ahile.
Frescă de la Herculaneum.

5. Ahile

Din căsătoria regelui Peleu cu nimfa Thetis s-a născut un fiu numit Ahile, care a ajuns mai târziu, în războiul troian, cel mai mare erou al grecilor.

Fiind născut dintr-un om muritor și dintr-o zeiță, copilul Ahile avea să fie jumătate muritor și jumătate nemuritor. Mama sa Thetis, însă, pentru ca să-i dea o nemurire desăvârșită, pentru ca adică să stârpească toată partea muritoare din fiul ei, fără știrea lui Peleu, în timpul nopții, îl bagă în foc, pentru ca să arză din el ori ce germen, ori ce sămânță de stricăciune pământească, iar dimineața îl par-fum[eaz]ă cu ambrozie divină.

Operațiunea aceasta o făcea zeița în fiecare noapte și faptul a rămas multă vreme necunoscut bărbatului ei.

Într-una din nopți însă, deșteptându-se din somn Peleu, și surprinzându-și soția, pe când ținea pe copilaș deasupra flăcărilor, îngrozit de această priveliște, scoate un strigăt de spaimă.

Atunci zeița, fiind zădărnicită în lucrarea ei, își părăsește bărbatul și supărată că n-a putut să dea copilului ei nemurirea se scoboară pentru totdeauna în fundul Oceanului, la surorile sale Nereide.

Copilul, pe care mama sa îl ținea cu mâna de călcâiu pe când îl frigea pe foc, a devenit totuși invulnerabil, neputându-l răni nici o armă, afară de călcâi,singurul loc unde, nimerindu-l vro săgeată, ar fi putut căpăta rană

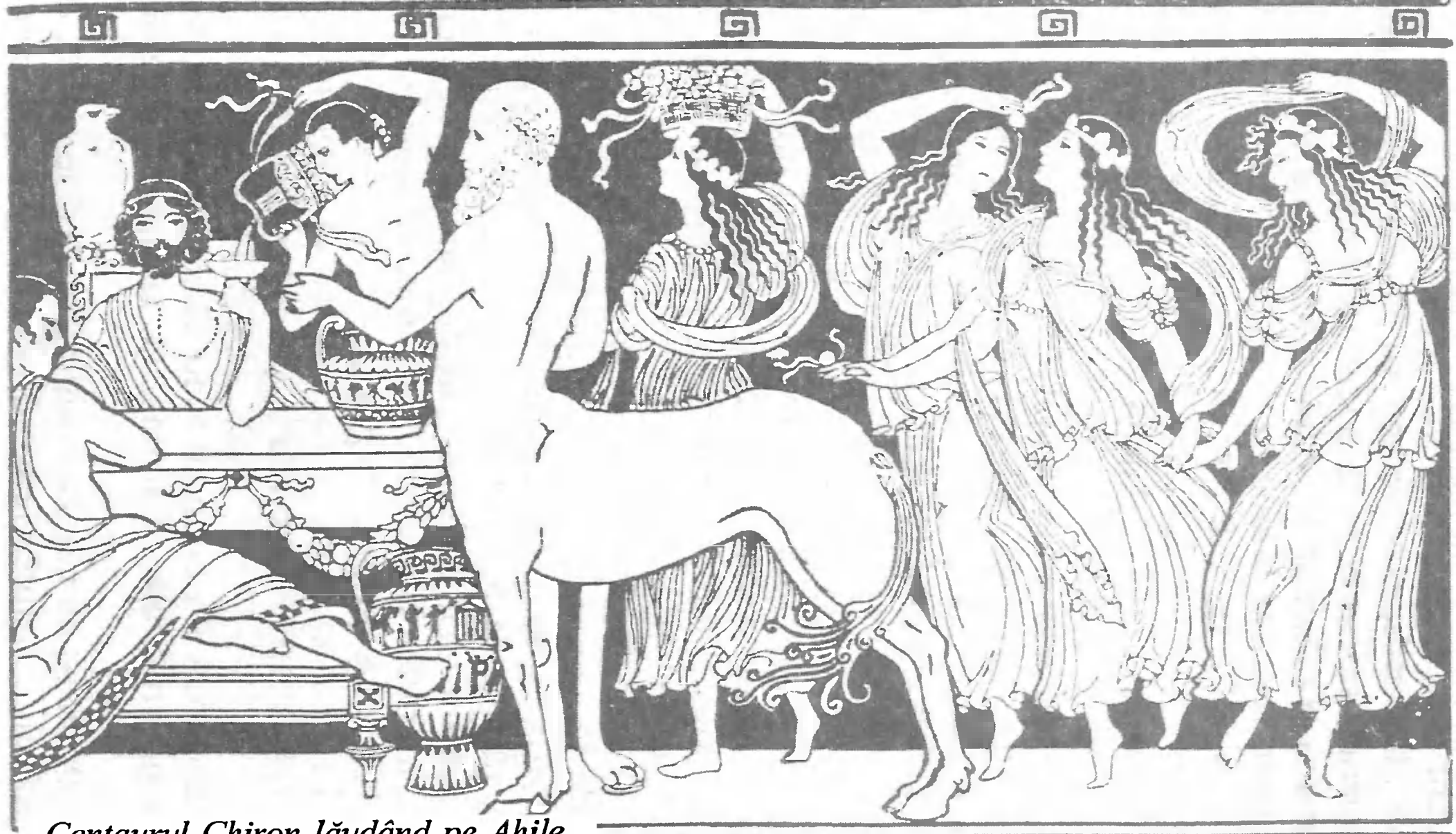

Centaurul Chiron lăudând pe Ahile.
După L. Orvieto, *Lég. du monde grec.*

mortală. Ahile, părăsit de mamă, a rămas pe viitor numai în grija tatălui său.

După altă tradiție se spune că Thetis a scufundat pe Ahile, ținându-l de călcâi, în apa Styxului.

Creșterea și educația lui Ahile a fost încredințată centaurului Chiron, care l-a hrănit cu măduvă de mistreț și de urs și cu măruntaie de leu. Chiron, fiind un învățat și un înțelept, l-a deprins pe Ahile cu mânuirea armelor și cu arta vânatului și mai presus de toate l-a învățat să cunoască și să practice virtuțile.

Era băiat de nouă ani, când bătrânul Calchas, marele preot și profet al grecilor, a prezis că Troia, împotriva căreia aveau să pornească toate popoarele din Grecia, nu va puate fi cucerită fără ajutorul lui Ahile.

La această veste, mama sa Thetis e cuprinsă de groază în fundul mării, căci știa bine că o dată cu gloria pe care avea să și-o câștige în lupte, avea, în același timp, să treacă prin moarte la nemurire. Singura ei dorință era acum ca să amâne cât mai mult și pentru o vreme cât mai târzie strălucirea în război a fiului ei.

De aceea, dă fugă și vine pe pământ, îmbracă pe Ahile în haine de femeie și-l duce la curtea lu Lycomedes, regele insulei Scyros. Aci îl încredințează buneivoinței regelui spre a-l crește, tăinuit de toată lumea, împreună cu fetele lui.

Nimenea nu știa, unde se găsește ascuns eroul, fără de care Troia nu putea fi cucerită. Se trimeseră stafete în toateă părțile, Ahile însă nu putu fi găsit.

Atunci grecii, care nu se încumetau să plece la războiu fără fiul lui Peleu, însărcinează pe iscusitul Ulise ca să-l caute.

Acesta, după ce a colindat toate țările, ajunge, în sfârșit, la îndemnul profetului Calchas, și la curtea regelui Lycomedes.

Travestindu-se ca negustor ambulant, Ulise și-a desfăcut mica sa prăvălie, înaintea fetelor regelui, expunându-și marfa sa, formată din tot felul de podoabe: mătăsuri, giuvaericale, obiecte de lux etc.

Fetele se uitau cu admirație la marfă, o luau în mâini și o încercau, minunându-se de așa frumoase și nestemate

podoabe. Între ele era și o sabie pe care Ulise într-adins o ascunsese, punând-o mai la o parte, dar totuși așa fel ca să fie zărită. Cum a văzut-o Ahile, o ia în mână și o încinge. Prin aceasta și-a trădat sexul. Dar de-odată, în clipa aceea, după un ordin dat într-ascuns de Ulise, o goarnă începe să răsune în curtea palatului și zăngănit de arme să se audă din toate părțile. Atunci, Ahile prinde armele ce-i ies în cale puse înadins de șiretul Ulise, și iese în curte. Astfel eroul fiind recunoscut, făgădăuește grecilor tot sprijinul său, plecând la război chiar atunci împreună cu ei.

Mama sa, Thetis, însă, veni la el cu lacrimile în ochi și-i aduse armele pe care îi le făurise zeul Vulcan, și-i prezise, în același timp, că va trăi cu atât mai mult, cu cât mai mică îi va fi gloria de ostaș, dar că, odată în culmea strălucirii sale militare, i se va stinge și viața.

Ahile preferă să aibă o viață scurtă și glorioasă, decât una lungă și obscură.

Astfel se hotărăște Ahile să plece la război. Cu sine ia, în afară de soldații săi myrmidoni, și pe doi prieteni, pe Phoenix care îl învățase din copilărie, la curtea tatălui său Peleu, arta războiului și i-a servit în toate ca mentor și povățuitor și pe Patrocle, fiul regelui din Locris, care, în urma unui exil de bună voie, venise la curtea lui Peleu și se împrietenise atât de mult cu Ahile că trăiau inseparabili, într-o amiciție rămasă proverbială.

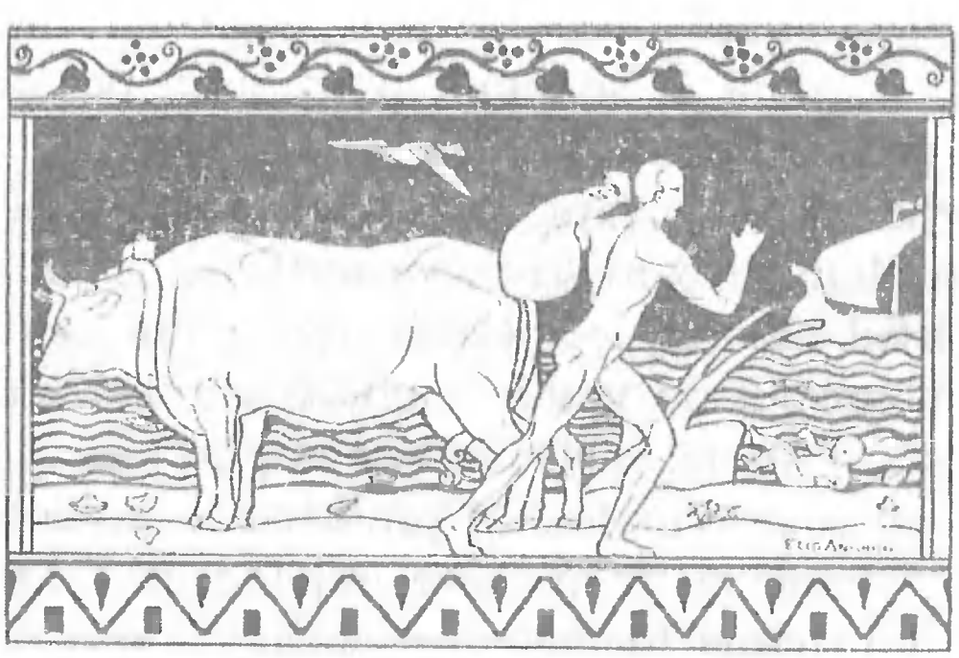

Ulise și fiul său pe brazdă.
După L. Orvieto, *Lég. du monde grec.*

6. Ifigenia

După ce grecii făcură toate pregătirile de război, se strâng într-o zi anumită în portul *Aulis*, pe ţărmul Boeotiei, din faţa Euboeei.

Ca la o sută de mii de bărbaţi, strânşi de pe la diferitele popoare greceşti, se adunară gata să se îmbarce în 1186 de corăbii şi să pornească spre Troia. De conducător aveau pe Agamemnon, regele Argolidei.

Aci, la Aulis, pe când cetele de argivi – căci mai ales sub acest nume erau cunoscuţi grecii pe atunci, pe lângă numele de achei sau danai, (numele de elini li s-a dat mai târziu) – se găseau strânse subt un platan înalt şi aduceau zeilor, la nenumărate altare, jertfe de vite mari pentru reuşita războiului, deodată li se arătă o minune neaşteptată care umple de groază pe cei de faţă.

Un şarpe cât un balaur, cu spatele roşu ca sângele, iese de subt un altar pe care se făcea jertfă şi se urcă în platan, până în vârful lui. Acolo, pe cea mai înaltă cracă, se găsea un cuib cu opt pui de vrabie, nouă împreună cu mama lor.

Pe aceştia şarpele, înşfăcându-i în gura sa, îi înghiţi unul câte unul, cu toate vaietele şi protestările neputincioase ale mamei lor. Apoi, cu o mişcare, repede ca fulgerul, prinse cu gura şi pe mama lor care se văicărea pe o rămurică din apropiere şi o înghiţi şi pe ea.

În urmă, prin puterea lui Jupiter, şarpele se preface

deodată în stan[ă] de piatră, spre marea uimire a tuturor celor care priveau acest spectacol atât de neașteptat.

Atunci profetul Calchas care era de față tâlmăci această arătare prin vorbele următoare: „După cum acest șarpe a mâncat puii din cuib, împreună cu mama lor, tot astfel noi vom cuprinde și vom dărâma Troia; nouă ani însă va trebui să luptăm, precum el a înghițit nouă păsări și numai în anul al zecilea vom cuceri puternica cetate".

Tălmăcirea făcută de profetul Calchas a fost primită cu adânci suspine de întreaga armată.

Iată cum ne descrie poetul Homer întâmplarea minunată din portul Aulis:

Parcă-i dăunăzi, când vasele noastre s-au strâns în Aulida,
Nenorocire să-i ducă lui Priam și celor din Troia.
Noi împrejur la un șipot jertfeam pe altarele sfinte
Zeilor jertfe depline de boi, sub platanul
Mândru, de unde curgea din izvor așa limpede apă.
Groaznic atunci o minune, balaur cu sptele roșii
Ochilor noștri s-arată, sfetit de olimpicul Zevs.
El din altar, de desupt, țâșnind, s-a urcat în platanul,
Unde pe ramura cea mai de sus, tremurând pe sub frunze
Stau pitulate în cuib piscuind vrăbiuțe plăpânde;
Opt erau toate, cu mama lor nouă. Și puii
El i-a înghițit, pe când ei țiuiau sărăcuții a jale.
Muma târcoale pe-acolo dedea și-și bocea puișorii,
Dar s-a rotit el atunci și de-o aripă a prins și pe dânsa.
După ce fiara-nghițit-a și puii și vrabia, zeul,
Care pe ea o sfetise, făcu o minune.
O prefăcu doar în stană de piatră născutul din Cronos
Noi am rămas buimăciți la asta privind cu mirare.
Astfel de strașnice semne curmară jertfirile noastre.
Calhas atunci tâlcuind ale zeilor gânduri ne zice:
Ce stați așa uluiți, o, aheilor? Zeus, izvorul
Înțelepciunii, ne-a dat o năprasnică veste
Despre o faptă târzie urmată de-o veșnică slovă.
Tocmai cum fiara înghițit-a o vrabie și puișorii
Opt păsărele golașe, împreună cu vrabia mamă,
Astfel în vremuri atâtea și noi vom tot duce războiul,

Iar în al zecelea an cuceri-vom întinsa cetate.
Asta fu vorba lui Calhas, și iată-mplinitu-s-au toate
Stați dar cu toții, aheilor voi cei făloși de pulpare
Până ce noi să cuprindem orașul măreț al lui Priam.[1]

Plecarea corăbiilor din portul Aulis a fost împedicată multă vreme. Niște vânturi potrivnice nu lăsau vasele să poată porni. Pricina era însăși zeița Diana care se supărase pe Agamemnon, fiindcă aceasta la o vânătoare în Aulis i-a ucis o căprioară consacrată ei și, pe lângă aceasta, a avut îndrăzneala să se fălească că el poate să nimerească cu săgeta mai bine chiar decât Diana.

Întârzierea însă prea mare a armatelor în port și îngrămădirea unei mulțimi atât de mari a făcut să se nască boale printre soldați care mureau cu duiumul și o mișcare și o neliniște a lor care amenința cu revolta începu să se producă în armată. Atunci Calchas vesti în public că Agamemnon trebuie să împace supărarea Dianei și să jertfească pe altarul zeiței ceea ce avea el mai frumos, pe fiica lui, pe Ifigenia.

Auzind aceasta Agamemnon, e cuprins de o nespusă groază. El nu putea să se învoiască la acest sacrificiu și mai bine vrea să renunțe la întreaga expediție și la orice glorie de cât să moară scumpa sa fiică. De aceea, și trimise el pe pristavul său Talthybios ca să dea drumul armatelor și să le trimeată acasă.

Atunci între el și fratele său Menelau se iscă o ceartă grozavă. Totuși, după lungi discuții, fu convins în cele din urmă Agamemnon ca să trimeață soției sale la Mycene o scrisoare prin care să o roage să-i trimeată pe Ifigenia în lagăr, sub pretextul că avea să o logodească cu Ahile, căci acesta n-ar voi să plece din Aulis mai înainte de a se fi asigurat de această căsătorie.

Totuși, Agamemnon s-a căit în curând de această hotărâre a sa și în aceeași noapte, a scris o a doua scrisoare pe care a încredințat-o într-ascuns uni vechiu și credincios

1. Homer, *Iliada*, II 303, trad[ucere] [de] G. Murnu. După aceeași traducere sunt toate citatele noastre din Homer.

sclav al său și prin care îi spunea Clytemnestrei, soției sale, să nu-i mai trimeață pe Ifigenia, deoarece Ahile a amânat pentru mai târziu căsătoria sa. Menelau însă, care cunoștea sufletul schimbăcios al fratelui său, îndată ce a plecat primul sclav, a înconjurat cortul lui Agamemnon cu paznici și, când sclavul al doilea a voit să iasă din lagăr, a pus mâna pe el și i-a luat scrisoarea. Cunoscând cele cuprinse în ea, Menelau supărat se duce din nou la Agamemnon cu care a avut o discuție violentă, acuzându-l de trădare. Planul de a veni Ifigenia a rămas totuși în picioare.

Iată cum ne descrie poetul Euripide discuția dintre Agamemnon și Menelau:

Agamemnon: Prea te ați iscusit, Menelau. E o adevărată nenorocire gura pusă pe ceartă.

Menelau: Nimic nu este mai urât, decât un suflet nehotărât, iar pentru prieteni nimic mai nesigur. Ascultă-mă, vreau să te conving. Nu te supăra că am să-ți spun numai adevărul și am să ți-l spun destul de răspicat. ți-aduci tu aminte de vremea când căutai să fii ales de conducătorul grecilor împotriva Troienilor, când te prefăceai că nu umbli după această cinste, dar în sufletul tău ardeai de dorința de a ajunge la ea? Ce modest și umilit păreai atunci! Întindeai mâna ta tuturora; ușa îți era deschisă la oricine voia să intre. Tuturora, chiar și acelora care nu doreau, le dădeai prilejul de a-ți adresa un cuvânt: pe astfel de căi umblai să ajungi la o demnitate pe care o doreau cu toții, dar pentru care tu erai ahtiat. În cele din urmă ai fost ales comandant: îndată ai devenit un alt om. Amicilor tăi de ieri nu le mai arăți aceeași prietenie.

Nimeni nu se mai poate apropia de tine: te închizi în casă și numai arareori te mai arăți în lume. Un om cinstit, când ajunge într-o situație înaltă, nu trebuie să-și schimbe astfel purtarea; ba, dimpotrivă, tocmai atunci se cade să rămână credincios pritenilor săi, fiindcă poate să le folosească în situația în care se află.

Aceasta este întâia imputare ce ți-o fac și în această privință te găsesc vinovat.

Ajungi mai târziu în Aulis. Oștirile grecești sunt nepu-

tincioase, căci zeii pedepsind îngânfarea ta ne refuză vântul favorabil. Mulțimile cer concedierea flotei, pierzându-și vremea în Aulis. Ne mutră nenorocită făceai la gândul că nu vei mai comanda celor peste o mie de corăbii care aveau să umple de armele noastre palatul lui Priam! Și mă chemai în ajutorul tău: Ce-i de făcut? îmi ziceai. Cum o să ies din această încurcătură?

Să pierd comandamentul și nădejdea unei strălucite glorii?

Atunci Calchas vestește, înainte altarului, că trebuie să sacrifici pe fiica ta zeiței Diana, că numai astfel se va deschide grecilor marea: te-ai bucurat, erai fericit să făgăduești acest sacrificiu și, de bună voia ta – nu poți spune că te-a silit cineva – ai trimis vorbă soției tale, să vină aci copila ta, sub pretextul de a o căsători cu Ahile. În urmă îți schimbi părerea; ești surprins scriind o altă scrisoare în care te declarai ucigașul fiicei tale.

Dar, aceluiași cer i-ai făgăduit și sacrificarea ei! Așa se întâmplă cu cei mai mulți oameni, când ajung la putere; caută să o câștige pe toate căile și prin toate mijloacele, iar, când o au în mână, cad ca niște nenorociți, fie din prostia poporului pe care îl conduc, fie din neputința lor de a guverna mulțimile.

Cât pentru mine, eu deplâng soarta nenorocită a Greciei. Voia să facă un război care să-i aducă o mare glorie: acum însă va trebui să lase nepedepsiți pe acești barbari, și să se facă de râs din cauza ta și a fiicei tale. Niciodată eu n-aș încredința unui om, fiindcă e bogat și puternic, cârmuirea unei țări sau conducerea unei armate. Pentru un șef de stat e nevoie de bun simț și acel rol orice om poate să-l îndeplinească, dacă este deștept.

Agamemnon: La rândul meu, și eu, Menelau, am să-ți fac imputările mele, ar pe scurt și fără să-ți arunc priviri dușmănoase sau să depășesc măsura, căci îmi ești frate: un om cinstit trebuie să fie cumpătat în toate. De ce te uiți așa încruntat? Cine te-a supărat? Ce vrei tu? Fără îndoială, o soție cinstită. Ei bine, nu stă în puterea mea să ți-o dau: de ce n-ai știut să conduci mai bine pe cea pe care ai avut-o?

Trebuie să port eu vina greșalelor tale, eu, care n-am nimic să-mi imput? Te supără, poate, dorința mea de a ajunge la glorie? Sunt eu un nebun, fiindcă am revenit asupra unei hotărâri nenorocite, ca să apuc pe o cale mai bună? Sau nebun ești tu însuți care ai pierdut o femeie necredincioasă și care acum vreai să ți-o capeți înapoi, măcar că zeii ți-au făcut un bine, scăpându-te de ea? Petitorii ei de odinioară au făcut o mare greșeală când, spre a dobândi această femeie, au jurat tot ceea ce a vrut tatăl ei Tyndar. Dar, Speranța este o zeiță, pe cât mi se pare mie; ea, zeița i-a hotărât să facă acest jurământ, mai mult decât tine și puterea ta! Ia-ți-i cu tine, fă războiul cu ei: ei, în nebunia lor, sunt gata la aceasta. Dar, nu uita că zeii nu sunt orbi: ei cunosc jurămintele făcute de silă și pe care nu suntem obligați să le ținem. Nu, eu n-am să-mi ucid copiii. N-are să se spună într-o zi că tu ți-ai văzut împlinindu-ți-se visul, în contra oricărei dreptăți, prin pedepsirea unei soții nevrednice; în vreme ce eu să mă prăpădesc în lacrimi, ziua și noaptea, pentru că am călcat legile omenești și dumnezeiești, omorându-mi propriul meu copil. Iată, în puține cuvinte, clare și hotărâte, ceea ce voiam să-ți spun. Dacă nu-ți vii în minți, eu voi ști ce am să fac,

Pe când cei doi frați se sfădeau și-și aduceau unul altuia învinuiri și imputări, se vestește deodată sosirea Clytemnestrei, împreună cu fiică sa Ifigenia și cu micul Oreste. Obosiți de cale lungă, poposesc lângă un izvor, afară din lagăr; deshămând caii, le dă drumul să pască în iarbă verde și trimit știri lui Agamemnon că au sosit.

Vestea aceasta pune pe Agamemnon într-o mare încurcătură și-l aruncă într-o mare disperare. Cum să dea ochii cu soția sa, cum să-i descopere adevărata cauză a chemării lor la Aulis? Chemase prin scrisoare pe fiica sa să o mărite cu Ahile și acum să fie ucigașul ei!

Iată cum scrie poetul Euripide prima întâlnire, la Aulis, a lui Agamemnon cu Ifigenia:

Ifigenia: Ce fericită mă simt, dragă tată, că după un timp așa de lung, te văz din nou.

Agamemnon: Și eu, fiica mea; de asișderea mă sint fericit că te văz din nou.

Ifigenia: Te salut! Bine ai făcut, tată, că m-ai chemat la tine.

Agamemnon: Nu știu, draga mea, de am făcut bine, ori de am făcut rău.

Ifigenia: Mă revezi cu plăcere; și totuși ce îngrijorat te uiți la mine.

Agamemnon: Multe griji are un rege, un comandant la armată.

Ifigenia: Deocamdată gândește la mine și lasă la o parte alte gânduri.

Agamemnon: La tine mă gândesc, numai la tine singură, în această clipă, nu aiurea.

Ifigenia: Descrețește-ți, dar, fruntea: vezi-mă cu toată dragostea.

Agamemnon: Uite, mă bucur, pe cât pot să mă bucur de vederea ta, dragă copilă.

Ifigenia: Cu toate astea, ai în ochii tăi lacrimi.

Agamemnon: Fiindcă o lungă despărțire ne așteaptă.

Ifigenia: Nu știu, prea scumpe tată, ce vreai să spui, deși știu ce vreai să spui.

Agamemnon: Cu cât grăiești mai cuminte cu atât mai mult mă înduioșezi.

Ifigenia: Ei bine, am să-ți spun glume pentru ca să te fac vesel.

Agamemnon: Vai, n-am putere să tac. Ei bine, fiica mea...

Ifigenia: Rămâi acasă, tată, lângă copiii tăi.

Agamemnon: Aș voi-o; voința însă nu stă în puterea mea și aceasta mă face să sufăr.

Ifigenia: Piară luptele și necazurile pe care ni le face Menelau.

Agamemnon: Mai întâi vor pieri alții și aceasta mă omoară.

Ifigenia: Ce mult ai stat departe de noi, aci, în portul Aulis!

Agamemnon: O piedică mă ține pe loc și nu mă lasă să pornesc cu armatele.

Ifigenia: Unde se spune că locuesc phyrygienii, tată?

Agamemnon: Unde n-ar fi trebuit să locuiască niciodată Paris, fiul lui Priam.

Ifigenia: Pleci, așa dară, pentru o lungă călătorie, tată, părăsindu-ne aci.

Agamemnon: Și tu, fiica mea, și tu ai să faci, ca și tatăl tău.

Ifigenia: Ah, dacă ți-ar fi îngăduit să mă iai cu tine și mie să te însoțesc.

Agamemnon: Și tu ai să faci o călătorie acolo, de unde âți vei aduce aminte de tatăl tău.

Ifigenia: Voi pleca împreună cu mama sau voi face drumul singură?

Agamemnon: Singură, și fără tatăl tău și fără mama ta.

Ifigenia: Vreai poate, tată, să mă așezi într-o altă familie?

Agamemnon: Să lăsăm asta; fetele nu trebuie să știe astfel de lucruri.

Ifigenia: Caută să te întorci repede, tată, din țara phrygienilor, după ce-i vei fi biruit.

Agamemnon: Am mai întâi să îndeplinesc un sacrificiu aici.

Ifigenia: Dar îngăduie-ne să privim și noi, alături de tine, dacă ne este permis.

Agamemnon: Vei vedea tot; tu vei sta lângă apa de purificare.

Ifigenia: Vom face, tată, vr-un cor împrejurul altarului?

Agamemnon: Ce fericită ești tu care nu știi nimica! Dar intră în cortul meu și dă-mi mai întâi o sărutare, oricât de amară ar fi, dă-mi mâna ta, fiindcă așa de mult ai să fii departe de tatăl tău... Mă opresc de a vorbi, căci dezmerdându-te simt cum ochii mi se udă de lacrimi. Pleacă, deci!

Rămânând Agamemnon numai cu soția sa Clitemnestra, îi explică lacrămile sale prin aceea că fiica lor, căsătorindu-se cu Ahile, el avea să fie separt de ea pentru multă vreme. În timpul acesta sosește și Ahile care nu înțelegea nimic din cele ce se vorbea de nunta sa și numai mai târziu și-a dat seama de apucătura lui Agamemnon.

7. Rugarea Iphigeniei

După ce s-a dat pe față scopul chemării Iphigeniei la Aulis, Clitemnestra încarcă pe Agamemnon de ocări, iar fiica sa, aruncându-se la picioarele tatălui, îl roagă să nu o omoare, sacrificând-o pe altarul Dianei:

„Dacă aș avea, dragă tată, glasul dulce al lui Orpheu, pentru ca prin cântec să pot înmuia inimile, să pot mișca pietrele, să pot îmblânzi pe acei pe care aș voi, la aceste cântece aș alerga acum. Dar, deocamdată, toată puterea mea stă în lacrimi. Acestea ți le aduc, căci atâta pot. Pun la picioarele tale ca rugăciuni, corpul meu însuși, pe care aceasta l-a născut pentru tine. Nu mă face să mor înainte de vreme: lumina vieții este așa de dulce; nu mă trimite în întunericul pământului. Eu sunt cea dintâi ființă care ți-am zis tată, pe care o ai numit fiică; cea dintâi care, apropiindu-mi trupul de genunchii tăi, ți-am dat dezmierdări și mi-ai dat dezmierdări. Atunci îmi spuneai: «O să trăiesc eu să te văz, scumpă fetiță, trăind fericită și înflorind la căminul unui bărbat vrednic de mine»? Iar eu, atârnându-mă de gâtul tău, alipindu-mă de obrajii tăi pe care mâna mea îi mai atinge și acum, îți ziceam: «Ce voiu putea face pentru tine? Putea-voi să-ți dau, dragă tată, la bătrânețe, o dulce ospitalitate în casa mea, răsplătind necazurile tale și îngrijirile tale, ce-mi dai din copilărie»? Am păstrat amintirea acestor cuvinte; iar tu, tu le-ai uitat, tu vreai ca acum să mor. O, nu, te conjur, pe bunicul Pelops, pe tatăl tău Atreu, pe această

mamă care m-a născut, în dureri și care pentru a doua oară sufere acum pentru mine aceleași chinuri. Ce am eu cu iubirea lui Paris și a Elenei? Și, dacă Paris a venit în Grecia, trebuie eu, dragă tată să mor? Întoarce-ți ochii spre mine, aruncă-mi o privire dulce și dă-mi o sărutare, pentru ca murind să duc cu mine cel puțin această amintire de tine, dacă rugămințile mele nu te pot înduioșa. Iar tu frățiorul meu, tu nu ești decât un sprijin slab pentru cei care te iubesc; plângi cel puțin cu mine și imploră și tu pe tata să nu facă să moară sora ta; și copiii au un sentiment oarecare de nenorocirile noastre. Uite, tată, cum te roagă el, măcar că nu poate să vorbească! Cruță-mă, aibi milă de viața mea! Te implorăm noi amândoi, pe acești obraji pe care îi atingem, el, băiat mititel, eu fată mare. În sfârșit, rugăciunea mea fierbinte este: lumina vieții e dulce, cei morți nu simțesc nimic. E nebun cine dorește moartea! Mai bine o viață plină de suferințe, decât o moarte plină de glorie".

Agamemnon cu lacrimile în ochi îi răspunde:

„Știu, când trebuie să am milă și știu de asemenea, când nu trebuie să am. Eu îmi iubesc copiii; altfel aș fi un tată denaturat. E grozav pentru mine, femeie, – zice adresându-se soției sale Clitemnestra – să consimț la acest sacrificiu; e de asemeea grozav să nu consimț. Ce să fac? Vezi această armată, cât de mare este, vezi pe toți acești greci înarmați până în dinți, care, dacă nu te sacrific, cum îmi poruncești oracolul lui Calchas, nu vor putea să meargă împotriva fortăreții Iliului, nici să dărâme zidurile strălucite ale Troiei. O nebunie întreagă a cuprins armata greacă de a pleca cât mai degrabă cu corăbiile spre țara barbarilor spre a pune capăt răpirilor de femei din Grecia. Ei vor omorî pe fiicele mele rămas la Argos, ei vă vor omorî pe voi amândoi și pe mine însumi, dacă nu mă voi supune ordinului sfânt al zeiței. Nu, copila mea, nu este Menelau care îmi dă porunci acum, nu e voința lui pe care trebuie să o ascult, ci este a Greciei întregi, căreia, vrând nevrând, trebuie să te sacrifici. Împotriva acestei porunci a Greciei nu mă pot opune. Întrucât atârnă, draga mea, de tine și de mine, trebuie să liberăm

Grecia; trebuie ca grecii să nu mai lase ca femeile lor să fie răpite de barbari".

Armata întreagă cerând cu stăruință sacrificarea Iphigeniei și Ahile delcarând că-și pune capăt zilelor singur, dacă nu o va putea apăra, fecioara se hotărăște să moară pentru patrie, adresând părinților ei următoarele cuvinte:

„Ascultați-mă, ascultă-mă, mamă: căci văz că te superi degeaba pe bărbatul tău. De ce să mai încercăm cu îndărătnicie un lucru care nu mai este cu putință? Trebuie să mulțumim acestui Ahile pentru devotamentul său dar, în același timp, bagă de seamă să nu ridicăm împotriva noastră toată armata, fără nici un folos pentru noi și să aduci și vro nenorocire acestui om. De aceea, ascultă-mă, mamă, la ce hotărâre m-am oprit: Sunt gata să mor: vreau însă ca această moarte să fie însoțită de glorie; vreau să gonesc din inima mea orice lașitate. Astăzi sunt îndreptați asupra mea ochii Greciei întregi: atârnă numai de mine ca flota grecească să plece, ca Troia să fie distrusă, ca barbarii să respecte pe viitor femeile Grecilor, ca de aici înainte să nu mai îndrăznească să le răpească din Elada, după ce vor fi ispășit păcatul pentru răpirea Elenei și pentru crima lui Paris. Toate acestea le voi răscumpăra prin moartea mea, iar liberarea Greciei va fi gloria mea propriei. Tu m-ai născut pentru toți grecii, nu numai pentru tine. Și, în vreme ce mii de oameni cu vâslele în mâini sunt gata să răzbune ocara adusă patriei, sunt gata să lupte împotriva dușmanilor și să moartă pentru Grecia, viața unei singure femei are să fie piedică? Ar fi asta pe drept? Dar, mai este încă ceva. Nu se cade ca acest om – Ahile – să intre în neînțelegere, pentru o femeie, cu Grecia întreagă, sau să se sinucidă: viața unui singur bărbat este mai de preț decât viața a o mie de femei. Și dacă Diana cere sângele meu, o să mă împotrivesc voinței unei zeițe, eu o biată muritoare? Nu, asta e cu neputință. Îmi dau, deci, viața pentru Grecia. *Sacrificați-mă, distrugeți Troia!* iată ce va aminti în veci numele meu de Ifigenia; iată copiii mei, iată căsătoria mea, iată gloria mea. Se cuvine, dragă mamă, ca grecii să stăpânească peste barbari, iar nu barbarii peste

greci: căci aceștia sunt născuți ca să fi sclavi, grecii însă liberi".

În clipa în care Ifigenia avea să primească lovitura fatală dispare deodată și în locul ei Diana pune sub cuțitul preotului o căprioară. Toți cei de față sunt încredințați că Ifigenia a fost ridicată în cer și dusă să locuiască printre zei. Ea însă a fost dusă departe, pe țărmul Scythiei, pentru ca să servească acolo ca preoteasă a Dianei din Taurida (la Cherson, în Creimeea).

Sacrificarea Iphigeniei.
După H. Aubert, *Lég. myth.*

8. Luptele homerice de la Troia

Pornind corăbiile grecești din portul Aulis, ajunseră, cu vântul prielnic trimis de zeița Diana, la insula Chryse, de lângă Lemnos. Aci făcură un popas gloatele, debarcând pe uscat, pentru ca să caute altarul nimfei Chryse, la care să aducă jertfă; căci, după un oracol al zeului Apollo, Troia nu putea fi cucerită înainte de a se fi făcut sacrificii pe altarul acelei nimfe. Altarul acesta fusese ridicat de eroul Iason cu prilejul trecerii sale pe aici înspre Colchis; la el s-a oprit și Hercule ca să aducă sacrificii, când se dusese să cuprinză Troia.

Eroul Filoctet, regele malienilor de la Oeta, care era în posesiunea arcului și a săgeților lui Hercule, fiindcă însoțise pe acest erou cu prilejul primei cuceriri a Troiei, știa unde se găsește acest altar al nimfei și se puse la îndemâna tovarășilor săi de acum ca să-i conducă la el. Când însă a ajuns la altar, căzut după atâția ani în ruină și acoperit de tot felul de buruieni, un șarpe care păzea altarul s-a repezit la Filoctet, și l-a mușcat de picior. Din pricina acestei răni înveninate, bietul Filoctet a avut să sufere atâta durere și chin că nici ziua nici noaptea nu se putea odihni și nu putea să contenească din plânsete și vaiete.

Aceasta împiedica jertfele ce se aduceau și pe deasupra rana infectându-se, producea un miros urât și nesuferit. Armata nemaiputându-l răbda, cei doi atrizi, Agamemnon și Menelau, la sfatul înțeleptului Ulise, hotărăsc să se scape de

Rănirea lui Filoctet,
apud Seemann, *Mythologie...*

el și, cu toate că Filoctet era unul din cei mai mari eroi care a adus adevărate servicii patriei sale, a fost urcat într-o barcă, pe când flota trecea pe lângă insula Lemnos, și depus pe uscat, în vreme ce el dormea, pe un țărm pustiu și nelocuit de oameni. Alături de el îi lăsară arcul și săgețile, împreună cu ceva de ale mâncării și cu hainele ce le avea. În această stare îl părăsiră în voia sorții. Nouă ani a trebuit să trăiască nenorocitul erou aci în suferință și mizerie și numai în al zecelea an, deoarece Troia nu putea fi cucerită fără armele lui, a fost căutat de tovarăși și dus la Troia în lagărul grecesc[1].

Când au ajuns grecii la Troia, le ieșiră înainte nenumăratele trupe ale regelui Priam ca să-i împiedice să debarce pe uscat.

Aceste trupe erau comandate de viteazul Hector, cel mai strălucit dintre fiii regelui; regele însuși, fiind prea bătrân, nu mai putea să ia parte la lupte.

Cel dintâi dintre greci care a pus piciorul pe pământul dușman a fost Protesilau. Acesta, cu toate că știa bine că un oracol făcuse prevestirea că cel dintâi grec care va pune piciorul pe pământul troian va avea să moară și cu toate că

1. Vezi *Legende și povești antice*, pag. 153.

era căsătorit de curând cu tânăra și frumoasa Laodamia, totuși n-a stat nici o clipă la îndoială să se sacrifice pentru patria sa și a cerut pentru sine această mare cinste. Sărind din corabie și repezindu-se în mijlocul dușmanilor amenințători, a fost lovit de o săgeată aruncată din arcul lui Hector și s-a prăbușit la pământ în nesimțire.

Când, mai târziu, tânăra sa soție a aflat despre moartea eroică a bărbatului ei, cuprinsă de o jale adâncă și de o deznădăjduită întristare, s-a rugat în genunchi de zeii din Infern să-i îngăduiască ca, cel puțin trei ore, să mai poată sta de vorbă cu soțul ei mort, Protesilau.

Zeilor, făcându-li-se milă de iubirea nenorocită a Laodamiei, însărcinară pe crainicul lor Mercur să conducă pe Protesilau câteva ore lângă soția sa. Când însă Protesilau a trebuit să se întoarcă iarăși în împărăția lui Pluton, soția sa nemaiputând să trăiască singură, fără bărbatul ei atât de iubit, și-a curmat zilele.

În fața Troiei, pe țărmul tracic al Hellespontului, se putea arăta călătorului de mai târziu niște ulmi crescuți pe mormântul tânărului rege Protesilau. Ramurile acestor ulmi, din partea dinspre Troia, înfloreau la începutul primăverii mai repede decât ale altor copaci, dar și florile, tot mai repede se veștejeau, ca un semn oarecum că ele jelesc moartea timpurie a tânărului erou, mort la Troia.

Îndată după căderea lui Protesilau, grecii debarcă pe țărmul asiatic al Troiei, și o luptă se încinge numaidecât între amândouă gloatele pentru răzbunarea celui mort. În fruntea grecilor se războia Ahile, în fruntea troienilor Hector și Cycnus.

Acesta din urmă era un fiu al lui Neptun, zeul mării, și trecea ca un erou nebiruit, fiind, ca și Ahile, invulnerabil. Asupra lui s-a repezit mai întâi Pelidul, dar, oricâte săgeți îl loveau, el rămânea neatins. Atunci simțind Ahile că potrivnicul său nu putea să fie rănit, i-a aruncat de câteva ori scutul în față, lăsându-l năuc; apoi, prinzându-l în mâinile sale vânjoase, îl sugrumă, omorându-l și trântindu-l de pământ.

Moartea acestui erou, care era socotit de nebiruit, băgă

groaza în troieni, care se retraseră, dând răgaz grecilor să se întărească în lagăre la poalele cetății.

Înainte de a se începe adevăratele lupte, grecii mai încercară încă o dată să convingă pe troieni, de nevoia de a le preda pe Elena și de a înlătura astfel războiul pe care îl presimțeau că va fi îndelungat.De aceea, se hotărâră să trimeată în cetate o solie compusă din Menelau și Ulise care să ceară pe Elena și tezaurele pe care ea le-a luat o dată cu plecarea ei împreună cu Paris.

Solia a fost destul de bine primită și s-au găsit mulți troieni care să fie de părerea că cererile argivilor sunt îndreptățite.

Între aceștia era și Antenor, un bătrân cu minte, cel mai de seamă dintre bărbații din Troia care a primit deputațiunea în palatul său.

La îndemnul acestuia s-a hotărât să se facă o adunare de popor.

În această adunare a luat întâi cuvântul Menelau care a arătat în puține cuvinte insulta ce i s-a făcut, răpindu-i-se soția.

După el a vorbit Ulise. Acesta a ținut un discurs care a făcut o adâncă impresie asupra celor de față, el fiind nu numai cel mai iscusit dintre toți grecii, dar și un orator, cum nu s-a mai auzit până atunci la Troia.

Poporul în întregime a dat dreptate grecilor și chiar Elena

Ahile și Aiax jucând zaruri.
Pictură de Exechias pe o amforă, sec. VI în Chr., Vatican.

era gata să se întoarcă la bărbatul ei de odinioară. Paris însă, s-a împotrivit din toate puterile sale, bizuindu-se pe de o parte pe dorința fraților săi care țineau să se încunune cu strălucirea unei glorii eterne, iar pe de altă parte pe un oarecare Antimachus care, fiind mituit de el, a îndemnat poporul să nu se lase înduplecat de vorbele lui Menelau și ale lui Ulise, ci, din contră, să omoare pe acești trimiși ai grecilor.

Bătrânul Priam și viteazul Hector, deși vorbiseră pentru împăcarea cu grecii, totuși, în cele din urmă, se lăsară convinși de Antimachus; mai ales când Helenus, un frate al lui Priam, care trecea ca profet a tălmăcit un oracol al lui Apollo cum că zeii ar fi de partea troienilor. Astfel deputațiunea greacă, lăsată liberă, s-a întors în tabără fără nici un rezultat.

Acum grecii, nemaiavând nici o nădejde de împăcare, încep atacul împotriva cetății. Toate încercările lor, însă, de a lua cetatea rămân zadarnice. Neavând destul forțe ca să atace cetatea din toate părțile deodată, se mulțumiră să o asedieze, adică să o impresioare până se va preda de bună voie. Și, fiindcă troienii nu se încumetau să iasă dintre zidurile lor ca să se bată cu grecii, de frica teribilului Ahile, armatele acheene începură să pustiască țara în lung și lat.

Și, deoarece asediul Troiei avea să țină multă vreme, cetățile din împrejurimi, atât cele de pe uscat câși cele de pe apă, aveau să cază pradă trupelor grecești.

Astfel au fost prefăcute în cenușă dousăprezece cetăți de pe apă și unsprezece de pe uscat, iar locuitorii lor, împreună cu regii și părinții lor au fost luați ca sclavi și împărțiți ca pradă de război fruntașilor greci.

Într-una din luptele ce s-au dat împrejurul cetății a fost omorât și tânărul Troilus, cel mai mic dintre fiii lui Priam. Pe când copilul Troilus, – căci era mai mult un copil decât un băiat – mâna caii pe câmpia din fața Troiei, Ahile se repezi furios asupra lui. Copilul dete bice cailor și se refugie la un altar al lui Apollo, ca să-și găsească scăparea. Locul fiind consființit zeului, copilul se găsea sub ocrotirea lui și, deci, în afară de orice primejdie.

Ahile, totuși, apucă, ca un sălbatic, pe copil de buclele părului și-i înfinge lancea în piept, lăsându-l mort pe loc.

Acest omor nelegiuit eroul avea să-l ispășească într-o zi, căci, din această clipă, zeul Apollo s-a prefăcut în dușman neîmpăcat al lui Ahile.

Uciderea lui Troilos de către Ahile.
Desen pe un vas antic.

9. Palamede

În cei dintâi ani ai războiului s-a întâmplat și moartea mișelească a lui Palamede, unul dintre cei mai înțelepți eroi ai grecilor, vestit pentru multele sale invenții militare și pentru sfaturile ce a dat șefilor armatelor acheene.

Atât cu prilejul pregătirii războiului, îndemnând pe eroii greci să ia parte la acest război, cât și în timpul îndelungatei șederi a armatelor la Aulis, distrând prin născocirile și invențiile sale pe soldați, acest bărbat priceput și drept, și-a câșigat o mare trecere printre gloatele grecești care îl socoteau ca cel mai de seamă din toată armata lor. În portul Aulis, foametea ce se iscase o înlătură prin aceea că aduse pe fiicele lui Anius care prefăceau tot ce atingeau cu mâinile lor în grâu, vin și untdelemn, iar la Troia boalele ce se iviră printre soldați le tămădui, descoperind tot felul de leacuri și măsuri higienice.

Pentru înțelepciunea sa și mai ales pentru curajul său, Ahile îl ținea totdeauna pe lângă sine și nimic nu încerca, fără să ceară sfatul acestui bărbat înțelept și priceput.

Prevăzând cu mintea sa și cu bunul său simț că războiul avea să ție multă vreme, a sfătuit întotdeauna pe compatrioții săi să prefere pacea războiului. Din această pricină, ajunse în neânțelegere și sfadă cu partizanii războiului și mai ales cu Ulise care nu putea să-i ierte, între altele, nici faptul că i-a descoperit șiretlicul, când făcea pe nebunul în patria sa Ithaca spre a nu părăsi pe tânăra sa soție Penelopa.

Ura dintre cei doi eroi a crescut și mai mult de când înțelepciunea dreaptă a lui Palamede punea în umbră înțelepciunea șireată și vicleană a lui Ulise. Această ură merse așa de departe, că Ulise, ca să scape de Palamede, l-a acuzat de trădare, spunând că ar fi luat bani de la Priam ca să sfătuiască pe greci să plece din Troia.

Ca să izbutească în această pâră a sa, Ulise a ascuns în cortul lui Palamede, fără știrea acestuia, o anumită sumă de bani și a scris o scrisoare, ca din partea lui Priam către el, în care scrisoare se vorbea de o sumă de bani ce i-ar fi dat ca preț al trădării. Scrisoarea o încredință unui sclav frigian ca să o ducă lui Priam și, în același timp, a pus oamenii săi credincioși ca să prindă pe sclav la ieșirea din tabără. Cu această scrisoare Ulise se duce la Agamemnon, acuzând pe Palamede de trădare.

Fiind chemat înaintea Consiliului de război al generalilor, Palamede a fost condamnat la moarte prin lapidare.

În urma acestei sentințe, nefericitul Palamede, fără să fi fost vinovat, este târât la marginea mării, unde a fost omorât cu pietre și lăsat pe țărm, ca pradă pentru câini și păsări, Agamemnon neângăduind să fie înmormântat. Astfel a pierit mișelește cel mai distins și cel mai bun dintre toți grecii.

Moartea lui Palamede au plătit-o scump mai târziu grecii. La întoarcerea lor în patrie, Nauplius, tatăl lui Palamede, ca să răzbune moartea fiului său, a ieșit înaintea corăbiilor grecești ce se întorceau de la Troia și a aprins în timpul unei furtuni groaznice, noaptea, făclii în cele mai primejdioase locuri, între niște stânci submarine, de pe țărmul Euboeei; cele mai multe corăbii au făcut naufragiu, iar câți au scăpat de valurile mării și au fost aruncați pe uscat, au văzut cu toții de sabia lui Nauplius.

10. Cearta dintre Ahile și Agamemnon

Trecuseră nouă ani de zile, de când armatele grecești luptau cu îndârjire împotriva troienilor, fără să-i poată birui, și sosise acum și al zecelea an în care, după o profeție a preotului Calchas, avea să fie cucerită Troia. Gloatele grecești erau mistuite de tot felul de boale și lipsuri, iar comandanții învrăjbiți trăiau într-o ură de moarte.

Cu prilejul cuceririi orașului Theba, din apropierea Troiei, locul de naștere al Andromacăi, Ahile a luat de

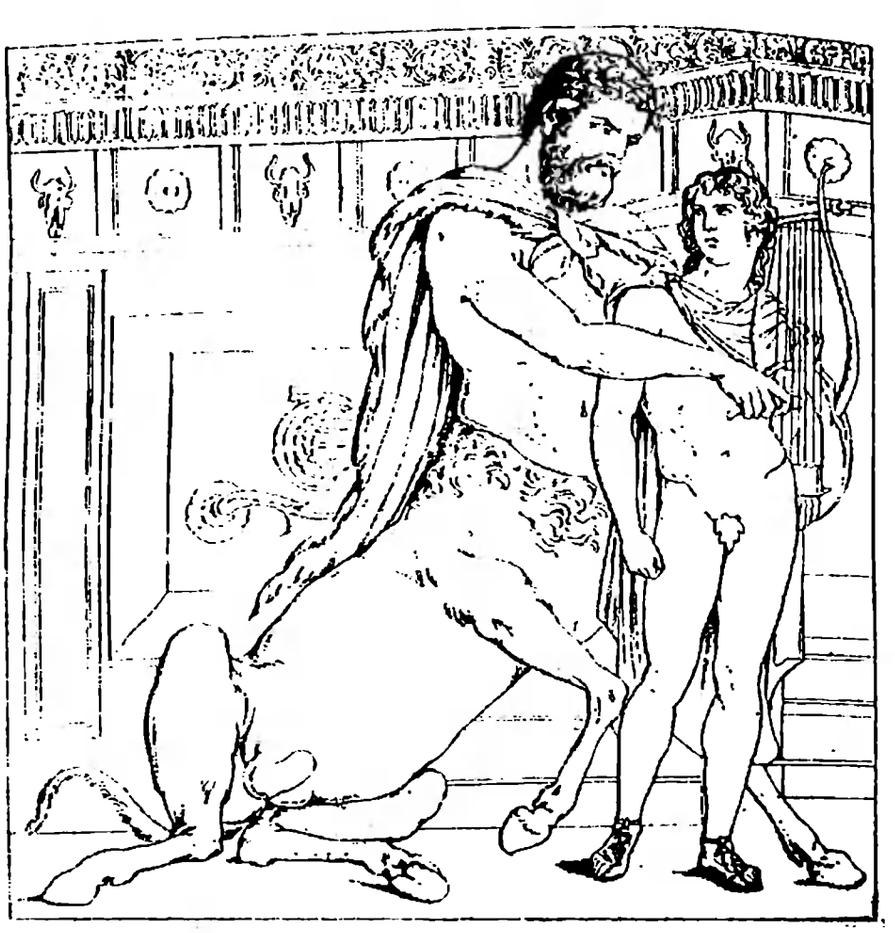

Ahile și centaurul Chiron.

Briseis e luată ca scalvă.
Pictură pompeiană.

captivă pe Chryseis, frumoasa fiică a preotului Chryses, și o dete în dar lui Agamemnon. Tatăl fetei, un bătrând preot al lui Apollo, îmbrăcându-se în haine de sărbătoare, cu cârjă de preot în mână și având pe cap cununa de dafin a zeului, a sosit în lagărul acheilor ca să-și răscumpere pe bani fata, rugând pe greci și în special pe Agamemnon ca să-i libereze pe Cryseis, adresându-i următoarele cuvinte:

Voi, căpetenii Atrizi, achei cu frumoase pulpare,
Fie ca zeii cei sălășluiți pe Olymp să v-ajute
Troia ușor să luați și cu bine s-ajungeți acasă!
Dar sloboziți-mi copila robită, primind aste daruri,
Dacă vă temeți de fiul lui Zeus, de arcașul Apollo.

Cu toate că grecii într-un glas îl sfătuiră să primească darurile și să cinstească pe preotul zeului, Agamemnon l-a respins cu îngâmfare, spunându-i:

Vezi, o moșnege, să nu te mai prind pe aici la corăbii

Ori între noi zăbovind, ori venindu-ne iarăș încoace;
Mi-e că ți-or fi de prisos și cârji și semnele sfinte.
Nu voi pe ea s-o slobod, ba chiar cărunți-va-n robie,
Tocmai în Argos acasă la mine, de țară-i departe,
Pânza țesând la război și culcându-se alături de mine.
Du-te, dar, nu mă-ndârji, dacă teafăr dorești să poți merge.

Bătrânul îngrozit pleacă și tăcut se duce la țărmul mării celei pline de vuiet, și departe de lagăr își ridică mâinile spre cer, rugându-se de Apollo:

Tu cel cu arcul-de-argint, tu paznicul Chrysei, Sminteus,
Care vârtos ocrotești Tenedos și Chilla prea sfântă,
Dacă ziditu-ți-am eu de la mine locașul tău mândru,
Ori închinatu-ți-am coapse îngrășate de capre și tauri,
Glasul auzi-mi-l, Doamne, și-o singură vrere-mplinește-mi:
Stropii de plâns cu săgețile tale plătească-mi Danaii!

Zeul Apollo îi ascultă rugăciunea și pogorându-se din înaltul Olymp, cu arcul pe umăr și cu tolba cu săgețile în spate, începe să lovească mai întâi pe catâri și pe ogari și, în urmă, chiar și pe soldați. Nouă zile zburară săgețile lui Apollo în tabăra acheeană, iar într-a zecea zi Ahile a chemat oștirea sa la sfat, după povața Junonei, cea cu brațele albe, fiind îngrijată zeița că-i pier toți scumpii ei danai.

În adunarea poporului, Ahile și-a ridicat glasul și a cerut ca un preot sau un zodiac sau un tălmăcitor de vise să le spună pricina pentru care Apollo este supărat și ce jertfe să-i aducă, pentru ca să-l împace și să-i abată urgia.

După ce Ahile spuse acestea se și așează pe scaun.

Iată, se scoală între dânșii
Fiul lui Thestor, întâiul fruntaș al proorocilor, Calchas,
Care știa câte au fost mai de mult, câte sunt, câte fi-vor
Și cârmuiește ale acheilor vase pe mare spre Troia,
Numai cu darul ghicirii, cu care-l cinstise Apollo.
Om priceput el fiind, ia îndată cuvântul și zice:
Scumpe lui Zeus, Ahile, mă-ndemni să vă spun tuturora
Care să fie necazul arcașului Phoebus-Apollo?
Eu bucuros o voi spune; ia seama tu însă și jură-mi

C-ai să fii gata să sai să m-ajuți cu puterea și graiul;
Doară mă tem să nu supăr cumva între achei pe acela,
Care-i mai tare ca toți și de care cu toții ascultă.
Biruie craiu-n mânie pe cel care-i stă sub poruncă;
Ciuda-i, măcar că o vreme și-o înstrună și o-năbușe-n sine
Colcăie totuși în pieptu-i și cată prilej mai pe urmă
Ca s-o răzbune. Deci, chibzuie tu dacă vreai să mă aperi.

Atunci se ridică din nou Ahile și grăiește în fața tuturora:

Până ce eu mai viez și mai văd pe pământ, lângă-aceste
Vase-adâncate, nici unul din toată acheimea de față
N-o să te atingă cu mâna-nvrăjbită, nici chiar Agamemnon,
Care se laudă aci între domni, că e cel mai de frunte.

Îmbărbătat de aceste vorbe, Calchas răspunde că supărarea zeului a fost pricinuită de răpirea fecioarei Chryseis și că Apollo nu va putea fi îmblânzit decât în clipa, când ea va fi dată înapoi, fără daruri și plată părinților ei.

Atunci se ridică puternicul Agamemnon și cu sufletul aprins de mânie și cu ochii luminoși, ca văpaia, privind spre Calchas, se răstește astfel:

Calchas, tu cobe, în veci nu mi-ai spus o prielnică vorbă
Răul plăcutu-ți-a pururi și pururi menit-ai a rele.

Briseis luată de Agamemnon.
Desemn pe un vas antic.

Nici ai rostit oarecând și nici săvârșit-ai vre-un bine.
Chiar și acum ghicind, danailor spui tuturora
Cum că de-aceea năcazuri ne dete țintașul Olympic
Numai căci eu am respins bogatul răscumpăr al fetei.
Și asta-i că vreau dinadins ca ea să rămâie la mine.
Totuși voi da-o-napoi la părinți, dac-așa e mai bine.
Nu voi să-mi piară oștirea, ci teafără toată să-mi fie.
Iute gătiți-mi o altă răsplată, ca nu cumva singur
Nerăsplătit să rămâi între achei; asta nu se cuvine.

Atunci sculându-se Ahile spune:

Cum și de unde să-ți dea inimoșii achei o răsplată?
Câte-am prădat în orașe din Troia, împărțitu-le-am toate
Nici nu se cade oștirea pe aceste napoi să le ceară,
Dă pe Chryseis acum și împacă pe zei, iar aheii
Te-or dărui întreit și împătrit, dacă bun va fi Zeus
Să pustiim a lui Priam cetate temeinică-n ziduri.

Din nou ridicându-se Agamemnon, îi zice:

Nu-mi fi atât de viclean, cât ești de voinic, o Ahile,
Tu cu făptura de zeu, căci n-o să mă birui cu vorba,
Nici vei putea să mă-nșeli. Ori vrei s-ai răsplată tu singur
Și despoiat să fiu eu, de stărui să dau pe femeie?

Agamemnon voind să fie răsplătit, în locul fecioarei Chryseis, cu altă sclavă, fie luând pe a lui Ahile sau a lui Aiax ori a lui Ulise, între comandanți s-a născut o mare ceartă și gâlceavă.

Ahile, decât să cedeze pe sclava sa, frumoasa Briseis, mai bine s-ar fi întors acasă și ar fi domnit în pace peste myrmidonii săi din Phthia. ținuta dârză a lui Ahile a îndârjit și mai mult pe Agamemnon, și el, care n-ar fi voit, poate, să aibă numaidecât pe Briseis, acum spune răspicat că tocmai pe Briseis vrea să o aibă în locul fiicei lui Chryseis și că lui puțin îi pasă, dacă Ahile pleacă înapoi pe corăbii la Phthia.

La aceste vorbe ale lui Agamemnon, Ahile este cuprins de o nespusă durere și în mânia sa e cât pe aci să scoată

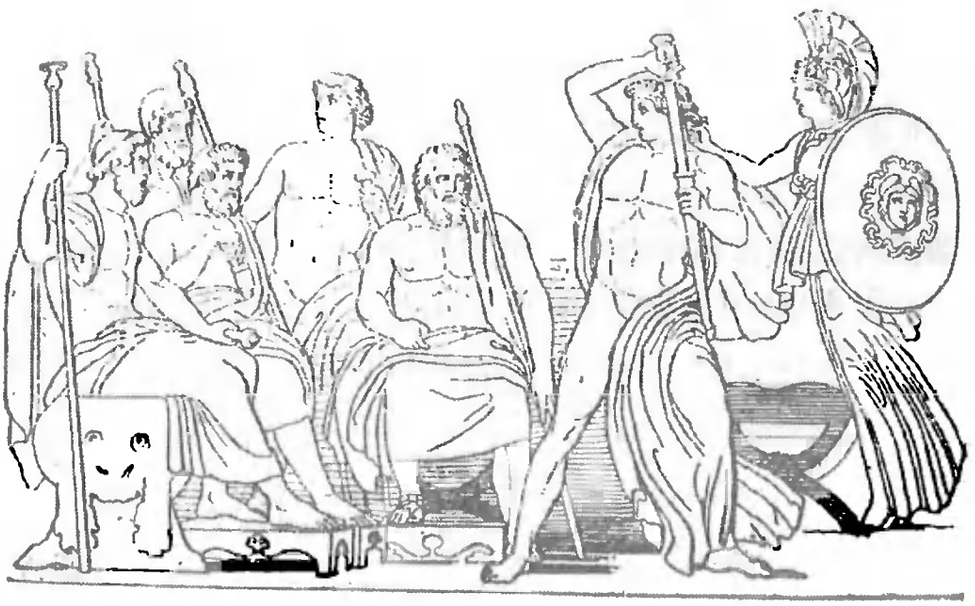

Ahile cuprins de furie contra lui Agamemnon.
Vrea să-l străpungă cu sabia; Minerva îi potolește mânia.
Apud Flaxman.

sabia din teacă și să o împlânte în pieptul trufașului comandant. În această clipă însă sosește din Olymp zeița Minerva, trimeasă de Junona care ținea deopotrivă și la Ahile și la Agamemnon. Prinzând pe Ahile de pletele-i aurii, îi zice:

Hai, contenește cu cearta și sabia lasă-ți-o-n teacă;
Numai cu vorbele ponosluește-l pe el, cum îți vine.
Iată cuvântul îmi dau, și el împlinit o să fie:
Daruri frumoase avea-vei odată, de trei ori pe-atâta
Pentru ocara de azi; deci rabdă și-ascultă-ne sfatul.

Ahile dă ascultare sfatului zeiții, își bagă sabia în teacă și începe numai cu vorba să mustre pe Agamemnon:

Tu bețivan, tu dulău făr-obraz, sperios ca și cerbul!
Nici cu oștirea cândva îndrăznit-ai să ieși la bătaie,
Nici să te-ații pânditor de dușmani cu vitejii de frunte
Dintre achei, că te temi să nu dai de primejdia morții.
Crai care storci pe supuși, fiindcă domnești pe netrebnici;
Altfel, Atride, păcatul de acum ți-ar fi fost cel din urmă...
Veni-va o vreme
Când pe Ahile cu toții la luptă, dori-l-vor aheii.
Dar o să fie târziu, căci tu chiar cu toată obida,

Nu vei putea să le-ajuți, când droaie pica-vor sub arma
Cruntului Hector și adânc te va roade năcazul, că astăzi
Nesocotit-ai pe cel mai viteaz luptător din Achaia.

În urmă, Agamemnon trimițând pe doi crainici ai săi, pe Talthybios și Eurybates, la cortul lui Ahile ca să ia pe Briseis, ei au întâlnit pe erou chiar la ușa corului. Acesta, cunoscând motivul sosirii lor, deși mânios, fără să le adreseze nici un cuvânt, le-a predat pe fecioară prin prietenul său Patrocle iar tânăra fată a părăsit cu multă părere de rău cortul iubitului ei Ahile.

Din clipa aceasta, Ahile n-a mai putut fi mângâiat de insulta adusă de Agamemnon. Supărat și cu lacrămile în ochi, se duce la marginea mării, unde, întinzându-și mâinile rugătoare, imploră ajutorul mamei sale Thetis. Aceasta ieșind din valurile adânci ale apei, sosește numaidecât și se așează lângă necăjitul ei fiu. După ce acesta îi istorisește toate cele întâmplate, o roagă ca să se ducă la Jupiter și să-i ceară ca grecii să fie biruiți de troieni și să ajungă în lipsă și strâmtorare, până ce vor recunoaște, atât ei, cât și regele lor, nedreptatea ce i s-a făcut.

Thetis, făgăduindu-i că-i va împlini dorința, se afundă în adâncul valurilor, iar el rămâne în cortul său, gândindu-se la vorbele mamei sale, și la frumoasa fecioară ce i-a fost răpită cu de-a sila.

După ce Jupiter se întoarse din Aethiopia, unde luase parte la un ospăț pe marginea Oceanului,Thetis se duce în Olymp; aci găsind pe Jupiter pe tronul său de aur, îl cade în genunchi și netezându-i barba cu mânuța ei delicată, îl imploră să pedepsească pe Agamemnon și pe greci. Jupiter îi făgăduiește că o va asculta.

Junona însă bagă de seamă convorbirea Thetidei cu Jupiter și-i face acestuia imputări că i-a promis ajutor lui Ahile și pieirea grecilor. Jupiter, deși se așezase tocmai la masă împreună cu ceilalți zei, se scoală în picioare, o respinge de la sine și o amenință că o va pedepsi întocmai ca și altă dată, dacă nu se potolește.

Tu îndrăcito, mereu cu presupusul îmi stai pânditoare,
Totuși nimic n-ai să poți izbândi, ba mai oropsită
Fi-vei de mine, și asta cu mult mai amar o să-ți fie.
Dacă-i așa precum zici, să știi că-așa mi-e plăcerea.
Șezi și taci molcom acolo și vorba mi-ascultă mai bine
Nu vor putea nicidecum să te-ajute toți zeii Olympici,
Când voi veni și oi întinde la tine ne-nfrântele-mi brațe.

La intervenția fiului lor Vulcan, cearta între cei doi soți, Jupiter și Junona, s-a potolit și

Astfel ei veseli din zorile zilei și până seară
Benchetuiau și-aveau parte de masă la fel fiecare.

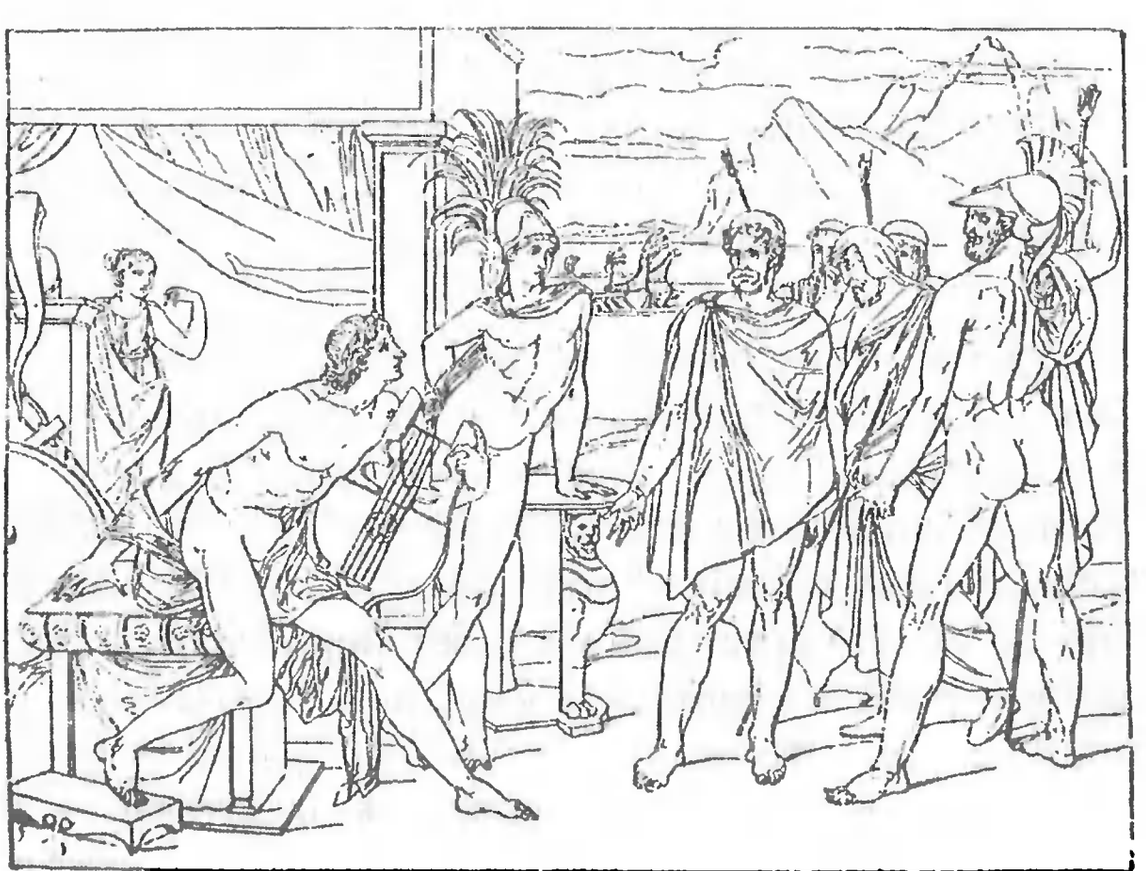

Ahile refuză să mai lupte.
După o pictură de Ingres.

11. Duelul dintre Paris și Menelau

Răzbunarea lui Ahile nu întârziază prea mult, căci Jupiter trimite lui Agamemnon un vis prin care îi spune să-și înarmeze oștirea întreagă și să pornească îndată spre zidurile cetății, având să cucerească Troia chiar în ziua aceea. Deșteptându-se din somn, își aruncă numaidecât mantaua în spate, își ia palosul de argint și toiagul ce-l moștenise de la părinți și aleargă la vasele de pe țărmul mării unde se găseau cetele sale de achei. Aci ținu un sfat cu mai marii oștilor, explicându-le visul ce a visat și arătarea zeului Jupiter. În aceeași clipă, îi vine un gând năstrușnic care cât pe aci era să zădărnicească toată munca sa de nouă ani de zile. Se gândi anume să pună armata la încercare, îndemnând-o să plece la corăbii și să ia fuga spre casă.

Vrednici în arme, danai, tovarăși de luptă, prieteni,
Crud a fost Zeus cu mine și tare cu lanțul osândei
M-a încătușat. Deși se învoise cu semne, că-n țară
Nu m-oi întoarce înainte ca Troia cea tare s-o spulber,
Totuși acuma s-a pus să mă-nșele grozav; mă silește
Fără de zăbavă spre Argos să plec după pierdere multă.
Astfel îi place pe semne lui Zeus atottțiitorul...
Nouă sunt anii trecuți ai marelui Zeus și iată
Putrede-s grinzile, rupte odgoanele de la corăbii.
Dincolo-n țară, tânjind, tot stau așteptându-ne acasă
Dragii copii și nevestele noastre, iar lucrul
Care ne-aduse pe-aici, tot neisprăvit ne rămâne.

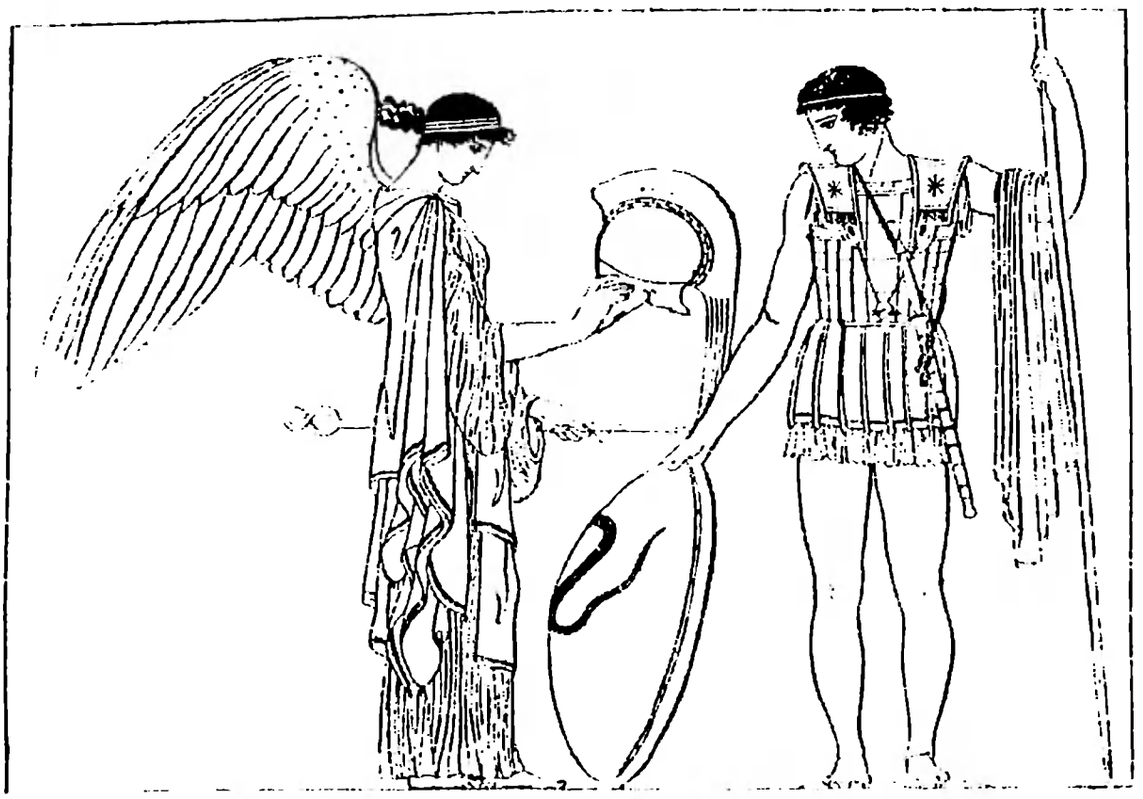

Iris.
După o gravură antică.

Deci, acultați-mă toți, să facem cum eu vă voi spune:
Hai să fugim, cu corăbii cu tot, spre iubita-ne țară,
Nu mai e chip să luăm a lui Priam întinsă cetate.

Vorba nesocotită a lui Agamemnon stârni în mulțimea adunată dorul de ducă și ca talazurile mării se puseră în mișcare gloatele grecești. Începură să dea fuga cu toții spre corăbii, ridicând ca un nour pulberea de sub picioarele lor și înghesuindu-se, care mai de care, să se suie în vase sau să le împingă pe vălătuci în mare. Chiotele lor se ridicau până la cer, de bucuria că pleacă spre casă.

Și, fără îndoială, s-ar fi sfârșit cu grecii și s-ar fi pus capăt acuma războiului, dacă Junona înspăimântată de cele ce vedea din cer, petrecându-se pe câmpia Troiei, n-ar fi alergat la Minerva și n-ar fi rugat-o să intervie în favoarea iubiților ei achei.

Zeița războiului, zburând pe aripile ei ușoare din Olymp pe pământ, sosește îndată la corabiile grecești, unde, aflând pe mintosul Ulise, îi poruncește să dea fuga în tabără și să oprească pe loc mulțimea gata de plecare.

Ulise, meșter la cuvânt, izbutește cu vorba bună să înduplece gloatele să se întoarcă iarăși în tabără.

Dintre toți numai limbutul Tersit tot făcea gură, răstindu-se când în dreapta, când în stânga, și bârfind cu vorbe murdare acum pe unul acum pe altul. Cu toate că era slut și spanchiu, strâmb de un picior și cu umerii aduși, flecarul nu mai contenea cu batjocurele sale, ocărând pe atridul Agamemnon:

Ce te mai jelui și ce vrei, născutule tu din Atreus?
Corturi ai pline de aramă și ai tu în corturi
Multe alese femei, hărăzite de noi luptătorii
ție-naintea oricui, dacă noi cucerim vro cetate.
Ori mai duci lipsă de aur, comoara ce-ar fi să-ți îmbie
Vre-un bogătaș de la Troia, cu ea să-și rescumpere fiul
Care legat l-aș aduce, ba eu, ba un altul de-ai noștri?...

Ulise nu-i mai putu răbda bârfelile, și lovindu-l cu sceptrul în spate, îi spuse:

Nesocotite flecar, oricât ești la vorbă de meșter
Mântuie; nu te sfădi cu mai marii, Tersite, tu singur.
Mai ticălos, mai mârșav, eu nu cred că-i altul ca tine...
Una ți-oi spune și spusa mea fi-va pe loc împlinită:
Cum te-oi mai prinde, prostindu-te până într-atâta,
Capul să nu și-l mai poarte pe umeri Ulise,
Dacă eu nu mi te-înșfac, dacă nu te despoi de veșminte
Și chisăgindu-te apoi și făcându-te așa de rușine
Nu ți-oi da drumul de aici cu vaiet să pleci la corăbii...

Cetele grecești râseră bine de pățania lui Tersit.

Apoi, după ce luă cuvântul din nou Ulise, și apoi Nestor, îndemnând pe oameni la luptă, plecară cu toții, unii să-și ascută armele, alții să-și pregătească scuturile, iar ceilalți, fie să-și îngrijească de cai și de care, fie să facă sacrificii zeilor, ca să le stea într-ajutor în lupta pe care cu toții o credeau cea din urmă.

Armia, în urmă, porni ca pârjol ce-ar aprinde pământul.

Paris.
După o statuie antică.

Duduie câmpul și geme la fel ca în vremea când Zeus
Fulgerătorul răzbubuie muntele Arima, în jurul
Lui Typhoeus, pe unde se zice că-i iarba culcată.
Astfel la mersul oștirii gemea sub picioare pământul
Greu duduind, căci tare grăbită pășea pe câmpie.

În vremea aceasta într-aripata Iris (curcubeul) vestitoarea lui Jupiter, vine grăbită din cer, sub chipul lui Polites, fiul lui Priam și vestește troianilor că se apropie armata grecească gata de luptă. Poporul se repede numaidecât la arme și unii călări și alții pe jos, dau năvală cu toții pe porțile cetății, ieșind cu alai întru întâmpinarea grecilor.

După ce armatele vin față în față, cu vuiete puternice și cu strigăte de război, pășește înainte Paris, cu chipul de zeu, cu blana de pardos în spate, cu paloșul și arcul încovoiat în mâini și învârtind două suliți cu vârful de aramă și chemând pe achei să dea pieptul cu el, la luptă în doi.

Când îl zărește Menelau că înaintează cu atâta trufie în fața armatelor, simte o mare bucurie, întocmai ca și leul flămând, când îi iese în cale vro pradă mai bună, un cerb sau o capră, căci își închipuia el că a sosit ceasul în care avea să se răzbune de furtul Elenei asupra celui mai vinovat om de acest război crâncen.

Numaidecât, cu armele în mâini, sare din carul său de luptă. Paris, cum îl vede, o dosește iute prin gloată, vrând să scape de el și, fiind cuprins de spaimă, întocmai ca și omul care, întâlnind într-o văgăună de munte un șarpe sau o năpârcă, se retrage repede, palid ca moartea. Viteazul Hector observă pe fratele său și mânios de lașitatea lui, îl mustră cu grele cuvinte:

Mârșave, chip de viteaz, turbat al muierilor lotru
Și-amăgitor! Mai bine pieriai fără nuntă, mai bine
Nu te năsteai! Aș fi vrut-o și tare ar fi fost mai cu cale
Asta decât de ocară să fii și batjocura lumii.
Cum hohoti-vor pletoșii achei și cu drept vor mai râde!
Ei și-or fi zis după chip că ești luptător mai de frunte
Tu care n-ai nici un pic de virtute și inimă-n tine...
N-ai vrea cu arma să înfrunți pe războinicul Menelas?
Știi-vei atunci de la cine răpit-ai nevasta în floare...

Paris se rușinează de această dojană și se arată gata să se bată în duel cu Menelau pentru Elena și pentru tezaurele ei. Cine va ieși învingător, va avea să aibă pe frumoasa femeie, iar armatele să încheie pace și prietenie și să se întoarcă pe la vetrele lor, unii în Troia, iar ceilalți spre Argosul bogat în cai și spre Achaia, țara femeilor mândre.

Atunci Hector, cu toate că din rândurile grecilor se aruncau asupra sa săgeți și pietre, ieși din mijlocul șirurilor troiene. Agamemnon, văzându-l și înțelegând că eroul vrea să vorbească, face semn cetelor sale să tacă. După ce Hector ajunge între cele două armate, aduce la cunoștința tuturora hotărârea lui Paris.

Menelau ca să pună capăt unui război sângeros care pricinuise atâtea nenorociri și atâta omor, primește propunerea:

> Piară, dar, unul din doi, după cum vrea ursita și moartea.
> Iar ca prieteni ceilalți, despartă-se cât mai degrabă.

Menelau.
După o statuie antică.

Menelau, însă, cere ca învoiala să fie consfințită și de regele Priam printr-un sacrificiu public, căci zicea el, tinerii fiind mai zvăpăiați, ușor își pot călca cuvântul, pe când bătrânii care văd și înapoi și înainte, cumpănesc mai bine lucrurile.

De aceea, trimite numaidecât doi crainici în oraș să aducă pe bătrânul rege, în fața armatelor, împreună cu animalele trebuitoare pentru sacrificiu, iar Agamemnon trimite oamenii în lagăr ca să aducă de acolo miei. Atât grecii, cât și troenii erau plini de bucurie și de nădejde că războiul se va sfârșit în curând și că vor putea trăi pe viitor în pace, fiecare pe la căminurile sale.

Într-aceea Iris, sub chipul uneia din fetele lui Priam, se duce la Elena și-i spune că Paris și Menelau se luptă în duel pentru ea și că învingătorul o va avea pe viitor de soție.

La auzul acestor vorbe Elena reamintindu-și de trecutul ei de odinioară, o cuprinde dorul de patrie și de părinți și începe să se gândească cu înduioșare la primul ei bărbat. Cu lacrimi în ochi, iese de acasă însoțită numai de două servitoare și se duce la poarta numită scheiană, unde pe un turn înalt stăteau regele Priam și bătrânii cetății, pentru ca din depărtare să urmărească luptele tinerilor. Când Elena se apropie de turn, își ziceau încet trecătorii unul altuia, vorbindu-și mai mult în ureche: „Pentru o femeie ca asta, mai degrabă zeiță decât femeie, au dreptate popoarele să se lupte între ele și să îndure mizerii; dar, cu toată frumusețea ei, ducă-se acasă la ea, mai înainte ca vreo nenorocire să ne ajungă pe noi și pe copii noștri"!

Priam, însă, cum o vede, o cheamă la sine:

> Vino, copila mea, scumpă copilă, și-n față așează-te aproape,
> Vezi-ți bărbatul dintâi, prieteni, rudele tale.
> Nu-mi ești tu doar vinovată, ci singuri de vină sunt zeii,
> Care îmi aduseră amarnic război cu aheii.

Apoi o întrebă de numele fiecărui erou care se distingea

Zeița Venus îl salvează de la moarte pe Paris.
Ilustrație de A. Titeaux și A. de Lemud
la ediția franceză din 1843 a *Iliadei*.

în armata danailor și Elena îi arăta cu degetul, numind pe fiecare pe rând, după numele lor: Asta este marele Agamenon, celălalt e înțeleptul Ulise, dincolo este Aiax, fiul lui Telamon, celălalt e Idomneu, rege din Creta.

În timpul acesta, crainicii aduc mieii pentru jertfă. Când ajung în fața celor două armata, Agamemnon și Ulise își spală mâinile, amestecând vinul din ulcioare adus anume pentru sacrificiu. Apoi taie smocul de lână dintre coarne și-l împarte, după obiceiul de pe acele vremuri, mai marilor oștilor achee și troiane. În urmă, Agamemnon, ridicându-și mâinile spre cer, zice:

Zeus, părinte prea-nalte, slăvite stăpân de pe Ida,
Soare tu cel care totul cuprinzi cu privirea și auzul
Și tu Pământe, voi Râuri și voi cei din lumea cealaltă
Cari osândiți pe cei morți, dacă-n viață ei strâmb se jurară,
Voi să fiți martori acum și păziți jurămintele noastre!
Dacă la luptă cumva pe Menelas răpune-va Paris
El pe Elena rămâe stăpân și pe-averile toate;
Noi cei din Argos apoi să ne-ntoarcem pe mare-n corăbii.
Dacă-l omoară bălanul Menelas pe chipeșul Paris
Da-vor troienii atunci pe Elena și averile toate
Da-vor așișderea plata războiului ce se cuvine
Pildă să fie și celor ce vin după noi, tuturora
Despăgubiri de război, dacă nu vor plăti de la sine
Priam și fiii lui Priam, de îndată ce mort ar fi Paris,
Eu mă voi bate și atunci și cere-voi prețul pedepsei
Și-am să tot stărui pe-aici până voi izbândi cu războiul.

După ce a înjungheat mieii și după ce a turnat vin din ulcioare pentru zeii cei vecinici, zise din nou Agamemnon: „Cel care din noi va îndrăzni să calce această învoială, piară întocmai ca vinul din acest ulcior, el și toți ai lui, iar nevasta să-i fie răpită de alții".

Rugăciunea lui Agamemnon, ca și urarea lui, n-a fost primită de Jupiter. După el, luând cuvântul Priam, spune că trebuie să se întoarcă în oraș, fiindcă nu poate să fie de față la lupta dintre Menelau și fiul său Paris, că, de altfel, zeii din cer știu cine este ursit să-și vază sfârșitul în bătaie.

După plecarea lui [Priam][1], Hector împreună cu Ulise măsoară cu lancea hotarul în care avea să se lupte cei doi eroi; apoi trag la sorți cine să facă începutul atacului. Sorțul desemnează pe Paris. În urmă popoarele de ambele părți, pline de îngrijorare, se așează fiecare la locul său, aproape de cai, iar cei doi luptători pășesc înainte între armate.

Întâia lovitură a dat-o Paris, nimerind, cu sulița sa scutul lui Menelau; sulița însă, pe el însuși nu l-a atins, căci s-a încovoiat de tăria scutului. Atunci Menelau tabără asupra lui Paris și învârtind în mâini lancea-i puternică îi străpunge scutul sclipitor; Paris însă, se apleacă la timp și scapă de moarte. Repede atunci Menelau, trăgându-și spada din teacă, lovește cu putere în coiful lui Paris, dar spada ruptă îi cade din mână. Apucând însă, cu mâna creasta stufoasă a coifului și, cureaua întorcându-se sub barbă, era cât pe aci să sugrume pe Paris, și să-l târască spre achei. Zeița Venus însă, protectoarea lui Paris, văzând primejdia în care se găsea favoritul ei, face să se rupă cureaua, lăsând pe eroul grec în mână numai cu coiful. Apoi smulge pe Paris din mijlocul luptelor și-l duce cu sine acasă la palatul lui regal. Aci, cum îl vede Elena, începe să-l ocărască:

> Mi-ai și venit din război? Mai bine piereai tu acolo,
> Biete, răpus de viteazul ce-mi fusese bărbat înainte.
> Tu te mândreai altă dată că-l poți dovedi pe Menelas,
> Ori cum te-ai bate cu el, cu vârtutea, cu brațul, cu lancea.

La vorbele acestea Paris îi răspunde:

> Nu mă jigni așa rău cu aspre dojeni, o, femeie.
> Azi dacă el a învins, e doar cu ajutorul Athenei,
> Mâine-oi învinge și eu, căci zeii ne-ajută și nouă.

În vremea aceasta, Menelau, pe când Paris se afla în siguranță acasă, lângă soția sa iubită, îl caută în toate părțile prin oștirea troiană. Nimeni însă nu știa unde se găsește și

1. În text, greșit: „Paris" (*n. ed.*).

nimeni nu l-ar fi tăinuit, căci o ură grozavă aveau cu toții pe urzitorul acestui război nenorocit.

Atunci se ridică Agamemnon și cere de la troieni să-i dea pe Elena și averile ei, socotindu-se Menelau, ca învingător. Grecii îl aprobă cu toții, pe când troienii păstrară o tăcere mută.

Pe când se petreceau toate acestea pe câmpia dinaintea Troiei, zeii din cer steteau la masă, în sala de banchete a marelui Jupiter, și chibzuiau între ei, dacă trebuie sau nu să strice învoiala între troieni și greci. Junona, dușmana neîmpăcată a dardanilor, strigă în gura mare că liniște și pace nu va putea fi pe pământ, până ce Troia nu va fi fost dărâmată din temelie.

Jupiter, cam fără voia sa, și mai mult ca să facă pe placul soției sale, însărcinează pe Minerva să se ducă în tabăra troienilor și să-i facă să rupă învoiala. Zeița, întocmai ca o stea care cade din cer, aleargă numaidecât, în chip de om muritor, și se duce de-a dreptul la Pandarus, regele Lyciei, care venise cu trupe multe în ajutorul troienilor, și îi spune:

Vreai tu un sfat să-mi asculți, voinice născut din Lycaon?
Dacă te bizui să tragi cu săgeata cea iute în Menelas,
De la troieni vei avea, de la toți, mulțumită și slavă
Și în deosebi de la Paris, ficioru-mpăratului Priam
Care cu daruri bogte-mbiate-va îndată pe tine,
Când pe viteazul Menelas de viață lipsit o să-l vază,
Pus ca să arză pe rug și ucis de săgețile tale.
Hai, dar, ochește-l acolo pe loc pe bărbatul Menelas.

Pandarus, ușurel de minte, se lasă înduplicat de zeiță și scoțându-și din tolbă o săgeată otrăvită o pune în arc și o face să zboare în pieptul lui Menelau. Și, fără îndoială, ar fi pierit de data aceasta eroul grec, dacă Minerva care purta grija scumpului ei Menelau, n-ar fi făcut să se abată și de astă dată din drumul ei săgeata, nelăsând-o să-i străpungă trupul, ci numai să-l atingă, făcându-i o rană ușoară.

Când Agamemnon a văzut pe fratele său rănit și plin de sânge, s-a speriat grozav și prinzându-l în brațe, a început

să verse lacrămi și împreună cu el și toți tovarășii lor de arme.

Observând însă, că rana nu e mortală a început să mângâie pe Menelau și a chemat numaidecât pe medicul Machaon, fiul lui Aesculap, care îi scoate săgeata din rană și pune în ea leacuri tămăduitoare.

Paris și Menelau.
După Becker, *Erzäl, aus der alt. Welt.*

12. Lupta zeilor

Acum lupta începe din noi și de astă dată iau parte la ea chiar și zeii. Junona și Minerva care nu puteau să ierte pe Paris că în judecata sa a dat preferință zeiței Venus, intră în șirurile de ostași greci, iar Apollo, Marte și Venus luptă alături de troieni; regele zeilor însă, așezându-se pe tronul său de aur din Olymp, privește întâmplările de pe pământ și cântărește destinul oamenilor muritori.

După moartea lui Pandarus, căzut de mâna vânjoasă a lui Diomed, Eneas, fiul Venerii și al lui Anchise, de teamă ca trupul neînsuflețit al prietenului său să nu cază în mâna dușmanilor, se repede ca un leu ca să-l apere și, dând ocol cadavrului, își ținea scutul și lancea ca pază.

Diomed însă, pune mâna pe un bolovan, pe care astăzi n-ar putea să-l urnească din loc doi oameni, și pocnește cu el în șold pe Eneas care cade jos. Și, desigur, ar fi pierit de data aceasta eroul troian, dacă mama sa, Venus, nu l-ar fi prins în brațele ei albe ca zăpada și nu l-ar fi învelit în veșmântul ei strălucit.

Atunci crudul Diomede recunoaște pe zeiță și cu lancea sa ascuțită o împunge în mână.

Venus țipă de durere și țipă mai ales ca să-și scape pe fiul ei lovit. Apollo, zeul soarelui, îl învăluie la rândul său într-o noapte neagră și-l duce departe de bătaie.

Zâna se duse ametită de amarul durerii
Vinteșa Iris o prinse și-o scoase din deasa mulțime,

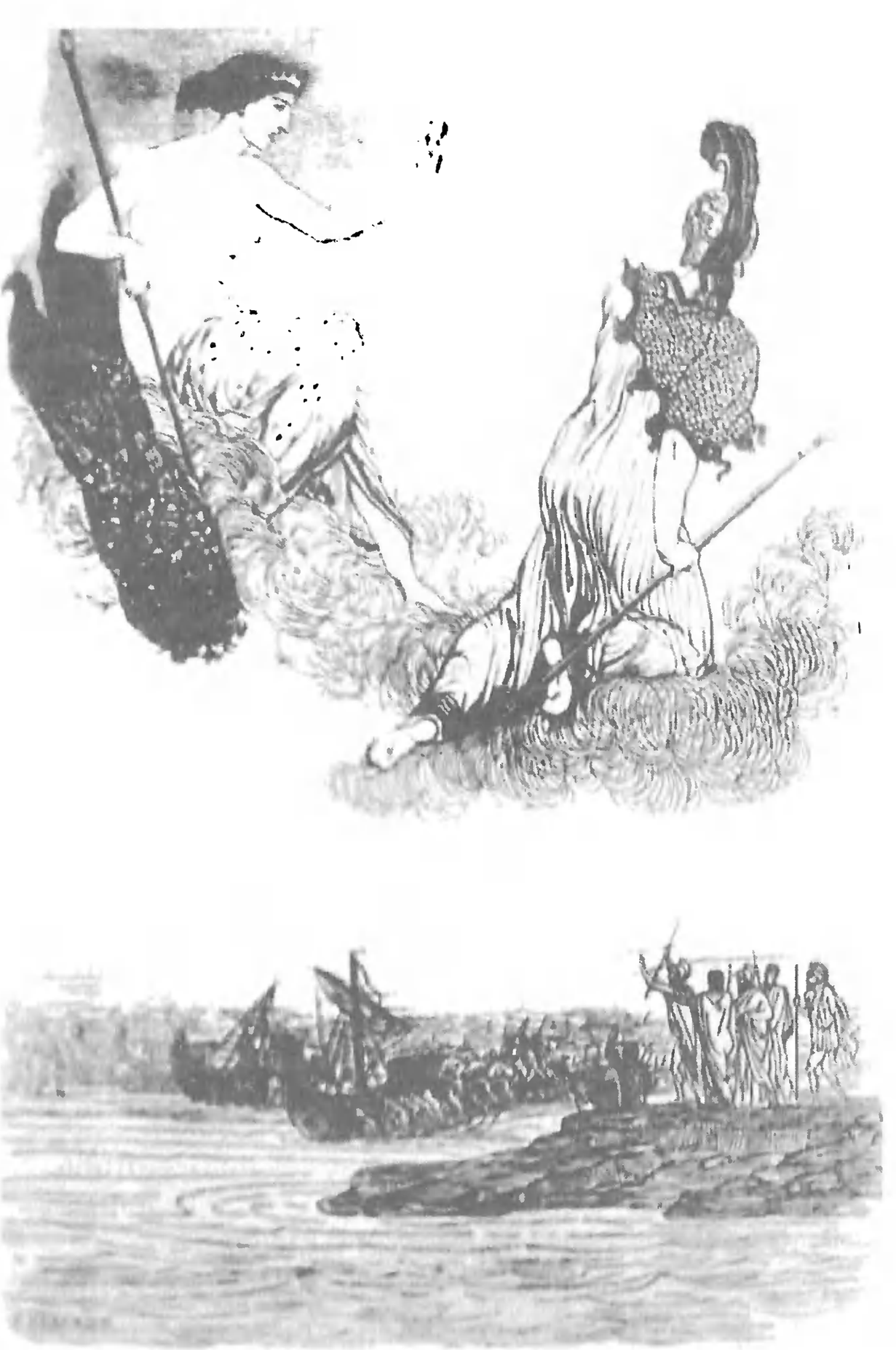

Venus și Minerva
supraveghind luptele dintre greci și troieni.
Ilustrație de A. Titeaux și A. de Lemud,
la ediția franceză din 1843 a *Iliadei*.

Învinețită de chin și cu mâna înroșită de sânge.
Ea nimeri pe năvalnicul Ares la aripa stângă,
Unde ședea odihnind prin ceață cu lancea și caii
Și îngenunchind, se tot roagă de fratele-i Ares și-i cere
Caii gătiți cu fruntare de aur și astfel îi zice:
Dragul meu frate, fii bun și îndură-te, dă-mi telegarii,
Ca să mă sui pe Olymp, pe unde șed zeii, căci tare
Sufăr de rana ce-un muritor mi-a făcut-o Tydide
Cel ce acum ar da piept cu însuși părintele Zeus.

Apoi Venus se urcă cu caii lui Marte și se plânge acolo înaintea tatălui ei Jupiter, de ce a pățit la porțile Troiei. Acesta mângâindu-o îi zice zâmbind:

Fata mea, îi zice, războiul doar nu te privește pe tine;
Grija ta fie mereu legăturile dragi ale nunții,
Armele și bătălia sunt treaba lui Ares și Pallas.

În urmă, Marte care împrumutase carul său Venerii spre a se duce în Olymp, voi să se lupte acum și el cu Diomede spre a-l pedepsi pentru rănirea zeiței.

Când însă Diomede văzu pe însuși zeul războiului că ia parte la luptă, printre rândurile troienilor, și-a pierdut cu totul curajul și se gândea cum să se retragă mai repede din rândurile luptătorilor.

Minerva însă, apropiindu-se de el, îl îndeamnă să dea înainte și se suie chiar în carul lui, alăturea de el.

Grabnic ea suie-se alături de craiul Tydide și tare
Scârție osia cea de stejar apăsată de greul
Care-l ducea: era vajnica zână și cel mai de frunte
Dintre bărbați. Luând apoi biciul și frânele Pallas
Repede mână spre Ares întâi telegarii.
Ares atunci omora pe un mal de bărbat, pe Periphas,
Cel mai șoiman din Etoli, chiposul fecior al lui Ohes.
Crâncenul zeu îl strivea pe acesta, iar Pallas
Cușma lui Hades și-a pus să n-o vază puternicul Ares.
Cum pe Tydid îl văzu, ucigașul de oameni
Iute-l lasă pe vlăjganul Periphas să zacă
Mort, unde-l răpuse curmându-i suflarea;

Fugă pe urmă dădu spre Tydid, strunitorul
Roibilor. Cum dimpotrivă s-apropie unul de altul
Ares se-ntinde întâi peste jugul și hățul
Cailor lui Diomede și turbă dorind să-l omoare.
Sulița însă cu mâna i-o înșfacă zeița
Și de la car i-o împinge de-i zboară încolo zădarnic.
Lancea-i de aramă răpede la rându-i atunci Diomede
Neșovăind, iar Pallas înfige ascuțișul în Ares
Jos în deșerturi, pe unde se încinge colanul de aramă;
Sulița acolo-l rănește și-i sfâșie neteda piele.
Când el o trage înapoi, dă țipăt puternicul Ares
Cât ar țipa în război pân-la nouă sau zece
Mii de bărbați luptători, când setea de harță s-aprinde.
Cum îl auziră troienii și aheii, stătură de groază
Toți tremurând, așa groaznic fu răcnetul cruntului Ares.

Afrodita și Ares într-o scenă de dragoste.
Frescă pompeiană, sec. I, Muzeul Național Neapole.

13. Andromaca

După ce Venus rănită s-a suit cu carul lui Marte în Olymp, s-au retras din luptă și ceilalți zei, rămânând înaintea porților Troiei numai armatele de muritori.

Atunci Helenus, fiul lui Priam, vestit prin cunoștințele sale în prevestirea viitorului, s-a dus la fratele său Hector, ca să-l sfătuiască să se adreseze mamei lor Hecuba ca ea, prin jertfe și ofrande, să câștige bunăvoința zeiței Minerva pentru luptătorii Troiei.

Poate, își ziceau ei, i se va face milă zeiței și se va îndura să îndepărteze de la zidurile cetății pe crudul Diomede care făcea atâta măcel printre trupele dardanice. Hector dă ascultare sfatului frateluir său și se duce în oraș ca să întâlnească pe mama sa Hecuba.

Când Hector ajunge la poarta scheană, îl îngrămădesc femeile și fetele din Troia, întrebându-l unele de fii sau frați, altele de bărbați sau veri. El le mângâie pe toate, sfătuindu-le să se roage de zei, căci numai cu ajutorul acestora, va putea despresura cetatea, iar el se duce de-a dreptul la palatul regal al lui Priam.

Aci îi iese înainte bătrâna sa mamă care, după ce-l îmbrățișează, îi dă dintr-un ulcior vin pe care să-l verse ca jertfă pentru zei și să bea și el ca să-și întremeze puterile și corpul obosit, întrebându-l, în același timp, cu vorbe grăbite

de cele ce se petreceau pe câmpul de bătaie. Hector o refuză cu vorbele:

Nu-mi da vin dulce, tu, scumpa,-nchinata mea mamă.
Mi-e să nu-mi iai din puteri și să uit vitejia și avântul.
Nici nu cutez să-nchin lui Zeus, cu mâini nespălate
Paos de vin; e păcat să te apuci a rosti rugăciune
Celui din nouri, de sus, cu mânjala de sânge pe tine.
Du-te, tu, mamă, mai iute la templul zeiței Athena
Cea dătătoare de prăzi, ia jertfe și doamnele adună,
Juruie apoi că în templu dai jertfe de douăsprezece
Tinere junci neatinse de jug, dacă ea se îndură
Și-are să cruțe cetatea, femeile noastre și fiii
Și de la ziduri, de aici, o să-nlăture pe Diomede.
Du-te, dar, la biserica zânei ce dă biruința,
Eu mă voi duce la Paris să-l chem la război, dacă dânsul
Vrea să asculte ce-i spun; mai bine înghiți-l-ar pământul.
Ceru-l crescu doar pe el, ca pacoste mare să fie
Tatălui nostru și nouă, copiilor lui și cetății.
Dacă vedea-l-voi cumva pogorându-se în lumea cealaltă
M-oi ușura de necaz, și uita-voi amarul vieții.

Astfel grăi Hector, iar mama sa Hecuba pleacă să cheme în palat pe tovarășele sale pe care să le trimeată prin oraș să adune femeile troiene. În urmă, intrând în camera ei, unde se găseau podoabele aduse din Phoenicia, ia un voal de mătase, cel mai scumpe pe care îl avea și pe care avea de gând să-l dea zeiței Minerva. Apoi iese din palat însoțită de numeroase și venerabile femei troiene.

Ajungând la templul Minervei din vârful cetățuii, frumoasa Theano, fiica Cissei, soția lui Antenor, le deschide ușile, căci ea era preoteasa zeiței. Femeile, cu toatele, intonând cântece melodioase, își ridică, mâinile spre statua zeiței. Apoi Theano ia voalul și-l așază pe genunchii zeiței, rugându-i-se cu aceste cuvinte:

Sfântă zeiță, tu stâlpul cetății, coroană-ntre zâne,
Sfarmă tu sulița lui Diomede Tydid și pe dânsul
Fă-mi-l să cadă pe brânci-nainte de porțile schee

Ca să-ți aducem îndată o jertfă de douăsprezece
Tinere junci care nu știu de jug, dac-ai milă de Troia
Și de-a troienilor fii și neveste.

Zeița, totuși, n-a dat ascultare rugăciunilor Hecubei.

De aci Hector se duce în palatul lui Paris care nu era prea departe de palatul regal al lui Priam. Pe Paris găsindu-l lângă frumoasa Elena, începe să-l ocărască: „Nenorocitule, cum stai tu acasă retras, în vreme ce oamenii pier sub zidurile cetății împresurate din toate părțile de dușmani. Căci, cine altul decât tine a aprins acest război crâncen. Hait, scoală-te, înainte ca cetatea să fi fost mistuită de focul dușmanilor".

La această dojană a lui Hector, Paris se scoală și pornește la război. Elena însă, voind să oprească pe Hector, cumnatul ei, acesta îi spune că trebuie să se ducă pe acasă să-și vadă nevasta și copilul, căci nu știe dacă are să se mai întoarcă.

Sosind la sine acasă, Hector nu găsește pe Andromaca, căci aceasta împreună cu copilul Astyanax și însoțită de o servitoare, auzind că se dă luptă grea împrejurul zidurilor, se dusese la poarta scheeană, unde se sui pe un turn ca să urmăească mișcările luptătorilor. Hector pleacă în pripă de acasă și ajunge numaidecât la poarta cetății, unde întâlnește pe Andromaca și pe copil în brațele servitoarei. Apropiindu-se Adromacha de el, îl ia de mână și-i spune:

Inima ta te va pierde, sărmane, și n-ai măcar milă
De un copil, care-i prunc, și de mine, o biată femeie.
Voi văduvi în curând, căci toți au să tabere asupră-ți
Și-au să te omoare degrabă, vrăjmașii; iar dacă te-oi pierde
Fi-mi-ar mai bine să intru în pământ, că doar altă nădejde
N-o să-mi rămâie, când tu vei muri, fără numai
Plâns și suspinuri. Că nu mai trăiește nici tata, nici mama.
Știi că pe tata-mi întâi îl ucise măritul Ahile,
Când pustii a Clicilor bine-așezată cetate,
Theba cu înaltele porți. Pe tata-l răpuse, dar totuși
Nu vru de arme să-l prade, de teama mustrării de cuget.
Șapte-mi erau frățiorii acasă și știi că toți șapte

Ei într-o zi mai de mult se duseră în lumea cealaltă;
Fură cu toții uciși de Ahile pe lângă
Boii cei grei de picior și alături de oile albe.
Numai pe mama-a cruțat-o, pe ea, împărăteasa din Theba,
Și cu mulțime de planuri încoace aducând-o, la urmă
O dezrobi pe o groază de daruri; dar știi că Artèmis,
Zâna cu arcul în casa părintelui meu a trăsnit-o.
Tu-mi ești dar, Hector, și tată și mamă cinstită și frate
Tu-mi ești bărbatul, în floare. Deci, rogu-te acuma
te-ndură,
Stai în cetate pe-aicea la turn, ca să nu-ți lași în urmă
Fiul lipsit de părinte și văduvă biata-ți femeie.
Oastea-ți oprește-o pe lângă Smochinul sălbatic, pe unde
Lesne se urcă în cetate și zidul se bate mai lesne;
Căci pe acolo de trei ori veniră să încerce vitejii,
Aiax cei doi cu oștirea și Idomeneus vestitul,
Frații Atrizi cu ai lor și voinicul Tydid Diomede,
Ori că un bun ghicitor, de zei luminat, le-a dat sfatul,
Ori poate așa de la sine-i silește și-i mână pornirea.

La acestea Hector răspunde:

Grijile acestea, femeie, mă bat și pe mine, dar tare
Mi-este rușine de ai mei, de bărbați și femei de la Troia,
Dacă-aș fugi de război și aș sta tupilat ca mișelul
Nu sunt la asta pornit, căci eu m-am deprins să fiu pururi
Gata de luptă și-în rândul întâi la război să mă-încaier
Pentru mărirea părintelui meu și a mea și a țării.
Bine știu, mi-o spune doar mintea și inima-într-una:
Are să vie o vreme când Troia peri-va și Priam
Și a lui Priam norod. Dar nu-mi este mie-într-atâta
Nici de a fraților mei, care, câtu-s de mulți și puternici,
Tot o să cadă prin colb la iureșul hoardei dușmane;
Cât mi-e de tine, în ceasul când fi-vei smuncită de vr-unul
Dintre achei și vei plânge când el te va duce-în robie.
Dusă prin Argos, vei țese ascultând de porunca stăpânei
Și din Hypèria sau din Mesèis tu apă căra-vei
Fără să vrei că silită vei fi de cumplita nevoie.
Zice-va, cum te-ar vedea oarecine că lacrimi te scaldă:
Asta-i femeia lui Hector, întâiul viteaz, căpitanul

Oastei troiene din vremea războiului cel de la Troia.
Astfel va zice și amarul din nou te va frânge, de jalea
Soțului, care putea să te scape de jugul robiei.
Dar să mă-acopere țărna mai bine, să nu văd înainte
Ducerea ta în robie, să nu-ți aud glasul durerii!

Astfel grăi și-și întinse mâinile spre micul Astyanax, care, țipând se retrase la pieptul servitoarei speriat de strălucirea coifului său. Hector râse de aceasta și râse și mama.

În urmă își ia coiful de pe cap și-l pune pe pământ, își sărută copilul, legănându-l în brațe. Apoi, ridicându-și mâinile spre cer, zise:

Zeilor, faceți voi toți ca iubitul meu fiu să ajungă
Cel mai de frunte bărbat la troieni și ca mine, tot astfel
Vrednic în arme să fie și-n Troia domnească puternic
Și oricine la întorsul din luptă să zică vreodată:
E mai viteaz decât tatăl. S-aducă și prăzi încrușite
De la vrăjmașul ucis, să se bucure sufletul mamii.

După această rugăciune, Hector dă copilul în brațele Andromacăi care, strângându-l la pieptul ei parfumat, râdea cu lacrimi.

Bărbatul, privindu-o cu dragoste îndurerată și netezându-i mâna, îi zise cu iubire: „Sărmană femeie, nu trebuie să-ți amărăști prea mult inima, căci nimenea nu va fi în stare să mă omoare, dacă nu-mi va fi scris să mor. De urista sa nu poate să scape nimenea, oricât de voinic ar fi. De aceea, du-te liniștită acasă, și cată-ți de treburi: vezi de război și de furcă. Grija ar-melor lasă-o în seama bărbaților și mai presus de toți, lasă-mi-o mie".

În urmă ridicându-și coiful de jos și-l așează pe cap și pleacă, iar scumpa sa Andromaca se înapoiază acasă cu lacrimile în ochi.

Când o văzură servitoarele întorcându-se acasă cu lacrimele pe obraji, încep să bocească pe Hector, ca și când ar fi fost mort.

Curând, după aceea, se întâlnește Hector și cu Paris care îmbrăcase arme sclipitoare și amândoi ajung de-odată în mijlocul trupelor troiene, care, văzând pe comandanți, prind din nou curaj la luptă.

Hector și Andromaca.
După o gravură antică.

14. Duelul dintre Hector și Aiax

Hector, la îndemnul protectorilor săi, Minerva și Apollo, cere grecilor ca să se lupte în duel. Menelau este gata să se bată cu eroul troian. Agamemnon însă, îl oprește, arătându-i ce nebunie face a se lupta cu un erou de care însuși Ahile se teme să dea față.

Bătrânul Nestor propune atunci să se tragă la sorți, pentru ca sorțul să hotărească care dintre fruntașii greci era destinat să se bată cu Hector. Zarul cade asupra lui Aiax, fiul lui Telamon. Duelul începe și ține o zi întreagă, fără ca să ajungă vreunul să doboare pe adversarul său. De aceea, lupta rămâne nehotărâtă, iar la despărțire fiecare a rămas cu admirațiune pentru potrivnicul său, dându-și unul altuia chiar daruri spre amintire.

În urmă, armatele se găsesc iarăși față în față și lupta începe de astă dată mai îndârjită decât oricând mai înainte. Dar pentru ca să-și pună flota la adăpost de orice atac neașteptat, grecii se apucă să construiască un zid înalt de jur împrejurul taberii lor și al vaselor lor, așezate de-a lungul țărmului mării.

Hector atunci se hotărește să atace tocmai aci armatele grecești. De aceea, însoțit de o ceată din cei mai viteji și mai curajoși soldați troieni, pătrunde, omorând o sumedenie de achei, până la flota de pe țărmul mării, căutând să-i dea foc; apărarea ei de puternicul Aiax era neândestulătoare, iar vasele încep să arză în fața grecilor pe care îi cuprinde deznădejdea.

Se dă alarma și în toate părțile se vorbea acum de renunțarea la război, în care zeii se dăduseră de partea troienilor, fiind mai toți generalii greci omorâți sau răniți în ultimele lupte.

15. Patrocle

În deznădejdea lor, grecii își aduseră aminte de Ahile. Agamemnon însuși se gândi să-i dea înapoi pe Briseis și împreună cu ea daruri nenumărate. O deputațiune formată din Ulise, Phoenix și Aiax este trimeasă numaidecât la Ahile, pe care îl găsește în cortul său cântând la liră. Lângă el ședea prietenul său Patrocle, gata să-l servească, îndată ce și-ar fi isprăvit cântecul.

Deputațiunea intră și se oprește înaintea lui Ahile. Eroul se scoală de pe scaun mirat, fără să-și părăsească lira pe care o ținea în mână, și, de asemenea, și Patrocle se ridică în picioare la vederea oaspeților neașteptați. Apoi Ahile, luându-i de mână, le zice: „Vă salut, dragi prieteni, fie că ați venit numai să mă vedeți, fie că vreo nevoie mare vă aduce la mine. Căci, cu toată supărarea mea, voi îmi sunteți, fără îndoială, din întreaga armată grecească, cei mai scumpi prieteni".

Salutându-i cu aceste cuvinte, îi poftește să șază pe scaune așternute cu purpură, iar lui Patrocle îi spune: Adă o stacană din vinul cel mai tare și dă fiecăruia câte o cupă, căci mi-au sosit în cortul meu cei mai iubiți prieteni.

După ce se ospătară cu mâncare și băutură, Ulise, cu paharul în mână, ia cuvântul: „Nu de mese bogate, Ahile, ducem dorul în cortul atridului Agamemnon; de acestea, avem acolo din belșug. Tremurăm de frică, fiindcă ne amenință o groaznică pieire. Troienii, cu tovarășii lor de

arme, sunt aproape să pună mâna pe corăbiile noastre, căci Jupiter Olympianul le stă într-ajutor. De aceea, te rugăm, pentru ca mai târziu să nu te căiești amar, să aperi pe achei de nenorocirea ce-i amenință. Când tatăl tău te-a trimis din Phthia la Agamemnon, ți-a spus: «Fiule, cu ajutorul Minervei și al Junonei vei învinge în luptă, dar învinge-ți și mândria din piept, căci nimic nu prețuiește așa de mult ca prietenia. Dacă vrei să fii iubit și de aheii cei tineri și de aheii cei bătrâni, înfrânează-ți și mânia din suflet». Tu le-ai uitat toate acestea. Dar iată că Agamemnon, îți făgăduiește că-ți va da înapoi pe Briseis a ta, împreună cu daruri bogate și alte și mai multe îți va da în urmă".

La acestea, Ahile, după ce și-a spus din nou amarul ce-l avea în suflet, a răspuns respicat că nu numai nu va mai lua parte la lupte, dar că e gata chiar ca a doua zi să plece acasă, în patria sa, la Phthia.

Atunci se ridică bătrânul Phoenix, cel care a crescut pe Ahile din copilărie, și cu lacrămi în ochii caută să înduioșeze inima eroului, spunându-i: „Eu, divinule Ahile, eu te-am făcut mare. Tu niciodată nu voiai să mănânci, dacă nu te puneam pe genunchii mei, tu nu mâncai și nu beai, dacă nu ți-aș fi tăiat mai înainte carnea în bucățele și dacă nu ți-aș fi gustat vinul. De câte ori nu mi-ai stropit haina cu vinul ce vărsai din gură, în mult năcăjita ta pruncie! Câte necazuri n-am suferit eu pentru tine! În mintea mea nesăbuită, am crezut totdeauna că de aceea zeii nu mi-au dat copii, pentru ca înfiindu-te pe tine, să-mi fii cândva de ajutor în vro primejdie mare. De aceea, te rog, domolește-ți trufia din suflet, și ai milă de noi. Căci și zeii se lasă să fie îmblânziți, ei care sunt și mai mari și mai tari ca noi muritorii. Pe zei îi împacă oamenii prin rugăciuni și prin jertfe, prin mirosul fumului ce se ridică de pe altarele lor. Căci *Rugile* sunt și ele fiicele marelui Jupiter: șchioape, cu fruntea încrețită, de abia ridicându-și privirea, ele merg pe urma *Greșelii*, care este puternică, repede de picior, luând-o totdeauna înainte, străbătând întreg pământul și aruncând zăpăceală printre oameni. Rugile însă vin în urmă să aducă leac relelor care ea le face. Cine cinstește pe aceste fiice ale lui Jupiter, când

Ahile pansând pe Patrocle,
de Sosios, Kunstmusseum, Berlin.

ele se apropie de oameni, primește un ajutor puternic și ele îi îndeplinesc totdeauna dorința. Când, însă, le respinge cu asprime, Rugile, se duc la fiul lui Saturn și-l roagă ca greșala să se țină de pașii aceluia care le-a disprețui și se răzbună pedepsindu-l. De aceea, Ahile, cinstește pe fiicele acestea ale lui Jupiter".

Ahile rămâne totuși neînduplecat, iar deznădejdea cuprinde sufletele șefilor greci, care știau bine că nu vor putea învinge pe troieni fără ajutorul puternicului Ahile.

Patrocle, prietenul nedespărțit al eroului, asculta toate acestea și vedea de departe bătălia și zăpăceala din ce în ce mai mare printre rândurile grecilor; el vede răniți, rând pe rând, pe Diomede, pe Ulise, pe Agamemnon, vede pe Hector, sărind peste zidurile cele înalte ale taberii grecilor și ducând flacără și foc spre vasele pe care deabia putea să le apare Aiax deznădăjduit.

Având convingerea că troienii se vor îngrozi numai la vederea armelor lui Ahile și că vor da înapoi, Patrocle roagă pe bunul său prieten să-i împrumute armele și încins cu ele se aruncă numaidecât în mijlocul luptei. Și numaidecât și căzu la pământ Sarpedon, fiul lui Jupiter, un rege puternic din Lycia și aliat cu Priam.

La această vedere, troienii crezură că în adevăr ia parte la luptă marele Ahile și plini de groază încep să se retragă spre Ilion. Atunci Patrocle ca să le insufle curaj, se repede spre Hector, și eroul grec, lovit mai întâi de Euphorb, cade sub loviturile zdravene ale lui Hector.

În jurul corpului lui Patrocle se pornește acum o luptă îngrozitoare, la care iau parte mai toți eroii de seamă din ambele tabere, pentru că pe deoparte grecii voiau să-i ia corpul și să-l ducă la Ahile, spre a-l înmormânta cu toate onorurile, iar, pe de altă parte, troienii, stăpâni pe armele lui strălucite, se străduiau din toate puterile să-l târască în triumf spre Ilion.

Iată cum descrie poetul grec această luptă homerică:

Dar mai întâi îmbrâncirâ pe-aheii cei ageri troienii;
Ei părăsiră pe mort, înlături ferind. Pe nici unul

Menelau și Patrocle,
apud Seemann, *Mythologie*...

Nu-l sfârticară, cu toată athiarea, troienii, ci numai
Leșu-l dădură spre ei, dar vreme puțină danaii
Se îndepărtară de el, căci iute-i întoarse spre dânșii
Aiax, întâiul bărbat de mândru la chip și de harnic
Printre achei după neântrecutul Ahile.

Când Hippothoos, fălosul fecior al Pelasgului Leithos.
Prinse să-l tragă de jos de picior în amestecul crâncen
După ce-i trece cureau și-l leagă între vine la glezne
Numai de dragul troienilor și a lui Hector, îndată
Moartea-l ajunge; nu-i sare nici unul, cu toată dorința;
Și din aproape-l împunge în chivara-i cea fermecată
Și împodobită cu coamă de cal, și i-o înțăndură toată
Lancea trântită de mâna cea grea, și a lui Hippothoos
Creier cu sânge-mpreună țâșnește din rana-i la țeava
Suliței și astfel oșteanul e dus, i se curmă puterea
Și a lui Patrocle picior din mână-i alunecă în țărnă
Și pe aproape de mort el însuși pe brânci se prăvale;
Moare departe de țara-i mănoasă-a Larissei și hrana
Dată de dragii părinți el nu-și mai plăti, că-i fu veacul
Scurt și prea tânăr se stinse sub arma novacului Aiax!
Hector îl ia pe viteaz la ochi cu o lucie lance
Aiax o vede nainte, puțin se îndoaie și scapă
Sulița năzuie atunci la domnul phoceilor, Schediu.
Al lui Iphitus fecior care avuse sălașul la curtea
Lui Panopeus vestitul, stăpân pe-o mulțime de oameni.
Și-l nimerește în andrea pe la umăr; cu boldu-i străpunse
Umăru-în partea de sus; lovirea-i de moarte, și Schediu
Cade pe loc răbufnind și zuruie arma pe dânsul.

Aiax la rându-i, când Phorchys, cercatul fecior al lui
Phenops
Pe Hippothou ocolea, îl chiti pe la mijlocul burții,
Sparse pieptarul de aramă și mațele-i rupse
Și prăvălindu-se Phorchys cu pumnul apucă pământul.
Și chiuiră danaii și traseră morții spre sine,
Pe Hippothou și pe Phorchys, și acolo-i prădară de arme.

16 Caii lui Ahile

Nu numai armele, dar și carul în care s-a luptat Patrocle era al lui Ahile. El era tras de niște cai de origine divină, dăruiți de tatăl său Peleu.

Cu prilejul luptei lui Patrocle, acești cai erau mânați de Automedon, vizitiul și tovarășul lui Ahile. Iată cum descrie Homer durerea cailor, când văzură că Patrocle, prietenul stăpânului lor, a căzut mort:

Caii aeacidului plângeau departe de luptă, din clipa când au simțit că conducătorul lor obicinuit căzuse la pământ, sub loviturile omorâtorului de oameni Hector. În zadar îi zorea voinicul fiu al lui Diores, Automedon, când lovindu-i cu biciul ușor, când adresându-le vorbe de îmbărbătare sau amenințătoare; ei refuzau și să intre în mulțime și să se întoarcă la flotă, pe țărmul Hellespontului, și stăteau nemișcați, întocmai ca o coloană care se înalță pe mormântul unui erou sau al unei femei ilustre.

Astfel stăteau ei înhămați la carul măreț, cu capetele aplecate spre pământ. Lacrimi fierbinți picurau din ochii lor și se revărsau pe nisip, atât de mult le părea lor rău de moartea lui Patrocle. Bogata lor coamă este încâlcită și cade în neorânduială împrejurul jugului care îi unește.

Fiul lui Saturn vede aceste lacrimi, inima lui se înduioșează de milă, își scutură capul și în mintea sa divină frământă astfel de gânduri:' „Bieți telegari! De ce zeii v-au dăruit pe voi lui Peleu, un rege muritor, pe voi care nu știți

nici de bătrânețe, nici de moarte. Oare pentru ca să aveți și voi parte de durerile oamenilor? Căci, fără îndoială, din toate ființele care respiră și care se mișcă pe pământ, nici una nu este așa de nenorocită ca omul! Dar, Hector n-are să se urce niciodată în mărețul car pe care voi îl trageți: căci n-am să-i îngădui aceasta. Nu este destul că a îmbrăcat armura lui Ahile și se fălește cu ea? Vă voi da putere, în piept și în genunchi, ca să duceți teafăr pe Automedon în tabără; troienilor le voi mai permite să biruie pe greci, până ce vor fi sosit la corăbii, până ce soarele va asfinți și va sosi amurgul de seară".

Ahile și Briseis.
Pictură pe un vas antic grecesc.

17. Ahile din nou la luptă

În vremea aceasta Pelidul Ahile stătea singur lângă corăbii și era plin de îngrijorare pentru prietenul său Patrocle, ca nu cumva să-i se fi întâmplat vreo nenorocire – ceea ce tocmai se întâmplase – când, deodată, vede pe achei, îngrămădindu-se de pe câmpie spre vasele de pe țărmul mării. Și atunci, își aduce el aminte de o prevestire ce-i făcuse oarecândva mamă-sa că, fiind încă în viață, va pieri cel mai viteaz din myrmidoni. Să fi căzut oare în luptă voinicul Patrocle? Nu, asta e peste putință, și cu toate acestea, era muncit de un presimțământ urât. Îl sfătuise doar să se întoarcă înapoi, îndată ce va fi respins pe dușman și îl povățuise să nu dea față cu Hector? Pe când își frământa mintea și inima cu aceste gânduri, iată că Antiloch, fiul lui Nestor, cu lacrămi în ochi, îi aduce o crudă știre:

„Ce grozavă veste îți aduc, viteazule Ahile! De ce oare trebuie să ni se întâmple nenorociri atât de mari? Patrocle e mort și, împrejurul cadavrului său neînsuflețit, se dă acum o luptă cumplită, căci strălucitul Hector i-a luat armele ca pradă!

La auzul acestor cuvinte, Ahile cuprins de o durere adâncă, în urlete înspăimântătoare, apucă cu pumnii cenușa din vatră și și-o pune și pe cap și pe față, murărindu-și cu ea parfumatele-i veșminte. Își smulge apoi frumoasele plete

și se trântește la pământ, cât de mare era. Sclavele sale, capturate de brațul său vânjos și de cel al lui Patrocle, cu sufletul îndurerat aleargă afară din corturi, scoțând strigăte teribile și îngrămădindu-se împrejurul îndureratului Ahile. Se lovesc cu pumnii în piept și, de groază, li se îndoaie genunchii. Antiloch gemea adânc și vărsa șiroaie de lacrimi, ținând în mâinile sale mâinile prietenului său chinuit de durere, și fiindu-i teamă ca el să nu-și taie cumva gâtul cu arma.

Pe când Ahile scotea gemete grozave, mama sa Thetis îl aude din fundul Oceanului și izbucnește și ea în hohote de plâns. Adunându-se în jurul ei toate zânele mării, le grăiește cu durere astfel:

„Scumpe surori Nereide, auziți dacă vreți să cunoașteți
Ce-amărăciune, ce caznă săracul meu suflet îndură.
Vai mie, mamă de plâns a viteazului cel mai de frunte!
După ce biata-am născut un fiu arătos și puternic,
Steagul voinicilor, de răsărea ca o verde mlădiță,
Căci bucuros îl crescui ca un pom roditor în grădină,
Pe legănate corabii trimisu-l-am tocmai la Troia,
Unde să ducă război cu troienii. Dar vai, că pe dânsul
N-o să-l primesc de la Troia-napoi la Peleus acasă,
Iar câtă vreme trăiește și vede lumină de soare
Sufere bietul și nu pot măcar să-i ajut la nevoie.
Totuși m-oi duce să-mi caut feciorul iubit și să aflu
Ce supărare l-ajunse, măcar că-i departe de luptă".

Sosind Thetis la fiul ei, la Troia, îl mângâie de durerea pricinuită de moartea lui Patrocle. Și-i amintește, în același timp, că zeii din cer au hotărât ca și el să moară, curând după moartea lui Hector, ucigașul prietenului său, și-l îndeamnă să amâne cât mai mult răzbunarea lui Patrocle.

„Mai bine să mor chiar acum, zice gemând adânc Ahile, dacă nu mi-a fost dat să apăr de la moarte pe scumpul meu tovarăși și prieten. S-a prăpădit, sărmanul de el, departe de patrie, iar eu n-am putut fi împreună ca să-l mântuiesc! Dar,

dacă îmi este scris să nu mă mai întorc nici eu la casa părintească, mai bine să mor chiar acum, căci n-am putut să scap nici viața lui Patrocle, nici a atâtor prieteni răpuși în bătaie de Hector. Și, vai, eu stau aci, lângă corăbii, o netrebnică povară a pământului, eu decât care între achei nu este nici unul mai viteaz în război. Ah, piară dihonia și vrajba dintre zei și dintre oameni! Piară supărarea care adeseori îndeamnă la rele chiar și pe oamenii cu minte, supărarea care, mai dulce decât mierea, când se strecoară în piept, picătură cu picătură, se răspândește repede ca fumul și umple inimile oamenilor. Astfel m-a cuprins și pe mine necazul față de Agamemnon. Dar, oricât de dureros ar fi trecutul, să-l lăsăm la o parte și să ascultăm de nevoile de acuma. Am să plec îndată să dau de Hector, călăul celei mai scumpe ființe din lume. Apoi, voi primi lovitura grea a morții, când va voi stăpânul Olympului și ceilalți zei nemuritori. De moarte n-a fost scutit nici măcar nebiruitul Hercule, așa de iubit de tatăl său, Jupiter. Nu, căci Parcele și mânia Junonei a pus capăt și zilelor lui. Întâmple-se tot astfel și cu mine, dacă așa îmi este destinul: dacă trebuie să mor, vie moartea! Deocamdată însă, vreau o glorie grabnică, deocamdată vreau ca troienele, fiicele dardanide, zvelte în talie, să-și șteargă cu amândouă mâinile lacrimile de pe fața lor cea delicată. Deocamdată, vreau să le fac să ofteze adânc, să simtă că de multă vreme brațul meu n-a mai pus mâna pe arme. Iar tu, dragă mamă, dacă ții la mine, nu căuta să mă abați din luptă, căci n-ai să mă înduplecí".

Armele lui Ahile fiind în mâna lui Hector, mama sa Thetis, cu toată durerea ei din suflet, aleargă numai decât la zeul Vulcan, pentru ca să-i facă alte arme, și mai frumoase decât cele dintâi. Și îndată ce faurul zeilor fabrică în atelierele sale noile arme pentru Ahile, zeița se repede îndată din vârful Olympului și aduce fiului ei darul lui Vulcan.

Cu aceste arme, Ahile, în carul său de luptă, mânat de Automedon, aleargă în câmpia troiană, lovind cu furie sălbatică pe toți câți îi întâlnește în cale. Nenumărați troieni

cad sub loviturile lui teribile. Deodată, însă, zărește pe Enea și, numaidecât, o luptă groaznică începe cu el.

Și, oricât de viteaz ar fi fost fiul lui Achise și al zeiței Venus, ar fi căzut, desigur, sub loviturile lui Ahile, dacă zeii care îi rezervaseră o soartă mai bună, în altă parte, nu i-ar fi cruțat zilele, învăluindu-l într-un nour și scăpându-l astfel de sub ochii crudului Pelid. Omorâ însă Ahile, cu acest prilej, pe mai mulți fii de ai lui Priam, între care pe Polydor și pe Lycaon.

Thetis și fiul ei Ahile.
După Becker, *Erzähl. aus der ant. Welt.*

18. Moartea lui Hector

Din ce în ce mai mult se apropia acum Ahile de porțile cetății, iar troienii fugeau mâncând pământ dinaintea eroului, căruia nimeni și nimic nu-i mai putea rezista. Porțile Troiei se deschid larg și luptătorii, obosiți, și cu groaza în ei, își caută scăpare îndărătul zidurilor, înlăuntrul cetății. Aceste porți însă trebuiau acum închise degrabă, căci Pelidul se apropia din ce în ce mai mult și era primejdie mare să nu pătrundă în inima orașului. Dar, oricât de cruntă era lupta și oricât de mare era pericolul, Hector, totuși, ardea de dorul de a se măsura cu eroul grec.

Bătrânul Priam îl zărește și deznădăjduit îl cheamă, strigându-i: „Intră în cetate, dragul meu fiu, intră în cetate și mântuie Troia de dușmani. Ai milă de mine, ai milă de sărmanul tău tată pe care, printr-o soartă fatală puternicul Jupiter mă face să pier în pragul bătrâneții, fiind martor la cele mai mari nenorociri, văzând, sub ochii mei copiii omorâți, fetele răpite, casele pustiite, nepoții trântiți la pământ în toiul luptei, și nurorile târâte în robie de mâinile crude ale acheilor. Până și pe mine la urmă mă vor mânca poate câinii, chiar în palatul meu, câinii care îmi păzesc acum casa și pe care îi hrănesc din mesele mele bogate, când, fiind lovit de vreo lance sau de vreo săgeată, voi zăcea întins la pământ fără suflare, și apoi, sătul de sângele meu, se vor tolăni pe la ușile palatului meu. Unui tânăr, când este ucis în bătaie sau străpuns de o suliță, îi șade bine, chiar

când e mort, căci are o înfățișare frumoasă și mândră. Când, însă, câinii își fac batjocură de un cap alb și de o barbă căruntă, soarta aceasta, vai, este cea mai de plâns pentru sărmanele ființe omenești".

Grăind acestea, nenorocitul rege își smulgea pletele-i albe de pe cap, iar Hecuba, soția lui Priam, își implora fiul, conjurându-l pe toți zeii, să se retragă la adăpost înapoia zidurilor și să nu se ia la luptă cu crudul Ahile. Totul era în zadar, căci Hector rămâne neînduplecat în hotărârea sa.

În curând, cei doi eroi, floarea ambelor armate se găsesc față în față. Și Hector, cel dintâi, cu glasu-i puternic, grăiește astfel: „Nu voi căuta Ahile, să fug de tine, ca mai înainte. De trei ori am stat la îndoială, înaintea cetății sfinte a lui Priam, dacă trebuia sau nu să înfrunt atacul tău. Acuma însă, inima mă îndeamnă să dau piept cu tine și să te înving ori să cad în bătălie. Să facem, însă, o învoială și să luăm pe zei ca chezași ai acestei învoieli. Dacă puternicul Jupiter îmi dă mie izbânda și dacă eu îți răpui viața, te voi despuia de arme, iar trupul tău îl voi da, o, Ahile, acheilor tăi ca să-l îngroape. Dă-mi și tu, la rândul tău, o făgăduială la fel".

– „Nu-mi vorbi, Hector, de învoială între noi, răspunde răstit Ahile, aruncându-i o privire teribilă. După cum între oameni și între lei nu poate să fie nici o legătură, după cum nu poate să existe împăcăciune între lupi și între miei, ci are să fie între ei o vecinică dușmănie, tot așișderea între mine și între tine, nu încape nici o învoială, nici un prieteșug, până ce unul din doi nu va fi săturat de sânge pe nebiruitul Marte. De aceea, toată nădejdea puneți-o în arme și întrebuințează tot meșteșugul tău în această luptă. Nu căuta aiurea scăparea ta. Sulița mea, condusă de Minerva, zeița războiului, te va culca la pământ și ai să plătești în curând toată jalea și toate suferințele tovarășilor mei, răpuși până acuma de furia ta barbară".

Cu aceste vorbe, lupta începe. Sub loviturile turbate ale lui Ahile, Hector cade, fiind rănit de moarte. Atunci Ahile pune piciorul pe pieptul dușmanului doborât, îi ia armele și-i

Thetis arată lui Ahile armele.
După L. Orvieto, *Lég. du monde grec.*

adresează fel de fel și insulte. Apoi, înnodând o curea în împrejurul picioarelui, îl legă de carul său și îl târăște astfel, prin pulbere și praf, pe sub zidurile cetății.

Bătrânul său tată, Priam, de pe înălțimea turnurilor orașului zărește corpul plin de sânge al fiului său târât prin țărână și, la priveliștea îngrozitoare, scoate țipete adânci și disperate. Întreg orașul izbucnește în vaiete și gemete care umplu văzduhul.

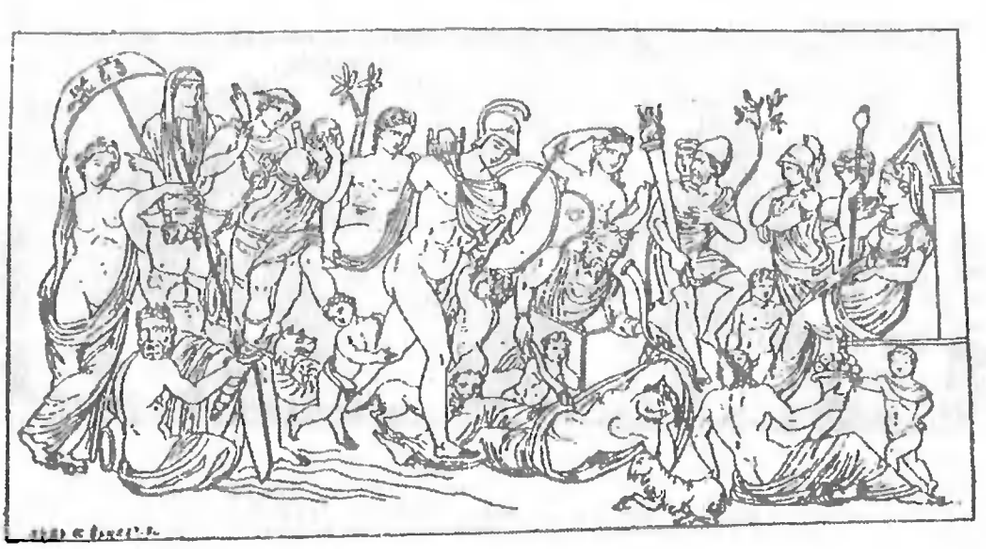

Peleu o surprinde pe Thetis adormită.
Basorelief antic.

Ahile târând corpul lui Hector.
Ilustraţie de A. Titeux la ediţia franceză a *Iliadei* din 1843.

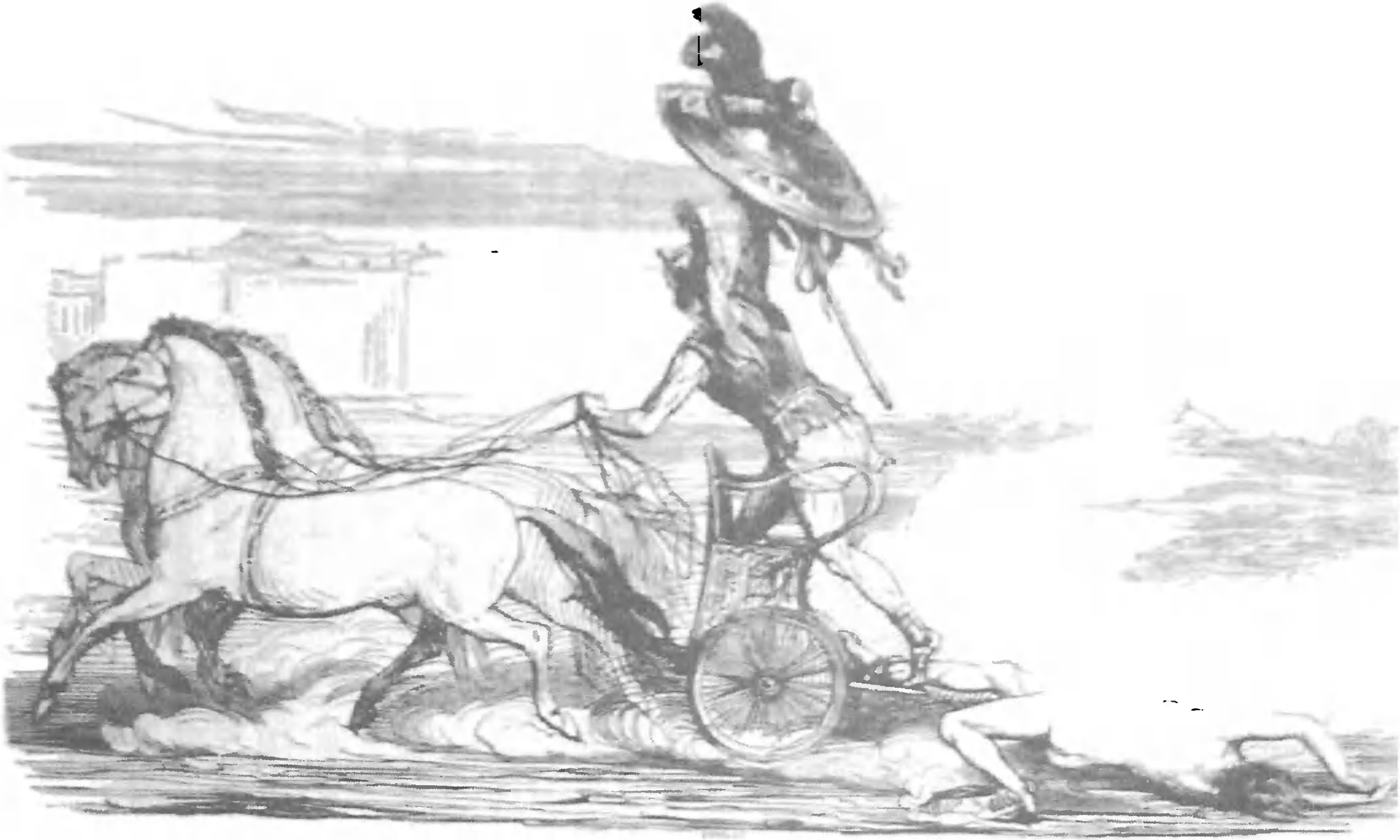

19. Disperarea Andromacăi

Andromaca nu știa nimic de bărbatul ei Hector; nici un crainic și nici un prieten n-a venit sau n-a îndrăznit să vină să-i vestească că Hector ar fi rămas în afară de porțile orașului.

Retrasă în camerele apartamentului ei, ea țesea o pânză roșie pe care o împodobea cu felurite flori și dădea porunci prizonierilor din palatul ei să așeze pe pirostiile de pe foc o căldare mare, în care să încălzească apă pentru soțul ei, când se va întoarce din luptă.

Auzind însă, dinspre turnul ce se ridica pe zidurile cetății, tânguit adânc și bocete puternice, începe să tremure toată, îi cade suveica din mână și, ca scoasă din minți și presimțind nenorocirea, se repede spre turnul cetății, când vede aci, de pe zid, cum caii lui Ahile târau spre corăbii cadavrul scumpului ei Hector.

Noapte ca bezna de neagră pe loc îi întunecă ochii
Și ca trăsnită, ea cade pe spate și-și pierde simțirea.
Sar risipite departe ale părului mândre podoabe,
Conciul, apoi un tulpan, legăturile bine-împletite
Și acel hobot ce-i dase Aphrodita, zeița, de aur
Când ca mireasă a luat-o din casele lui Aetion
Hector, în schimb aducându-i puzderii de daruri de zestre.
Dar la cădere-i pe ea o-mpresoară cumnatele-i multe.
Și o ridică între ele pe biata înlemnită de groază.
Când după asta ea-începe din nou să răsufle și-și vine în fire,
Zice cu hohot de plâns troiencelor care-o-împresoară:...

Vai, tu pe lumea cealaltă sub tainița neagră-a țărânei
Astăzi te duci și pe mine în veșnică jale, psutie,
Văduvă acasă mă lași și încă un prunc ni-i copilul,
Care de noi e născut. Nici tu acum, Hector, pe dânsul
N-o să-l ajuți, fiind mort, nici dânsul odată pe tine.
Chiar dacă el în război din mâna dușmanilor scapă,
Trudă și zbucium și chin o să-i fie de-a pururea traiul;
Alții lua-i-vor pământul și au să-l despoaie de-avere.
Cum e sărman un copil, se duc și tovarăși și jocuri,
Merge cu capul plecat și lacrimi îi scaldă obrajii.
El la prietenii tatălui umblă cerșind de nevoie,
Pe-unul îl trage de mantie, pe altul îl trage de haină.
Și lăcrimând se întoarce sărmanul la văduva-i mamă.
Biet Astyanax! El care nainte în brațe la tata
Nu se hrănea fără numai din măduva și din grăsimea
Cărnii de oi! Dacă somnu-i venea și înceta să mai zburde
El adormea în pătișor fără grije pe brațele doicei,
Pe așternutul lui moale, sătul de tot felul de bunuri.
Mult o să sufere acum, de tată lipsit, Astyanax
„Domnul-cetății", precum te numiră troienii, căci, Hector
Tu le-apărai și înaltele ziduri și porțile singur.

În vremea aceasta, Ahile, intrând cu carul său de luptă în tabăra sa, se aruncă asupra corpului neînsuflețit al prietenului său Patrocle și dă ordin să i să pregătească o înmormântare măreață. Se dau jocuri în cinstea lui și, după obiceiul grecilor de pe acele vremuri, se pun premii, pentru care eroii aveau să se lupte. În tot timpul acesta, cât țină sărbătorile înmormântării lui Patrocle, corpul neînsuflețit al lui Hector stătea murdar și plin de sânge și țărână, așteptând câinii să vie să-l mănânce.

Motive decorative de pe un vas arhaic grecesc,
sec. 8 î. Chr.

20. Răscumpărarea cadavrului lui Hector

După înmormântarea lui Patrocle și după sfârșirea jocurilor mortuare date în cinstea lui, Ahile leagă din nou de carul său cadavrul lui Hector pe care zeii Apollo și Venus avură înduioșetoarea grije să nu-l lase să sufere vro stricăciune, și îl târăște de trei ori în împrejurul movilei, unde își îngropase prietenul.

Și de astădată Apollo îl acoperi, fără să vază cineva, în mantia sa, ca să fie ferit de ori ce stricăciune. Dar, deoarece Ahile, în ura sa neîmpăcată, își pusese de gând să-și bată joc de cadavrul dușmanului său, zeilor li se făcu milă de Hector și îndemnară pe Thetis, mama lui Ahile, ca ea să facă să înceteze cruzimea fiului ei și, în schimbul unei sume de bani, să înapoieze rudelor cadavrul lui Hector.

În ziua a douăsprezecea de la moartea fiului său, bătrânul rege Priam, încărcând un car cu daruri bogate, la sosirea nopții, fiind însoțit numai de un singur servitor credincios, ajunge în lagărul dușmanilor săi achei.

Mercur, crainicul zeilor, sub chipul unui tânăr myrmidonian, îl conduce prin întunericul nopții, printre sentinelele grecești, până în cortul lui Ahile.

Servitorul rămâne afară lângă car, iar Priam intră singur în cort. Aci Ahile tocmai isprăvise cu cina și stetea ticnit la masă, având în față câțiva prieteni, când deodată bătrânul rege, care intrase în cort neobservat, se aruncă la picioarele

Priam ***cerând lui*** *Ahile corpul lui Hector.*
După **L. Orvieto,** *Lég.* ***du*** *monde grec.*

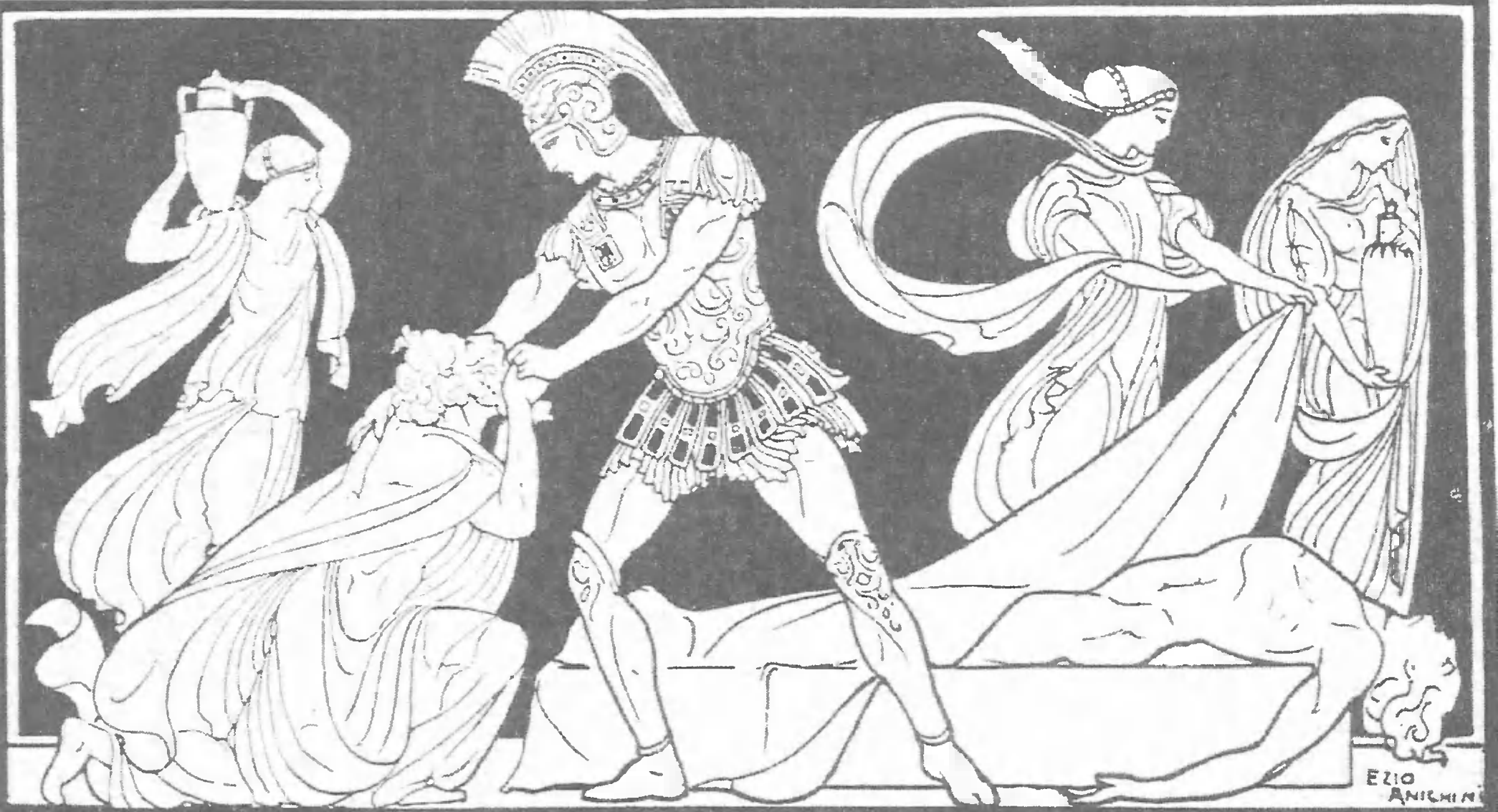

lui, îi prinde amândoi genunchii, îi sărută mâinile, mâinile care îi omorâse atâți copii – și, tremurând și cu suflarea la gură, îi zice:

„Adu-ți aminte că ai tată și tu, o, mărețule Ahile,
Și e ca mine și el pe pragul amar de necazuri
Al bătrâneții și poate vrăjmașii vecini îl împilă
Și-l amărăsc și nu-i nimeni să-l scape de rău și de jale.
Dânsul încai auzind de departe că tu ești în viață
Tot se mai bucură în sine și trage nădejde să-și vadă
Fiul iubit de la Troia, odată întorcându-se. Numai
Eu sunt cu totul de plâns, că în marea cetate, în Troia,
Mulți fii aleși am avut și nu-mi mai rămase nici unul...
Fost-au la număr cinci zeci, când aheii la noi năvăliră.
Singurul care-a mai fost, al orașului sprijin și-al nostru,
Tu l-ai ucis adineaori, când el se lupta pentru țară,
Scumpul meu Hector! De dragu-i venit-am aici; de la tine
Vreua să-l răscumpăr pe el și-ți aduc o grămadă de daruri.
Teme-te, Ahile, de zei și de mine te îndură, amintindu-ți
Că ai și tu tată bătrân; ba eu sunt mai vrednic de milă,
M-am biruit și făcut-am ce n-a făcut nimeni pe lume,
Mâna ce crud îmi ucise feciorul, am dus-o la gură.

Vorbele acestea ale adânc umilitului rege deșteaptă în sufletul tânărului erou un dor îndurerat pentru bătrânul său tată.

De aceea, îl apucă cu blândeță de mâini și, întorcându-și fața, plângea, când după tatăl său de acasă, pe care știa bine că n-are să-l mai vază niciodată, când după prietenul său Patrocle, de curând îngropat. Bietul Priam stătea la picioarele lui și plângea și el după fiul său omorât și toți cei de față începură să plângă și ei cu înduioșare. Stând astfel mai multă vreme cufundați în jalea lor adâncă, Ahile de odată se scoală în picioare și, cu mâna ridicată, plin de compătimire pe[ntru] bătrânul cu capul alb și cu barba căruntă îi grăiește astfel:

„Sărmane bătrân! Mult ai mai avut să suferi. Cum însă ai putut să vii aci la corăbiile acheilor și să dai cu ochii de acela care ți-a ucis atâția copii viteji? Ai o inimă de fier! Totuși acum șezi aci lângă mine și dă uitării supărarea, oricât

de adânc ai fi rănit în sufletul tău. Bocetul și plânsul nu-ți mai ajută la nimic. Așa e soarta ce zeii de sus o dau bieților oameni. În palatul lui Jupiter se găsesc două butoaie, unul plin de bunuri, celălalt plin de necazuri. Cel căruia zeul îi trimite daruri amestecate, acesta trăiește, când fericit când nefericit; cel căruia îi face parte numai din butoiul nenorocirilor, acesta ajunge de batjocura lumii: foamea și lipsa și jalea îl urmăresc peste tot pământul și este oropsit și de zei și de oameni. Astfel și bătrânului meu tată Peleu, zeii îi dăruiră de la naștere și bogăție și putere. El stăpânește peste myrmidoni și a avut parte să ia de soție, deși om muritor, o zeiță. Vrut-au însă zeii ca singura lui odraslă să nu-i moștenească împărăția și nici să-i sprijinească bătrânețele, ci departe de casă să fiu menit, cu zilele-mi numărate, să rămâi pe câmpiile troiene spre pieirea ta și a familiei tale. Și pe tine, bătrâne, te-au socotit odată oamenii fericit pentru puterea, pentru bogăția și pentru strălucitii tăi fii, și totuși, de când zeii din ceruri au făcut să se reverse asupra ta pacostea războiului, bătălii crunte și măceluri sângeroase împresoară, fără încetare, fortăreața Ilionului tău. Sufere, deci, în tăcere, durerea ta adâncă și nu mai purta în inimă-ți vecinica jale. Mâhnirea după falnicul tău fiu nu poate nimic să-ți ajute; la viață n-ai să-l mai aduci; ba, mai curând, așteaptă-te și la alte nenorociri mai mari".

Ahile, în schimbul darurilor ce-i aduse Priam, îi dărui corpul lui Hector și-i dete un răgaz de douăsprezece zile pentru înmormântare. Astfel, bătrânul rege, sub conducerea lui Mercur, putu să ducă cadavrul fiului său, nesupărat de cetele grecești, până în Ilion.

Fiind ars pe un rug, cenușa lui Hector a fost băgată într-o urnă pe care Andromaca și Astyanax au udat-o îndelung cu lacrămile lor.

20. Moartea lui Ahile

După înmormântarea cu mare pompă a lui Hector, troienii primesc ajutorul amazoanelor, sosite de pe malurile Thermodontului, de la Marea Neagră, și conduse de regina lor Penthesilea.

Lupta ce s-a dat între acest popor de femei și grecii de sub comanda lui Ahile s-a terminat în curând prin maortea prea frumoasei regine.

Dar, nici după moartea Perthesileei, n-au încetat luptele, căci din îndepărtatul Răsărit, de la marginea Oceanului, le-a sosit troienilor un nou ajutor, de astă dată din partea lui Memnon, regele aethiopienilor, un nepot al lui Priam.

Acest Memnon era un viteaz și, ca și Ahile, era fiul unei zeițe, al Aurorei, și avea și el arme făurite de Vulcan.

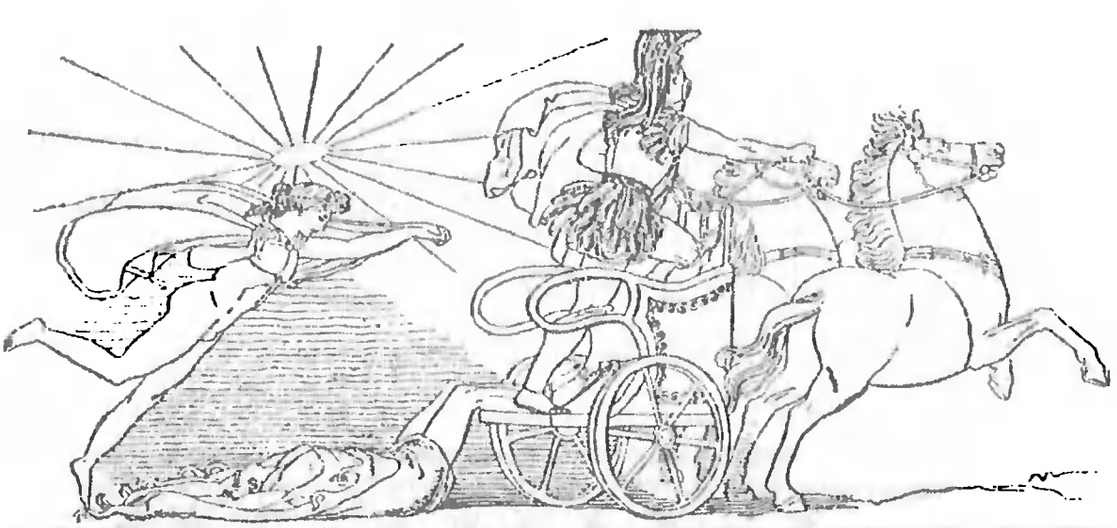

Apollo acoperind cu egida trupul lui Hector.
După Flaxman.

Thetis.
Pictură pe o amforă, sec. VI î. Chr., Luvru.

Ahile se ferea de lupta cu Memnon, fiindcă mama sa Thetis îi prezisese odinioară că după moartea regelui aethiopienilor, avea să moară în curând și el. Dar, deoarece prietenul său bun Antiloch, fiul lui Nestor, și care după Patrocle era cel mai bun amic al său, a fost ucis într-o luptă de acest Memnon, Ahile nu-și mai putu stăpâni furia și, fără să ție seamă de sfaturile mamei sale, se aruncă asupra lui Memnon și-l omoară.

După îngroparea lui Antiloch, voi să răzbune moartea prietenului său, pedepsind pe toți troienii. Aceștia ieșiseră din cetate și se luptau pe câmpia dinaintea zidurilor.

Ahile izbutește să-i gonească și era cât pe aci să spargă chiar poarta scheiană și să pătrundă în cetate, când Apollo, năcăjit pentru suferințele îndurate de protejații săi, se scoboară din Olymp și iese înaintea lui Ahile.

Luând chipul și înfățișarea lui Paris, ia o săgeată din tolba sa de pe umăr și, ochind pe Pelid, îl nimerește în călcâi, singurul loc unde acesta era vulnerabil.

De rana primită își dă, în scurt timp, cea din urmă suflare.

Pentru trupul și armele lui Ahile se luptară argivii și troienii o zi întreagă și umplură tot câmpul de cadavre.

În cele din urmă, Jupiter face să se iște o furtună în mijlocul căreia grecii putură să scape trupul și armele eroului lor. Căci în groaznica învălmășeală viteazul Aiax, fiul lui Telamon, izbutește să înșface cadavrul și să și-l arunce în spate, luând-o la fugă, în vreme ce Ulise ținea piept dușmanilor care năvăleau din toate părțile.

În lagărul grecilor era acum o mare jale și un doliu de nedescris.

Când mama sa Thetis a aflat în fundul Oceanului grozava veste, cu toate surorile ei Nereide, vine în tabăra grecească, cu bocete și vaiete atât de puternice, că răsunară valurile în mari depărtări și umplură pe achei de spaimă și de groază.

Nefericita mamă, împreună cu zânele mării, îmbrăcate în haine negre de doliu, se așezară împrejurul catafalcului și începură să cânte cântece de jale, iar corul celor nouă muze, trimise din Olymp, făceau să răsune văzduhul de ariile lor melodioase în cinstea mortului, în vreme ce armata întreagă vărsa lacrimi și se tânguia.

Șaptesprezece zile și șaptesprezece nopți sărbătoriră ei astfel prin plânset și bocet pe marele Ahile, iar în ziua a optsprezecea arseră cadavrul pe un rug. Cenușa o băgară într-o urnă de aur împreună cu cea a lui Patrocle și a lui Antiloch, și îngropând-o în pământ, ridicară deasupra ei un monument măreț.

Pe promontoriul Sigeion, de lângă Hellespont, s-a putut vedea veacuri întregi, în urmă, acest monument, ca o pildă de eroism și îndemn pentru virtute pentru generațiile viitoare.

După o tradiție răspândită în antichitate, se spune că Ahile, făcând cunoștința Polyxenei, fiica regelui Priam din Troia, și prinzând iubire pentru această principesă, i-a fost făgăduită de soție, dacă va lupta alături de troieni. Ultima

Amazoană.
Statuie de Phidias, Muzeul Capitolin, Roma.

întâlnire între Ahile și Polyxena ar fi fost la Thymbrae, în vestitul templu al lui Apollo. Se spune că aci, dând peste ei Paris, a pus în arcul său o săgeată și, îndreptând-o spre Ahile, îl nimeri în călcâiul piciorului – pe semne Ahile a voit să fugă – singurul loc unde eroul era vulnerabil.

De această rană Ahile moare înainte ca să poată vedea căderea Troiei, împotriva căreia luptase cu atât glorie.

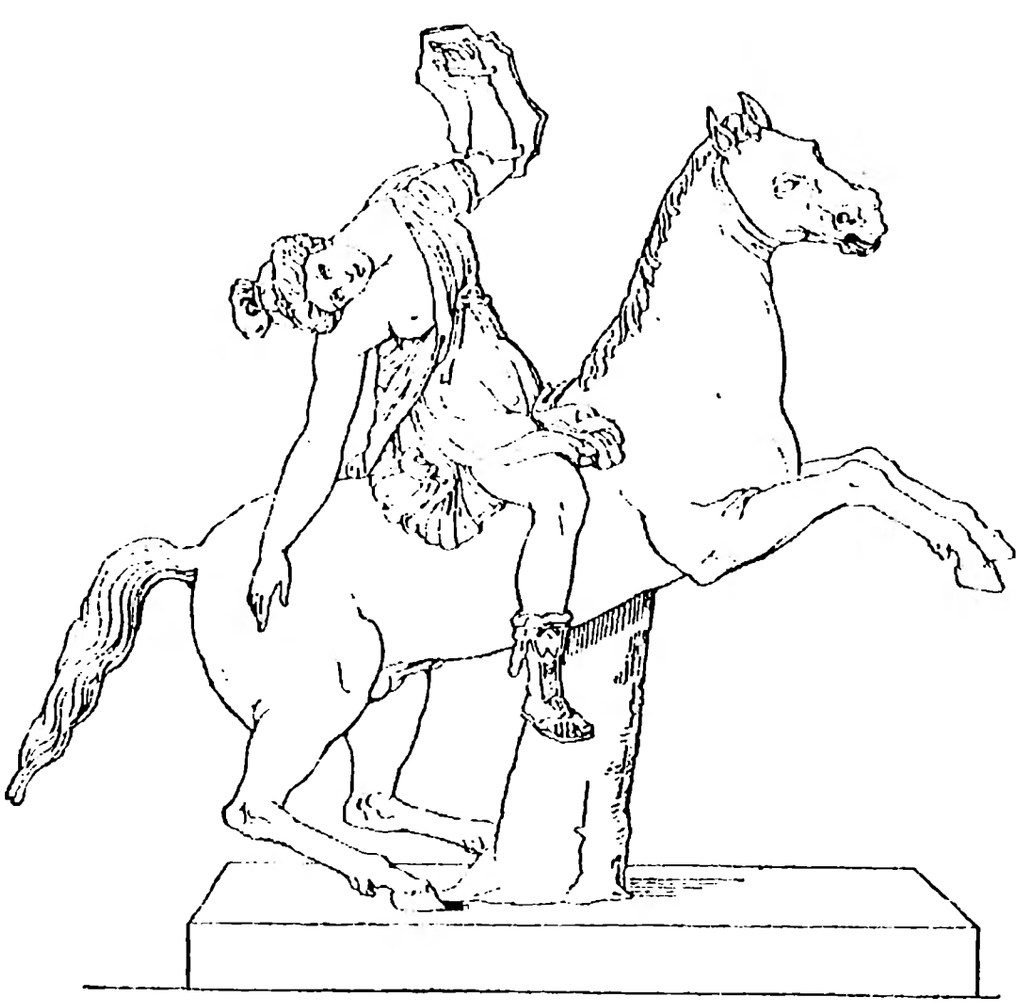

Amazoană rănită.
După o statuie antică, Neapole.

22. Templul lui Ahile din Insula Șerpilor

După tradițiunea cea mai răspândită în lumea veche, mama sa Thetis l-a luat pe Ahile de pe rug și l-a dus în Pontus Euxinus, la gurile Dunării, în *Leuce* – azi *Insula Șerpilor* – unde a trăit fericit, el, cel mai frumos dintre bărbați, cu Elena, cea mai frumosă dintre femei. Corăbierii din aceste părți îl cinsteau ca pe un zeu protector al călătoriilor pe mare. Urmele templului lui se pot vedea și astăzi în Insula Șerpilor[1].

Iată ce ne spune istoricii din antichitate despre Ahile și despre templul său din țara noastră. Învățatul istoric și filosof Flavius Arrianus, contemporanul împăratului Hadrian, din veacul al doilea de după Christos, scrie:

„Dacă din dreptul acestei guri (Psilon a Istrului, adică a Dunării) plutești cu vântul de Miază Noapte spre largul mării, îți stă înainte o insulă pe care o numesc unii Insula lui Ahile, alții Cursa lui Ahile, alții, în fine, Alba, pentru culoarea sa. Se zice că Thetis a scos-o din mare pentru fiul ei și că Ahile o locuiește. În adevăr, se și găsește în ea un templu al lui Ahile și o statuie de lemn, care este o lucrare veche. Insula însă este deșartă de oameni și e păscută de capre, nu multe la număr, pe care cei ce vin pe aici le aduc

1. Vezi *Romanica, Leuce, Insula Șerpilor*, pag. 115, de unde reproducem acest pasagiu.

jertfă lui Ahile. Și daruri multe sunt puse în templu, precum vase, inele și pietre mai de preț.

Toate aceste daruri sunt închinate lui Ahile și inscripțiile de pe ele, unele în latinește altele în grecește, în fel de fel de măsuri de vers, sunt laude iarăși pentru Ahile. Unele sunt și pentru Patrocle, deoarece îl cinstesc și pe Patrocle, împreună cu Ahile, acei care vor să fie plăcuți lui Ahile. Și mai locuiesc pe insulă o mulțime de păsări: lari, fulice, și coturnice nenumărat de multe. În fiecare zi, de dimineață, ele zboară spre mare și apoi, cu aripile inmuiate, de la mare zboară repede spre templu și-l stropesc. După ce l-au stropit îndeajuns, mătură podeala cu aripele lor.

Unii istorisesc și acestea: dintre cei ce se coboară pe insulă, cei veniți înadins aci, aduc pe corăbiile lor victime pe care parte le jertfesc parte le lasă libere în onoarea lui Ahile; iar cei care sosesc aci împinși de vreo furtună, de vreme rea, cer chiar de la zeu o victimă, întrebând pe oracol în privința sacrifiului: dacă nu e mai bine și mai folositor să înjunghie pe aceea pe care au ales-o, după chibzuiala lor, pe când păștea, depunând, în același timp, și prețul care li se pare lor potrivit.

Dacă oracolul nu primește – căci se află și oracole în templu – mai măresc prețul; dacă îl respinge din nou, mai

Lupta grecilor și a troienilor în jurul corpului lui Patrocle, pictură de Jules Romain.

Lupta dintre Ahile și Memnon.
Pictură pe un vas antic.

adaugă iarăși la preț, până când primind, ei văd că prețul este deajuns. Atunci victima stă de voia ei și nu mai fuge. Și, în chipul acesta, mulți bani sunt dăruiți eroului, drept preț al victimelor.

Se mai zice că Ahile se arată în vis celor ce se coboară pe insula sa, iar celor ce plutesc, când nu sunt departe de ea, li se arată pe mare și le spune ce parte a insulei e mai bună pentru acostat și pe unde să se apropie.

Alții mai spun că pe când ei se aflau de veghere, li s-a arătat Ahile pe catart, ori pe vârful antenei, întocmai ca și Dioscurii. Cu atâta doară, Ahile mai puțin decât Dioscurii, cu cât aceștia se arată ori și pe unde celor ce plutesc cu corabia și, acei care îi văd, sunt mântuiți, pe când Ahile se arată numai celor ce plutesc spre insula sa. Unii, în sfârșit, mai spun că au văzut și pe Patrocle, arătându-li-se în vis".

Insula lui Ahile și viața de pe insulă ne-o descrie amănunțit Philostrat, scriitor din secolul I după Cristos:

„Cu toate că iubirea își are locuința în ochi și, de aceea, poeții cântă iubirea, totuși, Ahile și Elena, înaintea tuturora, fără să se fi văzut vrodată, unul fiind la Troia, celălalt în

Egypt, din auzite numai, s-au iubit cu înfocare. Fiind destinați să trăiască (după moarte) împreună și, în jurul Troiei neexistând nici o insulă potrivită, Thetis se rugă de Neptun să scoată din mare vr-o insulă pentru fiul ei. Stăpânul mării o ascultă și, îndreptându-și privirile pe întinsul Pontului și negăsind nici o insulă, a scos din valurile mării insula Leuce, pentru Ahile și Elena de locuit, pentru corăbieri însă, ca loc de retragere și de scăpare.

Neptun – continuă mai departe Philostrat – creă insula Leuce din materialul adus din Scythia și depus pe fundul mării de râurile Thermodonte, Borystene și Istru. Aci se văzură și se îmbrățișară mai întâi Ahile și Elena, aci veniră la nunta lor însuși Neptun și Amphitrite, Nereidele, Fluviile, și Demonii toți câți se aflau în Pont și Maeotida (Marea Neagră și Marea de Azof). Oamenilor care se apropie de țărm, insula li se pare sfântă, căci ea este un liman ospitalier pentru corăbii.

De altfel, nimeni nu poate să-și facă aci locuință, nici dintre greci și nici dintre barbari. Iar cei care vor fi debarcat în insulă, după sacrificiu, trebuie să plece o dată cu apusul soarelui și să nu înnopteze aci; iar dacă un vânt potrivnic îi oprește de a pluti se zice că Ahile și Elena se ospătează împreună și-și cântă cântece unul altuia, celebrând chiar și pe Homer. Căci, Ahile se fălește că muza Caliope i-a dat și lui darul poeziei".

Philostrat, lăudând cântecele lui Ahile ne citează următorul, compus de curând:

„Tu, Renume, care de-a lungul nenumăratelor unde locuiești pe țărmii întinsului Pont, lira te cântă cu mâinile mele: Cântă-mi pe divul Homer, gloria oamenilor, gloria necazurilor mele, din cauza căruia eu n-am murit, din cauza căruia prietenul meu Patrocle mai trăiește, din cauza căruia iubitul meu Aiax este deopotrivă cu zeii, din cauza căruia cei învinși sunt celebrați și lăudaţi, din cauza căruia mai trăiește încă Troia".

Apoi Philostrat continuă: „Cam astfel erau versurile compuse de Ahile, melodia lor, însă, era admirabilă și divină. Și așa de mult străbăteau peste valurile mării, încât călătorii,

în loc de admirație, erau cuprinși de un sentiment de groază. Cei care au fost împinși spre această insulă spun că au auzit și fremetul cailor și zgomotul armelor și strigătul de război.

Iar, dacă vro corabie, mânată spre Leuce, caută să ancoreze în partea de miază-noapte sau de miază-zi a insulei, apare pe pupă Ahile, arătându-le în ce parte să cârmească luntrea. Și mulți dintre cei care s-au întors din Leuce ne spun că, îndată ce au zărit insula și îndată ce s-au abătut din nemărginita mare, se îmbrățișează unul pe altul și de bucurie varsă lacrime. După ce au salutat insula și au debarcat în ea, se îndreaptă spre templul lui Ahile, ca să-i aducă rugăciuni și sacrificii; iar animalul pentru jertfă vine de bună voie și se așează înaintea altarului".

Tot Philostrat ne mai spune și următoarea povestire: „Un negustor care venea deseori pe la Leuce și pe care Ahile îl primea totdeauna cu bună voință a fost însărcinat odată, se zice, de stăpânul insulei să-i aducă din Iliu, o tânără troiană, pe care i-o indicase. Străinul, mirându-se, îl întreabă: „Ce trebuință poți avea de această sclavă din Troia"? – „Fiindcă e din familia lui Hector, răspunse Ahile și odraslă din sângele lui Dardan și Priam". Negustorul crezând că Ahile este împins de iubire pentru tânăra fată, îi îndeplini cererea și se întoarse după câtva timp cu fecioara troiană. Eroului îi păru bine de aceasta, îi mulțumi și-i ordonă să o țină în corabie, probabil, după cum credea negustorul, fiindcă era interzis cu desăvârșire oricărei femei să calce pe insulă. Seara, Ahile invită pe străin în interiorul templului ca să se ospăteze cu el și cu Elena. Negustorul sosește la ora hotărâtă, mănâncă și în urmă primește o însemnată sumă de bani. Ahile îl declară totdeadată, și pentru totdeauna, oaspe al său, asigurându-l că va face bune afaceri în negoțul ce-l poartă și că va avea o bună călătorie pe mare.

Când sosi ziua plecării, Ahile îi zise: „Pleacă acum, ia-ți darurile și lasă-mi pe țărm pe fecioara troiană". Abia se îndepărtă cale de un stadiu, când negustorul și mateloții auziră vaietele și strigătele îngrozitoare ale nefericitei, pe care Ahile o sfâșia într-o mie de bucăți".

Același Philostrat ne-a mai păstrat încă o interesantă

povestire despre insula Leuce a lui Ahile. Fiicele lui Marte, războinicele amazoane – numirea le vine de la *a* și *mazos*, fără mamele – și-au găsit sfârșitul lor în lupta cu Ahile în Insula Șerpilor.

Iată povestirea:

„Niște negustori și constructori de corăbii au fost aruncați de o furtună pe țărmii ținutului amazoanelor, dintre râurile Phasis și Thermodon.

Prinși de ele sunt aruncați în lanțuri, pentru ca să poată apoi fi aduși și vânduți scythilor antropofagi. Pe una dintre amazoane cuprinzând-o mila de frumusețea unui tânăr prizonier, și din aceasta născându-se apoi o dragoste, se roagă cu stăruință de regină, soru-sa, ca străinii să nu fie vânduți.

Fiind dezlănțuiți și petrecând împreună cu amazoanele, ei începură să învețe limba acestor femei. În povestirile lor, vorbindu-le despre furtunile de pe mare, veni odată vorba și despre bogățiile templului lui Ahile, de care nu fuseseră departe în călătoria lor.

Auzind aceasta amazoanele se bucurară că au pus mâna pe niște oameni care știau să plutească și să facă și corăbii. Acești bărbați construiră atunci din pădurile ce le puneau la îndemână un bogat material, corăbii potrivite pentru a le transporta, cu caii lor cu tot, căci amazoanele se hotărâră să învingă și pe Ahile într-o luptă equestră (pe jos Amazoanele erau simple femei).

După ce învățară, atunci mai întâi, meșteșugul navigațiunii, îmbarcându-se la gura Thermodontelui pe cincizeci de corăbii, ajung la templul lui Ahile, oprindu-se în mare, la o distanță de două mii de pași.

De aci poruncesc prizonierilor lor să taie arborii ce împodobeau de jur împrejur templul. Securile însă, lucru de mirare, se întorceau în spre capetele și gâturile tăietorilor și în scurt timp, toți căzură morți lângă arbori.

Amazoanele strigând se repeziră cu furie asupra templului.

Ahile însă, crunt și amenințător, întocmai ca odinioară înaintea Scamandrului și a Iliului, uitându-se spre iepele ce

le purtau, le îngrozi mai tare decât ca ele să le mai poată duce cu frâiele.

Scuturându-se, le trântesc jos, le calcă cu copitele, ca niște lei turbați, le sfâșie, le sfarmă piepturile și le zmulg brațele, pe care le mănâncă. Sătule de carne omenească, pline de sânge și nebune, alergau pe insulă. Oprindu-se pe un promontoriu, uitându-se la întinsul mării și socotindu-l o vastă câmpie, se aruncă în mare.

În urmă, navele amazoanelor izbindu-se între ele, din cauza unei groaznice furtuni, se scufundară și se înecară una câte una. Multe din cele naufragiate, fiind aruncate spre templu și oamenii pe jumătate vii fiind împrăștiați pe insulă, Ahile făcu o purificațiune, atrăgând apele Pontului, care, trecând peste ostrovul său îl lăsară fără pată și purificat. Această nenorocită expediție s-a întâmplat la anul 168 după Christos". (Philostrati, *Heroica*, 20, 32.)

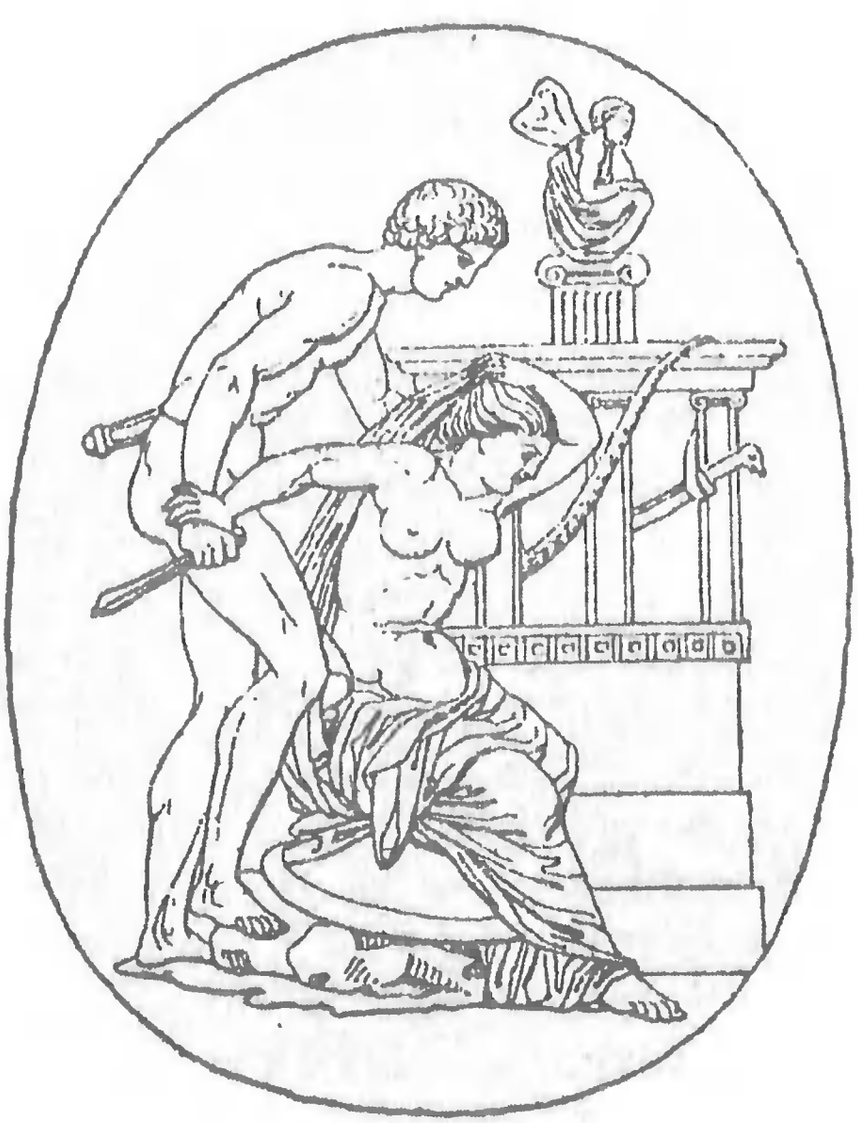

Polixene sacrificată în fața mormântului lui Ahile.
Gravură antică pe o pictură.

23. Sinuciderea lui Aiax

Cu prilejul înmormântării lui Ahile, mama sa Thetis, făcu, după obiceiul celor vechi, jocuri și lupte de întrecere în cinstea mortului. Învingătorul din aceste jocuri, care era să fie socotit și cel mai de seamă și mai viteaz din întreaga armată grecească, avea să primească ca premiu armătura fiului ei, o lucrare de mare preț, făcută de mâna de maestru a zeului Vulcan.

Doi inși își disputau prețul:

Sinuciderea lui Aiax.
Gravură în lemn pentru ediția din 1505 a *Metamorfozelor* lui Ovidiu, apărută la Parma.

Aiax, fiul lui Telamon, și Ulise care, amândoi, au scăpat trupul Pelidului din mâinile troienilor. Amândoi erau mari și curajoși și amândoi aveau pentru armata grecească merite de netăgăduit, Ulise prin înțelepciunea și priceperea sa, în vorbă și faptă, Aiax prin puterea și vitejia sa neîntrecută.

Dar, deoarece grecii n-aveau curajul să se rostească pentru unul sau altul din cei doi generali, de teamă să nu-i supere, la sfatul bătrânului și mintosului Nestor, luară ca judecători pe prizonierii troiani care se găseau în tabără, ca fiind mai nepărtinitori.

Aceștia se rostiră pentru Ulise.

Atunci Aiax, bănuind că votul a fost falsificat de frații atrizi, Agamemnon și Menelau, desigur din ură pentru puterea sa, s-a supărat grozav și s-a retras mânios în cortul său.

În mânia sa s-a hotărât să se răzbune; de aceea, cu sabia în mână, în timpul unei nopți negre, a ieșit din cort și a alergat spre cortul celor doi atrizi ca să-i omoare cu mâna sa.

Zeița Minerva însă, i-a luat mintea și, înnebunindu-l de-a binelea, l-a făcut să se repează cu furie asupra unei cirezi de vite ale acheilor.

Crezând că omoareă pe atrizi, pe Ulise și pe ceilalți achei, el măcelărea în mod sălbatic bietele animale.

Înnebunirea lui Aiax a fost pricinuită de îngâmfarea sa, care a supărat pe zei și mai ales pe zeița Minerva. Căci, la plecarea sa spre Troia, când el și-a luat ziua bună de la bătrânul său tată Telamon, acesta îl sfătui să se lupte vitejește, dar să nu-și uite niciodată nici de zei.

Atunci tânărul erou, încrezut prea mult în puterea sa, răspunse cu trufie: „Cu ajutorul zeilor, pot să câștige victorii și cei slabi, eu însă vreau să câștig glorie, fără ajutorul zeilor", iar când, mai târziu, într-o luptă împotriva zidurilor Troiei, zeița Minerva îi făgădui ajutorul său, el o respinse cu mândrie: „Dă ajutorul tău celorlalți achei, căci unde mă aflu eu cu ai mei, dușmanul nu-și mai poate găsi scăpare".

După ce Aiax și-a revenit din nebunia sa și a văzut fapta rușinoasă ce a săvârșit, nemaicrezându-se vrednic de a mai trăi printre greci, s-a hotărât să se sinucidă.

Zadarnice au rămas toate rugăciunile Tecmessei, iubita sa prizonieră de război, fiica unui rege din Phrygia, care, observând gândurile lui negre, stăruia pe lângă el să nu o lase prada dușmanilor, pe ea și pe micul lor copil Eurysaces; Aiax se duse la țărmul mării și acolo se aruncă în sabia sa.

Cadavrul său era să fie lăsat să-l mănânce păsările răpitoare și câinii, căci atrizii, cu tot sprijinul ce li l-a dat acest mare erou, voiau să-l lase neîngropat, socotindu-l ca pe un dușman al lor.

La stăruințele fratelui său Teucer însă, și în urmă ale lui Ulise, atrizii încuviințară înmormântarea lui Aiax care se făcu cu mare pompă.

Ahile o ucide pe Penthezileea.
Cupă grecească, sec. V î. Chr., München.

VIII. CUCERIREA TROIEI

Enea părăsind Troia.

1. Calul de lemn

După ce Ulise izbuti să ducă la Troia pe Filoctet[1] și pe Neoptolem, fiul lui Ahile, și după ce Filoctet își vindecă rana de la picior, grecii încep din nou luptele și, prinzând curaj, silesc pe troieni să se retragă iarăși între zidurile cetății lor. Și Filoctet, chiar de la început, din primele lupte, răni cu săgețile sale atât de greu pe Paris că nu i-a mai fost cu putință să se vindece, cu toate leacurile ce el a întrebuințat.

Atunci Paris și-a adus aminte de un vechi oracol care i-a spus cândva că în pragul morții ar putea fi tămăduit de nimfa Oenone, cu care fusese căsătorit în tinerețea sa pe muntele Ida și pe care o părăsise cu necredință pentru frumoasa Elena.

De aceea, cu inima îngrijorată, cu rușine și, în același timp, și cu teamă, se târî, bolnav cum era, până sus la munte, la fosta sa soție adânc jignită.

Aci, cu lacrimi în ochi, îi cere ajutorul și se roagă ca să-l ierte, căci vinovat de cele petrecute nu este el, ci numai zeița Venus și stăruie ca să-i vindece rana mortală.

Nimfa, jignită până în adâncul sufletului, i-a refuzat ori ce ajutor și l-a gonit de la ea; astfel Paris nemângâiat moare de rana ce-i făcu Filoctet.

Moartea eroului a fost plânsă multă vreme de nimfă și de ciobani, fiindcă aceștia pierdeau pe un bun tovarăș de altă dată.

---

1. Vezi *Legende și povești antice*, pag. 153.

Corpul lui a fost așezat pe un rug înalt și, pe când focul se ridica în sus, învelind rămășițele pământești ale lui Paris, apare deodată și nimfa Oenone, care, nebună de durere și plină de căință că a fost așa de aspră cu prietenul și bărbatul ei din tinerețe, că l-a gonit și că astfel l-a lăsat să moară, se aruncă și ea în mijlocul flăcărilor și moare împreună cu el. Nimfele și ciobanii strânseră în urmă oasele și cenușa lor, le băgară într-o urnă de aur și ridicară peste ea un monument frumos, împodobit cu două coloane.

Cu toată vitejia grecilor și, deși prin curajul lui Filoctet și al lui Neoptolem, troienii au fost ținuți între zidurile cetății lor, totuși Troia n-a putut fi luată cu forța.

În cele din urmă viclenia și iscusința lui Ulise le deschide calea spre cucerirea cetății dușmane.

Într-un din zile Ulise, însoțit de Diomede, se furișează în lăuntrul cetății asediate și, fără să fie văzuți de cineva, furară palladiul, adică chipul vechi al zeiței Pallas-Athena, protectoarea Troiei, după îndepărtarea căruia numai putea fi cucerită cetatea; căci câtă vreme avea să fie palladiul în Troia, cetatea nu putea fi luată de dușmani. Apoi tot Ulise, pune pe greci să construiască un cal de lemn care, fiind introdus în oraș, acesta putea fi cucerit de oștile grecești.

Profeția aceasta le-a făcut-o Calchas, după tălmăcirea unui semn care li s-a arătat grecilor în văzduh: Un erete urmărea un porumbel care s-a refugiat în despicătura unei stânci; eretele stătu multă vreme la pândă înaintea despicăturii, dar în zadar i-a fost așteptarea. Atunci eretele se ascunde într-un tufiș din apropiere. Porumbelul bănuind că dușmanul său de moarte a plecat, ieși afară din despicătura stâncii. Eretele însă se aruncă asupra lui, îl înșfacă și-l sugrumă.

Această arătare profetul Calchas o aduce înaintea mulțimii și tălmăcește semnul în înțelesul ca grecii să renunțe la forță și să se folosească de șiretlic și viclenie. Ulise încuviințează propunerea bătrânului profet.

După sfatul și planul lui Ulise, artistul Epeius construiește, cu sprijinul zeiței Athena, un cal de lemn, înalt și frumos și cu un stomac colosal. În acest cal aveau să se

Ulise luând palladiul Minervei.
Pictură pe un vas antic.

ascundă cei mai de seamă eroi greci și aveau să fie duși chiar de troieni în inima cetății, în vreme ce armatele celelalte, după arderea lagărului aveau să se ascunză după insula Tenedos, pentru ca de aci, la momentul prielnic, să alerge în ajutorul celor din oraș.

După trei zile de lucru, Epeius, ajutat de tineretul din armată, a isprăvit calul și în pântecele lui intrară cei mai de seamă eroi greci: mai întâi Neoptolem, viteazul fiu al lui Ahile, apoi Ulise, Menelau, Filoctet, Diomede, Aiax, fiul lui Oileu și alții, câți puteră încăpea în largul pântece al calului. Cel din urmă intră Epeius, care trase scara, și încuie după el bine gaura. Într-o tăcere adâncă steteau ei aci, așteptând sau victoria sau moartea. Ceilalți greci deteră foc taberilor lor și, sub conducerea înțeleptului Nestor și a viteazului Agamemnon, se retraseră pe corăbii și se ascunseră cu ele după insula Tenedos.

Când, în dimineața zilei următoare, văzură troienii ridicându-se fumul din lagărul dușmanilor și flota dispărută, dau buzna din oraș și, veseli, ies cu toții, căci credeau că grecii au plecat acasă. Și acum, examinau cu bucurie fiecare loc, unde stătuseră dușmanii, unde își avea Ahile cortul, unde și-l avea pe al său Aiax și Diomede.

> Porțile largi le deschidem și mergem la lagărul doric,
> Locul deșert să-l vedem și malul rămas singuratic.
> Iată-al Dolopilor cort; și acolo Tydide avea cortul
> Flota sta-n șiruri aci; dincoace e câmpul de luptă[1].

Cu toții privesc calul, mare cât o namilă, și nu-și dau seama ce însemnează această clădire. Încep să se certe între ei, ce să facă cu acest cal? Thymoetes cel dintâi este de părere să-l ducă și să-l așeze în fortăreață, în oraș; Capys însă, și împreună cu el și alții, socotesc că e bine să-l arunce în mare, sau să-i dea foc, sau să-l spintece și să vază ce este înlăuntru.

Pe când poporul stetea uimit împrejurul calului și nu știa

1. Vergiliu, *Aeneis*, II 27, trad[ucere] [de] G. Coșbuc, după care am luat și celelate citate în versuri.

ce să crează, sosește deodată din cetate Laocoon, un preot al lui Apollo, și de departe strigă:

Credeți, nemernici, că grecii sunt duși? Și v-a prins nebunia?
Credeţi că fără să umble cu gânduri mișele, va face
Grecul vr-un dar? Voi așa mi-i cunoașteți pe greci și pe Ulise?
Ori sunt ascunși myrmidoni înarmați în lemnul acesta,
Ori anumit e gătită unealtă împotriva cetății,
Ca să ne vază de sus prin locașuri, de sus să ne-atace,
Ori că se-ascunde vrun altfel de rău: nu credeți voi calul!
Fie ce o fi: mi-e teamă de greci chiar dându-ne daruri.

Spunând aceste vorbe Laocoon, își repezi lancea în pântecele calului care resună de armele din lăuntru. Totuși soarta orbi cu desăvârșire pe troieni.

Dar, iată, că o ceată de păstori troieni aduc legat un tânăr care se dăduse de bună voie în mâinile lor. Era Sinon, un grec șiret, care și-a luat asupra-și însărcinarea să se amestece printre troieni și să-i păcălească în privința scopului, pentru care aheii au construit calul de lemn.

Ca zăpăcit de priviri, sta singur acela la mijloc,
Fără de arme din ochi măsurând pe troienii din gloată.
Care pământuri de-acum, vai, zise, de mine purta-vor
Milă, sărmanul, ce mări? Și care mi-e soarta pe lume?
Nici la danai nu găsesc un locaș și acum mă-amenință
Chiar și amărâții dardani și pedeapsă cu sânge dorescu-mi!

Aceste suspinuri abat mânia tineretului troian și cu încredere regele și întreg poporul intervenind îl întreabă cine este, de unde este și ce rost are?

Atunci Sinon, lăsând la o parte frica, vorbește:

„Vreau să-ți spun, rege, tot adevărul. Și mai întâi de toate nu voi tăgădui că sunt un grec și mă numesc Sinon. Poate vei fi auzit vreodată de înțeleptul Palamede pe care grecii l-au omorât cu pietre, fiindcă a fost în contra războiului. Acesta era o rudă a mea. Împreună cu el m-a trimis tata la război. Nebunul de mine, am îndrăznit să-mi arăt pe față

supărarea împotriva lui Ulise, din ura căruia a fost omorât Palamede. Am avut nesocotința să spui că dacă mă voi mai întoarce vreodată în patrie, la Argos, am să-i răzbun moartea. De aci a pornit tot răul și toată dușmănia. Ulise nu s-a simțit liniștit până ce, cu ajutorul mincinosului Calchas, nu mi-a urzit pieirea.

Însă la ce mai vorbesc eu de-aceste nevrednice lucruri?
Ce mai aștept? Căci de credeți că grecii sunt toți deopotrivă,
Asta mi-ajunge de-o spuneți - haid dați-mi mai iute
pedeapsa,
Asta și-Ulise o dorea și v-or da mulțumire și-atrizii.

De multe ori grecii au încercat, fiind obosiți de îndelungatul război, să plece acasă cu corăbiile lor, dar totdeauna s-au temut de furtună. Și, chiar acum în urmă, după ce au ridicat acest cal de lemn, marea s-a răzvrătit în contra lor. De aceea, au trimis la oracolul lui Phoebus ca să-i ceară sfatul ce e de făcut. Oracolul însă, le-a dat un răspuns înfiorător, căci le-a spus: «După cum la plecare spre Troia ați putut potoli vânturile cu sacrificiul unei ființe omenești, de asemenea acum la întoarcere tot cu o jertfă de om va trebui să vă răscumpărați bună voința zeilor mării».

Îndată ce poporul auzi această sentință a zeului rămâne ca înlemnit și un cutremur de gheață pătrunde oasele noastre: pe cine va cădea soarta?

Dar iată că vine Ulise împreună cu o gloată de tineri, aducând cu ei pe preotul Calchas, cerându-i să tălmăcească spusa lui Phoebus. În acest timp mulți îmi cântau la urechi în tăcere că eu aș fi alesul zeului. Zece zile șiretul preot n-a spus o vorbă, nevrând să desemneze pe cineva la moarte, în cele din urmă, rupse tăcerea și mă meni pe mine pentru jertfelnic. Toți aprobară alegerea, căci fiecare se bucura că pieirea s-a abătut de la capul său.

Acum sosi ziua grozavă. Vedeam cum mi se pregătește altarul și mi se pune panglici sfinte pe cap. Mă găseam înaintea altarului. Atunci deodată am rupt legăturile și am scăpat cu fuga de la moarte. În timpul zilii, am stat ascuns

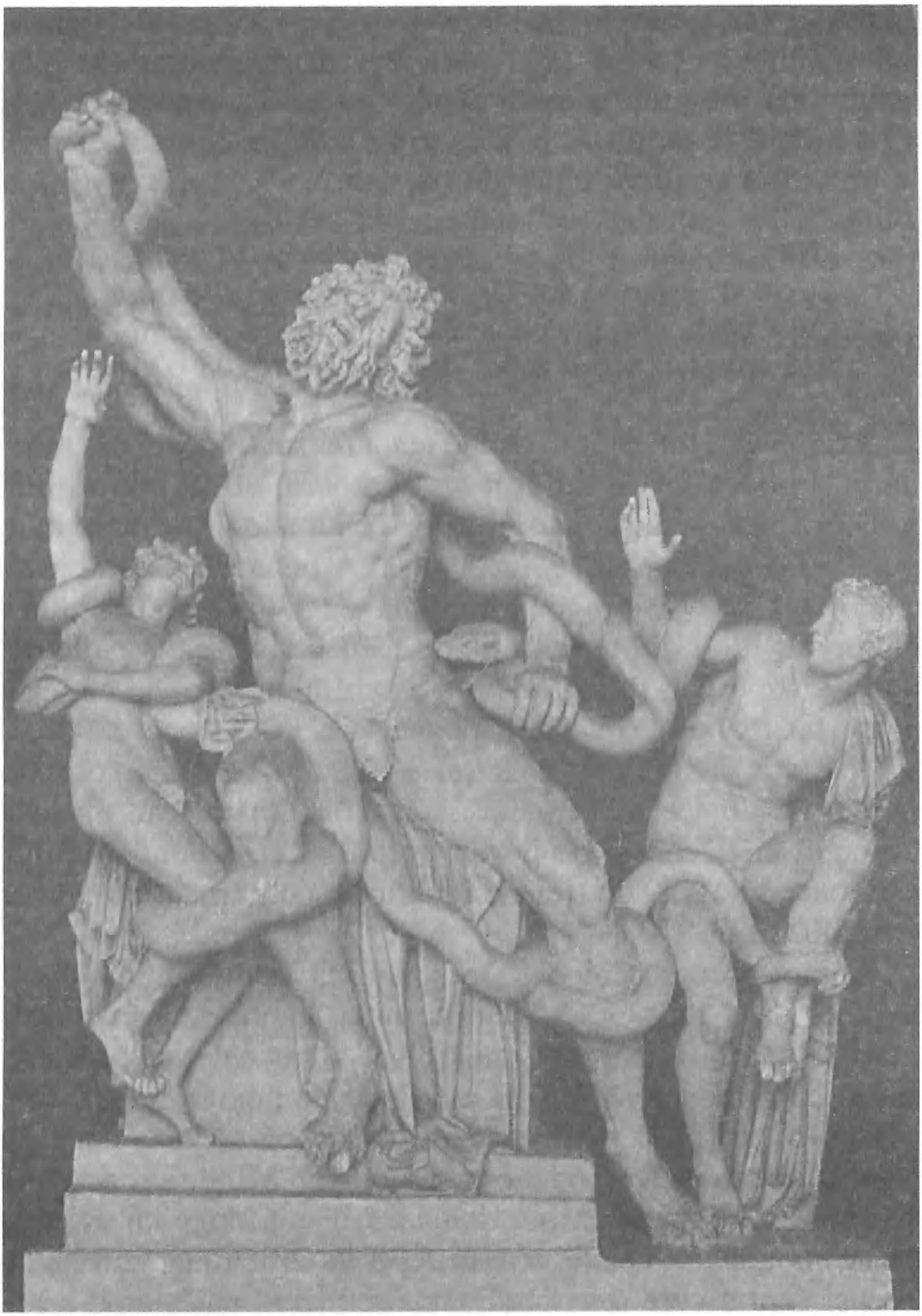

Moartea lui Laocoon.
Statuie de marmură, Vatican, Roma.

în nămol și în trestiiș, până ce am simțit că au plecat corăbiile. Iar acum, nu-mi mai este dat să văz nici patria, nici copiii și nici pe tatăl meu cel bătrân, care vor plăti desigur cu moartea această fugă a mea! De aceea, te rog, rege, îndură-te de bietul Sinon, ai milă de jalea mea, ai milă de un suflet ce piere bătut de năpaste".

„Uită, ori cine ai fii, pe grecii netrebnici, tu uită-i,
Sinon al nostru să fii! Dar spune-mi te rog adevărul,
Calul acela grozav ce-înseamnă? Și cine-l făcuse?
Are vrun țel? Ori e zeilor dar? Ori poate-i vr-o armă?"

Atunci șiretul Sinon spune că are să trădeze un mare secret. Fiindcă grecii au voit să-l omoare, el nu mai e ținut să datorească credință patriei sale. Toată nădejdea războiului grecii și-o puneau în zeița Pallas Athena. De când însă nelegiuitul rege Diomed, împreună cu Ulise, capul tuturor relelor, au furat din templu de pe fortăreața troiană palladiul fatal al Minervei, inima zeiței s-a schimbat și orice nădejde în reușita războiului a pierit pentru greci.

Această schimbare a zeiței a arătat-o ea prin diferite semne: de abia a fost așezată statua în tabără, când a ieșit din ochii ei flăcări și de pe tot corpul ei a început să curgă o sudoare sărată și de trei ori a sărit de pe pământ cu lancea ei tremurătoare.

Atunci preotul Calchas, le spune că trebuie numaidecât să plece la Argos, căci mânia zeiței le întârzie cucerirea cetății. Până la întoarcere, au ridicat acest cal așa de mare, pentru ca nimenea să nu-l poată duce pe poarta cetății, spre a fi ca o protecție pentru cetate și popor. „Căci, dacă cu mâinile voastre ați pângărit acest dar al Minervei, va veni pieirea peste țara lui Priam, iar dacă îl veți duce cu mâinile voastre neatins în cetate, atunci Asia va amenința Europa cu aceeași soartă care amenință astăzi cetatea lui Priam".

Troienii s-au încrezut în vorbele mincinoase ale lui Sinon, ale cărui lacrimi și șiretlicuri le-au adus mai multă nenorocire decât toată vitejia lui Ahile, Diomed și alții.

Zăpăceala troienilor a fost mărită printr-o grozavă privelişte ce s-a desfăşurat înaintea ochilor lor.

Pe când Laocoon, care izbise cu lancea sa în pântecele calului de lemn, aducea o jertfă lui Neptun, pe ţărmul mării, deodată se aud venind dinspre Tenedos, pe întinsul apelor, doi şerpi mari.

Aceştia, ridicându-şi capetele cu crestele lor deasupra apelor, în încolăcituri mari, se târăsc peste suprafaţa spumegândă a mării şi, ajungând la ţărm, cu ochii plini de flăcări, în faţa poporului îngrozit, se îndreaptă spre Laocoon, lângă care erau cei doi copii ai săi.

Încleştând pe cei doi copilaşi, le strânge trupurile, apoi se încolăcesc şi le muşcă carnea cu dinţii lor otrăviţi. Tatăl lor, repezindu-se să dea ajutor, îl prind şi pe el în nodurile lor şi încingându-i de două ori, trupul şi gâtul, de două ori îşi înalţă grumazii şi capul în aer. Nenorocitul Laocoon ridicându-şi privirea către stele, scoate un strigăt îngrozitor, întocmai ca un bou de jertfă care scapă de securea preotului. Monştrii, lăsându-şi jertfele fără suflare, se îndreaptă apoi spre fortăreaţă, unde se ascund sub templul zeiţei Minerva.

Troienii privesc cu groază acest spectacol. În el recunoscură pedeapsa răzbunării zeiţei, fiindcă Laocoon lovise cu furie calul cel sfânt.

A spăşit, ei strigau, Laocoon vina
Vrednic de dânsa, căci el pângărit-a sfinţita clădire,
Calul zeiţei izbindu-l de sus cu netrebnice suliţi.
Chipul să-l ducem, ei strigă, la templu, şi marei zeiţe
Rugi de iertare să-i dăm.

Sparg zidurile cetăţii, căci porţile erau prea strâmte şi, în strigăte de bucurie, îl duc în cetate. Băieţi şi fete cântau pe drum imnuri sacre şi se bucurau, când puteau să atingă funiile care le târau nenorocirea în oraş.

Pe pragul cetăţii de patru ori se opri calul şi nu voia să intre şi tot de patru ori răsunară armele din lăuntrul calului. Troienii însă, nu observă nimic, nu bănuiesc nimic.

Numai Casandra, preoteasa lui Apollo a văzut pieirea cetății; dar troienii râseră de ea și nu dară nici un crezământ vorbelor ei.

Cu introducerea calului în cetate, nenorociții troieni credeau că s-a fârșit războiul lor cel îndelungat și de fapt s-a și sfârșit, spre pieirea lor.

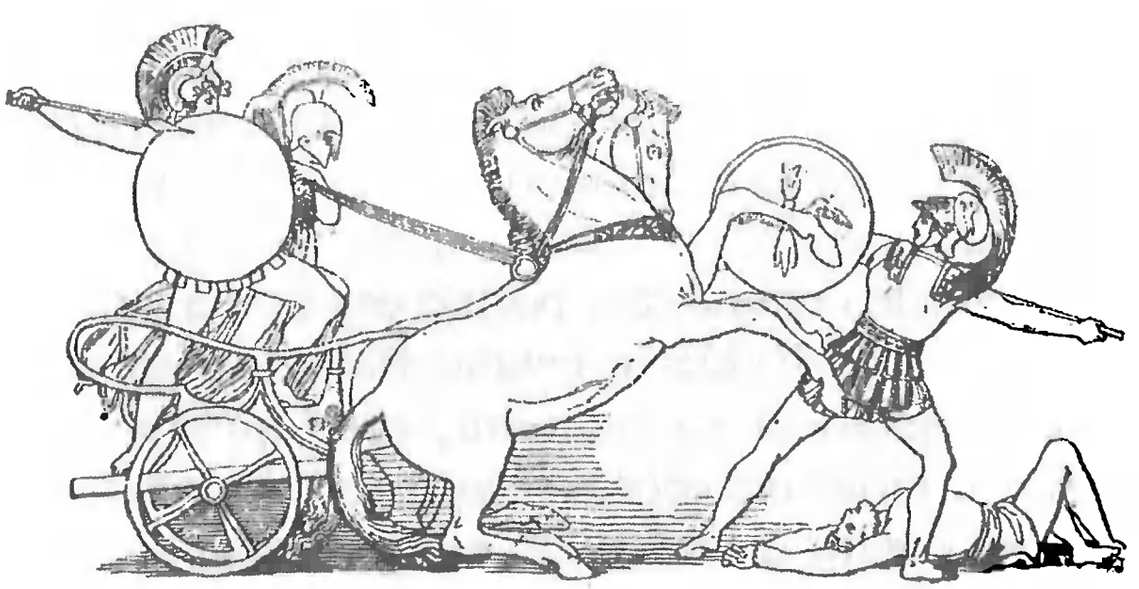

Lupta lui Diomede cu Marte.
Apud Flaxman.

2. Dărâmarea Troiei

După introducerea calului de lemn în cetate, troienii, orbiți de zei, se pun pe ospețe și pe petreceri. Jocul și cheful ține până noaptea târziu și de cântecele și de strigătele lor de bucurie răsună și huește întreg orașul. Și, nu puțini vorbesc în batjocură de lașii și de fricoșii de greci care, ca și femeile, au luat-o la fugă, pierzându-și în zadar, sub zidurile cetății lor, vremea de zece ani de zile.

În cele din urmă, după o zi de zbucium, obosiți de băutură și de petreceri, se duc pe la casele lor și liniștiți și scăpați de acum înainte de orice grijă, se culcă mulțumiți.

Îndată ce orașul a intrat în liniște, vicleanul Sinon se furișează în taină spre porțile orașului și, ieșind dintre zidurile cetății, cu o facă aprinsă, face semn corăbiilor grecești care, după înțelegerea avută, se întorceau acum de la insula Tenedos, după care stătuseră ascunse. Apoi, pe furiș, se duce la calul de lemn și dă drumul eroilor greci pitulați întrânsul și ies, scoborându-se pe o funie întinsă, vitejii Stenelos, Thessandru, Ulise, Acamas, Thoas, Pyrrhus, fiul lui Ahile, Machaon, Menelau și în sfârșit Epeius, făuritorul calului de lemn.

Și repede se răspândiră cu toții în cetatea ametită de băutură și trec prin ascuțișul săbiei pe străjeri și, apoi, dau mâna cu tovarășii lor care intră în cete dese pe toate porțile.

Cu armele în mâini, măcelăresc pe toți câți le ies în cale și dau foc caselor.

În curând, limbi de foc se ridică din toate părțile și lumina flăcărilor strălucește în depărtare.

Troienii buimăciți de vin și de somn, se deșteaptă, sar din pat, aleargă la ferestre și văd cu groază străzile pline de soldați.

Femeile și copiii cuprinși de spaimă țipă, iar bărbații aleargă să pună mâna pe arme și să apere cetatea.

Era însă prea târziu; căci grecii cu săbiile în mâini ucideau pe toți câți le ieșeau în cale, culcând la pământ pe troienii zăpăciți și neînarmați.

Ulițele și piețele sunt pline de cadavre sau de răniți care plângeau și se văetau îngrozitor. Nu se auzea decât un amestec de țipete jalnice și de zăngănit de arme. Cei mai mulți nu-și mai vedeau scăparea decât în fugă.

Nu-i vorbă, nici grecii n-aveau să ia orașul fără pierderi, căci, în acea grozavă învălmășeală și în deznădejdea ce a cuprins pe troieni, fiecare se apăra cu ce-i cădea în mâini. Aruncau în capul cuceritorilor tot felul de obiecte: mese, pahare, pietre, tăciuni, sau se înarmau cu securi, topoare, frigări, ori suindu-se pe acoperișul caselor, azvârleau asupra trecătorilor țigle, cărămizi, lemne și tot ce le venea în mână.

Într-o parte ceva mai retrasă a orașului se găsea casa bătrânului Anchise, o rudă a regelui Priam. Zgomotul luptelor și lumina sclipitoare a flăcărilor străbate aci ceva mai târziu, după ce o parte a orașului se găsea în plin dezastru.

Fiul lui Anchise, eroul Enea, născut din zeița Venus, unul dintre cei mai de frunte viteji din Troia, dormea liniștit lângă soția sa Creusa.

Deodată, un vis îngrozitor îl trezește din somn. I s-a arătat Hector, în starea de plâns în care îl văzuse când, omorât de Ahile, a fost târât prin praf și noroi împrejurul cetății. Umbra lui Hector, așa de schimbat de Hector de odinioară, scoate un gemet din adâncul sufletului și:

Fugi, o, născut al zeiței, el zice, vai, fugi de peire!
Troia e-n mâini la potrivnici, și cade din creștet azi Troia.
Noi ne-am luptat îndestul: de-a fi fost cu putință să-mi apăr
Troia cu brațele, vai de mult ar fi fost mântuită!

Înspăimântat de acest vis, Enea se trezește, sare din pat și îi se pare că aude zgomot de arme, bubuituri de ziduri ce se prăbușeau, țipete și vaiete și o presimțire neagră îi săgeată inima. Se urcă repede pe terasa de pe acoperișul casei și vede, vai, jumătate orașul în flăcări și o lumină care strălucea în depărtări până la golful sigeic. Iar pe străzi, se vedeau, alergând cu săbiile și scuturile în mâini, cete de oameni care se luptau la lumina flăcărilor sau care se îngrămădeau spre porțile cetății.

Un zgomot asurzitor și sălbatic de oameni și un vuiet de trâmbiți răsună din toate părțile. Se prăbușea casă după casă și focul, întocmai ca un pârjol în holdele coapte, se apropia din ce în ce mai mult.

Năucit și fără să știe unde-i stă capul, Enea scoboară grăbit treptele, pune mâna pe arme, aleargă afară să-și adune tovarășii și să apere cetatea. Căci, în sfârșit, își zicea el, cea mai frumoasă moarte este moartea sub arme.

În drum, întâlnește pe Panthus, fiul lui Othrias, un preot al lui Apollo, ținând în mâna dreaptă sfintele odăjdii și statuetele zeilor, iar cu mâna stângă târând pe un nepot al său.

Scăpase de armele grecilor și groaza îl mâna acum să pună într-un loc adăpostit, afară din oraș, pe nepotul său și odoarele sfinte.

Cum îl vede Enea, îl întreabă: „Hei, Panthus, unde se dă lupta mai aprigă? Să alergăm să dăm ajutor celor din fortăreață". El însă îmi răspunde:

Ziua de-apoi a sosit și timpul cel fără scăpare!
Fost-am odată troieni și Ilion fost-a și naltul
Nume al Teucrilor fu! Căci Jupiter cel fără milă
Toate le aduse spre noi: stăpâni sunt danaii-n cetate!
Groaznic în mijlocul nostru puternicul cal își revarsă
Oameni armați și râzând cu hohote Sinon ne pune
Caselor foc! năvălesc prin deschisele-ntrări ale porții
Miile câte-a trimis Mycene spre a noastră pierire.
Alții cu suliți s-azvârl, închizându-ne-ngustele drumuri.
Scânteie fierul în mâni și cu luciul tăiș amenință

Grabnic și gata de omor; și de-abia mai cutează străjerii
Primelor porți să se lupte-apărându-se-n oarbă izbire.

Enea lasă pe Panthus fără răspuns și aleargă la luptă. Lângă el se alătură vitejii, Rhipeus, Epytus, Hypanis, Dymas și tânărul Coroebus care venise de curând la Troia, ca petitor al Cassandrei, frumoasa fiică a regelui. „Tineri flăcăi, le zise Enea, dacă sunteți hotărâți să scăpați ce mai este de scăpat, și să nu lăsăm nerăzbunată căderea Troiei, veniți după mine. Zeii precum vedeți s-au întors de la noi. Să dăm dovada însă murind, că am fi știut să învingem. Iar cât despre scăparea noastră:

Una-i scăparea la-nvinși: să nu mai aștepte scăpare".

Dar și grecii, care nu se așteptau la nici o împotrivire, erau din când în când măcelăriți de războinicii dardani. Aceasta, cu atât mai vârtos, cu cât cei mai mulți dintre ei umblau după prăzi, în loc să se apere. Și nu arareori cete grecești intrau, fără să-și dea seama, printre cetele troiane și atunci erau căsăpiți fără milă.

Astfel generalul Androgeu, unul dintre cei mai vestiți din oștirea danailor, socotind pe troieni ca fiind ai lor, le strigă: „Prieteni, de ce așa de târziu? Nu vedeți că alții s-au încărcat cu prăzi și au omorât o sumedenie de dușmani, pe când voi de abia numai acum sosiți de la corăbii"?

Zise și numaidecât simți că a căzut în ghearele vrășmașilor. Aceștia se reped asupra lui și-l străpung cu sulițele.

Vesel de această ispravă, Coroebus face propunerea, pe care o primesc cu toții, să se travestească și să îmbrace arme grecești, coifuri și scuturi, și astfel mai ușor să amăgească pe dușmani, căci își zicea:

Nimeni nu-ntreabă-n război de ai fost tu șiret ori puternic.

Și numaidecât, prind cele dintâi arme grecești ce le cad în mâini, și, câtva timp, viclesugul și-a dat roadele sale,

secerând mai mulți greci. Curând însă, au băgat de seamă că socoteala lor a fost greșită.

Treceau tocmai pe lângă templul Minervei, care fusese cruțat de foc și din care o ceată de greci zmulgeau, la lumina flăcărilor, pe preoteasa Casandra, legată de mâini la spate cu niște lanțuri grele. Venise după ea sălbaticul Aiax, în fruntea unui mănunchiu de greci, a prins-o, pe când se refugiase la altarul zeiței, și o târau acum, despletită cum era, afară din templu și-i rupeau hainele.

Coroebus, când își vede logodnica pradă a furiei eroului grec, nu putu să rabde să nu se arunce, însoțit de tovarășii săi asupra dușmanilor.

Dar, în același timp, alți troieni căutau să scape pe fiica regelui și din casele învecinate se aruncau țigle, cărămizi și lemne, așa că se produse o așa de mare învălmășeală că se omorau troienii între ei.

În această luptă, dintre tovarășii lui Enea, au căzut cei mai mulți și cei mai buni, între care Coroebus, străpuns, înaintea altarului Minervei, de arma lui Menelau. Numai Enea a scăpat cu viață, nu fiindcă ar fi fugit din luptă, sau n-ar fi voit să moară, ci, fiindcă divina sa mamă a abătut de la el orice lovitură.

De aci fiul lui Anchise, schimbându-și armele, ca să nu mai fi supus primejdiilor, pleacă spre palatul regelui Priam.

Aici lupta era mai îndârjită. Pe de o parte, în fortăreață era inima puterii troiene, iar, pe de alta, fiecare nădăjduia că va pune mâna pe o pradă mai aleasă și mai bogată.

Cu scuturile deasupra capetelor, aheii, în șiruri strânse, escaladând treptele dinaintea porților sau agățându-se cu scările de ziduri, dau asalt din toate părțile. Cei asediați se apără cu curajul deznădejdii și, în cea din urmă luptă a morții, prăvăleau în capul celor de jos bârnele din acoperișul turnurilor pe care le desfăceau.

Deasupra porții celei mari, se înalță un turn, cel mai înalt castel, din care se vedea peste toată cetatea și din care privirile se puteau întinde până departe peste corăbiile danailor. Pe acesta troienii se munceau să-l prăvălească deasupra asediatorilor, dar cazna lor a rămas multă vreme

zadarnică. Atunci apare Enea cu câțiva tovarăși. El izbutește să darme turnul și să-l urnească cu un zgomot infernal asupra grecilor, pe care îi strivește sub dărâmături. În locul lor însă, alte cete de myrmidoni, conduși de viteazul Neoptolem, fiul lui Ahile, le iau locul și lupta devine din ce în ce mai crâncenă.

Cu securea în mână, Neoptolem izbește cu putere ușa de la intrare pe care o despică și o zmulge din țâțânele ei de aramă. Acum, interiorul castelului și vastele hale stau deschise, iar luptătorii pătrund înlăuntru, întocmai după cum se revarsă un fluviu, când a rupt zăgazurile.

Când bătrânul rege Priam vede cetatea și chiar casa sa în mâinile dușmanilor, își mai încinge încă odată sabia și, cu mâna slăbită și tremurătoare, caută să se arunce în mijlocul dușmanilor, pentru ca să nu mai viețuiască după ruina patriei sale.

Și, astfel înarmat, iese din casa sa și trece prin curte să iasă la luptă. Aci îl vede bătrâna sa soție, regina Hecuba, care, împreună cu fiicele și nurorile sale, se strânseseră, întocmai ca turturelele în apropierea furtunii, lângă altarele strămoșești și țineau în brațe statuele zeilor. Ea îl oprește de la încercarea lui zadarnică și-l trage lângă sine, la altare, pentru ca, sau să găsească, un scut de scăpare, sau să moară:

Nefericitul meu soț, ea suspină, ce gânduri te poartă?
Arme pe tine să-mbraci, și unde ți-e graba, vai unde?
Rege, nu astfel de om, și nici astfel de brațe ne cere
Timpul, vai nu! De-ar trăi chiar însuși iubitul meu Hector!
Vino curând. Și pe toți să ne mântuie-altarul acesta
Ori să murim la un loc!

De abia se așezase lângă altarele zeilor, când iată că băiatul Polites, cel mai tânăr dintre fiii săi, fugărit de Neoptolem, care îl rănise de moarte, aleargă lângă tatăl său și cade gălgâindu-i sângele pe gură.

Atunci bătrânul rege nu și-a mai putut potoli mânia, și-i strigă lui Neoptolem:

Proclete, tu! a strigat, mișel, ucigaș și nemernic,

Dacă mai este vro milă la zeii care judecă fapte,
Au să-ți plătească pe drept și vrednică dați-vor pedeapsa
Cea cuvenită! Tu care făcut-ai să văd eu pierirea
Fiului meu, pângărind prin omor a părintelui față.
Altfel acela, de care minți că ți-e tată, făcut-a,
Altfel Ahile cu Priam dușmanul! Credință și milă
Rugilor mele-a purtat; și-mi dete să îngrop pe rănitul
Hector al meu, iar pe mine trimisu-m-a iarăși în scaun!

Și spunând aceste vorbe, bătrânul cuprins de mânie, aruncă asupra lui Neoptolem o suliță, care însă nu-și nimeri ținta. Atunci fiul lui Ahile furios zise rânjind:

Vestește-i, deci, asta și sol la parintele-Ahile
Du-te! Nu cumva să uiți, și de toate să-i faci tu de știre
Relele câte-am făcut, și ce mare nemernic e Pyrrhus.
Mori, deci, acum!

Aceași soartă au avut și ceilalți fii ai lui Priam. Deiphob, după Hector cel mai viteaz fiu al regelui, ajunsese în urma morții lui Paris, bărbatul Elenei. Spre casa acestora se grăbește acum Menelau, însoțit de Agamemnon și de Ulise.

Pe Deiphob îl găsește adormit în pat și-l străpunge cu sabia, lăsându-l mort pe loc. După aceea, caută pe Elena, soția sa necredincioasă de odinioară, voind ca să se răzbune de toate nenorocirile ce a adus ea pe capul grecilor.

O găsește ascunsă într-un unghier al casei și Menelau se repede furios cu sabia ca să o omoare.

Zeița Venus, însă, vecinica ei protectoare, îi picură în inimă sentimentul iubirii și acesta, înmuindu-se ca prin farmec, își lasă brațul în jos și arma îi cade din mână.

Venindu-i în urmă din nou furia, când voi să o lovească, Agamemnon îl oprește, spunându-i: „Nu se cade, Menelau, să-ți omori nevasta. Elena are mai puțină vină decât Paris care a călcat în picioare dreptul sfânt al ospitalității".

Menelau atunci dă ascultare poveței fratelui său și ia pe Elena și o duce la corăbii.

Acolo erau târâte o sumedenie de femei și de fete troiene,

între care bătrâna regină Hecuba cu fetele și nurorile ei: Casandra, Polyxena, Andromaca și altele.

Bocindu-se și jelindu-și amarnic soarta, ele vedeau ruina patriei lor în care lăsaseră, morți și neângropați, pe bărbați, pe frați și pe copii și tot ce aveau ele acolo scump.

Fericind pe cele ce și-au găsit moartea în prăpădul orașului din care se ridica fumul și flăcările focului mistuitor, își plângeau nenorocirea de acum și soarta ce aveau să îndure în robia unor stăpâni străini.

Casandra avea să fie omorâtă la curtea regelui Agamemnon din Mycene, de sălbatica Clitemnestra; Polyxena avea să fie jertfită pe mormântul lui Ahile a cărui logodnică fusese; Andromaca, după ce a văzut cu ochii grozăvia morții micului ei Artyanax, aruncat de pe zidurile cetății, a ajuns sclavă și apoi, fără voia ei, soția lui Neoptolem și în urmă, după moartea acestuia, soția lui Helenus, urmașul în domnia Epirului a fiului lui Ahile; iar bătrâna regină Hecuba, ajungând sclava lui Ulise, după ce a văzut cu ochii cum grecii i-au jertfit pe Polyxena pe mormântul lui Ahile, în sfârșit sosește în Thracia. Aci, aflând că regele Polymnestor, căruia Priam îi încredințase pe Polydor, cel mai mic fiu al său, împreună cu mari tezaure, i-a ucis copilul ca să pună mâna pe averi, s-a introdus în palatul ucigașului și, atrăgându-l în mijlocul femeilor troiene, i-au scos ochii omorându-i și pe cei doi fii ai lui.

Numai doi principi troiani au scăpat din prăpădul Troiei: Antenor și Enea. Pe bătrânul Antenor l-au cruțat grecii, fiindcă, la începutul războiului, el a găzduit pe Menelau și Ulise care veniseră ca delegați să ceară înapoi pe Elena și fiindcă el a fost de părere ca ea să fie predată spre a înlătura acest război.

El a plecat, în urma dezastrului Troiei, cu o ceată de heneti din Paphlagonia și a ajuns cu corabia lor până în fundul Mării Adriatice. Pe locul unde este astăzi Veneția, a întemeiat cetatea Patavium și din amestecul henetilor cu poporul băștinaș s-a născut mai târziu venețiii.

Eroul Enea, fiul lui Anchise și al zeiței Venus, după ce

Hefaistos îi dă zeiței Thetis armele lucrate pentru Ahile.
Pictură pe un taler antic.

s-a lupta vitejește în noaptea dezastrului, s-a văzut nevoit, la îndemnul mamei sale, să-și găsească scăparea în fugă.

A luat pe tatăl său paralizat în spate, pe fiul său Ascaniu de mână și sub protecția nopții și a zeiței Venus a ajuns pe muntele Ida, afară din oraș. De acolo, după ce și-au făcu corăbii, pleacă cu o ceată de refugiați pe mare spre Italia, unde avea să se întemeieze, în urmă, cetatea Roma.

Soția sa Creusa, care trebuia să-l urmeze, s-a pierdut pe drum în întunericul nopții și s-a prăpădit în învălmășala luptelor.

Zile întregi a ars nefericita cetate, din care grecii au dus o foarte mare pradă. Și, astfel, s-a prăbușit imperiul lui Priam și a fost dărâmată cea mai bogată cetate din Asia.

Aiax, Casandra și o preoteasă.
Figură pe un vas antic.

IX. FAMILIA ATRIZILOR

Așa-numita mască a lui Agamemnon,
de aur, descoperită de Schliemann la Mycene.

1. Pelops, Atreu și Tiest

Pelops, fiul lui Tantal, regele Lydiei, trebuind să plece din țara sa, din pricina unui îngrozitor cutremur de pământ, și-a găsit refugiul în Grecia, la regele din Pisa, Oenomau, de care a fost bine primit.

Acesta avea o fiică, pe frumoasa Hippodamia pe care făgăduia că o va da în căsătorie numai acelui bărbat care îl va întrece în lupta de curse cu carul.

Pețitorul care avea să fie biruit în luptă, plătea înfrângerea cu capul său. Și pusese Oenomau această condiție, fiindcă un oracol îl vestise că i se va trage moartea din cauza ginerelui său și voia, deci, să scape de orice pețitor.

Avea un car și niște cai neântrecuți și, în afară de aceasta, mai avea pe cel mai priceput vizitiu de pe acele vremuri, pe Myrtil, fiul zeului Mercur. Oenomau se suia în carul său înarmat, lăsa pe pețitor să plece și, în fugă, fiindcă întotdeauna îl întrecea, se întorcea și-l omora cu lancea sau cu sabia, fără să-l lase să atingă ținta.

Și omorâse până acum regele nu mai puțin decât treisprezece pețitori, când, iată, că se prezintă la concurs și Pelops.

Acesta primise, ca dar de la zeul Neptun, un car și niște cai mândri și pe lângă aceasta, pentru ca să poată câștiga biruința, făgăduiește vizitiului Myrtil, că-i va da jumătate din regat, dacă-l va ajuta să învingă.

Învoiala fiind făcută, Myrtil, în ziua de alergare, scoate

un cui de la osia carului lui Oenomau și, prin această trădare, victoria a fost asigurată pentru Pelops.

Regele cade din car în timpul fugii și-și frânge gâtul, iar Pelops rămâne biruitor, soț al Hipodamiei și rege în Pisa. În urmă Pelops prin vitejia sa adaugă regatului ce stăpânea și alte țări, cărora le-a dat numele de Pelopones (insula, de fapt peninsula, lui Pelops).

Mai târziu Pelops, nu numai nu se ține de făgăduiala dată lui Myrtil, dar pentru ca să scape de el, îl aruncă în mare.

Din pricina omorului acestui fiu de zeu, asupra lui Pelops și a familiei sale se abate un blestem care nu poate fi ispășit prin nici un fel de jertfă.

Pe vremea acea, nu putea fi vorba de iertarea unei greșeli sau a unei crime. Acestea trebuiau răzbunate prin o pedeapsă la fel de mare, moartea trebuia pedepsită cu moarte, căci altfel justiția nu era satisfăcută.

Vendetta era, în această epocă, legea fundamentală care cârmuia lumea. Iertarea creștinească avea să vie numai după vr-o două mii de ani în urmă.

Blestemul dmnezeiesc căzut asupra familiei lui Pelops a trecut din urmaș în urmaș, o nelegiuire dând naștere altei nelegiuiri, o crimă dând naștere altei crime. Și în familia aceasta, omorurile se țin lanț din generație în generație și sunt cu atât mai îngrozitoare, cu cât numărul lor sporește mai mult.

Pelops avu cu Hippodamia doi copii, pe Atreu și pe Tiest. Aceștia, la îndemnul mamei lor, ucid pe Chrysipp, un frate al lor vitrig, pe care tatăl lor îl avusese dintr-o altă căsătorie și pe care el îl iubea mult.

Din pricina acestui omor, Pelops gonește din fața sa pe Atreu și pe Tiest, iar Hippodamia se sinucide.

Surghiuniți din casa părintească, cei doi frați ajung în Argolida la Eurystheu, rege la Mycene, care îi primește bine și-i dă lui Atreu, cel mai mare dintre frați, pe fiica sa Aëropa în căsătorie. După moartea regelui, Atreu ajunge, ca ginere, moștenitorul tronului din Mycene.

Ca mai mare de naștere, Atreu avea dreptul și asupra

regatului lui Pelops; Tiest, însă, doritor de măriri și pornit din fire spre crimă, nu putea răbda ca regatul lui Pelops să revină numai fratelui său. De aceea, prin toate mijloacele caută să-i răpească lui Atreu drepturile și, din pricina aceasta, o ură de moarte se iscă între cei doi frați.

În afară de aceasta, zeul Mercur, tatăl lui Myrtil, ca să înmulțească nenorocirile familiei lui Pelops, dăduse lui Atreu un miel cu lâna de aur, de care atârna fericirea și dreptul de domnie asupra țării.

Cine avea acest miel cu lâna de aur urma să aibă și stăpânirea asupra regatului. Tiest însă, izbutește ca pe ascuns să ia mielul și în același timp, săvârșește cea mai josnică crimă, seducând pe Aëropa soția fratelui său.

Când Atreu a aflat despre această ticăloșie, l-a gonit din țară. Dar cu aceasta, răzbunarea regelui n-a fost deplină. Fapta săvârșită de Tiest era socotită de greci ca o rușine care trebuia ștearsă printr-o pildă de pedeapsă.

La plecarea sa, Tiest n-a putut să ia în surghiun și pe cei doi fii ai săi și teama pentru viața lor era îndreptățită. Spre a-i scăpa de pieire, a încercat să se împace cu fratele său și, când acesta l-a poftit să se întoarcă în patrie, având gândul ascuns să se răzbune într-un chip fioros, Tiest a primit bucuros invitația.

Sosind la palatul său, Atreu dă ordin să se pregătească un praznic, cu care prilej cei doi frați să-și jure o prietenie vecinică, dar, în același timp, taie în bucăți pe cei doi fii ai lui Tiest și-i pregătește pentru masa tatălui lor. Când, la sfârșitul ospățului,
s-au început libațiunile în cinstea zeilor, și când Tiest a întrebat de fiii săi, Atreu îi aduce într-un coș capetele, picioarele și mâinile lor.

Tatăl îngrozit recunoaște că sunt ale fiilor săi și că, din răzbunare, fratele său i-a omorât copiii și îi cere să-i dea trupurile lor ca să le îngroape. Atreu îi răspunde râzând că le-a îngropat în stomac.

Urlând de durere, nefericitul părinte răstoarnă masa, se trântește la pământ, varsă oribila mâncare, apoi, întocmai ca o fiară în turbare, iese afară, blestemând pe Atreu și întregul neam al atrizilor.

Crima aceasta a fost atât de grozavă că se spune că cerul s-a cutremurat de tunete, iar soarele s-a întors înapoi din drumul său, ca să nu vază o faptă atât de sălbatică.

Blestemul lui Tiest face ca peste țara lui Atreu să se reverse o mare secetă și o cumplită foame care, după spusa oracolului, n-avea să înceteze, decât o dată cu întoarcerea nenorocitului părinte. Și pleacă în căutarea fratelui său însuși regele, dar nu-l găsește nicăirea. Izbutește însă, să pună mâna pe fiul lui Tiest, pe micul Egisth, pe care îl duce cu sine acasă la Mycene, unde îl crește ca pe adevăratul său copil. Când însă acesta se face mare și află că Atreu a fost dușmanul de moarte al tatălui său, îl omoară chiar cu mâna sa, în timpul unei serbări.

După moartea lui Atreu, ocupă tronul din Mycene Tiest și Egisth, care alungă pe fii lui Atreu, Agamemnon și Menelau. Aceștia se refugiază la Sparta, la curtea regelui Tyndar, pe ale căruia fiice, Clitemnestra și Elena, le iau în căsătorie.

După moartea lui Tyndar, Menelau ocupă tronul din Sparta, iar Agamemnon se întoarce la Mycene, omoară pe Tiest și se face rege în Argolida.

„Poarta Leilor" din Micene,
Frontonul cu cei doi lei afrontați.

2. Moartea lui Agamemnon

Ocupând tronul părintesc, Agamemnon și-a mărit în curând regatul prin cucerirea mai multor țări și și-a câștigat, cu drept cuvânt, numele de rege al regilor. Iar când s-a ivit războiul împotriva Troiei, toți regii grecilor de pe acea vreme s-au învoit ca să-l aleagă de comandant-șef al expediționii lor în Asia.

La plecarea lui Agamemnon cu oștirea, Egisth, vărul său, se găsea de mult întors acasă, la Argos, și se părea că ura dintre cele două familii se stinsese cu totul. Nu era, deci, nici o temere, nici o bănuială, dacă Egisth avea să rămână în patrie.

În momentul pornirii armatelor din portul Aulis, deoarece Agamemnon vânase o căprioară, închinată zeiței Diana, profetul Calchas vesti gloatelor grecești că nelegiuirea comandantului nu va fi ispășită decât prin jertfa fiicei sale, a Iphigeniei, și că dacă comandantul se va împotriv, războiul în contra Troiei va fi zădarnic.

Agamemnon, punând atunci iubirea de glorie, mai presus decât sentimentul său de părinte, se hotărăște să-și sacrifice fiica. Se făcuse jertfelnicul.

Diana însă, în clipa când preotul era să-i împlânte în gât cuțitul, pune în locul Iphigeniei o cerboaică, iar pe fiica lui Agamemnon o duce în Taurida, unde o face preoteasă a sa.

Clitemnestra nu știa de această înlocuire și era în credință că Ifigenia a fost în adevăr jertfită și, din acest moment, se născu o ură de moartea împotriva bărbatului ei Agamemnon.

Această ură o împinge în brațele lui Egisth, care îi devine soț și care, de aci înainte, conduce ca un adevărat rege țara lui Agamemnon.

Egisth și Clitemnestra credeau că Agamemnon nu se va mai întoarce niciodată de la primejdiosul război și se gândeau cu înfiorare la ziua când el, totuși, ar mai sosi odată acasă. Porniți însă pe calea crimelor, nu se puteau opri la un loc și, deci, hotărăsc să-i răpuie viața, dacă s-ar mai întoarce în patrie, la Argos.

La plecarea sa, Agamemnon spusese soției sale că-i va trimite vești de la Troia și că, îndată ce cetatea va fi fost cucerită, o va anunța la Argos. Aceasta se va face prin semne așezate pe munți între Troia și Argos.

Nimenea nu s-a așteptat ca războiul să țină zece ani întregi.

În timpul acesta, Clitemnestra a pus un crainic care să păzească semnalul, și, după ani de-a rândul, într-o dimineață, zărește focurile pe vârfurile munților. Focul de pe muntele Ida, din Troada, face să se aprindă focul din insula Lemnos, acesta cel din muntele Athos, și așa mai departe se aprind focurile pe vârfurile munților de pe țărmul Greciei până în Argos. Troia, așadar, este cucerită și Agamemnon se va întoarce biruitor.

O bucurie nespusă cuprinde pe toți, iar Clitemnestra care nu se gândea decât la răzbunare, își ascunde în adâncul sufletului cugetul ei cel negru. De aceea, trimite pe crainicul Talthybiu, să iasă înaintea regelui triumfător:

„Mergi și spune lui Agamemnon să se grăbească să vie la Argos. Pe pragul casei sale își va găsi soția așa precum a lăsat-o, credincioasă, câine de veghe al căminului, devotată bărbatului, dușmană dușmanilor lui. Pentru o femeie, ce zi poate fi mai frumoasă decât aceea când, la sfârșitul unui război, ea deschide poarta pentru bărbatu-i scăpat de zei"!

Sosește regele. Clitemnestra îi iese înainte însoțită de ceata servitoarelor sale, îmbrăcate în haine de sărbătoare, îl salută, scuzându-se că din pricina iubirii ei, contrar obiceiului femeilor, i-a ieșit întru întâmpinare înaintea poporului și, cu o supunere prefăcută, îi povestește despre toate suferințele

ei, despre toate necazurile ei, și despre toate veștile mincinoase ce s-au răspândit.

În cele din urmă, îi spune: „Ce fericire! În sfârșit, ești la adăpostul tuturor primejdiilor! Acum, Agamemnon, scumpul inimii mele, scoboară-te din carul tău. Dar, măritul meu erou, se cade, oare, să atingi tu pământul cu acest picior care a atins Troia în ruină? Sclavelor, ce așteptați? Așterneți peste tot locul covoare în calea sa, purpură sub picioarele sale. Să fie primit cum se cuvine să fie, în această casă, în care nu-l mai așteptam".

Este poftită, de asemenea, să intre în palat și Casandra, fiica lui Priam, care căzuse, la împărțirea captivelor din Troia, ca o scumpă pradă pentru Agamemnon.

Palatul este în sărbătoare. Totuși, în mijlocul bucuriei se aud țipete și gemete. De unde vor fi venind? Cine este ucis?

Deodată apare Clitemnestra în mână cu o secure cu două tăișuri și lângă ea două cadavre: „Iată, zice ea, călăul soției sale, iubitul Chriseidei de sub zidurile Troiei! Iată și această captivă, profeteasa Casandra, sosită cu flota, împreună cu el. Sunt răzbunată: uitați-vă ce am făcut din el. Ea? Ea și-a cântat cântecul de lebedă, himnul din urmă al morții...

De mult pregătesc acest triumf. În sfârșit, am reușit. Eu sunt în picioare, el la pământ. Totul s-a împlinit. Da, am luat toate măsurile ca să nu scape, și nu fac din aceasta nici o taină. De două ori l-am lovit, de două ori a scos gemete și a căzut jos. Când a fost la pământ, i-am dat a treia lovitură"...

Iar cel ce a pus la cale această oribilă crimă este Egisth. „Pentru oameni, zice el, există zei ai răzbunării, a căror priviri din înălțimea cerului, urmăresc nenorocirile de aci de pe pământ. Și ca dovadă, iată omul culcat în mantie, în voalul zeițelor răzbunării. Cât sunt de mulțumit de această priveliște! Căci, aceasta este răsplata răutăților și a uneltirilor tatălui său. Atreu, stăpânul acestei țări, și tatăl lui Agamemnon, ca să aibă el singur puterea, a gonit din Argos, din casa părintească, pe fratele său, pe tatăl meu, Tiest. Mai târziu, nenorocitul Tiest se întoarce, rugându-se să se așeze la acest cămin. Atreu îl primește ca pe un oaspe al său: se prefacę

că-i pregătește un ospăț și-i dă să mănânce carnea copiilor săi proprii! Șezând în fruntea mesii, Atreu împărțea bucățile pentru oaspeți.

Astfel, fără să știe, Tiest primește cu încredere și mănâncă oribila mâncare, mâncare fatală pentru urmașii lui Atreu. Curând bagă de seamă; atunci, strigă, se aruncă la pământ, vărsând grozava mâncare. Roagă pe zei să trimeată groaznice nenorociri atrizilor și, răsturnând cu piciorul masa, încarcă de blesteme acest neam întreg, condamnat la pieire.

Iată, pentru ce acesta se găsește aci jos la pământ și, de aceea, justiția mi-a pus mie în mână arma pentru acest omor. Eu am fost al treilea fiu al nenorocitului Tiest...

Ajungând mare, răzbunarea m-a chemat. Și de fapt acest om a pierit de mâna mea, cu toate că eu n-am fost de față în clipa făptuirii. Eu am urzit totul într-ascuns".

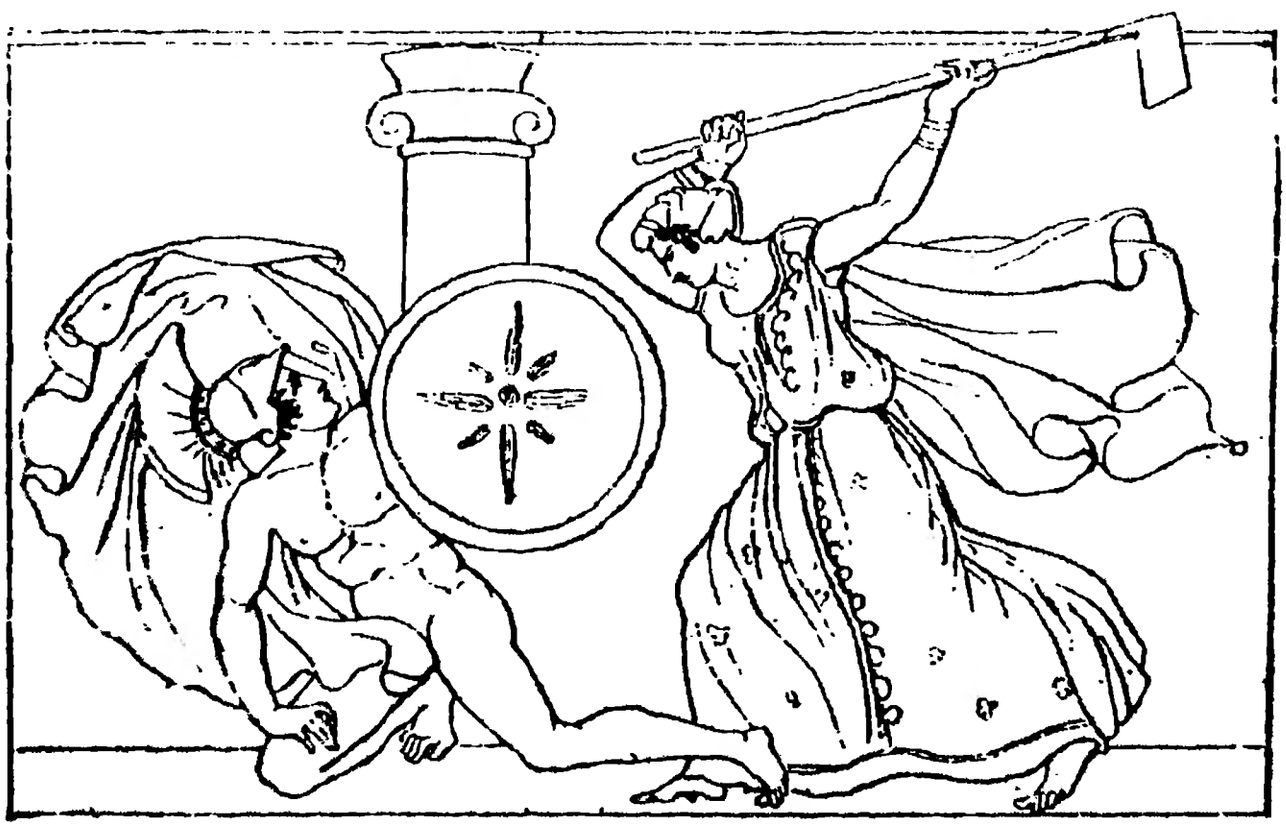

Uciderea lui Agamemnon de către Clitemnestra.
Pictură pe un vas grecesc antic.

3. Casandra

Casandra a fost una din fiicele lui Priam și [ale] Hecubei.

Tradițiunea ne spune că pe când era încă mică a fost lăsată odată, împreună cu fratele ei Helenus, în templul lui Apollo din Troia și că, după câtva timp, au fost găsiți amândoi copiii încinși de niște șerpi care le lingeau urechile. De atunci ambii fii ai regelui Priam au primit de la zeul profețiilor darul de a prezice viitorul.

În afară de această tradiție, se spune că frumoasa Casandra, cea mai chipeșă din toate fetele lui Priam, când s-a făcut mare, a fost iubită de însuși Apollo, zeul profețiilor, care i-a făgăduit că o va face să cunoască viitorul, dacă va răspunde iubirii sale.

Casandra a primit propunerea, dar, după ce i s-a dat darul profeției, a respins dragostea lui Apollo. Atunci acesta a cerut ca să-i dea cel puțin o sărutare, dar când ea s-a apropiat de zeu, acesta o scuipă în gură și din acest moment vorbele Cassandrei nu mai putură convinge pe nimenea. Tot ce spunea ea, deși era adevărat, nu era crezut de nimenea; ba încă, prevestirile ei erau socotite ca nebunii și luate în bătaie de jos. Nimeni nu-i mai da ascultare și toate amenințările ei erau luate în râs. – Voce de Cassandră însemnează astăzi o vorbă adevărată, dar necrezută.

Astfel, descoperirea lui Paris, ca fiu al lui Priam și al Hecube, se datorește Cassandrei.

În luptele ce au avut loc la Troia între fiii lui Priam, Casandra, deși n-a fost crezută, totuși a intervenit ca frații

săi să nu omoare pe Paris, care apăru în aceste lupte, ca cioban, și a făcut ca să fie în urmă recunoscut de Priam.

De asemenea, când Paris a plecat spre Grecia și, apoi, când s-a întors din Grecia împreună cu Elena, Casandra a prevăzut nenorocirea și prăbușirea patriei sale; de aceea, cu lacrimile în ochi și cu sufletul îndurerat, s-a adresat tatălui ei, Priam, și troienilor strânși în jurul regelui: „Vai de cetatea voastră și vai de voi toți! Văz sacrul Ilion sfărâmându-se și fiii săi sângerând și căzând în praf, văz pe mame și pe fecioare, urmând în jugul sclaviei pe niște bărbați străini".

Așa striga deznădăjduită, dar nimenea nu o credea; mai mult încă, din cauza tânguielilor ei necontenite, a fost închisă într-un turn înalt, unde n-a încetat o clipă să plângă nenorocirile sale și ale patriei.

Cu prilejul introducerii în Troia a calului de lemn al grecilor, Casandra s-a împotrivit din toate puterile ei, dar în zădar, căci nimeni nu i-a dat ascultare.

Iar în acea noapte teribilă, în noaptea incendierii și a cuceririi Troiei, Casandra, prevăzând toate ororile grecești, s-a furișat în templul Minervei, crezând că poate aci va scăpa de furia acheilor. N-a izbutit însă să se mântuie nici aci, căci a fost găsită de Aiax, fiul lui Oileu din Locri, și batjocorită chiar în templu. Agățându-se de statua zeiței, eroul a smucit-o făcând să cază la pământ însăși statuia Minervei.

Necinstirea Cassandrei în templul zeiței și nepedepsirea lui Aiax din partea locrenilor n-a putut rămânea nerăzbunată.

Această fărădelge trebuia să o ispășească întreaga armată grecească, căci zeii nu îngăduie ca infamiile să rămână mult timp nepedepsite.

De aceea, după cucerirea Troiei, s-a ivit între cei doi atrizi o ceartă, chiar înaintea poporului, în adunarea gloatelor grecești. Menelau dorea să se întoarcă îndată, împreună cu toate armatele; Agamemnon însă, pretinde să rămână încă la Troia, și să aducă hecatombe sfinte zeilor spre a împăca astfel pe zeița Minerva.

Neputându-se să se împace comandanții, unii din ei, între care Nestor, Diomede, plecară împreună cu Menelau, alții însă, rămaseră la Troia, împreună cu Agamemnon.

Pedeapsa lui Aiax s-a întâmplat pe mare. Corabia sa s-a sfărâmat aproape de Euboea, înainte de a putea pune el piciorul pe pământ grecesc.

La împărțirea prăzilor, după incendiul Troiei, Casandra căzu ca parte de pradă lui Agamemnon care este cuprins de iubire pentru această drăgălașă fată și o ia cu sine în Grecia.

Nenorocirile de aci ale Cassandrei sunt legate de nenorocirile lui Agamemnon și a fost expuse de poetul Aeschyl în tragedia sa intitulată *Agamemnon*.

După ce Clitemnestra, cu vorbe prefăcute, a introdus în palat pe Agamemnon, unde avea să-l omoare în baie, sub pretextul că i-a sacrificat în Aulida pe fiica sa Ifigenia, în realitate însă pentru ca să continue viața împreună cu Egisth, vine la carul triumfal în care se găsea în haine cernite Casandra și, cu vorbe aspre, îi strigă:

„Și tu, Cassandro, intră și tu în acest palat, fiindcă Jupiter vrea să fii primită bine printre numeroasele noastre sclave, la adăpostul altarelor domestice. Lasă-ți la o parte mândria. Scoboară-te din car... Nu știi tu că până și Hercule, fiul Alcmenei, a fost vândut ca prizonier și a ajuns în jugul robiei? Când soarta ne silește să fim sclavi, e bine cel puțin să ajungem pe mâna unor stăpâni obicinuiți cu bogăția. Căci, cei care s-au făcut bogați pe neașteptate sunt nedrepți și cruzi cu sclavii lor. Aici ai să găsești o viață de suportat.

N-am timp de pierdut la ușa palatului. Victimele destinate pentru zei, ca recunoștință pentru fericirea noastră neașteptată, sunt înșirate lângă altarul casei. Dacă vreai să vii, Cassandro, nu întârzia".

Fiindcă aceasta prevedea în sufletul său toate grozăviile ce se petreceau înlăuntrul palatului și fiindcă știa că se apropie și clipa nenorocirilor sale, zise plină de fiorii morții:

„Ah, Apollo, nimicitorule Apollo, cum mă prăpădești![1] Casă blestemată de zei, plină de crime și de nelegiuiri! Mai înainte omorul unor copilași; carnea mâncată de tatăl lor! Uite, barbara, ce face acum! Nici un ajutor de nicăirea! Ah, nenorocito, îndrăznești! ți-ai omorât în baie bărbatul, stăpânul tău!... Sărmana de mine, căci și suferința mea o

1. Numele lui Apollo în grecește însemnează: *care nimicește*.

cânt împreună cu a ta! Zeilor, unde ați adus pe nenorocita de Casandra? Unde, dacă nu la moarte! Cu cât mai fericită este soarta Philomelei: zeii i-au dat aripi; zilele ei sunt dulci și fără durere; fierul ascuțit va scurta pe ale mele! O, dulce patrie, o zile fericite ale tinereții mele! Ilionul nu mai există, iar eu îmi voi vărsa îndată aci sângele meu!"

Spunând aceste vorbe, își aruncă la o parte haina ei de preoteasă, își azvârle coroana sfântă de pe cap, își rupe bățul de profet, băț pe care i-l dăruise Apollo, și se pregătește să înfrunte moartea.

Poporul care o asculta o sfătuiește să fugă. Ea însă, care știa că nu are nici o scăpare, cu privirea neschimbată, pășește să i se împlinească soarta hărăzită de zei și intră cu curaj în casa morții. O singură mângâiere o însoțea în drumul ei îngrozitor: vede în suflet sabia răzbunătoare a lui Oreste.

Și, în curând, se aud strigătele de durere în palatul blestemat. Regele este omorât, iar Clitemnestra, cu securea pe umeri, cu sângele pe haine și pe frunte, iese triumfătoare, și după ea sunt scoase din casă două cadavre, al lui Agamemnon și al nefericitei profetese, pe care o socotea ca amantă a regelui.

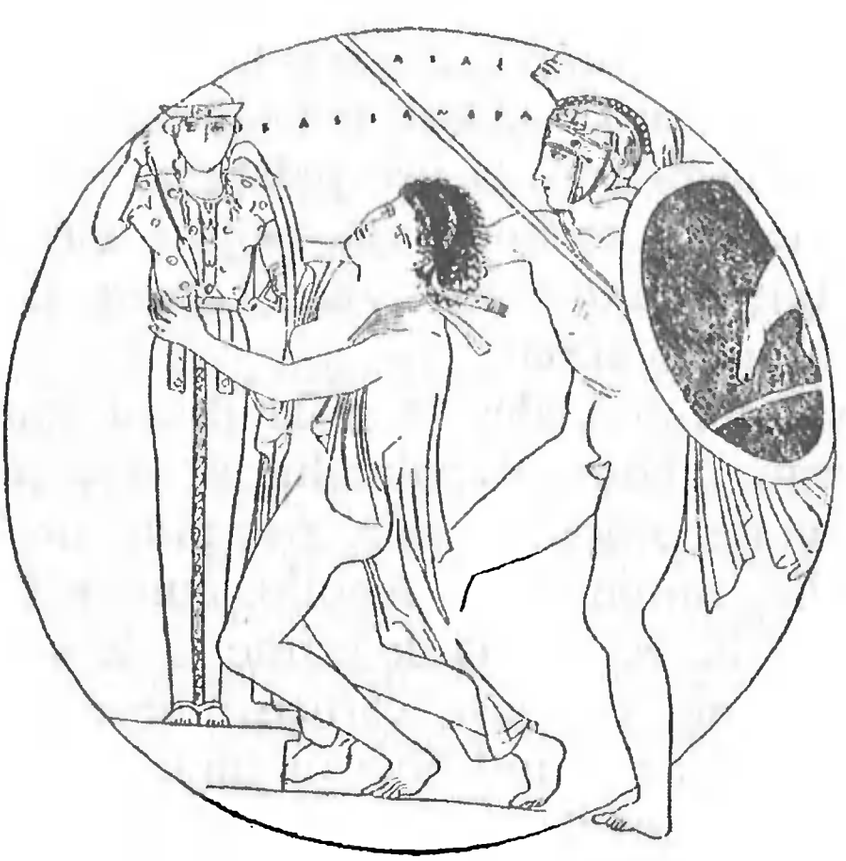

Aiax și Casandra.
Pictură pe un vas antic.

3. Oreste și moartea Clitemnestrei

Când Agamemnon a căzut mișelește de mâna ucigașă a soției sale Clitemnestra, a lăsat pe urma sa doi copii, o fată, numită Electra, care a asistat neputincioasă la omor și care n-a putut nici măcar să ia parte la înmormântare și un băiețel, de 12 ani, numit Oreste.

Fiindcă acest băiat, dacă s-ar fi făcut mare, ar fi avut datoria să răzbune moartea tatălui său, s-au gândit ucigașii, Clitemnestra și Egisth, să se scape de teamă, omorându-l și pe el.

Electra a surprins chiar într-una din zile o conversație între părinți care căutau mijlocul, cum să curme viața micului Oreste.

Și atunci, sora, cuprinsă de mila, trimite într-ascuns pe fratele ei, însoțit de un bătrân servitor în Phocida, la Orchomenos, în nordl Boeotiei, unde domnea regele Strophiu, unchiul lui Oreste. Acolo băiatul se făcu mare, crescând într-o prietenie strânsă, cu fiul regelui, cu Pilade, de aceeași vârstă cu el.

Amândoi băieții, Oreste și Pilade, trăiau nedespărțiți și nicăirea nu se ducea unul fără de celălalt. În fiecare zi făceau fel de fel de exerciții de gimnastică și, cu timpul, ajunseră să fie socotiți ca cei mai distinși prinți și nimenea să nu-i poată întrece.

Pe vremea aceea, cam o vârstă de om în urma războiului troian, nu erau nici legi scrise și nici judecători ori tribunale

mai înalte. Dreptatea și-o făcea fiecare singur iar, o crimă de omor trebuia să o răzbune rudele.

În casa unchiului său Strophiu, Oreste a auzit de multe ori, povestindu-se despre tineri care și-au făcut astfel dreptatea și dându-și seama că este o cinste să-ți îndeplinești datoria, a ajuns la convingerea că o datorie sfântă are și el să răzbune omorul mișelesc al tatălui său. Împărtășind prietenului său ndespărțit hotărârea sa, acesta s-a bucurat mult și s-a declarat gata să-i dea ajutor, jurându-i că va înfrunta cu el toate necazurile ce li se vor ivi în cale. Și astfel, cam la vârsta de douăzeci de ani, părăsesc amândoi băieții casa regelui Strophiu.

Dar, fiindcă steteau la îndoială, dacă un tată poate fi răzbunat față de o mamă, se duc să întrebe mai întâi de voința zeului Apollo, de la Delphi.

Prin gura preotesei Pythia, primesc răspunsul că un om ca Agamemnon, protejat chiar de marele Jupiter, trebuie răzbunat de un omor atât de nefiresc. Și, deși era la mijloc o mamă, trebuia, totuși, să-și primească și ea pedeapsa pentru crima ei nelegiuită; prin viclenie însă a fost ucis Agamemnon și tot printr-o viclenie se cade să fie ucisă și Clitemnestra. La aceasta tocmai se gândea și Oreste.

Într-una din dimineți, însoțit numai de credinciosul său prieten Pilade, Oreste sosește la Mycene. Ca străin, îmbrăcat în haine de călător, se găsea înaintea palatului, de unde a trebuit să fugă, unde se găsea omorâtorii tatălui său, și unde sora sa trăia în suferințe, ca și celelalte sclave ale casei. În apropiere se afla mormântul lui Agamemnon.

Cei doi prieteni se duc la mormânt și, după ce tânărul Oreste se roagă de sufletul părintelui său și după ce invoacă și pe alți zei ca să-l ajute în aceea ce avea de gând să facă, își taie o șuviță de păr de pe cap și o lasă pe mormânt, ca semn că a venit să-și îndeplinească o sfântă datorie ce o avea față de tatăl său.

Nu mult după aceea, sosește la mormânt, de la palatul regelui, o ceată întreagă de servitoare, îmbrăcate în haine de doliu și între ele și Electra, fiica lui Agamemnon, care, ca îmbrăcăminte, nu se deosebea deloc de celelalte servitoare.

Oreste și Electra.
Grup statuar, în Muzeul Termelor, Roma.

Oreste și prietenul său, cum le văd, se trag la o parte, spre a nu fi descoperiți.

Sclavele veniseră la mormânt din porunca reginei care avuse în timpul nopții un vis îngrozitor de urât. Visase anume că a dat naștere unui șarpe care îi sugea sângele și, deșteptându-se, tălmăci visul că mortul este supărat și că o paște o nenorocire.

Servitoarele erau toate troiene care fuseseră luate ca sclave și aduse de Agamemnon, împreună cu Casandra, la Argos. Ele trăiau rău și nu puteau să sufere pe îngâmfata lor stăpână, ucigașa regelui.

Rupându-și hainele și lovindu-se peste piept, ele cântau cântece de jale, iar între ele Electra stătea nemișcată, având-și capul acoperit cu un voal negru. Se urcă pe mormânt.

Aci, nu știe ce să facă. Să se roage pentru regină? Dar nu supără prin aceasta umbra tatălui ei, ucis de aceeași regină? Și atunci sclavele o îndemnă să se roage pentru părintele ei, să se roage pentru Oreste și pentru toți câți urau pe Aegusth. După ce a invocat pe zeii din Infern, ca să nu lase nerăzbunată moartea tatălui ei a vărsat libațiuni pe mormânt, în veme ce tovarășele ei cântau cântecul lor de doliu.

Se sfârșește serbarea pentru mort și Electra se coboară de pe mormânt. Alăturea vede o șuviță de păr. Era la fel cu părul din capul ei. De unde putea să fie acest păr decât din capul fratelui ei, căci cine să se mai gândească la sufletul celui mort? Dar, de ce va fi trimis această suțivă și n-a venit Oreste singur? Deodată însă, zărește urmele a doi oameni. Erau ca urmele sale.

Pe când stătea cu sufletul turburat, Oreste se apropie de ea și i se descopere. Ea nu crede, dar face dovada, arătându-i locul, de unde și-a tăiat șuvița și haina ce o purta și care fusese făcută chiar de mâna Electrei. Atunci ea de bucurie vrea să strige, Oreste însă o împiedică, îndemnând-o să nu facă nici un semn, ca să nu fie descoperiți de dușmani.

Apoi, cei doi frați își povestesc trecutul și fac planul de răzbunare. El îi arată voința zeului Apollo, iar ea – cum a

fot ucis și îngropat tatăl lor, cum era să fie omorât el, ca băiat, în casa mamei sale și cum este ținută ea ca o sclavă, ea, fiica reginei.

Plângerea surorii umple și mai mult de mânie pe tânăr, care este gata să îndeplinească chiar acum ordinul lui Apollo. Dar, zeul i-a poruncit să o ucidă prin viclenie, după cum prin viclenie a fost omorât și tatăl său Agamemnon. Electra pleacă înainte, ca să înlăture piedicile, iar Oreste avea să vie în urmă.

Însoțit de Pilade, Oreste sosește ca un străin, în haine de călător, și ajunge la poarta palatului. Bate la poartă și sosește portarul. Acesta vestește pe regină de sosirea străinilor. Lipsind de acasă Egisth – se dusese la câmp – regina îi primește cu prietenie, ca oaspeți, și-i întreabă cine sunt.

Oreste îi istorisește scopul călătoriei lor. „Eu sunt, Doamnă, zice el, din Daulis, din Phocida. Când era să plec de acasă m-a întâlnit Strohpiu și mi-a spus: «Dacă te duci prin Argos, spune părinților, - vei afla ușor cine sunt, – că a murit Oreste. Dar nu uita să-i întrebi, dacă rudele doresc să-i aducă cenușa acasă, sau să fie îngropat între străini». Aceasta este însărcinarea mea aci. Dacă am nimerit unde trebuie, nu știu. Tatăl său însă trebuie să afle acestea".

În vreme ce Electra izbucnește în plânsete prefăcute, denaturata mamă de abia își poate stăpâni bucuria pentru moartea fiului ei, căci credea acum că a trecut pentru ea orice primejdie. Veselă, poftește pe străini în camera de musafiri și trimite numaidecât o sclavă, pe fosta doică a lui Oreste, la Egisth, ca să-i ducă vestea cea bună și să-l poftească în oraș.

Când bătrâna trecu pe lângă sclavele dinaintea casei și se văicărea de moartea scumpului ei fiu pe care îl alăptase și-l crescuse, acestea o mângâiară și-i deteră nădejdea că va fi pe viitor mai bine și o îndemnară să cheme pe Egisth fără lancier. Căci avea obiceiul Egisth să fie totdeauna însoțit de un om care să-i poarte lancea. Astfel Egisth sosește singur, vesel de vestea cea bună și gata să afle amănunte despre moartea fiului său vitrig.

Deabia, însă, intră în casă, când se și aude un strigăt de

durere, căci, îndată ce intră la străin ca să-l întrebe, acesta îl culcă la pământ cu o lovitură.

Un sclav care află despre omor, sare și se duce la locuința femeilor și bătând cu putere, chiamă pe Clymnestra. Aceasta speriată iese afară. „Morții, strigă sclavul, omoară pe cei vii".

„Vai de mine, țipă regina, care înțelese cuvântul, adu-mi repede, sclavule, din casă săcurea mea cea veche. Vreau să văz, dacă am să înving sau am să cad".

Deabia zice aceste vorbe, când iese din casă Oreste, însoțit de Pilade, gata să o culce la pământ și pe ea.

„Te caut și pe tine, strigă Oreste; el și-a primit porția lui".

„Vai, scumpe Egisth, tu ești mort", zice ea.

„Atunci zaci credincioasă în mormântul iubitului tău".

„Oprește-te, fiul meu, cruță acest piept, pieptul mamei tale, pe care ai adormit de atâtea ori".

Neștiind ce trebuie să facă, întreabă pe Pilade. Acesta îl îndeamnă să aducă la îndeplinire voința zeului de la Delphi. Atunci Oreste, neținând seama nici de amenințările nici de blestemele mamei sale, o târăște în casă, în interiorul palatului, unde ea cade lovită de sabie lângă cadavrul iubitului ei Egisth.

Cu sabia scoasă, în mâna plină de sânge, Oreste iese din casă. Dă ordin să se aducă leșurile regelui și reginei, învălite în haine roșii, și ele sunt așezateîn același loc, unde cu opt ani mai înainte stătuse cadavrele lui Agamemnon și Cassandrei.

Servitorimea din palat și toți prietenii lui Agamemnon din oraș se strâng cu bucurie să salute pe tânărul învingător, ca pe adevăratul lor stăpân și rege, și să mulțumească zeilor să i-au scăpat de tirania lui Egisth și de criminala Clitemnestra.

Oreste arată în urmă poporului ce l-a împins la această faptă.

Câtva timp el se simte mulțumit de ceea ce a făcut, dar încetul cu încetul începe să-l mustre conștiința că a omorât pe aceea care i-a dat zilele.

Chinuit, din ce în ce mai mult, de zeițele Eriniile, adică furiile, mintea lui se tulbură și nu-și găsește scăpare decât la pragul zeului Apollo care îl îndemnase să facă acest paricid.

Dar, furia acestor zeități nu s-a potolit cu totul decât atunci când, la îndemnul zeiței Minerva, s-a ridicat Areopagul, unde se judecau toate crimele și lângă care s-a ridicat, la poalele unei coline, templul acestor Furii, numite de aci înainte Eumenidele, adică Binevoitoarele.

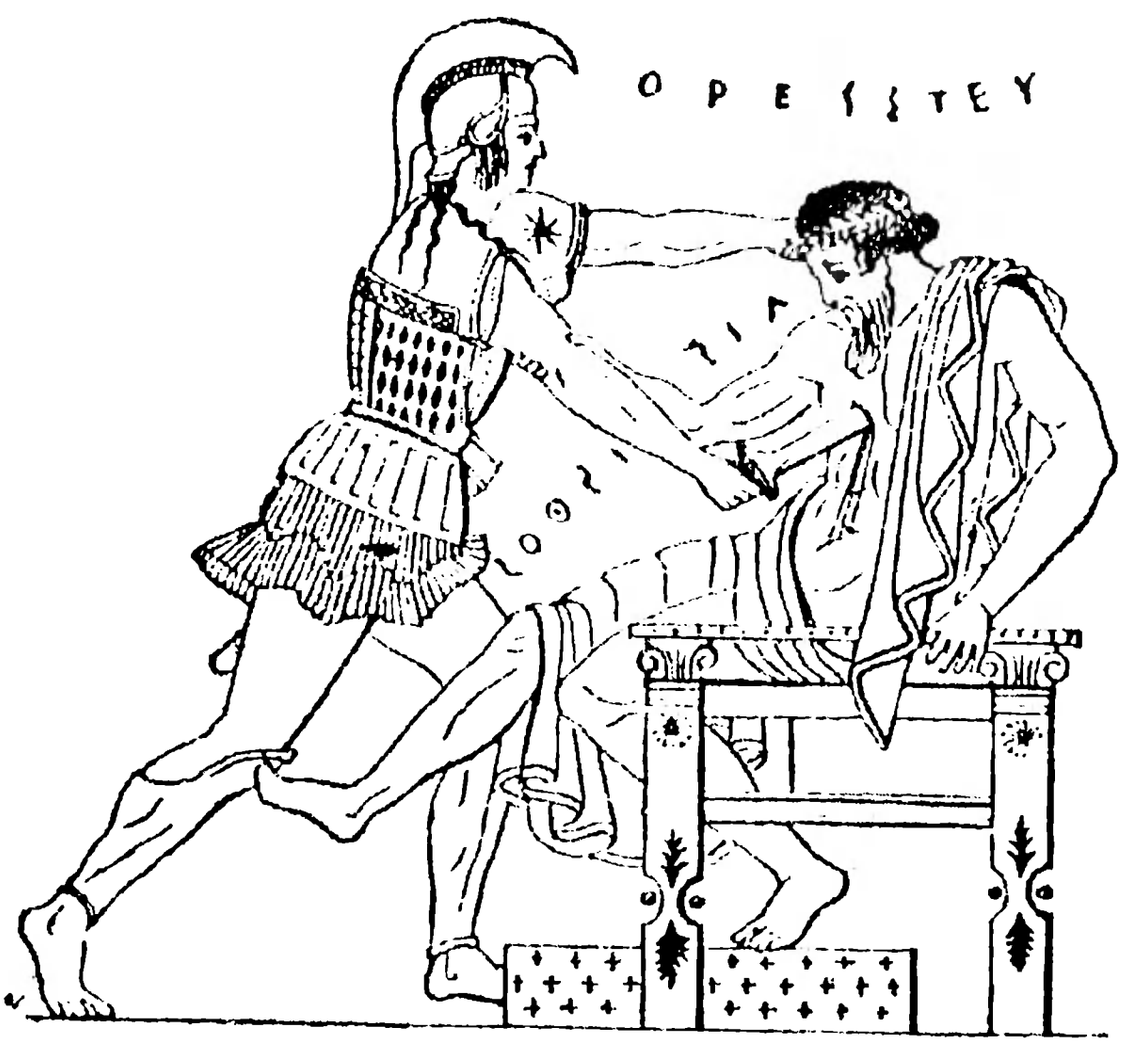

Oreste omorând pe Egisth.
Figură pe un vas antic.

4. Ifigenia în Taurida

Se spune că Oreste, chiar după ce li s-a ridicat Eumenidelor un templu în Attica, n-a fost cruțat de furia acestor zeițe ale răzbunării, ci a fost mereu urmărit de ele, din cauza omorului mamei sale.

Tulburat cu mintea, s-a dus atunci din nou la zeul de la Delphi, la zeul profet Apollo, ca să-i ceară sfatul.

Acesta l-a povățuit să se ducă, dacă voiește să scape de orice chin, în țara Taurilor, Crimea de astăzi, ca să aducă de acolo statua Dianei, sora zeului, și să o așeze în Grecia. Această statuie căzuse din cer în Taurida și fusese așezată într-un templu în această țară barbară.

La îndemnul lui Apollo, Oreste își pregătește o corabie, se îmbarcă pe ea împreună cu Pilade și cu câțiva tovarăși și, după o călătorie fericită, ajung în Chersonez.

Sosiți aci, își ascund nava într-un liman și Oreste, însoțit numai de prietenul său, se duce pe țărm ca să caute templul cu statua Dianei. Acest templu nu era departe și l-au cunoscut lesne după mulțimea de oase de străini omorâți și după sângele de pe altar, căci la poporul barbar al scythilor orice străin primit pe țărm era jertfit pe altarul zeiței Diana.

Oreste ar fi fost gata să răpească chiar atunci statuia, dar prietenul său îl sfătuiește să aștepte sosirea nopții ca să nu fie descoperiți asupra faptului.

La acest templu era preoteasă Ifigenia, fiica lui Agamemnon care în clipa când era să fie jertfită în Aulis, a fost

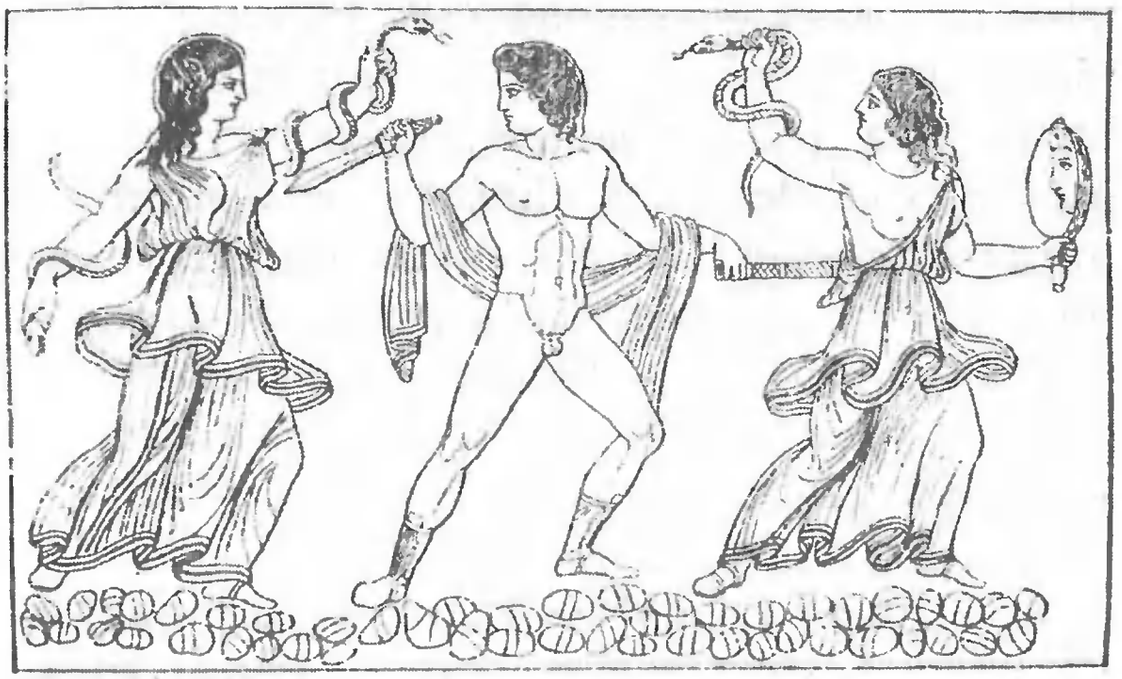

Oreste bântuit de Furii.

ridicată prin văzduh de Diana și, învălită într-un nor negru, a fost adusă aci, la templul zeiței.

Și de multă vreme, stătea ea aci, în această țară sălbatică, și îndeplinea o slujbă destul de urâtă, de a jertfi pe toți străinii care cădeau în mâinile scythilor. Nu-i omora pe străini cu mâna ei, ci îi consacra, stropindu-i cu apă, înainte de a fi duși în templu, unde îi ucideau servitorii preotesei.

Și, cu toate că ea își câștigase stimă din partea regelui Thoas, care nu făcea nimic mai de seamă, fără sfatul ei și câteodată scăpa chiar viața câte unui biet străin ce ar fi trebuit să fie jertfit pe altarul zeiței, totuși slujba ei grozavă și viața ce o ducea în mijlocul barbarilor făcea pe sărmana femeie să dorească să se întoarcă în patria ei, din frumoasa Grecie, unde lăsase numai oameni fericiți.

Trecuseră peste douăzeci de ani, de când Ifigenia se găsea în Taurida, fără să fi primit cea mai mică veste de acasă și fără să fi aflat despre grozăviile familiei sale. Zile întregi stătea pe țărmul mării, uitându-se spre frumoasa ei patrie și nu vedea nici o rază de scăpare, căci frica de sângerosul jertfelnic făcea ca nimenea în afară de naufragiați, să nu vină pe aceste țărmuri îndepărtate.

În noaptea dinainte de sosirea lui Oreste și Pilade, Ifigenia avu un vis îngrozitor. A visat că se găsea în palatul părintesc de la Mycene. Un cutremur de pământ a dărâmat

casa, nelăsând decât o coloană care părea că plânge. Ea ieșise afară, dar văzând coloana, s-a apucat s-o spele. Visul o umplu de groază și nu se putea gândi la nimic altceva decât la familia sa de acasă, din care ar fi murit și Oreste cel din urmă stâlp al ei. Din pricina acestui vis, în dimineața următoare, se duce împreună cu servitoarele ei, – grecoiace care fuseseră aduse de vreo întâmplare în această localitate, – la templul zeiței ca să facă un sacrificiu pentru Oreste. Și plângea și soarta fratelui ei și-și plângea și ursita-i nenorocită.

Pe când se găsea făcând jertfa, se pomenește deodată cu un păstor, venind dinspre țărmul mării care-i spune să se pregătească pentru o jertfă omenească, căci au fost prinși doi tineri greci, aruncați cu corabia lor în această țară.

„Ne mânam – povestește păstorul – vitele la mare, ca să le scăldăm. Atunci unul dintre noi vede doi tineri pe țărm. La început, am crezut că sunt niște zei și unul dintre noi, mai cucernic din fire, își ridică mâinile și începe să li se închine; dar altul, zise râzând: „Sunt niște naufragiați care se ascund între stânci, fiindcă cunosc obiceiul nostru de a jertfi pe străini". Ne gândim tocmai să alergăm ca să-i prindem, când unul dintre străini își scutură capul și dă semne de nebunie. Vorbind vorbe neânțelese, s-a aruncat cu sabia asupra boilor noștri și apoi asupra noastră. Am început cu ei o luptă îngrozitoare, dar, în cele din urmă, noi fiind mai numeroși, i-am biruit, i-am legat și i-am dus la rege care vi-i trimite aci pentru jertfă pe altarul Dianei. Pe mine m-a trimis regele înainte să vă spun să faceți pregătirile". Zicând acestea, păstorul a plecat la tovarășii săi.

Nu mult după aceasta, servitorii templului aduc legați pe tinerii Oreste și Pilade.

Preoteasa le dezleagă brațele pentru ca sacrificiul, după regula cultului, să fie făcut din oameni liberi, și trimite pe slujitori să facă pregătirile de lipsă.

Rămânând singură cu nefericitele jertfe, preoteasa, cuprinsă de milă, îi întrebă:

„Nenorociților, ce mamă v-a născut, cine este tatăl vostru? Vai de surorile voastre, dacă veți fi având surori!

Dar de unde veniți? Este departe patria voastră, de unde ați plecat"?

„De ce ne văicărești, femeie? zise Oreste. Un om cu minte nu se tânguiește prea mult în fața morții. Lasă ursita să-și urmeze drumul ei și nu ne mai plânge pentru aceasta. Noi cunoaștem obiceiul jertfelor din această țară".

„Cum vă chiamă, întreabă Ifigenia, din ce țară sunteți?"

„Ce nevoie este să ne cunoști numele? „Nefericiții" este numele nostru cel adevărat. Și ce folos ai avea să cunoști patria noastră? Totuși dacă vrei să o afli, să știi că noi suntem din Argos, din vestitul oraș Mycene".

„Pe zei, prietene: ești tu într-adevăr din Mycene? Spune-mi, deci, ce vreau să aflu: Cunoști tu vestita Troie? Se spune că a fost cucerită și dărâmată".

„Așa este și știrea nu te-a înșelat".

„Și s-a întors înapoi Elena în casa lui Menelau? S-au întors îndărăt aheii, Calchas și Ulise"?

„Elena locuiește iarăși în Sparta, în casa bărbatului ei de mai înainte".

„O zei ai răzbunării! Și Ahile, fiu al Thetis mai trăiește?"

„El s-a prăpădit și degeaba și-a sărbătorit nunta în Aulis".

„Da, degeaba! era o amăgire. Așa o numesc cei ce au aflat despre ea".

„Totuși, cine ești tu, fecioară, de știi atâtea despre grecii noștri?"

„Mă trag și eu din acea țară, dar pierirea mea e din tinerețe. Dar, marele comandant, socotit așa de fericit."

„De cine vorbești, că cel pe care îl cunoști, nu mai face parte dintre fericiți?"

„Mă gândesc la fiul lui Atreu, îl cheamă Agamemnon".

„Nu știu, lasă-mă cu astfel de întrebări, femeie".

„Nu, pe zei, spune-mi, te rog".

„A murit sărmanul și prin moartea lui a adus nenorocirea altora. Soția sa chiar l-a omorât mișelește. Totuși nu mă întreba mai departe".

„Vai vai, nenorocita de mine. O ucigașă vrednică de plâns și vrednic de plâns și cel pe care l-a ucis. Dar, mai spune-mi încă ceva, mai trăiește soția nefericitului"?

„Nu mai trăiește, a pedepsit-o chiar copilul ei; el a răzbunat moartea tatălui său".

„O nenorocită și ruinată familie! Și mai trăiesc acasă copiii celui omorât? Mai trăiește încă Oreste care cu atâta curaj i-a făcut dreptate? Și se mai gândește cineva la fecioara Ifigenia care a fost sacrificată"?

„Mai trăiește încă fata Electra, cealaltă s-a împăcat cu mama ei ticăloasă, iar băiatul, vrednic de plâns, hoinărește în toate părțile și nicăirea".

Grozavele știri din casa părintească cădeau ca lovituri după lovituri în inima fetii. Un singur lucru îi mai aduce mângâierea în suferințele ei nemărginite: fratele ei Oreste, pe care îl credea mort, mai trăiește încă. După ce s-a recules puțin din durerea ei, întreabă din nou pe Oreste:

„Vrei, tu prietene, să duci, dacă te scap, rudelor mele din Argos o știre, o scrisoare, pe care mi-a scris-o un prizonier grec? Până astăzi n-am aflat pe nimenea care să-mi facă acest serviciu. Tu îmi pari un om distins și cunoști orașul Mycene și pe prietenii mei pentru care este scrisoarea. Pentru acest serviciu îți dăruiesc viața, totuși ăsta, trebuie să moară, fiindcă-l silesc legile poporului de aci".

„Totul ar fi bine, afară de un singur lucru, că prietenul meu trebuie să moară. Ar fi nedrept să-l las pe acesta aci, pe el pe care l-am adus cu mine și care, a înfruntat toate primejdiile. Nu, dă-i lui scrisoarea și lasă-mă pe mine să mor".

Și, între cei doi tineri, în timpul cât Ifigenia se duse să aducă scrisoarea, se născu o ceartă faimoasă, deoarece Oreste nu voia să se întoarcă în patrie fără Pilade și nici Pilade fără Oreste. Fiecare voia ca să moară în locul prietenului său, ca să nu se zică odată că un prieten a trădat pe prieten.

În cele din urmă, a învins Oreste: „Trăiește tu, scumpul meu, și lasă-mă pe mine să mor. De mine nu-i va părea nimenea rău să sfârșesc o viață mizerabilă. Tu însă ești fericit; casa ta nu este blestemată de zei și nu suferă de nici o pacoste, pe când a mea este plină de crime. Trăiește și pentru soră-mea Electra care îți este logodnică. Du-te înapoi în patrie, la Phocida, și dacă vii la Mycene, ridică-mi un

mormânt, iar deasupra lui pune un monument și lasă pe Electra să-l sfințească prin lacrămi și păr din capul ei".

Pilade făgăduiește că va îndeplini voia prietenului său și primește scrisoarea din mâinile preotesei. În același timp jură că o va duce la adresă. Numai în cazul când li se va întâmpla vro primejdie de drum, numai când corabia sa va suferi vr-un naufragiu și va pierde scrisoarea, scăpând singur el, numai atunci va fi dezlegat de jurământ.

Pentru ca o astfel de întâmplare să nu zădărnicească cu totul scrisoarea, preoteasa voi să-i spună cuprinsul ei. „Dă de știre, zice ea, lui Oreste, fiul lui Agamemnon, din Mycene: «Sora pe care odinioară a jertfit-o în Aulis, Ifigenia, și pe care o credeați moartă, trăiește și vă trimite această scrisoare vouă». – „Unde este, strigă Oreste, s-a întors din împărăția umbrelor"? – „Este aceea care este înaintea ta". Dar nu mă turbura! Se spune în scrisoare mai departe: «Du-mă la Argos, frate, înainte de a muri, du-mă din țara barbarilor, de la omorul străinilor la care zeița Diana silește pe preoteasa ei. Altfel voi chema blestemele zeilor asupra casei tale, Oreste. În Aulis Diana a jertfit în locul meu o cerboaică; pe ea a omorât-o tatăl meu. El a voit pe mine să mă lovească, dar zeița m-a adus în această țară». Acesta este cuprinsul scrisorii". – „Jurământul ce ți-am jurat este ușor, strigă Pilade. Făgăduiala mi-o îndeplinesc chiar acum. ți-o dau ție Oreste, această scrisoare pe care ți-o trimite sora ta".

Oreste mișcat de bucurie, își întinde brațele spre preoteasă și zice: „Prea scumpă soră, lasă-mă să te îmbrățișez. Nu-mi vine să crez norocului". – „Îndărăt, străine, strigă preoteasa îngrozită. Este o crimă să atingă cineva această haină". – „Soră, fiică a tatălui meu, Agamemnon, nu fugi de mine. Înaintea ta ai pe fratele tău, pe care nu l-ai așteptat niciodată". – „Tu, străine, fratele meu? Cum poți să mi-o dovedești?"

Și Oreste i-a vorbit despre mielul cu lâna de aur, despre hainele de acasă, despre părul ce ea și-a tăiat, când a plecat la Aulis, despre vechea lancie a lui Pelops pe care Ifigenia a ascuns-o în camera femeilor. – „Da, tu ești, strigă preoteasa în culmea fericirii și-și strânge în brațe pe fratele ei iubit. În sfârșit, ești în brațele mele, dar departe de patrie. Te-am lăsat

ca copil mic în brațele doicii. Fericirea mea este acum mai mare decât ca să ți-o pot mărturisi prin grai".

De plecarea și durerea revederii nu s-au putut bucura prea mult cei doi frați, căci Pilade le amintește de primejdiile prezentului. Oreste îi spune atunci porunca zeului Apollo de a duce chipul Dianei în Grecia și împreună se sfătuiesc ce e de făcut. Oreste încuviințează planul Iphigeniei: Avea să spună că statuia zeiței a fost pângărită de apropierea celor doi străini, amândoi omorâtori de mame și trebuie purificată în valurile mării împreună cu cele două jertfe vinovate, apoi aveau să vie la locul unde este ascunsă corabia și să fugă împreună.

Când Ifigenia ducea tocmai din templu chipul zeiței, apare Thoas, regele țării, ca să vază dacă au fost jertfiți străinii și se miră nu puțin când vede chipul sfânt în brațele preotesei.

Ifigenia însă poruncește să rămână departe de templu, pe care să-l purifice cu fum, căci statuia a fost pângărită de străini, omorâtori de mame. Zeița s-a supărat, îi spune mai departe preoteasa, și s-a întors din locul ei și și-a închis ochii. Trebuie, deci, să o purifice și pe ea și pe străini înainte de a-i jertfi.

Apoi preoteasa dă ordin ca străinii să fie legați de mâini, să li se acopere fața și să fie însoțiți de câțiva servitori până la mare, iar poporul, în timpul acesta, să rămâie pe acasă ca să nu fie turburată serbarea. În urmă cortegiul se pune în mișcare la lumina faclelor purtate de oamenii de încredere ai preotesei.

Drumul nu era prea scurt și în curând, procesiunea este pierdută din vederea regelui. Și pe când el, întors la templu, îl purifica cu flăcări de foc, în auzul cântecelor de cor, Ifigenia, Oreste și Pilade și servitorii credincioși aleargă la corabie și pornesc pe întinsul mării, împreună cu statuia zeiței.

Un țăran vede cu uimire, din întâmplare, plecarea lor, și dă de știre regelui.

Acesta furios pentru trădare, își adună poporul la țărm și dă ordin ca fugarii să fie prinși.

Partenonul.
Fațada de est, sec. V î. Chr.

Atunci deodată se vede pe mare o lumină neobicinuită care se apropia de țărm, în fața mulțumii îngrozite. Apoi lumina dispare și în oglinda mării se artă chipul minunat al zeului Apollo care, cu o vorbă vrăjită, îi grăiește regelui. „O, Thoas, potolește-ți mânia, care ar fi, desigur, îndreptățită, dacă fapta s-ar fi întâmplat din răutatea oamenilor. Dar, n-a fost așa, căci este voința mea ca soră-mea, Diana, să nu mai fie adorată de voi, niște barbari, care nu cunoașteți altă jertfă decât jertfa de sânge omenesc. Când vă veți învăța să cinstiți altfel pe zei, se vor întoarce și zeii iarăși la voi."

Thoas se închină înaintea voinței lui Apollo, iar Oreste duce statuia zeiței în Grecia și o așează pe țărmul Atticei, unde ridică un templu Dianei. Ifigenia rămâne aci ca preoteasă a zeiței, Oreste însă, se duce la Mycene, unde, scăpat cu totul de puterea Furiilor, ocupă tronul părintesc, pe care îl avea cum fiul lui Egisth.

Pilade se căsătorește cu sora lui, Electra, pe care o duce în patria sa din Phocida.

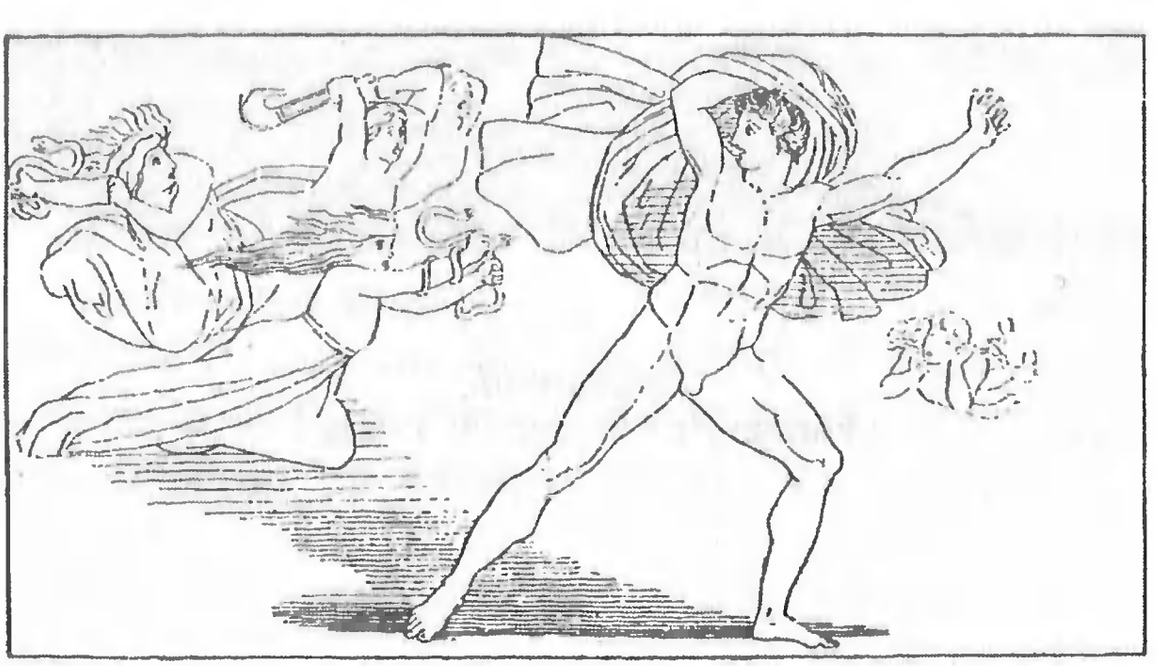

Oreste urmărit de Furii.
După o gravură antică.

X. PĂȚANIILE LUI ULISE

Ulise.
Capul unei statui, Veneția.

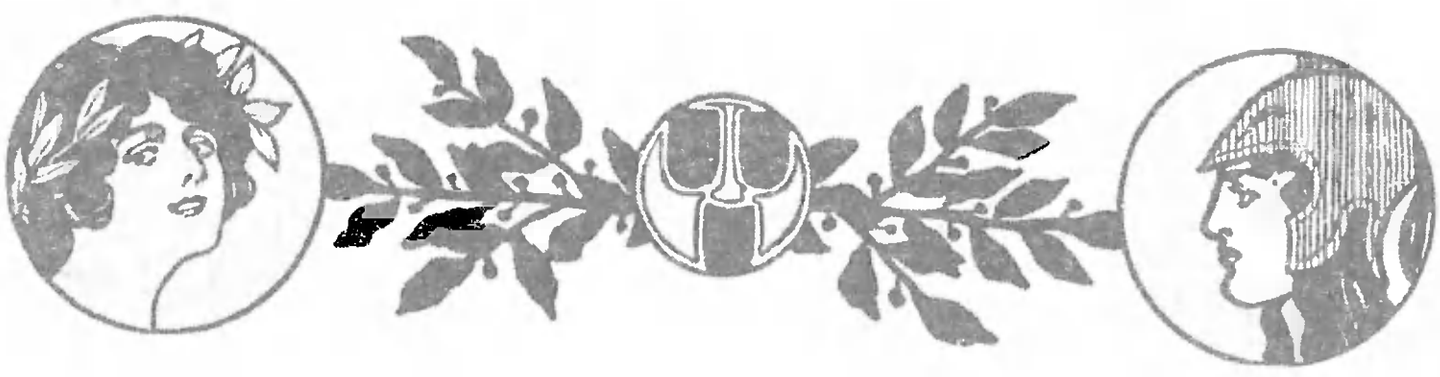

1. Penelopa și Telemah

După un război de zece ani, vestita cetate a Troiei cade în mâinile grecilor care o jefuiesc și apoi o dărâmă și-i dau foc.

Răzbunându-se pentru multele năcazuri și pierderi ce au avut să îndure atâta amar de vreme, departe de vetrele lor, conducătorii gloatelor grecești se hotărăsc, în cele din urmă, să se întoarcă acasă la soțiile și la copiii lor, la părinți și la rude, părăsiți de atâția ani în țări depărtate.

Îmbarcându-se pe corăbii, împreună cu prăzile ce luaseră din cetatea lui Priam, unii, puțini la număr, ajung fericiți pe la caselor lor, alții, și aceștia erau cei mai mulți, fiind mânați de vânturi neprielnice sau de furtuni primejdioase, sunt purtați, mai multă ori mai puțină vreme, pe întinsul mării sau își găsesc sfârșitul înghițiți de valurile nemiloase ale apelor. Astfel, pentru cei mai mulți, ruina Troiei nu le-a fost de un prea mare folos.

Agamemnon, regele regilor, comandantul suprem al armatelor, sosește la Argos, după o fericită călătorie, însoțit de captiva sa Casandra, fiica lui Priam, dar este ucis mișelește de soția sa Clitemnestra, ajutată de iubitul ei Egisth; Menelau, după ce-și regăsește pe Elena, pleacă cu ea pe o corabie, dar este aruncat de o furtună în Egipt, unde este silit să stea opt ani de zile departe de patria sa, Sparta; Filoctet, la întorsul său acasă, dă peste un război civil și e nevoit să-și părăsească țara; Diomed, înșelat de soția sa, își

năpustește căminul; îngâmfatul rege Aiax, fiul lui Oileu, este zdrobit de o stâncă pe coastele Euboeei; iar ceilalți eroi greci, mai toți, au avut să sufere, la întoarcerea lor acasă, diferite neajunsuri.

Agamemnon și Ulise își lăsaseră la plecarea lor spre Troia soții tinere și adorate, unul pe Clitemnestra, la Argos, celălalt pe Penelopa la Ithaca.

Dar, în vreme ce Clitemnestra, fiica lui Tyndar, rupând legăturile sacre ale căsătoriei, și-a părăsit soțul, având, după zece ani, să-i despice capul înlăuntrul palatului cu o secure cu două tăișuri, Penelopa, fiica lui Icar, și-a așteptat bărbatul cu o credință nesovăielnică, timp de douăzeci de ani, cu toate că, în timpul acesta, a fost cerută de nenumărați pețitori și cu toate că, după căderea Troiei, timp de zece ani, n-a aflat nici o veste despre soțul ei.

Din Ithaca și din țările învecinate o sumedenie de prinți și de nobili pețesc pe frumoasa Penelopa, căci era mândră și cuminte și avea, pe lângă aceasta, nenumărate bogății, în turme de vite, capre și porci. Și apoi, cel ce ar fi luat de nevastă pe Penelopa putea trage nădejde să stăpânească și peste ceilalți regi din insulă.

Dar, după obiceiul din acele vremuri, văduva lui Ulise trebuia să se întoarcă mai întâi la casa părintească și numai de acolo să se mărite cu unul din pețitori, care, în urmă avea să fie rege în palatul lui Ulise. Căci acesta – așa credeau ei – va fi murit de mult, fie înecat în mare, fie ucis de cineva.

Penelopa însă, era încredințată că bărbatul ei se va întoarce într-o zi acasă și, de aceea, nu se lasă să fie așa de ușor scoasă din minți de pețitori. Ea se gândea mereu la scumpul ei Ulise cu care a petrecut cei mai frumoși ani ai vieții sale. „Are să se întoarcă, își zicea ea, și această nădejde o mângâia de amărăciunea lacrămilor pe care le vărsa și ziua și noaptea. Și, astfel, trece an după an și îndelungatul război tot nu se mai isprăvea.

Într-un sfârșit, sosește vestea și în depărtata Ithaca despre dărâmarea Troiei și despre întoarcerea eroilor acasă. O nouă speranță înviorează inima Penelopei care aștepta acum răsplata statorniciei sale.

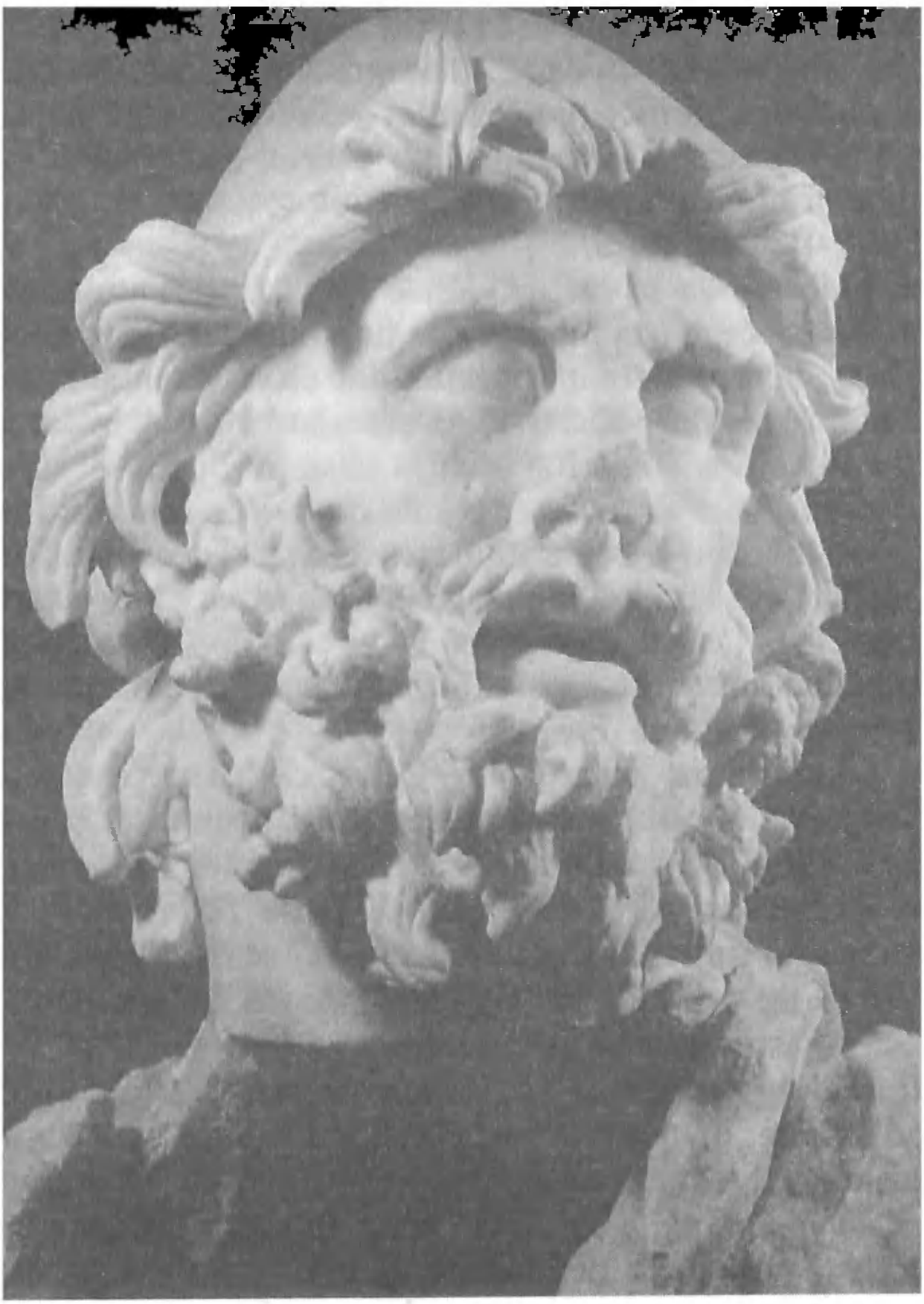

Capul lui Ulise.
Detaliu dintr-un grup statuar din marmură.
Grota vilei lui Tiberius de lângă Monte Circeo.

Dar, trece un an, și după el alt an, și trec mai mulți ani și nici o corabie nu aduce pe scumpul ei bărbat. Nu era străin care să se fi abătut prin țara ei, pe care să nu-l fi descusut, punându-i fel de fel de întrebări asupra lui Ulise.

Ceilalți eroi s-au întors de mult acasă, cu toții, și Nestor la Pylos și Menelau la Sparta; despre Ulise însă, nu știa să spună nimenea nimic, nici că mai trăiește nici că a murit. Nouă ani petrece în lacrămi biata femeie, așteptând sosirea lui Ulise și nouăsprezece ani au trecut cu totul, de când nu și-a mai văzut bărbatul.

La plecarea sa la război, Ulise lăsase acasă un copil în leagăn care acum se făcuse flăcău voinic. El era singura mângâiere pentru sărmana mamă, dar el era prea slab ca să înfrâneze ceata de pețitori care stăruiau din ce în ce mai mult ca Penelopa să se întoarcă la casa părintelui ei, spre a se mărita din nou. Erau peste o sută de fii dde regi din Ithaca și din împrejurimi care se înțeleseseră între ei ca, în fiecare dimineață, să se strângă la palatul lui Ulise, ca să se ospăteze din turmele și vinul regesc, până ce Telemah, de frică să nu-i mănânce întreaga moștenire, să silească pe mama sa să se mărite cu vreunul din pețitori.

Și se umpluse palatul lui Ulise de oaspeți care, de dimineața până seara, sileau pe servitorii fostului stăpân să-i slujească cu toate bunătățile casei și care, în petreceri și râsete, își băteau joc și de Penelopa și de Telemah.

Și acum, turmele regale încep să se împuțineze din grajduri și de pe câmpuri, grâul să scază în hambare, iar vinul să se isprăvească în butoaie.

Nimeni nu putea să se împotrivească desfrânaților de pețitori. Căci, în acest timp Penelopa stătea la război în camera ei și țesea mereu, plângând întruna, iar Telemah era luat peste picior, de câte ori se arăta în ceata lor obraznică.

Această cumplită nenorocire o aduse asupra casei lui Ulise zeul Neptun, stăpânul mărilor, fiindcă se supărase pe erou, de când acesta i-a orbit pe fiul său Polifem.

De aceea, neânduratul zeu l-a prigonit într-una purtându-l pe toate mările, sfărâmându-i corăbiile, pierzându-i pe toți tovarășii și aruncându-l pe la popoare a căror limbă și

obiceiuri el nu le cunoștea. În același timp, pentru ca răzbunarea zeului să fie și mai mare, aduse nenorocire și asupra familiei eroului din Ithaca.

În vremea când pețitorii obraznici îi mâncau averea, Ulise se găsea de șapte ani prizonieri în Ogygia, o insulă singuratică în mijlocul mării (probabil Malta), peste care stăpânea o fiică a zeilor, nimfa Calipso.

Aceasta nu voia să lase pe Ulise să plece, căci dorea să-l aibă pentru totdeauna ca bărbat.

El însă mereu cu cugetul la patria iubită, la soție și la copil, se ducea zilnic la țărmul mării, unde cădea pe gânduri și unde nu dorea altceva decât să mai vază odată fumul ridicându-se din casa sa, înainte de a muri.

Zeilor din Olymp, și mai ales Minervei, protectoarea eroului, li s-a făcut milă de această stare a lui Ulise și, pe când ei se găseau odată, strânși cu toții laolaltă, – afară de Neptun care se dusese să primească o jertfă de la aethiopieni, – zeița Minerva găsește prilejul să se plângă de soarta tristă a lui Ulise și a Penelopei.

Jupiter, regele zeilor, la plângerea Minervei, se simte mișcat în sufletul său și-i încuviințează cererea de a scăpa pe Ulise.

Zeița însăși e gata să se travestească în haine și să se ducă la Telemah să-i insufle curaj, iar Mercur avea să plece în insula Ogygia ca să ducă zânei Calipso ordinul zeilor ca să dea numaidecât drumul prizonierului ei.

Minerva, veselă de bunătatea lui Jupiter, nu pregetă să se gătească de drum.

... Își leagă îndată sandalele mândre
Numai în aur cuprinse, ambrozice, care o poartă
Și peste țări și pe-ntinsele mări mai iute ca vântul.
Ia și-o zdravănă lance, la vârf ghintuită cu aramă,
Lancie grea ce doboară un șir de oșteni deodată,
Când cășunează pe dânșii copila înaltului tată[1].

1. C. Papacostea, *Odysseia*, raps. I în *Orpheus* I. 3. pag. 114. De la același autor împrumutăm și celelalte citate în versuri hexametre.

Și, se scoboară în Ithaca, oprindu-se, sub înfățișarea lui Mentes, regele taphiilor, înaintea înaltei porți a palatului lui Telemah. Aci zărește ea cu mirare ceata îndrăzneață a peților care mâncau și benchetuiau, care jucau și chefuiau, dând porunci slugilor lui Telemah să le aducă cărnuri, să le servească masa și să le amestece vinul.

Cei vechi nu beau vinul gol, ci amestecat cu apă.

Între ei se găsea și Telemah, cu inima amărâtă, dar fără să ia parte la cheful lor.

Îndată ce Telemah vede pe străin, se duce la el, îi întinde mâna, îi ia lancea și-l sărută. Apoi îl conduce ca oaspe în casă, – nu în odaia cu peți, – îi întinde un scaun, îi pune sub picioare un taburet și se așează lângă el. În același timp, face semn unei servitoare care îi aduce un ibric de aur cu apă, îi spală mâinile și-i așează o măsuță înainte. Chelărița îi aduce grăbită pâine și carne, iar servitorul vin dulce.

După ce a ospătat pe străin, Telemah îl întrebă de nume, de părinți și de scopul călătoriei sale.

Zeița Minerva cu ochi de azur, îi răspunde: „Eu sunt Mentes, fiul lui Anchial, regele taphiilor. Am venit pe aci cu corabia, pe care am tras-o la limanul Reitros, fiind însoțit de mai mulți tovarăși și mă duc spre Temesa să caut aramă în schimbul fierului pe care îl duc. Ulise mi-a fost un bun prieten și am venit pe aci, socotind că tatăl tău e acasă".

Telemah îi povestește, după aceasta, toate suferințele ce îndură în casa părintească, iar zeița îl ascultă cu luare aminte, cu toate că ea știa tot ce el îi spunea. Apoi Minerva, însuflându-i curaj, îl sfătuiește să ia o hotărârea bărbătească, să adune poporul într-o mare adunare, cu care să gonească pe peți și, mai întâi de toate, să se ducă la Pylos și la Sparta, unde locuiau eroii Nestor și Menelau, prietenii lui Ulise, pentru ca de la ei să ia știri, unde au părăsit pe tatăl său și unde ar putea el să fie acum.

Nu doar că-i mort undeva pe pământ divinu-Odysseus.
El este viu, e ținut te miri unde pe marea întinsă,
Poate de oameni sălbatici și cruzi ce trăiesc pe acolo.
Ei îl opresc într-o insulă veșnic bătută de valuri.
Nu sunt profet și nici după paseri nu știu viitorul,

Însă aș putea să-ți arăt ce-mi spuseră Nemuritorii.
Mult... el nu va mai sta departe de scumpa lui țară,
Chiar dac-ar fi să târască cu sine și fiare și lanțuri,
Chip de întors va găsi el, căci este bogat în mijloace.

Telemah este cuprins din ce în ce mai mult de respect și de iubire pentru străin și, la plecarea acestuia îi oferă, după obiceiul vremii de atunci, un dar de ospeție.

Străinul însă nu-l primește, spunându-i că-l va lua când se va întoarce din călătoria sa. Apoi dispare deodată, ca o pasere, și numai acum bănui Telemah că a vorbit cu un zeu. Își reamintește toate câte i-a spus și este hotărât să aducă la îndeplinire toate povețele divine.

Acum Telemah prinde curaj și vorbește cu semeție pețitorilor, cum niciodată nu le vorbise până atunci. Antinou însă și Eurymach, cei mai îndrăzneți dintre toți, iau peste picior pe tânăr și-l fac de râsul tuturora. Apoi, ei se pun din nou pe chef și cântec și petrec până târziu noaptea; în urmă se depărtează fiecare pe la casa sa.

Când se face ziuă, Telemah își îmbracă haine noi și printr-un crianic convoacă poporul într-o mare adunare. Se strânge mulțimea. Tânărul Telemah vine între popor, cu lancea în mână, și zice adresându-se bătrânului erou Aegyptos, care luase cuvântul în adunarea ithacenilor și care se mirase, cum de au fost convocați acum:

Află moșnege că nu e departe de tine bărbatul
Care a chemat adunarea, ci însuți să vezi ești în stare.
Eu sunt... și mari suferințe și gânduri acum mă frământă,
Nici n-am aflat vro știre de întoarcerea oștilor noastre
Care cu grabă eu s-o aduc mai întâi adunării,
Nici din obștești le treburi eu n-am a vă spune vreuna.
Propriile mele nevoi mă sfârtică acuma în două:
Pe de o parte-mi pierdui pe vrednicul tată, ce-odată
Rege fiind peste voi, cârmuitu-v-a blând ca un tată;
Iară de alta, un rău mai grozav mă învinge acuma
Căci, în vreme ce casa-mi se calcă și-averea-mi se fură
Silnic pe mama soție o cer pețitori o mulțime
Câți is feciorii cei mândri ai crailor celor mai falnici.

Nu vor încalte să meargă la casa bătrânului Icar
Care ar putea s-o înzestreze din nou pe fiică-sa bine
Și să o dea după cine va vrea și-i va face plăcere.
Nu, ci neîncetat dijmuesc avuțiile mele...
N-am un voinic lângă mine așa precum este Odysseus
Care să-i pună pe goană pe toți din casele mele...
Hai dar și voi, voi înșivă acum, mai lăsați nepăsarea!
Nu vă e frică de-atâția vecini din jurul Ithacei?
Nu aveți teamă de zeii ce faptele rele răzbună?
Rogu-vă, deci, în numele olympianului Zeus
Și al Temidei ce-adună și-mpărștie lumea din sfaturi:
Dați-mi, prieteni, tot sprijinul vostru, și faceți încalte
Toată durerea s-o sufer în taină și-n singurătate!
Dar de cumva vreodată destoinicu-mi tată Odysseus
A supărat cu ceva pe aheii cu mândre pulpare;
Dacă aheimea cu gând dușmănos se ridică-mpotrivă-mi
Fie... luați-mi atunci chiar voi părinteasca avere,
Poate-mi sosește și mie cândva acel ceas al dreptății
Când, tot cerându-vă averea-napoi, îmi veți da-o de silă,
Dac-a veni și-ntre noi răfuiala în astă cetate.

Grăind astfel, îl podidiră lacrămile și întreaga adunare e cuprinsă de milă. Toți rămân ca înlemniți. Numai Antinou, cel mai neobrăzat dintre petitori, ia cuvântul și zice cu nerușinare:

O, Telemah, agoretule mândru și plin de mânie!
Vorbe ni-arunci jignitoare vroind să ne faci de ocară.
Nu petitorii ahei îs de vină și-ți stau împotrivă,
Ci mai de grab-a ta mamă iubită și-a ei vicleșuguri.
Iată, trei ani îs trecuți și-al patrulea nu e departe,
De când mereu ea batjocorește ale aheilor inimi;
Lasă la toți o nădejde și fiștecărui promite.
Știri de un fel le trimite și-altminteri în suflet gândește.
Iată și înșelăciunea ce iarăși acu născocit-a:
Stând în palat ea lucrează mereu la o pânză măieastră,
țese mereu iară nouă ne spune o vorbă ca asta:
– Tinerii mei pretendenți, deoarece-i mort Odysseus
Nu grăbiți nunta pân-oi sfârși tot tortul în pânză.
Vreau să-mi ajungă să fac lui Laertes un giulgiu dintr-însa,

Când și pe el l-o răpune destinele negre-ale morții...
Astfel vorbea și îndoia ale noastre nobile inimi,
Însă ea ziua ce lucra țesătura de pânză
Noaptea cu facle aprinse pe dată strica ce lucrase.
Trei ani cu vorba ținuse așa pe ahei amăgindu-i,
Însă când vine al patrulea an și se-ntoarce anotimpul
Numai atunci o femeie mi-a destăinuit viclenia!
Noi am pândit-o și-am prins-o stricând țesătura cea d-albă.
N-am mai lăsat-o s-o strice și fără de voie a sfârșit-o.
Asta-i răspunsul ce-ți dau peților și-nseamnăți-l bine
Și pentru tine și mai ales pentru aheimea întreagă.
Penelopea să plece acasă la Icar bătrânul
El să o dea după cine va vrea și-i va face plăcere.

Atunci Telemah îi răspunde că el nu poate goni pe mama sa de acasă și se roagă de pețitori să-i cruțe averea, ame-ninț ându-i cu răzbunarea zeilor. Ei însă îl iau în bătaie de jos și-l fac de râs înaintea adunării.

Atunci Telemah se hotărăște să plece cu o corabie la Pylos și apoi la Sparta ca să afle știri de la bătrânul Nestor și de la eroul Menelau despre tatăl său Ulise. Iar, dacă timp de un an nu va afla nimic despre părintele său, atunci va sili pe mama sa să se mărite după pețitorul care îi va plăcea.

Adunarea ithacenilor se desparte fără nici o hotărâre, iar pețitorii râzând de blândul Telemah, se duc din nou la palatul lui Ulise, unde se pun pe mâncare și băutură.

Telemah pleacă amărât la țărmul mării, își spală mâinile și se roagă de yeița care îi se arătase în ajun. Atunci apare deodată Mentor, un vechi prieten al tatălui său, care fusese și el în adunarea ithacenilor și voise să ia cuvântul pentru tânăr, dar strigătele batjocoritoare ale pețitorilor l-au împiedicat să-și ridice glasul. Îl sfătuiește pe Telemah să aibă curaj și să plece cât mai în grabă în călătoria sa, oferindu-i ajutorul și având să-i îngrijească de o navă și de tovarăți. Sub chipul acestui Mentor se ascunsese însăși zeița Minerva.

Telemah pleacă acasă își descopere planul numai bătrânei sale doici Euryclea, și-i poruncește să-i aducă vin și făină și de cele ce ar mai avea lipsă pentru drum. Aceasta când aude de planul tânărului începe să plângă, și-l roagă

cu lacrămi în ochi să nu plece, ci să aștepte întoarcerea acasă a tatălui său Ulise. El însă este nestrămutat în hotărârea sa și bătrâna trebui să-i făgăduiască că va păstra taina plecării și că nu va spune nici o vorbă nimănuia și nici chiar penelopei.

În timpul acesta Minerva, sub chipul lui Mentor, pregătește corabia care până seara era și gata de plecare. Iar când, la sosirea nopții, peţitorii porniră pe la casele lor, Telemah într-ascuns pleacă cu Mentor, își îmbarcă tovarășii și, la lumina strălucitoare a stelelor de pe bolta cerească, pornesc pe întinsul mării, mânați de un vânt prielnic.

Scyla, însoțită de un crab monstruos.
Tetradrahmă de argint, sec. V î. Chr., Sicilia.

2. Telemah la Pylos și la Sparta

Deodată cu zorii trandafirii ai dimneții, călătorii zăresc Pylos-ul, o mică cetate pe țărmul mării, pe coasta de apus a Peloponesului. Aci domnea, în mijlocul supușilor săi, întocmai ca un tată între copii, bătrânul rege Nestor, în vârstă de nouăzeci de ani. Experiența și înțelepciunea sa i-au câștigat de mult un mae renume. Era iubit de toți pentru sfatul, pentru bunătatea și pentru blândețea sa, iar istorisirile sale asupra întâmplărilor din îndelungata sa viață încânta urechile tinerilor care îl ascultau.

Când Telemah se apropie de Pylos, Nestor se găsea pe țărmul mării, în mijlocul poporului său, și aducea o jertfă zeului Neptun. Mulțimea era împărțită în nouă cete, așezați în șir, fiecare de câte cinci sute de bărbați. Fiecare ceată adusese câte un taur, care era jertfit în cinstea uezlui. Coapsele cele grase le frigeau pe altarele lui Neptun, iar celelalte cărnuri le frigeau în foc și le mâncau.

Tânărul Telemah, însoțit de Minerva sub înfățișarea lui Mentor, părăsesc corabia pe țărm, în grija vâslașilor, și pornesc pe jos spre adunare.

În adunare ședea la mijloc, cu feciorii săi, Nestor,
Iar împrejur pregăteau tovarășii de-ale mâncării,
Unii fripturile întorc, pe când alții le înfig în frigare.
Cum au văzut mosafirii, spre dânșii cu toții cătară,

Și le făcură cu mâinile semnul de bună venire.
Apoi pe scaune ei îi poftiră cu drag să mai șadă.

Mai ales Pisistrat, fiul lui Nestor, se deosebea printr-o curtenie și printr-o drăgălășenie neașteptată. Acesta ia de mâini pe străini, îi așează pe scaune acoperite cu blăni mițoase și umplând un pahar de vin îl oferă lui Mentor, spunându-i:

Oaspete! închină în cinstea regelui Poseidaon;
Căci e a lui sărbătoarea aceasta la care iei parte,
Varsă dintr-însul oleacă și roagă-l precum se cuvine;
Apoi tovarășul tău să-și primească paharul din mână
Iarăș să-l umple cu dulcele vin și să-nchine și dânsul.
Doar socotesc că și el se închină la cei fără de moarte,
Căci pre pământ au toți muritorii nevoie de dânșii.
Prinde, dar, cupa, tu cel întâi, căci ești mai în vârstă.

Minerva s-a bucurat văzând că tânărul Pisistrat i-a dat ei mai întâi paharul, pe care, luându-l în mâini, varsă pe pământ câteva picături, ca sacrificiu, apoi zice:

Poseidon care sprijini pământul! Ascultă-mi, o vorba!
ție rugamu-ne acum, să-mplinești ale noastre dorințe:
Fie slăvit cu feciorii și Nestor și toți pylienii
Care ți-au fost juruit hecatomba sfințită de astăzi!
Fie ca drumul ce-aici ne-a adus pe corabia neagră
Să se sfârșească-n izbânda deplină a copilului nostru!

Apoi dă paharul în mâna lui Telemah care, așișderea, vărsând pe pământ câteva picături în cinstea zeului, închină în sănătatea pylienilor.

După ce oaspeții s-au săturat, venerabilul Nestor găsește momentul potrivit ca să întrebe pe străini despre numele și ocupațiunea lor. Atunci Telemah povestește bătrânului scopul călătoriei sale și roagă stăruitor pe rege să-i spună ce știe despre tatăl său și să nu-i ascunză nimic, chiar dacă i se va fi întâmplat cea mai mare nenorocire: moartea.

Nestor, ca un bătrân sfătos, îi istorisește cum s-au

despărțit grecii după cucerirea Troiei în două partide, cum corabia unuia s-a sfărâmat de o stâncă, a altuia a fost mânată în țări străine, și cum alții au ajuns acasă sănătoși. Cât privește pe Ulise însă, nu poate să-i spună nimic. Îi dă sfatul să se ducă la Sparta, la Menelau, care, între alți eroi, a rătăcit mai mult pe mare și care s-a întors numai de curând acasă; acesta i-ar putea da cele mai sigure știri despre Ulise.

Zeița îi încuviințează propunerea și hotărăsc plecarea la Sparta.

După ce Telemah își povestește și el întâmplările de pe acasă și după ce fiii lui Nestor mai umplură încă o dată paharele spre a sacrifica din nou lui Neptun și celorlalți zei, se scoală, fiindcă se apropia seara, să plece la corabie.

Dar bătrânul Nestor îi oprește, zicându-le:

Să mă ferească Zeus și toți cei fără de moarte,
Să vă îngădui acu să plecați spre luntrea fugară,
Cum ați pleca de la cel mai sărman, ce n-are nici haine,
Nici așternuturi de-odihnă plăcută - să deie la oaspeți!
Nu-s din aceia, ci am și veșminte și noi așternuturi.
Nu, niciodată feciorul iubit al lui Odysseus
Nu va petrece în luntre o noapte, cât eu în palate
Mai viețuesc și cât vor trăi după mine feciorii
Care să-ntâmpine în casă pe oaspeți cu prietenie.

„În vorbele tale dovedești multă bunătate, zise Mentor. Acesta poate să primească invitația ce-i faci de a rămânea în palatul tău și de a dormi aci. Eu însă, care sunt și mai bătrân și care am lăsat pe țărmul mării corabia și pe tovarășii, trebuie să plec. Căci dimineață, în zorii zilei, sunt nevoit să plec la poporul viteaz al cauconilor, de unde am să iau însemnate sume de bani. Tu trimite în timpul acesta pe Telemah, împreună cu fiii tăi la Sparta, și dă-i pentru drum un car și cai sprinteni.“

Cu aceste vorbe, Mentor se întoarce și dispare în văzduh, ca un vultur, lăsând în urma sa pe toți în uimire.

Nestor recunoaște numaidecât pe zeița, căci știa că adeseori a ajutat pe iscusitul Ulise. De aceea, apucând de mână pe Telemah, îi grăiește:

Dragul meu, slab tu să nu fii și frică să n-ai niciodată.
Zeii, cum văd, te-au călăuzit, măcar că ești tânăr.
Fără-ndoială, aceasta trăiește-n castelul olympic,
E renumita copilă a lui Zeus, e Tritogeneia
Care-ntre toți argienii cinstise pe vrednicu-ți tată.
ție, Regină cerească, rugămu-ne acu de-ocrotire,
Dă-ne tu fală neștiută și mie și odraslelor mele,
Și veneratei soții, iar eu îți jerfesc o juncană
Numai de-un an și nevătămată de juguri și bice!

După ce se împrăștiară cei adunați, Nestor, cu fiii săi și împreună cu Telemah, se duc la locuința lor. Sosiți aci fac încă un sacrificiu zeilor, apoi se culcă prin camerele lor.

Sculându-se a doua zi în zori, se strâng cu toții înaintea porții și după ce fac zeilor noi jertfe, regele Nestor dă fiilor săi ordin să pregătească carul pentru plecare.

Ei înhămară îndată pe doi din fugarii mai sprinteni.
Iar chelărița le-aduse și pâne și vin și merinde,
Toate pe-ales, ce mănâncă doar regii, crescuții lui Zeus.
Sprinten urcă Telemah în căruța frumoasă, și-alături
Se-așază Pisistrat Nestoride, fruntașul oștirii.
Frânele ia Pisistrat și trosnește o dată cu biciul
Peste sirepii ce-n goană o smuncesc înainte cu zgomot.
Zboară căruța pe câmp și-n urmă le lasă departe
Pylos cetatea stâncoasă... și ziua întreagă fugarii
Au scuturat de pe dânșii chingiile strânse pe trupuri.
Helios între acestea se coborâse din ceruri
Iară pe ulițe se răspândiseră umbrele nopții.

Noaptea au poposit la Phere, la casa lui Diocles, iar a doua zi seara ajung în Lacedaemon, la palatul regelui Menelau.

Cum sosesc aci, sar din car. De la poarta palatului cei doi străini aud strigăte de bucurie a unor oameni care se ospătau și chefuiau și, în același timp, vocea unui cântăreț însoțită de melodia dulce a unei chitare. Prin poarta

întredeschisă se zăresc o mulţime de oaspeţi şi în mijlocul lor doi dănţuitori care jucau după melodia cântecului.

În ziua acea era o mare sărbătoare în casa lui Menelau. Bătrânul erou îşi căsătorea doi copii, o fiică pe care o mărita după viteazul fiu al lui Ahile şi un băiat pe care îl însura cu o fată din Sparta. Din cauza zgomotoasei veselii din palat, nu s-a auzit sosirea carului lui Telemah şi Pisistrat. Un servitor însă, care i-a observat a întrebat pe stăpânul casei dacă vrea să primească pe străini sau să plece mai departe la altă gazdă.

Menelau înciudat îi zice: „Te credeam altă dată băiat deştept, acuma însă văz că vorbeşti prostii. N-am fost şi noi găzduiţi de alţii mai nainte de a veni acasă? Nu ne-au cinstit şi pe noi cu daruri străinii? Du-te repede, deshamă-le caii şi cheamă-i degrabă aici la masă".

Sluga făcând toate după cum i se poruncise, Telemah şi Pisistrat intră înlăuntru. Şi se mirau ei de tot ce vedeau în palat, căci Menelau se întorsese acasă plin de bogăţii.

Nişte sclave îi conduc la baie, unde, după ce se scăldară bine şi se parfumară, se întorc în sala de oaspeţe şi se aşază pe scaune lângă stăpânul casei. Apoi, slugi şi slujnice le pun înainte pe masă diferite fripturi, pâine şi cupe cu vin. În urmă regele Menelau le grăieşte:

Haide luaţi de mâncaţi, iar când sătura-vă-veţi bine
Cu deamănuntu ne-ţi spune cam cine sunteţi între oameni
Nu s-or fi stins doar urmele viţei strămoşilor voştri.
Ci-mi apareţi din regi coborâţi şi din neamuri alese
Chiar purtătoare de skiptru şi mult ocrotite de Zeus.
Oricum, nu sunt de rând acei ce pe voi vă născură.
Zice şi-nşfacă cu mâna o grasă spinare de vacă
Jertfă cu care el însuşi fusese cinstit de mulţime,
Şi aducând-o pe masă, le-o pune-nainte la oaspeţi.
Oaspeţii mâini întindeau şi tăiau şi mâncau din friptură.

Menelau băgă de seamă, cum tinerii se mirau de bogăţiile din palatul său. Aceasta îl face să le povestească despre călătoriile sale, despre păţaniile sale în timpul celor opt ani după dărâmarea Troiei, despre oamenii pe care i-a cunoscut

și care i-au dăruit bogățiile așa de mândre pe care le avea acum. Le-a istorisit multe și despre războiul troian și despre întâmplările de după acest război; când însă, aminti despre moartea fratelui său Agamemnon, nu se putu opri să nu verse lacrămi.

Însă oricât de mâhnit, eu nu-i plâng pe toți deopotrivă
Ci-ndeosebi îl jelesc și ziua și noaptea pe unul:
Nu știu ce-i somnul și nu știu ce-i foamea când gândul
îmi zboară,
La Odysseus, acel ce-a-ndurat de cât toți mai amarnic,
Căruia și-n viitor ursita-i era să îndure.
Astăzi el încă lipsește și nu știu de este-n viață.
Plânge bătrânul Laertes și Penelopeia-nțeleaptă,
Plânge-n palat Telemah, un copil părăsit de părinte.

La auzul acestor vorbe, Telemah vârându-și capul în mantaua sa de purpură, varsă lacrimi amare.

Menelau bagă aceasta de seamă și nu știe ce să facă, să-l întrebe sau să-l lase în durerea sa, când iată că apare în sală, venind din iatacul său, încărcată de miresme, regina Elena, însoțită de servitoarele ei, și pășind maiestos, întocmai ca zeița Diana.

Se așează lângă străini, îi privește cu luare aminte și spune apoi bărbatului ei: „Ai întrebat pe oaspeți cine sunt? Aș putea zice că niciodată n-au sămânat mai mult doi oameni ca acest tânăr cu mărinimosul Ulise". Ei îi răspunde Menelau:

Și eu gândiam la cele ce spui tu acuma, femeie,
Căci la picioare, la mâini și la vioiciunea privirii,
Ba și la cap și la păr este-aidoma lui Odysseus.
Tocmai de el mi-am adus eu aminte, vai, câte necazuri
A înfruntat pentru mine, sărmanul, plin de răbdare!
Însă acestui-îi curg de pe pleoape lacrămi amare.
Uite cum ochii ș-acopere-n mantia sa purpurie.

Atunci Pisistrat, fiul lui Nestor, ia cuvântul și spune în auzul tuturora:

Tocmai feciorul aceluia este de care vorbirăți,
El este însă-nțelept și socoate că nu e cu cale
Să se fălească, de cum a sosit, cu vorbe semețe,
Față de tine al cărui cuvânt pentru noi e de zeu chiar.
Iară pe mine Gherenios Nestor m-a dat lui tovarăș.

Menelau s-ar fi bucurat mult de primirea acestui oaspe iubit, dar sentimentele sale de milă și de durere, la amintirea scumpului său prieten, îl fac să se întristeze. Și începe să plângă Plângea și Menelau, plângea și Elena, plângea și suspina mai ales Telemah, iar Pisistrat împărtășea și el durerea comună.

După câtva timp, Menelau îi sfătui să lase pentru a doua zi corvorbirea lor, iar deocamdată să continuie cu ospățul.

Un servitor le aduce apă pentru mâini, apoi le pune dinainte hălci de carne friptă și cupe pline.

Elena însă, pricepută în tot felul de arte și meșteșuguri, le pune în vin un balsam pe care i-l dăduse odinioară o regină din Egypt și care gonea orice durere, oricât de mare ar fi fost. Apoi istorisi și ea câteva istorioare vesele despre Ulise, de pe timpul când ea se găsea la Troia

Uite, odată-și făcuse el singur trupul cu rane,
Zdrențe aruncase pe dânsul și fără rușine venise
Ca și un sclav, să pătrundă în marea cetatea dușmană,
Iar în oraș se făcu cerșetor! O, câtă distanță
Între ce-a fost la corabie și ce s-arăta în cetate.
Nimeni nu fuse în stare a-l cunoaște pe dânsul atuncea
Făr-numai eu, eu singură, numaidecât bănuindu-l
Chiar preschimbat, i-aruncai de-ncercare o mică întrebare.
Cu viclenie-mi răspunse atunci Odysseus la rându-i.
Însă când merse la baie de l-am parfumat cu esențe
Când îi dădui și veșminte mai bune și însă-mi făcut-am
Chiar jurământul cel mare că n-am să-l descoper în Troia
Mai înainte ca el să ajungă la cort și la plute,
Numai atunci îmi destăinuie ale aheilor gânduri.
El, după ce-a secerat la troieni o mulțime, cu spada-i,
Merse-napoi la argivi cu științi mai bogate de Troia.

Când a înserat Elena a făcut pentru oaspeți în sala cea mare a palatului paturi de perne și covoare, acoperite cu blăni de lână, iar Menelau cu soția sa se culcară în camera lor.

În ziua următoare, gazda întreabă pe străini pentru scopul venirii lor.

Telemah le istorisi, ca și lui Nestor și Pylos, toate neajunsurile sale de acasă și îl rugă să-i dea vești despre tatăl său.

Ulise va veni acasă, îi zice Menelau, și va pedepsi după cum se cuvine obrăznicia peţitorilor. Dar, fiindcă mă întrebi, îți voi povesti ce mi-a spus odată în Egipt bătrânul profet Proteu. Pe când mă întorceam acasă din Troia, m-am oprit timp de douăzeci de zile pe o insulă la gura fluviului Nil, de unde zeii nu mă lăsau să plec, fiindcă uitasem să le aduc o jertfă pe care le-o datoram. Neavând un vânt prielnic, așteptam acolo zi de zi și suspinam mereu. Isprăvisem merindea și era să ne prăpădim de foame, și eu și tovarășii mei, dacă nu i s-ar fi făcut milă de mine unei zeițe. Idothea, mândra fiică [-a] lui Proteu, mă vede amărât și într-una din zile, când bagă de seamă că tovarășii mei s-au dus să pescuiască pești cu care să-și aline foamea, se apropie de mine și-mi adresează cuvinte blânde. Atunci îi spun năcazul meu și o rog să-mi arate calea pe care aș putea să aflu care zeu îmi zădărnicește drumul și cum aș putea să ajung acasă mai repede.

„Bucuros, străine, îmi zice ea. Am să-ți arăt calea cea mai sigură. Tatăl meu, bătrânul rege al mărilor Proteu, știe toate și dacă, prin viclenie, ai putea să pui mâna pe el, îți va dezvăli toate câte dorești". – „Bine, îi zisei eu; dar te rog; arată-mi vicleșugul prin care să-l pot prinde și stăpâni". Atunci ea îmi răspunde:

Helios când se înalță pe cer și ajunge la mijloc,
Tocmai atunci se arată moșneagul atotștiutorul.
Vine purtat de Zephyros pe valuri, ascuns într-o ceață,
Și se așează și adoarme-ntr-o peșteră plină de scorburi.

Vin împreună din marea spumoasă și alături se culcă
Fiicele chipeșei Thetis, focele fără picioare.
Multe-s și-n jur răspândesc niște nesuferite mirosuri,
Cum e mirosu din fundul mărilor prăpăstioase.
Eu te voi pune-ntr-un loc potrivit, iar tu vei alege
Trei dintre cei mai destoinici tovarăși de vâsle și luntre.
Iată acum a moșneagului mării înțelepciune:
Numără-ntâi toate focele sale pe rând și le așează
Tot câte cinci la o ceată, pe urmă se culcă și dânsul,
Cum între oile sale de multe ori doarme ciobanul.
Tu însă, cum ațipește, mai adu-ți odată aminte
Și de-ndrăzneala, și de puterea-ți de odinioară.
ține-l vârtos, căci dânsul va vrea în tot chipul să-ți scape.
Câte sunt lucrurile de pre pământ, în feluri atâtea
Se va preface: în șerpi și în apă și-n foc care arde.
Tu însă mai cu putere l-apucă, mai tare mi-l strânge
Apoi când iar se va face precum era când ațipise
El va vorbi de la sine, iar tu de îndată-ncetează.
Nu-l mai sili pe al mării moșneag, ci doar îl întreabă.
Care din zei te oprește din drum? Și el îți va spune
Cum să străbați în corabie marea cu multe dihănii.

Spunându-mi acestea, nimfa Idothea se aruncă în valurile înfuriate ale mării, iar eu am plecat gânditor la corăbiile mele; am vegheat toată noaptea și a doua zi de dimineață mi-am ales doi dintre cei mai curajoși tovarăși și am făcut așa precum m-a sfătuit nimfa.

În vremea aceasta zâna ieșise din sânul mării, aducând cu sine patru blăni de focă, apoi săpă în prund patru culcușuri, pentru fiecare din noi și ne acopere pe fiecare cu câte o blană, astupându-ne nările cu amborzie și parfumuri ca să dispară urâtul miros de focă.

Într-acestea încep să iasă focele de sub valuri și care cum ieșea se așeza de-a lungul malului mării. La prânz se arată, în sfârșit, și moșneagul zeu Proteu. După ce-și face socoteala focelor, numărându-ne între ele și pe noi, se culcă pe prundiș.

Deodată cu țipăt atuncea
Ne aruncărăm pe el și cu brațe vânjoase-l ținurăm.

Nu și-a uitat însă moșul de înșelăciunile sale,
Ci s-a schimbat deodată într-un leu cu o coamă stufoasă,
Apoi un groaznic mistreț, în panteră și în balaur.
Ba în copac, ba în apă, ba-n mare frunziș de pădure.
Noi îl strângeam cu depline puteri și cu inimă tare,
Până ce l-am dovedit de-a prins să ne-ntrebe el singur.

M-a întrebat care zeu i-a trădat taina și ce doresc de la el. Eu îi spun păsul meu și-i cer sfatul. Atunci mă îndeamnă să plec înapoi în Egipt, să aduc jerfe de împăcare zeilor supărați și în urmă să mă întorc acasă, căci călătoria îmi va fi fericită.

I-am mai pus în urmă o întrebare. Să-mi arate care este soarta prietinilor mei? Ce s-a făcut, care au ajuns acasă și care au căzut jertfă furtunilor și monștrilor mării? El mi-a spus o lungă poveste care mi-a stors lacrimi. Mi-a istorisit și despre pieirea lui Aiax și despre omorul fratelui meu Agamemnon. În urmă l-am întrebat și despre scumpul meu prieten Ulise, dacă mai trăiește s-au s-a prăpădit pe undeva. Bătrânul profet îmi răspunse:

Da, l-am văzut într-un ostrov, vărsând numai lacrimi
amare,
În locuințele nimfei Calipso, ținut cu de-a sila,
Nu poate, bietul, să vină în țarina sa strămoșească;
N-are nici plute-ntr-armate cu vâsle, nici soți nu mai are
Care să-l ducă-napoi peste largile spete-ale mării

Și spunând acestea, moșneagul Proteu se aruncă în spumele valurilor, iar eu plec tăcut spre corăbii. Urmându-i porunca, mă duc înapoi în Egipt, aduc hecatombe ca jertfă zeilor supărați și în urmă mă întorc sănătos și teafăr în scumpa mea patrie.

Acestea sunt tot ce pot să-ți spun despre tatăl tău, Telemah, și poftindu-mă să rămân mai mult timp la el, mă încarcă de daruri.

Tânărul Telemah refuză invitația lui Menelau, căci îl așteptau tovarășii și, împreună cu Pisistrat, se întorc la Pylos și de acolo acasă.

În timpul acesta, pețitorii aflând că Telemah a plecat cu corabia și temându-se ca nu cumva să vină cu ajutoarele de la Nestor și de la Menelau, se hotărăsc ca să-l piarză.

De aceea, trimit o bandă de tineri curajoși ca să-i aștină calea și să-l omoare la întoarcerea sa acasă.

Planul lor criminal fu dezvăluit de crainicul Medon, iar regina Penelopa face rugăciuni zeiței Minerva care, pe de o parte, o mângâie în durerea ei, iar, pe de altă parte, ia măsuri ca Telemah să apuce pe alt drum la întoarcerea sa acasă.

Ulise, Dolon și Diomede la Troia.
Pictură pe un vas grecesc așa-numit al lui Dolon,
Brit. Museum, Londra.

3. Plecarea lui Ulise din Ogygia

O dată cu plecarea Minervei la tânărul Telemah, se duse și Mercur, din porunca lui Jupiter, la nimfa Calipso, din insula Ogygia, ca să-i ducă ordinul marelui stăpân al Olympului ca să dea drumul lui Ulise pe care ea îl ținea de opt ani de zile ca scump prizonier.

Legându-și de picioare sandalele sale de aur cu care zbura prin aer ca o pasăre și luându-și în mână toiagul, cu care putea să omoare și să învieze pe oameni, Mercur aleargă prin văzduh, pe deasupra feței mării și ajunge repede în insula Ogygia la locuința nimfei cu pletele frumoase Calypso.

În căminul ei ardea un foc lucitor, iar în insulă, peste tot locul, se răspândise un miros de cedru și de smirnă plăcută.

Zâna țesea la război în spelunca ei cu o suveică de aur și cânta cântece melodioase.

Împrejurul speluncei era o dumbravă stufoasă de ulmi, de plopi și de chiparoși mirositori, prin ale căror crengi puteai să vezi agățate bufnițe, ulii și ciori guralive.

Tot în apropiere de peșteră era și o bogată vie cu struguri pârguiți. În insulă mai erau și niște izvoare, a căror ape curgeau în pâraie spre mare, iar printre ele o pajiște verde împestrițată cu petroseline și flori violete. Chiar un zeu dacă ar fi trecut prin aceste meleaguri, încă ar fi stat cu uimire ca să admire aceste podoabe ale firii.

Zeița Calypso când zărește pe Mercur îl și recunoaște și

după ce-l ospătează cu ambrozie și nectar, îl întreabă ce caută pe la ea. Zeul i-a răspuns că vine din porunca lui Jupiter, căci nu e plăcut ca cineva să străbată întinsul apelor sărate, pe unde nu se ridică nici fum de la jertfe, nici hecatombe de vite. „Am venit, zice el, ca să-ți aduc ordinul lui Jupiter, a cărui voință nimenea nu poate să o zădărnicească, ca să dai drumul lui Ulise, care se găsește singur departe de casă și care este ursit să ajungă să-și vază amicii și să calce pământul străbun și mândrele palate părintești din Ithaca.

Zâna Calypso se cutremură la această veste și plină de amărăciune și parapon, zice:

Zeilor, răi sunteți voi, mai geloși decât orice făptură!
Neânduraţi v-arătați c-o zeiță care pe față
Îndrăgosti un bărbat muritor, și-l ținu de tovarăș.
Astfel fuserăți când blânda Aurora a iubit pe Orion;
Vajnică ciudă v-a prins și atunci, fericită zeime!
Artemis însăși neprihănita din tronu-i de aur
Raze a trimes în Ortighia vrând să ucidă pe-Orion.
Astfel ați fost și când zâna cu plete frumoase Demeter
Inimii sale ascultând a cuprins pe Iasion în brațe
Și împreună gustară iubirea pe-o țarină arată.
Zeus atuncea pe dată cu trăsnet de foc îl ucise.
Astfel acum... mă urâți dacă țin muritor lângă mine.
Doară eu însămi l-am mântuit de la moarte, din valuri,
Când pe o luntre zdrobită de trăsnetul marelui Zeus
Greu rătăcea pe roșcatul întins al apelor mării.
Și, pe când toți ceilalți tovarăși voinici s-afundară,
El numai fu mântuit și de vânt și de val pân-aice.
Eu l-am primit iubitoare și l-am ospătat bucuroasă,
Ba i-aș fi dat tinerețe nestinsă ori chiar nemurirea.
Vai însă, nimeni din ceilalți zei nu poate să-nfrunte
Pe furtunatecul Zeus, ori voia să-i zădărnicească.
Ducă-se, dară, pe unde va vrea și-l îndeamnă acela,
Peste sălbatica mare! Eu nu-l voi trimite cu zorul.
N-am nici o luntre gătită și n-am un vâslaș ca să-l ducă,
Ori să mi-l călăuzească pe largile spete ale mării.
Doară cu sfatul aș vrea să-l ajut și să nu-i fiu ascunsă
Numai s-ajungă, biet, fără primejdii în țara străbună.

Îndeplinindu-și însărcinarea ce avuse de la Jupiter, Mercur dispare în văzduh, iar nimfa Calypso se îndreaptă spre Ulise care tânjea de mâhnire la țărmul mării, vărsând lacrămi amare și fiind cu inima arsă de dorul de ducă.

Astfel curgea pentru dânsul... dulcea viață, în chinuri,
Că doar pe nimfă el nu o iubea, ci fără de voie
Noaptea cu dânsa dormia, în spelunca cea plină de scorburi
Iar peste zi petrecea printre stânci pe colini nisipoase
Inima greu chinuindu-și-o-n plânset, în gemăt și vaiet.

Apropiindu-se de el Calypso, îi spune să nu mai tânjească în plânset și să nu-și mai istovească viața în dureri, căci acum este liber. Apoi îl îndemnă să se ducă să-și taie bușteni din pădure, să-i lege cu aramă și să-și facă din ei o corabie, ea având să-i dea merinde, apă și vin. Îi făgăduiește și veștminte și un vânt prielnic ca să ajungă acasă.

Când auzi Ulise aceste cuvinte ale nimfei, fu cuprins de spaimă, căci credea că ea, care îl ținuse până acuma cu de-a sila, vrea să-l piarză pe mare.

Nu, nicidecum nu mă îmbarc așa, cum îți este îndemnul,
Dacă, zeițo, nu-mi dai jurământul cel mare tu însăți,
Cum că nu mi-ai urzit pieirea prin noi suferințe.

După ce zeița se jură pe Pământ, pe Cer și pe Styx că nu vrea să-l piarză și după ce-i dovedi prin aceasta că ea nu-i haină la suflet, că inima în ea nu e tare ca fierul, ci dimpotrivă, că e miloasă și bună, și după ce se ospătară din nou împreună, Calypso îi zice: „Dacă vrei să apuci drumul spre casă, spre scumpa ta patrie, și dacă vrei să mă părăsești chiar acum, fie-ți calea veselă, dar, dacă ai cunoaște câte îți sunt scrise să pățești, câte necazuri ai să înduri până să ajungi acasă, ai dori să rămâi aci lângă mine, în peștera aceasta. Eu te-aș face nemuritor, cu toate că tu ești chinuit de dorul soției tale și vrei să trăiești între oameni muritori. Dar, eu socot că nu sunt mai prejos decât soția ta, căci nu este cu

putință ca o femeie muritoare să întreacă la fire și făptură pe zeițele nemuritoare.

La aceste cuvinte, Ulise îi răspunde că, deși Penelopa nu este mai mândră ca ea nici la trup nici la făptură și nici la înălțime și, deși este muritoare, pe când zeii sunt vecinic tineri, totuși el o iubește așa cum este și dorul îl mână spre casă. Dacă însă, vr-un zeu îl va încurca, pe marea cea neagră, el va îndura și mai departe toate năcazurile, chiar dacă ar fi să pătimească mai multe decât a pătimit, căci inima lui este acum încercată pentru orice suferință:

Zise, iar Helios se coborâse și noaptea venise.
Ambii plecară spre fundul peșterii plin de scorburi,
Și din iubire gustară și alături, ei doi, se culcară.

A doua zi Ulise își pregătește corabia pe care Calypso, după ce o stropește cu plăcute parfumuri, o încarcă cu un burduf de vin negru, cu unul și mai mare cu apă și cu o tolbă cu de ale mâncării. În urmă, Ulise așezându-se la cârmă, zeița îi trimite un vânt prielnic și căldicel și el pornește, ducându-și cu dibăcie corabia printre valuri.

Îndreptându-și corabia după Ursa mare pe care o ținea mereu la stânga, după povața nimfei Calypso, călătorea acum de șaptesprezece zile și se apropia de țara feacilor, cea mai apropiată insulă de țara sa, când marele Neptun, întorcându-se din Aethiopia, zărește pe Ulise, înaintând pe întinsele sale ape.

Și atunci, amintindu-și deodată ocara ce i-a adus Ulise, care a scos ochiul ciclopului Polifem, fiul său, e cuprins de furie și de mânie și, ridicându-și tridentul, turbură marea până în adâncimile ei, stârnește furtunile și acoperă de vânturi și de negură și apele și uscatul. O noaptea cumplită cuprinde totul. Și, în același timp, răscolesc talazuri cât munții și Eurul și Austrul și Zephyrul și Crivățul.

Ulise se cutremură. El se vede deodată singur pe întinsul Oceanului, iar țara din fața sa dispare cu totul. De jur împrejur, cât poate să privească în zare nu vede decât talazuri care se ridică cu putere asupra sa, când repezindu-l până la

înălțimea cerului, când afundându-l în abisul plin de stânci al apelor.

Deznădăjduit, fericea pe acei care au pierit în lupte înaintea Troiei, bucurându-se cel puțin de o înmormântare după buna cuviință. Cum nu i-a fost și lui ursită o moartea alăturea de Pelidul Ahile! Ar fi fost și el înmormântat cu pompă și cu o faimă nestinsă, pe când acum Ursita îi împarte o moarte jalnică.

Dar, deodată, un val cât muntele îl izbește în față și-l rostogolește de pe navă; scapă din mâini cârma și este azvârlit departe. Catargul este rupt și pânzele sunt târâte în apele mării. Val după val îl afundă ori de câte ori vrea să se ridice deasupra, iar veșmintele îi atârnă greu, fiind udate de apa sărată. Oricât de zdrobit este, el însă nu-și uită de navă și, cu puteri istovite, înoată după ea, până ce o prinde și intră înlăuntru, scăpând deocamdată astfel de la o moarte sigură.

Furtuna însă, ridică talaz după talaz și nava-i spintecată o poartă, când în sus, când în jos, iar din marea primejdie nu vede Ulise nici o scăpare.

Și totuși, avea să-i vină de undeva și scăparea. Leucothea, regina mării, altă dată alba Ino, fiica lui Cadmus, îl zărește prăpădit în mijlocul valurilor și i se face milă de el. Prefăcându-se în lișiță, se așează pe corabia lui Ulise și-i zice:

Nenorocite! De ce-i mânat într-atîta pe tine
Marele zdruncinător al pământului, Posseidon?
Oare de ce el îți pune la cale atâtea necazuri?
Însă... deși înfuriat, eu nu socotesc să te piardă
Dacă vei face ce-ți spun și nu vei fi fără nimic.
Leapădă straiele ude și lasă tu pluta pe valuri.
Du-te de aicea înot până colo, în țara Pheică;
Numai acolo ajuns, ai scăpat de necaz și de moarte.
Iată, îți dau o fâșie; tu pune-o îndată la pieptu-ți,
Căci este nemuritoare și n-ai să te temi de pieire.
Cum vei ajunge la țărm și-i atinge cu mâna uscatul,
Numaidecât o dezleagă, și arunc-o în negrele valuri,
Cât mai departe de mal, urmărind-o departe cu ochii.

Cu aceste vorbe zeița îi dă legătura și dispare în valuri. Ulise însă, nu se încrede în cuvintele ei, căci se temea de vro viclenie a lui Neptun.

Barca nu voiește să o părăsească, cât timp nu era cu totul stricată, iar hainele primite de la Calypso îi erau prea dragi ca să le arunce în apă. Bârnele se desfac și scândurile plutesc acum ca o jucărie a valurilor. E vorba de viață sau de moarte.

Ulise înoată spre o grindă mare, o prinde cu mâinile, se suie călare pe ea, ca pe un cal, își dezbracă hainele pe care le aruncă în apă și-și încinge legătura Leucotheei împrejurul trupului, sărind în apă spre a scăpa în înot.

Neptun îl zărește și, clătinând din cap, își zice în sine: „Astfel să înoți mereu și să suferi necazuri, până ce vei ajunge la tine acasă. Nădăjduiesc însă că n-ai să uiți așa de ușor spaima ta de astăzi".

Două zile și două nopți e bătut sărmanul Ulise de furtună, și în timpul acesta, nici n-a mâncat nici n-a bătut nimic. Astfel înota mereu pe întinsul apelor, ajutat de legătura ce-i dăduse buna zeiță Leucothea. Dar, nădejde și bucurie îi vine în suflet numai când vede fața mării liniștită și înaintea ochilor săi coastele stâncoase ale insulei Scheria.

Dar și aci, valurile izbindu-se de stâncile cele înalte, îl amenințau să-l zdrobească și numai după multă muncă și cazină poate el să intre în gura unui râu ce se vărsa în mare și să se apropie de malurile joase și fără stânci ale insulei scutite aci de vânturi. Ulise prinde atunci curaj, și adresându-se zeului acelui râu, zice:

Oricine ești, o stăpâne, ascultă-mi și mie o rugă!
Una – din suflet te rog, acu când scăpai cu viață.
Chiar de năpraznica ură a regelui Posseidon
Vrednic de cinste e rătăcitorul bărbat care cere
Nemuritorilor zei ocrotire cum cer eu acuma.
Lângă genunchii și apele tale... eu mult încercatul!
Înduioșează-te, Doamne, de cel ce se îndreaptă la tine.

Zeul acestui râu îi ascultă rugăciunea, și liniștește apa,

așa că poate să se apropie de mal, pe iarba verde. Apoi cade în genunchi și sărută cu gura pământul. Se scutură de sărătura ce-i umpluse gura și nările și urechile și începe să răsufle. Apoi își dezleagă legătura de pe piept și, mulțumind zeiței Leucothea pentru ajutorul ce-i dăduse, o aruncă în mijlocul vălurilor. În urmă, neobservând pe nimenea prin apropiere și neștiind unde să-și pună capul, căci se temea la țărm de promoroaca cea rece, iar mai la deal de vreo fiară să nu-i servească tocmai acum de hrană și de pradă, o apucă pe o cărare ce ducea în codru. Acolo erau doi măslini, ieșiți din aceeași tulpină; iar tufișul nu era umed de apă. Aci își pregătește Ulise un culcuș de frunze și-și face un pătucean în care să se culce:

Zâna Athena îi toarnă somn dulce ca mierea pe gene
Și osteneala i-alungă și pleoapele dragi i le-nchide.

Ulise și Calipso.
Grup statuar de Tanagra.

3. Nausicaa

Insula Scheria, astăzi Corfu, era locuită pe vremea aceea de un popor pașnic, de poporul feacilor, care se ocupau mai mult cu negoțul și cu corăbieritul decât cu agricultura și vânătoarea.

Phaeacenii erau oameni de ordine, primitori, cu bune moravuri și ascultau cu supunere de regele lor Alcinou.

Acesta avea în cetate un palat mândru în care se aduna zilnic poporul ca să jertfească și să se ospăteze împreună cu regele lor.

Pe când Ulise, obosit de griji și de uriașe sforțări, dormea adânc în culcușul său de frunze de măslin, zeița Minerva, protectoarea sa, vine la palatul regelui Alcinou, la fiica acestuia, Nausicaa, o fecioară de o frumusețe divină, care era cufundată într-un somn dulce în iatacul ei domnesc. Cu ea dormeau la uși, de o parte și de cealaltă, două servitoare.

Deși ușile erau închise, zeița răzbate totuși ușor până la patul fetei și, stându-i la creștet, sub chipul unei prietene a ei, îi zise:

„De ce ești așa de leneșă Nausicaa? Veșmintele tale stau murdare și nu te gândești de loc să le speli. Ca mâine ai să fii mireasă și nu se cade ca hainele să-ți fie urâte. O haină frumoasă este podoabă pentru om. Scoală-te, îndată ce se face ziuă, și cere tatălui tău să înhame catârii la car, ia cu tine tot ce-ți trebuie pentru spălat și am să viu și eu să te

ajut. Vom lua și pe servitoare. Hainele le vom spăla și le vom usca la spălătorie, care este destul de departe."

Astfel vorbind Minerva, pleacă spre înaltul Olymp, unde zeii petrec de-a pururi.

Nausicaa, trezindu-se din somn dimineața, s-a mirat de visul ce a avut și s-a hotărât ca să asculte de povața prietenei sale. Se roagă, deci, de tatăl ei ca să dea ordin să se înhame doi catâri, la un car, în care să-și pună toate veșmintele de spălat, spunându-i:

Tăicuță dragă, n-ai putea tu oare
Să-mi dai căruța naltă, și-nrotată
Ca eu să duc cu ea la râu podoaba
De haine să le spăl, că sunt purtate?
Că doar și tu se cade s-ai pe tine
Veștmintele curate, când, la sfaturi,
Stai cu fruntașii țării. După-aceea,
Mai ai cinci fii acasă. Doi dintrânșii
Sunt cu femei, dar trei sunt încă tineri
Holtei; și ei, cum știi, vor tot cu haine
Abia spălate să se prindă-n horă.
Și vezi de toate astea eu am grijă[1].

Fata însă, de rușine, nu-i pomeni nimica de nuntă, dar tatăl pricepând aceasta, îi încuviințează dorința. Atunci Nausicaa duce hainele în car și se suie și ea sus pe ele, iar mama sa aduce un paner cu merinde și vin într-un burduf de capră. Fiind însoțită de servitoare care mergeau pe jos, fecioara însăși prinde hățurile în mână și conduce catârii.

Ajungând la spălătorie, fetele deshamă animalele, trântesc hainele în apă și le spală în albii pe întrecute, apoi le întind pe prundul uscat al mării.

În urmă, se scaldă și ele la râu, se ung cu mirodenii și după ce stau la masă, încep jocul cu mingea. Iar, după ce își isprăvesc treaba și jocul, își înhamă catârii și se gătesc de plecare.

1. G. Murnu, *Odysseia* lui Homer, traducere, pag. 99. Viitoarele citațiuni în versuri le-am făcut tot după traducerea d[omnu]lui G. Murnu.

Atunci Minerva găsește momentul potrivit ca să deștepte din somn pe Ulise, pentru ca să facă cunoștință cu galeșa copilă a lui Alcinou și pentru ca ea însăși să-l îndrume spre orașul feacilor.

Nausicaa, aruncând după o fată mingea, aceasta nu o nimerește, ci cade în apă. Fetele, de spaimă, țipă așa de tare, că trezesc pe Ulise din somn. Iar acesta îngândurat, zice:

Ah, unde sunt, ce țară-i iar, ce oameni
Mai sunt pe-aci? Obraznici, răi, sălbatici,
Ori primitori de oaspeți și cu teamă
De zei? Un glas am auzit, un țipăt
Ca de femei, de zâne cu sălașul
Pe plaiuri nalte, pe-nverzite pajiști
Și la izvoarele de râu. Sau poate
Sunt oameni grăitori cumva pe-aproape?
Dar hai să-ncerc, să văd cu ochii singur.

Și, vorbind astfel, Ulise iese de sub tufiș, își scutură frunzele de pe cap și de pe trup și-și frânge cu mâna-i vânjoasă o ramură verde și frumoasă cu care își acopere goliciunea. Când îl văzură fetele, se speriară și fugiră care încotro pe țărmul pietros.

Fiica lui Alchinou însă, îndemnată de Minerva, rămâne pe loc.

Atunci Ulise stă o clipă la chibzuială, să cază după obiceiul străinilor care cer ajutor, la picioarele fetii să-i dea niște veșminte și să-i arate orașul, sau să se roage de departe? Și socoti, în cele din urmă, că este, totuși, mai bine și mai cuviincios să o roage de departe, de teamă să nu o supere, dacă i-ar cuprinde genunchii. De aceea, îi rostește cuvântul dulce:

Te rog, domniță, în genunchi. Ești zână
Ori muritoare? Dacă tu ești una
Din cele care locuiesc Olympul,
Te-asemăn foarte cu-a lui Joe fiică,
Diana. Iar de ești o muritoare
De pe pământ ferice sunt de trei ori

Părintele-ți și mama ta și frații!
Ce veseli vor fi ei, de bună seamă,
De dragul tău, oricând te văd pe tine,
Așa frumos vlăstar, pășind la horă!
Dar cel mai fericit din toată lumea
E cel ce, biruind cu daruri multe
De nuntă, te-ar lua la el acasă.
Căci nu-mi văzură ochii o femeie
Și nici un om ca tine deopotrivă;
Privindu-te, uimirea mă cuprinde...
Așa uimit și înmărmurit, femeie,
Privesc în fața ta și mă cutremur
De tine să m-ating cu rugăminte.
Dar mare, ba cumplită mi-e durerea...
Pe valul mării douăzeci de zile
M-am zbuciumat și ieri abia putut-am
Să scap. De la ostrovul Ogygia
M-a tot purtat talazul și furtuna
Și-acum încoace m-a zvârlit ursita...
Crăiasă,-ndură-te; tu ești întâia
De care-am dat în cale dup-atâtea
Nenorociri și nu cunosc pe altul
Din țara și cetatea asta. Arată-mi
Orașul, dă-mi un țol să pui pe mine,
De-i fi adus cu tine o-nvelitoare,
Și-n schimb cu asta Cei-de-Sus să-ți deie
Tot ce dorești, și soț și casă bună
Și pline de-nțelegere...

Cuvintele frumoase ale străinului i-au plăcut fecioarei și înmuindu-i-se inima, începe să-i compătimească soarta. Îi spune apoi numele, îi vorbește despre tatăl ei, și despre poporul feacilor și-i făgăduiește o bună primire. Apoi cheamă la ea fetele care fugiseră și care stăteau departe, le ceartă pentru sfiala lor și le poruncește să conducă pe străin la baie și să-i dea de mâncare și băutură.

Bărbatul însă era îngrozitor la înfățișare. De aceea, fetele se îndemnau mereu una pe alta să se apropie de el. În sfârșit, își iau inima în dinți, și ducându-se la el, îl conduc la râu

să se îmbăieze. Nausicaa îi trimite unt de lemn și o pereche de haine de curând spălate. Fetele le pun pe mal și apoi se îndepărtează, iar Ulise, își spală apa sărată de pe corp, se scaldă bine și în urmă se unge cu untul de lemn parfumat.

Zeița Minerva, protectoarea eroului, îl face într-ascuns mai mare de statură și mai frumos și-l lasă să-i cază de pe umerii săi cei lați un păr stufos și creț ca floarea de zambilă.

După aceasta Ulise se suie și stă înfipt pe malul ridicat al mării, strălucind de haruri și frumusețe.

Nausicaa, privindu-l cu admirație, zice:

Luați-aminte, am să vă spui o vorbă.
Cu voia vrunui zeu ceresc bărbatul
Acesta vine aici între ai noștri.
Întâi el îmi păru că nu-i de seamă,
Și acum arată ca un zeu din slavă.
Dă Doamne, să am eu soț ca el, să steie
La noi, să-i plac-aicea să s-așeze!
Dați, fetelor, străinului mâncare
Și băutura...

Apoi fetele îi dau mâncare și vinul ce le mai rămăsese, iar Ulise mânca și bea cu multă lăcomie, căci sărmanul de el de mult nu mâncase nimica.

După ce s-a săturat Ulise, Nausicaa și tovarășele sale se pregătesc de plecare acasă. Domnița se urcă în car, iar fetele o urmează pe jos. Ulise trebui să meargă și el cu ele pe jos, cât timp drumul era printre livezi și pe câmpuri. Când însă se apropiară de oraș, Nausicaa sfătuiește pe tânăr să rămână îndărăt, până ce ele vor fi ajuns acasă, căci cartierul corăbierilor, pe unde aveau să treacă, e plin de oameni răi de gură și vor cleveti-o, dacă ar vedea-o alături, de un străin.

Când va fi crezut că ele au ajuns acasă, să pornească spre oraș și să întrebe de Alcinou. Și îi mai dă Nausicaa încă o povață. După ce el va fi intrat în sala regească, să îmbrățișeze întâi genunchii reginei și să-i ceară scăpare, căci dacă ea va fi câștigată și convinsă, își va vedea mai repede țara; și numai după aceea să se apropie de rege.

Povățuindu-l astfel, Nausicaa își mâna catârii cu biciu, iar când soarele se apropia de sfințit, sosesc cu toții în așa-numita Dumbrava Minervei.

Aci rămâne Ulise în urmă și, ridicându-și mâinile spre cer, se roagă de zei să se îndure de el și să fie bine primit de feaci.

Ofrandă adusă zeiței Atena.
Monument funerar, sec. V î. Chr., Muzeul Național, Atena.

4. Ulise la feaci

Apusese soarele, când Ulise, socotind că Nausicaa a ajuns acasă, se scoală și pornește spre oraș. Așteptase el anume seara, pentru ca să nu fie văzut de locuitori și să nu fie supărat cu întrebările lor sau chiar de batjocurile lor. Și de abia se apropiase el de cele dintâi case, când îi iese în cale zeița Minerva sub înfățișarea unei fete care se întoarce cu ulciorul cu apă de izvor.

„Dragă fetițo, i se adresează Ulise, n-ai vrea să-mi arăți drumul care duce la casa lui Alcinou, regele vostru? Eu sunt străin și vin de departe și nu cunosc pe nimeni în orașul acesta?"

„Taică, îi răspunde prietenește fata, am să ți-o arăt bucuros, căci regele locuiește aproape de tatăl meu. Vino cu mine ca să te conduc ca să nu mai întrebi și pe alții. Căci pe aici oamenii nu sunt prea prietenoși față de străini".

Ulise mulțumește fetei și se ia pe urmele ei, fără să fie văzut de cineva. Pe drum se uită cu admirație și la port și la corăbii și la piață și la celelalte clădiri și, în sfârșit, ajunge la palatul regelui.

Poftim, străine taică, aici e casa
Ce m-ai rugat să-ți spun. De intri-acuma,
Găsești la masă pe fruntașii țării.
Tu du-te drept-năuntru, n-avea teamă
Că-n toate-cele izbândește omul

Cutezător, de oriunde ar fi să vie.
Cum intri-n sală,-ntâi să cați pe Doamna.
Areta se numește ea și este
De același neam cu Alcinou...

Spunând aceste vorbe, zeița se îndepărtează, iar Ulise rămâne în admirația minunatului palat care strălucea ca lumina soarelui și a lunei. Pereții de o parte și de alta erau de bronz lucitor, ușile de aur, osciorii de argint, iar pragul de aramă.

În cele două laturi, la intrare, erau făcuți din aur și argint, de mâna măiastră a zeului Vulcan, doi câini spre paza casei.

Înlăuntru, în sală, din prag și până în fund, de-a lungul pereților erau orânduite frumoase jețuri acoperite cu covoare; pe ele ședeau la ospețe, în zile de sărbătoare, fruntașii feacilor.

Pe piedestale superbe stăteau făcuți din aur statuete de tineri care țineau în mâini facle aprinse spre a lumina noaptea ospățul mesenilor. În palatul regelui serveau cincizeci de servitoare: unele măcinau grâul, altele țeseau la stative, iar altele torceau și mâinile lor se mișcau cu hărnicie, întocmai ca frunzișul unui plop înalt.

Lângă poartă, afară din ogradă, era o grădină, mare de formă pătrată și împrejmuită cu ziduri înalte. În ea înfloreau tot felul de pomi frumoși și mari, ba peri, ba rodii, ba smochini dulci, ba meri cu mere mândre, ba măslini verzi.

Toți acești pomi rodeau tot anul, și vara și iarna, căci la suflarea zefirului aici îmboboceau, dincolo se coceau, pară după pară, măr după măr, smochină după smochină. Era și un câmp cu viță de vie în care, într-o parte strugurii erau copți, în alta călcați în hramă, într-alta în floare și într-alta boabele erau în pârg.

În fundul grădinii creșteau și înfloreau tot felul de legume și verdețuri. Tot acolo erau și două izvoare, dintre care din unul curgea un pârâu ce uda toată grădina, iar din altul un pârâu ce se vărsa sub pragul curții, până la palat, de unde orășenii luau apă.

Numai după ce Ulise a privit și a admirat câtva timp toate aceste frumuseți, a pășit pragul casei.

Era seara târziu. Mai marii și fruntașii țării, fiind la sfârșitul ospățului, închinau lui Mercur, căci în cinstea acestui zeu închinau de câte ori după masă aveau să meargă la culcare.

Eroul, învălit de Minerva în umbra unei cețe, merge până la Alcinou și Areta, fără să fi fost văzut de cineva. Aci, risipindu-se ceața divină, se aruncă cu brațele-ntinse la genunchii reginei Areta. Toți phaeacenii rămân încremeniți, văzându-l în mijlocul lor. Atunci viteazul zice:

Areto, fiic-a prea măritului Rexenor,
Eu mult-pățitul vin și cad la tine
Smerit, la soțul tău, la toți mesenii,
Pe care rog să-i dăruiască zeii
Cu viață norocită și să-și lase
Copiilor-n casă-i fiecare
Averea lor, moșia hărăzită
De obștea țării. Iar pe mine-acasă,
Curând să mă trimiteți, că departe
De-ai mei de mult nenorociri tot sufăr.

Astfel zice el și se așează pe vatră lângă cenușa din foc. Phaeacenii se uitau la el cu mirare și nu spuneau nici o vorbă, până ce, în sfârșit, moș-Echeneu, cel mai bătrân și întâiul la vorbă, zice către Alcinou:

Craiu-Alcinou, nu-i bine, nici se cade
Să șadă lângă vatră pe cenușă
Străinul. Toți nerăbdători adastă
Răspunsul tău. Ci fă să se ridice
Străinul și poftește-l pe un scaun
Cu ținte de argint și zi la crainici
Să toarne vin să închinăm lui Joe
Fulgerătorul care ocrotește
Pe rugătorii vrednici de cinstire,
Iar ospelui să-i deie chelărița
De cină din merindele din casă.

Atunci Alcinou ia de mână pe Ulise, pe care încă nu-l cunoștea, și-l conduce lângă sine și-l așează pe scaunul pe care ședea Laodamas, cel mai drag dintre fiii săi.

Apoi, după ce eroul s-a ospătat și întreaga adunare a închinat în cinstea lui Jupiter, ocrotitorul străinilor și al oaspeților, Alcinou pofti pe sfetnicii săi să vie a doua zi la un praznic care îl va da în onoarea străinului, căruia îi făgăduiește că-l va trimite curând acasă.

Phaeacenii plecară fiecare pe la sălașurile lor, iar în sală nu rămâne decât Alcinou, Areta și oaspele străin. În timpul acesta regina, uitându-se mai de aproape, recunoaște îmbrăcămintea de pe Ulise, mantaua și haina pe care ea însăși le lucrase împreună cu slujnicele sale și-l întrebă cu mirare:

De una-ntâi te întreb pe tine, oaspe,
De unde, cine ești? Și cine îți dete
Veșmintele ce porți? N-ai spus tu, oare,
Că ai venit, pierdut fiind pe mare?

Ulise fără să-și spună numele, îi povestește despre naufragiul său, despre șederea sa la Calypso, despre ultima sa călătorie nenorocită și cum Nausicaa i-a dat veșmintele și l-a ospătat cu mâncare și cu vin.

„Bine a făcut fiica mea, zise regele, că te-a omenit și ți-a dat haine, însă ar fi trebuit ca să te aducă de-a dreptul la mine acasă. Căci ea a venit cu mult înainte de a fi sosit tu".

– „O rege, răspunse eroul, nu învinui degeaba pe fiica ta, căci ea este prea cumsecade. M-a poftit doar ca să vin împreună cu servitoarele, dar n-am voit eu și de teamă și de rușine, ca nu cumva să te superi, căci omul din fire este pizmaș și prepuelnic."

– „Străine, grăi atunci regele, te văz că ești un om cu minte. Dare-ar zeii să am și eu parte de un ginere ca tine, și dac-ai vrea să rămâi aici la mine, ți-aș da pe fiica mea, ți-aș da case, ți-aș da averi. Dar ferească-mă zeii ca eu să

te silesc să stai fără voia ta. Nu, dacă tu nu vrei, te voi trimite chiar mâine la tine acasă, oricât de departe ar fi."

La aceste vorbe, viteazul se bucură din suflet și se roagă de zei: Dă, Doamne, ca Alcinou să facă tot ce spune și eu să ajung la mine acasă.

Apoi Areta poruncește servitorilor să-i facă în pridvor un pat moale, pe care pofti pe străin să se culce.

Ulise.
Ornament din bronz și argint de la o caschetă de paradă,
Megara, sec. V î. Chr.

5. Ulise
în adunarea feacilor

În dimineața zilei următoare, regele Alcinou, împreună cu oaspele străin, sie-și încă necunoscut, se duc în piața publică în vreme ce Minerva, sub chipul unui crainic, cheamă în adunare, umblând din casă în casă, poporul feacilor.

Aceștia aleargă în mare număr și în curând se umple toate locurile. Toți priveau cu admirație pe frumosul străin, căruia zeița Minerva îi dăduse o măiestate divină și-i insuflase o tinerețe care îl făcea mai mândru și mai vrednic de cinse pentru toți câți îl vedeau.

Acum se scoală regele Alcinou și prezintă poporului adunat pe oaspele său, cerând să se pregătească o corabie, cu care să-l trimeată acasă, căci nimenea nu s-a plâns vrodată că venind pe la ei nu l-a trimis cu cinste în patria sa.

Cincizeci și doi de tineri vâslași poruncește el să stea gata spre a se urca într-o corabie cu care să ducă pe străin acasă.

Apoi, dă ordin să se pregătească în cinstea străinului un ospăț, la care poftește pe căpeteniile popoarelor și la care să vie, în același timp, și cântărețul Demodoc, care, prin cântecul său divin, să înveselească pe cei de față.

După ce s-a împrăștiat adunarea și cei cincizeci și doi de tineri aleși s-au dus în port ca să pregătească corabia de plecare, regele, Ulise și fruntașii feacilor s-au întors la palat.

Aci găsesc ei sălile, pridvoarele și ograda huind de oameni strânși, bătrâni și tineri. Regele pusese să se înjunghie douăsprezece oi, opt vieri colțari și grași și o pereche de tauri.

Sosește în urmă și crainicul care aduce pe orbul cântăreț Demodoc, un prieten al muzelor, pe care îl așează între oaspeți pe un scăunel cu ținte de argint, lângă o coloană de care îi atârnă deasupra capului, de un cuier, lira lui cea răsunătoare. Și, alături de el, îi pune pe o masă un paner cu mâncări și o cupă din care să bea vin, de câte ori ar fi avut plăcere.

După ce mesenii gustară mâncările și se săturară, cântărețul povățuit de muză, luându-și lira din cuier, se pune să cânte cântece de vitejie. El cântă vestitul cântec de care mersese vestea în lumea întreagă, despre sfada, la un ospăț, între Ulise și Ahile.

Ulise la auzul acestui cântec își trage haina de purpură pe cap, își acoperă fața și începe să plângă pe înfundate, căci se rușina de oameni să-l vază cu lacrămile în ochi.

Iar când cântărețul își curmă cântarea, el se șterge de plâns, își ridică paharul și începe să închine în cinstea zeilor nemuritori.

Când apoi, iarăși, la îndemnul sfetnicilor, cântărețul începe din nou cântecul, Ulise își acopere iarăși fața și, înduioșat, se tânguie cu jale.

Și nimenea nu băuia că plânge, doar regele numai băgă de seamă și înțelese, căci fiind alăturea de el, îl auzea cum ofta.

De aceea, ca și când n-ar fi observa nimic, la pauza următoare a cântărețului, zice către meseni: „Ascultați-mă, prieteni, eu socotesc că ne-am săturat îndeajuns de mâncare și de cântec. Haideți acum afară, să ne încercăm puterea cu tot felulde jocuri, ca străinul, la întoarcerea sa acasă, să poată spune amicilor săi, cât de mult întrecem noi pe alții, când e vorba de trei jocuri: de trântă, de sărit și de alergare.

Grăind astfel pleacă înainte regele și după el ceilalți. Încep luptele. Întâi cu întrecerea la fugă. În aceasta a ieșit biruitor Clytoneu, fiul regelui. Apoi se iau la trântă și pe toți

îi întrece viteazul Euryal. Urmează apoi lupta de întrecere în săritură, în urmă lupta cu aruncarea discului și, în sfârșit, lupta de întrecere cu pumnul. În aceasta biruința o are Laodamas, cel mai slăvit dintre feaci.

După ce petrecură și se veseliră cu toții, tânărul Laodamas zice tovarășilor săi: „Haideți, prieteni, să întrebăm pe străin, dacă știe și dânsul vrun joc, căci din făptură e bine legat și are piept voinic. Ce șolduri, ce pulpe, ce mâini și brațe are! Nu-i lipsește nici tinerețea, decât doar că e slăbit de suferințele ce a îndurat pe mare".

„Foarte bine, zice Euryal, e un bun prilej. Du-te și-l poftește să ia parte la lupte".

Laodamas se duce la Ulise și-i spune: „Străine taică, vino și tu cu noi să te lupți, dacă te pricepi. Cinstea cea mai mare a omului este cât poate cu mâna și cu piciorul. Lasă la o parte grijile, căci corabia e trasă pe apă și tovarășii te așteaptă gata de plecare.

Ulise refuzând invitația și răspunzându-i că nu-i arde de joc, câtă vreme îl apasă atâtea griji și după atâta trudă ce a îndurat pe mare, Euryal strigă în bătaie de jos: „Se vede bine că tu nu te pricepi la așa ceva. Tu n-ai mutră de luptător; tu semeni cu un om de afaceri care ia seama la corăbii, supraveghind încărcatul mărfurilor și făcând socoteala câștigului".

La aceste vorbe de ocară, nobilul Ulise, cu mânia în suflet și cu privirea încruntată, zice:

Străine, nu-i frumos ce-ai spus. Se cheamă,
Că ești nechibzuit. Dar vezi că zeii
Nu dăruie la toți aceleași daruri
La vorbă, la făptură și la minte.
La înfățișare, unu-i mai becisnic,
Dar e împodobit cu darul vorbei
Și toți privesc la dânsul cu plăcere,
Când el nestingherit le cuvântează
Frumos și c-o smerenie plăcută.
În adunări se bucură de vază
Și ca un zeu e-ntâmpinat pe uliți.

Iar altul, chiar dacă-i chipos ca zeii,
Dar n-are haz și nadă la vorbire.
Așa și tu ești falnic la privire
Și nici un zeu n-ar fi putut trupește
Mai mândru să te-nchipuie pe tine,
Dar ce folos că n-ai temei la minte.
M-ai supărat vorbind cum nu se cade,
Eu nu-s de fel nepriceput la jocuri
Cum mă defaimi, ci printre cei de frunte
Socot c-am stat de-a pururi, câtă vreme
Mă bizuiam în vlaga tinereții
Și-n vârtoșia celor două brațe.
Dar apoi m-au ros nevoile și amarul,
Am pătimit doar mult, am dus războaie
Și-am răzbătut amarnicele valuri.
Dar și așa cum sunt, bătut de soartă,
Mă pun cu voi, căci m-ai rănit la suflet
Și m-ai urnit cu vorba ta deșartă.

Spunând acestea, a luat un disc de metal greu și zdravăn și rotindu-l îl azvârle. Vâjeind în aer, discul, spre uimirea tuturor, ajunge departe dincolo de țintă.

Atunci unul dintre spectatori, aleargă la locul unde căzuse arma și, după ce a pus un semn, zice la întoarcerea sa îndărăt. „La lupta aceasta, străine, nimeni nu se poate asemăna cu tine.

Atunci Ulise strigă: Tineri phaeaceni, aruncă careva mai departe ca mine? Și, fiindcă m-ați îndârjit până într-atâta, poftească oricine vrea și-i gata, fie la trântă, fie la luptă cu pumnul, fie la fugă. Dintre toți feacii nu resping pe nimeni, decât doar pe Laodamas, care îmi este gazdă; căci nu se cade să lupți cu acela care te primește ca oaspe. Dar, de ceilalți nu mă dau în lături. Vreau să-i încerc în luptă dreaptă și să dovedesc că am învățat și eu ceva. Mă pricep în orice luptă. Sunt meșter să întind arcul și să ochesc pe oricine din gloata vrășmașilor. Doar Filoctet mă întrecea cu arcul, când lupta la Troia; pe toți ceilalți care mai trăiesc îi lăsam cu mult în urma mea. Cu lancea bat așa departe cât altul nu poate cu săgeata. Numai în fugă ar putea cineva să mă

întreacă, căci furtunoasa mare și lipsa de merinde mi-au mai slăbit genunchii.

Feacii amuțiră cu toții. Nimenea nu mai îndrăznea să se ia la luptă cu Ulise.

Atunci ia cuvântul regele și zice: „Dragă străine, noi avem încredere în vorbele tale, căci nu te fălești din fanfaronadă, ci, fiindcă te-a jignit acest tânăr. Dar, pentru ca tu la tine acasă să poți povesti numai bine despre noi, să știi că mândria noastră, din moși strămoși, nu stă în lupte, ci zeii au voit ca noi să fim în fruntea tuturor popoarelor ca marinari. Ne plac banchetele, cântecul și hora, ne plac hainele frumoase și băile calde. Deci, haideți, voi maeștri ai jocului, jucați pentru ca acest străin să poată să laude arta noastră. Să aducă cineva lira lui Demodoc".

Un crainic aleargă numaidecât să-i aducă lira. Jucăușii se așează în rând și cu pasul măsurat încep să tropăiască și să frământe pământul după tactul muzicii. Ulise se minuna cum saltă și scapără picioarele sub dânșii.

Apoi Demodoc pornește să cânte faimosul cântec al dragostei lui Marte pentru Venus, cântec care înveseli mulțimea.

În urmă fiii regelui, Laodamas și Haliu jucară un joc cu mingea pe care o prindeau în salt neatingând pământul cu picioarele, joc care uimi pe Ulise și-l făcu să spună lui Alcinou: „Prea prețuitule rege, sunt plin de admirație, voi aveți în adevăr cei mai pricepuți jucători din lume".

Alcinou s-a bucurat de această laudă și la rândul său spune feacilor. „Ascultați-mă fruntași și sfetnici:

Străinul mie prea cuminte-mi pare.
Deci, hai să-i facem dar de ospeție
Cum ni se cade. Voi sunteți cu toții
Douăsprezece obștii căpetenii,
Cu mine treisprezece. Fiecare
Aduceți-i câte-o manta curată
Și-o îmbrăcăminte și-un talant de aur...
Iar Euryal c-un dar și-o vorbă bună
Să vie și cu dânsul să se-mpace,
Că nu-i vorbi așa cum se cuvine.

Toți încuviințară propunerea regelui și trimiseră crainici ca să aducă daruri de pe acasă; iar Euryal, ca să îmbuneze pe străin, îi oferi o splendidă sabie cu limba întreagă de aramă, cu prăselele de argint și cu teaca de fildeș, spunându-i:

„Noroc, străine taică!
De s-a rostit vreun cuvânt mai aspru,
Îndată să-l ia vântul și să-l ducă!
Și facă zeii ca să-ți vezi nevasta
Și-n țara ta s-ajungi, fiindcă suferi
Nenorociri departe de prieteni.

Sosise seara. Darurile feacilor fuseseră aduse și date în mâna reginei Areta. De la aceasta le primește Ulise care le încuie într-o ladă și, după ce face o baie, se duce în sala cea mare unde regele Alcinou dă un ospăț fruntașilor țării.

La ușa sălii, îl întâlnește frumoasa Nausicaa, care nu se arătase de la venirea lui Ulise în oraș, dar care acum voia să-și ia rămas bun de la nobilul oaspe al casei.

Ea privește cu admirație pe divinul erou și-i grăiește cu blândețe: „Fii sănătos străine! Când te vei întoarce la tine acasă, să nu uiți că întâi și întâi mie îmi datorești scăparea ta".

Iar Ulise, mișcat până în suflet, îi răspunse: „Nausicaa, odraslă a măritului rege Alcinou, să dea Dumnezeu să ajung odată acasă și să văz ziua aceea mult dorită. Căci atunci, în fiecare zi, întocmai ca unei zeițe, îți voi aduce mulțămiri, fiindcă tu, copilo, mi-ai scăpat viața".

În sală se împărțea carne și vin. Ulise tăie o bună bucată din halca unui porc gras ce stătea dinainte și, chemând pe crainic, îi spune să o dea lui Demodoc, zicându-i: „Toți oamenii iubesc și cinstesc pe cântăreți, căci muza îndrăgindu-i i-a învățat să cânte cântecele sale".

Cântărețul s-a bucurat mult de cinstea ce i-a arătat străinul și, după ce s-au săturat cu toții, îi grăi Ulise.

O, Demodoc, pe tine eu te laud,
Mai mult decât pe-oricare om din lume.
Sau Muza te-a învățat sau chiar Apollon.
Căci prea zici bine tot ce făptuiră
Și pătimiră și trudiră-aheii,
De parc-aeve-ai fost și tu de față
Ori altul ți le-a spus din auzite.
Dar treci acum la alta și ne cântă
Ce-a fost cu calul cel de lemn, pe care
Epeos îl clădi cu ajutorul
Minervei și Ulise-apoi îl duse
Drept cursă în cetate, îmbâcsindu-l
Cu oameni care pustiiră Troia.
De-i povesti așa frumos și asta,
Mărturisi-voi tuturor în lume,
Că-n adevăr dumnezeiesc ți-i darul.

Cântărețul, inspirat de muză, începe atunci să cânte un cântec divin pe care îl ascultă toți oaspeții cu uimire și admirație.

Ulise însă, s-a pus pe plâns și-i picura lacrămile pe obraji. Nimenea dintre feaci nu băgă de seamă aceasta, afară de rege care, stând lângă el, îi vedea lacrimile și-i auzea suspinele.

De aceea, spuse cântărețului să înceteze și grăi mesenilor: „E mai bine ca lira să înceteze, căci nu toți ascultă cântecul cu plăcere. Căci, de când ne găsim la masă și Demodoc cântă, oaspele nostru n-a mai încetat cu jalea și suspinul său; pe semne l-a copleșit mâhnirea. De aceea, gazdă și oaspete, să căutăm veselia pe altă cale, iar nu prin cântec. Căci doar de dragul lui am pregătit banchetul, i-am adus darurile și i-am gătit corabia. Rugămu-te, deci, străine, ca nici tu să nu ne ascunzi nimic la întrebarea noastră. Spune-ne verde, care-ți este numele, cum se numește țara ta, care îți este neamul și cum se cheamă orașul din care ești? Acestea trebuie să le știm, pentru ca nava noastră să te ducă acolo de-a dreptul. Numai de nume avem nevoie, căci corăbiile noastre ajung la ținta lor, fără cârmă și fără cârmaci, conduse

numai de gândul și voința oamenilor. Ele sunt învelite în negură și noaptea și nici o furtună, oricât de mare ar fi, nu poate să le înghiță. Și mai povestește-ne apoi, prin ce țări ai rătăcit, pe la care cetăți și popoare ai ajuns și de ce plângi și suspini, de câte ori ți se amintește de soarta ce avură danaii la Troia? Doar zeii au voit astfel și le-au ursit moartea celor viteji, pentru ca să fie cântați în urmă în cântecele de laudă. Ori ți-a pierit pe acolo vro rudă, vrun ginere sau vrun frate, vrun socru sau vrun prieten, căci un prieten, când e un om, e mai mult decât un frate?

Poseidon aruncând cu tridentul.
Reprezentare pe un stater de argint din Poseidonia, sec. VI î. Chr.
Muzeul Arheologic, Napole.

6. Ulise la lotophagi

Toți mesenii se așezară în scaunele lor și într-o așteptare tăcută se uitau țintă la străin, când acesta își începe astfel cuvântarea:

– Crai Alcinou, de bună seamă este frumos să asculți versul divin al unui cântăreț inspirat. Dar, socotesc că nu e nimic mai frumos și mai plăcut decât ziua, când tot poporul este vesel și când, ca acum în țara feacilor, oaspeții chefuind la mese pline și bogate, ascultă cântece dumnezeiești despre faptele eroice ale oamenilor viteji. Mie-mi pare că asta-i tot ce poate fi mai dulce pe lume.

Dar, mă întrebați acum de soarta și necazurile mele? Vai, de unde să încep și unde să isprăvesc? Căci zeii din cer, m-au făcut să pătimesc multe. Vă voi spune înainte de toate numele meu, ca să mă ascultați și să vă aduceți aminte de mine, ca de un prieten al vostru, dacă cumva am să scap de moarte.

Eu sunt Ulise, fiul lui Laerte, de ale cărui fapte vorbește lumea întreagă și a cărui slavă a ajuns până la cer".

La auzul acestor vorbe phaeacenii rămân ca încremeniți, iar cântărețul Demodoc începe să plângă că e orb și că nu poate să vază cu ochii pe bărbatul, ale cărui isprăvi de atâtea ori le-a cântat și care acum se găsește înaintea sa. El, cel mai vestit dintre toți vitejii, câți au luptat la Troia, a mâncat cu ei, a băut cu ei, și acum e gata să-și povestească isprăvile-i minunate pe care le-a săvârșit și pățaniile pe care le-a suferit.

Da, eu sunt Ulise. Ithaca îmi este patria, un ostrov plin de lumină și de soare. E pietroasă și aspră Ithaca, dar ca bună mamă crește feciori voinici. Și apoi, nimic mai dulce ca țara mea nu pot vedea pe lume.

Despre nenorocitul război, nu voi vorbi nimic. Când el s-a isprăvit, m-am îndreptat cu tovarășii mei spre Ismarus, cetatea ciconilor, pe care am dărâmat-o, pe bărbați i-am trecut prin vârful săbiilor, iar pe femei și averea lor cea mare am împărțit-o între noi.

După aceasta, îmi sfătuiesc tovarășii să părăsim repede ținutul; ei însă, în nebunia lor, nu vor să mă asculte, ci stau pe țărm, ospătându-se cu oile și boii ce-i găsiră acolo și beau vin cu lăcomie.

În vremea aceasta unii dintre ciconi, care scăpaseră de moarte, cheamă într-ajutorul lor pe ciconii din lăuntrul țării și care erau mulți și războinici, și tăbărăsc asupra noastră a doua zi dimineață, ca frunza și ca iarba, călări și pe jos.

O soartă grozavă ne așteaptă. Toată ziua ne-am luptat la corăbii, de dimineața și până seara, și ne-am împotrivit cu bărbăție, măcar că dușmanii erau cu mult mai numeroși decât noi.

O dată cu căderea nopții, fiind înfrânți și pierzând câte șase inși de fiecare corabie, putură să scăpăm de la moarte cu fuga pe corăbiile noastre.

Pornim, deci, de aci, mulțumiți că am scăpat teferi, dar cu jalea în suflet pentru moartea tovarășilor pierduți. Plutim spre apus, pe lângă țărmul grecesc, când o furtună groaznică se ridică deodată și niște nori groși acopere în același timp și pământul și marea.

Strângem repede pânzele și mânăm vasele spre uscat. Două zile și două nopți stăturăm acolo; dar, în a treia înaintăm spre țara noastră. Aveam mare nădejde că vom ajunge acasă cu bine.

Pe când însă coteam promontoriul Malea, niște valuri puternice, răscolite de crivăț, ne abat departe de marea deschisă. Nouă zile plutirăm astfel pe întinsul mării, iar, în ziua a zecea, poposim în țara lotophagilor, mâncători de lotos, pe coasta de miază noapte a Africei.

Ne suim pe țărm, luăm apă și ne punem să prânzim lângă corăbii. După ce-am isprăvit cu masa, aleg vro doi tovarăși și un crainic și-i trimit să cerceteze ce fel de oameni locuiesc în această țară.

Când s-au apropiat de lotophagi, aceștia, fără să le facă vrun rău, îi îmbiară să guste din lotos, hrana lor de toate zilele, care era mai dulce decât mierea.

Cine gusta însă din fructul de lotos, acela dorea să rămână acolo pentru totdeauna și nu mai vrea să știe de întors acasă. Tovarășii mei, trimiși înainte, nu mai voiau să se întoarcă la corăbii. A trebuit ca să-i leg și să-i duc la vasele noastre cu puterea; și dacă nu m-aș fi grăbit să plec repede de acolo, nici un tovarăș nu m-ar mai fi urmat în drumul nostru mai departe.

Cu inima îngrijorată, plutim înainte și ajungem la un mic ostrov, plin de păduri stufoase, lângă țărmul Siciliei; ostrovul nu era locuit de nimeni. Pe câmp o puzderie de capre zburdau în sălbăticie, fără nici o teamă de vânători. După ce am mâncat și ne-am odihnit, am găsit cu cale ca să trecem și în insula vecină care ni s-a părut mare și bogată.

Lestrigonii.
Pictură murală, Biblioteca Vatican, Roma.

7. Ulise și ciclopul Polifem

În insulă am auzit glas de om și behăit de oi și de capre. Se vedeau cirezi de vite care pășteau pe acolo. Locuitorii insulei erau vestitul popor al ciclopilor, un neam sălbatec de oameni, care n-au legi și care nu se tem nici de zei și nici de oameni.

Ei nu arau și nu semănau, căci pământul le da roade din

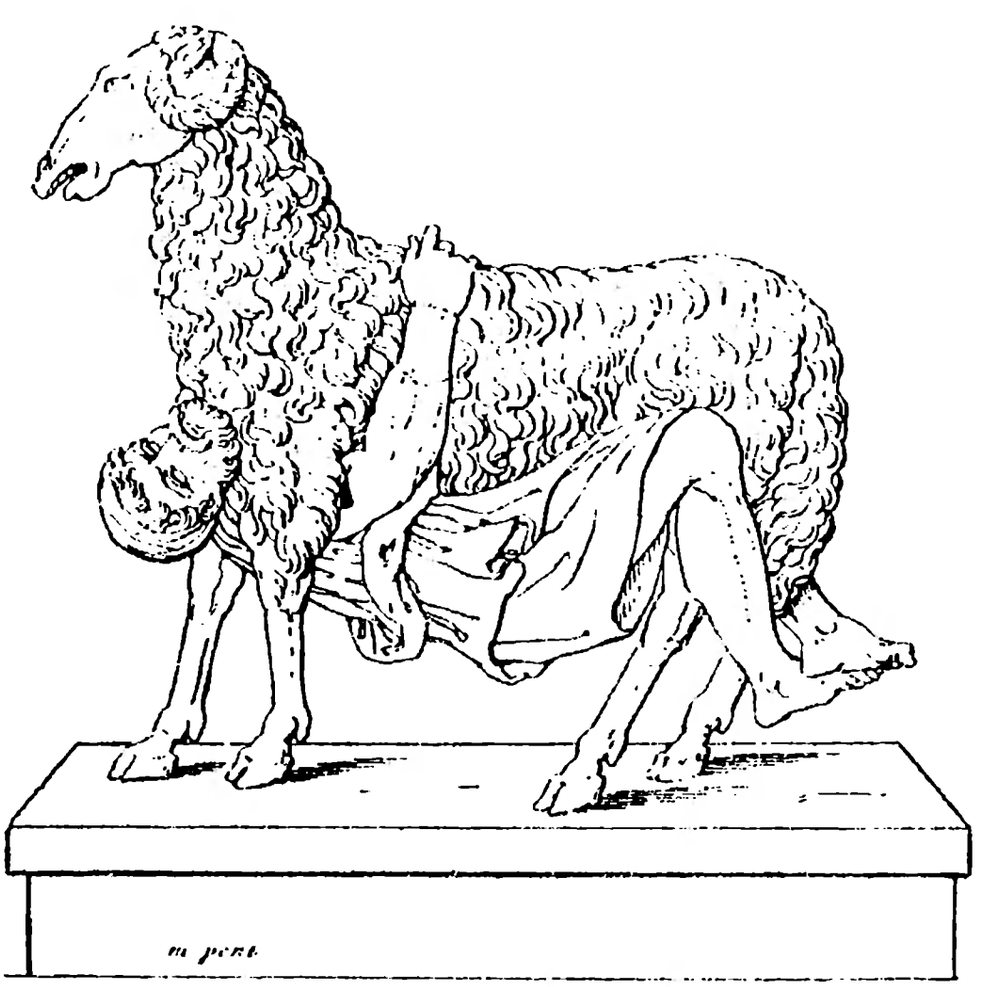

Ulise fugind de Polifem.
După o sculptură antică. Vila Albani, Roma.

belșug nearat și nesemănat, ci numai udat de ploile care cad din belșug din norii cerului.

Astfel ei aveau bogăție mare de grâu și de orz și un vin din viile lor cele mănoase. Ciclopii locuiesc în peșteri pe culmile și la poalele munților și fiecare își vede de casa sa, fără să-i pese unuia de celălalt.

A doua zi, îndată ce se iviră zorile, îmi strâng pe tovarășii și le spun să rămână pe loc, iar eu pregătindu-mi nava, mă duc cu mai mulți inși să văd ce fel de oameni sunt acești ciclopi.

După ce sosim acolo, vedem înălțându-se în fund, lângă mare, o peșteră umbrită de dafini și cu vite multe, oi și capre, care dormeau, și o strungă mare cu o împrejmuire puternică de stane de piatră, de stejari și de brazi.

Un mal de om aici-și avea sălașul
Păștea el singur turmele departe
Și nu umbla cu alții. Singuratec
Stătea cu gând pornit spre cumplitate
Era o nemetenie Ciclopul
De stai crucit privindu-l. N-avea seamăn
C-un om de pâne mâncător, ci singur
De s-arăta părea un vârf de munte
Înalt și-mpădurit.

Ciclopul era un fiu al zeului Neptun și se numea Polifem. Ca toți ciclopii avea un singur ochi în frunte, dar un ochi îngrozitor. În mâni avea atâta putere, că era în stare să prăvălească stânci întregi și să arunce în aer stane mari de piatră.

Ajungând în insula ciclopilor, poruncesc soților mei să stea lângă corabie și să vegheze, iar eu îmi aleg vr-o doisprezece din ei și o pornesc, – luând cu mine un burduf de capră plin cu vin negru delicios ce-mi dăduse la Ismar, preotul Maron, fiul lui Evantes, fiindcă îl ocrotisem și-i scăpasem viața – și ajungem în peșteră.

Ciclopul nu era acolo, căci se dusese cu turma la pășune. Intrăm înlăuntru, ne uităm la toate cu mirare. Eau acolo coșuri pline cu brânză și șistare telite cu lapte, iar zerul se

prelingea din vase și căzi de lemn cioplit. Oborul gemea de iezi și de miei, despărțiți unii de alții prin garduri.

Tovarășii mei, săraci, se tot rugau să luăm cașul și brânza, să luăm iezii și mieii și să ne întoarcem repede la nava noastră.

Eu însă, nu i-am ascultat și rău am făcut. Voiam cu tot dinadinsul să văd ciclopul care, de altfel, avea să fie cumplit pentru însoțitorii mei.

Facem repede foc. Apoi luăm caș și mâncăm bine. În urmă, așteptăm în peșteră până să vie ciclopul. Sosește în cuvânt, împreună cu turma, având în spate o trosnie de uscături cu care să-și încropească cina. O trântește jos cu atâta zgomot, că ne cutremurăm și de teamă ne retraserăm în fundul peșterii.

După aceea, își bagă mânzările în peșteră, iar berbecii și țapii îi lăsă afară în țarc, în fața stânii. Apoi, luând un stan de piatră, cât o stâncă, pe care n-ar fi putut să o urnească din loc nici douăzeci și două de care, îl prăvălește la ușa peșterii și mai în urmă, se pune să-și mulgă caprele și oile și să-și aplice feții. Jumătate din lapte îl încheagă și-l strânge în panere, iar jumătate îl pune în vase să-l bea de cină. Aprinzând focul, ne vede și ne întreabă:

Dar cine sunteți voi? De unde băteți
Al mării drum, străinilor? Cu treabă
Veniți la noi sau hoinăriți pe mare,
Ca niște hoți ce umblă în poghiazuri
Și-și pun viața pustiind pe alții?

Noi înghețarăm de frică, când îi auzim glasul lui înfricoșat, dar totuși îi răspundem: „Suntem greci și venim de la Troia. La întoarcerea noastră, fiind bătuți de vânturi, am rătăcit calea. Facem parte din oastea vestitului Agamemnon care a dărâmat acea cetate, și a bătut oștiri nenumărate. Și am venit la tine să-ți cădem în genunchi, pentru ca să ne primești ca oaspeți și să ne dai adăpost. Jupiter e paznicul oamenilor de treabă și el pedepsește pe cei ce nu primesc pe oaspeți".

„Străinule, zice atunci Polifem, ori ești nebun, ori nu mă cunoști. Noi ciclopii nu vrem să știm nici de Jupiter al tău, nici de zei, căci noi suntem mai tari decât dânșii. Dar, spune-mi, unde ți-ai lăsat nava, pe aci pe aproape sau mai departe, la capătul țării"?

Eu i-o ticluii repede: „Cutremurătorul Neptun mi-a făcut corabia țăndări, izbind-o de o stâncă din capul țării voastre și mi-a înecat-o și numai noi cei de aicea ne mântuirăm de amarnica de moarte".

La aceasta, el n-a răspuns nimic, ci punând laba pe doi dintre tovarășii mei, îi trântește la pământ cu atâta putere că li se împrăștie creierul pe jos. Apoi, trupurile lor li le făcu bucățele și-și pregăti din ei un ospăț, înghiorțăind flămând ca un leu de-a valma și carnea și mațele și oasele și măduva.

Noi, văzând această cruzime, începem să plângem și ne înălțăm rugători mâinile spre cer, căci vedeam că n-aveam nici o putere.

După ce ciclopul se ghiftui bine și-și potoli setea bându-și laptele, s-a tolănit în peșteră între oi.

Îmi veni în minte atunci să mă năpustesc cu sabia asupra lui, pe când dormea, și să i-o înfig în inimă; dar mă struni teama că am fi pierit și noi o dată cu el, căci n-am fi putut prăvăli stânca de la intrarea peșterii. Am așteptat, deci, în suspinuri să vie dimineața.

A doua zi, când mijiră zorile, el se scoală, aprinde focul, își mulge turma, își apleacă fețiii, apoi înhață încă doi dintre ai noștri și se ospătează cu ei. În urmă, ridică stana de piatră de la intrarea peșterii și scoțându-și turma, o prăvale din nou, închizându-ne înlăuntru.

Ce să ne facem? Cerui ajutorul Minervei, zeița înțelepciunii. În peșteră se găsea o prăjină de măslin, cât un catart de la o navă mare, tăiată anume ca să o poarte el în mână, ca măciucă. Am retezat o bucată din ea, am dat-o tovarășilor să o netezească și să o ascuță la un capăt, apoi am călit-o în foc și am ascuns-o în peșteră sub un morman de gunoi. Mi-am ales apoi patru prieteni și cu mine cinci, ca să implântăm parul în ochiul uriașului, îndată ce el ar fi adormit.

Spre seară, ciclopul sosește cu turmele, își bagă oile și

caprele în peșteră, prăvale stânca la intrare și, după mulsoare, mai înșfacă încă doi dintre ai noștri, ca să-și pregătească cina. Atunci mă apropii de el cu o cupă de vin negru și-i zis:

Poftim și bea după-nghițirea cărnii
De om, să vezi ce vin era la fundul
Corăbiei pierdute. Voiam ție
Să ți-l închin de te îndurai de mine
Și mă lăsai să plec-napoi acasă,
Dar tu ești mânios nevoie mare.
Nemilostive, cum să vie oare
De-acum să caute adăpost la tine
Un om din lumea-ntreagă? Nu faci bine.

El ia cupa și după ce o deșartă, mulțumit de băutura dulce, îmi mai cere să-i dau încă una.

Fii bun, dă-mi și spune-mi cum te cheamă,
Să-ți dau și eu un dar de ospeție
De care să te bucurie. Că și țara
Ciclopilor e darnică și scoate
Vin bun din struguri mari ce-i crește ploaia.
Dar ăsta-i din nectar și ambrozie.

Îi mai adusei o cupă plină și-i mai dădui și a treia oară. Apoi, după ce i se sui vinul la cap, îi spun cu blândețe:

Mă întrebi de lăudatu-mi nume,
Cicloape? Eu ți-l spun, dar tu drept oaspe
Cinstește-mă cu un dar cum ți-a fost vorba.
Mă chiamă *Nimeni*[1]. Astfel îmi zic soții,
Părinții mei și oamenii, cu toții.

La acestea el îi răspunde: „După soții lui, pe Nimenea îl voi mânca la urmă și aceasta îți va fi darul". Grăind aceste vorbe, se răstoarnă și cade pe spate, varsă și în urmă adoarme, domolit de somn.

1. *Oudeis* în grecește însemnează *nimenea*.

Atunci eu bag parul sub spuză și-l las până să se aprindă și când a fost bine înroșit de foc, mă apropiu de Polifem. Tovarășii mei îi înfig vârful parului în ochi, iar eu mă salt în celălalt cap al parului și-l învârtesc ca sdredelul, pârjolindu-i și pleoapele și sprâncenele.

Ochiul ciclopului, când răsuceam parul înroșit în foc, sfârâia cum sfârîie toporul pe care îl călește în apă rece fierarul. Sângele îi curge împrejurul tăciunelui și lumina ochiul i se mistuie cu desăvârșire.

Geme grozav ciclopul, peștera vuiește înspăimântător, iar noi o tulim care încotro. Își smulge din ochi parul și, nebun de durere, îl azvârle departe. Apoi strigă din răsputeri, chemând în ajutor pe ciclopii care locuiau prin peșterile din împrejurimi.

La glasul lui vine care dincotro și-l întreabă: „Ce necaz te face, Polifem, să țipi în mijlocul nopții și să ne sperii somnul? Îți fură cineva turma sau te omoară cineva hoțește?“

„Nimeni mă omoară hoțește“, îi fu răspunsul.

Dacă nimeni nu-ți face rău, atunci nu-ți suntem de nici un folos. Impotriva suferințelor tale sufletești, cere ajutorul tatălui tău Neptun, ziseră ciclopii și se îndreptară fiecare pe la peștera sa.

Râdea inima din mine că l-am putut amăgi cu numele meu. Dar, totuși, primejdia nu trecuse. Ciclopul, acum orb, fiind copleșit de chinuri și durere, se duce dibuind la intrarea peșterii, ridică stânca și-și întinde brațele, de la locul unde ședea de obicei, ca să ne prinză, dacă am fi ieșit odată cu turma.

Așa de proști însă, nu eram noi. Gândindu-ne cum să scăpăm, am găsit că cel mai bun mijloc era să ne agățăm de burta berbecilor. Am legat cu niște curmeie câte trei berbeci laolaltă. Berbecele din mijloc purta pe unul din noi, iar ceilalți doi mergeau alături, ferindu-ne de o parte și de cealaltă. De berbecele mai mare și mai voinic, fruntașul turmii, m-am legat eu lungit sub burta lui mițoasă.

Când se făcu ziuă și berbecii zoreau spre pășune, iar oile nemulse și cu ugerele pline behăiau la ieșire, stăpânul lor pipăia pe spate pe toți berbecii care îi treceau pe dinainte,

Ulise și Polifem.
După Schwab, *Sagen des klas. Altert.*

fără să simtă că ei erau legați. La coada turmei, în urma tuturora, pornește spre ușa peșterii și berbecele cel voinic, îngreuiat și de blana lui cea mare și de mine care îi stăteam atârnat sub burtă.

Pipăindu-l Polifem îi zice:

De ce, oare,
Drăguțul meu berbece, pleci la urmă
Din peșteră? tu care niciodată
Nu rămâneai de oi, ci tot înainte
Cu pașii mari mergeai să pești din floarea
Cea moale-a ierbii? Și-ajungeai întâiul
La râu și năzuiai-napoi spre seară
La stână cel dintâi? Acum tu însă
Rămâi de tot în urmă! Ori plângi ochiul
Stăpânului? Mi-l scoase un nemernic
Cu haita-i de mișei, după ce lotrul
Cu vinul m-amețise, acel Nimeni
Ce tot nu-l cred acum scutit de moarte.
Hei, dac-ar fi să ai un gând cu mine
Și s-ai tu darul vorbii să-mi spui unde
S-o fi ascuns de crunta mea mânie,
Cum creierul din titva lui izbită
Pe jos îi împroșcam în văgăună!
Mă ușuram atunci de tot amarul
Ce mi-l făcu netrebnicul de Nimeni.

Astfel zice și dă drumul berbecului. După ce m-am depărtat de strungă, mă desprind întâi de sub berbece, pe urmă îmi desfac și tovarășii. Apoi mânarăm turmele lui Polifem până la vasul nostru.

Tovarășii când ne văzură se bucurară că am scăpat teferi și se puseră să jelească cu mare vaiet pe cei care pieriră.

Vârârăm apoi cu zor în corabie cioporul de oi și vâslirăm cu putere pe apa liniștită a mării.

Iar când am fost departe, cât ajunge un glas de om, strigai către ciclop în batjocură: „Hei, ciclopule, n-a fost un om slab și nevrednic acela, ai căruia tovarăși i-ai mâncat la tine, în peșteră. Pentru cruzimea ta însă, te-a bătut Jupiter și ceilalți zei.

Numai acuma a băgat de seamă Polifem că i-au scăpat străinii și în supărarea-i grozavă, apucând o stâncă o aruncă în partea de unde auzise glasul. Aceasta căzu nu departe de corabia noastră și era cât pe aci să atingă cârma. S-a ridicat însă un val cât un munte care împinse nava spre țărm. Eu însă, proptind-o cu o prăjină, o împing cu putere și scap de năpastă; apoi, îndemn pe tovarăși să vâslească voinicește înainte. Iar când făcurăm un drum de două ori mai lung ca mai înainte, cu toate că prietenii căutau să mă oprească, am mai dat un chiot spre uriașul antropofag:

Cicloape, dacă cineva te întreabă
De-a ochiului tău groaznică slutire,
Să zici că te orbi cuceritorul
Ulise al lui Laerte din Ithaca.

Iar Polifem îmi răspunse: „Valei, valei, mi se împlinește o veche proorocire. Trăia odată pe aici un ghicitor mare și neîntrecut, Telemos, care îmi spuse că am să-mi pierd ochiul de mâna lui Ulise. Și am așteptat mereu un om voinic și mare, dar, iată, acum o stârpitură ca tine, și slab și de nimica, îmi scoase ochiul, după ce mi-a luat mintea cu băutura. Dar, mai vino o dată îndărăt, Ulise; am să-ți dau un dar de oaspe și să rog pe tatăl meu Neptun să-ți dea o întoarcere fericită spre casă, căci eu sunt fiul lui și de ochi are să mă vindece el din nou.

Se înțelege, nu m-am lăsat amăgit de viclenia ciclopului. De acea, Polifem își ridică mâinile spre cer și se roagă astfel de Neptun:

Cutremur-de-pământ, Neptun, tu zeul
Cu plete negre, dacă eu ți-s fiul
Cu-adevărat și tu zici că mi-ești tată,
Ascultă-mă și fă să nu ajungă
La casa lui, Ulise din Ithaca!
Iar dacă-i scris cumva pe-ai lui să vadă
Și vatra lui și țara el s-ajungă
Pe vas străin, târziu de tot, și-n stare

De plâns, să-și piardă soții, să-l aștepte
Nenorocire acasă.

Astfel se roagă Polifem, iar zeul i-a dat ascultare.

Apoi, luâund un stan de piatră, îl repezi cu toată puterea lui uriașă în dosul corăbiei și cât pe aci era să cază deasupra ei.

Marea izbită de pietroi clocoti până în adâncurile ei, și valul ridicat împinse nava înainte. Iar când am ajuns la locul unde și celelalte vase stăteau de popas, tovarășii ne așteptau plini de îngrijorare, crezând că ne-am prăpădit.

Aci, după ce am împărțit berbecii, ne-am ospătat și am făcut jertfe de închinăciune pentru zei. În urmă, întinzându-ne pe mal, am dormit până a doua zi.

Orbirea lui Polifem.
Imagine de pe un vas antic, sec. V î. Chr.
(Ashmotean Museum, Oxford)

8. Ulise la Eol și la lestrigoni

În zorii zilei următoare, ridicând ancorele, batem marea cu vâslele și ajungem după câtăva vreme în insula unde locuia Eol, un prieten al zeilor din Olymp.

Acestuia marele Jupiter îi dăduse puterea peste vânturi, să le facă să sufle sau să le liniștească după voia sa.

Insula era plutitoare și era împrejmuită din toate părțile de ziduri înalte de aramă.

Eol avea doisprezece copii, șase băieți și șase fete, pe care tatăl lor i-a căsătorit împreună. Toată ziua ei ședeau și benchetuiau, veseli în casa tatălui lor, la mese încărcate cu tot felul de bucate, iar muzica răsuna în tot cuprinsul.

Sosind la palatul lor, am fost găzduiți o lună întreagă. Eol mă întreabă cu de-amănuntul despre întâmplările de la Troia, despre flota danailor și de întorsul lor acasă, iar eu îi povestesc de toate.

După o lună, mă rugai să mă lase să plec. Nu s-a împotrivit și mi-a pregătit drumul. La plecare mi-a dat un burduf de bou de nouă ani, în care închisese el toate vânturile. Burduful l-a legat strâns cu un lanț de argint și l-a băgat în fundul uneia din corăbiile noastre. Și n-a lăsat liber decât zefirul care să ne împingă ușor vasele noastre de la spate.

Nouă zile și nouă nopți plutirăm astfel pe spatele mării, iar în ziua a zecea, am zărit din depărtare țara noastră Ithaca. Atunci, m-a furat somnul din cauza oboselei, fiindcă

stătusem într-una la cârma vasului. Tovarășii mei, netoții, închipuindu-și că duc de la Eol, ca daruri, mult aur și argint în burduful din fundul corăbiei, își ziseră cu pizmă, uitându-se unul la altul:

Vezi, Doamne, cum Ulise se tot face
Iubit și prețuit de toată lumea,
În orișicare țară și cetate;
Și de la Troia duce el grămadă
De mândre odoare, partea lui de pradă,
Iar noi care am făcut aceeași cale,
Ne-ntoarcem toți la vetre cu mâini goale,
Și-acum, de dragul lui, Eol îi dete
Și-aceste daruri. Să vedem mai iute
Ce bogăție de argint și aur
O fi-n burduf.

Astfel vorbesc și în taină desfac burduful, iar vânturile toate se năpustesc dintrânsul. Se naște o furtună grozavă care ne abate cu totul de la țara noastră, împingându-ne în mijlocul mării.

Când m-am trezit din somn și am văzut ce s-a întâmplat, mă iau cu mâinile de cap și-mi venea să mă arunc în mare și să isprăvesc odată cu atâtea necazuri.

M-am răzgândit însă și, de supărare, mă culcai din nou. Viforul înfricoșatul ne duce înapoi la insula Aeolia. Ne coborâm din corabie și luăm apă. După ce mâncarăm și băurăm, mă duc din nou, însoțit de un crainic la curtea lui Eol. Găsim pe rege la masă, împreună cu soția sa și cu feciorii săi.

Uimiți mă întreabă: „De ce te-ai întors Ulise? Ce năpaste a dat peste tine? Căci noi avurăm grijă de drumul tău, să ajungi acasă în țara ta și oriunde vei fi voit"? – „Niște tovarăși nesocoiți și un somn adânc ne pierdură. Dar, vă rog, ajutați-ne din nou, căci voi aveți puterea".

Eol însă răstit îmi răspunse. „Om netrebnic și blestemat! Cară-te mai repede din fața mea! Eu nu pot să îngrijesc de drumul unui om pe care îl urmărește urgia zeilor". Și mă goni din casă cu tot oftatul meu.

Eol potolind vânturile.
După H. Aubert, *Lég. myth.*

Nemângâiat, mă întorc la tovarăși și mâhniți călătorirăm mai departe. După un drum de șase zile și șase nopți, sosim în ziua a șaptea la uscat, la o cetate înconjurată de turnuri înalte. Portul era bun și înconjurat din toate părțile de stânci înalte, așa că apa era aci liniștită. Ne urcăm pe țărmul stâncos și privim la toate părțile. N-am văzut nici oameni, muncind la câmp, nici boi la arat, ci numai fum de la un coș mare.

Atunci trimit doi tovarăși și un crainic ca să stiricească ce fel de oameni vor fi locuind pe acolo. Ei dau de o potecă care duce printre niște culmi înalte pline de păduri până la cetate.

Înaintea cetății întâlnesc o fată care venise să ia apă și care era de o mărime de uriaș. Ea le dete știri despre țară, despre cetate și despre domnitor. Tovarășii noștri se găseau înaintea orașului Telepylos, din țara lestrigonilor, și ea era chiar fiica regelui Antiphate.

Când intrară în cetate și ajunsră înaintea palatului, o sfecliră de groază. Înaintea lor se arată soția regelui lestrigonilor, o uriașă cât un munte.

Regina cheamă numaidecât pe soțul ei, și acesta, îndată ce sosește, înhață pe un tovarăș și-l mănâncă, căci lestrigonii erau uriași și antropofagi.

Ceilalți doi tovarăși, cuprinși de groaza morții, o iau la fugă spre corăbii.

Regele atunci cheamă sub arme întreaga cetate și deodată ies din toate părțile o puzderie de lestrigoni care încep să arunce bolovani și stânci asupra vaselor noastre.

Și, acum, se produce o învălmășeală și un huiet groaznic de oameni care mor și de case care se sparg. O parte din soții mei sunt prinși și duși să fie făcuți ospăț. Eu însă, în vreme ce dăinuia măcelul, retez cu sabia frânghiile corăbiei mele care era ascunsă după o stâncă și încarc pe ea pe toți câți pot să scape și fugim în grabă. Toate celelalte năvi au pierit în acest război groaznic.

9. Ulise la vrăjitoarea Circe

Mâhniți de pierderea tovarășilor noștri, dar în același timp, mulțumiți că noi am scăpat teferi, pornim pe largul mării și, după o lungă plutire, ajungem în ostrovul Aeaea, unde ședea într-un măreț palat frumoasa vrăjitoare Circe, sora sălbatecului Aeetes, o fiică a Soarelui și a Persei, fata Oceanului.

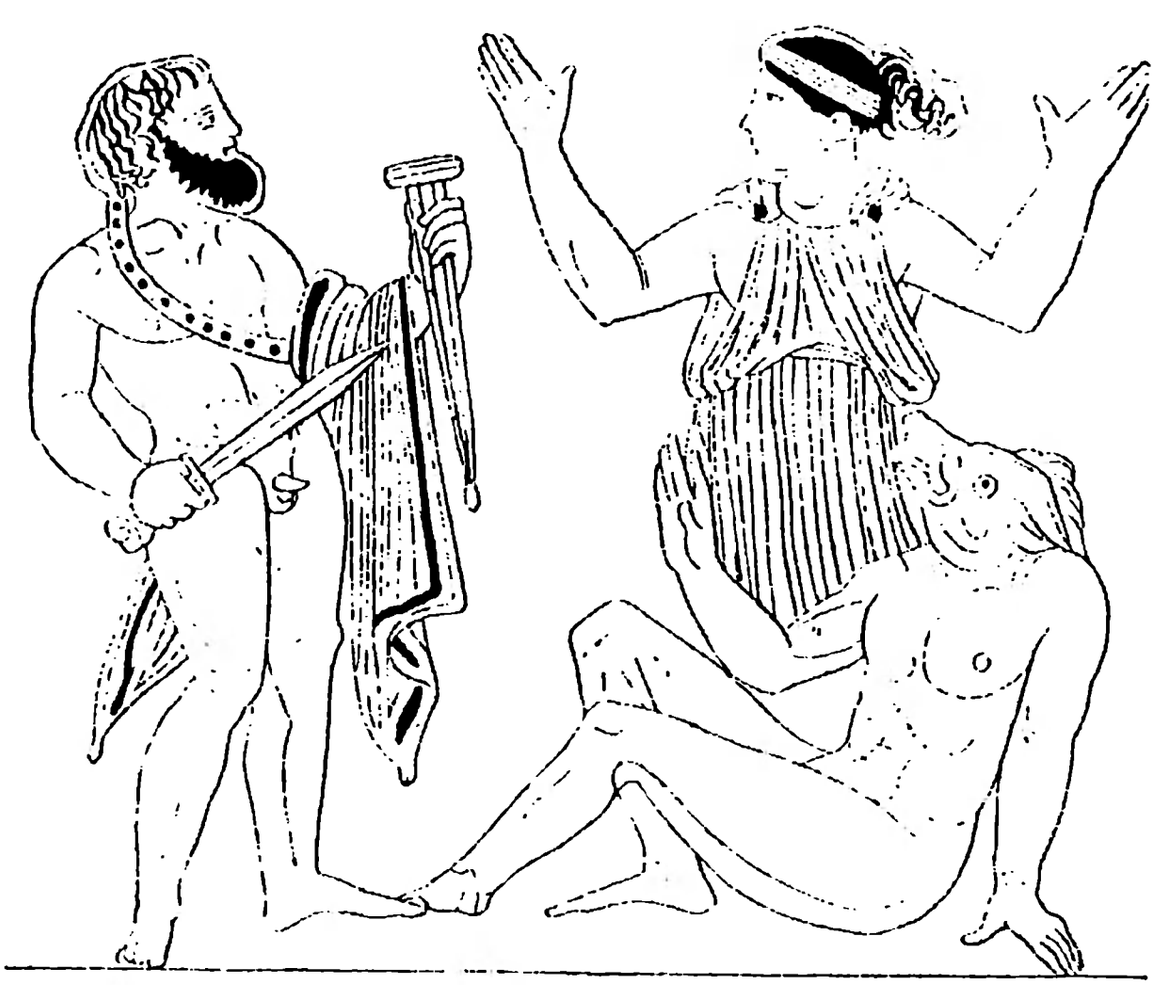

Ulise amenință pe Circe.
Figură pe un vas antic.

Circe îi oferă lui Ulise băutura fermecată.
Imagine caricaturală: eroul înfățișat depănând sau torcând fire pentru războiul vrăjitoarei (Vila Giulia, Roma).

Popsim aci cu vasul nostru și intrăm pe tăcute în insulă, unde, fiind sleiți de trudă și necazuri, stăm pe țărm două zile. În ziua a treia, când se ivește Aurora cu pletele ei azurii, prind în mâini o lancie și o sabie ascuțită și mă sui pe o culme de deal să văz dacă nu cumva întâlnesc oameni. Atunci zăresc în depărtare, îndărătul unei păduri dese, ridicându-se fum.

Mă gândii să mă iau după fum ca să cercetez localitaea, dar, în urmă, mă hotărăsc să mă duc la corabie și, după ce mă voi fi ospătat cu tovarășii, să trimit pe câțiva din ei să știricească în partea locului.

La întoarcerea mea, un zeu binevoitor îmi trimete înainte un cerb mare care se ducea la un izvor să bea apă. Eu pun mâna pe lancie și o reped cu atâta putere că cerbul cade la pământ, dându-și suflarea. Mă duc la el, îl iau după gât și mă întorc cu prada mea la tovarăși. Aceștia mă primesc cu bucurie, ne ospătăm cât e ziua de mare, de dimineață și până seara, cu carne proaspătă, bem vinul cel dulce ce aveam cu noi, ne tolănim pe țărm și dormim liniștiți până a doua zi.

Când se iviră zorile trandafirii ale dimineții următoare, îmi strâng tovarășii și împărțindu-i în două cete, pun peste unii pe prietenul meu Euryloch, iar peste ceilalți rămân eu însumi. Apoi tragem la sorți care ceată să stea de pază la corabie și care să cerceteze insula.

Sorțul cade pe Euryloch.

Plângând și bocindu-se, fiindcă se temeau să nu o pățească ca cei ce au pierit de mâna lui Polifem, sau de acea a lestrigonilor, pornesc înainte.

Într-o vale păduroasă, între niște culmi de dealuri, dau de mândrul palat al Circei, clădit din piatră cioplită. În preajma palatului se găseau lei și lupi, îmblânziți ca mieii, de farmecele zânei.

Ei nu se repeziră la oamenii noștri, ci s-apropiară de ei dând din coadă. Dar, cu toate că ei se gudurau, întocmai cum se gudură dulăii când vine stăpânul de la masă, totuși soții noștri înghețară de frică, când văzură aceste grozave dihănii.

Fiindcă animalele erau îmblânzite, tovarășii încep să prindă curaj și intră pe poarta palatului, care răsuna de un cântec dumnezeiesc. Era Circe însă care țesea o pânză la stative și umpluse toată casa de melodia cântecelor ei. Ieșind zeița, îi poftește înlăuntru. Ei intrară cu toții prostește, nerămânând afară decât Euryloch care se temu de vro capcană.

Introduși în palat, Circe îi poftește să șază pe niște scaune cu jețuri și le dă să guste o torocală, făcută din brânză, făină

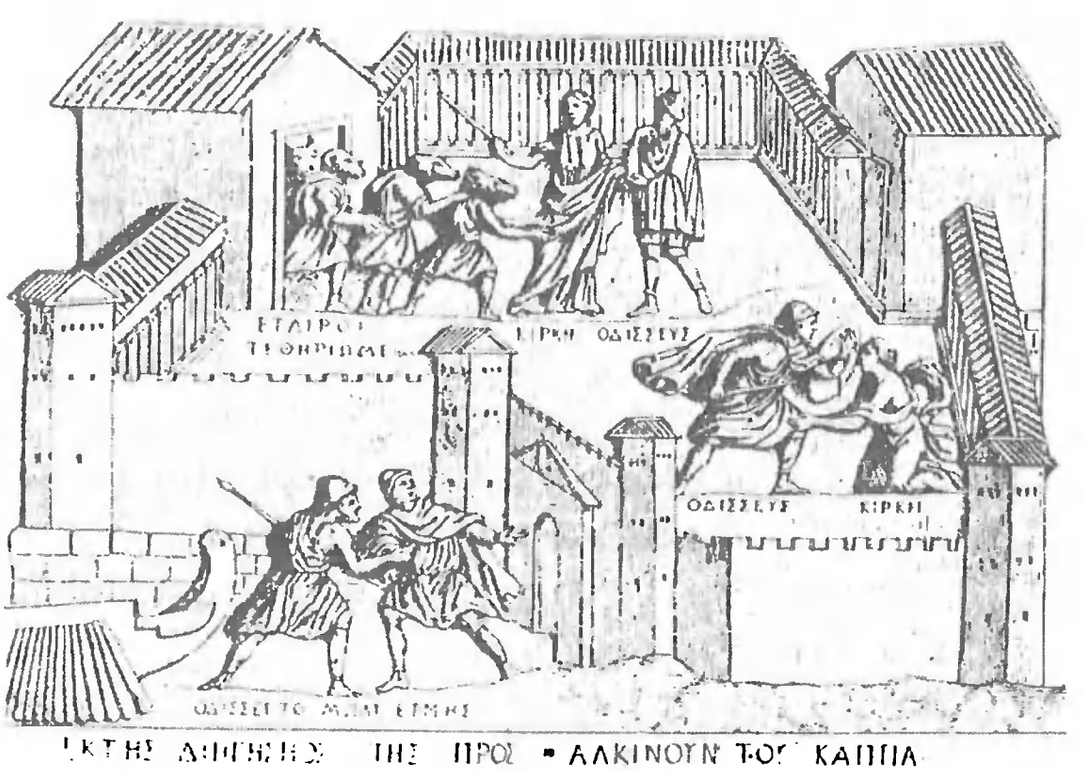

Ulise și Circe.
Relief din epoca postclasică.

și miere, în care amestecase un vin tare de Pramna și mai multe farmece care îi făcea să-și uite cu totul de țara lor.

Îndată ce puseră gura pe această mâncare, se prefăcură în porci, începând să gronțăie. Apoi Circe ia o vargă și-i mână într-o cocină, unde îi închide. Erau porci adevărați, și la față și la glas, și cu părul și cu trupul, doar că mintea le era de om, ca și mai înainte. De mâncare le dădea acuma ghindă, jir și coarnă, mâncare obicinuită pentru porci, și se culcau pe jos.

Euryloch vede toate acestea și dă fuga la corabie să ne spună trista soartă a tovarășilor săi.

Cum aud aceasta, pun mâna pe sabia mea cea mare, împodobită cu ținte de argint, iau și arcul și dau fuga și eu pe același drum.

Euryloch mă apucă de genunchi și se roagă să nu plec, ci mai bine să fugim din aceste locuri primejdioase. Eu însă nu-l ascult și pornesc spre deal.

Dar iată, că, trecând prin valea sfântă a Circei, când era să ajung, îmi iese înainte Mercur cu varga lui de aur, sub înfățișarea unui tânăr cu barba și cu mustața abia mijită, în cea mai mândră floare a tinereții și, luându-mă de mână, îmi grăiește:

„Nenorocitule, încotro alergi așa de grăbit prin pădure? Vreai să-ți dezlegi prietenii de vrăjile fermecătoarei Circe? Eu sunt Mercur, binevoitorul tău și am venit să-ți dau mijlocul să te aperi".

Și scoate din pământ o rădăcină neagră, cu floare albă ca laptele, pe care o numea el *moly* și, dându-mi-o, îmi spune: „Cu această rădăcină poți să te împotrivești vrăjilor. Circe are să-ți pregătească și ție o băutură de vin, în care să amestece sucuri fermecate, și are să te poftească să bei. Tu poți să o bei, căci leacul de pază ce-ți dau nu te va lăsa să fii vrăjit. Apoi, când zeița va năpădi la tine ca să te atingă cu varga, tu scoate-ți sabia din teacă și năpustește-te asupra ei, ca și când ai vrea să o omori.

Ea, speriată, are să te îmbie în pat. Tu nu o refuza, dacă vrei să-ți scapi oamenii. Apoi pune-o să-ți facă jurământul cel mare al zeilor, că nu o să încerce să-ți facă nici un rău. Numai după ce vei fi făcut tot ceea ce-ți spun eu, vei putea

să locuiești la ea fără primejdie, să-ți câștigi încrederea ei și să-ți mântuiești și tovarășii".

Eu urmez povața lui Mercur întocmai și, după ce Circe îmi dădu băutura, iar eu rămăsei nevrăjit, și după ce mă lovi cu varga, spunându-mi: „du-te acum și culcă-te în cocină cu ceilalți prieteni ai tăi", eu trag sabia din teacă și tabăr asupra ei, ca și când aș fi voit să o omor. Ea țipă, aleargă la mine, îmi cuprinde genunchii și-mi strigă:

Ce om ești tu? Și unde ți-s părinții
Și țara ta? Uimită sunt că n-ai fost
Vrăjit de leacul cel băut de tine,
Doar biruie puterea lui pe-oricine,
De cum îl ia și peste dinți îi trece.
Tu singur ești nedomolit de farmec;
Pe semne ești Ulise iscusitul,
De care-mi spuse Hermes cel cu varga
De aur, că la-ntorsul lui pe mare
Veni-va de la Troia. Dar hai pune-ți
În teacă spada și-amândoi alături
Apoi să ne suim pe patul nostru,
Ca după ce ne vom iubi-mpreună
S-avem credință unul către altul.

Atunci eu o pun să-mi jure jurământul cel mare al zeilor că nu-mi va mai face nici un rău. După aceea, intru în iatacul zânei, unde mă serviră patru nimfe, copile de pădure și de izvoare. Una așternea pe jețuri covoare mândre de porfir, a doua întindea în fața acestor jețuri mese frumoase de argint pe care punea panere de aur, a treia turna într-un ulcior de argint vin dulce și împărțea pahare de aur, iar a patra se zorea să aducă apă dintr-un cazan pentru baie. După ce m-am scăldat și m-am parfumat, nimfa mă conduce în casă, mă poftește pe un scaun cu ținte de argint și-mi întinde un scăunaș pentru picioare.

Apoi, o fată îmi aduce într-un ibric de aur apă de spălat pe mâini și întinde înaintea mea o masă pe care chelărița pune pâine și mâncări. Zeița mă poftește să mă ospătez. Eu însă, temându-mă de o nouă capcană, nu mă ating de bucate, ci stam la masă mâhnit și neîncrezător.

„De ce, Ulise, îmi zice ea, stai așa ca mutul și mâhnit nu te atingi de mâncare și băutură? ți-i teamă de vr-o nouă cursă? N-ai nici o grijă căci ți-am făcut jurământul cel mare – jurase pe zeii din Infern.

„Ce om ar putea să stea la mâncare și băutură, răspunsei cu câtă vreme nu-și știe pe oamenii săi slobozi? Dacă, totuși, vrei să stau la masă, liberează-mi mai întâi pe soții-mi dragi, ca să-i văz cu ochii.

Atunci Circe, cu varga în mână, deschide ușa cotețului și-mi scoate pe prieteni, pe care îi unge cu niște alifie. Ei se prefac iarăși în oameni, mai mari și cu mult mai mândri ca mai înainte.

Tovarășii îmi mulțumesc că i-am scăpat și, plângând de bucurie, pleacă cu toții la corabie. Zeița însă, mă poftește să rămân la ea, împreună cu tovarășii mei, și să trag vasul pe uscat. Eu dau ascultare invitației zeiței, ne întoarcem cu toții la palat, unde fiind primiți prietenește, ne punem pe ospețe și pe chefuri.

Un an de zile am rămas în palatul Circei. Iar după ce s-au împlinit cele douăsprezece luni, soții mei mă sfătuiesc să mă gândesc la casă, la părinți și la moșie.

Vorbele lor îmi înmuiară inima și chiar în acea zi, seara, îmbrățișând genunchii Circei, o rog să ne dea drumul în patrie.

Ea, spunându-mi că nu mă poate ține cu dea sila, îmi încuviințează plecare, dar îmi dă sfatul ca mai înainte să mă duc în împărăția lui Pluton și să rog sufletul profetului Tiresias să-mi descopere viitorul.

Când am aflat despre a ceastă nouă însărcinare, am început să plâng; mă cuprinde sila de viață și de zbucium.

„Dar cine are să mă călăuzească pe drum, o, Circe, căci o călătorie în Infern până acum n-a făcut nici un muritor“?

„De asta să nu-ți pese, răspunde zeița. Înalță-ți catartul și întinde-ți pânzele și vântul de miază noapte te va duce singur într-acolo. Când însă vei fi străbătut Oceanul și Dumbrava Proserpinei, cea cu plopi înalți și cu sălcii sterpe, oprește-ți vasul și du-te singur în locașul trist și umed al zeului Pluton. Ajungând acolo, să sapi o groapă și să aduci ca jertfă sufletelor celor morți două oi negre, una bărbătească

și alta femeiască. După aceasta, ți se vor arăta sufletele morților, căci umbrele vor voi să guste din sângele jertfei. Tu însă, să le dai la o parte cu sabia, ca să nu se apropie, până ce nu vei fi întrebat mai întâi sufletul profetului Tiresias. căci va veni și acesta și-ți va spune ce cale ai de bătut, cât de lung îți va fi drumul și cum îți va fi întorsul acasă.

Aceste vorbe ale zeiței mi-au mângâiat mult sufletul.

În zorii zilei următoare, îmi strâng prietenii și-i îmbărbătez pentru plecare.

Cel mai tânăr dintre noi însă, Elpenor, nici prea războinic nici prea cu minte, fiindcă seara se cam afumase de prea mult vin, s-a despărțit de tovarăși și s-a culcat la o parte ca să-i fie mai răcoare.

Dimineața însă, fiind trezit de vuietul celor care s-au sculat, buimăcit cum era, în loc să apuce pe scară în jos, a apucat pe scară în sus, și s-a suit pe acoperișul casei. Nenorocitul, în zăpăceală, căzu jos și-și frânse gâtul, tocmai în momentul plecării noastre.

Cu durerea în suflet pentru pierderea unui bun tovarăș, plecăm la corabie, unde găsim legate oile negre pentru jertfă și pe deasupra miere, vin și făină, de care îngrijise Circe.

Tragem corabia la apă, ridicăm catartul și pornim la drum. Un vânt prielnic, pe care ni l-a trimis zeița, ne duce drept spre marginea pământului și ajungem în Ocean și în Dumbrava Proserpinei, pe țărmul mării cimmerienilor, după cum ne spusese Circe.

Ulise și Tiresias.
Basorelief antic, Luvru.

10. Ulise în infern

Sosind la capătul de dincolo al apelor, la poporul cimmerian, pururi învălit de ceață și întuneric, și pe care în veci nu-l vede soarele, facem un popas. Apoi luăm din corabia noastră darurile de jertfă primite de la Circe și ne suim pe locul, unde ne spusese ea.

Mă apuc să sap o groapă, cam de un cot de largă, și torn în ea, ca sacrificiu pentru sufletele celor morți, mai întâi miere și lapte, apoi vin și în urmă apă, iar deasupra presar

Hercule îi aduce lui Eurystheu Cerberul, înspăimântându-l.
Pictură pe o hidrie, sec. VI î. Chr., Luvru.

făină albă. Aduc apoi și cele două oi și le tai gâtul, așa ca sângele lor să curgă în groapă. Pregătind astfel jertfa, mă pomenesc că se strâng din infern cetele de suflete care se îngrămădeau spre groapă. Eu însă, după povața ce căpătasem, le gonesc cu sabia în mână și nu le las să se atingă de jertfă, înainte de a fi întrebat pe profetul Tiresias.

Charon.
Pictură pe o cupă antică,
sec. V î. Chr.

Cea dintâi umbră ce s-a apropiat de mine a fost acea a lui Elpenor, care s-a mirat, când ne-a văzut în Infern pe noi cei vii. „Uite, Elpenor, strigai eu, tu ai ajuns mai iute aci cu piciorul; decât eu cu corabia!“

„Ah, măritule Ulise, am venit însă prea devreme“, suspină el, și se roagă de mine ca, întorcându-mă iarăși la Circe, să-i îngrop cadavrul, pentru ca sufletul său să poată găsi liniște în bezna lui Hades și să-i înalț și un mormânt la marginea mării. Îi făgăduiesc, iar el se îndepărtează mângâiat.

Sufletele, toate, îmi păreau că nu au limbă, afară de Tiresias care, oprindu-se în fața mea se proptește, ca un cioban, în toiagul său, și-mi grăiește, fără să-i fac eu mai întâi vro întrebare. Îmi spune, însă, dintru început, să-mi bag sabia în teacă, pentru ca să bea din sângele jertfei și să-mi profețească viitorul:

Mărite al lui Laerte fiu, Ulise,
Prea iscusite ce-ai lăsat, sărmane,
A soarelui lumină și venit-ai
Să vezi pe morți și jalnica lor țară?
Dar feri în lături de la groapă, trageți

Cuțitul ca să pot să beau din sânge
Și adevăr să-ți spun.

După ce-mi băgai sabia în teacă, el bău din sângele cel negru și apoi îmi prooroceşte:

Tu cauți, prea slăvite,
Întorsul dulce-n țara ta și acasă.
Dar zeul ți-l va face greu să fie
Că nu scapi de Neptun care te paște
În ciuda lui că i-ai orbit feciorul.
Dar cât de mult aţi pătimi, voi totuși
Puteți ajunge, dacă vrei să birui
Dorința ta și-a soților în ziua
Când izbăvit de-ntunecata mare,
Veți poposi cu vasul în ostrovul
Trinacria. Găsi-veți voi acolo
O turmă de oi grase și-o cireadă

Tantalus. Gravură, 1676.

Infernul.
Pictură murală, Biblioteca Vaticanului, Roma

Infernul.
Pictură murală, Biblioteca Vaticanului, Roma

De boi, avutul Soarelui ce vede
Și-aude tot. Dacă le cruți și cauți
De drumul tău, puteți, cu tot amarul
Ce-ați suferi, s-ajungi în Ithaca.
De nu le cruți, eu îți menesc pieirea
Corăbiei și-a celorlalți tovarăși
Și singur dacă scapi, te vei întoarce
Târziu și prost pe vas străin în urma
Prăpăstuirii soților în mare.
Și-n casă vei găsi nenorocire:
Bărbați obraznici care-ți storc averea
Petind și înzestrând pe-a ta soție
De viță înaltă. Dar sosind acolo
Le vei plăti deajuns nelegiuirea...
Iar moartea-ți în afară
De mare o să-ți fie prea ușoară:
Muri-vei doar împovărat de-o lungă
Și verde bătrânețe și împrejuru-ți
De tot îndestulat va fi poporul.
Acestea ți le spun pe neminţite.

După ce a isprăvit profetul, îl întreb cum să fac să fiu recunoscut de mama mea. „Foarte lesne", îmi răspunde. Dacă lași pe mort să se apropie de sânge, el îți va vorbi; dacă însă nu-l lași, pleacă înapoi tăcut.

Spunând acestea Tiresias se retrage în bezna lui Pluton, iar eu aștept până ce sosește mama să bea sânge. Atunci numai mă recunoscu, și-mi zice cu jale: „Copilul meu, cum ai venit aci, fiind încă în viață? Cum ai venit, în acest locaș întunecos? Ori de abia acum vii din Troia, pribegind ani întregi de-a rândul, și nu ți-ai văzut țara și soția?

Iar eu îi răspund: „Mă aduce nevoia, dragă mamă, în acest locaș a lui Pluton, pentru ca să întreb sufletul proorocitor al lui Tiresias. Eu încă n-am ajuns în patrie, ci, bătut de soarte, rătăcesc în lume, de când am plecat de la Troia împreună cu Agamemnon. Dar spune-mi, scumpă mamă, pe tine ce fel de moarte te răpuse? A fost vr-o boală lungă sau ai murit subit de arcul zeiței Diana? Vorbește-mi și de tată și de fiul meu pe care l-am lăsat acasă. Mai au ei

domnia, sau un alt rege este în locul meu, crezând că nu mă mai întorc? Ce face și ce cuget are soția mea? Locuiește ea cu copilul nostru și mai păstrează averea, ori s-a măritat cu vrun altul dintre achei?

Ba stă și rabdă-n casa ta și adastă,
Dar plânge și se mistuie de jale
Și nopțile și zilele-i sunt negre...
Iar Telemah își cată de moșie
Nesupărat și șade la ospețe...
Căci toți îl cheamă. Taică-tău petrece
La țară. El nu calcă prin cetate.
Și n-are pat să doarmă el ca lumea
Cu învelitori și așternuturi mândre.
Cu slugile se culcă iarna-n casă
La vatră-n colbărie și se-mbracă
Cu prostiruri. Apoi când vine vara
Și-i toiul înforirii, el își face
Culcușul lui din frunze grămădite
Pe jos, pe câmpul cel mănos al viei,
Și-acolo zace necăjit și-i crește
Obida de nespus și-și plânge soarta
Și bătrânețea greu îl mai apasă.
De-aceea m-am sfârșit și eu în casă...
De dorul tău și grija ta, slăvite,
Și bunătatea-ți m-au topit pe mine.

Așa-mi grăi, iar eu vrui să îmbrățișez sufletul mamei mele; de trei ori mă aruncai să o cuprinz în brațe și de trei ori ea-mi zbură ca umbra și ca visul: De ce nu stai, mamă, strigai eu cu durere, de ce nu stai să te cuprind în brațe, pentru ca și în lumea morții îmbrățișați să ne potolim năcazul cu plâns amar? Ori Proserpina mi-a trimis numai o umbră deșartă, pentru ca și mai mult să suspin și să jelesc pe scumpa mea mamă"?

Atunci mama mea Anticlea îmi răspunde: „Vai, dragul meu copil, tu cel mai fericit dintre toți oamenii, Proserpina nu te înșală, căci îndată ce focul mistuie trupul, sufletul zboară ca un vis. Dar, caută să ieși cât mai iute în lumea de sus și ține minte tot ce vezi, pentru ca în urmă să le spui și soției tale".

Pe când stăteam de vorbă cu mama, sosesc trimise de Proserpina, mai multe femei, odinioară soții, și fiice de eroi distinși năzuindu-se să bea din sângele din groapă. Eu însă, cu sabia în mână, nu le las să se perindeze decât una câte una, pentru ca să le pot face întrebări și să-mi dea răspunsuri.

Și veni și Tyro și Antiopa și Alcmena și Epicaste și Chloris și Leda și Iphimedia și Phedra și Procris și Ariadna și Chimera și Mero și Eryphila și alte multe femei celebre.

După ele sosește și sufletul Atridului Agamemnon care, îndată ce a gustat din sânge, m-a recunoscut și a început să plângă cu hohote. Își întinde mâinile către mine ca să mă îmbrățișeze, dar îi lipsește și vlaga și tăria ce avusese altădată în trupul său puternic.

Cum îl văzui mă podidiră lacrămile și, cuprins de milă adncă îi grăii: „Slăvitule Atride, rege al regilor, ce moarte te-a ajuns? Te-a ucis oare Neptun, stârnind vro furtună pe mare sau te-au lovit vrăjmașii când ai căutat să le robești cu arma femeile și cetatea? Așa-l întreb, iar el îmi răspunde.

Tu fiu de viță-naltă al lui Laerte,
Prea iscusite meștere Ulise,
Nici zeul mării nu mă stinse în vase,
Stârnind furtună grea și-nfricoșată,
Nici pe uscat vrăjmașii mă loviră.
Ci moartea mi-o urzi cu viclenie
Egisth cu blestemata mea soție
Și-n casa lui, poftindu-mă la masă,
Ca pe un bou în staul mă ucise.
Așa murii de moarte ticăloasă
Și soți-mi fură înjungheați în juru-mi
Neîncetat cum sunt tăiați grăsunii
De refenea, de nuntă ori de praznic
La casa unui om cuprins și mare...
Am auzit sfâșietorul țipăt
Al fetei lui Priam, Casandra, care
Murea măcelărită lângă mine
De mâna trădătoarei Clitemnestra,
Iar eu răzbit de sabie dușmană
Din brațe dam pe jos, trăgeam de moarte.
Dar ea din fața mea fugi sfruntata
Și nici nu se-ndura în clipa morții

Măcar să-nchidă ochii mei și gura,
Că nu-i nici o ființă mai haină
Și mai neobrăzată ca femeia
Ce-și pune-n minte așa nelegiuire...
Și eu bietul
Credeam că la întorsul meu acasă
Voi fi primit cu drag de-ai mei, de fiii
Și șerbii mei. Dar dânsa, suflet negru
Mai mult ca alta, nu numai pe sine
S-acoperi de veșnică rușine,
Ci terfeli de-acum cu ea-mpreună
Pe orișice femeie cât de bună.

– „Vai, zisei eu, câtă jale n-a adus în casa atrizilor uneltirile femeilor.Cât de mulți achei n-au pierit din pricina Elenei, iar Clitemnestra, pe când te găseai departe îți săpa mormântul!“

„De aceea – reia din nou vorba Agamemnon – niciodată să nu fii prea moale cu femeia, niciodată să nu-i descoperi toate gândurile, ci spune-i numai o parte și-o parte ascunde-i. Dar moartea ta Ulise n-are să-ți vie de la femeie, căci Penelopa, fiica lui Icar, este o soție prea de treabă și prea cuminte. Am cunoscut-o ca nevastă tânără, când am plecat la război. ținea în brațe pe fiul tău, care acum este în rândul bărbaților. Ferice de el, căci, ca mâine, are să-și vază pe scumpul său tată. Nevastă-mea însă, nici măcar privirea nu mi-o lasă să mi-o satur la întâlnirea cu fiul meu, căci m-a răpus înainte. Dar, îți dau și ție un sfat. Când vei ajunge în țara ta iubită, să te apropii de casă pe ascuns, iar nu pe față, căci nu e bine să te încrezi în femeie. Totuși, spune-mi nu cumva ai auzit de fiul meu Oreste? Mai trăiește el, ori va fi murit“?

La asta n-am putut să-i dau nici un răspuns.

Pe când stăteam de vorbă cu Agamemnon, sosește și sufletul lui Ahile, fiul lui Peleu, însoțit de Patrocle, de Antiloch și de Aiax, fiul lui Telamon.

Atunci Ahile cel iute de picior, falnicul nepot al lui Aeac, cum mă vede, mă și recunoaște și plângând și suspinând îmi zice: „Iscusitule Laerțiene, cum ai avut curaj să vii în lăcașul morților“?

„Am venit, măritule Pelid, îi răspund eu, ca să întreb pe Tiresias, cum să pot ajunge acasă, căci de când am plecat din Troia, încă n-am ajuns în patrie, ci rătăcesc, ca un nenorocit, dintr-un loc într-altul. Dar, tu, Ahile, tu ești cel mai fericit dintre toți oamenii; pe pământ te cinsteau ca pe un zeu, iar acum în Infern ești în fruntea tuturora. Deci, Ahile, nu te plânge că ai murit".

Atunci îmi răspunde eroul:

De moarte
Tu nu-mi vorbi mângâietor, slăvite.
Mai bine-aș vrea să fiu argat la țară
La un sărac cu prea puțină avere,
Decât aci în iad să fiu mai mare.

„Dar, spune-mi despre fiul meu Neoptolem, luat-a parte la război și fost-a luptător de frunte? iar tatăl meu, Peleu, mai este rege la myrmidoni, ori a fost înlăturat din domnie din cauza bătrâneții, de când fiul și sprijinitorul său a căzut la Troia"?

Despre Peleu nu pot să-i dau nici un răspuns, despre Neoptolem însă i-am istorisit cum la Troia a întrecut în înțelepciune și în vitejie pe toți eroii.

S-a bucurat de aceasta umbra lui Ahile și a plecat cu pașii mari în câmpia de asfodele, mulțumit că fiul său a ieșit un luptător de frunte.

Am văzut apoi pe Aiax, fiul lui Telemon, care era încă tot supărat pe mine, de când cu cearta noastră pentru armele lui Ahile; am văzut și pe Minos, falnicul fiu al lui Jupiter, am văzut și pe uriașul Orion și pe vlăjganul Tityos, fiul pământului, am văzut și pe Tantal în chinuri, am văzut și pe Sisyph, trudindu-se să-și ridice piatra în vârful muntelui, și am văzut și umbra puternicului Hercule. Și aș fi văzut și pe mulți alți eroi vestiți, dacă nu s-ar fi înghesuit asupra mea roiuri întregi de morți, vuind asurzitor, că am îngălbenit de frică și am fugit la corabia mea și am dat ordin tovarășilor să dezlege vasul. Și plecarăm grăbiți pe largul Ocean spre ostrovul Circei.

11. Sirenele, Scylla și Charybda

După un an, ajuns în insula Circei, trimit pe câțiva prieteni la palatul zeiței ca să ia cadavrul tovarășului nostru Elpenor și să-l aducă la țărm. Cei rămași la corabie ne apucarăm să tăiem copaci și să ridicăm un rug.

Sosind cadavrul, îl așezăm frumos pe rug și-i dăm foc, împreună cu arme cu tot. În urmă, îngropăm cenușa și pe mormânt ridicăm un monument și după dorința celui mort, îi implântăm pe mormânt și vâsla lui.

Când Circe a prins de veste despre sosirea noastră, vine în grabă la noi, împreună cu slugile sale, și ne aduce pâine, carne și vin.

„Astăzi, ne zice ea, mâncați și beți, toată ziua, iar mâine în revărsatul zorilor puteți să porniți la drum. Și, ca nu cumva să dați peste un neajuns, am să vă arăt chiar eu drumul pe care să apucați".

După ce ne-am ospătat, ziua întreagă, și după ce Circe mi-a arătat toate primejdiile drumului, pornim a doua zi dis de dimineață.

Zeița ne-a trimis în pânze un vânt prielnic și vasul nostru a plutit pe mare mânat numai de vânt și de cârmaci.

În curând aveam să ajungem pe la *Sirene*, niște nimfe cu glas ademenitor, care, prin cântecele lor vrăjite, fermecau până într-atâta pe corăbierii care treceau pe lângă ele, că aceștia își uitau și de patrie și de copii și de soție și se abăteau spre țărmul lor. Acolo însă, îi aștepta o moarte

sigură. Și se puteau vedea chiar mormane întregi de oase și trupuri de oameni omorâți.

De acest cântec fermecat și ademenitor trebuia să ne ferim cu tot dinadinsul și numai mie singur îmi era îngăduit să-l ascult.

De aceea, când am ajuns în apropierea Sirenelor, am astupat cu ceară, după sfatul Circei, urechile tovarășilor mei, iar pe mine le poruncisem să mă lege strâns la catart, ca să nu sar în apă, fermecat de cântecul Sirenelor, și să înot spre țărmul morții.

Și iată că, deodată, conteni suflarea vântului și o liniște adâncă se întinse pe întreaga mare. Prietenii mei se scoală de la locurile lor și pun mâna pe lopeți. Când ajungem la o depărtare de un strigăt de om, Sirenele îmi zăresc corabia și-și încep cântecul lor dulce:

Ulise lăudate, vino-ncoace,
Tu slava înalt-a neamului ahaic,
Oprește-ți vasul să ne-auzi cântarea,
Căci nu trecu vrun om pe-aici cu vasul
Vrodată fără să ne-audă glasul
Ca mierea de plăcut din gura noastră.
Și cum ne-aude, oricine se desfată
Și-nvață mult, că noi cunoaștem toate
Isprăvile ce-au săvârșit, cu voia
Cerești lor, aheii și troienii
Pe șesul larg din Troia. Ba cunoaștem
Și toate câte se petrec pe lume.

Așa cântau Sirenele cu versul lor fermcător, iar eu aș fi voit să le ascult mereu și legat cum eram, făceam necontenit semne din cap ca să fiu slobozit. Tovarășii, însă, după porunca ce le dădusem, mă legară tot mai strâns de catart și vâsluiau cu putere. Astfel am trecut fericiți pe lângă Sirene, iar când ne-am depărtat de cântecul lor, am fost dezlegat de tovarăși și eu le-am destupat urechile de ceară[1].

Dar, de abia trecem de ostrovul Sirenelor, când vedem

1. Vezi și pag. 97.

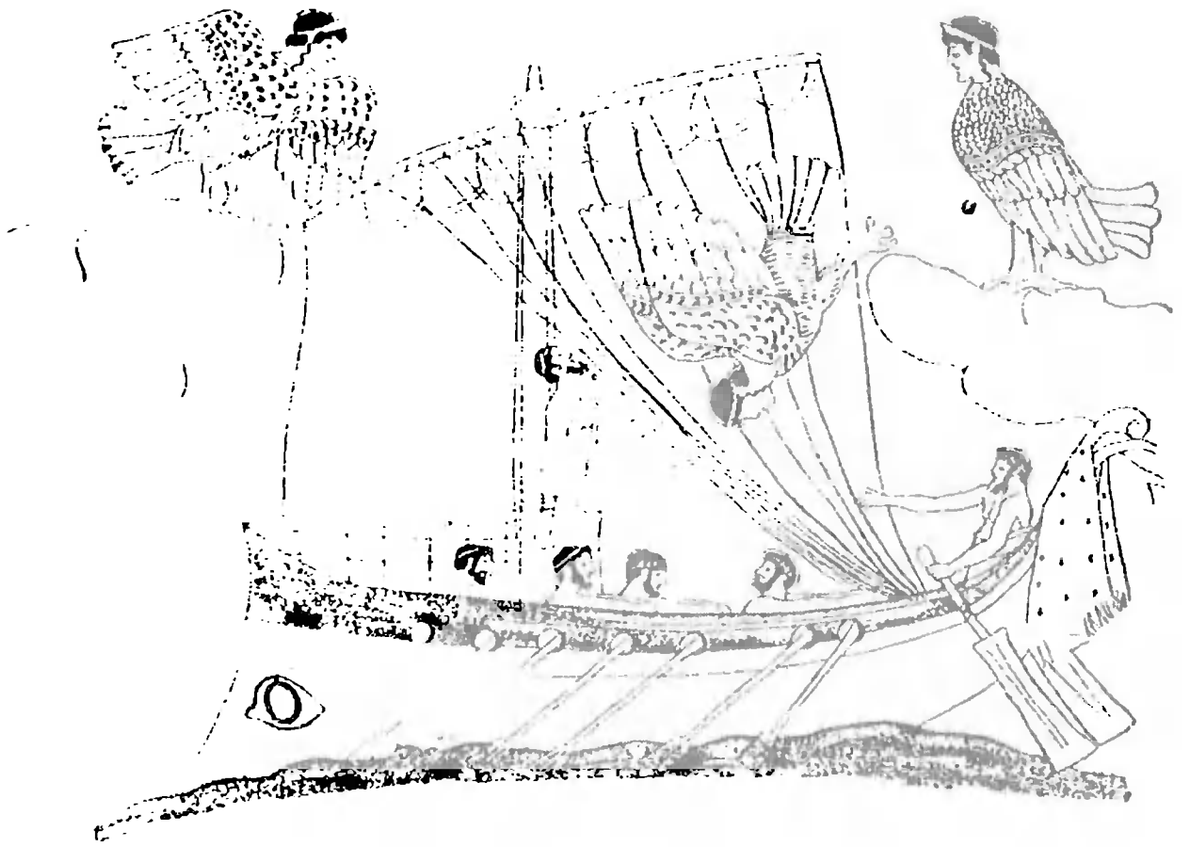

Ulise și Sirenele.
Pictură pe un vas antic, Londra.

în fața noastră un abur gros ca un fum și auzim un clopot de talazuri de apă. Tovarășii mei, de frică, lasă din mâini lopețile. Eu, însă, îi sfătuiesc să stea pe băncile lor și să vâsluiască cu putere înainte. Ne apropiam de monstrul Scylla, de care îmi vorbise Circe și mă pregăteam să-mi iau armele în mâini. Dar, nu văz monstrul nicăieri. De partea cealaltă a noastră însă, clocotea în adâncimi un al doilea monstru, de asemenea nevăzut, și tot așa de grozav. Era teribila Charybda, care înghițea apa sărată a mării.

Aveam să trecem printre acești doi monștri, cruzi și nemiloși. Scylla ne-a răpit din vasul nostru pe șase din cei mai voinici tovarăși. Îi zăresc în apă, ei mă strigă și-mi cer ajutor. Dar, ce puteam să le fac? În sfârșit, după multă trudă, scăpăm, cu această pierdere de oameni, și de grozava Scylla și de cumplita Charybda și ne pomenim, după sforțări uriașe, în fața insulei Trinacria. Aci mergeau la pășune turmele lui Helios, zeul strălucitor al Soarelui, șapte cirezi de vite și șapte turme de oi, date în paza a două nimfe. Numărul vitelor era același, căci ele nici nu se sporeau nici nu se împuținau, și trăiau într-o vecinică tinerețe, fără să îmbătrânească. Le

auzim chiar, pe când ne găseam în corabie, la o mare depărtare, mugind și behăind. Atunci îmi adusei aminte de povața profetului Tiresias și a zânei Circe, ca nu cumva să ne atingem de boii Soarelui, și dau tovarășilor mei sfatul, ca să înconjurăm această insulă, căci ne așteaptă în ea grozave nenorociri.

Vorbelor mele nu li se dă nici o ascultare, iar prietenul Euryloch îmi face chiar dojeni.

„Ești îngrozitor Ulise, îmi zisse. Tu nu mai cazi de oboseală, parcă ai fi de fier, câtă vreme noi ceilalți nu mai putem de somn și de trudă. Tu te împotrivești să coborâm oleacă pe pământ, să cinăm și noi în ticnă; și vrei să orbecăim pe mare departe de uscat. Nu-ți dai seama că noaptea vânturile sunt înfricoșate, ele sunt urgia corăbiilor? Nu, lasă-ne să acostăm la țărm, să ne pregătim cina și dinimneață vom trage din nou vasul în largul mării și vom porni înainte".

Scylla.
Pictură pe un vas antic.

Vorbele lui Euryloch găsesc aprobarea tuturor tovarășilor, iar eu, rămânând de unul singur, i-am pus să jure că cel puțin nu se vor atinge de turmele și cirezile lui Helios, dacă cumva le-ar întâlni în cale.

După ce-mi făcură jurământul ce le-am cerut, tragem corabia la uscat și după ce mâncăm și bem bine, ne-am culcat și am dormit.

O lună întreagă ne-a bătut aci Austrul și n-am putut să ne urnim din loc.

În vremea aceasta, merindea ce aveam la noi s-a isprăvit și tovarășii mei, ca să-și astâmpere foamea, se puseră să prindă pești și păsări. Și se hrăneau cu ce le pica în mâini și în undițe, căci altfel ar fi murit de foame.

Într-una din zile, pătrund mai adânc în ostrov, ca să mă închin zeilor și să-i rog să-mi arate drumul întoarcerii noastre acasă. Și cutreierând cam multicel ostrovul și depărtându-mă de prieteni, dau peste un loc retras și adăpostit deori ce vând. Intru acolo, aduc o jertfă pentru toți zeii Olympului și, cum eram obosit, îmi pun capul jos și ațipesc.

În vremea aceasta, Euryloch dădea tovarășilor noștri sfatul nenorocit să prindă boii lui Helios și să-i taie ca să-și astâmpere foamea, îndemmându-i ca, după ce vor ajunge în Ithaca, să înalțe zeului temple bogate, ca despăgubire pentru dauna de acum. Euryloch este ascultat și jurământul ce mi se dăduse înainte mie este călcat în picioare.

Când somnul blajin îmi zbură de pe gene și când mă întorsei la tovarăși, simt de departe mirosul de friptură și, cuprins de groază, strig către zei: „Părinte Jupiter și voi toți ceilalți fericiți nemuritori, somnul ce mi-ați trimis a fost de bună seamă o mare nenorocire, iar fapta săvârșită de tovarășii mei o mare grozăvie".

Ajung la țărm, îmi cert tovarășii, dar îi cert degeaba; totul era prea târziu.

Nimfele numaidecât dau de știre lui Helios despre răpirea boilor, iar zeul Soarelui amenință că nu va mai lumina nici pe zei nici pe oameni, dacă nu va primi satisfacție și că se va coborî în Infern.

Jupiter îi făgădui atunci cu jurământ că-mi va sfărâma corabia cu totul, îndată ce mă va vedea pe mare.

Șapte zile se ospătară prietenii mei cu carnea boilor lui Helios fără să-și dea seama că lăcomia lor aveau să o plătească scump; iar când, în ziua a șaptea, se potoli furia furtunii, ne urcăm în corabie și pornim spre țărmul patriei noastre. Dar,
n-am călătorit mult și s-a ridicat deodată un vânt puternic dinspre apus și o vijelie grozavă se dezlănțui deasupra capetelor noastre. Între tunete și fulgere, corabia noastră se zbate, când în dreapta când în stânga, și se umple de apă. Apoi, deodată, catartul se rupe și, în căderea lui, izbește pe cârmaci care se prăbușește în mare. În același timp, un fulger trăznește în corabia care se umple de fum și pucioasă. Tovarășii se răstoarnă din vas și sunt purtați pe câte o scândură, până ce dispar unul câte unul în clocotul valurilor.

Eu orbecăiam singur pe talpa navei lipsite de păreți și eram purtat pe apă, când încoace când încolo. Dar, vântul se-ntoarce de-odată și sunt dus înapoi spre afurisita de Scylla. O noapte întreagă sunt astfel purtat pe valurile pline de spume ale apelor.

În faptul zilei următoare, mă pomenesc din nou lângă groaznica Charybda, care, în gâtlejul său enorm, înghite talazurile pline de spumă sărată.

Când să mă înghițã și pe mine cu talpa navei, mă salt în sus și mă agăț de un smochin înalt, care atârna de stânca acoperită de mușchi și de pământ și mă încleștez de el acolo, întocmai ca un liliac. Și stătui agățat până ce vâltoarea scuipă din nou afară mizerabila mea de navă și atunci, dându-mi drumul, într-un salt din mâini și din picioare, sar curajos pe ea, singura mea scăpare.

Furtuna în urmă se potolește, iar eu vâslesc acum numai cu mâinile, nouă zile și nouă nopți, și, în ziua a zecea, mort de foame ajung fericit la uscat. Era insula Ogygia unde locuiește Calypso cea cu plete de aur și care m-a ținut la sine nouă ani, după cum v-am povestit ieri. Nu vă mai repete povestea, căci este mijlocul nopții și stelele ce cad de pe cer ne îndeamnă să ne ducem la culcare.

12. Ulise în Ithaca

Toți ascultară într-o adâncă tăcere fermecătoarea povestire a lui Ulise și rămaseră încântați de minunatele întâmplări ale eroului.

De aceea, Alcinou, plin de admirație pentru Ulise, se ridică de pe scaunul său și zice respicat: „Odată ce ai sosit la mine s-a isprăvit cu rătăcirile tale și, de bună seamă, ai să te întorci acasă, la vatra ta părintească"; iar, adresându-se sfetnicilor săi phaeaceni, le poruncește ca, pe lângă darurile aduse, să mai adauge fiecare câte un tripod și câte o cupă. În urmă, plecară cu toții pe la locuințele lor ca să se culce.

A doua zi, când se ivi Aurora cu degetele ei trandafirii, sosesc și phaeacenii cu darurile lor. Regele Alcinou îngrijește singur de corabie ca să aibă toate cele de lipsă. Apoi, după ce se strâng cu toții în adunare, se aduc noi jertfe pentru Jupiter și fac un nou ospăț, iar Demodoc își înstrunește încă o dată lira, în cinstea eroului care era gata de plecare.

În urmă, luând cuvântul Ulise, glăsuiește:

Crai Alcinou, mărite între oameni,
Vă rog după închinare de pahare
Trimiteți-mă sănătos acasă,
Și voi cu bine rămâneți. Că iată
E gata tot ce-mi fuse mie voia,
Și darurile dragi și pregătirea
Călătoriei mele. Să dea zeii
Să-mi fie spre noroc și la întorsu-mi

La mine acasă să-mi găsesc tot bună
Nevasta și pe-ai mei, voinici și teferi!
Și voi, pe-aici rămașii, s-aveți parte
De fii și de soții! Să vă dea zeii
Tot binele, să fie tot norodul
Ferit de rău!

Închină, după aceea Alcinou, pentru Ulise și acesta, în urmă, pentru regina Areta.

Apoi, după ce corabia a fost încărcată cu darurile primite, eroul sare în ea și se trântește pe un pat moale; în urmă nava plutește ușor și lin pe spatele întins al mării.

Iar, când se ivi luceafărul, solul obicinuit al dimineții, vasul plutitor al eroului se apropie de mica insulă Ithaca.

Ulise dormea însă adânc și nu s-a deșteptat nici atunci când tinerii phaeaceni izbiră corabia de prundișul țărmului. De aceea, luară pe Ulise cu așternut cu tot și-l așezară pe prund, așa adormit, și alături de el puseră, sub rădăcina unui pom, toate averile cu care îl dăruiseră phaeacenii; în urmă, fără să-l trezească din somn, plecară înapoi.

La întoarcere, Neptun ca să-i pedepsească, fiindcă a adus pe Ulise în patrie, împotriva dorinței sale, le preface corabia într-o stâncă în mijlocul mării.

Într-acestea se deșteaptă și Ulise și, uitându-se împrejurul său, nu putu recunoaște nimic, pentru că prea de mult lipsise din țară. În afară de aceasta, zeița Minerva, pentru ca să nu-l cunoască nimenea, înainte de a fi pedepsit pe pețitori, l-a ținut mereu învălit în ceață.

În nedumerirea sa, se lovește cu palmele peste coapse și zice: „Vai de mine, unde sunt, în ce țară, la ce popor sălbatic? Șireții de pahaeaci m-or fi amăgit! Vor fi oare pe aici oameni primitori și cu teamă de zei? Și, unde să-mi duc acum toată această avere? Dar, ia să-mi văz odoarele și să le număr, căci
s-ar putea ca ei, să-mi fi furat o parte din ele".

După ce și-a numărat mândrețea de odoare și, după ce a văzut că nu-i lipsește nimic, s-a pus pe plâns, tânguindu-se de dorul țării sale, de care se credea încă așa departe.

Dar, iată, că se apropie de el Minerva, sub înfățișarea unui mândru ciobănaș, având în mâini o măciucă și în picioare sandale.

Cum se opri în fața lui Ulise, acesta îi zice: „Prietene, fiindcă tu ești întâiul om, pe care îl întâlnesc în această țară, te rog ca pe un zeu, spune-mi, ce fel de oameni locuiesc pe aici? Este acesta vrun ostrov sau malul ridicat al vreunei țări mănoase?

Iar zâna cu ochii albaștri îi răspunde:

Străine, ești copil sau vii tu oare
De prea departe, de mă întrebi pe mine
De-acest pământ? El nu e doar cu totul
Lipsit de faimă, că-l cunoaște o lume
Din răsărit și din apus de soare.
E aspru și de neumblat cu caii
Și nu-i de tot sărac, măcar că nu e
Așa de-ntins. El din belșug rodește
Și grâu și vin. E umed totdeauna
De ploi, de rouă spornică-n rodire.
Și-i bun de pășunat de boi și capre
Și are-n codri arbori de tot felul
Și nesecate adăpători. De aceea
Și numele-i Ithaca, o, străine,
Ajunse pân-la Troia ce se zice
Că-i țară depărtată de Achaia.

Ithaca! Era deci în adevăr în Ithaca, dulcea lui patrie dorită de atâta vreme! Ce bucurie! Dar șiretul și-o ascunde, căci nu vrea să se trădeze.

„Da, zice el, am auzit adesea în patria mea Creta, vorbindu-se despre Ithaca. Eu vin acum de acolo ca fugar. Niște corăbieri din Fenicia m-au adus aci cu averile mele, căci am omorât la mine acasă pe un fiu de rege, care voia să-mi ia prăzile ce adunasem din Troia, unde am pătimit așa de mult. De aceea, a trebuit să-mi părăsesc nevasta, copil și...

„Taci, îl întrerupte zâmbind Minerva, prefăcută acum din nou într-o fecioară frumoasă și chipeșă:

Ai fi grozav în renghiuri și-n tertipuri
Pe-ori cine ai întrece în șiretenii;
Nu poate chiar un zeu de hac să-ți vie
Abrașule, snovosule,-nsetate
De viclenii, nici chiar la tine-n țară
Tu nu te lași de-nșelăciuni, de snoave
Și scornituri așa de scumpe ție
De mic copil? Să nu vorbim de astea,
Că ne pricepem noi la măiestrie,
Că tu ești între oameni fără seamăn
De bun la sfat și la croit de vorbe,
Eu între zei pe lume sunt vestită
De știutoare și de iscusită.
Tu însă n-ai știut că eu sunt Pallas
Minerva ce-am pe Jupiter de tată
Și care-n toate treburile tale
Te sprijin totdeauna și te apăr
Și te făcui iubit de toți feacii.

„Iar acum, am venit la tine să-ți dau sfatul, spune mai departe Minerva, cum să pedepsești pe obraznicii de petitori care, de trei ani, îți papă averile și umblă să-ți ia pe credincioasa ta soție, născocind tot felul de tertipuri. Ea însă se împotrivește și te așteaptă pe tine".

– „E greu să te cunoască pe tine cineva, răspunde Ulise, oricât de priceput ar fi, căci tu te schimbi mereu la față și la făptură. De multe ori mi te-ai arătat și în luptele mele și în necazurile mele mai mari; în timpul din urmă însă, mi s-a părut că m-ai părăsit și că nu te voi mai vedea niciodată. Dar, totuși, spune-mi, ce poate să fie aceasta Ithaca? Eu nu mai cunosc de loc minunata mea țară".

– „Nu te-am părăsit deloc, zice zeița, dar n-am voit să lucrez împotriva puternicului meu unchiul Neptun, care te urmărea cu răzbunarea sa, fiindcă ai orbit pe fiul său Polifem. Și apoi noi, zeii, știam că-ți este hărăzit de soartă, să nu te prăpădești cu totul. Vino, dar, să-ți arăt Ithaca, ca să te încredințezi că ai ajuns în scumpa ta patrie. Uite, aici portul Phorchys, iată măslinul înverzit de pe țărm, în care

te-ai agățat de atâtea ori, iată peștera umbroasă în care aduceai adeseori jertfe nimfelor. Uite și Neritul cel păduros".

Astfel zicea zeița și, în același timp, împrăștia negura care învălea pe Ulise, înfățișându-i țara în toată frumusețea și bogăția ei.

– „Da, da, strigă Ulise vesel, este chiar țara mea" și se aruncă la pământ, sărutând țarina strămoșească și, cu mâinile spre cer, rugându-se de nimfe, protectoarele locului în care se afla. „Da, aci este grota nimfelor. Zâne Naiade, n-am mai nădăjduit să vă văz vreodată. Bucurați-vă acum de rugăciunile mele cucernice, iar dacă slăvita fiică a lui Jupiter, Minerva, îmi îngăduie să mai trăiesc, și mi-a păstrat pe scumpul meu fiu, vă voi aduce prinoase de recunoștință, ca și în vremea de demult".

În urmă, la povața Minervei, Ulise își ascunde bogățiile aduse cu sine, pentru ca nimenea să nu le găsească. Zeița le urcă apoi în fundul grotei, bucată cu bucată, și hăinetul și vasele și odoarele. Ea le așează cu îngrijire într-un colț din fundul peșterii și apoi prăvale o stană de piatră la intrarea ei.

După aceasta, se așează amândoi sub umbra măslinului, pentru ca zeița să-i dea sfat, cum să purceadă ca să pedepsească pe pețitori. Dar, despre sosirea eroului nimenea nu trebuia să afle nimic, înainte de a fi cunoscut el toate împrejurările și de
a-și fi câștigat, în taină, câțiva oameni pentru sine. De aceea, zeița îl travesti la înfățișare să nu-l cunoască nimenea și ca să nu o pățească ca bietul Agamemnon, omorât de Egisth și de soția sa. Și atunci zeița, atingându-l cu varga ei divină,

Sbârci pe dânsul netezimea pielii
Și capul îi goli de părul galben.
Făcu ca trupul lui întreg să fie
Sbârcit ca de bătrân moșneag și ochii,
Frumoși odată,-i înroși cu totul;
L-acoperi c-o zdreanță și c-o haină
Slinoasă, jerpelită și-nnegrită
De fum grețos. Pe urm-asupra-i pune

O blană rară-n păr, de cerb fugarnic,
Și-i dete un toiag și-o prăpădită
Ruptură de desagă ce-a fost prinsă cu baiere.

În urma acestora, zeița se duce la Sparta ca să îndemne pe Telemah, fiul lui Ulise, să se întoarcă și el acasă.

Bust de femeie.
Teracotă, sec. VII î. Chr. Iraklion Museum, Creta.

13. Ulise la porcarul Eumeu

Prefăcut în cerșetor, Ulise pleacă prin pădure, pe o potecă pietroasă, spre locuința unde zeița îi spusese că se găsește păstorul de porci, Eumeu, un om credincios al familiei.

El era îngrijitorul turmelor de porci ai regelui și avea, pe lângă sine și sub supravegherea sa, patru slugi care aveau să păzească porcii prin pădurile de fag și de stejar ce se găseau prin împrejurimi și seara să-i mâne acasă.

Pe vremea acea, păstoria de porci nu era o slujbă disprețuită și Ulise care aflase de la Minerva despre omenia și credința bătrânului păstor, se duce de-a dreptul la casa cinstitului porcar, fără însă a i se descoperi dintru început.

După plecarea stăpânului său la război, Eumeu, fără ajutorul lui moș Laerte și al stăpânei sale, Penelopa, făcu un staul împrejmuit cu bolovani și cu pari groși de stejar și lăuntru staulului douăsprezece cotețe în care se adăposteau câte cinci zeci de scroafe și purceii lor. Vierii stăteau afară și numărul lor scădea mereu, fiindcă mereu erau mâncați, de trei ani încoace, de petitorii Penelopei. Patru zăvozi, ca patru fiare cumplite, păzeau vierii ca nimenea să nu se atingă de ei.

Când sosește Ulise, Eumeu stătea în pridvorul casei și-și croia dintr-o piele de bou o pereche de opinci. Ceilalți oameni ai lui erau plecați, trei cu porcii la păscut, iar al patrulea în oraș cu un vier pentru petitori.

Câinii cum zăriră pe cerșetor, se năpustiră lătrând asupra

lui. El, priceput cum era, se pune repede jos și-și lapădă bățul. Totuși câinii l-ar fi înhățat, dacă n-ar fi alergat porcarul, aruncând din mână pielea de bou, și nu s-ar fi răstit la câini, gonindu-i cu pietre pe care încotro. Apoi, adresându-se cerșetorului, îi zice: „Era cât pe aci să te rupă javrele și să mă faci de rușine și de ocară. Am eu destul necaz și supărare pe capul meu, căci toată ziulica mă tânguiesc după bunul meu stăpân și stau aci să-i îngraș porcii pe care să-i mănânce alții, câtă vreme el, poate, o fi lipsit de o bucățică de pâine și o fi rătăcind ca un cerșetor prin străini, dacă o mai fi trăind și-o mai fi văzând lumina soarelui. Dar, vino în coliba mea, bătrâne, ca să-ți dau puțină pâine și vin și apoi să-mi spui cine ești, de unde vii și ce fel de năcazuri ai pătimit".

Vorbind astfel, porcarul pornește înainte și în sălașul său, așterne peste niște frunze o blană de capră neagră și poftește pe străin să șeazâ lângă el.

Ulise se bucură de primirea prietenească ce i se făcea și mulțumindu-i pentru aceasta, Eumeu îi zice:

De-ar fi să-mi vie musafir, străine,
Chiar altul mai nenorocit ca tine,
Tot nu mi-e dat să-l nesocot ca oaspe,
Căci de la Joe sunt trimiși străinii
Și cerșetorii toți, iar darul nostru,
Oricât de mic, plăcut li-i lor, c-atâta
Pot slugile ce tremură de-a pururi,
Când poruncesc stăpânii noi. Că zeii
Împiedică-nturnarea celui care
M-ar fi iubit din inimă pe mine...
Dar el se duse,
Pieri – mai bine ar fi pierit sămânța
Elenii de istov, că multă lume
Mai potopi. Căci el plecă la Troia
Să lupte cu troienii întru cinstea
Lui Agamemnon...

Și spunând acestea, își suflecă haina sub brâu, se duce printre cocini, unde o droaie de porci erau închiși și prinzând

de acolo doi purcei, îi taie și-i pârlește și apoi îi pune în frigare. Iar, când friptura s-a rumenit, o întinde înaintea lui Ulise și aducându-i și vin desfătător, îl așează într-o cupă în fața lui, spunându-i: „Poftește și te ospătează străine, din carnea ce poate să-ți dea o slugă, căci porcii cei grași îi papă peținorii, care n-au nici milă și nici teamă de zei.

Dar zeii nu iubesc ticăloșia,
Ci țin la tot ce-i drept și cumsecade.

Căci, chiar dușmanii, când tabără într-o țară străină, dacă le este dat de zeii de sus să o prădeze, după ce-și umple corăbiile, se întorc repede acasă, căci le este teamă de răzbunarea cerească. Peținorii însă, pradă mereu averea stăpânului meu și n-au nici o teamă de nimenea. Pe semne, or fi având vro știre despre moartea stăpânului meu de-i mănâncă avutul fără cumpăt și fără cruțare. În fiecare zi și în fiecare noapte, se țin numai de petreceri și nu-i taie numai o vită sau două, ci mai multe deodată și-i golesc vinul, butoi după butoi, căci prin împrejurimi n-a fost rege mai bogat decât Ulise. Avea douăsprezece turme de boi, și tot atâtea de capre și oi. Astăzi, fiecare păstor le duce câte una din vitele cele mai grase, și eu le trimit pe fiecare zi pe cel mai frumos vier. În curând toate au să fie pe isprăvite".

Pe când istorisea astfel Eumeu, Ulise mânca și bea pe tăcute. Un singur gând îl muncea pe el, cum să piarză pe peținori.

După ce s-a săturat de mâncare și porcarul i-a mai oferit încă o cupă de vin, l-a întrebat străinul: „Da' bine, prietene, cine este bărbatul bogat și puternic de care îmi vorbești tu? Zici că s-a prăpădit din pricina lui Agamemnon? Spune-mi și mie că poate îl cunosc, căci mult am mai umblat și eu în toată lumea asta".

„Hei, moșule, zice Eumeu, oricât ai fi colindat tu lumea și oricâte vești ai aduce tu acum, nu mai afli crezare la nevasta și feciorul lui Ulise, căci mulți au mai venit la noi în țară și i-au îmbătat cu vorbe și palavre. Lui Ulise i-au jupuit de mult pielea de pe oase câinii și păsările, ori i-au

mâncat leșul peștii din mare și acum oasele îi vor fi stând acoperite de nisip pe vrun țărm de mare. El a pierit, lăsând în urma lui numai jale, la toți ai lui și mai ales mie. Căci așa stăpân bun și blând n-am să mai găsesc, pe oriunde aș merge și chiar dacă m-aș duce la părinții mei de acasă".

Atunci Ulise îi răspunde:

„Prietine, fiindcă ești așa de neîncrezător și te îndoiești de întoarcerea stăpânului tău, să știi de la mine cu jurământ că Ulise vine. Îți jur pe Jupiter, pe masa ta ospitalieră, pe căminul lui Ulise, că chiar în acest an el se va întoarce, că chiar în luna asta sau în luna viitoare el va pedepsi pe cei ce și-au bătut joc de casa lui. Pentru această veste ai putea să-mi dai și răsplată".

„O bătrâne, zice păstorul, nici eu n-am să-ți dau răsplată, nici Ulise n-are să se mai întoarcă. Bea-ți paharul în pace și să vorbim de altele, că de câte ori îmi aduc aminte de stăpânul meu, mi se umple sufletul de amărăciune și de întristare. Iar acum mă arde focul mai ales pentru fiul său Telemah pe care zeii l-au făcut drept ca bradul, frumos și mândru și care acum este plecat la Pylos, ca să întrebe despre tatăl său, iar petitorii îi pândesc calea, ca să-l omoare la întorsul lui acasă. Dar, pe el să-l lăsăm în seama zeilor care au grijă de toți cei buni și spune-mi acum cine ești și cum ai ajuns în Ithaca?

Ulise, priceput în născociri, îi istorisi păstorului o lungă poveste despre fel de fel de pățanii închipuite pe care le-ar fi pătimit prin mai multe țări, plecând din patria sa Creta. A luat parte și în războiul de la Troia, împreună cu Idomeneu și acolo a făcut cunoștință cu Ulise. În Thesprotia, unde l-a aruncat o furtună, în urma unui naufragiu, a auzit din nou vorbindu-se despre Ulise. Acolo eroul a petrecut mai mult timp la regele Pheidon, care, încărcându-l cu daruri, era gata să-l trimeată în patrie. În timpul când el – cerșetorul – se găsea acolo, Ulise plecase la Dodona, să întrebe oracolul cu privire la întoarcerea sa și că de aceea nu l-a văzut. În Thesprotia i s-a arătat chiar averile pe care Ulise le adusese cu sine, fie luate ca pradă, fie dăruite de prieteni și pe care le lăsase în păstrare, până la întoarcerea sa de la Dodona.

Ba încă mai mult, a văzut chiar corabia cu care thesprotienii voiau să-l trimeață acasă. „Pe mine, zice mai departe cerșetorul, m-a trimis regele mai degrabă, fiindcă eu doream să mă duc la Dulichium și tocmai se găseau atunci acolo niște negustori cu o corabie. Dar chiar aceasta a și fost nenorocirea mea. Ticăloșii de marinari s-au gândid să mă vânză pe drum undeva ca sclav. M-au dezbrăcat de hainele mele cele bune și m-au îmbrăcat în bulendrele astea rupte, în care mă vezi cu ochii. Iar, când, spre seară, am ajuns aci, în Ithaca, m-au legat cobză cu o frânghie răsucită și m-au lăsat pe corabie, iar ei au ieșit la țărm și s-au așezat la masă. Pe mine numai zeii pot zice că m-au dezlegat și după ce-mi acoperii capul cu o zdreanță, mă cobor din corabie, în mare, și vâslesc cu amândouă brațele și despărțindu-mă de dânșii, ies la mal. O apuc la deal printr-un desiș de pădure și mă ascund. Ei când văzură că lipsesc din corabie, m-au căutat în toate părțile, dar negăsindu-mă au plecat în drumul lor. Zeii, în urmă, îmi îndreptară pașii aci, la casa unui om de treabă.

La acestea Eumeu zice: „Sărmanul de tine, tare m-ai înduioșat, străinule, povestindu-mi cât ai pribegit și cât ai pătimit. Dar, spune-mi de ce tot cauți să-mi spui minciuni despre Ulise care știu că n-are să se mai întoarcă? Crede-mă, am auzit de multe ori această poveste, de care mi-e silă să o mai ascult din nou. Dar, nu pentru asta te omenesc și te țin în gazdă, ci pentru Cel de Sus care ocrotește pe oaspeți și pentru că mi-e milă de tine".

Schimbând astfel de vorbe, sosește și seara și porcii se întorc, împreună cu păstorii la cocinele lor. Eumeu dă ordin slugilor să-i prinză vierul cel mai gras, pentru ca să-l taie în cinstea oaspelui lor. După ce jertfește partea cuvenită pentru nimfe și pentru zeul Mercur și după ce aduce prinos zeilor, rugându-se pentru întoarcerea stăpânului său, pregătește masa de seară și pune dinaintea cerșetorului, spre marea lui bucurie, bucata cea mai bună, spatele porcului.

Iar, după ce s-au săturat cu toții, cu mâncare și băutură, se gândesc la culcare. Afară ploua și bătea un vânt rece. Eroul în hainele sale de cerșetor începe să tremure și pentru

ca să încerce pe Eumeu să vază, dacă îi dă sumanul, ori silește pe vreunul din servitorii săi să-i dea pe al lui, zice: „Ascultă-mă, Eumeu, și voi ceilalți tovarăși, am să povestesc ceva, căci vinul și pe cei mai înțelepți îi face să cânte și să râză și să îndruge la vorbe care n-ar trebui spuse, el mă face și pe mine să glumesc. Ah, cum aș vrea să mai fiu încă o dată tânăr și în puterea de altă dată când, înaintea Troiei, ne-am dus la pândă.

În fruntea noastră era Ulise și Menelau și eu eram al treilea. Dar, când sosirăm la zidul cel înalt al cetății, ne-am ascuns sub scuturile noastre și ne culcarăm în stuhuri, într-un loc mocirlos. Bătea crivățul cumplit și era noaptea geroasă și zăpada cea rece se îngroșase pe scuturile noastre. Ceilalți aveau sumane și haine și dormeau liniștiți sub pavăza lor; numai ei, negândindu-mă la frig, îmi lăsasem prostește sumanul la tovarăși și plecasem numai așa cu scutul.

Dar, când fu cam pe la a treia straje și stelele începeau să asfințească, eu înghețat de tot, trezesc cu cotul pe Ulise care dormea lângă mine și-i zic: „Tu, fiu de viță înaltă al lui Laerte, iscusitule Ulise, m-am dus pe copcă, mă omoară frigul, căci am venit fără suman. M-a împins naiba să viu așa, îmbrăcat numai cu o haină subțirică și n-am să mai scap cu zile“.

Așa-i zisei, iar Ulise, iscusit la sfat și luptă, iscodi numaidecât ceva, și-mi șopti încet: „Taci să nu te audă cineva dintre ai noștri“, apoi, proptindu-și capul pe cot grăi cu glas tare: „Prietini, mi-a venit în somn un vis de la zeii de sus, că prea ne-am îndepărtat de tabără. Să meargă, deci, cineva la Agamemnon să-i spună să ne trimeață aci mai mulți oameni“.

De abia spuse aceste vorbe, când se scoală Thoas și-și scoate în grabă sumanul de purpură și aleargă la corăbii; eu îl iau în spate, mă culc și adorm tihnit până la ziuă. Hei, cum nu-s tânăr și zdravăn ca atunci! Mi-ar da un țol vrun porcar din cei din staul din dragoste și cinste pentur un astfel de voinic. În zdrențele astea ale mele de acum, nimănuia nu-i pasă de mine“.

– „Moșule, îmi zice atunci răzând Eumeu. Ai vorbit ca

un om cu minte și n-ai spus nimic de prisos. Vei avea, deci, peste noapte, haina ce dorești și tot ce se cuvine unui străin în mizerie. Mâine dimineață, însă, negreșit vei rămânea în zdrențele tale de pe tine; căci noi aci n-avem multe haine și mantale de primenit; tot insul are numai una. Dar, când va veni fiul lui Ulise, are
să-ți dăruiască, și ție o manta și o haină și o să te ducă, unde îți poftește inima.

Cu aceste vorbe, se scoală și-i așază lângă foc un pat, peste care aruncă blăni de capră și de oaie. Ulise se trântește pe ele, iar Eumeu azvârle deasupra-i o sarică pe care o purta numai pe vreme rea. Ceilalți păstori se culcară lângă străin, iar Eumeu, cu grija de porci, după ce-și atârnă o sabie pe umăr, se învălește într-o manta, peste care aruncă un cojoc de capră și se duce astfel, cu o lance ascuțită în mână, să se culce în locul unde porcii dormeau sub stânci, într-un culcuș ferit de crivăț.

Ulise se uita cu bucurie, cum sluga credincioasă păzea averea stăpânului, în lipsa lui de acasă.

Câinele Argos recunoaște pe Ulise.
Reproducere după o piatră antică.

14. Telemah la curtea lui Eumeu

În timpul acesta zeița Minerva i se arată lui Telemah și-l îndeamnă să se întoarcă acasă în Ithaca și-l apără pe drum de capcana ce i-o întinseseră pețitorii.

La sfatul zeiței, el nu se duce de-a-dreptul în cetate, ci se abate mai întâi pe la curtea lui Eumeu.

Ulise era încă aci. Cu o seară mai înainte, pe când el se găsea cu păstorul în coliba acestuia, la întrebat, dacă are să-i mai dea găzduire. „Mâine dimineață, zice cerșetorul, am să mă duc în oraș la cerșit, ca să nu vă fiu povară pe capul vostru și ar fi bine, dacă mi-ai da pe cineva să-mi arte drumul; în oraș am să colind în dreapta și în stânga, ca să capăt o bucățică de pâine și oleacă de vin. Și m-aș duce bucuros și la palatul lui Ulise, ca să-i spun Penelopei vești despre bărbatul ei și să mă vâr și printre pețitori, să văd, dacă nu-mi vor da și ei vro bucătură. Aș putea chiar să intru în slujba lor, căci mă pricep și eu la câte ceva".

„Ce gând ți-a dat prin minte, străinule? Pe semne, vrei să-ți lași pielea pe acolo. Vrei să te vâri în roiul de pețitori, a căror neobrăzare și semeție este fără margini? Ăia au cu totul altfel de servitori: tineri, îmbrăcați în haine frumoase, cu părul dres și cu fața sclivisită. Rămâi mai bine aici, la mine. Tu nu ne ești povară pe cap și dacă se întoarce fiul lui Ulise din călătoria sa, are să-ți dăruiască veșminte și are să te ducă unde vreai".

Atunci cerșetorul îi mulțumește pentru bunăvoință și-l

roagă să-i povestească ce știe despre părinții mult încercatului Ulise, dacă mai trăiesc, ori s-au scoborât în împărăția umbrelor? –

„Laerte, tatăl, zice Eumeu, mai trăiește încă și se roagă mereu de zei, ca să moară în casa sa. Nu face decât să se bocească după fiu-i dus și după buna sa nevastă a căreia sfârșit i-a pricinuit atâta supărare și o bătrânețe fără vreme. Căci ea, tânjind după slăvitu-i fiu, s-a topit de plâns și jale. Și grozav îmi pare de rău după moartea stăpânei mele, căci ținea la mine, ca la un copil al ei. Am trăit la curtea ei, până m-am făcut mare, mi-a dat haine și încălțăminte și, la urmă, m-a trimis aci la țară. De atunci încoace ea nu mi-a făcut decât bine. Acum însă, sunt lipsit de toate bunătățile ei".

– „Ai plecat, deci, și tu, zise Ulise, de mic de acasă, de la părinții tăi? Spune-mi, prin ce întâmplare? A fost pustiit de vro oaste orașul părinților tăi, ori te-au răpit niscaiva pirați, găsindu-te cu turmele la pășune și te-au vândut în urmă aci"?

„Fiindcă mă iscodești, străine, zice porcarul, șezi colea și bea și ascultă-mi povestea. Noaptea acuma-i lungă și ai destulă vreme și să asculți și să dormi. Nu-i bine să se culce cineva prea din vreme; strică și prea mult somn.

„Dincolo de Ortygia, se găsește Syria o insulă bogată, poate că auzișI și tu de ea. Cu toate că nu e prea locuită, este însă roditoare și are pășuni mănoase. Sunt acolo două cetăți peste care domnea tatăl meu, Ctesius, fiul lui Ormenus. Pe când eram copil, au venit pe acolo niște corăbieri din Fenicia, niște hoți mehenghi, cu o navă plină de jucării și mărunțișuri de vânzare.

În casa tatălui meu se găsea o femeie, de fel tot din Fenicia, harnică și frumoasă, pe care o răpiseră din țara ei niște pirați din Taphos și ne-o vânduseră nouă. Aceasta a prins dragoste de unul din corăbieri care îi făgădui că o va duce acasă la părinții ei. Ca preț al drumului, ea le promise că le va da tot aurul care îl va putea lua din casa noastră și pe mine, un copilaș, ce eram dat în seama ei.

Un an întreg au stat la noi, în țară, corăbierii cu negoțul lor și când nava le-a fost bine încărcată cu mărfuri și se

pregăteau de plecare, au trimis la tatăl meu pe un mișel să dea de veste femeii. El a adus la noi de vânzare, o salbă de aur cu boabe de chichlimbar și pe când mama mea și femeile din casă se uitau la salbă, o admirau și o târguiau, hoțomanul face un semn femeii. Ea mă ia de mână și mă duce afară din casă. În sala cea mare, unde stăteau mesenii, a găsit trei cupe de aur, pune mâna pe ele, le dosește, în pripă, în sân și în grabă pornim împreună la nava se stătea gata de plecare.

Sosise amurgul. Soarele apuse și drumurile încep să se umbrească. Intrăm în navă și pornim. Un vânt prielnic ne mână într-una șase zile și șase nopți. În ziua a șaptea, femeia moare subit și corpul ei este aruncat în mare, ca hrană pentru foce și pești. Astfel, eu rămân singur printre străini. În sfârșit ajungem în Ithaca, unde regele Laerte m-a cumpărat și astfel m-am pomenit în casa aceasta".

„M-a înduioșat mult, Eumeu, povestea pățaniei tale, zice Ulise. Dar Dumnezeu ți-a dat pe lângă atâtea nenorociri și un mare bine, că te-a adus în casa unui om de treabă care ți-a dat mâncare, băutură și un trai de suferit. Eu, dimpotrivă, rătăcesc mereu printre străini".

Astfel tot povestind, până noaptea târziu, adormiră. Somnul le-a fost scurt, căci în curând se revărsară zorile.

Într-asta, tovarășii lui Telemah sosesc la țărm, trag vasul la uscat și-l leagă cu odgoane. Apoi, ieșind pe malul mării, gătesc masa și după ce se satură bine, Telemah pleacă de-a dreptul la păstorul său de la țară. Când se apropie de casa lui Eumeu, dulăii nu-l latră, ci se gudură pe lângă el. Ulise bagă de seamă aceasta și spune porcarului: „De bună seamă e vrun cunoscut sau vrun tovarăș, că nu-l latră câinii, ci dau numai din coadă și acum îi aud și tropăitul". Încă nu sfârșise vorba, când pe prag se oprește un tânăr voinic.

Porcarul sare degrabă și e așa de uimit că vasul în care amesteca vinul, îi pică din mâini; se repede la stăpânul său și-l sărută duios și pe cap și pe ochi și pe mâini, întocmai ca un părinte, căruia i se întoarce acasă singurul copil ce are, după zece ani de zbucium.

Venit-ai Telemah, lumină dulce?
Eu nu credeam să te mai văd vrodată,

De când la Pylos ai plecat pe mare
Copile, vino-n casă cât mai iute,
Privindu-te de drag să-mi satur ochii,
C-abia întors ai și venit la mine.

Lui îi răspunde Telemah: „Venit-am aci, taică, numai pentru tine, ca să te văz și să aud, dacă mama este încă acasă sau s-a măritat cu careva dintre pețitori."

„Da, zice Eumeu, ea este acasă la tine și se mistuie în plânset, ziua și noaptea".

Cu aceste vorbe îi ia din mână lancea și Telemah intră în colibă.

Când a voit să șază, Ulise îi întinde scaunul, dar tânărul îl oprește și-i spune cu prietenie: „Șezi, străine, în tot sălașul acesta găsesc eu un loc ca să șez. Omul ăsta de aici are să-mi găsească un scaun".

Ulise rămâne pe locul său, iar porcarul îi face tânărului un scaun de șezut din frunze verzi, peste care așterne blănuri. Apoi, aduce mâncare și băutură și tustrei se ospătează.

După ce au mâncat și au băut îndeajuns, Telemah întreabă pe păstor, cine este străinul și Eumeu îi spune, în două vorbe, ce i-a povestit Ulise mai înainte. „Eu ți-l predau ție, zice porcarul, să faci ce vreai cu dânsul".

Dar, chibzuitul Telemah îi răspunde: „Eumeu, tu nu faci decât să-mi dai o grije mai mult. Cum să primesc eu pe străin, în casa mea, în care n-aș putea să-l feresc de obrăznicia pețitorilor? ține-l tu la tine, în casa ta, și eu am să-ți trimit pentru el o haină și un suman și o sabie și apoi îl voi lăsa să plece, unde îl duce inima. Îmbrăcămintea am să o trimit aici, la tine, împreună cu mâncarea, ca să nu-ți fie ție și tovarășilor tăi de povară. Acolo, între pețitori, n-aș voi să-l las, că au să-și bată joc de el și m-ar durea amar; că, unul singur, ori cât ai fi de tare, nu poți să birui pe mai mulți; și te bat cu numărul.

Atunci, își îngădui o vorbă și cerșetorul Ulise:

„Prietine, să mă ierți că iau și eu cuvântul, dar grozav mi se sfâșie inima din mine, când aud vorbindu-se că pețitorii blestemați uneltesc la curte în ciuda ta, deși tu ești

în vârstă așa de mare. Spune-mi mie, rabzi tu de bună voie sau nu te vrea poporul, ori ești în ceartă cu frații tăi? Hei, de aș fi fost așa de voinic, ca tine, sau de aș fi fost fiul lui Ulise, sau chiar Ulise venit din pribegie – că mai este nădejde de-a veni – să-mi fi tăiat orișicine capul, de nu intram în casa lui Ulise și de nu svântam pe toți acei mișei. Iar, dacă m-ar fi biruit cu mulțimea lor, mai bine aș fi voit să mor în casa mea răpus de dânșii, decât să le văz mereu ticăloșia".

– „Am să spun adevărul adevărat, răspunde Telemah. Poporul nu mă dușmănește și nici nu sunt în ceartă cu frații, căci Dumnezeu a dat în neamul nostru câte un singur fiu. Străbunul meu Arcesiu avu numai pe Laerte, iar acesta pe Ulise și Ulise pe mine. De aceea, îmi și mișună nenumărați vrășmași prin casă, toți tineri fruntași de prin ostroave. Ei îmi pețesc pe mama și-mi mănâncă averea, iar ea nu știe ce să facă. În curând m-or pierde și pe mine, deși aceasta stă în puterea zeilor. Tu, Eumeu, du-te, deocamdată, pe la mama mea Penelopa și vestește-o că m-am întors sănătos din Pylos. Eu rămân aici. Dar spune-i aceasta numai ei, ca să nu afle peților, căci ăia îmi pasc nenorocirea".

– „Am înțeles, zice Eumeu. N-ar trebui, oare, ca să mă abat, cu un drum, și pe la bietul Laerte, care de când a aflat că ai plecat, nici nu mai mănâncă, nici nu mai bea și nici nu mai merge la câmp, ci se topește acasă între slugi cu plânsetul și cu suspinul"?

„E dureros, zice Telemah, dar pe el să-l lăsăm deocamdată cu toată jalea lui. Du-te, cât mai în grabă, la Penelopa și în urmă întoarce-te înapoi; iar maicii mele spune-i să trimeață în taină pe chelărița la bunicul Laerte ca să-i ducă știrea".

Astfel zice și păstorul luându-și opincile se încalță și apoi zorește la drum.

15. Ulise și fiul său Telemah

După plecarea lui Eumeu se ivi numaidecât zeița Minerva, sub înfățișarea unei tinere și frumoase femei. Se oprește în dreptul ușii și se arată numai lui Ulise și câinilor; Telemah nu o vedea deloc. Dulăii încep să mârâie și se trag la o parte; de lătrat nu o lătrară. Zeița face un semn lui Ulise care iese numaidecât din casă și se așează sub zidul cel înalt al curții, apoi îi zice: „Acum, iscusitule Ulise, vorbește fiului tău pe față și nu te mai ascunde de el, pentru ca în urmă să mergeți împreună în cetate și să pregătiți moartea pețitorilor. Eu voi fi alături de voi".

Grăind aceste cuvinte, atinge pe viteaz cu varga sa de aur. Ca prin minune, o haină frumoasă și o manta curată îi acopere trupul care se preface de o statură și de o înfățișare mai mare și mai mândră. Obrajii lui cei zbârciți se împliniră, iar părul din bărbie i se înegri.

În urmă zeița dispare.

Ulise intră în casă. Telemah, când îl vede, rămâne buimăcit și-și întoarce fața, căci credea că este un zeu

Cu totul altu-mi pari acum, străine,
Ai altă haină și altă-nfățișare.
De bună seamă ești un zeu din slavă:
Îndură-te ca să-ți închin prinoase
Plăcute, daruri scumpe, odoare de aur;
Doar cruță-mă.

La ceea ce Ulise răspunde:

Eu nu-s deloc un zeu. De ce m-asemeni
Cu zeii? Eu sunt bietul tău părinte,
Acela după care oftezi și suferi
Atâtea patimi, siluit de oameni
Necruțători.

Așa grăi Ulise și-și îmbrățișă copilul, acoperindu-l cu sărutări. Telemah însă, stătea uimit și nu putea să creadă vorbele tatălui său.

„Nu, tu nu ești tatăl meu Ulise. Tu ești un zeu care mă înșeală, pentru ca să sufăr și mai mult. Căci cum ar putea un om muritor să se schimbe după voie, dacă nu este un zeu care să-l facă ba moșneag, ba tânăr. Adinioară erai un moș bătrân, îmbrăcat în zdrențe, iar acum ești ca un zeu, locuitor al cerului nemărginit".

„Nu te mai mira, fiul meu, grăi Ulise. Eu sunt tatăl tău, care, după atâția ani de pribegie și după atâtea patimi, mă întorc în al douăzecelea an în țara părinților mei. Iar schimbarea ce ai văzut-o, o datoresc Minervei, căci numai zeii pot să înalțe și să afunde pe muritori".

Vorbind astfel, Ulise se așează jos. Telemah însă, cu lacrămi în ochi de bucurie, îmbrățișează pe părintele său și amândoi încep să plângă în hohot. Și plângeau mai duios și mai jalnic decât păsările cărora țăranii nemiloși le fură din cuiburi puii golași. Așa de trist plângeau; iar de sub gene le curgeau șiroaie de lacrimi! Și i-ar fi găsit plângând amurgul serii, dacă Telemah n-ar fi întrebat pe tatăl său, cum a sosit în patrie și dacă Ulise nu i-ar fi istorisit pe scurt întoarcerea sa.

„Iar acum sunt aici, pentru ca din porunca Minervei, să chibzuim împreună omorul peților. De aceea, înșiră-mi-i ca să știu ce fel de oameni sunt și câți la număr; să văd, dacă putem noi singuri, neajutați de nimeni, să-i biruim sau poate va trebui să cerem ajutor și de la alții".

Atunci Telemah îi răspunde: „Dragă tată, am tot auzit

de gloria ta cea mare, că ești războinic și înțelept; dar tu mi-ai spus o vorbă mare: nu pot doi inși să lupte cu oameni așa de mulți și de puternici. Vezi, nu sunt zece, nu sunt douăzeci, ci cu mult mai mulți. Numai din Dulichion sunt cincizeci și doi de tineri cu șase servitori; din Same douăzeci și patru; din Zacynthos douăzeci; de aci, din Ithaca, doisprezece, pe lângă craincul Medon, și divinul cântăreț Phemiu și doi servitori. De ar fi să-i lovim pe toți deodată, în casă, mă tem să nu plătim prea scump și să nu o pățim. De aceea, e bine să ne gândim la vrun ajutor.

La acestea zice Ulise: „Ascultă-mă și judecă tu însuți, dacă Jupiter și Minerva nu ne sunt ei ajutoare îndeajuns și dacă mai trebuie să ne gândim și la alții".

„Desigur, sunt puternice ajutoare, răspunse Telemah, amândoi tronând în nori și având puterea și peste oameni și peste zeii nemuritori".

„Ei vor fi, deci, aproape de noi, în lupta noastră îngrozitoare. Dar, tu, mâine, cum o crăpa de ziuă, să te duci în oraș și să te vâri în mijlocul mulțimii de petitori. Pe mine mă va duce mai târziu porcarul, sub înfățișarea unui nenorocit de cerșetor, vrednic de plâns. Dacă, în urmă, mă vor lua în batjocură în casă, tu să rabzi molcom în tine, orice ar fi să sufăr, chiar dacă m-ar țipa afară de un piicor și m-ar lua la ochi cu arcul. Cel mult, tu să-i înfrânezi și cu vorbe blajine, să-i rogi să se potolească. Și, nici un om să nu afle că Ulise s-a întors acasă, nici chiar Laerte și nici porcarul și nici altcineva de la curte, și nici Penelopa. În vremea aceasta, noi amândoi vom cerceta care dintre slugi și care dintre servitoare ne cinstesc și au teamă de noi și care nu vor să te știe și te înfrunte".

La acestea Telemah îi răspunde: „Tată, ai să mă vezi că nu sunt un copil; cercetarea slugilor deocamdată nu ne e de nici un folos, dimpotrivă, dă numai răgaz petitorilor să ne mănânce averile. Să iscodim acum numai pe servitoare, iar pe slugile de la țară să le lăsăm pentru mai târziu".

Ulise găsește bună chibzuiala fiului său și-o încuviințează.

16. Ulise și Telemah în oraș

A doua zi, când zorii trandafirii ai dimineții se resfirau pe cer, Telemah, încălțând în picioare frumoasele sale sandale și luând în mână-i lancea ascuțită, pornește spre oraș, spunând porcarului Eumeu: „Mă duc, taică, în oraș la mama mea Penelopa, căci mă tem că nu o să-și contenească plânsetul și vaietul, până ce nu mă va vedea cu ochii. Pe acest necăjit de străin însă, ți-l las ție să-l aduci mai târziu în cetate, ca să cerșească pe acolo; eu nu pot să duc în spate toată lumea, că am destule pe capul meu. Dacă s-o supăra cu atât mai rău pentru dânsul; mie-mi place s-o spun verde".

Ulise, căruia Minerva îi dăduse din nou înfățișarea de cerșetor, spune că el vrea să meargă în oraș, dar că mai întâi ar dori să se încălzească puțin la foc și să se mai ridice soarele că prea e răcoare așa de dimineață.

Când sosi Telemah la palat, peținorii încă nu se strânseseră. El își razimă lancea pe o coloană de piatră și intră în sală. Aci, vede mai întâi pe Euryclea, așternând pentru peținori blăni pe jețuri. Aceasta cum zărește pe stăpân, aleargă la el și împreună cu ea, toate servitoarele: plâng de bucurie și-l sărută pe cap și pe umeri.

În urmă sosește și Penelopa, mândră ca Diana și încântătoare ca Venus. Cu lacrimile în ochi, îl prinde în brațe și-l sărută și pe ochi și pe cap și apoi, cu glasul său duios, începe: „Bine ai venit, dragă Telemah, lumina dulce a vieții mele. Eu nu credeam să te mai văd, de când, pe ascuns și

fără voia mea, ai plecat la Pylos să întrebi de iubitul tău tată". Și se bucura din tot sufletul de întoarcerea fiului ei.

După ce a trecut cam o jumătate de zi, a pornit la drum spre oraș și Eumeu, împreună cu Ulise.

Acesta, îmbrăcat în zdrențe de cerșetor jerpelit, purta pe umăr o desagă și în mână, de sprijinit, o măciucă pe care i-o dăduse porcarul.

Pornind pe o cale gloduroasă, ajung în apropierea orașului și se opresc lângă izvorul de unde locuitorii își luau apă de băut, izvor încercuit de o dumbravă de plopi și a căruia apă țâșnea dintr-o stâncă. Aci se afla și un altar al nimfelor.

Dar, iată că deodată sosește și Melanthiu, păzitorul turmelor de capre, ducând, însoțit de doi servitori, capre alese pentru masa peților. Căprarul, cum vede pe călători, se năpustește cu gura mare asupra lor și începe să-i certe, batjocorind cu vorbe de ocară pe Ulise.

„Ce potrivească! Un netrebnic duce
Pe alt netrebnic. Cum îi tot adună
Un zeu pe cei de-o teapă împreună!
Porcare, prăpăditule, pe unde
Mai duci cu tine spurcăciunea asta
Și boala asta de calic, blestemul
Ospeților, ce umărul și-l freacă
De multe uși cerșind o bucătură.

Ci mai bine, dă-mi-l mie ca paznic și măturător de grajd, să care frunze pentru iezi, să bea zăr și apoi să vezi cum se îngrașă. Dar, de bună seamă, cum el e nărăvit la trândăvie, n-are să-i placă treaba. Lui îi place să cerșească printre oameni și să-și îndoape nesăturata-i burtă. Dar, ți-o spun, și așa are să fie: De merge la conacul lui Ulise are să fie vai de el, că peților cu scaunele ce-i vor arunca în cap, îi vor frânge coastele".

Așa grăi căprarul și în treacăt îi și trage una cu piciorul lui Ulise în șale. Acesta, țapăn cum era, nu se clintește din loc, ci stătea la gânduri să sară cu ciomagul la el și să-i

curme zilele, sau să-l umfle de picioare și să-l dea cu capul de pământ? Dar, se răzgândi și se înfrână. Porcarul însă, trăgându-i o înjurătură, își ridică mâinile spre cer și zice:

Zâne de izvoare,
Voi fiicele lui Joe, dacă vouă
V-a ars pe altar Ulise odată buturi
De iezi și miei învăluite-n prapuri,
Urarea-mi ascultați: să vie dânsul,
Stăpânul nostru, să-l aducă zeii,
Că-ți scoate el din țeastă atunci tot fumul
Și fala asta care o porți și-obraznic
Te arăți mereu, când umbli prin cetate,
Pe când păstorii răi fac jaf în turme.

Iar Melanthiu căprarul răspunde: „Vai, cât mai latră vicleanul de câine. Așteaptă numai, am să te duc într-o zi într-o insulă departe de Ithaca și am să te vânz pe o bucată de aur. Iar pe Telemah al tău, trăsni-l-ar chiar astăzi cu arcul său Apollo, sau răpuie-l vrun pețitor, cum a fost răpus și tatăl său".

Cu aceste vorbe, o pornește înainte și ajung curând la conacul lui Eurymach. Acesta ținea mult la căprar; i se aduse friptură și chelărița îi pune înainte pâine.

În urmă, venind încet, se apropie și Eumeu, împreună cu Ulise, de palat, de unde se auzea răsunetul unei melodii a cântărețului Phemiu, care începuse să cânte din liră. Atunci Ulise, luând de mână pe Eumeu, îi zise: „De bună seamă, Eumeu, mândrețea asta de casă va fi palatul lui Ulise. Ea se deosebește de toate celelalte: are rânduri după rânduri și ograda e frumos împrejmuită cu ziduri și cu strașini; și are două porți cu canaturi, minunat de bine închise. O adevărată fortăreață. Fără îndoială, oamenii din lăuntru chefuiesc, căci văz, înălțându-se fum de fripturi și aud glas de liră, tovarășa nedespărțită a ospețelor".

„Ai dreptate, îi răspunde Eumeu. Dar să vedem ce facem noi acum? Ori intri tu întâi și te vâri printre pețitori, iar eu stau afară, ori dacă vrei, mai bine așteaptă tu aici și eu mă

duc înainte. Dar nu întârzia prea mult să nu te vază cineva pe afară, să te bată sau să te gonească".

„Mergi tu înainte, grăi Ulise și eu rămân aici, căci sunt învățat la brânci și pot să rabd; am pătimit eu destule în război și pe mare. Asta are să fie pe deasupra".

Pe când vorbeau astfel, își ridică capul și urechile un câine, tolănit pe gunoi, la poarta ogrăzii. Era bietul Argos, ogarul pe care altă dată îl crescuse Ulise, dar de care nu avusese parte, căci a plecat la Troia. Multă vreme el a fost cel mai bun câine de vânătoare, dar acum, îmbătrânit, stătea oropsit deoparte, pe bălegarul aruncat înaintea porții. Acolo stătea el mâncat de jeg, de viermi și de gângănii.

Cum simți câinele că este alăturea Ulise, clăti din coadă, își blegi urechile, dar nu putu să vie aproape de stăpânul său. Ulise îl vede, îl recunoaște și-și șterge o lacrimă într-ascuns, apoi zice tovarășului său: „Uite, Eumeu, cum stă câinele pe gunoi. E frumos la chip, dar nu știu dacă a fost și iute la picior. Ori a fost un câine ca oricare altul ce stă pe lângă masa stăpânului său?" – „A fost, răspunse Eumeu, cel mai bun câine pe care l-a avut Ulise. Acuma l-a copleșit nevoia, căci stăpânul său a pierit prin străini, iar slugile n-au grijă de el.

Că șerbii, când stăpânii
Nu poruncesc, s-abat din calea bună,
Căci Dumnezeu pe oameni îi desparte
De vrednicia lor pe jumătate,
Când ei ajung în stare de robie".

Cu aceste vorbe intră în curte și merg drept la petitorii din sală, iar câinele Argos, după ce-și văzu stăpânul întors acasă, după douăzeci de ani, își lăsă capul în jos și-și dă cea din urmă suflare.

17. Ulise ca cerșetor printre pețitori

Îndată ce Eumeu intră în sală, e zărit de Telemah care, cu un semn, îl poftește să se așeze la masă lângă el. Un crainic îi aduce friptură și, dintr-un coș, i se dă pâine.

În curând, se strecoară în sală și Ulise, ca un bătrân cerșetor, proptit pe un băț și îmbrăcat în niște zdrențe jerpelite. Și, se așează jos, pe prag, înlăuntrul ușei, rezimându-se cu spatele de usciorul de chiparos șlefuit.

Telemah, îndată ce-l observă, ia un codru de pâine și o bucată de carne și o dă porcarului, spunându-i să le ducă străinului și să-l povățuiască să cerșească de pe la fiecare din pețitori; căci pentru omul sărântoc rușinea nu-i de nici un folos.

Ulise primește pomana cu amândouă mâinile, o așează pe traista sa și începe să mănânce, în vreme ce cântărețul își cânta cântecul său.

După ce a mâncat și cântărețul și-a sfârșit cântarea și după ce pețitorii din sală, în plină veselie, încep să facă gălăgie, zeița Minerva se apropie de Ulise, fără să fie de cineva văzută, și-l îndeamnă să adune pomană de la pețitori, pentru ca să vază care sunt buni și drepți și care sunt ticăloși și nemernici.

Ulise, ascultând-o, se duce pe la fiecare pețitor și întinde mâna pe la tot insul cu atâta îndemânare, că parcă ar fi fost milog de meserie. Pețitorii îl miluiau și-i dădeau fiecare câte ceva, dar îl întrebau mirați, cine e și de unde a venit.

Melanthiu se ridică și zice: „Peţitori ai prea cinstitei crăese Penelopa, porcarul ni l-a colăcit și pe acesta, dar din ce neam s-o fi trăgând, nu știu".

„Blăstămatule de porcar, îl dojeni Antinou, de ce ne-ai mai adus și pe acest om în cetate? N-avem noi pe aici destui calici și scârbe de cerșetori? Atâția inși mănâncă averea stăpânului tău și acum ai mai poftit încoace și pe acesta!".

Lui Antinou îi plăti astfel Eumeu: „Antinou, oricât de mare domn ești, n-ai vorbit cu minte. Cine se duce de capul lui să cheme pe un străin, afară numai dacă nu e vrun doctor sau vrun cântăreț? Nimenea nu cheamă un cerșetor să-i stea pe cap. Tu însă, ai fost totdeauna foarte aspru cu slugile lui Ulise și mai ales cu mine. Cu toate astea, mie nu-mi pasă, câtă vreme sunt în viață Penelopa și Telemah".

Atunci Telemah silește pe Eumeu să tacă din gură și, adresându-se lui Antinou, îi spune: „Vrei tu, Antinou, ca să gonesc cu vorbe aspre pe un străin, care a venit în casa mea? Asta nu se poate. Dă-i și tu din toate și pentru asta n-am să te mustru. Dar, tu la alta te gândești. Decât să dai și altora mai bine vrei să te îmbuibi tu singur".

„Uite numai, strigă Antinou ironic, ce ifose, ce obrăznicie! Dacă i-ar da fiecare atâta, cât îi dai tu, în trei luni, de aci înainte, nimenea nu ți-ar mai păși pragul casei".

Și, în același timp, și pune mâna pe scăunelul de sub picioare să-l arunce în capul cerșetorului.

Ulise care primise pe rând pâine și carne de la toți ceilalți, sosește acum și la Antinou. „Dă-mi și mie, prietene, zice el, căci, după înfățișare, tu îmi pari cel mai de seamă dintre toți aheii; de aceea, ți se cade să-mi dai o halcă mai mare decât ceilalți și am să te slăvesc pretutindenea. Și eu am fost odată bogat și aveam belșug în casă și mai dădeam și câte unui pribeag de se întâmpla să-l aducă nevoia pe la mine. Și aveam și slugi, și multe alte bunătăți, dar Jupiter mi le-a luat pe toate, că astfel i-a fost voia. Mă împinse zeul să mă duc în Egipt, unde am fost prins, de acolo am ajuns în Cypru și de la Cypru aci".

Atunci Antinou plin de mânie, zice: „Ce demon mi-a trimes pe această scârbă de om? Stai departe de masa mea,

că ai să te pomenești în Egipt și în Cypru, cerșetor nerușinat!"

Ulise dându-se la o parte, îi răspunde: „Pe cât de frumos ești, pe atât de puțină minte ai. Din casa ta n-ai da unui sărac nici măcar un fir de sare, dacă din a altuia nu te înduri să-mi dai o bucățică de pâine, deși tu înoți în belșug".

Așa-l picni Ulise, iar Antinou se îndârji și mai mult. „După această obrăznicie a ta, n-ai să ieși teafăr din sală", strigă încruntat și azvârle după el un scăunel, care îl atinge în spate, la umăr.

Ulise rămâne pe loc, neclintit, ca o stâncă, căci lovitura nu-l putu mișca. Dar clăti din cap și se așeză din nou pe prag.

Apoi, punându-și înainte desaga plină, zice către petitori: „Voi, petitori ai prea măritei Doamne, ascultați-mi și mie cuvântul: când cineva, în luptă dreaptă pentru libertate sau avere, este lovit sau primește o rană, aceasta nu-l doare atât de mult, cât mă doare pe mine care am fost lovit de Antinou, pentru o mizerabilă bucată de pâine. Dar, dacă mai există zei și zeițe, care să răzbune pe cei săraci, atunci ajungă-l moartea pe Antinou, înainte de a-și vedea ziua nunții".

„Nu taci din gură?" răcnește Antinou. Te sfătuiesc să taci și să mănânci, altfel te iau de o mână sau de un crac și te sfâșii, țipându-te în curte".

Ceilalți petitori nu încuviințară ținuta sălbatică a lui Antinou față de milog și unul dintre ei zise: „Prietene Antinou, e rușine să dai așa într-un biet sărac! Dar, dacă o fi un zeu? De multe ori, sub înfățișarea unor oameni venetici, zeii nemuritori străbat orașele și satele, ca să cerceteze ticăloșia și netrebnicia muritorilor din lumea noastră".

Telemah vede cu amărăciune cum e lovit părintele său. Nu scoate însă nici o lacrimă din ochi, ci clătește numai din cap, în tăcere.

Penelopa care auzi în camera ei că străinul a fost lovit, zice supărată: „Așa să te lovească, Antinou, și pe tine Apollo". Apoi, cheamă pe porcar să spuie străinului să vină până la ea, ca să-l întrebe, dacă nu cumva în pribegia lui a aflat ceva despre bărbatul ei.

Ulise, temându-se de peţitori, a cerut să amâne convorbirea până pe seară; căci atunci îi va povesti el bucuros tot ceea ce ştie despre soţul ei.

Se făcuse seară, când soseşte din oraş, la masa veselă de cântece şi jocuri, un alt cerşetor, care avea obiceiul să ceară de pomană de la peţitori. Era un mâncău vestit, înalt de statură, dar fricos şi slab. Se numea Arnaeus; dar, fiindcă peţitorii îl trimiteau de multe ori să le aducă ştiri, l-au poreclit Iros-trăpăduşul, adică oarecum domnul Iris, căci Iris, curcubeul, era mesagera zeilor.

Şi, cum sosise, vrea să şi alunge din casă pe Ulise, temându-se să nu-i ia locul. „Ia-ţi tălpăşiţa, moşule, îi toca el mereu, şi te cară în tindă, că astfel te azvârl de un picior afară. Nu vezi tu cum îmi fac ei semn să te înhaţ. Haide, scoală-te înainte de ceartă şi păruială".

– Ulise, încruntându-se la el, îi zice: „Sărmane, tu pari un biet milog, ca şi mine. Nu te pizmuiesc pentru ce capeţi, oricât de mult ar fi. Acest prag însă ne încape pe amândoi. Nu mă înteţi la încercare şi nu mă îndârji că, deşi-s moşneag, precum mă vezi, dar te pot umple de sânge, şi pe buze şi pe piept. Iar, după asta, voi avea linişte aci, la curtea lui Ulise.

– Atunci Iros-trăpăduşul răspunde: „Mult mai trăncăne acest folte, parc-ar fi o cloanţă. Îmi vine să-l zdrobesc, să-i dau la pumni să-i sară colţii din gură. Hai, sumete-ţi haina ca să vază toată lumea, cum te pricepi tu la luptă cu un tânăr".

Aşa se sfădeau cei doi cerşetori în pragul uşii. Antinou îi aude şi râde cu poftă şi spune tovarăşilor săi: „Aşa ceva n-am mai pomenit. Acest străin şi Iros se ceartă şi sunt gata să se înhaţe. Haideţi repede să-i încăierăm.

După ce toţi săriră în jurul lor, zice Antinou: „Iată aci pe foc sunt puse burţi de capră umplute cu sânge şi grăsime, păstrate pentru cină. Cel care din voi va birui şi se va dovedi mai tare, să vie să-şi aleagă din bucate partea ce va vrea şi numai dânsul singur va rămâne în urmă cu noi la masă".

Toţi primesc propunerea. Totuşi Ulise, prefăcându-se că, bătrân cum este şi neputincios din cauza suferinţelor, nu o

să poată ține piept cu un tânăr, dar că numai haina foame îl împinge la luptă, pune pe peţitori să-i jure că nimeni nu se va amesteca în luptă şi nu va părtini pe Iros.

După ce jurară cu toţii, cum ceruse Ulise, Telemah, adause, încurajându-l: „Străine, nu te teme. Cine te va atinge, va avea de furcă cu mine. Şi alături de mine sunt fruntaşii Antinou şi Eurymach, doi oameni cum se cade". Atunci Ulise îşi suflecă zdrenţele şi lasă să i se vază, spre uimirea tuturora, coapsele, pieptul, umerii cei laţi şi braţele-i vânjoase. Iar unul din cei din sală zise vecinului său: „Bietul Iros şi-a făcut singur de cap. Nu vezi ce pulpe şi-a scos de sub bulendre acest moşneag"?

Iros începu atunci să tremure şi să se turbure cu totul, dar servitorii îl încurajară şi cu sila îl împinseră în luptă.

Antinou, însă, când îl vede tremurând îi zice: „Eşti pierdut, Iros, dacă fugi şi din faţa acestui moşneag topit de atâtea suferinţe. Dacă însă, te va bate şi va fi mai tare decât tine, am să te azvârl într-o navă şi am să te trimit în Epir la regele Echetos, spaima oamenilor, care are să-ţi taie nasul, urechile şi goliciunea şi să ţi le arunce câinilor".

Astfel zice şi o tremurătură şi mai strașnică cuprinde pe cerşetor.

Pe acesta îl împing la mijloc şi, acum, amândoi îşi ridică braţele. Ulise se gândi atunci în sine, să-l culce la pământ dintr-o singură lovitură, sau să-l izbească mai uşor, pentru ca să nu deştepte bănuiala în achei; se hotărăşte, deci, pentru o lovitură mai blândă. Când începe lupta, Iros lovi pe Ulise în umărul drept; acesta însă îl izbi în ceafă sub ureche de-i zdrumică osul şi-l năpădi pe gură sângele. Cade lungit pe jos, de-i clănţăniră dinţii şi lovi pământul cu picioarele.

În râsul peţitorilor, Ulise îl apucă de un picior şi-l târăşte prin tindă în curte, unde îl razimă de zid şi-i pune în mână un băţ, spunându-i „Aici să stai; să păzeşti ograda de câini şi de porci şi să nu mai fii altă dată semeţ cu săracii şi cu străinii, că o să păţeşti şi mai rău".

Apoi, puindu-şi desaga pe umeri, se aşează din nou pe prag.

Peţitorii se duc în sală pe la locurile lor şi râd cu poftă, iar lui Ulise îi spun:

Să-ţi dea, străine, Joe şi toţi zeii
Tot ce doreşti mai mult şi-ţi place ţie,
Că-l înţărcaşi de la cerşit în lume
Pe acest nesăţios. Noi peste mare
Curând l-om mătrăşi pe la Echetos,
Cumplitul crai schiloditor de oameni.

Iar Antinou îi aduce de la foc, ca preţ al biruinţei, burtă de capră împănată cu sânge şi grăsime şi i-o pune dinainte, iar Amphinom două pâini.

Acesta, închinându-i un pahar de vin, îi zice: „Noroc, străine, taică! Să dea zeii ca în viitor să fii mai fericit decât astăzi, căci acum văz că te apasă multe nevoi".

La astea Ulise îi răspunde:

O Amphinom, tu prea îmi pari cuminte.
De aceea îţi spun, ia seama şi ascultă:
Din tot ce-n lume mişcă şi răsuflă
Nimic mai şubred pe pământ ca omul.
Nu crede el c-are să dea vrodată
De rău până ce zeii-i dau norocul
Să-i meargă toate-n plin şi-i pot genunchii.
Iar când trimit răstrişti asupra-i zeii,
El vrând-nevrând le duce cu răbdare,
Căci mintea-i tot se schimbă după ziua
Ce-o luminează Cel de Sus. Pe vremuri,
Şi eu aveam noroc de toate-n lume,
Dar prea mult am năpăstuit pe alţii,
Căci ascultam orbeşte de putere
Şi-n taică-meu şi-n fraţi mă bizuisem.
Să nu fie, dar, omul niciodată
Nedrept şi rău ci-n sine să se-mpace
Cu darurile ce-i făcură zeii.

„Văd câte năpăsturi fac peţitorii în casa asta şi câtă necinste aduc soţiei unui om care nu e departe de ţara sa,

ci dimpotrivă e pe aci pe aproape. Dar-ar zeii ca pașii tăi să te ducă pe ascuns în altă parte ca să nu fii când se va întoarce el acasă, căci sfada dintre pețitori și dânsul nu se poate încheia fără sânge".

Cu aceste vorbe, Ulise golește cupa și i-o dă înapoi tânărului care, clătinând din cap și simțind că nu-i a bine, se duce trist la locul său din sală.

Ulise ar fi dorit ca pe Amphinom să-l cruțe de la moarte, dar se vede că soarta lui era de mai înainte pecetluită, căci a fost răpus și el de brațul lui Telemah.

Acum Minerva, zeița cu ochii albaștri, vârî în mintea Penelopei să se scoboare printre pețitori. Și era acum regina mai mândră și mai frumoasă decât până atunci, căci îi dăduse zeița o înfățișare divină și o făptură mai mare, mai plină și mai albă ca fildeșul.

Astfel intră ea în sală, unde se găseau bărbatul și fiul ei, însoțită de două servitoare și se oprește lângă coloanele cele mari. Pețitorii cuprinși de farmecul iubirii, toți ar fi dorit să o aibă de soție. Ea însă, se întoarce spre Telemah și rosti: „N-ai destulă minte și pricepere, Telemah. Altă dată erai copil și erai mai chibzuit. Ce-i asta ce s-a petrecut în casa noastră? Să lași un străin să fie astfel batjocorit! E rușine ca un om sosit la noi în curte să pățească așa înfruntare".

– „Mamă, răspunde Telemah, nu mă supăr de mânia ta. Eu pricep și văd toate, dar mă izbesc în fiece clipă de mișelia acestor pețitori. Ei mi-au pus gând rău și eu n-am pe nimeni într-ajutor. De altfel, lupta dintre Iros și străin n-a ieșit pe placul pețitorilor; străinul a fost mai tare. Dare-ar zeii ca și ei, bătuți în casa noastră, să-și plece capul, așa precum îl are acum Iros: clătește din cap, ca omul în beție, de nu mai poate nici sta în picioare, nici să plece înapoi acasă.

Astfel vorbeau, împreună, mama și fiul, fără să-i audă pețitorii. Eurymach, însă, cel mai bogat dintre pețitorii din Ithaca, fermecat de frumusețea Penelopei grăiește: „Mândra fiică a lui Icar, dacă te-ar vedea acum toți aheii din Grecia, mâine s-ar mări droaia de pețitori, căci tu întreci pe toate femeile și în mândrețe și în frumusețe și în cumințenie".

„Mândrețea și frumusețea mea, răspune Penelopa, mi-au

topit-o zeii, de când aheii și Ulise, bărbatul meu, au plecat la război, la Troia. Dacă s-ar întoarce înapoi, aș fi mai slăvită și mai frumoasă; dar, astăzi, sufăr greu, fiindcă ursita mi-a trimis asupra mea atâtea nevoi. Când scumpul meu soț a plecat de acasă m-a luat de mână și mi-a zis: „Draga mea, eu nu cred că se vor întoarce acasă toți aheii și nu știu dacă zeii vor voi să mă mai întorc sau să pier la Troia. În lipsa mea, îngrijește tu de toate, și gândește-te la tata și la mama, ca și până acum, ba încă mai mult. Când însă copilul nostru se va fi făcut mare, mărită-te cu cine vrei și părăsește casa.

Asta mi-a vorbit și spusa lui s-a împlinit în toate. Ziua îngrozitoare a căsătoriei mele văz cu durere că se apropie. De una însă mă doare: voi nu mergeți la petit, cum era obiceiul mai demult. Petitorii, când pețeau o fată sau o femeie mai de neam, se întreceau altă dată să aducă rudelor miresei daruri: oi și boi și alte odoare; voi însă mâncați cu de-a sila avutul altora".

Lui Ulise îi plăcu vorba cuminte a Penelopei, iar petitorii, la îndemnul lui Antinou, trimit pe la casele lor pe crainici ca să aducă miresei: rochii, salbe, cercei și alte daruri scumpe.

Când sosi seara și urma să se aprinză faclele, Ulise sfătuiește pe fete să se ducă la stăpâna lor Penelopa, să toarcă și să scarmene lâna și să lase în seama lui grija luminilor din sală.

Ele, luând pe cerșetor peste picior, bufniră în râs, iar Melantho frumoasă ca un bujor, pe care o crescuse Penelopa de mică și care își dădea coatele cu petitorii, neascultând deloc de stăpâna ei, zice: „Sărmane cerșetor, ești smintit, dacă nu te duci să te culci la vrun han sau la vrun faur, ci-mi dondăni mereu pe aici. Pe semne, ți s-a suit vinul la cap, ori ți-ai ieșit din pepeni, de când ai biruit pe cerșetorul Iros. Vezi să nu se scoale unul mai zdravăn și să-ți dea la cap, umplându-te tot de sânge".

Ulise, încruntându-se la ea, o face nerușinată și o amenință că o va spune lui Telemah care o să o taie în bucăți. Speriată de această amenințare, fug sus cu toatele, lăsând pe Ulise cu grija făcliilor.

Găsindu-se acuma în sală numai Ulise cu peţitorii, aceştia încep din nou să facă haz pe socoteala lui.

„Ascultaţi, peţitori, zice Eurymach, eu cred că un zeu ne-a trimis aci pe acest cerşetor. Uitaţi-vă, pare că lumina vine din capul lui, că n-are nici un fir de păr în cap".

Apoi, după ce râseră cu toţii de glumă, adresându-se lui Ulise, îi spune: „Moşnege, nu vrei să te faci argat la mine, să-mi faci grajduri la moşie şi să sădeşti copaci? Ca simbrie, ţi-aş da de mâncare, haine şi opinci. Dar cred că tu, cum eşti nărăvit în rele, n-ai să te pui pe lucru, că-ţi place să hoinăreşti în lume ca cerşetor şi să-ţi ghiftui burta".

„Eurymach, îi întoarce cuvântul Ulise, aş vrea, dacă ar fi vară, să te iei la întrecere cu mine la coasă, pe nemâncate, de dimineaţa şi până în noapte; aş vrea să fi mers chiar acum, dacă ar fi război, şi dacă aş avea un scut, două suliţi şi un coif de aramă, să mă vezi, dacă aş fi printre cei din urmă. Dacă m-ai vedea nu m-ai mai înfrunta pentru lăcomie. Acuma, însă, eşti mândru şi semeţ şi te ţii mare şi grozav, fiindcă te asemeni cu puţinii de aci şi nu cu cei mai buni. Hei, dacă ar fi să vie Ulise, oricât de largă este această uşă, ai socoti-o prea strâmtă, ca să o zbughieşti şi să o iei la sănătoasa".

De această vorbă, s-a supărat grozav Eurymach şi cu privirea încruntată, îi zice: „Nemernice, am să-ţi tai îndată nasul pentru obrăznicia ta. ţi s-a suit pesemne vinul la cap, ori eşti un smintit. Cu aceste vorbe, pune mâna pe un scăunaş şi-l repede în Ulise. Acesta însă, se fereşte, aplecându-se jos la picioarele lui Amphinom, aşa că scăunaşul lovi pe paharnic în mână de-i scăpă ulciorul jos, iar el căzu pe spate.

Şi o zarvă mare se iscă atunci printre peţitori. Iar unul dintre ei spune vecinului său: „Mai bine nu venea pe aci acest vântură-ţară, căci n-am fi avut atâta năcaz şi turburare. Acum ne certăm pentru un cerşetor şi tot cheful nostru se duce naibii".

Zarva nu conteni, până ce nu se ridică Telemah şi zise peţitorilor să se ducă fiecare pe acasă, la culcare. După ce mai băură încă un pahar şi după ce închinară şi pentru zeii nemuritori, plecară cu toţi.

Ulise rămase la Telemah, în a căruia casă venise.

18. Convorbirea lui Ulise cu Penelopa

Rămânând acum în sală numai Telemah cu Ulise, acesta cere fiului său să ducă în altă parte toate armele ce se găseau în sală și să spună pețitorilor, dacă l-ar întreba, că s-au ruginit de prea mult fum și că, de altfel, a trebuit să le pună la o parte să nu se primejduiască între ei pețitorii, dacă, din pricina vinului, s-ar mai produce vro ceartă.

Sub protecția zeiței Minerva care le lumina în timpul nopții sălile, Telemah și Ulise strâng toate armele: săbii, lănci, săgeți, scuturi, coifuri și le vâră într-o cameră ascunsă.

În urmă, în sală nu rămase decât Ulise, ca să pună la încercare purtarea servitoarelor și să vorbească cu Penelopa.

Aceasta sosește din camera ei, zveltă ca Diana și încântătoare ca Venus, și însoțită de întreaga ceată a servitoarelor sale.

Melantho începe din nou să împungă cu vorba pe Ulise. „Și acum, în timpul nopții, ai să forfotești prin casă, iscodind mereu pe femei? Afară, pârlitule, că te pocnesc odată cu un tăciune și atunci știu că o să te cari de aci".

Ulise, întruntându-se, îi zice: „Îndrăcito, ce mă bruftui cu atâta nerușinare? Ori fiindcă port aceste bulendre, că sunt soios și cerșesc pe la oameni? Așa sunt toți pribegii și cerșetorii. Am fost și eu odată fericit în lume, și cu belșug în casa mea, și mai dădeam și de pomană. Aveam slugi, aveam turme de vite și alte bunătăți. Dar, Jupiter mă pierdu, căci așa i-a fost voia. De aceea, și tu, îngâmfato, teme-te să

nu-ți piarză și ție într-o zi Jupiter mărirea, fie că stăpâna ta va fi cuprinsă de mânie, ori că sosește soțul ei, căci mai este nădejde să sosească. Și chiar dacă el va fi pierit și nu se va mai întoarce, Telemah, fiul său, slavă Domnului, s-a făcut mare și vede purtarea voastră, că nu e copil".

Înțeleapta Penelopa auzi cum cerșetorul a certat pe obraznica servitoare și o dojeni și ea, răstindu-i-se: „Nerușinato și sfruntato, cunosc eu purtările tale cele urâte și ai să o pățești într-o zi cu capul. Știai bine, ai auzit-o chiar din gura mea, că vream să întreb pe acest străin de bărbatul meu și totuși tu cauți să-l gonești!".

În urmă, Penelopa poruncește chelăriței Eurynoma să aducă un scaun și după ce străinul s-a așezat pe el, îl întreabă: „Străine, întâi de toate îți fac o întrebare, cine ești și de unde vii? Unde-ți e orașul și care îți sunt părinții?"

Ulise îi răspunde: „Mândra și bogata Creta este patria mea, o insulă în mijlocul mării, cu nouăzeci de orașe și fel de fel de nații. Acolo, în Cnosos, puternica cetate a lui Minos, m-a născut, pe mine și pe Idomeneu, regele Deucalion, nepotul lui Minos. Fratele meu Idomeneu a plecat la război, la Troia, iar eu, mai tânăr și mai slab – Aethon mă cheamă – am rămas acasă. Acolo am văzut odată pe Ulise și l-am avut în gazdă, căci o furtună îl apucase în drumul său spre Troia, și-l aruncase pe coastele Cretei. A venit la Cnosos și a întrebat de Idomeneu, care îi era prieten. Acesta plecase la Troia cu vro zece-unsprezece zile mai înainte. În lipsa fratelui meu, l-am ținut la mine și l-am ospătat cu tot ce-am avut mai bun în casa mea, douăsprezece zile. Îl împiedica să plece cumplitul vânt de miază-noapte".

Ascultând această poveste născocită, Penelopa plângea cu lacrimile în ochi și, cum se topește zăpada în munți când bate zefirul, așa se topeau obrajii ei de dorul lui Ulise care, deși înduioșat de milă, își ascundea lacrimile sub pleoape, ca și când ar fi fost acesta de corn sau de fier.

După ce s-a săturat de plâns, regina începe din nou: „Acum, străine, vreau să te încerc, dacă într-adevăr ai primit în casa ta pe soțul meu și pe voincii ce-l însoțeau. Să-mi spui cum era îmbrăcat Ulise și cum era el și tovarășii săi?

La aceasta Ulise zise: „e greu, regină, să-ți răspund la această întrebare, căci sunt douăzeci de ani de atuncea. Totuși, pe cât mi-aduc aminte, Ulise avea o manta de purpură cusută în două cu fir des. Avea pe ea copci de aur și în față o broderie: un ied bălțat de ciută ce se zbătea în ghearele unui câine. Pe dedesubt purta o cămașă moale, lucie, subțire, ca foaia de ceapă uscată, de lucea ca soarele; femeile se uitau la el cu admirație. Nu știu dacă le avea de acasă sau poate le va fi primit ca dar de la vrun prieten, căci Ulise avea mulți prieteni. Și eu i-am dat o sabie și o manta făcută în două din purpură și o haină lungă până la pământ. Și avea și un crainic mai în vârstă ca el, se chema Eurybates, rotund la umeri, cu părul creț și cu fața smeadă. Ulise ținea mult la el".

Când a auzit aceste dovezi, Penelopa plânge și mai amarnic și după ce se mai ușurează de tânguit, zice străinului: „până acum mi-a fost milă de tine; de acum înainte vei fi cinstit ca oaspe în casa mea. Veșmintele de care mi-ai pomenit, eu i le-am dat și de mine au fost făcute. Totuși eu n-am să-l mai văd întors acasă. A plecat într-un ceas rău, când a pornit spre urgisita de Troia".

Ulise caută să o mângâie și-i povestește ceea ce spusese lui Eumeu, cum a ajuns în Thesprotia și ce a aflat despre petrecerea acolo a bărbatului ei și că în curând se va întoarce acasă. „Îți jur, sfârșește el, pe Jupiter, și pe căminul sfânt al lui Ulise, unde mă adăpostesc astăzi, că vine chiar în acest an, în luna aceasta sau la începutul lunii viitoare".

„Dar-ar Dumnezeu, zice Penelopa, să fie așa precum spui. Ai vedea atunci ce daruri ai să primești din parte-mi. Dar, mă tem că altminteri o să se întâmple și că nici el n-o să mai vie acasă, nici tu n-o să primești darurile mele".

După aceea regina voi să dea ordin servitoarelor să-i spele străinului picioarele și să-i pregătească un pat moale și cald. El însă nu primește nici patul moale, fiind dezobișnuit de mult cu patul moale și nici să fie spălat pe picioare de slujnicele rău crescute, afară numai dacă nu va fi vro femeie bătrână și de treabă".

„Din câți oaspeți au venit pe aci, străine, zice Penelopa,

nici unul nu mi-a vorbit așa de cuminte și de frumos ca tine. Da, am o servitoare bătrână, pricepută și deștepată, e doica ce a crescut pe vremuri pe Ulise, pe când era copil. Hai, Euryclea, scoală și spală pe acest om de o vârstă cu stăpânul tău de odinioară. Că așa va fi fiind și el la mâini și la picioare, căci nevoia îmbrătânește pe om".

– Bătrâna își ascunde fața în palme și începe să se bocească, după scumpul ei copil care va fi rătăcind prin străini. „Poate tot așa îl vor fi batjocorind și pe el, pe la curțile străine, cum te batjocoresc și te înfruntă și pe tine, acum, sărmane. Te spăl pe picioare de dragul tău și al Penelopei. Căci la noi, aici, au venit mulți străini bătuți de soartă, dar n-am văzut ca tine pe nici unul care să semene așa de mult cu Ulise și la vorbă și la statură".

„Da, răspunse Ulise, câți cu ochii ne văzură, măicuță, pe amândoi, toți au spus că semănăm și suntem aidoma".

În urmă, Euryclea ia un lighean în care amestecă apă caldă și rece. Ulise însă, cum ședea lângă vatră se întoarce spre întuneric, ca să nu-i vadă bătrâna cicatricea rănii ce i-o făcuse în tinerețe la o vânătoare, la bunicul său Autolycus, un mistreț care, pe muntele Parnas, îi rupsese carnea de la pulpa piciorului.

Dar, când bătrâna îi șterse picioarele și a dat cu mâna peste cicatrice, îngrozită, își recunoaște stăpânul. Îi lasă deodată piciorul în lighean, că-l răstoarnă și varsă apa pe jos. E cuprinsă deodată de o bucurie și de o durere nespusă. Lacrimile o podidesc și vocea-i amuțește. Îi prinde în brațe genunchii și cu glasul tremurător, îi spune: „Tu, fătul meu, tu ești Ulise. N-am putut să te cunosc, înainte de a-mi pipăi cu mâna stăpânul".

Voind să se îndrepte spre Penelopa și să-i spună că soțul ei este în sală, Ulise o prinde cu dreapta de grumaz, și-i zice, trăgând-o cu cealaltă mână spre sine: „Vrei, doică, să mă pierzi? Da, m-ai recunoscut, dar să taci, ca nimenea să nu afle că sunt aci, în casă. Căci, dacă mă trădezi, când eu, cu ajutorul zeilor, voi ucide pe pețitori, cu toate că-mi ești doică, nici pe tine nu te voi cruța, ci te voi pierde ca și pe celelalte femei care slujesc la mine în casă".

„Eu, zice Euryclea, știu să tac, ca piatra și ca fierul. Ba, am să-ți arăt, când vei răpune pe pețitori, pe toate femeile, câte ți-au făcut rușine și câte n-au fost de treabă". – „Nu-i nevoie de asta, grăi Ulise, iau eu de seamă de fiecare, cum se poartă. Păzește-ți numai gura și ai încredere în zei".

După aceasta, doica o zbughi din sală afară să aducă apă de spălat, căci apa dintâi se vărsase toată. Iar după ce l-a spălat pe Ulise pe picioare și l-a uns cu untdelemn îmbălsămat, acesta se apropie de vatră să se încălzească și-și acopere zganca cu zdrențele sale.

Penelopa începe în urmă convorbirea din nou: „Străine, zice ea, aș vrea să te mai întreb ceva, fiindcă este vremea de culcare. Sunt nehotărâtă și nu știu ce să fac, să rămân acasă la fiul meu și să îngrijesc de toate, de avere, de servitorime și casă, sau să-mi aleg pe unul dintre pețitori? Căci, câtă vreme Telemah a fost încă copil, nu puteam să părăsesc casa, dar acum că s-a făcut mare, chiar el vrea ca eu să plec din casă, căci altfel pețitorii îi mănâncă toată averea. Și apoi tâlcuiește-mi, dacă poți, visul pe care am să ți-l povestesc. Am aci, acasă, douăzeci de gâște și văz cu bucurie cum ele se îngrașă cu grăunțele din albia lor. Un vultur însă, cu ciocul coroiat, venind din munte, visai că le-a sugrumat în curtea mea, omorându-le pe toate. Apoi vulturul se ridică în slavă, iar eu stau și plâng. Dar, deodată, vulturul venind din nou, se așează pe acoperișul casei și grăiește, mângâindu-mă cu glas de om: „Fii pe pace, fiică a lui Icar; aceasta este o vedenie, nu un vis. Gâscanii tăi din curte sunt pețitorii, iar eu, mai înainte un vultur, sunt bărbatul tău, care pregătesc un sfârșit îngrozitor pețitorilor. Astfel grăi, iar eu mă deșteptai. Mă uit după gâștele mele și le văz că-și mănâncă grăunțele ca și mai înainte".

La aceasta străinul răspunde Penelopei: „Nu trebuie altfel tâlcuit visul, de cum a făcut-o Ulise. Pețitorii vor pieri, cu toții, și niciunul din ei nu va scăpa".

„Străine, zice regina, nu toate visurile se împlinesc. Visurile deșarte trec prin două porți, una este de fildeș, cealaltă de corn. Cele care trec prin poarta de fildeș ne înșală, căci nu se împlinesc, cele ce, însă, ne vin pe poarta de corn, acestea se întâmplă aievea aceluia care în somn le visează.

Dar visul meu înspăimântător nu cred să fi trecut pe aci! Și totuși, cum aș dori-o și pentru mine și pentru fiul meu! Ah! mâine sosește ziua îngrozitoare, în care va trebui să plec din casa lui Ulise. Dar, iată, cum am să purced și cum am să-i pun la încercare:

Bărbatul meu avea obiceiul, câte odată, să așeze în rând una după alta, în sală, douăsprezece securi și, stând departe de ele, arunca săgeata de la distanță ca să treacă prin toate găurile de la securi. Am să pun pe pețitori la lupta asta de întrecere. Cine va întinde mai ușor arcul și va răzbate cu săgeata toate securile, să fie bărbatul meu. Ah, despărțirea de această frumoasă casă, plină de amintirile tinereții mele, are să-mi cază cumplit de greu și niciodată n-am s-o uit, nici chiar în vis".

Ulise încuviințează planul reginei: „Mâine la lupta de întrecere, zice el, dar, mai curând îți va sosi bărbatul decât ca ei să întindă arcul și să treacă săgeata prin securi".

Fiind timpul de culcare, Penelopa se duce în iatacul ei, iar lui Ulise îi întinde Euryclea ca așternut, în tindă, o blană de bou neargăsită, peste care aruncă un cojoc de lână și în urmă îl învelește cu un țol.

Ulise și Penelopa.
După o pictură antică. Muzeul din Neapole.

19. Lupta de întrecere între pețitori

Ulise se culcă pe patul său din tindă, însă grijile nu-l lasă să-și închidă ochii. Se gândea necontenit cum să scape de blestemații de pețitori, el fiind unul singur și ei atâția și cum să piardă pe desfrânatele de servitoare care, trecând pe dinaintea lui, în râsete și glume, se duceau la întâlnirile lor cu pețitorii.

Se revolta inima în el de necaz și le-ar fi pedepsit pe loc cu moartea, pe aceste nerușinate, dar se înfrânează și se perpelește toată noaptea în așternutul său. În cele din urmă, sosește la creștetul său zeița Minerva și-i zice: „De ce te chinuiești atâta? Eu sunt zeița care în veci te apăr. Chiar de s-ar strânge încă zeci de cete de oameni, doritori să te omoare, totuși tu ai să-i birui și ai să-ți capeți înapoi turmele de oi și de boi". Și, picurându-i pe gene un somn dulce, se întoarce în Olymp.

– În timpul acesta, se trezește din așternutul ei cel moale și Penelopa și se pune pe plâns, dorindu-și moartea. „Mai bine
m-ar trăsni Diana, decât să ajung nevasta unui om ce nu-i de seama lui Ulise".

De viaetele ei, care pătrund în tindă, se deșteaptă și Ulise care e cuprins de teamă că a fost recunoscut înainte de vreme. Își strânge îndată țolul și blănile, pe care le duce în sală, iar pielea de bou o scoate afară în curte. Aci se roagă de Atotputernicul Jupiter cu mâinile ridicate spre cer, ca să-i dea un semn că-l va ajuta în necazurile sale. Jupiter îi trimite

atunci din Olympul senin un tunet, care liniștește inima îngrijorată a eroului.

Sosește dimineața. Servitoarele vin să aprindă focul pe vatră. Se scoală în același timp și Telemah și, încingând sabia și având lancea în mână, se oprește în pragul sălii și zice bătrânei doici Euryclea: „Măicuță, cinstita-ți pe străin cu un pat și hrană bună, ori n-ați îngrijit de el?“

Euryclea îi răspunde: „A stat și a băut cât a vrut; zicea însă că nu-i flămând, când îl întreba Penelopa. Când însă, a fost să se culce, omul necăjit n-a voit să se culce în pat, pe haine noi, ci a dormit în tindă pe o blană de bou și s-a acoperit cu un țol.

Acum, Telemah, însoțit de ogarii săi, se duce în piață. În același timp, Euryclea, mai mare peste femei, dă ordin să se pregătească în grabă ospățul, căci astăzi zicea ea, fiind sărbătoarea Lunei pline, trebuie să fie gata totul mai din vreme, decât de obicei. Servitoarele, unele se trudeau să stropească și să măture sala, altele așterneau pe scaune covoare, iar altele ștergeau mesele și curățau paharele. Vreo douăzeci se duc la izvor să aducă apa.

Sosesc în urmă rândașii peților care despică lemenele, iar Eumeu aduce trei porci grași, cei mai frumoși din toată turma. Lăsând porcii în curte să pască, se duce să dea bună ziua bătrânului cerșetor. Sosește apoi și Melanthiu căprarul, aducând capre frumoase. El era urmat de doi păstori și cum vede pe Ulise, îi spune: „Tot aici, vântură-țară, și n-ai de gând să te mai cari odată? Se vede că n-ai să pleci înainte de a face saftea din pumnii mei?“ – Ulise nu răspunde nici o vorbă, ci dă numai din cap, tăindu-și gândul.

În urmă, sosește și al treilea, Philoetiu, vătaful păstorilor de vite. El aducea o vacă și mai multe capre. După ce le priponește sub pridvor, întreabă pe porcar, trăgându-l la o parte: „Cine e străinul care a venit în casa noastră? După făptură, pare a fi un rege. Zeii n-au milă de oamenii pribegi; îi fac să sufere mult“. Și, întinzând mâna lui Ulise, îi zice: „Noroc străine! Dare-ar zeii ca cel puțin în viitor să-ți meargă mai bine, căci, deocamdată, te văz în mizerie! Părinte Jupiter, nici unul din zei nu-i mai crud ca tine. Tu nu te înduri de oameni și totuși doar ești al lor, al tuturora și-i lași

deapururi pradă nevoilor și durerilor chinuitoare! Cum te-am văzut, străine, m-am gândit la bietul Ulise, care îmi închipui că tot astfel va fi umblând zdrențos și lipsit, dacă o mai fi trăind și o mai fi văzând lumina soarelui. Eram un copilandru, când m-a pus mai mare peste văcarii lui din Cephellenia. Boii lui au sporit mult de tot și nu este om care să aibă așa de frumoasă prăsilă. Dar, alții dau porunci acum în casa lui și-mi cer să le aduc boii pestru ospețele lor. De fiul lui din casă, ei nu țin seamă și n-au teamă de mânia zeilor. Sunt gata chiar să împartă averea stăpânului lor de odinioară! M-aș fi dus de mult cu boii în altă țară, dar m-am gândit la fiul lui și am tot nădăjduit că bietul om doar se va mai întoarce odată acasă să spulbere pe acești nemernici".

Ulise iscusitul îi răspunde: „Văcarule, tu pari un om de treabă și ești și chibzuit: de aceea, te vestesc cu jurământ și iau de martor pe Jupiter și masa ospitalieră a lui Ulise, unde mă adăpostesc astăzi, că stăpânul tău se va întoarce, chiar în timpul cât vei fi aci în casă și ai să vezi cu ochii tăi, cum are să omoare pe pețitori".

„Dar-ar Domnul, străine, să ți se împlinească cuvântul!"

Așișderea și Eumeu care era alături se roagă de zei pentru întoarcerea stăpânului lor.

Penelopa cu arcul și săgeata.
Pictură murală din Stabiae.

20. Ziua răzbunării

În timpul acesta peţitorii se strâng în taină în adunare şi se sfătuiesc să omoare pe Telemah.

Uneltirea lor însă a fost zădărnicită de o prevestire rea. Căci, deodată din partea stângă a lor, un vultur zboară, având în gheară un prumbel sfios.

„Prietene, zice Amphinom, gândul de a ucide pe Telemah azi, după arătarea de acum, nu izbuteşte. Haideţi, dar, cu toţii la palat la masă". Şi plecară cu toţii la casa lui Ulise.

Aci, după ce-şi lăsară hainele pe jeţuri, încep să taie porcii şi caprele şi vaca şi să frigă cărnurile în frigări ascuţite. Apoi, amestecară vinul în ulcioare şi porcarul le împarte cupele. Philoetiu le aduce pâine, iar Melanthiu le toarnă vinul.

În timpul acesta, Telemah poftește într-adins pe Ulise să se aşeze la pragul uşii pe un scaun prost şi-i întinde înainte o măsuţă. Apoi, după ce-i toarnă vin într-un pahar de aur, îi zice: „Aşa, să şezi aici, străine, la masă şi să bei între bărbaţi şi lasă pe mine că te păzesc eu de ocările lor; doar aceasta este casa lui Ulise, tatăl meu. Aci la mine nu e han, ci casă părintească moştenită. Iar voi, peţitorilor, păziţi-vă gura să nu se iste între noi sfadă şi încăierare".

Peţitorii îşi muşcau buzele de mânie, auzind pe Telemah vorbind aşa de cutezător, iar Antinou zice: „Deşi, ahei, ne ameninţă Telemah, să-i îngăduim totuşi cuvântul. Căci dacă nu s-ar fi împotrivit Jupiter, i-am fi astupat de mult gura acestui limbut de cerşetor".

După ce s-au fript cărnurile, a început praznicul la care, din porunca lui Telemah, a luat parte și Ulise. Dar Ctesippus din Same, îndemnat de Minerva ca să-și bată joc de cerșetor, zice: „Străinul, pețitori, și-a primit porția de mult, la fel ca și noi. Se cade acum să-i dau și eu un dar de ospeție musafirului lui Telemah, pentru ca să-l dea și el, la rândul său, vreunei slugi sau vreunui băiat din casa lui Ulise".

Și spunând aceste vorbe, ia un ciolan de bou și-l azvârle asupra lui Ulise; acesta aplecându-și capul, zâmbi amar, iar ciolanul se izbi de zid.

Atunci se ridică Telemah, și strigă amenințând: „Ai avut noroc că n-ai lovit un oaspe, căci altfel te străpungeam cu lancea și tatăl tău, în loc de nuntă, ți-ar fi gătit aci mormântul. Să ia seama fiștecine, să nu-și mai îngăduie o necuviință, căci n-am să o mai sufăr. De vreți, răpuneți-mi capul, căci mai bine să mor decât să văz atâtea mârșăvii".

Toți rămaseră uimiți de îndrăzneala lui Telemah, iar Agelau luând cuvântul grăi: „Prieteni, el are dreptate, nu mai bruftuiți pe acest străin și pe nimenea din casa lui Ulise. Totuși, dacă îmi dați voie, aș spune o vorbă lui Telemah și maicii sale Penelopa. Câtă vreme mai era nădejde că Ulise se va întoarce acasă, nimeni n-avea de ce cârti, dară ea ne mai amână cu vorba; dar astăzi, când este limpede că acela nu se va mai întoarce niciodată, Telemah să se ducă la mamă-sa și să-i ceară să-și aleagă un alt bărbat, pentru ca el în urmă să se poată bucura de noștenirea părintească".

Acestuia Telemah îi răspunde: „Îți jur, Agelau, pe Jupiter și pe suferințele tatălui meu, că eu nu opresc pe mama mea de la alegere. Ba zic să se mărite cu cine o vrea; dar, peste voia dânșii, mi-e rușine să o dau afară".

Atunci pețitorii zăpăciți în mintea lor de Minerva, izbucnesc într-un hohot de râs și nu se mai puteau potoli. Râdeau și mâncau și ochii le erau plini de lacrimi, iar inima lor li se înmoaie deodată ca de o jale adâncă.

Era presimțământul morții. Dar, netinând seamă de acest presimțământ, își bat joc și mai departe de Telemah. Acesta tăcea și se uita mereu la tatăl său, așteptând numai un semn.

Penelopa stătea în odaia ei cu ușile deschise și auzea fiece cuvânt al pețitorilor.

La îndemnul Minervei însă, se scoboară, însoțită de două servitoare, între pețitori și le aduce arcul pe care îl avea odată Eurytus, cel mai vestit arcaș din vechime; fiul acestuia, Iphitus, îl dăduse odinioară ca dar lui Ulise. În același timp, servitoarele aduc tolba cu săgeți otrăvite și securile, prin găurile cărora aveau să treacă săgețile în lupta lor de întrecere. Oprindu-se pe pragul sălii, Penelopa zice pețitorilor:

Voi, mândri pețitori, ați dat năvală
La casa mea, ca necurmat și pururi
Să beți și să mâncați, că mi-e bărbatul
Plecat de mult. Și pentru ast-avurăți
Și aveți doar un cuvânt: dorința
De a vă însura și a mă lua pe mine.
Dar iat-acum vă dau prilej de luptă
Și-ntrecere: vă pun nainte arcul
Cel mare al lui Ulise. Și oricine
Va-ntinde mai cu îndemânare arcul
Și va răzbate cu săgeata toate
Securile, bărbat al meu să fie.
Îl voi urma și părsi-voi casa
Cea plină de amintiri din tinerețe
De bogăție și de frumusețe,
De care cred că chiar în vis odată
Îmi voi aduce aminte.

Spunând acestea, poruncește porcarului Eumeu să puie înaintea pețitorilor topoarele și arcul. Acesta primește, cu lacrimile în ochi, odoarele stăpânului său și le pune în fața pețitorilor. Și plângea și el și plângea și văcarul Philoetiu, când văzură arcul lui Ulise.

Atunci Antinou începe să-i ocărască: „țărani zănateci care vă gândiți numai la ziua de astăzi, ființe ticăloase, de ce vă [s]miorcăiți și faceți să i se frângă inima femeii? Destul este ea de rănită că și-a pierdut soțul. Ci stați mai bine tăcuți la masa voastră, ori ieșiți afară de plângeți. Lăsați mai iute arcul din mâini, ca să înceapă jocul, că-mi pare că nu e prea lesne de întins. Din cei de față, nimeni nu este ca Ulise; eu l-am văzut, când eram copil".

Astfel grăi Antinou și avea nădejde că va putea întinde el arcul și va străbate săgeata prin găurile securilor.

Acum se scoată Telemah și zice: „Haideți la luptă pețitori; răsplata este o femeie, cum nu este alta în Grecia. O știți prea bine voi înșivă și nu mai e nevoie să laud pe mama. Deci, haideți odată, nu mai pregetați, ca să vedem pe cel care va învinge".

După aceste vorbe, își aruncă de pe umeri mantaua sa de purpură, își descinge sabia și așează pe rând securile. Apoi se duce la prag și încearcă tăria arcului. De trei ori trage cu putere, dar de trei ori trage în zadar. Când era să se opintească cu mai multă putere, pentru a patra oară, Ulise îl oprește cu un semn din ochi. El razimă atunci arcul de ușă, zicând: „Sunt prea tânăr și nu mă bizui pe brațul meu, dar haideți voi toți, câți sunteți mai tari decât mine".

După ce s-a așezat pe scaunul său, se scoală Antinou și le face propunerea să înceapă rândul de la dreapta, de unde începe și paharnicul să toarne vin în cupe.

Astfel se scoală cel dintâi Leiodes, preotul ospățului, care stătea în fundul sălii lângă ulciorul cu vin și care singur dintre toți ura ticăloșia pețitorilor. Ia în mână arcul și săgeata, se așeză pe prag și încercă să tragă; dar nu izbutește. După sforțări zădarnice, își lasă brațele în jos și spune tovarășilor: „Nu-l pot întinde, prieteni, să-l ia altul; dar prevăd că nimeni din rândul nostru nu-l va putea întinde". Apoi razimă arcul și săgeata de ușă și pleacă la scaunul său.

Atunci Antinou supărat începe să-l certe: „Ce spui Leiodes? Mi-i scârbă să te aud. Tu nu ești născut, pentru ca să tragi din arc și să arunci săgeata; sunt însă alții aci, care vor putea-o face".

În același timp, poruncește căprarului Melanthiu să aprindă focul de pe vatră și să ia din cămară o roată de seu, pentru ca să ungă deasupra focului arcul și astfel să-l înmoaie.

Asta însă n-a ajutat nimic, căci unul câte unul și-a încercat puterea, fără ca să fi putut careva să întindă arcul.

Mai rămaseră numai Antinou și Eurymach, cei mai tari dintre toți.

În vremea aceasta, ies afară din sală porcarul Eumeu și văcarul Philoetiu. În urma lor, se furișează și Ulise care, dând peste ei în curte, le zice: „Prieteni, aș vrea să vă spun o vorbă. Dacă ar veni Ulise din străini, așa deodată, l-ați ajuta împotriva pețitorilor? Spuneți-mi-o deschis, cum vă învață gândul și inima?

„O, că nu dă bunul Jupiter să se întoarcă Ulise! Ai vedea atunci ce poate mâna mea“ zice văcarul. De asișderea se roagă și Eumeu de toți zeii să vie acasă stăpânul său.

Văzându-i pe amândoi statornici în credință, le grăi Ulise: „Eu sunt Ulise, eu, care după atâtea necazuri, am venit la mine acasă, după douăzeci de ani. Voi singuri dintre toți servitorii mei mi-ați dorit întoarcerea. De aceea, dacă îmi ajută Dumnezeu să răpun pe îngâmfații de pețitori, vă voi da la fiecare câte o femeie, vă voi zidi case aci lângă mine și aveți să-mi fiți tovarăși și frați ai lui Telemah. Și, ca să vă încredințați că eu sunt Ulise, vedeți cicatricea rănii pe care mi-a făcut-o odinioară mistrețul din Parnas“.

Cu aceste vorbe, le arătă cicatricea de sub zdrențe. Amândoi servitorii încep să plângă și se aruncă cu brațele deschise asupra stăpânului lor, sărutându-l și pe cap și pe umeri. Asișderea îi sărută și Ulise pe cap și pe mâini, apoi le zice: „Destul acum cu bocetul și cu plânsetul, să nu ne vază cineva din casă și să ne spună celor din lăuntru. Să intrăm în sală pe rând; mai întâi voi merge eu și apoi voi după mine. Acolo pețitorii nu vor voi să-mi dea și mie arcul, ca să-l întind, tu însă, Eumeu, adu-mi-l și pune-mi-l în mână. Apoi, spune femeilor să închiză bine ușile și, dacă vruna va auzi în sală gemete și vaiete, să nu iasă pe uliță, ci să stea tăcută la lucrul ei. Iar tu, Philoetiu, închide poarta curții cu cheia și leag-o strâns cu funia.

Intrând în sală unul câte unul, găsesc pe Eurymach cu arcul în mână, întorcându-l când pe o parte când pe alta, și încălzin-du-l la focul de pe vatră; dar tot nu putea să-l întindă. Și ofta din greu și spunea cu ciudă: „Mă doare mult și de mine și de ceilalți tovarăși. Și, nu mă doare atât de mult pentru mâna Penelopei, deși îmi pare rău și după ea, că doar mai sunt destule femei, și pe aici și în altă parte, ci

Ulise și Sirenele.
Pictură pe un vas grecesc, British Museum, Londra.

mă doare că în putere suntem așa departe de Ulise, al cărui arc nu putem să-l întindem. Aceasta are să fie o rușine chiar și la urmașii noștri".

– „Și, totuși, n-are să fie așa, zice Antinou. Astăzi este ziua, când poporul sărbătorește pe marele arcaș Apollo. Cine îndrăzni-va să întindă arcul? Lăsați-l pe loc și să închinăm acum în cinstea zeului. Securile nu le va lua nimenea până mâine din casa lui Ulise. Iar mâine, căprarul Melanthiu va aduce tot ce are mai bun în turmele de capre, apoi vom arde buturi de carne pentru slăvitul arcaș Apollo și, în urmă, vom încheia lupta de întrecere".

Toți încuviințară propunerea lui Antinou. Crainicii toarnă numaidecât vin din ulcioare și, după ce închinară, stropind pentru zei, golesc cupele. Atunci iscusitul Ulise ia cuvântul și zice: „Peţitori ai prea măritei Doamne, bine faceți că amânați pentru mâine lupta voastră de întrecere. Dar, dați-mi și mie arcul să încerc înaintea voastră, dacă mi-a mai rămas ceva din puterea mea de odinioară, ori nevoile și drumul mi-o topiră cu totul".

Peţitorii auzind această vorbă se zburlesc cu toții, căci se temeau, ca nu cumva în adevăr bătrânul cerșetor să întindă arcul și să-i dea de rușine. Și Antinou sare la el cu gura:

„Nemernic venetic, n-ai pic de minte,
Tu nu te mulțumești c-aici te lăfăi
Cu noi la masă și te-ndopi din toate
Și ne asculți vorbirile și sfatul,
Ca nici un alt străin milog ca tine.
Te strică băutura care scoate
Din minți pe oricine, dacă soarbe lacom
Și nu bea cu măsură.
De aceea stăi și bea-ți paharu-n pace
Și nu te pune cu bărbați mai tineri.

Atunci se ridică Penelopa și zice: „Nu-i frumos, Antinou, să superi pe oaspeții lui Telemah. Te temi tu că are să mă ia de soție, dacă ar izbuti să întindă arcul lui Ulise? Nici el însuși nu se gândește la una ca asta și nici nu s-ar cădea".

„Nu ne temen de aceasta, regină, răspunde Eurymach,

dar ne temem de gura lumii, să nu se zică într-o zi că a venit o lipitură de cerșetor pribeag și ne-a biruit pe noi toți".

La aceasta Penelopa grăi: „Doar n-au să fie lăudați, Eurymach, oamenii care fac necinste și jaf în casa altuia! De ce, dar, găsiți că e o rușine să vie între voi și un altul? Acest străin e voinic și puternic și se fălește că-i născut din părinți de neam mare. De aceea, dați-i arma, ca să-l vedem și pe el. Căci îmi dau cuvântul că, dacă va trage în țintă și-l va ajuta Apollo să învingă, am să-i dăruiesc îmbrăcăminte, sandale, o suliță și o sabie, și-l voi trimite, unde va voi să se ducă".

După aceasta se scoală Telemah și cuvântează: „Dragă mamă, nimeni, afară de mine, nu are dreptul asupra acestui arc. Eu îl dau cui vreau și pot chiar să-l dăruiesc pentu totdeauna. Dar tu, du-te în odaia ta și vezi-ți de treburi cu servitoarele tale. De arc vor îngriji bărbații și mai ales stăpânul casei".

Penelopa rămase uimită de vorbele cutezătoare ale fiului ei și, fără să-și dea seama de rostul lor, se duce în camera ei, din catul de sus, unde Minerva îi picură pe pleoape un somn lin.

În vremea aceasta, luând porcarul arcul, pornește să-l ducă cerșetorului.

Petitorii însă, amenințându-l, zbieră la el: „Nemernice, unde duci arcul? Smintitule, o să te trimitem îndată la turma ta de porci, departe de oameni, unde să te mănânce câinii, dacă ne ajută Apollo și ceilalți zei".

Porcarul, îngrozit de răcnetele celor din sală, pune arcul la loc, dar Telemah îi strigă: „Bătrânule, du arcul. Tu n-ai să asculți decât de mine singur. Altfel, deși sunt mai tânăr, cu pietrele am să te gonesc. Dacă aș putea să am putere asupra petitorilor, ca asupra ta, le-aș face vânt din casă, căci numai rău îmi pricinuiră".

Așa țipă Telemah, iar petitorii izbucnesc în hohote de râs și fac haz de el, mai potolindu-li-se supărarea.

În timpul acesta, porcarul ia arcul și-l dă în mâna lui Ulise, apoi aleargă la Euryclea să-i dea poruncă să încuie ușile sălii, iar Philoetiu pune pe ascuns lacăt la poarta ogrăzii și apoi se așază la locul său, în ochii lui Ulise.

Acesta, luând arcul în mâini, îl întoarce, când pe o parte când pe o alta, și-l cercetează să vază, nu cumva în lipsa lui îndelungată îi vor fi ros viermii coarnele.

Peţitorii se uitau la el, și unul dintre ei zise vecinului său: „Omul pare că se pricepe la arcuri. Va fi având poate și el de acestea pe acasă, ori va fi vrând să-și facă unul la fel? Uite cum îl întoarce în mâini milogul".

După ce Ulise își examinează arcul, îl întinde fără greutate, cum întinde un cântăreț coardele lirii, și cu dreapta încearcă coarda. Aceasta răsună frumos, ca ciripitul de rândunică. Peţitorii sunt cuprinși de frică și toți schimbă la fețe.

Atunci deodată Jupiter tună din înălțimi, ca o piază bună pentru Ulise. Apoi, acesta pune o săgeată ce o avea înaintea sa pe masă și trage. Săgeata trecu prin cele douăsprezece securi și răzbi dincolo.

„Vezi Telemah, zise atunci arcașul, nu te-a făcut de rușine musafirul. ținta a fost atinsă și nu m-am trudit prea mult să întind arcul. Nu mi-a slăbit de tot puterea, deși mă batjocoriră peţitorii. Acum a sosit ceasul, ca să pregătim aheilor, până ce este încă lumină, ospățul de seară".

Acesta încinge sabia, apucă în mână o lancie și, înarmat, se așează lângă tatăl său.

Atunci Ulise își aruncă zdrențele, sare pe pragul sălii cu arcul și cu tolba și strigă peţitorilor cu vocea-i tunătoare:

Acest necrâncen joc al nostru-i gata.
Acum căta-voi eu o altă ţintă,
La care nimeni n-a bătut, că poate
Voi izbuti, dacă mi-ajut-Apollon.

Așa grăi și săgeata ţinti pe Antinou care tocmai, fără să-și bănuiască apropiata-i moarte, ducea paharul la gură. Săgeata îl lovește în grumaz și-i trece prin ceafă. Un șiroi de sânge îl podidește pe nări și pe gură și, căzând la pământ, împinge cu picioarele masa și răstoarnă bucatele pe jos.

Peţitorii sar îngroziți de pe scaune și caută arme pe pereți, dar nicăiri nici un scut, nici o lancie. Făcând zarvă mare,

amenință cu moartea pe străin, că a omorât pe cel mai de seamă tânăr din Ithaca. Își închipuiai că străinul a făptuit omorul pe nevrute și nu se dumireau că le-au sosit acum ceasul tuturora.

Dar Ulise îi trezește repede din nedumerirea lor, când le strigă:

Voi, câinilor! Credeați că niciodată
Eu n-aveam să mai viu de pe pământul
Troienilor, de-mi spulberați avutul
Și vă culcați cu șerbele-mi de-asila
Și-umblați după nevastă-mea, în vreme
Ce eu trăiam, și n-aveați nici o teamă
De zei și de ocara lumii. Iată,
Sosit vi-i ceasul, lângă voi e moartea.

La vorba asta, îngălbenesc cu toții și fiecare caută cu ochii încotro să fugă de pacoste, de groaznica năpastă.

Numai Eurymach se încumetă să spună: „Dacă tu, în adevăr, ești Ulise, atunci ai dreptul să ne certi, căci multe necuviințe ți-am făcut și în palat și la țară. Dar Antinou, care e pricina tuturor acestor lucruri, e mort acum. El ne împinsese până aci, nu de dragul Penelopei, ci pentru că clocea gândul să se facă domn peste Ithaca și să omoare hoțește și pe fiul tău. Îndură-te de noi și iartă-ți supușii. Te vom răsplăti pentru ce ți-am mâncat și băut în casa ta; fiecare îți vom da prețul de douăzeci de boi, în aur și în aramă, ca să te mulțumim".

„Nu, Euryloch, răspunde crunt Ulise, să-mi dați și toată averea voastră și tot nu mă voi opri, până ce nu veți plăti cu vârf și îndesat nelegiuirea voastră. Și nimenea cred că nu o să scape de grozava moarte".

Dar Eurymach strigă încă odată: „Acest om, odată ce are cumplita armă în mână, n-are să ne lase până nu ne culcă pe toți la pământ. De aceea, trageți cuțitele și apărați-vă sub mese, ca sub scuturi, dați năvală cu toții asupra lui, ca să-l împingem de la prag și, strigând, să alergăm în cetate și atunci va fi pentru cea din urmă dată că mai trage cu săgeata".

Cu aceste cuvinte, scoțând din teacă un junghier cu două tăișuri, se repede răcnind asupra lui Ulise. Acesta îi străpunge cu o săgeată pieptul, că-i cade din mâini cuțitul și se răstoarnă la pământ, unde se zbate până ce noaptea morții îi păienjeni vederea.

Sare acum asupra lui Ulise și Amphinom, dar sulița lui Telemah îl ajunge pe la spate și-i străpunge pieptul între umeri. Dându-și sufletul, bufni la pământ cu fața în jos. Lăsându-și lancea în trupul celui căzut, Telemah se întoarce repede la tatăl său, de teamă ca nu cumva, în timp ce el și-ar trage lancea, să nu lovească cineva pe la spate pe Ulise. Apoi, Telemah se duce să aducă pentru tatăl său și pentru cei doi păstori scuturi și lănci și cu toții înarmați se plantară lângă Ulise, la ușa sălii. După ce Ulise isprăvește săgețile, omorând mai mulți petitori, se înarmează cu coiful, scutul și cu două lănci.

Lângă pragul sălii era o portiță ce ducea la o scară cu mai multe trepte. Eumeu primi porunca să stea de pază lângă această portiță, care rămăsese singura ieșire. pe când însă, își încingea aremel, a rămas portița un moment nepăzită. Agelau bagă aceasta de seamă și strigă la tovarășii să se urce careva sus și să dea veste poporului.

Melanthiu căprarul însă, îi răspunde că ieșirea este grea, dar că aduce el arme din armărie, unde desigur le-a dosit Telemah. Și, numaidecât, aduce vreo douăsprezece lănci, coifuri și scuturi. Ulise când vede pe petitori înarmându-se, o bagă pe mânecă, căci lupta i se pare acum cu mult mai anevoioasă. Desigur, fiul meu, strigă el, suntem trădați de vro servitoare ori de Melanthiu".

„Ah, tată, răspunde Telemah, eu sunt vinovat, fiindcă am lăsat camera cu armele neîncuiată. Du-te degrabă, Eumeu, și încuie ușa și vezi cine a făcut aceasta, vreo femeie nemernică sau Melanthiu pe care îi bănuiesc".

Când căprarul s-a furișat din nou din cameră, Eumeu și Philoetiu, la porunca lui Ulise, se duc după el și-l prind, pe când se întorcea încărcat cu armele. Îl trântesc la pământ, îl leagă de mâini și de picioare, îl prind de o frânghie și-l trag pe un stâlp înalt până la tavan: „De acum, Melanthiu,

Omorul pețitorilor.
Figură pe un vas antic, Berlin.

veghează aci toată noaptea, culcat pe patul tău cel moale, iar mâine dimineață, poți să aduci pețitorilor capre și să le gătești ospățul". Apoi, după ce încuiară bine ușa, se așează lângă stăpânii lor de la pragul sălii, de unde înfruntă toți patru pe pețitorii din lăuntru.

Atunci, se apropie deodată de ei Minerva, cu graiul ei sub făptura lui Mentor. Ulise cum o vede se învioară și bănuind că este zeița, îi glăsuiește: „Ajută-mă, Mentor, tovarăș din tinerețele mele, și nu uita pe un prieten care ți-a făcut numai bine".

Pețitorii însă, în frunte cu Agelau, strigă amenințându-l: „Ia seama, Mentor, să nu te înșele Ulise, ca să te lupți împotriva noastră. Căci prostia ai să o plătești cu capul, îndată ce-l vom fi răpus pe el și pe fiul său, iar casa și averea avem să ți-o prădăm".

La auzul acestor vorbe Minerva se îndârjește și mai mult și spune lui Ulise: „Fiu al lui Laerte, ți-ai pierdut tu curajul și puterea cu care te-ai războit altă dată nouă ani de zile la Troia și prin sfatul tău ai cucerit fortăreața lui Priam? Acum doar te găsești la tine acasă! Vino aci, dragul meu, alături

de mine, să vezi cum își răsplătește Mentor facerile tale de bine".

Astfel glăsuia Minerva, sub înfățișarea lui Mentor, și insufla curaj lui Ulise și lui Telemah; apoi zboară deodată și se așează, sub chipul unei rândunici, pe grinda tavanului.

Petitorii dau cu toții năvală asupra lui Ulise, dar cade unul câte unul de armele nebiruite ale acestuia și ale celor trei tovarăși ai săi. Loviturile petitorilor izbeau alături, în ușă ori în perete, și numai Telemah a fost atins puțin la mână de Amphimedon și Eumeu la umăr de-asupra scutului, de lancea lui Ctesipp.

Răzbunarea însă a urmat curând, căci și unul și celălalt cad repede de armele lui Telemah și ale lui Eumeu. Iar, după ce căzură cei mai de frunte dintre luptători, ceilalți, cuprinși de spaimă, fug în toate părțile, întocmai ca o cireadă de boi, când dă strechea în ei, în zilele lungi de vară. Nici o mântuire de nicăirea, iar sala e plină de morți și pardoseala scăldată de sânge.

Leiodes, preotul care făcea jertfa, repezindu-se acum din ceata de petitori, se aruncă la picioarele lui Ulise și se roagă: „Îngenunchez înaintea ta, viteazule, și te rog ai milă și îndurare. Mă jur că n-am atins niciodată, nici cu vorba nici cu fapta, pe vreuna din slugile tale, ba, dimpotrivă, am căutat întotdeauna să opresc și pe ceilalți; dar n-am putut să-i abat de la rele. De aceea, și pieriră ei din vina lor. Eu însă, preot al lor, să mor nevinovat"!

Ulise, uitându-se scurt la el, îi zice: „Dacă ai fost preotul jertfelor lor, te-ai rugat și tu, de bună seamă, ca eu să nu mă mai întorc și soția mea să te ia pe tine de bărbat. de aceea, nu scapi tu de moarte" și, luând sabia pe care Agelau, în căderea sa o aruncase la pământ, îl izbește cu ea în ceafă și-i retează capul care-i cade în țărână bolborosind.

Iar cântărețul Phemiu stătea îngrozit cu lira în mână și nu știa ce să facă, să caute adăpost lângă altarul lui Jupiter din ogradă, ori să-i cază lui Ulise în genunchi și să-l roage de iertare? Și găsi mai nimerit să-i ceară mila. Își pune lira jos lângă un scaun și, repezindu-se la genunchii viteazului, îi zice: „Te rog, Ulise, ai milă și cruțare. Tu însuși te-ai căi,

dacă ai ucide un cântăreț care cântă pentru zei și pentru oameni. Un zeu mi-a pus în suflet puterea de a cânta, ca să vă înveselesc. De aceea, nu mă omorî. Să-ți spună și fiul tău Telemah, dacă, cu drag sau de bunăvoie, am venit să cânt la masa peţitorilor". Telemah îl aude și alergând la tatăl său, îi spune: „Oprește-te, tată, și nu-l omorî că el este nevinovat. Să cruțăm așișderea și pe bunul crainic Medon, dacă cumva n-a fost ucis în învălmășeală, căci, în copilăria mea, a îngrijit de mine la curtea noastră".

Medon stătea ascuns sub un jeț, acoperit cu o blană de bou, fugind astfel de neagra zână a morții. Când însă aude vorbele lui Telemah, sare repede și îmbrățișându-i genunchii, zice: „Prietene, sunt aci, cruță-mă, și spune tatălui tău să nu mă ucidă". Ulise zâmbind i-a răspuns:

Să fii pe pace,
Că te-a scăpat și te-a luat în pază
Feciorul meu ca să cunoști un lucru
Și altora să spui că-i mult mai bine
Să nu fii rău, ci bun față de oameni.
Dar voi ieșiți în curte, tu și Phemiu,
Vestitul cântăreț, să stați deoparte
De acest măcel până ce aici în sală
Eu pun la cale tot ce se cuvine.

Amândoi ies din sală și se așează tremurând de groază lângă altarul lui Jupiter din ogradă.

Ulise, într-acestea, cercetează în toate părțile prin sală să vază de nu e încă cineva sub mese, sau sub jețuri. Erau însă toți căzuți grămadă, în sânge, întocmai ca peștii ce-i scot pescarii din năvod și-i lasă trântiți pe prundul mării.

Apoi spune lui Telemah să cheme pe Euryclea. Când sosește aceasta și vede pe Ulise între cadavre, pătat de tot de sânge, întocmai ca leul ce sfâșie un bou la pășune, începe să strige de bucurie. Ulise, însă, oprind-o, îi grăiește: „Taci, doică, și bucură-te în tine, în tăcere. Căci, nu e bine să te bucuri pe față de moartea unor oameni. Pe aceștia i-a ucis ursita și nelegiuirea. Ei n-au murit decât din pricina mișeliei lor.

„Arată-mi acum femeile din casă, care mi-au făcut rușine și care au fost de treabă". – „Sunt în casă, maică, cincizeci de femei. Din toate acestea numai douăsprezece au fost fără rușine și n-au voit să știe nici de mine, nici chiar de Penelopa. Dar, lasă-mă acum să duc în grabă vestea Penelopei, pe care, fără îndoială, vrun zeu a cufundat-o într-un somn adânc, în patul ei".

„Nu o trezi încă, se împotrivi Ulise, ci cheamă întâi aci pe femeile nerușinate".

După ce doica pleacă să strige pe servitoare, spune Ulise lui Telemah, porcarului și văcarului: „Acum, începeți să cărați afară pe acești morți și dați zor femeilor să curețe și să frece cu bureți mesele și scândurile. Și, după ce veți fi făcut rânduială, duceți pe femeile ticăloase între chioșc și zidul curții și ucideți-le cu săbiile, pentru ca să-și uite de dragostea lor cu peținorii".

Sosesc servitoarele, văicărindu-se și vărsând șiroaie de lacrimi. După ce au fost scoși morții și după ce ele au curățat mesele și scaunele și după ce au răzuit gunoiul și sângele de pe podele, au fost închise între chioșc și zidul ogrăzii, într-un loc strâmt, de n-aveau cum să scape. Apoi Telemah, pentru ca să nu le facă moartea ușoară acestor făpturi mizerabile, le-a legat cu o funie de gât și le-a spânzurat de o grindă pe toate, una lângă alta. A scos apoi și pe Melanthiu în curte și l-a tăiat în bucăți.

După ce se spală pe mâini și pe picioare, se întorc la Ulise. Acesta poruncește Eurycleei să aducă foc și pucioasă, pentru ca să curățe sala, și apoi să cheme pe Penelopa și pe celelalte femei.

Sosesc apoi servitoarele cu facle în mâini și înconjoară pe Ulise din toate părțile. Binecuvântându-l, îl sărută pe umeri, pe față și pe mâini. Ulise le recunoaște pe toate și e cuprins de un dulce dor, de plâns și de suspinuri.

Capitel în stil ionic, de propilee.
Acropole, sec. V î. Chr., Atena.

21. Ulise și Penelopa

Numai după ce a fost curățată casa cu fum și cu pucioasă și numai după ce și-a văzut din nou slugile credincioase, a lăsat Ulise pe Euryclea să deștepte din somn pe dulcea lui soție Penelopa și să-i ducă vestea cea mare de bucurie.

Cu genunchii întineriți, bătrâna doică aleargă sprintenă la patul reginei și, aplecată spre capul ei, îi zice: „Scoală, Penelopo, scumpa mea copilă, să vezi aievea ce ai dorit de atâta vreme. Ulise a venit acasă și a omorât pe pețitori".

Penelopa se deșteaptă și o dojenește: „Ai înebunit, măicuță? De ce râzi de durerea mea, cu știri neadevărate, și-mi alungi odihna ce-mi închisese așa de dulce pleoapele? Niciodată n-am dormit un somn atât de plăcut, de când a plecat Ulise la blestemata aia de cetate. Du-te jos. De mi-ar fi adus alta o așa veste, făceam să plece urât de aici, tu însă ai noroc cu bătrâneața".

Euryclea îi răspunde: „Eu nu glumesc, fata mea; Ulise este în adevăr aci. Este chiar străinul pe care l-au batjocorit cu toții în sală. Telemah știa aceasta de mult, dar a tăinuit într-adins secretul tatălui său, până ce să se răzbune pe tirani". Am știut-o chiar eu, de ieri, căci i-am văzut cicatricea de la rana de la picior, dar n-am putut să ți-o spun, pentru că m-a oprit el cu amenințări".

Regina sare atunci din pat și, cu un șiroi de lacrimi ce-i curgeau din ochi, îmbrățișează pe bătrâna, zicându-i: „Măicuță, spune-mi adevărul. Dacă s-a întors Ulise, a putut el să răpuie pe atâția pețitori?

„N-am văzut, răspunde Euryclea, dar am auzit vaietele lor, când îi omora. Căci noi femeile, înainte de a ne chema Telemah, stăteam îngrozite și cu ușile închise într-un colț al camerei noastre. Apoi am văzut pe Ulise în mijlocul cadavrelor. Acum el curăță casa cu fum de pucioasă și m-a trimis aci după tine".

– „Măicuță, repetă din nou Penelopa, nu te bucura, prea mult, căci pe pețitori îi va fi omorât poate vrun zeu pentru nelegiuirile lor. Ei nu cinsteau pe nimeni în lume, nici bun nici rău, oricine ar fi venit la dânșii; de aceeea, o pățiră. Iar Ulise bietul și-a fi pierdut nădejdea întoarceii în țară și se va fi prăpădit și el pe undeva".

„Neîncrezătoareo, vino cu mine și să mă omori, dacă umblu să te păcălesc".

„Măicuță, zice atunci Penelopa, oricât de pricepută ai fi tu, gândul celor de sus tot nu poți să-l pătrunzi. Dar, hai, totuși, să mergem la fiul meu, să văz pe pețitorii morți și pe bărbatul care i-a răpus.

Penelopa se coboară astfel în sală, însoțită de bătrâna Euryclea, și cuprinsă și de teamă și de nădejde, se așează aproape de cămin, lângă perete, în fața lui Ulise, fără să-i spună nici un cuvânt.

El, într-astea, stătea lângă o coloană înaltă, cu ochii în pământ și aștepta să vază ce are să-i spună soția sa.

Penelopa rămâne ca înmărmurită și aci se uita la el, privindu-l în față, aci se îndoia de el, văzându-l îmbrăcat în zdrențe. Telemah însă începe să o dojenească, zicându-i:

Tu, maică rea și maică fără suflet,
De ce te depărtezi așa de tata
Și nu te-apropii să-i grăiești o vorbă?
Nici o femeie alt-așa ca tine
ținându-și firea, n-ar fi stat departe
De soțu-i, care suferind atâtea
Nevoi și patimi îi sosește-n țară
La douăzeci de ani. La tine pururi
E sufletul mai tare decât piatra.

La acestea, Penelopa îi răspunde: „Copilul meu, sunt cu

totul zăpăcită, nu pot nici să întreb nici să spun nimica. De o fi chiar Ulise, sosit aci în casă, ne vom cunoaște negreșit în urmă, căci avem semne pe care numai noi le cunoaștem și nimeni altul.

Ulise începe să zâmbească și zice lui Telemah: „Lasă pe mama ta să mă pună la încercare, căci în curând am să-i dau dovada și să mă recunoască. Acum însă, fiindcă sunt îmbrăcat în zdrențe, mă disprețuiește și nu crede că sunt eu. Dar, deocamdată, să vedem ce e de făcut. Căci, când cineva face un omor, el fuge de răzbunarea rudelor; noi însă am omorât pe cei mai de seamă tineri din Ithaca. De aceea, să facem mai întâi câte o baie, să ne gătim cu haine frumoase, să se gătească și femeile și să cânte cântărețul un cântec de joc. Oamenii care trec pe afară și vecinii, vor socoti că aci este nuntă și nu vor afla vestea despre omorul pețitorilor, până ce noi vom fi ajuns la țară. Acolo vom vedea ce povață ne dă cerul".

În curând casa răsună de cântece și jocuri. Iar unii, de pe afară, spuneau: „De bună seamă astăzi se mărită regina după vrunul din pețitori. N-a putut să aștepte, ticăloasa, și să-și păzească casa până la întoarcerea bărbatului fetiei ei".

Lui Ulise, după ce s-a îmbăiat și s-a parfumat, i-a adus chelărița un rând de veșminte noi și o manta frumoasă, iar Minerva a revărsat asupra lui mândrețe și tărie și i-a pus niște bucle blonde ce-i curgeau pe umeri, stufoase ca floarea de zambilă. Apoi, se așează din nou pe același scaun, de unde se sculase, în fața Penelopei. Aceasta ca să-l pnă la încercare, zice Eurycleei: „Hai, doică, pregătește-i patul, scoțându-l afară, și așterne pe el velințe, cergi și blănuri".

Ulise atunci, înciudat, răspunde Penelopei. „Mă doare în suflet ceea ce-mi spui, femeie. Cine poate să-mi mișteze patul? Căci patul meu mi-l făcusem eu însumi dintr-un măslin gros, în jurul căruia mi-am zidit iatacul. Din trunchiul de măslin mi-am cioplit un pat cu încrustări de flori de argint, de aur și de fildeș. Acum nu mai știu, dacă patul stă la locul lui, sau dacă cineva, tăind măslinul, l-a mutat în altă parte.

În fața acestor dovezi ale lui Ulise, Penelopa izbucnește deodată în plânsete și cade de gâtul bărbatului ei, îmbrățișându-l și încărcându-l de sărutări.

„Nu te supăra pe mine, Ulise, tu ai fost întotdeauna așa de bun și așa de cuminte. Zeii ne-au dat atâtea nenorociri, și mie și ție, fiindcă ne-au pizmuit pentru fericirea noastră și nu ne-au lăsat să ne bucurăm de tinerețe și să ajungem împreună pe pragul bătrâneților. Nu te înciuda și nu mă mustra că nu te-am primit cu drag, îndată ce te-am văzut. M-am temut să nu mă înșele cineva cu vorba, căci mulți mai umblă în lume cu viclenii. Acum însă, mi-ai dat dovezi sigure despre taina patului nostru, despre care în afară de noi doi, nu știa decât o singură servitoare. De aceea, acum te cred.

Ulise se înduioșează din ce în ce mai mult și începe să plângă, și plânge mereu, ținând în brațe pe scumpa sa soție. Iar Penelopa cată cu drag și veselă la soțul ei iubit și-l ținea de gât cu brațele ei cele albe ca zăpada.

Și-și povestiră, până noaptea târziu, amândoi soții cele ce au pătimit în lungul timp al despărțirii lor. În urmă, obosiți de zbuciumul zilei se duc la culcare.

Ulise ascultă sirenele.

22. Ulise și Laerte

A doua zi, Ulise se scoală de cu noapte și spune soției sale: „Scumpa mea, am suferit până astăzi multe necazuri, tu aicea acasă, eu în străini. Dar acum, când amândoi ne găsim în palatul nostru jinduit, ai grijă de avutul nostru. Turmele ce ni le-au mâncat peţitorii le vom înlocui cu altele, ce le voi lua ca pradă. Și, apoi, supușii mei îmi vor mai da și ei dintr-ale lor, până ce îmi voi umple și stânele și staulele.

Acum, eu plec la țară, la moșia mea și la pădure, ca să văz și pe bunul meu tată, care, bietul, va fi plângând și va fi suspinând după mine. ție însă, îți dau un sfat: odată cu răsăritul soarelui, se va răspândi vestea în oraș despre peţitorii pe care i-am ucis la mine acasă. Tu stai aci, împreună cu servitoarele tale și nu căta și nu întreba nimica pe nimeni".

Apoi își încinge armele, scoală pe Telemah și pe păstori, le dă ordin să se înarmeze și ei și părăsesc cu toții casa, plecând la țară. Minerva îi învelește, în timpul acesta într-o ceață deasă, pentru ca nimenea să nu-i cunoască, în trecerea lor prin cetate.

Ajung în curând la moșia lui Laerte. În jurul conacului, erau bordeiele robilor, care îi lucrau pământul. Mai locuia pe acolo și o bătrână din Sicilia, care avea grija moșneagului.

Înainte de a intra în curte, Ulise spune fiului său și celor doi păstori: „Duceți-vă înlăuntru și pregătiți o masă. Eu mă duc, în timpul acesta, să cat pe tatăl meu pe câmp și să-l

încerc, dacă mă mai cunoaște, după atât amar de vreme, de când nu m-a mai văzut".

Lăsându-le armele, se duce în grădină, unde, însă, nu găsește nici pe grădinarul Doliu nici pe fii acestuia, sau pe vro slugă. Găsește însă pe tatăl său singur, scormonind pământul cu sapa împrejurul unui pomișor. Purta pe el o haină soioasă și peticită, în picioare avea carâmbi de piele de bou cârpiți și în mâini niște mănuși ca să nu-l înghimpe spinii. Pe cap purta o căciulă de capră.

Când Ulise văzu pe bătrân îngheboșat de greul bătrâneții și cufundat în jale, se oprește pe loc, sub un păr înalt, și începe să pângă. Și stătu pe gânduri, să se ducă la el să-i cadă de gât, spunându-i cu deamănuntul cum a venit și cum s-a întors în țară, ori să-l pună mai întâi la încercare. Și găsește mai cu cale să-l încerce întâi, să vază dacă îl recunoaște.

Pe când bătrânul scurma țărâna, Ulise se apropie de el și-i zice: „Bunicule, pare că te pricepi la grădinărit, căci nici un pom pe aci, smochin sau viță, măslin sau păr, n-a rămas neîngrijit de tine și, deașișderea, și zarzavaturile. Dar nu te supăra, de-ți spun o vorbă: tu nu-mi pari a fi destul de bine îngrijit; la vârsta ta, umbli murdar și în haine rupte și, de bună seamă, nu pentru că ai fi leneș și stăpânul nu ți-ar purta de grijă; căci după făptura ta nici nu arăți a fi un rob, ci un stăpân. Un om ca tine și la vârsta ta, s-ar cuveni să facă baie, să mănânce bine și să se odihnească. Dar spune-mi la cine slujești și a cui este această grădină? Sunt aici în adevăr în Ithaca, după cum mi-a spus un om pe care l-am întâlnit? Era un om nu prea politicos, căci n-a voit să-mi dea lămuriri și nici să-mi răspundă de mai trăiește ori de a murit un vechi prieten al meu de aci. Câțiva ani mai înainte, am primit în casa mea, pe un bărbat mai drag decât toți străinii, care s-au perindat pe la mine ca oaspeți, – zicea că se trage din Ithaca și că tatăl său este Laerte, fiul lui Arcesiu. L-am ținut la mine în gazdă, l-am omenit cu toată dragostea și, când a plecat, i-am dat, ca unui oaspe, daruri frumoase: șapte talanți de aur, un ulcior de argint înflorat, douăsprezece mantale și tot atâtea cămăși, covoare și pe lângă aceasta patru femei deprinse să lucreze artistic, pe care el însuși și le-a ales".

– Cu lacrimi în ochi, Laerte răspunde: „Da, străine, aici este țara de care întrebi; dar e locuită de oameni ticăloși și fără de lege. Iar darurile mărețe, pe care le-ai dat oaspetelui tău, au fost degeaba. Dacă l-ai fi găsit în Ithaca, te-ar fi răsplătit frumos la plecarea ta de aici. Dar spune-mi, te rog, sunt mulți ani de când l-ai găzduit ca oaspe pe acel nenorocit; căci el este fiul meu. Departe de ai lui și de țara-i dragă, l-or fi înghițit în mare peștii ori l-or fi mâncat fiarele și vulturii. Dar, cine ești tu și de unde ești? Unde îți este corabia și unde îți sunt tovarășii, ori ai venit singur pe vro corabie străină și ai rămas aici"?

– Ulise îi răspunse: „Eu sunt din Alybas, fiul lui Apheidas și mă cheamă Eperitus. O furtună m-a aruncat, fără să vreau, din Sicilia aici. Corabia mi-e trasă pe țărm, departe de cetate. Sunt cinci ani de când nenorocitul tău fiu a plecat din țara mea. Și a plecat cu presemne bune, cu păsări care zburau din dreapta, și eram veseli, având nădejde că ne vom întâlni iarăși și ne-om face din nou daruri.

Așa-i vorbi. Și-un negru nor de jale
L-acoperă și-i cotropi ființa
Moșneagului, de ridică cenușă
Și-o împrăștie cu mâinile-amândouă
Pe capu-i și tot ofta din suflet.
Privind la el se înduioșă viteazul
Și-un fum parcă-i trecu prin nări. Deodată
Se repezi la el și îmbrățișându-l
Cu drag îl sărută și zise: Eu sunt
Acela, tată, eu pe care-l cauți
Întors la douăzeci de ani în țară
Dar nu mai plânge, nu boci cu lacrimi,
ți-aduc o știre și e grabă mare
Că am ucis acasă pe mișeii
De peţitori plătindu-le tot răul
Și-ocara sângeroasă ce-mi făcură.

La asta, cuvântă Laerte: „Dacă în adevăr ești fiul meu, arată-mi un semn vădit, ca să te pot crede.

„Întâi, cercetează-mi cu ochii, zice Ulise, rana ce mi-a

făcut-o odinioară mistrețul, când mă dusei, pe muntele Parnas, la bunicul meu Autolic. Pe lângă asta, pot să-ți număr pomii din livada pe care, în copilăria mea, ți i-am cerut și tu mi-ai dat. Am umblat împreună prin pomet și tu mi-ai numărat vreo patruzeci de rânduri de smochini și mi-ai dăruit și cinci zeci de rânduri de butuci de vie cu tot felul de struguri".

Bătrânul, când vede că dovezile aduse sunt bune, simte cum îi se înmoaie genunchii și cade în brațele fiului său. Acesta îl sprijinește, căci bătrânul leșinase, atât de mișcat a fost.

După ce se trezește și prinde să răsufle, bătrânul începe din nou: „O, Doamne, mai sunt încă zei în ceruri, dacă peținorii și-au primit plata pentru obrăznicia și ticăloșia lor. Dar mă tem ca nu cumva ithacenii să vie peste noi și să răzbune pe cei care au căzut". – „N-avea nici o grijă, tată, zice Ulise; dar, hai să mergem în casă unde Telemah, Eumeu și Philoetiu ne-au pregătit masa".

Sosind la locuința lor, întâlnesc pe Telemah și pe cei doi tovarăși, tăind carnea pentru ospăț și amestecând vinul. Bătrâna siciliancă aleargă să îngrijească de Laerte, îl îmbăiază, îl unge cu miresme și-l îmbracă îm vesminte frumoase. Toți se mirau acum de înfățișarea mândră a bătrânului, căci Minerva îi dăduse o statură mai înaltă și-l făcuse mai arătos.

Iar Ulise îi spune: „De bună seamă, tată, un zeu te face să arăți ca nimeni altul, la stat și la făptură".

Laerte însă îi răspunde: „O zei, de ar fi să fiu precum am fost odată, când am domnit peste cephalleni și am cucerit cetatea Nericos și de aș fi putut să mă înarmez ca în acea vreme, în casa noastră, alăturea de tine, pe mulți peținori aș fi culcat la pământ".

Se așează apoi la masă. În timpul acesta, sosește și grădinarul Doliu cu feciorii lui, obosiți de munca câmpului. Când dau față cu Ulise, pe care îl recunoscură, rămaseră ca buimăciți.

Ulise însă le grăiește prietenește: „Șezi la masă, moș Doliu, și nu vă uimiți, că vă așteptăm de multă vreme și suntem flămânzi și însetați".

„Moș Doliu sare la el, îl apucă cu amândouă mâinile și-l sărută, spunându-i: „Dragul meu, ce dor mi-a fost de tine. Credeam că nu ne mai vedem. Noroc, fii sănătos, Ulise, și în plin să-ți meargă toate. Dar, spune-mi Penelopa știe de întoarcerea ta sau să pornim pe cineva să-i ducă vestea“?

Ulise îi răspunde că ea știe și să stea liniștit.

Îi urară, de așișderea, și fii lui Doliu bun venit și în urmă se așează la masă lângă tatăl lor, ospătându-se cu toții din mâncare și băutură.

Afrodita, Elena și Paris.
Grup statuar de Tanagra, apus Laffond-Bompiani,
Dictionnaire des personnages.

13. Împăcarea și serbările pentru întoarcerea lui Ulise

Chiar în dimineața acelei zile, s-a răspândit, ca vântul, în tot orașul, vestea despre omorul peţitorilor. Rudele celor uciși aleargă din toate părțile, cu plânsete și vaiete, și umple palatul lui Ulise. Ei își iau morții să-i îngroape și trimit pe corăbii pe cei din insule, ca să fie înmormântați în țara lor.

Apoi, se strâng cu toții în piața publică, unde Eupeithes, tatăl lui Antinou, plin de durere și de mânie, grăiește poporului, cu ochii scăldați în lacrimi: „Prieteni, multe am pătimit noi, aheii, din partea lui Ulise. Ne-a luat mai întâi, în corăbiile sale, pe cei mai viteji fii ai noștri și a prăpădit și oastea și corăbiile. Iar acum, la întoarcerea sa acasă, ne-a ucis pe cei mai buni fii. Să mergem împotriva lui mai înainte ca el să se strecoare în Peloponez sau în Elida. Astfel vom fi pe veci de ocară, căci e o rușine să afle urmașii, că noi n-am fost în stare să răzbunăm moartea fiilor noștri. Nu, mai bine să mor, decât să mă duc în Infern pe urma celor căzuți. Să pornim, deci, ca nu cumva să apuce înainte pe mare și să scape de răzbunarea noastră".

Întreaga adunare e cuprinsă de indignare, când iată că sosește de la palatul lui Ulise cântărețul Phemiu și crainicul Medon, care se treziseră tocmai acum din somn și care erau socotiți de mulţime între cei uciși.

Ei sosesc în mijlocul poporului și Medon ia cuvântul și zice: „Ascultați-mă și pe mine, ithaceni. Tot ce a săvârșit

Ulise, n-a săvârșit peste voința zeilor. Eu însumi am văzut pe zeu, sub figura lui Mentor, stând alături de Ulise și îmbărbătându-l sau vârându-se printre pețitori care cădeau grămadă unul peste altul.

Spunând acestea, crainicul Medon, ithacenii sunt cuprinși de groază și Halitherses, un moșneag înțelept, îi sfătuiește astfel: „Ascultați-mi și mie cuvântul, ithaceni. Nenorocirea noastră se trage din slăbiciunea noastră, căci nu m-ați ascultat nici pe mine nici pe Mentor, când v-am sfătuit să opriți pe fiii voștri de la ticăloșiile lor. În oarba lor trufie, ei au mâncat, în lipsă, averea unui om, și i-au neomenit femeia, închipuindu-și că el nu se va mai întoarce niciodată acasă. De aceea, eu vă sfătuiesc să stați pe loc, ca să nu dea peste noi altă pacoste mai mare".

Mulțimea se împarte atunci în două. Unii urmează îndemnul lui Helitherses și rămân liniștiți pe loc, iar ceilalți, și aceștia erau cei mai mulți, ridică armele și se iau după Eupeites, pornind împotriva lui Ulise.

Zeița Minerva vede din înălțimea Olympului ceata învrăjbită și se duce în grabă la tatăl ei Jupiter, și-i spune: „Părinte al nostru, al tuturora, prea puternice fiu al lui Saturn, răspunde-mi ce gând ascuns ai în mintea ta? Vrei tu să prăpădești prin război și dușmănie poporul din Ithaca, ori vrei pace și frăție"?

La acestea viforosul Jupiter îi răspunde: „Tu, fiica mea iubită, de ce mă întrebi și cauți să mă descoși. N-ai pus tu la cale singură, întoarcerea și răzbunarea lui Ulise? Fă, deci, cum îți place. Eu însă cred că acum e bine ca Ulise, după ce a pedepsit pe cei vinovați să dea cu toții mâna și el să domnească și mai departe peste ei. Iar noi să facem ca ceilalți să uite pieirea fiilor și nepoților lor, și să trăiască de acum încolo în pace și belșug".

Când zeița a aflat, care este dorința părintelui ei, se repezi din piscul Olympului și se duce dea dreptul în Ithaca.

Ulise se ospăta în vremea aceasta, cu ceilalți tovarăși, la curtea lui Laerte. După ce s-au săturat cu toții, eroul spune să iasă cineva afară, să vază nu cumva se apropie dușmanii. Un fiu al lui Doliu se ridică în grabă și, de aiba a ieșit pe

Minerva.
Templul din Aphaia, Egina.

poartă, când și zărește ceata vrăjmașă apropiindu-se. „Sunt aci, strigă tânărul, să încingem armele iute“ și toți se reped să pună mâna pe arme: Ulise, Telemah, cei doi păstori, moș Doliu cu cei șase fii ai săi și însuși bătrânul Laerte. Conduși de Ulise se grăbesc la luptă.

Atunci Minerva, sub înfățișarea lui Mentor se apropie de ei, iar, când o vede Ulise, se bucură și zice fiului său Telemah: „Acum băiete, ia seama unde sunt cei mai viteji și nu ne face de rușine neamul, care s-a distins pe întreg pământul prin vitejie și curaj“.

Ai să mă vezi, tată, că n-am să-ți fac de rușine neamul“.

Iar Laerte, care aude vorba nepotului său strigă: „Doamne, ce zi de fericire trăiesc eu: fiul și nepotul mi se întrec în vitejie“.

Apoi Minerva se apropie de Laerte și-i spune: „Tu, fiu al lui Arcesiu, tu cel mai scump prieten al meu, roagă-te de Jupiter și de Minerva și, apoi, dă drumul lancii tale“. Bătrânul întărit în puteri, face rugăciuni lui Jupiter și Minervei, își roti în mână lancea și, ca un voinic, o repede asupra dușmanilor. El nimeri cu ajutorul Minervei, pe Eupeites, conducătorul cetei dușmane, care se rostogolește jos la pământ, zăngănindu-i armele de pe dânsul.

Atunci se năpusti asupra vrăjmașilor și Ulise, împreună cu Telemah, și i-ar fi secerat pe toți până la unul, dacă Minerva
n-ar fi strigat ithacenilor să părăsească războiul și să împiedice vărsarea de sânge omenesc.

Aceștia, când auziră glasul zeiței, îngălbeniră cu toții și fugiră înapoi în ceate.

Ulise însă, cu un strigăt îngrozitor, dă năvală asupra lor, dar, deodată, un fulger din văzduh lovește pământul la picioarele zeiței.

Minerva recunoaște voința lui Jupiter și spune eroului:

Tu fiu de viță înaltă al lui Laerte
Și vrednic Ulise, stai, operște
Năvala și-ndoielnica bătaie,

Thetis și Zeus
de Auguste Ingres, 1811.

Ca nu cumva să mânii tu cu asta
Pe-Acela care bubuie-n văzduhuri,

Ulise se supune la acest îndemn al zeiței și o pace se încheie între el și poporul din Ithaca.

Apoi se întoarseră cu toții în cetate, unde s-au făcut sacrificii zeilor, timp de mai multe zile.

Și, a domnit în urmă Ulise până la adânci bătrânețe, pe tronul strămoșilor săi, bucurându-se de dragostea și credința neclintită a supușilor săi.

Zâmbetul misterios al Trecutului.
Fragment de stelă antică grecească, sec. VI î. Chr.

Cuprins

MITOLOGIA GRECO-ROMANĂ
LEGENDELE EROILOR

I. HERACLES-HERCULES 7
1. Nașterea și tinerețea eroului 9
2. Hercule la răspântia vieții 14
3. Hercule și Eurystheu 17
CELE DOUĂSPREZECE LUCRĂRI ALE LUI HERCULE
1. Leul din Nemeea 20
2. Hydra de la Lerna 21
3. Cerboiaca cu coarnele de aur 23
4. Mistrețul din Erymanth 24
5. Păsările din Stymphal 26
6. Grajdurile lui Augias 27
7. Taurul din Creta 29
8. Caii lui Diomede 30
9. Cingătoarea Hippolytei 32
10. Vacile lui Geryon 34
11. Merele de aur din grădina hesperidelor 37
12. Prinderea lui Cerberus 40
CELELALTE LUCRĂRI
ALE LUI HERCULE 42
2. Lupta cu Anteu 44
3. Lupta cu monstrul Cacus 46
4. Soțiile lui Hercule 50
II. TEZEU 63
1. Nașterea și faptele eroului 65
2. Tezeu și Minotaurul 71
3. Hippolit și Fedra 75
NUNTA LUI PIRITHOU 77
III. PERSEU 83
IV. EXPEDIȚIUNEA ARGONAUȚILOR 97
1. Phryxus și Helle 99

2. Iason și Pelias 102
3. Pregătirea expediției argonauților 104
4. Argonauții la Lemnos 106
5. Hylas 111
6. Dioscurii:
Castor și Pollux 116
7. Lupta lui Pollux cu Amycus 122
8. Phineus 126
9. Iason și Medeea 137
10. Lucrările lui Iason 143
11. Moartea lui Pelias 149
12. Răzbunarea Medeei 151

V. IAMUS 155

VI. OEDIP 161
1. Tinerețea lui Oedip 163
2. Descoperirea nelegiuirii lui Oedip 170
3. Moartea lui Oedip 179
4. Războiul celor șapte
împotriva Thebei 183
5. Antigona 189

VII. LEGENDELE CICLULUI TROIAN 195
1. Războiul Troiei 197
2. Dialogul zeilor *Jupiter, Mercur, Juno, Minerva, Venus și Paris* 200
3. Fundarea Troiei 210
4. Declararea războiului troian 215
5. Ahile 218
6. Ifigenia 222
7. Rugarea Iphigeniei 230
8. Luptele homerice de la Troia 234
9. Palamede 240
10. Cearta dintre Ahile și Agamemnon 242
11. Duelul dintre Paris și Menelau 250
12. Lupta zeilor 262
13. Andromaca 266
14. Duelul dintre Hector și Aiax 272
15. Patrocle 273
16 Caii lui Ahile 279
17. Ahile din nou la luptă 281
18. Moartea lui Hector 285

19. Disperarea Andromacăi 290
20. Răscumpărarea cadavrului lui Hector 292
20. Moartea lui Ahile 296
22. Templul lui Ahile din Insula Șerpilor 301
23. Sinuciderea lui Aiax 308
VIII. CUCERIREA TROIEI 311
1. Calul de lemn 313
2. Dărâmarea Troiei 323
IX. FAMILIA ATRIZILOR 333
1. Pelops, Atreu și Tiest 335
2. Moartea lui Agamemnon 339
3. Casandra 343
3. Oreste și moartea Clitemnestrei 347
4. Ifigenia în Taurida 354
X. PĂȚANIILE LUI ULISE 363
1. Penelopa și Telemah 365
2. Telemah la Pylos și la Sparta 375
3. Plecarea lui Ulise din Ogygia 386
3. Nausicaa 393
4. Ulise la feaci 399
5. Ulise în adunarea feacilor 404
6. Ulise la lotophagi 412
7. Ulise și ciclopul Polifem 415
8. Ulise la Eol și la lestrigoni 425
9. Ulise la vrăjitoarea Circe 429
10. Ulise în infern 436
11. Sirenele, Scylla și Charybda 445
12. Ulise în Ithaca 451
13. Ulise la porcarul Eumeu 457
14. Telemah la curtea lui Eumeu 464
15. Ulise și fiul său Telemah 469
16. Ulise și Telemah în oraș 472
17. Ulise ca cerșetor printre pețitori 476
18. Convorbirea lui Ulise cu Penelopa 485
19. Lupta de întrecere între pețitori 491
20. Ziua răzbunării 495
21. Ulise și Penelopa 510
22. Ulise și Laerte 514
13. Împăcarea și serbările pentru întoarcerea lui Ulise 519

Scanare și prelucrare digitală

de

Anonim

2025